

KONUT ÜRETİMİNDE UYARLANABİLİR TASARIM YAKLAŞIMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melike YENİCE

Mimarlık Anabilim Dalı

Bina Bilgisi Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Güldehan Fatma ATAY

HAZİRAN 2019

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONUT ÜRETİMİNDE UYARLANABİLİR TASARIM YAKLAŞIMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melike YENİCE

Mimarlık Anabilim Dalı

Bina Bilgisi Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Güldehan Fatma ATAY

HAZİRAN 2019

Melike YENİCE tarafından hazırlanan KONUT ÜRETİMİNDE UYARLANABİLİR TASARIM YAKLAŞIMLARI adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Cahidehan F. Atay

Üye : Doç. Dr. Özgir BINGÖL

Üye : Doç. Dr. Elif Yeşim ÖZGEN KÖSTEN

Üye : _____

Üye : _____

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak yazılmıştır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım klavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Melike YENİCE

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez sürecinin her aşamasında bilgisiyle yol gösteren, özveriyle yardımda bulunan, desteğini her daim hissettiğim danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Fatma Güldehan Atay'a; mimarlık eğitimim boyunca kazandırdıkları bilgi ve farklı bakış açıları, tez çalışmama sağladıkları katkılar için değerli hocalarım Doç. Dr. Özgür Bingöl ve Doç. Dr. Elif Yeşim Özgen Kösten'e; tez sürecinde bilgi ve desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Oya Şenyurt'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca alan çalışması kapsamında bilgi aldığım, fotoğraf çekme ve sakinleriyle görüşme yapmama imkân tanıyan ve yardımcı olan, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Hukukçular Sitesi yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Ve son olarak, hayatımdaki her kararında yanımda olan, desteklerini hissettiğim en kıymetli varlığım aileme; tükenmeyen sevgi ve anlayışları için canım anneme ve babama, her daim yol gösterici olan ablam ve abime, bu zorlu süreçte neşe ve motivasyon kaynaklarım Beren'e ve Ömer'e; desteğini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Haziran 2019

Melike YENİCE

KONUT ÜRETİMİNDE UYARLANABİLİR TASARIM YAKLAŞIMLARI

ÖZET

Bireyin yaşama alanı olan ‘yuva’ olgusu, varoluşsal gerekliliklere dayanmaktadır. Bu anlamıyla ev, bireyin kendi tercih ve gereklilikleri doğrultusunda inşa ettiği, süreç içinde gelişen ihtiyaçları doğrultusunda yeniden kurgulayabildiği, bu sayede kimliğini bulabildiği hâkimiyet alanı, mesken yeridir. Günümüzde konut üretimine dair problemlerden biri bu anlamın kaybedilmesi, yaşama biriminin fiziksel bir biçime dönerek birey ve zaman ile ilişkisinin koparılmasıdır. ‘Zaman’ ve ‘birey’ e göre değişen anlam çeşitliliğine rağmen kalıp halinde tek tip sunulan konut üretimi, bireyin yaşama alanına yabancılaşması, aidiyet kuramaması gibi pek çok problemi beraberinde getirmektedir.

Bireyin yaşama birimi ile ilişkisinin kurulabilmesi, süreç içinde gelişen tercih ve ihtiyaçlarını yaşama birimine yansıtabilmesi ile mümkündür. Bireysel çeşitlilik ve zamanın belirsizliği, bu değişim ve gereksinimleri öngörülemez yapmaktadır. Buna karşın, tarihsel süreçte gelişen değişebilir ve esnek tasarım yaklaşımlarının, mimarın öngördüğü sınırdan ve yapısal alanda kalması, bireyin ve zamanın beraberinde getirdiği parametrelerin hızla değiştiği günümüz çağında yetersizliğine neden olmakta, alternatif bir yaklaşım gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu amaçla çalışmada, esneklik kavramının ardılı ve günümüzdeki karşılığı olarak, çağdaş ihtiyaçların anlık/ sürekli akışını karşılamak amacıyla birey-mekân etkileşimine ve organik bir gelişim sürecine işaret eden bir yaklaşım önerisi olarak ‘Uyarlanabilirlik’ kavramı sunulmaktadır.

Çalışmada kavramın etimolojik kökeni, tarihsel gelişim süreci, anlamsal ve kavramsal olarak mimari tartışma ortamlarında nasıl yer bulduğuna dair kuramsal bir altlık oluşturulmaktadır. Bireyin ve zamanın yeniden tasarıma dahil edildiği bir yaklaşımı tarifleyen ‘Uyarlanabilirlik’ kavramına ilişkin bir metodoloji geliştirebilmek amacıyla konut üretimine ilişkin problemler alt başlıklara ayrılarak kaynak ve etkileri ayrıntılarıyla irdelenmekte, problemlere çözüm önerisi olarak sunulan kavramlar uyarlanabilirlik yaklaşımının alt kriterleri/ bileşenleri olarak ele alınmaktadır. Zamanla oluşabilecek bireysel ihtiyaçlara göre ‘değiştirebilmeyi’ ve ‘eklemlenebilmeyi’ mümkün kılan; bireyin yorumunu ve katılımını teşvik edebilecek ‘açıklıkta’, tercih ve ihtiyaçlarına, kimliğine göre ‘kendileme’ (appropriation) olanağı sunan bir sistem kurgusu önerisi, çalışma kapsamında uyarlanabilir tasarım yaklaşımına yönelik geliştirilen metodolojinin çerçevesini tanımlamaktadır. Belirlenen metodoloji ve kriterler doğrultusunda, Türkiye’de 1950-1980 yılları arasında kooperatifleşme yolu ile üretilen tekil apartman tipolojisinde Hukukçular Sitesi; yapı grubu (kümelenme) ölçeğinde Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve kentsel ölçekte Çorum Binevler Konut Sitesi olmak üzere üç ayrı ölçekte uygulanmış konut projeleri irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uyarlanabilirlik, Açıklık, Kendileme, Eklemlenebilirlik, Dönüştürülebilirlik

ADAPTIVE DESIGN APPROACHES IN HOUSING PRODUCTION

ABSTRACT

The phenomenon of 'home' as the individual's space of living rests on existential necessities. A house in that sense is a place of residence and domination where the individual can construct according to his/her preferences and needs and reconstruct in line with his/her changing needs in the process to discover his/her identity. One of the problems encountered in housing production today is the loss of that sense because of the reduction of the living unit to a physical form and the detachment of its relationship with the individual and time. Despite the diversity of the meaning that changes depending on time and individual, a uniform and standardized housing production introduced issues such as alienation of the individual to the living space or the inability to establish belonging.

It is possible to establish a relationship between individual and living unit only if he/she can manifest his/her choices and needs that formed in time over the living unit. Personal diversities and ambiguity of time make these changes and needs unpredictable. Though, the fact that the changeable and flexible design approaches developed in the historical process remain restricted within the structural field envisaged by the architect creates an insufficiency in today's era where the parameters brought by the individual and time change rapidly and thus reveals the necessity of an alternative approach. Therefore, the study presents the concept of 'adaptability' as the heir and contemporary equivalent of the concept of flexibility and as a proposal for an approach that points out the interaction between individual and space and the organic development process for meeting the instantaneous/continuous flow of contemporary needs.

This study intends to establish a theoretical framework about the etymological origin of the concept, its historical development process, and its conceptual and semantic place in the scene of architectural discussions. Aiming to develop a methodology on the concept of 'adaptability,' which describes an approach in which the individual and time are reintroduced into the design, first the issues in housing production are divided into sub-headings analyzing their sources and effects in detail, and then the concepts which presented as solutions to the problems are studied as sub-criteria/components of the adaptability approach. The proposal for a system, which allows 'transformation' and 'articulation' for the individual needs that may occur over time, has 'openness' to promote the interpretation and participation of the individual, and offers the possibility of 'appropriation' according to identity, preference, and needs, defines the framework of the adaptive design approach methodology developed within the scope of the study. In line with the defined methodology and criteria, three different housing projects in Turkey, produced by the cooperative between 1950 and 1980, are examined respectively: Hukukçular Sitesi as a single apartment building, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi on the scale of building-cluster, and Çorum Binevler Konut Sitesi on the urban scale.

Keywords: Adaptability, Openness, Appropriation, Articulation, Transformability

İÇİNDEKİLER

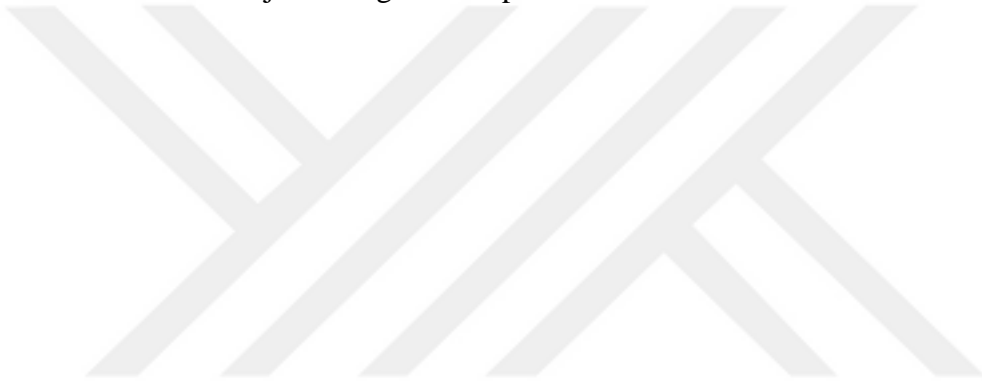
Sayfa

ÖNSÖZ	vi
ÖZET	ix
SUMMARY	xi
İÇİNDEKİLER	xiii
KISALTMALAR	xv
ÇİZELGE LİSTESİ	xvii
ŞEKİL LİSTESİ	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç	2
1.2 Kapsam.....	3
1.3 Yöntem	3
2. KONUT ÜRETİMİNDE UYARLANABİLİRLİK KAVRAMININ İNCELENMESİ	5
2.1. Konut Üretimine İlişkin Problemler.....	5
2.1.1. Barınma- Konut İlişkisinin Gelişimi.....	6
2.1.1.1. Barınma - Var Olma İlişkisi.....	6
2.1.1.2. Evin Yuva Olarak Anlamı.....	10
2.1.1.3. Evin Fiziksel Anlamı: Konut	12
2.1.1.4. Evin Anlamları: Bireye ve Sürece Bağlı Olarak Değişim	16
2.1.2. Konut Üretiminde Zaman ve Birey Kavramlarının Aşınması	17
2.1.2.1. Konut Üretiminde Bir Tasarım Girdisi Olarak; Birey	18
2.1.2.2. Konut Üretiminde Bir Tasarım Girdisi Olarak; Zaman	19
2.2. Konut Üretimine İlişkin Problemlerin Çözümüne Yönelik Bir Yaklaşım:	
Uyarlanabilirlik	22
2.2.1. Uyarlanabilirlik Yaklaşımının Etimolojik Kökeni.....	22
2.2.2. Esneklik Kavramının Ardılı Olarak; Uyarlanabilirlik Kavramı	23
2.2.3. Uyarlanabilirlik Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi.....	30
3. KONUT ÜRETİMİNDE UYARLANABİLİRLİK YAKLAŞIMININ BİLEŞENLERİ	47
3.1. Açıklık.....	47
3.1.1. Problem: Bireyin Yorumuna Kapalı Tasarım: İnşa Eden Öznedenden Anonim Kullanıcıya	48
3.1.2. Çözüm Önerisi: Tamamlanmamış, Açık Uçlu Tasarım.....	55
3.1.2.1 Mimari Üretimde Açıklık Yaklaşımları	61
3.1.2.2 Mimari Üretimde Açıklık Yaklaşımlarını Örnekleyen Projeler.....	79
3.2. Kendileme (Appropriation)	85
3.2.1. Problem: Evin Bir Meta Olarak Konuta Dönüşümü	85
3.2.2. Çözüm Önerisi: Mimari Üretimde Kimlik / Katılım / Kendileme.....	92

3.2.2.1 Mimari Üretimde Kimlik / Katılım / Kendileme Yaklaşımları.....	95
3.3. Eklemlenme.....	105
3.3.1. Problem: Mekânsal İhtiyacı Karşılayamayan Sabit Formlar	106
3.3.2. Çözüm Önerisi: Bireyin İhtiyacına Göre Büyüyebilir Tasarım, Eklemlenebilirlik.....	110
3.3.2.1. Mimari Üretimde Eklemlenme Yaklaşımları	111
3.4. Dönüştürülebilirlik	133
3.4.1. Kullanım İhtiyacını Karşılayamayan Hazır Yaşam Kalıpları	133
3.4.2. Bireyin İhtiyacına Göre Değişebilir Tasarım	137
3.4.2.1. Mimari Üretimde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları	138
4. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE SEÇİLEN ÜÇ KONUT PROJESİNİN UYARLANABİLİRLİK YAKLAŞIMI EKSENİNDE İRDELENMESİ.....	163
4.1. HUKUKÇULAR SİTESİ.....	166
4.1.1. Genel Bilgi	166
4.1.2. Hukukçular Sitesinin Uyarlanabilirlik Yaklaşımları Ekseninde İrdelenmesi.....	171
4.1.2.1. Hukukçular Sitesinde Açıklık Yaklaşımları.....	171
4.1.2.2. Hukukçular Sitesinde Kendileme Yaklaşımları	177
4.1.2.3. Hukukçular Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları	180
4.1.2.4. Hukukçular Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları	182
4.2. YEŞİLKÖY TOPLU KONUT SİTESİ	190
4.2.1 Genel Bilgi	190
4.2.2 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinin Uyarlanabilirlik Yaklaşımı Ekseninde İrdelenmesi	195
4.2.2.1. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları.....	195
4.2.2.2. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları	210
4.2.2.3. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları	212
4.2.2.4. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları.....	221
4.3. ÇORUM BİNEVLER KONUT SİTESİ.....	226
4.3.1 Genel Bilgi	226
4.3.2. Binevler Konutlarının Uyarlanabilirlik Yaklaşımı Ekseninde İrdelenmesi	232
4.3.2.1. Binevler Konutlarında Açıklık Yaklaşımları	232
4.3.2.2. Binevler Konutlarında Kendileme Yaklaşımları.....	244
4.3.2.3. Binevler Konutlarında Eklemlenme Yaklaşımları	251
4.3.2.4. Binevler Konutlarında Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları.....	259
5. SONUÇ.....	273
KAYNAKÇA	280
EKLER.....	291
ÖZGEÇMİŞ.....	323

KISALTMALAR

CIAM	: Congres Internationaux d'Architecture Moderne
SAR	: Stichting Architecten Research
ABI	: Adaptive Building Initiative
OB	: Open Building
S/I	: Support / Infill
PSSHAK	: Primary Support and Housing Assembly Kit
BIG	: Bjarke Angels Groups

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1 : Frank Duffy Katman Önerisi.....	146
Çizelge 3.2 : Steward Brand ‘6S Katman’ Önerisi.....	146
Çizelge 3.3 : Uyarlanabilirlik Yaklaşımının Bileşenleri.....	155
Çizelge 3.4 : Açıklık Yaklaşımına Dair Alt Başlıklar / Kriterler-1	157
Çizelge 3.5 : Açıklık Yaklaşımına Dair Altbaşlıklar / Kriterler-2.....	158
Çizelge 3.6 : Kendileme Yaklaşımına Dair Alt Başlıklar/ Kriterler.....	159
Çizelge 3.7 : Eklemlenebilirlik Yaklaşımına Dair Alt Başlıklar / Kriterler	160
Çizelge 3.8 : Dönüştürülebilirlik Yaklaşımına Dair Alt Başlıklar/ Kriterler.....	161
Çizelge 4.1 : Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-1	268
Çizelge 4.2 : Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-2	269
Çizelge 4.3 : Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları.....	270
Çizelge 4.4 : Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları	271
Çizelge 4.5 : Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları	272
Çizelge A.1 : Hukukçular Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-1.....	292
Çizelge A.2 : Hukukçular Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-2.....	293
Çizelge A.3 : Hukukçular Sitesinde Açıklık ve Kendileme Yaklaşımları.....	294
Çizelge A.4 : Hukukçular Sitesinde Kendileme ve Eklemlenme Yaklaşımları	295
Çizelge A.5 : Hukukçular Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları	296
Çizelge B.1 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-1.....	297
Çizelge B.2 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-2.....	298
Çizelge B.3 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-3.....	299
Çizelge B.4 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-4.....	300
Çizelge B.5 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-5	301
Çizelge B.6 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-6.....	302
Çizelge B.7 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-7.....	303
Çizelge B.8 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları	304
Çizelge B.9 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-1	305
Çizelge B.10 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-2	306
Çizelge B.11 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-3	307
Çizelge B.12 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-4	308
Çizelge B.13 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-5	309
Çizelge B.14 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları	310
Çizelge C.1 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-1.....	311
Çizelge C.2 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-2.....	312

Çizelge C.3 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-3.....	313
Çizelge C.4 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-4.....	314
Çizelge C.5 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-5.....	315
Çizelge C.6 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları-1	316
Çizelge C.7 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları-2	317
Çizelge C.8 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-1	318
Çizelge C.9 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-2	319
Çizelge C.10 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-3	320
Çizelge C.11 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-4	321
Çizelge C.12 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları	322
Diyagram-1 : Hukukçular Sitesinde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları	189
Diyagram-2 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları	226
Diyagram-3 : Çorum Binevler Konut Sitesinde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları	263

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Sığınma Birimi Olarak Yuva.....	6
Şekil 2.2 : Geleneksel Mardin Evleri.....	6
Şekil 2.3 : Günümüzde Konut Üretimi.....	6
Şekil 2.4 : Frontispiece Samuel Wale.....	7
Şekil 2.5 : Filarete'nin Treatise'inden İlkel Yapı Ustaları.....	7
Şekil 2.6 : Kulübe, Todnauberg, 1968.....	7
Şekil 2.7 : Heidegger ve Kulübesi.....	7
Şekil 2.8 : Norveç Ormanında Ev.....	9
Şekil 2.9 : Log Hogan'ın Planı ve İç Mekan Görseli.....	9
Şekil 2.10 : Mali'de Dogon Konutları ...	11
Şekil 2.11 : Mali'deki Dogon Konutları, Planlar.....	11
Şekil 2.12 : Muğla'da Geleneksel Konutlarda Değişimler.....	12
Şekil 2.13 : Günümüzde Monoton Konut Yapılaşması.....	12
Şekil 2.14 : 17. yy'da Evde İpek İmalatı.....	13
Şekil 2.15 : 19. yy'da İngiltere'de Bir İşçi Evi.....	13
Şekil 2.16 : Oturma Odasının Dönüşümü, B. Taut.....	15
Şekil 2.17 : Fonksiyon, Mekân ve Elemanların Değişim Süresi.....	20
Şekil 2.18 : Uyarlanabilirlik Kavramının Anlamsal Karşılıkları, Robert Schmitt ...	23
Şekil 2.19 : Terra Amata.....	31
Şekil 2.20 : Laugier, 1755	31
Şekil 2.21 : Violet Le Duc, First Hut	31
Şekil 2.22 : İlkel Dönemde 'Yurta'	32
Şekil 2.23 : Home in a Hut.....	32
Şekil 2.24 : Çin evinin tasviri, Viollet Le-Duc.....	32
Şekil 2.25 : Geleneksel Japon evi.....	32
Şekil 2.26 : Geleneksel Kore Mimarisi Konut Kurgusunda 'Madang'	33
Şekil 2.27 : Geleneksel Türk Evi Plan Tipolojilerinden Örnekler	33
Şekil 2.28: Apartman, müze ve farklı fonksiyonlara cevap verebilmiş Rönesans palazzileri.....	34
Şekil 2.29 : 17. yy'da Hollanda Kanal Evleri Plan Çizimleri.....	34
Şekil 2.30 : Domus, Palladio Villası ve Akdeniz Ev Tipolojisi Plan Örnekleri	35
Şekil 2.31 : Candilis ve Josic Woods 'Stem' Kök Yaklaşımı, Smithsons 'Cluster' Kümelenme Yaklaşımı	39
Şekil 2.32 : Yona Friedman LArchitecture Mobile.....	40
Şekil 2.33 : Yona Friedman Paris Spatial.....	40
Şekil 2.34 : Yona Friedman Uzamsal Kent Önerisi,1959.....	40
Şekil 2.35 : Otterlo Circles Diyagramı- Aldo Van Eyck, 1959.....	41
Şekil 2.36 : Aldo Van Eyck 'Eşik' Kavramı.....	41
Şekil 2.37 : Lynch Uyarlanabilirlik/ Adaptiflik Üzerine Öneri Diyagram-1.....	42

Şekil 2.38 : Lynch Uyarlanabilirlik/ Adaptiflik Üzerine Öneri Diyagram-2.....	42
Şekil 2.39 : Avi Friedman Grow Home, Büyüyebilirlik	43
Şekil 2.40 : Avi Friedman Grow Home, Kullanıcılarına Göre Değişen Plan Varyasyonları	43
Şekil 2.41 : FlexHousing Plan Varyasyonları	43
Şekil 2.42 : MVRDV- Villa VPRO Sistem Tasarımı ve Görünüş Çizimi.....	44
Şekil 2.43 : MVRDV- Villa VPRO Cephe Görselleri	44
Şekil 3.1 : Le Corbusier'in Modülör Figürü.....	50
Şekil 3.2 : Olası Eylemlerde 'Modülör' Ölçüleri	50
Şekil 3.3 : Ernst Neufert, (1957), "Bauentwurfslehre.....	51
Şekil 3.4 : 'Homojen Bir Şehirli Halk'	52
Şekil 3.5 : Heykelde Açık / Kapalı Form.....	62
Şekil 3.6 : Resimde Açık / Kapalı Form.....	62
Şekil 3.7 : Oscar Hansen Açık Form Teorisini Anlatırken.....	64
Şekil 3.8 : Domino Evi, 1914.	65
Şekil 3.9 : Le Corbusier, Villa Savoye, İç mekân, 1929.....	66
Şekil 3.10 : Weissenhofsiedlung Cephe Görünüşü ve Plan Çizimi.....	67
Şekil 3.11 : Tugendhat Plan Çizimi ve İç Mekân Görselleri.....	67
Şekil 3.12 : Farnsworth Evi Plan Çizimi, Cephe ve İç Mekân Görselleri	67
Şekil 3.13 : De Stijl Temsili Görsel, Barcelona Pavilyonu Planı, Brick Country House Planı	68
Şekil 3.14 : Destek / Dolgu Sistem, Wohnanlage Genter Strasse.....	71
Şekil 3.15 : Habraken Açık Yapı Yaklaşımı, Hiyerarşik Düzeyler	72
Şekil 3.16 : SAR Sistemi.	73
Şekil 3.17 : SAR Izgara Sistem Şeması.	74
Şekil 3.18 : SAR Sistemi, Bölge, Kenar ve Bölüm.....	74
Şekil 3.19 : SAR Sistemi, Dolgu ve Destek Birimlerini Anlatan Şemalar	75
Şekil 3.20 : Wulzendorfstraße Plan ve Cephe Görselleri	76
Şekil 3.21 : Grieshofgasse Plan ve Tasarım Kurgusu.....	76
Şekil 3.22 : Uyum yaklaşımları modeli	77
Şekil 3.23 : Birden fazla kullanıma izin veren iç sirkülasyon alanı	77
Şekil 3.24 : Sirkülasyon alanının genişliğinin mekân kurgusuna etkisi	77
Şekil 3.25 : Giriş Bölümünde Sağlanan Ek Alan.....	78
Şekil 3.26 : Nemausus Plan Çizimleri, Farklı Alternatifler	78
Şekil 3.27 : Nemausus iki kat yüksekliğinde yarı tamamlanmış kurguyu gösteren iç mekân.....	79
Şekil 3.28 : Molenvliet Projesi Vaziyet Planı Şeması ve Perspektif Görsel.....	79
Şekil 3.29 : Molenvliet Projesinde Destek ve Dolgu Sistem Kurgusu	79
Şekil 3.30 : Molenvliet Projesi, Kullanıcılar İle Birlikte Geliştirilen Tasarım.....	80
Şekil 3.31 : Molenvliet Projesi Kat Planları, Şematik gösterim	80
Şekil 3.32 : Molenvliet Projesi Cephe Sistemi	81
Şekil 3.33 : Molenvliet Projesi Geçiş Koridorları ve Avlu Kurgusu.	81
Şekil 3.34 : Molenvliet Projesi Açık Yapı Sistemi.	82
Şekil 3.35 : Keyenburg Projesi, Cephe Görseli ve Yapı Kurgusunu Aktaran Görsel.....	83
Şekil 3.36 : Keyenburg, Tartan Grid Sistem.....	83
Şekil 3.37 : Keyenburg, Destek Yapı Plan Çizimi, Dolgu Plan Çizimi	83
Şekil 3.38: Keyenburg, Kullanıcılar ile Ortak Karar Üzerine Görüşmeler	84
Şekil 3.39 : Keyenburg, Plan Kurgusunda ve İç Mekân Görselinde ' Fontanel' Kullanımı	84

Şekil 3.40 : Keyenburg, Farklı Kurguda Düzenlenmiş İki Daire	84
Şekil 3.41 : Keyenburg, Giriş Bölümünde Sağlanan Açıklık.....	84
Şekil 3.42 : Hannes Meyer, Co-op Zimmer,1926.....	86
Şekil 3.43 : Bireysel kontrolün kaybı.	89
Şekil 3.44 : Yaşama mekânı ile ilişkisi kopan birey.....	90
Şekil 3.45 : Arabelia Konut Yapısı.....	91
Şekil 3.46 : Jaap Bakema / Bireyin Tasarıma Dâhil Edilmesi üzerine bir eskiz çalışma.	95
Şekil 3.47 : Aldo Van Eyck, Mali.....	96
Şekil 3.48 : Herman Hertzberger, Bali	96
Şekil 3.49 : Gamma Grid- Günlük Yaşam Analizleri.....	97
Şekil 3.50 : Nid D'abellies plan.....	97
Şekil 3.51 : SAR grubunun ait dolgu ve destek birimlerini anlatan şemaları.....	98
Şekil 3.52 : 'PSSHAK' (Primary Support and Housing Assembly Kit), kullanıcılar ile birlikte gerçekleştirilen tasarım aşaması.....	99
Şekil 3.53 : Diagoon Konutları - Vaziyet Planı Şeması ve Perspektif Görsel.....	100
Şekil 3.54 : Diagoon Konutları, Kesit ve İç mekân görseli.....	101
Şekil 3.55 : Diagoon Konutları, Plan varyasyonları ...	101
Şekil 3.56 : Diagoon Konutları- Pencere Sistem Görseli.	102
Şekil 3.57 : Previ Projesi, Farklı Mimarların Geliştirdiği Çalışmaların Alana Yerleşimi.....	103
Şekil 3.58 : Previ, 1969, 1985 ve 2003 yıllarına ait görseller.	103
Şekil 3.59 : Previ 1976 yılı ve günümüze ait cephe görselleri-1.	104
Şekil 3.60 : Previ 1976 yılı ve günümüze ait cephe görselleri-2.	104
Şekil 3.61: Previ 1976 yılı ve günümüze ait cephe görselleri-3	104
Şekil 3.62 : Yüksek Katlı Konut Kuleleri	105
Şekil 3.63 : Guinzbourg Tarafından Tasarlanan F tipi Yaşama Birimleri.....	107
Şekil 3.64 : Kalıp Olarak Üretilen Yaşam Birimleri.	108
Şekil 3.65 : İran Masule, Eklemlenmeye Açık Kurgu.....	111
Şekil 3.66 : Le Corbusier ve Walter Gropius 'Modüler Tasarım' yaklaşımları. ...	112
Şekil 3.67 : Walter Gropius, Adolph Meyer, 1924. Bileşenlerin şeması.....	112
Şekil 3.68 : Dört Kişilik Bir Ailenin ve Konutunun Zaman İçerisinde Büyüme Senaryosu.....	113
Şekil 3.69 : Le Corbusier tarafından geliştirilen ' Bottle Rock' Prensibi.....	114
Şekil 3.70 : Otto Bartning, Werfthaus, 1931, Plan Çizimi ve Cephe Görseli	115
Şekil 3.71 : William Wurster, Flexible Space, 1942, Plan Çizimi ...	115
Şekil 3.72 : Gelecek İçin Ev, William Wurster, 1943.	115
Şekil 3.73 : Walter Bogner, Prefabrikasyon, Plan Çizimleri, Fikir Diyagramı	116
Şekil 3.74 : Extendible Houses't Hool, Van den Broek ve Bakema, 1963, Plan Çizimleri, Fikir Diyagramı.....	117
Şekil 3.75 : Plug in City Fikir Diyagramları.	117
Şekil 3.76 : Metabolist Teori Fikir Diyagramı, Kurokawa's Beautillion for the 1970 Osaka Expo.....	118
Şekil 3.77 : Yona Friedman, Uzamsal Kent Fikir Diyagramları	119
Şekil 3.78 : Team X 's Doorn Manifesto	119
Şekil 3.79 : Candilis, Josic Woods 'Stem' Yaklaşımı	120
Şekil 3.80 : Smithsons 'Cluster' Yaklaşımı, Golden Lane Projesine Dair Çizim. ..	120
Şekil 3.81 : Toulouse, Le Mirail: Stem, Cluster, Mat Building	122
Şekil 3.82 : Toulouse, Le Mirail, Tasarım Diyagramları ve Plan Çizimleri	122
Şekil 3.83 : Aldo Van Eyck, Doku Yapı Yaklaşımı: Orphanage Projesi.	123

Şekil 3.84 : Hertzberger, Doku Yapı Yaklaşımı, Montessori School, Süreç İçinde Eklemlenme.	123
Şekil 3.85 : Hertzberger, Doku Yapı Yaklaşımı, Central Beheer Ofis Yapısı	124
Şekil 3.86 : Hertzberger, Doku Yapı Yaklaşımı, De Drie Hoven, Yaşlılar Evi	124
Şekil 3.87 : De Drie Hoven, Yaşlılar Evi, Tasarım Kurgusuna Dair Diyagram.....	125
Şekil 3.88 : Previ Projesi, Candilis, Josic Woods Önerisi Poster, Tasarım Diyagramı ve Plan.....	125
Şekil 3.89 : Previ Projesi, Charles Correa Önerisi Poster ve Tasarım Diyagram... ..	126
Şekil 3.90 : Previ Projesi, Aldo Van Eyck Önerisi Poster, Tasarım Diyagramı.....	127
Şekil 3.91 : Previ Projesi, Aldo Van Eyck Önerisi, Plan	127
Şekil 3.92 : Previ Projesi, James Stirling Önerisi Tasarım Diyagramları ve Plan... ..	128
Şekil 3.93 : Tung Song Hong Uygulaması.	128
Şekil 3.94 : Belapur Incremental Housing.	128
Şekil 3.95 : Belapur Incremental Housing, Kümelenme Ölçeği ve Süreç İçinde Eklemlenebilirlik Diyagramı	129
Şekil 3.96 : Fahrt Ins Grüne, İki Alternatif Kurgu.....	129
Şekil 3.97 : MVRDV, WOZOCO Projesi, Cephe Görselleri	130
Şekil 3.98 : MVRDV, WOZOCO Projesi, Tasarım Diyagramı ve Görünüş Çizimi.....	130
Şekil 3.99 : Fujimoto, Bulut Ev... ..	131
Şekil 3.100 : Fujimoto, N Evi, Plan ve Görünüş Çizimleri ve İç Mekân Görseli	131
Şekil 3.101 : Kyto Type Housing, Plan Çizimleri, İç Mekân ve Cephe Görseli	132
Şekil 3.102 : Kyto Type Housing, Tasarım Diyagramı.	132
Şekil 3.103 : BIG'un Domino Sistemini geliştirerek tasarladığı Puu-Bo Sistemi. ..	132
Şekil 3.104 : BIG- E2 Projesi, Modülerlik ve Eklemlenebilirlik Yaklaşımı.	132
Şekil 3.105 : Functional House for Frictionless Living, Alexander Klein, 1927. Minimum Konut Deneyi	134
Şekil 3.106 : Van Tijen, konut planlaması için asgari boyutların araştırılması.....	135
Şekil 3.107 : Schütte-Lihotzky, the Frankfurt Kitchen, 1926.....	135
Şekil 3.108 : Ernst Neufert Bauentwurslehre	136
Şekil 3.109 : Space in Home , 1963, Bachelor flat, Merkelbach Karsten, Amsterdam 1932.....	136
Şekil 3.110 : Japon ve Batı planlama konseptinin karşılaştırılması	139
Şekil 3.111 : Geleneksel Japon Evi, Kazuhiko+Kaoru Obayashi	139
Şekil 3.112 : Geleneksel Japon Evinde Mekân Kurgusunun Değişimi	140
Şekil 3.113: Geleneksel Japon Evinde 'Tatami' Ölçülerine Göre Mekân Kurgusu.....	140
Şekil 3.114 : Nagatomi House Plan ve İç Mekân Görseli	140
Şekil 3.115 : Kore Geleneksel Mimarisi 'Madang' ve 'Maru'	141
Şekil 3.116 : Çadır Düzeni / Geleneksel Türk Evi Kurgusu.....	142
Şekil 3.117 : Maison Loucheur, 1928	143
Şekil 3.118 : Weißenhofsiedlung, Stuttgart, 1927	144
Şekil 3.119 : Johannes van Den Broek, De Eendracht, 1937, Farklı Mekân Organizasyonları	144
Şekil 3.120 : De Eendracht Solda, yapıldığı yıla ait görsel; Sağda, günümüze ait görsel.....	145
Şekil 3.121 : Steward Brand '6S Katman' Önerisi Diyagram	146
Şekil 3.122 : Molenvliet, Frans van der Werf, Çerçeve Sistem; Çerçeve Sistem ile Sağlanan Açık Alan	147
Şekil 3.123 : Duinker van der Torre, Wagenaarstraat, Dapperbuurt Amsterdam....	148
Şekil 3.124 : Zoetermeer, Greger ve Sleiberg.....	149
Şekil 3.125 : Greenwich Village, Plan Varyasyonları -1.....	150

Şekil 3.126 : Greenwich Village, Plan Varyasyonları -2.....	150
Şekil 3.127 : Rietveld, Schröder Evi, 1924, Farklı Plan Kurguları.	151
Şekil 3.128 : Rietveld, Erasmuslaan Housing, 1931	152
Şekil 3.129 : Steinberg/Röthenbach konut projesinde ‘Paylaşılan Alan’ Yaklaşımı	152
Şekil 3.130 : LifeEdited Apartments Değişebilir Mekân Kurgusu.....	153
Şekil 3.131: Wohnanlage Genter Strasse Açık Yapı/ Destek-Dolgu Sistemi	154
Şekil 3.132 : Wohnanlage Genter Strasse- Değişebilir Plan Kurgusu	154
Şekil 3.133 : Wohnanlage Genter Strasse, Yapım Aşamasında Çerçeve Sistem, Vaziyet Planı ve Cephe Görseli.	154
Şekil 4.1 : Hukukçular Sitesi	166
Şekil 4.2 : Hukukçular Sitesi Vaziyet Planı	166
Şekil 4.3 : Hukukçular Sitesi, Görünüş Çizimleri.	166
Şekil 4.4 : Hukukçular Sitesi, Güney ve Batı Cephesinden Bir Görsel.....	167
Şekil 4.5 : Hukukçular Sitesi, Yapıldığı yıllara ait Batı Cephesinden Bir Görsel...	167
Şekil 4.6 : Hukukçular Sitesi, Kat Planlarının Çizimleri.....	168
Şekil 4.7 : Hukukçular Sitesi- Kesit ve Kat planı.....	168
Şekil 4.8 : Hukukçular Sitesi, Gültegin Çizgen Arşivinden.....	169
Şekil 4.9 : Marsilya Unite d’Habitation Yapısının Görünüşü, Hukukçular Sitesinin Görünüşü.....	170
Şekil 4.10 : Unite d’Habitation Dolgu Sistemi- Bottle Rock Prensibi Diyagram	171
Şekil 4.11 : Hukukçular Sitesinin Kesiti, Unite d’Habitation yapısının Kesiti	171
Şekil 4.12 : Hukukçular Sitesi, Mimarlık Ofisine Dönüşen Konut Birimi.....	172
Şekil 4.13 : Hukukçular Sitesi, Ticari Alana Dönüşen Konut Birimi	172
Şekil 4.14 : Hukukçular Sitesi, Zemin Kat Açıklıklarının Ticari İşleve Göre Dönüşmesi	172
Şekil 4.15 : Çatı Katında Sosyal Tesis Olarak Düzenlenen Alanın Mimarlık Ofisine Dönüşümü.....	173
Şekil 4.16 :Hukukçular Sitesi- Açık plan yaklaşımının izin verdiği farklı plan alternatifleri.....	173
Şekil 4.17 : Hukukçular Sitesi- Konut Birimine Dair Eskiz Çizim / Açık Plan Kurgusu.....	173
Şekil 4.18 : Hukukçular Sitesi- Çatı katının yeniden kurgulanması.....	174
Şekil 4.19 :1955 yılında tasarlanan Natuk Birkan Apartmanlarının Plan / Kesit ve Görünüşleri- Açık Plan kurgusu	174
Şekil 4.20 : Hukukçular Sitesi- Yapının Genel Kurgusundaki Basit Form Yaklaşımı ve Daire Kurgularında Sistematik Boyutlar.....	175
Şekil 4.21 : Hukukçular Sitesi, Dairelerin Alanları.....	175
Şekil 4.22 : Hukukçular Sitesi- Kat arası ve Koridorlarda Sirkülasyon Alanlarının Genişliği	176
Şekil 4.23 : Hukukçular Sitesi- Yapının başlangıç tasarımında giriş bölümünde sağlanan açıklığın günümüzde farklı işlevlere göre kurgulanması.....	176
Şekil 4.24 : Hukukçular Sitesi-Yapı kurgusunda sağlanan açıklık ve ek alanların depolama işlevi ile yüklenmesi.....	177
Şekil 4.25 : Hukukçular Sitesi-Yapı kurgusunda sağlanan açıklık ve ek alanların farklı işlevlere göre kurgulanabilmesi	177
Şekil 4.26 : Hukukçular Sitesi, Farklı aile tipolojileri için farklılaşabilen plan alternatifleri -1	178
Şekil 4.27 : Hukukçular Sitesi- Farklı aile tipolojileri için farklılaşabilen plan alternatifleri -2.	179

Şekil 4.28 : Hukukçular Sitesi- 1970, 2000, 2006, 2018.	180
Şekil 4.29 : Hukukçular Sitesi - Süreç içinde zemin kata eklenebilen işlevsel birimler.	181
Şekil 4.30 : Hukukçular Sitesinde Prefabrike Bölücü Elemanlar	181
Şekil 4.31 : Hukukçular Sitesinde Çatı Katının Süreç İçinde Gelişen Kurgusu.....	182
Şekil 4.32 : Hukukçular Sitesinde Zemin Katın Süreç İçinde Gelişen Kurgusu	182
Şekil 4.33 : Hukukçular Sitesi- Başlangıç Tasarımında Sağlanan Açık Alanın Farklı Kurgularda Düzenlenmesi	183
Şekil 4.34 : Hukukçular Sitesinde Bölücü Duvarların Taşıyıcı Yapıdan Bağımsızlığı	183
Şekil 4.35 : Hukukçular Sitesinde Birleştirilebilir/ Bölünebilir Plan Kurgusu	184
Şekil 4.36 : Hukukçular Sitesinde Hareketli Elemanların Kullanımı	184
Şekil 4.37 : Hukukçular Sitesinde Mobilyalar ile Düzenlenebilir Plan Kurgusu. ..	185
Şekil 4.38 : Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen Daireler	185
Şekil 4.39 : Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen B1 Dairesi	186
Şekil 4.40 : Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen B2 Dairesi- Salon Bölümü.....	186
Şekil 4.41 : Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen B2 Dairesi -Y. Odası Bölümü... ..	186
Şekil 4.42 : Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen B3 Dairesi	187
Şekil 4.43 : Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen A1 ve C1 Daireleri	187
Şekil 4.44 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi	190
Şekil 4.45 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi – İç Avlu ve Galeriler	190
Şekil 4.46 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Kataloğundan Alınan Başlangıç Tasarımı	191
Şekil 4.47 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Günümüzde Vaziyet Planı	191
Şekil 4.48 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Broşüründe Proje Alanının Tasviri.	192
Şekil 4.49 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Broşüründe İç Bahçe Kurgusu.....	192
Şekil 4.50 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Alt Galeri ve İç Bahçeler.	193
Şekil 4.51 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Üst Galeri ve Teras Bahçeler.	193
Şekil 4.52 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3/ B4 Blok İç Avlu Tasarımı.....	193
Şekil 4.53 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Broşüründe Garaj Alanı Kurgusu.....	194
Şekil 4.54 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Konut Sitesinin günümüzde çitlerle kapatılmış durumu	194
Şekil 4.55 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1, B2,B5, B6 ve C Bloklarda Bulunan Dupleks Daire Tipine Ait Zemin Kat İç Mekân Görseli ve Planı.....	195
Şekil 4.56 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Bloкта Bulunan Dupleks Daire Tipine Ait Zemin Kat Planı.....	195
Şekil 4.57 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3/B4 Blok - Dupleks Daire Tipinin ‘ Yemek ve Oturma Bölümü’ne Dair İki Ayrı Dairenden Görseller	196
Şekil 4.58 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C1,C2,C9,C10,C11 Bloklarında Bulunan Yarı Dupleks Daire Tipine Ait Giriş Kat Planı.....	196
Şekil 4.59 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Bloкта Bulunan Dairelerin Bodrum Kat Plan Çizimi ve Görseli... ..	197
Şekil 4.60 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Sosyal Tesisin 1977 Yılına Ait İlk Tasarım Planları ve 1987 Yılına Ait Planları.....	197
Şekil 4.61 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Sosyal Tesiste İşlevsel ve Yapısal Farklılıkların Cepheden Okunması	198

Şekil 4.62 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Broşüründen Alınan Dupleks Daireye Ait ‘Oturma ve Yemek Bölümü’ Plan Çizimi ve İç Mekân Görselfi.....	198
Şekil 4.63 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B5 ve C Bloklarda Bulunan Dupleks Daire Tipine Ait Zemin Kat Planı	198
Şekil 4.64 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C2,C2,C9,C10,C11 Bloklarında Bulunan Dupleks Dairenin Giriş Kat Plan Çizimi ve İç Mekân Görselfi.....	199
Şekil 4.65 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Bloкта Bulunan Dupleks Daire Tipine Ait Zemin Kat Planı ve İç Mekân Görselferi	199
Şekil 4.66 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Bloкта Bulunan Simpleks Daire Tipine Ait Plan Çizimi	200
Şekil 4.67 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Yapım Aşamasına Ait Fotoğraf.....	200
Şekil 4.68 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Yapım Sonrası Çekilen Fotoğrafları	201
Şekil 4.69 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Bina, Daire ve Odaların Yerleşim Düzeni	201
Şekil 4.70 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok Zemin ve 3. Kat Planları, Etkileşim Diyagramları	202
Şekil 4.71 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok Kesit ve Fotoğraflar, Etkileşim Diyagramları	203
Şekil 4.72 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 Blok Kesit, Plan ve Fotoğrafları, Etkileşim Diyagramları.....	203
Şekil 4.73 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok Plan, Kesit ve Fotoğraflar, Etkileşim Diyagramları.....	204
Şekil 4.74 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok Yarı Dupleks Daire Koridor Penceresi	204
Şekil 4.75 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Farklı Daire Tipolojilerine Ait Alanlar	205
Şekil 4.76 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, İç Sirkülasyon Alanının Genişliğı.	206
Şekil 4.77 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blok Yaya Sokağı ve Köprülerin Plan ve Fotoğrafi	206
Şekil 4.78 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 Blok Zemin Kat Planı- Galeriler	207
Şekil 4.79 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 Blok 3. Kat Galeriden Fotoğraflar.	207
Şekil 4.80 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok Bodrum Kat Planı ve Görselfi.....	207
Şekil 4.81 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 ve C Bloklarda Bulunan Dupleks Daireye Ait Birinci Kat Planı-Yatak Holü Depolama Birimleri	208
Şekil 4.82 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok Dupleks Daire Birinci Kat Planı- Giyinme Odası Olarak Düzenlenmiş Banyo Görselfi	208
Şekil 4.83 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blok Bodrum Kat Kesit, Plan ve Görselfi.....	209
Şekil 4.84 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok Galerî Görself ve Plan Çizimi ...	209
Şekil 4.85 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok, Zemin Kat Plan ve Görselferi- Giriş Bölümünde Sağlanan Açıklık	210
Şekil 4.86 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blok Zemin Kata Ait Farklı Kurgular	211
Şekil 4.87 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Yapının ilk yapıldığı zaman çekilen fotoğrafı (solda), günümüzdeki fotoğrafı.....	211
Şekil 4.88 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, İç Bahçelerin Farklı Kurguları.....	212

Şekil 4.89 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3 Blokta Yan Yana Bulunan İki Dairenin Giriş Bölümünün Farklı Kurguları.....	212
Şekil 4.90 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C1 Blokta Bulunan Dairelerin Yatayda Büyüyebilirliği.	213
Şekil 4.91 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok 3. Katta İç Bahçenin Dairenin Planına Eklenmesi.....	213
Şekil 4.92 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok Simpleks ve Yarı Dupleks Dairenin İç Bahçeye Doğru Büyüyebilirliği	214
Şekil 4.93 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blok Düşeyde Büyüyebilirlik....	214
Şekil 4.94 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blokta Balkon ve Terasın Konutun Birimine Dâhil Edilmesi	215
Şekil 4.95 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blokta Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi-1	215
Şekil 4.96 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blokta Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi-2	216
Şekil 4.97 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blokta Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi-3	216
Şekil 4.98 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2, B5 ve B6 Blokta Teras ve Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi.	217
Şekil 4.99 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2, B5 ve B6 Blok İç Cephede Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi.....	218
Şekil 4.100 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C9 Blokta Teras ve Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi	219
Şekil 4.101 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Metrik Yerleşim Düzeni, Doku Yapı Yaklaşımı	219
Şekil 4.102 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Zaman İçinde Gelişen İhtiyaçlar Doğrultusunda Eklemlenebilirlik.....	221
Şekil 4.103 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blokta Bulunan Dairelerin Farklı Kurguları.	221
Şekil 4.104 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3 Blokta Bulunan Dairenin Plan ve Görseli- Zemin Katta Sağlanan Açık Alanın Duvar İle Bölünmesi.....	222
Şekil 4.105 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3 Blok Dupleks Daire Birinci Kat planı- Başlangıç Tasarımında İki Oda Olarak Kurgulanan Alanın Tek Bir Oda Olarak Birleştirilmesi	222
Şekil 4.106 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 Blok ve C1, C2, C9, C10, C11 Blokta Hizmetli Odası Olarak Ayrılan Bölümün Mutfak Alanına Katılması.	223
Şekil 4.107 : Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Bodrum Katta Sağlanan Ek Alanın Tek Oda ve İki Oda Olarak Düzenlenmesi	223
Şekil 4.108 : Çorum Binevler Konut Sitesi	226
Şekil 4.109 : Çorum Binevler Konut Sitesi Genel Görünüm	226
Şekil 4.110 : Çorum Binevler Proje Alanının Kentin Merkezine Göre Konumu....	227
Şekil 4.111 : Çorum Binevler Konut Projesi, 3 Ayrı Etap Bölgesi	227
Şekil 4.112 : S.S.C.B’de, 1960’larda hala CIAM’ın katı ilkelerini uygulayan prefabrike bloklardan oluşan yeni kent ortamı	229
Şekil 4.113 : CIAM’ın Kent Anlayışının Tipik Örnekleri	229
Şekil 4.114 : Le Corbusier’in İşildayan Kent (Ville Radieuse) Anlayışı İçinde Tasarladığı 3 Milyonluk Çağdaş Kenti (1925).....	229
Şekil 4.115 : Le Corbusier- Chandigarh projesi (Hindistan).....	229
Şekil 4.116 : Avlulu Ev Tasarımları Chermayeff ve Alexander.....	230

Şekil 4.117 : Habitat Konut Topluluğu Moshe Sofdie, 1967	230
Şekil 4.118 : Yöre Mimarlığında Toplumsal- Mekânsal Örgütlenme Şeması	231
Şekil 4.119 : Geleneksel Türk Evinde Oda Düzeni- Safranbolu'dan Bir Örnek	233
Şekil 4.120 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Apartman Tipolojisinde Loose Fit Yaklaşımının Özet Şeması.....	234
Şekil 4.121 : Çorum Binevler Konut Sitesi T1 Konut Tipolojisinde Loose Fit Yaklaşımının Özet Şeması.....	234
Şekil 4.122 : Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Konut Tipolojisinde Loose Fit Yaklaşımının Özet Şeması.....	235
Şekil 4.123 : Çorum Binevler Konut Sitesi, L1 Konut Tipolojisinde Loose Fit Yaklaşımının Özet Şeması.....	236
Şekil 4.124 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Y1 Tipi Apartman Tipolojisi Açık Plan Yaklaşımı	236
Şekil 4.125 : Çorum Binevler Konut Sitesi, T Konut Tipolojisinde Açık Plan Yaklaşımı.....	237
Şekil 4.126 : Çorum Binevler Konut Sitesi, V Konut Tipolojisinde Açık Plan Yaklaşımı	237
Şekil 4.127 : Çorum Binevler Konut Sitesi, V Konut Tipolojisi, Çok Gayeli Salondan Görünüş.....	237
Şekil 4.128 : Çorum Binevler Konut Sitesi, L Konut Tipolojisi, Zemin Kat Planı ve Çok Gayeli Salondan Görünüş	238
Şekil 4.129 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Bina Formunun Cephesinden Okunan Geometrik 'Basitliği' ve Okunaklılığı.	238
Şekil 4.130 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Modüler Sistem İle Basit Plan ve Form Yaklaşımı.....	239
Şekil 4.131 : Çorum Binevler Konut Sitesi, L Tipolojisinin Genel Yerleşim Planı- İç Avlulu Düzenleme.	239
Şekil 4.132 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Y Tipi Apartman Tipolojisi- İç Avlulu Açık Koridorlu Sistem	240
Şekil 4.133 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Açık Alan Ölçüleri	240
Şekil 4.134 : Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Tipi Konut Projesi 1. Kat Planı- İç Sirkülasyon Alanı	241
Şekil 4.135 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Y Apartman Tipolojisi Dış Sirkülasyon Alanı.....	241
Şekil 4.136 : Çorum Binevler Konut Projesi, K Tipi Konut Birimi- Eklenen Depo Birimleri.....	242
Şekil 4.137 : Çorum Binevler Konut Sitesi, T Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı, Ek Depo Alanı.....	243
Şekil 4.138 : Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipolojisinde Konut Birimine Eklenen Depo Birimine Dair Örnekler	243
Şekil 4.139 : Çorum Binevler Konut Sitesi, L Tipi Konut Birimi İçinde ve Dışında Sağlanan Ek Depo Alanları.....	243
Şekil 4.140 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Müstakil Konut Birimlerinde Sağlanan Haymalık Bölümü.....	244
Şekil 4.141 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Müstakil Konut Birimlerinde Modüler Oda Boyutları.....	244
Şekil 4.142 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Apartman Tipolojisinde Modüler Oda Boyutları	244
Şekil 4.143 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Bireylere Sunulan Anket Çalışması	246

Şekil 4.144 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Bireyi Ön Plana Alan Tasarım Yaklaşımı	247
Şekil 4.145 : Behruz Çinici'nin bölge araştırmaları sonucu tasarım aşamasından önce yaptığı eskiz çizim çalışmaları	247
Şekil 4.146 : Çorum Binevler Konut Sitesi Tanıtım Broşüründen Bir Aktarım	248
Şekil 4.147 : Çorum Binevler Konut Projesi, Yapım Aşamasından Sonra Çekilen Fotoğraflar.....	248
Şekil 4.148 : Çorum Binevler Konut Projesi, Günümüzde Çekilen Fotoğraflar	248
Şekil 4.149 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Bireysel Yorumlar ile Farklılaşan Konut Birimleri.	249
Şekil 4.150 : Çorum, Makro, Mezzo, Mikro Bölgeler.....	249
Şekil 4.151 : Çorum Binevler Projesi İçin Geliştirilen Karar Çevresi Analizleri....	250
Şekil 4.152 : Çorum Binevler Projesi İçin Geliştirilen Karar Çevresi Analizleri-Sosyal Gruplar	250
Şekil 4.153 : Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı Genel Diyagramlar.	251
Şekil 4.154 : Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları-1.	252
Şekil 4.155 : Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları-2.....	252
Şekil 4.156 : Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları-3	252
Şekil 4.157 : Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları-4.	252
Şekil 4.158 : Çorum Binevler Konut Sitesi, K Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları Genel Diyagram	253
Şekil 4.159 : Çorum Binevler Konut Sitesi, K Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları.....	253
Şekil 4.160 : Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları Genel Diyagram	254
Şekil 4.161 : Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları	254
Şekil 4.162 : Çorum Binevler Konut Sitesi, L Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları Genel Diyagram	255
Şekil 4.163 : Çorum Binevler Konut Sitesi, L Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları.....	255
Şekil 4.164 : Çorum Binevler Konut Sitesi, K Tipi Yaşama Birimi- Meyve Serme Alanının Yaşama Mekânı olarak düzenlenmesi	256
Şekil 4.165 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Kentsel Ölçekte Modüler Sistem, Doku Yapı Yaklaşımı.....	256
Şekil 4.166 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Konut Birimlerinde Modüler Yaklaşım	257
Şekil 4.167 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Doku yapının bir parçası olarak 'Cluster' Kümelenme Birimi (T ve L tipolojisine ait küme ölçeği).....	257
Şekil 4.168 : Çorum Binevler Konut Sitesi Vaziyet Planı, Doku Yapı Yaklaşımı..	257
Şekil 4.169 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Zaman İçinde Gelişmeye İzin Veren Sistem.....	258
Şekil 4.170 : Çorum Binevler Konut Sitesi için Prefabriğe Eleman Üretimi İçin Kurulan Fabrika	258

Şekil 4.171 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Prefabrik Elemanların Vinçlerle Yerleştirilmesi.....	258
Şekil 4.172 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Prefabrike Elemanlarla Yapı Üretim Sistemi ...	258
Şekil 4.173 : Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Tipi Konut Biriminin Olası Farklı Kurguları	259
Şekil 4.174 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Birleştirilebilir/ Bölünebilir Alan Yaklaşımı.....	259
Şekil 4.175 : Çorum Binevler Konut Sitesi, Apartman Tipolojisinde Hareketli Elemanların Kullanımı.....	260
Şekil 4.176 : Çorum Binevler Konut Sitesi, ‘ Çok Gayeli Mekân’.....	260

1. GİRİŞ

İnsan varoluşsal gerekliliklerinden dolayı, yaşam alanını kontrol edebilmek, tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda biçimlendirebilmek ister. Ait olabilme ve bir yer edinebilme amacı doğrultusunda, sahip olduğu kimliğini, kişiliğinin izlerini yaşama alanına yansıtabilmek, burada kalıcılığını sağlamak içgüdüsüne sahiptir. Fiziksel bir biçim ve sabit bir formu tanımlamaktan öte ev, aynı zamanda bireyin düşünce ve eylemlerinin alanıdır. Bu anlamda bireysel tercih farklılıkları, zamanla oluşabilecek yeni mekânsal ihtiyaçlar, fiziksel ve kültürel çevredeki değişikliklere cevap verebilmelidir. Ancak günümüzde, bitmiş halde sunulan konut üretim sistemi buna imkân vermemektedir.

Konut üretimine dair problemlere karşı geliştirilen alternatif çözüm önerileri, esnek ve değiştirilebilir tasarım yaklaşımlarını beraberinde getirmektedir. Bireyi ve zamanı tasarıma yeniden dâhil ederek bir çözüm önerisi geliştirme noktasında, günümüz hız ve hareket çağında artan değişim hızı göz önünde bulundurulmalıdır. Küreselleşme ile birlikte kültürlerin etkileşime girerek farklılaştığı ve bununla birlikte bireysel tercih ve ihtiyaçların değişim hızının arttığı düşünüldüğünde eskiden daha sabit tanımlarla ifade edilebilen ev kavramının tek bir tanımını yapabilmek mümkün görünmemektedir. Günümüzde ‘ev’in tanımının, bireysel farklılıkları ve zamanın getirebileceği olasılıkları da kapsayan anlamlandırmalara ihtiyaç duyduğu açıktır. Bu noktada, teknik alanda gelişmiş olan, mimarın öngördüğü varyasyonların sınırında tasarlanan yapısal esneklik yaklaşımları yetersiz kalmaktadır.

Bireysel çeşitliliğin, zamanın ve değişim hızının baskın olduğu günümüz çağında, bu değişimi karşılayabilecek alternatif yaklaşımların ve tartışma zeminlerinin oluşturulması gerekli görülmektedir. Bu anlamda çağdaş ihtiyaçların anlık akışını karşılamak, birey-mekân ilişkisini yeniden kurmak üzere alternatif arayışlar, uyarlanabilir tasarım yaklaşımlarını gündeme getirmektedir. Bu yaklaşım, zamansallığa ve organik bir gelişime işaret eden, yerellikten beslenen bir süreç mimarisini ifade etmektedir.

1.1 Amaç

Modernite; geçmişten kopma, geçicilik, belirsizlik gibi kavramlarla temsil edilirken, ev; kalıcılık ve aidiyet değerleri ile tanımlanmaktadır. Birbirine karşıt iki durumu tanımlayan bu kavramların ortak bir paydada buluşabilmesi ve bu durumun günümüz konut problemlerinin çözümüne yönelik bir ipucu sağlayabilirliği üzerine geliştirilen düşünceler çalışmanın ana motivasyonunu oluşturmuştur. Bu noktada çalışmaya bir takım sorular ile başlanmıştır:

Birey ve zaman faktörü tasarıma dâhil edildiğinde, evin ilksel anlamına, meskene geri dönüş mümkün olabilir mi?

Geçmiş/ kökü ile, yer ile ilişkisi kopan modern insan, yaşama birimi aracılığıyla kimliğine yeniden kavuşabilir mi?

Birey, aidiyet ve köklülük hissini yeniden kurabilir mi?

Çalışmanın amacı; bu soruları tartışmaya açmak; bireyin ve zamanın tasarıma yeniden dâhil edildiği, tez kapsamında ‘uyarlanabilirlik’ olarak ele alınan yaklaşımın tarihsel süreçte ne gibi karşılıklar ile tezahür ettiğini serimlemek, 1960’lı yıllarda bireyin yeniden ön plana çıktığı mimari atmosferde gelişen yaklaşımların Türkiye coğrafyasına nasıl yansıdığını okumak ve yorumlamak olarak ifade edilebilir. 1960’lı yıllarda daha kuramsal ve yapısal alanda geliştiği gözlenen, bu anlamda mimara ve yapı elemanlarının kapasitesine bağımlılığını sürdüren esnek tasarım yaklaşımlarının 1990’lı yıllarda yerini; daha basit, bireyin anlık ihtiyaçlarına göre gündelik kullanımında değiştirebileceği yaklaşımların aldığı görülmektedir. Çalışmada bu düşünce etkisinde evrensel mimarlık ortamında geliştirilen yaklaşımlar ve etkileri serimlenerek, Türkiye’de bu alanda tartışma aralığının nasıl oluşturulabileceğine dair fikir geliştirebilmek üzere bir altlık oluşturulması hedeflenmiştir. 1960’lı yıllarda evrensel mimarlık ortamına paralel gelişen yaklaşımları eş zamanlı olarak Türkiye coğrafyasına taşıyan örnekler üzerinde yapılan tarihsel okuma ve ‘uyarlanabilirlik’ yaklaşımına ilişkin çalışma kapsamında geliştirilen metodoloji ekseninde irdelemenin bu amaca katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Mimari literatürde birbiri yerine kullanıldığı görülen esneklik ve uyarlanabilirlik (flexibility / adaptability) kavramlarının farklarını açıklamak tezin bir diğer amacını

oluşturmaktadır. Günümüzde değişim hızının artması ile oluşan farklı mekânsal ihtiyaçlara, yapısal anlamda gelişen ve mimarın ön gördüğü sınırdaki kalan ‘yapısal esneklik’ yaklaşımının cevap veremediği noktada uyarlanabilirlik yaklaşımının alternatif olarak sunulabilirliğinin tartışmaya açılması hedeflenmiştir.

1.2 Kapsam

Çalışmada konut üretimine dair problemler serimlenmekte ve bu problemlere karşı alternatif bir yaklaşım olarak ‘uyarlanabilir’ tasarım yaklaşımları ele alınmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmanın kuramsal bölümünde, ‘uyarlanabilirlik’ yaklaşımının tanımsal karşılığı olarak bireyi ve süreci tasarıma dâhil eden yaklaşımların konut üretiminde nasıl karşılık bulduğu, geleneksel dönemden itibaren ele alınmış, ancak modern sonrası dönemde geliştirilen yaklaşımlar kapsamlı bir şekilde irdelenmiştir. Çalışma kapsamında önerilen metodoloji doğrultusunda analiz çalışmasının yapıldığı 4. Bölümde ise, Türkiye coğrafyasında konut üretimine ilişkin problemlerin yoğun olarak hissedildiği, ‘toplu konut’ üretimine dair baskının yaşandığı ancak bu baskıya rağmen mimarlık ortamında yaşanan kırılmanın etkisiyle bireyi ve yaşantıyı ön plana alan tartışmaların etkisinde evrensel mimarlık ortamı ile eş zamanlı geliştirilmiş ve uygulanmış projeler seçilmiştir: Bu amaçla, 1950-1980 yılları arasında kooperatifleşme yolu ile üretilen, 3 ayrı ölçekte (tekil apartman yapısı; Hukukçular Sitesi, yapı grubu/ site; Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, kentsel ölçekte; Çorum Binevler Konut Sitesi) konut projesi uyarlanabilirlik yaklaşımı ekseninde irdelenmektedir.

1.3 Yöntem

Birey / zaman / mekân bütünlüğünün / eş değerliliğinin yeniden sağlanabilmesi amacıyla; tarihsel süreçte, bireyin tasarıma dâhil edildiği mimari üretim okumalarının, bir arka plan oluşturma noktasında sağlayabileceği katkılar açıktır. Kuramsal bölümde yapılan bu tarihsel okumaların amacı, serimlenen kavramları ilk kez kimin telaffuz ettiğinden bağımsız olarak, hangi toplumsal koşul ve üretim ortamında ortaya çıktığını irdelemek ve bugünün toplumsal koşulları içinde nasıl tezahür edebileceğini öngörebilmektir. Tüm bu okumalardan elde edilen öğretiler, belirli başlıklar altında gruplandırılarak tez kapsamında çözüm önerisi olarak ele alınan ‘uyarlanabilirlik’ kavramının bileşenlerini oluşturmuştur.

Çalışmanın bölümleri, izlenen yöntemi aktarmaktadır. Giriş bölümünün devamı olarak 2. Bölümün ilk kısmında konut üretimine ilişkin problemler genel hatlarıyla tartışılmakta, ikinci kısmında ise tartışılan problemlere çözüm önerisi olarak önerilen ‘uyarlanabilirlik’ kavramının mimari literatürdeki yeri, ‘Esneklik’ kavramı ile ilişkisi ortaya konarak, etimolojik ve tarihsel kökeni irdelenmektedir.

3. bölümde, konut üretimine ilişkin konu özelinde ele alınan problemler belirli başlıklar altında gruplandırılarak, kaynak ve etkileri ayrıntılı bir şekilde irdelenmektedir. Her problem için ayrı bir çözüm önerisi sunulup, bu kavramların kuramsal alanda ve tarihsel süreçte mimari ortamdaki karşılıkları, örnekler ile aktarılmaktadır. Uyarlanabilirlik yaklaşımına ilişkin önerilen metodolojinin çerçevesini bu kavramlar belirlemektedir. Bu anlamda ‘Açıklık, Kendileme, Eklemlenme, Dönüştürülebilirlik’ olarak sunulan kavramlar, uyarlanabilirlik yaklaşımının bileşenleri/ alt kriterleri olarak ele alınmakta, bu kavramlara dair belirlenen alt başlıklar ise yapılacak analizin kapsamını genişletmektedir.

4. Bölümde ise geliştirilen bu metodoloji ile, Türkiye’de 1950-1980 yılları arasında kooperatifleşme yolu ile üretilen, tekil apartman tipolojisinde Hukukçular Sitesi; yapı grubu (kümelenme) ölçeğinde Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve kentsel ölçekte Çorum Binevler Konut Sitesi olmak üzere üç ayrı ölçekte uygulanmış konut projeleri irdelenmektedir.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen literatür taramaları, tarihsel okumalar ve 4. Bölüm kapsamında analiz edilen yapılardan elde edilen veri ve çıkarımlar ile yapısal esneklik yaklaşımının ardılı ve günümüzdeki karşılığı olarak sunulan uyarlanabilirlik yaklaşımına dair kuramsal bir çerçeve ve tartışma aralığı sunmak hedeflenmektedir.

2. KONUT ÜRETİMİNDE UYARLANABİLİRLİK KAVRAMININ İNCELENMESİ

Bu bölümün ilk kısmında, konut üretimine ilişkin problemlerden genel hatlarıyla bahsedilecek, bu problemlerin gelişiminin tarihsel süreci okunarak ‘ev’in anlamında meydana gelen daralmanın nedenleri serimlenecektir. İkinci kısımda ise, bu problemlere karşı çözüm önerisi olarak ‘uyarlanabilirlik’ kavramı sunulacaktır. Kavramın anlamı, esneklik yaklaşımlarıyla ilişkisi, etimolojik ve tarihsel kökenine dair kuramsal bir çerçeve sunmak; konut üretimine dair bahsedilen problemlere karşı çözüm önerisi olarak geliştirilebilirliğini tartışmaya açmak bu bölümün hedefleri arasındadır.

2.1. Konut Üretimine İlişkin Problemler

Bireyin yaşama alanı olan ‘yuva’ olgusunun özü, varoluşsal gerekliliklere dayanmaktadır. Bu anlamıyla ‘ev’ bireyin kendi tercih ve gereklilikleri doğrultusunda inşa ettiği, süreç içinde gelişen ihtiyaçları doğrultusunda yeniden kurgulayabildiği ve bu sayede kimliğini bulabildiği hâkimiyet alanı, mesken yeridir. Bir yere ‘yerleşmek’, ‘bir yerde olmak’, ‘kendine ait bir referans noktası tanımlayabilmek’ gibi insanın varoluşundan gelen temel ihtiyaçlarına doğrudan cevap verebilmektedir. Bireyin, ‘bu yerde’ süreç içinde edindiği anı ve deneyimler sonucunda aidiyet ve köklülük hissi gelişebilecek, ev ‘yuva’ olarak özelleşerek, anlam kazanacaktır.

Evde olmak; bildiğimiz, anladığımız, sosyo-kültürel ve uzaysal kurumların içinde şekillendirdiğimiz var oluşumuzu kurmaktır (Dovey, 1985).

Günümüzde konut üretimine dair problemlerden biri, bu anlamın kaybedilmesi; yaşama biriminin yalnızca fiziksel bir biçime dönerek, birey ve zaman ile ilişkisinin koparılmasıdır. Norberg- Schulz’un ifade ettiği, bir mekânın; hem pragmatik, hem algısal, hem kavramsal, hem de varoluşsallığının bütün olarak sağlanmasıyla var

olabileceği düşüncesinin¹ yerini, yalnızca sayısal verilerle bir biçim olarak kurgulanıp, ticari bir ürün olarak algılanan ‘konut’ düşüncesi almıştır. Bunun sonucunda ise; bireyin yabancılaştığı, aidiyet kuramadığı; bu anlamda varoluşunu sağlayamadığı ve kimliğini oluşturamadığı bir düzen oluşmuştur.

Bu bölüm kapsamında konut üretimine ilişkin gelişme ve problemlerden genel hatlarıyla bahsedilecek, bir sonraki bölümde problemlerin kaynak ve etkileri derinleştirilecektir.

2.1.1. Barınma- Konut İlişkisinin Gelişimi

Toplumsal yaşamdaki dönüşüm yaşama mekânında doğrudan karşılığını bulmaktadır. Bu başlık altında evin, barınaktan konuta dönüşen anlamı irdelenerek tarihsel kırılma noktalarına değinilecek; zamana ve bireye göre değişebilen anlam çeşitliliğine rağmen kalıp halinde tek tip sunulan konut üretiminin sorunlu hali ortaya konacaktır.

Şekil 2.1 Sığınma Birimi Olarak Barınak Şekil 2.2 Geleneksel Mardin Evleri Şekil 2.3 Günümüzde Konut Üretimi²

2.1.1.1. Barınma - Var Olma İlişkisi

İnsanlar; güvenlik, kontrol, mahremiyet gibi duyguları nedeniyle korunma ihtiyacı duyarlar. Bunu ilk olarak giysileri ile ikinci olarak dış dünyadan bizi belirli ölçüde ayıran daha büyük bir kapalı alan ile karşılarlar. Ancak bunu sağlarken, diğer taraftan da kendi kontrolünü ve özgürlüğünü kaybetmek istemezler. Bu alanlara müdahale edebilmek, kendi hâkimiyeti doğrultusunda şekillendirebilmek, onun var oluşunun ve kimliğinin devamlılığını sağlar. Bu nedenle, barınma biriminin sahip olması gereken özelliklerden ilki, oluşturulan bu ilksel kılıfın kontrol edilebilirliği sağlanırken bir

¹ Norberg-Schulz mekânın sahip olması gereken özellikleri şu şekilde ele almaktadır: Pragmatik Mekân: Günlük fiziksel eylemlerin verdiği mekân bilgisi, Algı mekânı: Duyularla kavranan, kişiye göre değişen yönelim ve izlenimler, Var oluşsal mekân: İnsanın çevresi hakkında oluşturduğu ve kültür birikiminden etkilenen mekân imajı, Kavramsal mekân: Fizik evren ve mekânsal ilişkiler hakkındaki düşünsel şemalar. (Norberg-Schulz C. , Existence, Space and Architecture, 1971).

² Şekil 2.1 ve Şekil 2.3 de yer alan görsellere, MeMA London tarafından Royal Art College’de düzenlenen ‘Kuramsal Mimarlık, Alternatifler ve Karşıtlar: Mimarlık ve Barınma Üzerine Tartışmalar’ toplantısında Hayriye Sözen’in ‘Neurosis On Space’ başlıklı sunumundan erişilmiştir.

taraftan da belirsiz dış dünya ile bir bölünme yaratabilmesidir. Bu kılıfın zamanla oluşabilecek ihtiyaçlara, farklı durum ve koşullara uyabilirliği ve bunun kişinin kontrolünde gerçekleşebiliyor olması varoluşsal bir gerekliliktir. Bu anlamıyla barınak, sadece bir sığınak olmanın ötesinde bir ikamet yeridir, meskendir. Hâkimiyet kuramadığımız dış dünyayı kapatıp, kendi kontrol alanımızı, yaşam ortamımızı oluşturmak ve ihtiyaçlarımız doğrultusunda değiştirip mesken tutmak varlığımızın bir gerekliliğidir.

Şekil 2.4 Frontispiece Samuel Wale³ (Url-1)

Şekil 2.5 Filarete'nin Treatise'inden İlk Yapı Ustaları⁴

Bu bağlamda mimarlık üzerine düşüncelerini, inşa etme/ iskân etme eylemi ile insan varoluşu arasındaki bağlantı üzerinde temellendiren Heidegger'in yaklaşımlarını açıklamak önemli görülmektedir. Heidegger'in varlığın mekân ile olan ilişkilerine ait referanslara yer verdiği felsefesine göre; insanın varlığını anlamlandırabilmesi ve kimliğini bulabilmesi; yaşama alanını ihtiyaçlarına göre inşa etmesi, kendi kimliğine göre şekillendirebilmesi ve sonrasında iskân etme biçimlerine göre yeniden düzenleyebiliyor olması ile doğrudan bağlantılıdır.⁵ Bu anlamda mekân ve bireyin arasında karşılıklı olarak birbirini var etme/ gerçekleştirme durumunun söz konusu olduğu ifade edilebilir.

Şekil 2.6 Kulübe, Todtnauberg, 1968⁶ Şekil 2.7 Heidegger ve Kulübesi⁷

³ Görsel, Laugier'in 1753 yılında yayınladığı 'Essai sur l'architecture' kitabının 1755 yılında yayınlanan İngilizce baskısının (An Essay on Architecture) kapağı için Samuel Wale tarafından hazırlanmıştır.

⁴ Görsel ve açıklamasına Özgür Bingöl'ün Modernleşme ve Konut Mimarisi: Endüstri Devriminden Sonra Barınma Kültürünün Değişimi başlıklı yüksek lisans tezi aracılığıyla erişilmiştir. (Bingöl, 2001)

⁵ Heidegger'e göre inşa etmek / mesken tutmak, varlık ile ilişkili olduğu ölçüde, varlığını anlamlandırma ve kimliğini bulma ile de doğrudan ilişkilidir. Heidegger, bireyin kendi özünü keşfetmesinin, dünyadaki yaşantı ve deneyimleri ile mümkün olabildiğini, bunun ise yaşantı durumlarından bir tanesi olan 'yerleşmek' (dwelling) ve deneyimlerini edindiği yer olarak 'yaşama alanı' ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir.

⁶ Heidegger'in hayatında ve düşüncesinde önemli bir yer tutan Todtnauberg'deki kır evi. Görsel Kaynağı: Mimarlar için Heidegger, Adam Sharr, s.18 (Sharr, Mimarlar İçin Düşünürler / Mimarlar İçin Heidegger , 2010)

Heidegger bu ilişkinin temelini ise, inşa etmek ve iskân etmek / mesken tutmak kelimelerinin etimolojisinde bulmaktadır. İnşa etmek (build) ve iskân etmek (dwell) sözcüklerinin Almancada aynı kökten geldiğini, bunun nedeninin ise bu eylemlerin geçmişte aynı faaliyete karşılık gelmesi olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanında 'iskân etme' ve 'var olma' kelimelerinin de kökeninin aynı olduğunu 'İnşa Etmek İskân Etmek Düşünmek'⁸ başlıklı makalesinde şu şekilde ifade etmektedir:

'Bauen' esasında iskân etmek anlamına gelir. Bauen sözcüğü hala özgün anlamıyla dile getirildiği yerde, iskân etmenin özünün nereye kadar uzandığını da söyler. Demek ki bauen, buan, bhu, beo, bizim bin sözcüğünün çeşitlemeleridir: ich bin (varım), du bist (varsın) ve emir kipi bis (var ol) . O halde ich bin ne demektir? Cevap bin'in bağlı olduğu eski bauen sözcüğünden gelir: Ich bin, du bist 'sakin-im' (i dwell) , 'sakin-sin' (you dwell) demektir. Senin ve benim olma biçimimiz, biz insanların yeryüzünde olma biçimi buan'dır, sakın olmadır (dwelling) (Heidegger, 1971).⁹

Heidegger, aynı yazısında, 'iskân etmek/ mesken tutmak' (wohnen) sözcüğünün de etimolojisini açımlayarak savını kuvvetlendirmektedir. İskân etmek sözcüğünün Eski Sakson dilinde wuon, Gotçada wunian kelimesine karşılık geldiğini ifade etmekte, anlamının ise 'kalmak' 'bir yerde kalmak' 'huzur içinde kalmak' olduğunu aktarmaktadır. Bu anlamda 'var olmak' ve 'orada kalmak' olarak karşılık bulan inşa etmek ve iskân etmek, hem kelime anlamı olarak hem de eylemsel olarak anlamını kaybetmiştir ve bu durum Heidegger'e göre, konut üretimine dair problemlerin birincil nedenini oluşturmaktadır:

Heidegger, çağdaş dünyada yaşanan en önemli sıkıntının, konut üretiminden çok inşa etmek ile iskân etmek arasındaki ilişkilerin bozulması olduğunu öne sürer (Sharr, Mimarlar İçin Düşünürler / Mimarlar İçin Heidegger , 2010).

Norberg-Schulz ise, Heidegger ile aynı doğrultuda olan fikirlerini, mimarlığın ve mekânın farklı kavrayış biçimlerini ele alarak aktarmaktadır. Bir mekânın hem pragmatik (günlük fiziksel eylemlerin verdiği mekân bilgisi), hem algısal (duyularla kavranan, kişiye göre değişen yönelim ve izlenimler), hem varoluşsal (insanın çevresi hakkında oluşturduğu ve kültür birikiminden etkilenen mekân imajı) hem de kavramsal (fizik evren ve mekânsal ilişkiler hakkındaki düşünsel şemalar) açıdan

⁷ Heidegger ve kır evi hakkında bilgi edinmek için Adam Sharr'ın 2006 yılında yazdığı 'Heidegger's Hut' kitabı incelenebilir. Görsele bu kaynaktan erişilmiştir. (Sharr, Heidegger's Hut, 2006)

⁸ "Bauen Wohnen Denken" (Filozof İnşa etmek İskân etmek ve Düşünmek kavramları arasında bütünlük olduğu İnançını vurgulamak için başlıkta virgül koymaktan kaçınmıştır.

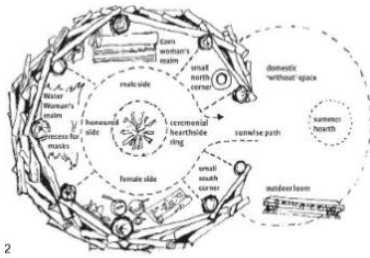
⁹ 1971 yılında 'Poetry, Language, Thought içinde ' Building Dwelling Thinking' başlığı ile yayınlanan makale, 2008 yılında 'Düşüncenin Çağırıldığı' kitabında ' İnşa Etmek İskân Etmek Düşünmek' başlığı ile Türkçeye çevrilmiştir. Alıntıda vurgular Heidegger'e aittir.

karşılık bulması; tüm bu özellikleri bir bütün olarak karşılaması gerektiğini savunmaktadır. Günümüzde sadece fiziksel olarak tek bir boyutta karşılık bulan mekân kavramı, konut sorununun özünü yansıtmaktadır. Norberg-Schulz aynı zamanda meskenin varlığını ‘genius logi’ yerin ruhu¹⁰ kavramı ile ilişkilendirmektedir. Mimarlığın görevinin ‘yerin ruhu’nu ortaya çıkarmak olduğunu, bu sayede ‘yuva’ anlamı ile karşılık bulan, somut ve ‘yer’ ile ilişkili ‘mesken’e erişilebileceğini ifade etmektedir.

Şekil 2.8 Norveç Ormanında Ev: Aidiyetin ve Köklülüğün Cisimleşmesi Olarak Mimarlık ¹¹

Tarihsel süreçte, varoluşsal anlamı ile bireyin barınma ihtiyacını karşıladığı, ihtiyaçları doğrultusunda inşa ettiği bir yapım sürecini ifade eden ev, ilkel dönemde karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar başlangıçta mağaraları kullanmışlar, daha sonra doğadan aldıkları malzemeleri kullanarak buldukları koşullar ve ihtiyaçları doğrultusunda kulübe, çadır gibi yerleşmeler kurmaya başlamışlardır. Tarımsal dönem öncesi göçebe olarak sürdürdükleri yaşamlarını, geçici olarak yerleştikleri alanın koşullarına göre kurguladıkları barınaklarda geçirmişlerdir. Bu anlamda bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda üretip geliştirdikleri bir inşa ve iskân sürecinden söz edilebilmektedir.

Şekil 2.9 Log Hogan’ın Planı ve İç Mekan Görşeli ¹²

¹⁰ Mimarlık tarihçisi Christian Norberg-Schulz’un Roma kültüründeki “koruyucu ruh” mitine gönderme yaparak güncelleştirdiği, “genius loci” (yerin ruhu) kavramı, mekânın yere dönüşmesi sürecinde bir bina ya da yerin, kendine ait ayırt edici atmosferini tarif etmektedir (Akbalık, 2015). ‘Genius logi’ en genel tanımıyla her yerin konumu, coğrafyası ve tarihi tarafından belirlenen özgül bir karaktere sahip olmasıdır. (Bingöl, 2001)

¹¹ Görşel ve açıklamasına Christian Norberg-Schulz’un The Concept Of Dwelling kitabından erişilmiştir. (Norberg-Schulz C. , 1993)

¹² Görşellere, Bernard Leupen ve Harald Mooij tarafından hazırlanan Housing Design: A Manual kitabından erişilmiştir. (Leupen & Mooij, Housing Design: A Manual, 2008)

2.1.1.2. Evin Yuva Olarak Anlamı

Evin, yuva olabilme özelliklerinin tümüne sahip bir olgu olduğu; birey ve zamanın da varlığı ile ‘yuva’ya dönüşebileceği ifade edilebilir. Bu anlamda evin, bireyin yorumunu katabildiği ve kendi kimliği ile şekillendirebildiği ölçüde, süreç içinde edinilen deneyimler ve biriktirilen anılar ile ‘yuva’ olarak anlam kazanabileceği sonucuna varılabilir. Rapoport, yuvayı; bireyin sahip olabildiği, güvende hissedebildiği, ihtiyaçlarına göre değiştirebildiği, kimliğini yansıtabildiği ‘ev’ olarak yorumlamakta; bu anlamda, yuvayı ‘özelleşmiş ev’ olarak tanımlamaktadır:

Yuva, kişinin sahip olabildiği, güvenlik duygusu yaratan, sahip olmanın gururu ve onu değiştirme özgürlüğü tanıyan belirli bir çeşit ev olarak gözükmektedir. (Rapoport, 1995) ... Kelime ussal olarak aktif bir çekirdek, güvenlik, kontrol, rahatlık, sahiplik, arkadaşlık, aile, konfor, nezaket duyguları ve bunlar gibi kişiselleştirme, sahip olunan objeler bağlamında anlam kazanmaktadır (Rapoport, 1995).

Bachelard ise evin insanın ilk evreni olduğunu ifade etmekte, bireyin düşünce ve duygularının birleştiği alan olarak tanımlamaktadır. Yuva ve kabuğun yaşanılarak kurulan mekânlar olarak; bir biçimi değil, oluşum sürecini aktardığını ifade etmekte, bu sürecin bireyin varlığına ve kimliğinin oluşumuna etkisini şu şekilde aktarmaktadır:

İnsan ruhunu anlamak için öncelikle ev imgesini anlamamız gerekir. Ev ruhumuzun temeli, var oluşumuzun topografyası, ruhumuzu analiz etmenin yoludur (Bachelard, 1969).

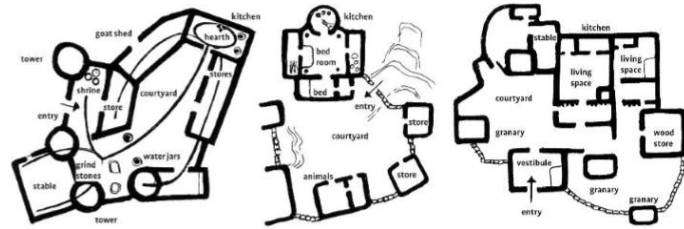
Bu anlamıyla ev, varlığımızı sağlayan ve kimliğimizin kurulduğu alan iken, ‘birey’in ‘süreç’ içinde edindiği deneyimler, biriktirdiği anılar, kurduğu düşler ile sağlanan aidiyet ve köklülük hissi ile ‘yuva’ olarak anlam kazanmaya başlar. Aidiyetini sağlayan bir diğer olgu ise süreç içinde geçirdiği bu değişimin yaşama alanında karşılık bulabilmesidir; bireyin yaşam biçimini, kültürünü, tercihini yansıtabiliyor olmasıdır.

Var oluşunu evinde gerçekleştiren insan, evini kontrol edebilmek, evini istediği şekilde değiştirebilmek ve kendini evinde dış dünyanın tehlikelerine karşı güvende hissedebilmek ihtiyacıdır. Kişinin evi, zihninde beraberinde getirdiği tüm sosyal, kültürel ve kişiye özel karakteristik algı şemalarının bir yansımasıdır. (Över, 2008)

Bireyin varoluşunun beraberinde getirdiği; bir ‘yer’ de bulunma, yerleşme, bu yere ait hissetme, bu alanda kendi kurallarını ve kimliğini oluşturma, kendi kontrol ve güvenlik alanını belirleme ihtiyacı; evin ve süreç içinde birey ile bütünleştiği hali ile yuvanın önemini ortaya koymaktadır. Relph bireyin aidiyet ihtiyacını şu şekilde ifade

etmektedir: ‘‘İnsan; ait olma ihtiyacıdır, benzerlik, samimiyet ve yakın ilişkilerin olduğu bir çevreye dâhil olmayı dilemektedir. İnsan çevreye sadece bakmaz, onu ‘ben buraya aidim’ şeklinde tanımlar (Relph, 1976).’’ Bireyin bu aidiyeti kurabildiği değişmeyen alanı ise evidir. Özcan, birey ve yaşama mekânı arasında birbirini var eden bu aidiyet hissini şu şekilde aktarmaktadır: ‘‘Ev; ait olmanın yeridir, dünyaya kabul edilmiştir. İçinde yaşayanlar; eve, ev ve içindekiler; içinde yaşayanlara aittir. Bu kesişimde ev mekânı yaşam bulur (Özcan, 2003).’’ Schulz, aidiyetin yaşamı beraberinde getirdiğini şu şekilde ifade eder: ‘‘Ait olmak; kişinin kendini evinde hissetmesidir, kişisellik ve var oluşunun açığa çıkmasıdır. Yaşantı ait olma ile meydana gelmekte, mekân anlam kazanmaktadır (Norberg-Schulz C. , 1993).’’

Tarihsel süreç içinde, göçebe yaşamdan yerleşik bir düzene geçilen tarımsal dönemde, evin bu anlamı ile var olduğu görülmektedir. Tarımsal dönemin başlaması ile birlikte, insanlar buldukları bölgede bulunan malzemeler ile zaman içinde oluşan mekânsal ve kullanım ihtiyaçlarına göre düzenleyebildikleri evlerini inşa etmeye başlamışlardır. Çalışma ve barınma işlevlerinin beraber bulunduğu bu ev kurgusu; atölye, depo, ticarethane gibi birimlerin yanında büyük bir aileyi sınırları içinde barındıracak şekilde düzenlenir; zaman içinde aile yapısındaki değişimlere, çalışma düzenindeki çeşitlenmelere ‘uyabilecek’ şekilde, kullanıcıları tarafından değişime izin verir. Bu sayede mekânsal ve zamansal süreklilik sağlanabilmektedir.

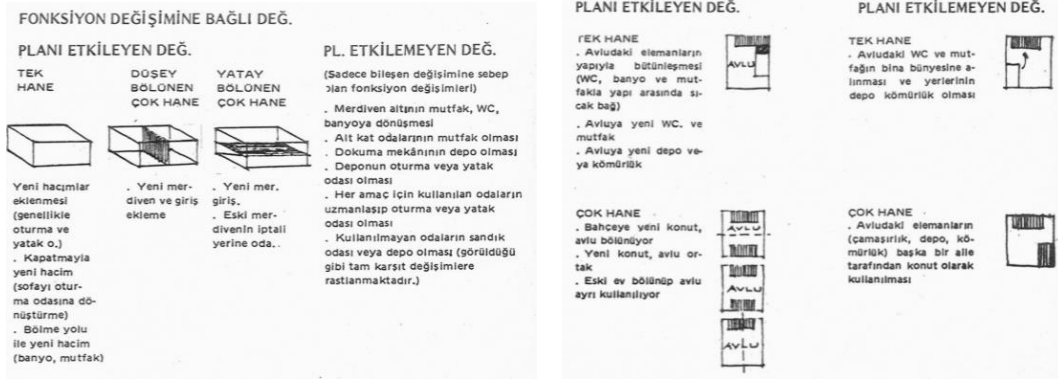
Şekil 2.10 Mali’de Dogon Konutları

Şekil 2.11 Mali’deki Dogon Konutları, Planlar¹³

Endüstri devrimi öncesi, geleneksel yapım sistemi; bireyin ihtiyaçları doğrultusunda inşa edip, zaman içinde oluşabilecek yeni koşullara da uyum sağlayabilecek şekilde değiştirebilirliğine izin veren, bu anlamda ‘mesken’ olma özelliğini koruyan, kimliğinin izlerini yansıtan, süreç içinde gelişen bir düzene sahiptir. Mimarlık

¹³ Şekil 2.10 da kullanılan görsel, Tatjana Schneider ve Jeremy Till tarafından yazılan Flexible Housing kitabından, 2.11de kullanılan görsel, Bernard Leupen ve Harald Mooij tarafından hazırlanan Housing Design: A Manual kitabından alınmıştır.

dergisinde yayınlanan ‘Geleneksel Konutlarda Evrim ve Ani Değişimler’ makalesinde bu durum örneklenmekte, zamanla oluşan koşul ve ihtiyaçlara göre yapı kurgusundaki değişimler aktarılmaktadır:

Şekil 2.12 Muğla’da Geleneksel Konutlarda Değişimler / Mimarlık 81/11-12¹⁴

2.1.1.3. Evin Fiziksel Anlamı: Konut

Ev, bireyin kendi kimliğinin bir parçası olarak yuvaya dönüşebilen, anıların ve deneyimin alanı iken, dönüşen anlamıyla konut; birey ile yaşama mekânının etkileşime giremediği, bireye bir yorum hakkı tanımayan, modernitenin getirdiği idealize edilmiş yaşam kurgusunun bir sahnesi olarak hazır biçimde sunulan ve bir değişim değeri üzerinden meta olarak alınıp satılan ticari bir ürüne dönüşmüştür.

Örer, ev ile konut arasındaki ayrımı açıklarken, evin bir aile / birey için özelleşebildiğini, ancak konutun bir şehrin parçası olarak bir işleve göre belirlenip, bireyden bağımsız kurgulandığını ifade etmektedir:

Konut, şehri oluşturan temel yapı taşıdır. Şehri oluşturan öge olarak konut öne çıkarken, kullanıcı ile ilişkisi bakımından ev kavramı önem ve anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda konut; çevrenin bir parçası, ev ise insan ve çevre arasındaki ilişkinin ara yüzü olarak tanımlanabilir. Konut; inşa edilmiş bina olarak tanımlanabilirken, ev; kişi, yer, zaman ve kimlik bağlamlarında önem ve anlam kazanmaktadır. (Örer, 2002)

Şekil 2.13 Günümüzde Monoton Konut Yapılaşması

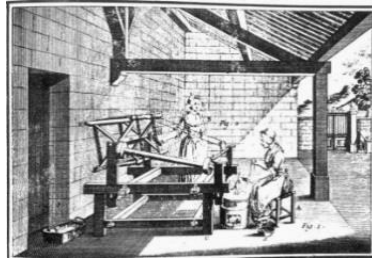
¹⁴ Makale, 1981 yılında Mimarlık dergisinde yayınlanmıştır. Derginin internet sayfasında yer alan arşivinden erişilebilmektedir. (Url-2)

Blunt ve Dowling, konutun fiziksel bir biçim olma özelliği ile ‘ev’in sahip olması gereken anlamlardan sadece bir tanesinin karşılığı olduğunu şu şekilde ifadelendirir:

„Ev“, çeşitli ölçeklerde, çeşitli mekânsal özellikler ile ele alınabileceği gibi, asal olarak fiziksel boyutların ötesinde o mekânın bir 'yer' olarak değer görmesini sağlayan anlamlandırma ve ilişkiler bütünü üzerinden kavranabilir. Fiziksel (material) bir barınma mekânı olarak konut, „ev“ olgusunun çeşitli boyutlarından sadece bir tanesidir. (Blunt & Dowling , 2006)

Evin anlamında gerçekleşen bu daralmanın, endüstri devrimi ile birlikte ortaya çıkan nüfus yoğunluğu ve üretim sistemindeki değişimin neticesinde oluşmaya başladığı ifade edilebilir. Endüstri devrimiyle birlikte, kurulan fabrikalar ile oluşan endüstri kentlerine doğru yaşanan göç, o zamana dek görülmemiş bir nüfus yoğunluğu ve beraberinde konut ihtiyacına neden olmuştur. Buna yönelik sadece sayısal ihtiyacı karşılayabilmek amacıyla ucuz ve düşük kaliteli konutlar yapılmıştır. Bu konutların üretiminin bireyden makinelere geçmesi ve anonim kullanıcılar için tek tip üretimi, bireyin yaşama mekânı ile olan ilişkisinin kopması anlamında önemli bir kırılma noktası olmuştur.

Geleneksel dönemde, aile yapısı ve bireylerin yaşama biçimlerine göre kurgulanan ve buna bağlı olarak organik bir gelişim süreci izleyen yaşama birimlerinin biçimlenişi; sanayileşme ile birlikte, bireylerin üretim mekânlarının yaşama birimlerinden koparılması ile önemli ölçüde değişmiştir. Kurulan yeni düzende, erkeğin gündüz evin dışında çalıştığı, işten sonra eve geldiği; kadının ise evde çocukları ile ilgilendiği bir yaşam biçiminin sonucunda, ev kamusal alandan tamamen bağımsızlaştırılmıştır. Bu bölünme, 19. yy toplumunda ev algısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Ev; dış dünyanın, kamusal alanın aksine, kadının alanı olarak özel bir yer algısına dönüşmüştür.

Şekil 2.14 17. yy'da Evde İpek İmalatı

Şekil 2.15 19. yy'da İngiltere'de Bir İşçi Evi¹⁵

¹⁵ Görsellere, Erhan Acar ve Mehmet Adam'ın 1983 yılında Mimarlık dergisinde yayınladıkları ‘ Her Şeyin Zamanı ve Yeri: İş yeri Konut Ayırımının Bütünlüğü’ başlıklı makalesinden erişilmiştir. (Url-3)

Yaşama ve çalışma mekânın ayrışması, paralelinde konut içindeki kamusal karşılaşma imkânını yok eder. Özel ve kamusal alanın ayrışması, konutun işlevinde ve algılanmasında farklılaşmaya yol açmıştır. (Bingöl, 2001)

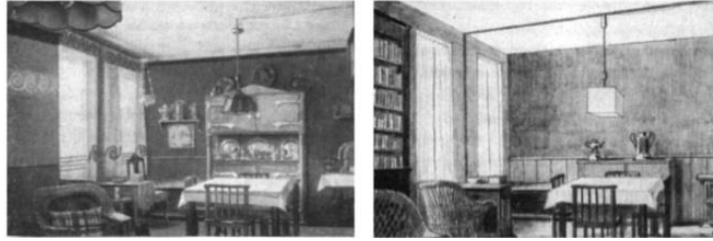
On dokuzuncu yüzyılda endüstrinin yükselişi, sadece bireyin evdeki algısında değil, aynı zamanda şehir ve konut üzerinde de değişimlere neden olmuştur. Sanayileşme, kentteki iş arayışında insanların toplu göçüne yol açmış, o güne dek görülmemiş bir nüfus artışına ve yoğunlaşmaya neden olmuştur. Bu yoğunluk kitlesel bir konut talebini meydana getirmiş, bu talebin karşılanması amacıyla ‘toplular konut’ fikri ortaya çıkmıştır. Endüstrileşmenin beraberinde getirdiği yeni üretim teknikleri, konut birimlerinin yan yana ve üst üste çoğaltılmasına izin vermektedir, ancak bu durum, tek tipleştirilmiş, bireyin müdahalesine izin vermeyen, zamanla herhangi bir değişim imkânı tanımayan rijit yaşam kalıpları ile sonuçlanmıştır. Kapalı kutular halinde yapılaşma sistemi, aynı zamanda kamusal iletişime de imkân tanımamaktadır.

İş yerinin konuttan ayrılmasının ve toplu konut üretiminin yanında, endüstrileşmenin beraberinde getirdiği yeni teknik olanaklar ve toplumun modernleşmesi de, evin kamusal alandan bağımsız düşünülmesinin ve özelleşmesinin devamlılığına neden olmuştur. Örneğin, evlerin merkezi içme suyu kaynağına bağlanması, insanların su almak için kolektif bir kaynağı gitmelerini gereksiz kılmıştır. Atık suların kanalizasyondan tahliyesi ile ortak tuvaletlere gerek kalmamıştır. Aynı şekilde, evde banyonun varlığı, kamusal banyo ve hamamların kullanılmamasına neden olmuştur. Her eve elektriğin bağlanması ile birlikte radyo, televizyon ve internet sayesinde dış dünya ile iletişim evden sağlanabilir hale gelmiştir. Her şey evin içine toplanmış ve özelleşmiştir. Diğer taraftan tüm bunların ölçülebilir oluşu, bireysel tercihlerin ve alışkanlıkların kontrol edilebilirliğini beraberinde getirmiştir. Bu sayede bireyler hakkında toplanan bilgiler ile idealize edilmiş bir modern yaşam düşüncesinin insanların kabul edebileceği bir düzende kurgulanabilmesi mümkün olmuştur. Reklam ve ticaret, insanlara neleri satın almaları gerektiğini veya nasıl yaşamaları gerektiğini anlatmak üzere düzenlenebilmeye başlamış, bireyin özel alanı sömürgeleşmiştir. Bu durum, bireyin alışkanlıkları ve iç dünyası ile idealize edilmiş modern toplumun davranış kalıpları arasında bir uyumsuzluğı neden olmaktadır. Sürekli değişen bu kalıplara uyum sağlamakta zorlanan bireyler, bir yere ait olabilme, kimliğı sürdürebilme yetisinden yoksunlaşır, bu anlamda, yersiz/yurtsuz, köksüz olarak nitelenirler.

Ev, kök salma ve birlik duygusu ile alakalı olan her şeye sahiptir... Metropoliste konut daha çok, insanın kendi yerini bulmasıyla ve bir toplulukla her türlü organik bağlantının yokluğuyla ilgilidir. (Heynen H. , 1999)¹⁶

20. yüzyıl ile birlikte, modernizmin zamanı ve mekânı programlayan yapısının bir sonucu olarak, evin içinde gerçekleşen faaliyetlerin dışarıya kaydırıldığı, her işlev için ayrı kurumların oluşturularak, insanların bu alanlara kapatıldığı ve kamusal alanların mümkün olduğunca insan eylemlerinden bağımsız hale getirildiği görülmektedir. Çalışma saatleri arttırılarak evde geçen süre mümkün olduğunca kısaltılmıştır. Okullar ve diğer eğitim kurumları da giderek yaygınlaşmış, bu sayede çocuklar ve genç yetişkinler evin dışında daha fazla zaman geçirmeye başlamışlardır. Hastalar için hastaneler, yaşlı bireyler için bakımevleri oluşturulmuştur. Böylelikle ev; tüm anıları ve yaşanmışlıkları kapsayan anlamını kaybetmiş, diğer işlerin halledildikten sonra geldiği bir yer haline dönüşmüştür.

Modern toplumun çoğulcu yapıları pek çok bireyin yaşamını göçebeleştirdi, durmaksızın değişime ve harekete endeksledi. Gündelik hayatta modern birey sürekli son derece tutarsız ve sık sık çelişkili toplumsal bağlamlar arasında gidip geliyor. Modern toplumda giderek artan sayıdaki birey kendi toplumsal ortamlarından koparılıyor, sonraki ortamların hiçbiri de bu insanlar için hakiki bir yuva olmayı başaramıyor. (Heynen H. , 1999)¹⁷

Şekil 2.16 Oturma Odasının Dönüşümü, B. Taut 1923¹⁸

Yirminci yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise, bir veya iki kişilik hane sayısı büyük ölçüde artmıştır. Geleneksel geniş aile tipolojisinden çekirdek aileye, hatta tek ve çift kişilik yapıya dönüş ile ev, anlamını yitirmeye devam etmiştir. Bir aile ortamı ile kurulan yuva olgusu az rastlanır hale gelmiştir. Bu anlamıyla konut, dışa yönelik

¹⁶ Alıntının yapıldığı kitabın (Architecture and Modernity: A Critique) , 2011 yılında Nalan Bahçekapılı ve Rahmi Ögdül tarafından Türkçeye çevrildiği versiyonu (Mimarlık ve Modernite: Bir Eleştiri) Versus Kitap tarafından yayınlanmıştır.

¹⁷ Hilde Heynen'e göre, oluşan evsizlik duygusu, yirminci yüzyılın başlarından bu yana algılandığı için modernitenin tanımlayıcı bir yönüdür. Yüzyılın beraberinde getirdiği belirsizlik ve hızlı değişim sonucu bir 'yer'de, evde hissetmek zorlaşmıştır. Belirsizlik ve süreksizlik; değişim, ilerleme ve geçmişin yıkılması için gerekli şartlardır. Ev güvenlik ve kalıcılık ile temsil edilirken, modernite geçicilikle ilgilidir. Modernite ve "evde hissetmek" birbirinin karşısı iki durumdur. (Heynen H. , 1999)

¹⁸ Görsel Kaynağı: Bernard Leupen, Harald Mooij, Housing Design: A Manual s. 30 (Leupen & Mooij, Housing Design: A Manual, 2008)

bir varoluş için geçici bir yer olarak hizmet eder olmuş; bir geçiş yeri, transit bir alan haline dönüşmüştür. Günümüzde rijit bir kalıp halinde sunulan konut birimi, ihtiyaçlarımızı karşılayamadığında, bir bağlılık kuramadığımız için düşünmeden terk edip yenisi ile değiştirebildiğimiz bir hal almıştır.

Loos'un gözünde bu ev, sakinini edilgenliğe mahkûm eden ve değiştirilmesine imkân vermeyen bir lahitti. Bu evde oturan, artık kendisine ait herhangi bir arzu veya isteği olmasına, bizzat kendisi izin vermediği için, sonunda yaşayan bir ölü gibi olacaktı (Heynen H. , 1999).

2.1.1.4. Evin Anlamları: Bireye ve Sürece Bağlı Olarak Değişim

'Ev' kavramı farklı insanlara, farklı zaman ve bağlamlarda farklı anlamlar ifade edebileceği için sabit tanımlarından kaçınılması önerilen, yine de yakın zamanda ilgili literatürde basitçe 'özel bir yer' (Easthope 2004: 135) anlamıyla kabul gören bir kavramdır. (Düzcan, 2012)

Önceki başlıklarda, evin süreç içinde değişen koşullara göre anlamının nasıl değiştiği kavramsal olarak irdelenmiştir. Bu anlamsal farklılık bireye göre de oluşabilmektedir. Her bireyin ev algısı, kendi gelenekleri, kültürel yapısı, eğitim durumu, ekonomik durumu gibi pek çok faktöre göre değişebilmektedir.

Carole Despres 'evin anlamı'nın psikoloji, sosyal psikoloji ve fenemolojiden bağımsız yorumlanamayacağı savı ile 1991 yılında 'Evin Anlamı: Literatür Taraması, Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler, Teorik Gelişim'¹⁹ başlıklı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma kapsamında, 1974 ve 1989 yılları arasında, ev kavramının anlamının tartışıldığı yayınlar incelenerek, içinde yaşayan bireyler için evin anlamının nasıl farklılaşabildiği araştırılmıştır. Çalışma sonucunda, 'ev' kavramının; güvenlik ve kontrol (security and control), bireyin fikir ve değerlerinin yansımaları (reflection of one's ideas and values), konut üzerinde etki sahibi olma ve değiştirebilme (acting upon and modifying one's dwelling), kalıcılık ve süreklilik (permanence and continuity), aile ve arkadaş ilişkileri (relationships with family and friends), aktivite merkezi (center of activities), dış dünyadan kaçıp sığınılan yer (refuge from the outside world), bireysel statü göstergesi (indicator of personal status), maddi/fiziksel yapı (material structure) ve sahip olunan yer (place to own) gibi pek çok farklı anlam ile karşılık bulabildiği ortaya konmuştur.

¹⁹ The Meaning Of Home: Literature Review and Direction For Future Research and Theoretical Development (Despres, 1991)

Yürekli ve İnceoğlu Open House International'da yayınlanan 'Evin Anlamları İçin Değişimin Parametresi Olarak Kentleşme' başlıklı çalışmalarında, göçmenlerin kırsal bölgelerde geliştirdikleri gecekondu üzerinden, farklı kültürlere göre 'ev'in anlamının değişebilirliğini irdelemektedir. Buradaki yapılaşmanın 'bitmemişliğine' dikkat çekerek, süreç içinde farklı anlamlandırmalara karşılık gelebilen 'zamansal ve yaşayan' bir model önermektedirler.²⁰

Miller, birey ve yaşama birimi olarak 'yuva' arasındaki ilişkisel ve diyalektik durumu; 'accommodating' kavramı ile açıklamaktadır. Miller, bireylerin yaşamları boyunca farklılaşan koşullara göre, evlerini kendilerine göre uydurduklarını (accommodating the home), karşılaştıkları sınırlamalar doğrultusunda ise, kendilerini eve uydurduklarını (accommodating to the home)²¹ ifade etmektedir. Bahsettiği bu ilişki, birey ve yaşama birimi arasında 'uyabilirlik' sağlamaya yönelik, çift taraflı bir değişim sürecidir. Değişebilir bu hal, evin anlamının kişiden kişiye değişebilirliğini, bununla birlikte, süreç içinde, aynı kişi için de farklılaşabileceğini göstermektedir.

Evin anlamına dair anlamsal daralma, kuşkusuz konut üretiminin bireyi ve zamanı göz önünde bulundurmadan gerçekleştirdiği tektipleşen bir yaklaşıma evrilmesiyle ilişkilidir ve bir sonraki başlıkta ayrıntılarıyla irdelenecektir.

2.1.2. Konut Üretiminde Zaman ve Birey Kavramlarının Aşınması

Modernizmin beraberinde getirdiği, idealize edilmiş bir yaşam kurgusu amacı, yaşama birimlerini tek tipleştirerek bireyin yorum ve müdahalesine, zamanın belirsizliğine kapatmıştır. Rasyonalize edilmiş düzen 'tek bir doğru yaşama biçiminin' olduğu, bu anlamda bireyin de modern özne olarak temsile indirgenip ortalama kullanıcı ölçüleri ile sayısal bir veri olarak görüldüğü, zamanın da tek bir an'da dondurulduğu bir sistemi beraberinde getirmiştir. Modern özneye dönüşerek kimliğini arka plana alan birey, kendini maskeler ardına gizlemiş; zaman ise belirli işlemlere göre programlanmış, böylelikle; hem birey, hem de zaman; mekândan koparılmıştır, birbirleriyle etkileşim kurabilmeleri imkânsız hale getirilmiştir. Bu durum ise evin öz anlamının kaybolması, bireyin yaşama birimine yabancılaşması, ait hissedememesi gibi problemleri beraberinde getirmiştir.

²⁰ İpek Yürekli ve Arda İnceoğlu'nun Open House International dergisinde yayınladıkları 'Urbanization As A Parameter Of Change For Meanings Of Homes' makalesinden yararlanılmıştır. (Yürekli & İnceoğlu, 2007)

²¹ Miller, D. 2001. Home Possessions: Material Culture Behind Closed Doors, Berg. (Miller, 2001)

Giddens ve Harvey modernitenin zaman ve mekân kavrayışlarına etkisini üç başlık altında toplarlar: Zaman ve mekân yerel bağlamlarından koparılmış ve homojenleştirilmiştir. Hem zamanın hem mekânın içi boşaltılmıştır. Zaman ve mekân birbirinden koparılmıştır. (Bingöl, 2001)

İhsan Bilgin de modernleşmenin zaman ve mekân kavramları üzerine etkisini şu şekilde ifade etmektedir:

Giddens'tan hareketle modernleşmenin toplumlar üzerinde yarattığı etkiler üç başlık altında özetlenebilir: süreksizlik, bağlamdan kopma, düşünümsellik. Bu üçlü farklı bir zaman, mekân ve varoluş biçimini ortaya çıkarırlar ve sırası ile 'gelenek' 'aidiyet' 'doğallık' ı sürekli olarak aşındırırlar. (Bilgin, Anadolu'da Modernleşme Sürecinde Konut ve Yerleşme, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996)²²

Ortalama kullanıcı gereksinimlerine ve anlık ihtiyaçlara göre gerçekleştirilen tasarımın, bireyin ve ailenin yaşam döngüsü boyunca değişen ihtiyaçlarını karşılayamayacağı açıktır. Ancak günümüzde birkaç farklı tipin birbirini tekrarlamasıyla yan yana ve üst üste istiflenerek oluşturulan ve rijit kalıplar halinde sunulan toplu üretim sistemi devam etmektedir.

2.1.2.1. Konut Üretiminde Bir Tasarım Girdisi Olarak; Birey

Her insan varoluşunun getirdiği bir takım genetik bilgiler, ailevi özellikler, kültür ve gelenekler, bulunduğu iklim ve coğrafya, yaşadığı deneyimler, fiziksel ve psikolojik özellikler, inançları, sosyal konumu, ekonomik durumu gibi pek çok faktörün etkisi altında kimliğini oluşturur. Her birey birbirinden farklıdır, farklı durum ve koşulların etkisi altındadır; bunun sonucunda hayata bakış açıları, yaşam biçimleri, tercih ve ihtiyaçları da birbirinden farklılık gösterir. Bu farklılıkların ilk yansıması ise, bireyin yaşama mekânları üzerinde kendini belli etmektedir. Bireyin kimliğini oluşturan bu belirleyici faktörler, yaşama biriminin kişiselleşmesi gerekliliğini gösterir; eylemsel farklılıklar, farklı mekânsal alan ihtiyacını beraberinde getirir. Ancak günümüzde, 'ortalama kullanıcı gereksinimlerine' ve tek bir yaşam biçimine göre gelişen tasarım ve üretim ortamının kısıtlayıcı hali, pek çok problemi beraberinde getirmektedir.

Her insan birbirinden farklı olduğuna göre, her birinin evi içerisinde gereksinim duyduğu yapılanma birbirinden farklı olacaktır. Bugünün toplu konutlarında kullanılan yapım sistemleri, yapı malzemeleri ve tasarım stratejileri, üç oda bir salon şeklinde değişmeden

²² İhsan Bilgin'in bu makalesine Özgür Bingöl'ün ' Modernleşme ve Konut Mimarisi: Endüstri Devriminden Sonra Barınma Kültürünün Değişimi' başlıklı yüksek lisans tezi aracılığıyla ulaşılmıştır.

kalan plan şemaları, konutun kişinin değişen ihtiyaçlarına ve isteklerine göre adapte edilebilmesini olanaksız kılmaktadır. (Över, 2008)

Bireyi bir tasarım girdisi olarak konut üretimine yeniden dâhil etmek, varlığını ve kimliğini oluşturan pek çok parametre ile birlikte, bireysel çeşitliliğin getirdiği tercih ve ihtiyaç farklılıklarını göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir.

Bireysel tercih farklılıklarına neden olan faktörler; bireylerin fizyolojik (yaş, cinsiyet, boy gibi) , psikolojik (değer yargıları, toplumsal ilişkileri gibi) , kültürel (eğitim, görgü, gelenekler gibi), sosyo-ekonomik (gelir seviyesi, din, dil, yöresel özellikler gibi) özelliklerine göre belirlenen bireysel gereksinimlerindeki farklılıklar; bu özellikler etkisinde şekillenen gündelik yaşam pratiğinde görülen farklılıklar; aile yapısında görülen (ailedeki birey sayısı, medeni durumları, ailenin yaşam sürecinin hangi aşamasında bulunduğu gibi) farklılıklar olarak özetlenebilir. Bu bileşenlerin çeşitliliği her bir ailenin mekânsal gereksinimlerinin o aileye özgülüğünü ve değişkenliğini ortaya koymaktadır. Günümüzde tüm bu farklılıkları arka plana alarak bireyi standardize eden, yaşam döngüsünü idealize ederek yaşama biriminde gerçekleştirilecek eylemsel durumları belirli kalıplar halinde sınırlandırıp işlevsel ve zamansal olarak programlayan bir durum söz konusudur. Bu durum bireylerin kimliklerini kaybetmesinin, gündelik yaşam rutini içinde kaybolmalarının birincil sebebidir.

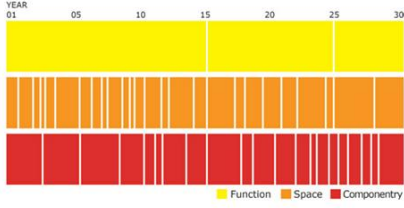
Schneider ve Till'in (2007) modernist tasvirine göre, kullanıcı, sadece, bir işi farklı bir yolla yapabilmeyi dahi denemeyen, farklı fonksiyonlarla birleştirme ya da değişmeyi denemeden aynı işlevi tekrar tekrar aynı şekilde yapan, bir başka tasarım ögesidir. (Schmidt III & Austin, 2016)

2.1.2.2. Konut Üretiminde Bir Tasarım Girdisi Olarak; Zaman

“Zaman, tasarım probleminin temelidir.” (Brand, 1994)

Konuta dair en önemli problemlerden biri, zamanı dondurarak bireyin ‘anlık’ ihtiyaçlarına cevap verebilen bir üretim sisteminin kurulmasıdır. Bir tasarım ancak; birey, bağlam ve zamanın getirebileceği olası ilişkiler göz önüne alınarak gerçekleştirilebilir. ‘Binalar Nasıl Öğrenir’(How Buildings Learn: What Happens After They’re Built) isimli kitabında Brand, bir binanın tek bir andaki durumunun değil, süreç içinde değişimlere nasıl uyum sağladığının önemli olduğundan bahsetmektedir:

“Binaları bir bütün olarak incelemek için – sadece mekândaki bir bütün olarak değil, zamanda bir bütün olarak incelenmelidir.” (Brand, 1994)

Şekil 2.17 Fonksiyon, Mekân ve Elemanların Değişim Süresi²³

Bağlam ve form arasındaki ilişkinin yeniden kurulabilmesi amacı ile yola çıkan tasarımcı, bireylerin tercihlerindeki farklılıkları ve zamanla oluşabilecek olası tüm mekânsal ihtiyaçları öngöremeyeceğini kabul etmelidir. Bu anlamda bireyin yorumunu katabileceği ve ihtiyaçları doğrultusunda değiştirebileceği bir tasarımın gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Ne olacağını tahmin etmeye çalışmamalıyız, ancak öngörülemeyen şeylere karşılık vermeye çalışmalıyız. Geleceğin belirsizliği, mevcut kararların alındığı temeli oluşturmalıdır. Bu ayrılma noktası olmaksızın, her tahmin değersizdir, çünkü geleceğin karakteristiği, bugünün düz uzantısı değil, öngörebildiğimiz bir şey değildir. (Habraken N. , 1988)

Yaşama biriminin tasarımında, bireyi ve zamanı bir tasarım girdisi olarak ele aldığımızda; bireysel çeşitlilik ve günümüzde giderek hızlanan zaman, pek çok parametreyi beraberinde getirmektedir. Tasarımda mimarın öngördüğü sınırlı sayıdaki plan kurgusu günümüzde yeterli olamamakta, anlık tepkilere uyum sağlayabilen ve birey tarafından değiştirilebilen kısa süreli kurgular önem kazanmaktadır.

Konut tasarımcısının dikkate alması gereken konulardan biri de zaman faktörüdür. Yaşam süresi boyunca, bir konut kullanımında birçok değişikliğe uğruyor, ayrıca kültürel, toplumsal ve teknolojik gelişmelere bağlı değişiklikler de değişiyor - tasarımcının kapsamlı bir şekilde öngöremediği veya tanımlayamayacağı değişiklikler. Zaman faktörünü barındırmak için, bu değişiklikleri absorbe edebilen konutlar tasarlamalıyız. (Leupen & Mooij, Housing Design: A Manual, 2008)

Bireylerin tercih ve ihtiyaçlarındaki farklılıklar ile birlikte, bunların zaman içinde değişebilirliği de tasarım aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır. Toplumsal yapı, aile yapısı, bireylerin gündelik yaşam pratiklerinin zaman içinde değişimi, bireylerin mekânsal gereksinimlerinde de farklılaşmalara neden olmaktadır. Modernleşme ve

²³ Görsel ‘Adaptable Architecture Theory and Practice’ (Schmidt III & Austin, 2016) kitabından alınmıştır.

küreselleşme etkisinde toplumsal ve kültürel yapıda gözlenen değişimler, farklı eylemsel durumlar ve bunun sonucunda farklı mekânsal ihtiyaçları beraberinde getirmektedir. Bireylerin kültürel yapısındaki değişimler, aile yapısında görülen değişiklikler, eğitim durumunun değişmesi, toplumsal yapıdaki değişimlerin aileye yansması, ekonomik durumları gibi pek çok faktör, zaman içinde gerçekleşebilecek değişimlerin kaçınılmazlığını ortaya koymaktadır. Bu değişimler, ailenin yaşam tarzını, günlük eylemsel durumlarını doğrudan etkilediği için, yaşama birimleri de buna paralel olarak değişebilmeli ve bu gerekliliklere cevap verebilmelidir.

Toplumsal yapıdaki değişimler, kültürel yapıda çeşitlenme, aile yaşantısındaki değişimler de bireylerin gündelik yaşam pratiklerine etki edebilmektedir. Örneğin, teknolojik olanaklardaki değişimler ile birlikte, çalışma biçimi değişebilmekte, evde çalışma durumu yeni mekânsal gereklilikleri beraberinde getirebilmektedir. Zaman içinde meydana gelen endüstriyel, teknolojik, ekonomik gelişmeler etkisinde yeni teknik sistemler, iletişimin hızlanması gibi toplumsal değişimler sonucu yeni eylemler ve buna bağlı olarak mekânsal gereksinimler ortaya çıkabilmektedir.

Toplumsal yapı, ekonomik durum gibi pek çok parametre ile birlikte şekillenen demografik yapı da zamana bağlı olarak değişim gösteren dinamik bir kurguya sahiptir. Örneğin, geleneksel dönemde var olan geniş aile kurgusu zamanla çözülerek çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. Günümüzde ise eğilim, bu yapının da parçalanması yönündedir. Günümüz hız ve hareket çağında, yaşam biçiminin hızla değişiyor olması, yeni eylemsel kalıpların sürekli değişerek hayatımızda var olabiliyor olması, yeni teknolojik olanaklar ve iş hayatının değişmesi, yeni çalışma alanlarının gelişmesi gibi durumlar, aile ve demografik yapının da daha hızlı değişmesini beraberinde getirmektedir. Bu noktada ise, değişen düzene göre yaşama birimlerini yıkıp yeniden yapmak yerine; değişebilirliğini sağlamak, farklı ihtiyaçları karşılayabilecek kurguda düzenleyebilmek önem kazanmaktadır.

Özellikle son yirmi yılda geleneksel aile konutu talebinde azalma olduğu, yalnız yaşama uygun ve ev-ofis kullanımı için üretilen konut talebinde ise artış olduğu görülmektedir. İstatiksel veriler bu eğilimin önümüzdeki yıllarda artarak devam edeceğini ve 21.yüzyılın sonlarında hiç görülmemiş düzeylere ulaşabileceğini göstermektedir. Bu istatistiklerden 21. yüzyılın sonlarındaki konut ihtiyacının günümüz konut ihtiyacından çok daha farklı olabileceği çıkarımına varılabilir. Bu noktada, esnek tasarımlı olmayan konutların makro ölçekte farklılaşan bu kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması mümkün görünmemektedir (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007).

2.2. Konut Üretimine İlişkin Problemlerin Çözümüne Yönelik Bir Yaklaşım: Uyarlanabilirlik

Bireyde ve bireyi etkileyen çevresel koşullarda zaman içinde gerçekleşebilecek herhangi bir değişiklik yaşama alanını da şüphesiz etkilemektedir. Bireysel çeşitlilik ve zamanın belirsizliği, bu değişim ve gereksinimleri öngörülemez yapmaktadır. Konut üretimine ilişkin çalışma kapsamında ele alınan problemlerin ana nedeninin, tasarım aşamasında bu durumun göz önünde bulundurulmaması olduğu ifade edilebilir. Bu probleme karşı tarihsel süreçte gelişen değişebilir ve esnek tasarım yaklaşımlarının, mimarın ön gördüğü sınırdaki ve yapısal alanda kalması; bireyin ve zamanın beraberinde getirdiği parametrelerin hızla değiştiği günümüz çağında yetersizliğine neden olmakta, alternatif bir yaklaşım gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu amaçla, bu başlıkta, esneklik kavramının günümüzdeki karşılığı ve ardılı olarak, birey ve mekân arasındaki etkileşime ve organik bir gelişim sürecine işaret eden bir yaklaşım önerisi olarak ‘Uyarlanabilirlik’ kavramı sunulacaktır. Kavramın etimolojik kökeni, tarihsel gelişim süreci, anlamsal ve kavramsal olarak mimari tartışma ortamlarında nasıl yer bulduğuna dair kuramsal bir altlık oluşturulması hedeflenmektedir.

2.2.1. Uyarlanabilirlik Yaklaşımının Etimolojik Kökeni

‘Uyarlanabilirlik’ kelimesi çalışma kapsamında İngilizce ‘Adaptable’ kavramının karşılığı olarak alınmaktadır. Bu anlamda ilk olarak bu kelimenin etimolojisi irdelenecektir.

‘Adapt’ kelimesi 14. yy başlarında Latince ‘aptus’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kelimenin İngilizce karşılığı suited, fitted olarak Türkçede ‘uygun’ anlamına gelmektedir. ‘Adaptare’ kelimesinin ise İngilizce karşılığı ‘to join’ olarak ‘birleşmek, katılmak’ anlamlarına gelmektedir. ‘Adapter’ kelimesi ise Fransızca ‘uyarlamak’ anlamındadır. İngilizce kökenine bakıldığında ise 1610 yılında karşımıza çıkmakta ve (to fit something for some purpose) ‘bir amaç için bir şeye uydurmak, uygun hale getirmek’ anlamına gelmektedir. ‘Adaptable’(adapt+able) kelimesinin kökeni 1800’lü yıllara dayanmakta, ‘capable of being made to fit by alteration’ değişime uyabilecek şekilde üretilme kapasitesi olarak karşılık bulmaktadır.²⁴ (Url-4)

²⁴ Kelimenin kökenine dair bilgiler Douglas Harper tarafından 2001 yılında kurulan ‘Online Etymology Dictionary’ www.etymonline.com internet sitesinden edinilmiştir.

Günümüzde, ‘Adaptable’ kavramının anlamlarına dair bir tarama yapıldığında, pek çok farklı tanımı ile karşılaşılmaktadır. Örneğin Random House sözlüğünde, ‘*şartlara veya koşullara uygun hale getirmek; uygunca ayarlamak veya değiştirmek*’ olarak tanımlanmaktadır. Webster’s New World Dictionary’de ise ‘*kendini yeni veya değişik şartlara uydurabilme yeteneği*’ olarak ifade edilmiştir. Türkçede ise ‘adaptasyon’ kelimesi Türk Dil Kurumu’na göre ‘*ayarlamak, birbirine uydurma*’ olarak karşılık bulmaktadır.

Uymak kelimesi ise, yine Türk Dil Kurumunda, ‘*bir şeyin bir tarafı başka bir şeyin bir tarafı ile biçimi biçimine gelmek, birbirini tutmak, denk gelmek*’ olarak tanımlanmaktadır.

‘Uyarlanabilirlik’ kavramının koşul ve bağlama göre değişebilirliğinden dolayı tek bir tanımının yapılmasının mümkün olmadığı ifade edilebilir. Robert Schmitt bu amaçla ‘Adaptable Architecture’ kitabında, 60 uygulayıcı ile bir çalışma yaparak, bu kelime ile ilişkili buldukları kelimeleri yazmalarını istemiş, bireye göre değişen anlam farklılıklarını ortaya koymuştur. Aşağıdaki görsel, bu çalışmanın sonucunda hazırlanmıştır. Kelimenin büyüklüğü, yazan birey sayısı ile doğru orantılıdır.

Şekil 2.18 Uyarlanabilirlik Kavramının Anlamsal Karşılıkları, Robert Schmitt

Uyarlanabilirlik hakkındaki kavram yanılgıları, terimin birçok tanım ve yorumunun sonucudur. (Friedman, 2002)

2.2.2. Esneklik Kavramının Ardılı Olarak; Uyarlanabilirlik Kavramı

Genel olarak, mimari üretimde değişimin potansiyeli esneklik ve uyarlanabilirlik kavramları açısından açıklanmaktadır. Literatür incelemesinde, genellikle bu iki kelimenin birbirinin yerine kullanıldığı görülmekle birlikte aralarındaki farkın açıklaması; sistemsel kurgu ve kullanım faktörleri açısından yapılmaktadır. Araştırmacılar ve mimarlar fiziksel değişiklikler için ‘‘esnek’’ kelimesini; fiziksel olmayan kullanım değişiklikleri için ‘‘uyarlanabilir/adaptif’’²⁵ kelimesini

²⁵Tez kapsamında ‘Uyarlanabilirlik’ kavramı, İngilizce ‘Adaptability’ kavramının karşılığı olarak ele alınmaktadır.

kullanılmaktadır. Bu konuda çalışmalar yapan Steven Groak (1944-1998) bu iki terim arasındaki ayrımı şu şekilde tariflemektedir:

Uyarlanabilirlik, farklı sosyal kullanımlara uyma kapasitesidir; esneklik ise, farklı fiziksel düzenlemeler yapma kabiliyeti olarak tanımlanabilir. (Groak, Steven, The idea of building: thought and action in the design and production of buildings. 1992: E & FN Spon, London)

Tatjana Schneider ve Jeremy Till 2007 yılında yazdıkları 'Flexible Housing' kitabında; Groak'ın tanımından yararlanarak; fiziksel değişiklikler yapmadan çeşitli şekillerde mekânı kullanabilmeyi uyum/uyarlanabilirlik/adaptiflik olarak; binanın biçimini bölme, uzatma, birleştirme gibi fiziksel değişiklikler yaparak değiştirebilme kapasitesini ise esneklik olarak kabul ettiklerini ifade etmişlerdir. Ancak kitaplarında bu farkı gözetmeden esneklik ve uyarlanabilirlik / adaptiflik yaklaşımları için 'esnek(flexible)' terimini kullandıklarını belirtmişlerdir.²⁶

Literatür taramalarında iki kavram arasındaki diğer bir fark ise, esnekliğin fiziksel değişim anlamından ötürü daha uzun süreli bir değişimi, profesyonel bir yardımcı ile yeniden düzenlenebilmeyi kapsamaması; uyarlanabilirliğin ise kısa süreli anlık ihtiyaçlara dayalı bireysel kullanım değişikliklerini ifade etmesi olarak görülmektedir.

İlerlemeyle uyarlanabilirliğin basit bir ilişkisi vardır: hareket edebilen bir şey gelenek prangalarından kaçır, değiştirilebilecek bir şey sonsuza kadar kendini yeniler.. Bu ölçüde uyarlanabilirlik , "ilerleyen (progressive)" modernite güçleriyle ittifak halinde olan ortak mimari ihtiyaçlara uygun ve hızlı bir düzeltme sağlar. (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

Chuck Hoberman²⁷, değişen çevre koşullarına karşılık gelebilecek bir yapı kurgusu arayışında, uyarlanabilirlik/ adapte olabilirlik yaklaşımını benimsemesinin nedenini şu şekilde açıklamaktadır:

Uyarlanabilir/ adapte olabilir yapılar diyoruz, çünkü gerçek zamanlı olarak biçim ve işlevlerini çevresel değişikliklere uyarlayabilirler. Uyarlanabilirlik kavramı diğer kavramlara göre daha az kullanılmakla birlikte, zamana dayalı, duyarlı ve dinamik bir uyumsal performans niteliğinden söz edilebilir. Değişen çevre koşullarına göre sahip olabildikleri farklı konfigürasyonlarla sürekli uyum sağlayabilen binalar daha az enerji tüketmekte, daha

²⁶ Schneider, Tatjana and Till, Jeremy Flexible housing. 2007: Taylor & Francis.

²⁷ Chuck Hoberman, dönüştürülebilir tasarım üzerine uzmanlaşmış 'Hoberman Associates'in kurucusu ve Adaptive Building Initiative (ABI) üyesidir. ABI, adaptif/uyarlanabilir binaları, performansa dayalı yapılar olarak tanımlamaktadır.

fazla bireysel konfor sunmakta, rijit binalara göre daha gelişmiş bir alan verimliliği sunmaktadır. (Hoberman & Schwitter, 2008) ²⁸

Ev anlamı gereği, anların ve deneyimin bir alanı olarak, doğumdan ölüme kadar tüm insani gelişme evrelerini kapsayan nitelikte kurgulanmalıdır. Bu ise, zamanla oluşabilecek bireysel ihtiyaçlara uyum sağlayabilecek bir tasarım gerekliliğini ortaya koymaktadır. Uyarlanabilir mimarının, tek bir sabit form sunmak veya esnek bir sistem amacıyla, mimar ve tasarımcılarla belirlenmiş sınırlı sayıdaki çeşitlenmeyi tariflemek yerine, birey ile mekân arasındaki etkileşime, organik bir gelişime ve zamansallığa dayalı bir süreç mimarisini ifade ettiği söylenebilir. ZUK ve Clark, uyarlanabilirliği, değişen sistemin bina üzerinde kurduğu baskıya bir yanıt olarak, yapının bu değişikliklere uyum sağlayabilme kapasitesi biçiminde yorumlamaktadırlar.

Ancak sürekli değişim halinde olan insan doğasının ihtiyaçlarını karşılamak noktasında adaptif / uyarlanabilir form gerekliliği de kaçınılmazdır. Beden ve mekânın, birinin katı birinin değişken olma hali kaosu yaratır. Birbirlerine uymaları düzeni getirecektir. Mekân bedeninin bir uzantısı olduğunda, onun devamı niteliğinde değişken ve o beden özelliğine uygun, o bedene özgü olur, onun kimliğine bürünür; onun değişmesiyle değişir ancak o kimliği koruyarak... (Zafeiriadou, 2006)

Mimarlık, bir yaşama birimi oluşturma amacıyla üç boyutlu bir form olarak, bir dizi parametre ile belirlenir. Ancak bu parametreler tasarım aşamasında o anlık ihtiyaç ve veriler ile şekillenmektedir. Parametrelerdeki olası farklılaşmaların mimar/tasarımcı tarafından önceden belirlenmesi üzerine kurulu esnek yapım sistemleri, günümüzün hızla değişen yapısına, yaşam pratiklerinde meydana gelen çeşitliliğe yanıt vermekte yetersiz kalmaktadır. Zamansallığın etkisiyle bu parametrelerde olabilecek herhangi bir değişikliğin yapı tarafından karşılanabilmesi, bu etkiye geliştirebileceği anlık tepkiler ‘uyarlanabilir/adapte olabilir’ mimari kavramını beraberinde getirmektedir.

Uyarlanabilirlik yaklaşımında dış güçler ile iç güçler devamlı diyalog halindedir. Uyarlanabilirlik, bağıl kalıpları sürdürmeye, gelişmeyi teşvik etmeye veya hayatta kalmayı sürdürmek üzere verilen bir tepkidir. Değişikliklerden doğan bir dengesizlik olduğunda uyarlanabilirlik ile cevap verilir. (Ruskeepaa, 2011)

Norberg- Schulz da bu kavramlara yönelik benzer bir yaklaşıma sahiptir. Esnekliği, bina biçiminde yapılan değişiklikler olarak tariflemekte; uyarlanabilirliği ise kullanım değişiklikleri yolu ile uyum sağlama olarak yorumlamaktadır:

²⁸ Chuck Hoberman ve Craig Schwitter’in bu alıntısına, Herman Jansen’ın yazdığı ‘Architecture of Change’ başlıklı bitirme çalışmasından ulaşılmıştır. (Jansen, 2009)

Norberg-Schulz esnekliği iki anlamda kullanmaktadır. Birincisi elemanlar ilavesi ve çıkarılması yoluyla ve bütünlüğünü kaybetmeden binanın büyümesi veya küçülmesidir. İkincisi ise elemanların ve ilişkilerinin değiştirilebilmesidir. Buna hareketli bölmeler(sürme duvarlar, katlanan duvarlar, perde veya storlar) ile mekân bölünmelerinin veya mekân elemanlarının çevreneme biçimlerinin değiştirilebilir olması örnek gösterilebilir. Aynı yazar uyarlanabilirliği ise formun ve teknik sistemlerin kapasitesine bağlamakta, kapasiteyi ise sistemlerin elemanlarının bir araya geliş modelinin bir fonksiyonu olarak görmektedir. Yani uyarlanabilirlik, herhangi bir değişikliği değil, doğrudan uygunluğu ifade etmektedir. (Norberg-Schulz C. , Intentions in Architecture, 1963)

Rabaneck, Sheppard ve Town; esneklik ve uyarlanabilirlik kavramlarına yönelik olarak; esnekliği; kullanıcıların seçme ve kişiselleştirme imkânının olduğu, sökülebilir bölmeler yolu ile değişikliğin sağlandığı teknik yaklaşımlar ve servis sistemleri olarak yorumlarken; uyarlanabilirliği kullanıcıların konutlarında ihtiyaçlarına göre bir değişikliğe gerek duyulmadan planlama ve düzenleme yapabilmesi olarak kabul ettiğini ifade etmişlerdir. (Rabaneck, Town, & Sheppard, Housing: Flexibility/ Adaptability, 1974) H. Somer ve C. Umur ise uyarlanabilirlik kavramının; esneklik ve değişebilirlik özelliklerini bünyesinde barındırdığını şu şekilde ifade etmektedir:

Uyarlanabilirlik, genel anlamıyla, bir çözümün, değişen ihtiyaçları karşılayabilme özelliğine verilen isimdir... Uyarlanabilirlik kavramında mekân veya bileşen bünyesinde herhangi bir değişme olup olmayacağı söz konusu değildir. Esneklik, bir çözümün, değişen ihtiyaçları, kendisinde hiçbir değişiklik yapılmadan, karşılayabilmesi niteliğine verilen isimdir. Değişebilirlik bir çözümün, değişen ihtiyaçları, karşılayabilmesi için değişebilme özelliğine verilen isimdir... Görüldüğu gibi, esneklik ve değişebilirlik, uyarlanabilirlik kavramının içinde kalmaktadır. (Somer & Umur)²⁹

Friedman ise esneklik ve uyarlanabilirlik kavramlarına dair yorumunda; esnekliği; kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına konut içerisinde cevap verebilme yeteneği olarak; uyarlanabilirliği ise kullanıcıları ve konutları arasındaki uyumu her zaman sağlayabilme kapasitesi olarak açıklamaktadır. Uyarlanabilirlik kavramını, bireyin değişen ihtiyaçlarına göre yaşama biriminin değişebilirlik derecesi olarak yorumlamakta, bu kavramın bir gereklilik sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedir:

Konut üretiminde uyarlanabilirlik (adaptability) kavramını konut kullanıcılarının konutu edinmeden önce ya da kullanımları sırasında (preoccupancy/ post occupancy) bireysel mekân gereksinimleri ile konutun sınırlılıkları arasında bir uyum sağlamasına olanak tanıyan araç ve

²⁹ Bu alıntıya, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yapım ve Yapı Sitemleri Kürsüsü Seminer notunun Somer ve Umur tarafından derlenerek 'Uyabilirlik, Esneklik, Değişebilirlik' başlıklı bir yazıda aktarılması sonucu ulaşılmıştır.

biçimlerin sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Böyle bir uyumun araştırılması toplumda demografik, ekonomik, yaşam biçimlerine ve teknolojik değişikliklere ilişkin değişime bağlı olarak tasarımcıların, konut üreticilerinin ve konut alıcılarının uyarlanabilir konut biçimlerine gereksiniminin ortaya çıkması sonucudur. (Friedman, 2002)

Literatür taramasında esneklik yaklaşımı ile bir karşılaştırmaya gitmeden, ‘uyarlanabilirlik/ adapte olabilirlik’ kavramını irdeleyen çalışmaların son yıllarda giderek arttığı görülmektedir. James A. Bostrom Ronald L. Mace 1987 yılında yayınladıkları ‘Uyarlanabilir Konut: Uyarlanabilir Konut Birimi Özelliklerini Uygulamaya Yönelik Teknik Bir Kılavuz’³⁰ çalışmasında uyarlanabilirlik yaklaşımını; “Uyarlanabilir konut, diğer konutlardan farklı görünmeyen ve yalnızca birkaç dakika içinde, engelli, yaşlı veya engelsiz olup olmadıklarına göre, kullanıcılara uyacak şekilde ayarlanabilir, eklenebilir veya kaldırılabilir özelliklere sahip olan erişilebilir bir yuvadır.” (Bostrom & Mace, 1987) şeklinde ifade etmektedir. Sebastian Moffatt, Peter Russell 2001 yılında yaptıkları ‘Binaların Uyarlanabilirliğinin Değerlendirilmesi’ çalışmasında³¹, bir binanın yaşam süresi boyunca, hem çevresel (sosyal, ekonomik, fiziksel) koşullar hem de bireyler ile ilgili ihtiyaç ve beklentilerde değişimin kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Buna yönelik olarak uyarlanabilirliği, önemli değişikliklere uyum sağlamak için binaların değişim kapasitesini olarak tanımlamaktadır.³² Roger Bruno Richard 2006 yılında ‘Bireyselleşme ve Sanayileşme’ çalışmasında³³ uyarlanabilirlik tanımını “Uyarlanabilirlik, yeni bilgi ortaya çıktığında veya yeni koşullar ortaya çıktığında, bir eylem sürecini değiştirme kapasitesidir.” şeklinde yapmaktadır. Manewa Anupa, 2009 yılında ‘Uyarlanabilir Binalarda Tüm Yaşam Analizine Yönelik Paradigma Değişimi’ çalışmasında³⁴ uyarlanabilir yapıları şu şekilde tanımlamaktadır:

Uyarlanabilir yapıları, mekân, fonksiyon ve bileşenlerle ilgili bir dizi gelişmekte olan talebi karşılayacak kapasiteyi taşıyan dinamik sistemler olarak tanımlarız. (Anupa, 2009)

Tüm bu tanım ve tartışmalar, esneklik ve uyarlanabilirlik kavramlarının anlamlarının birbirine oldukça yakın olduğunu, pek çok mimar tarafından birbirinin yerine kullanılabilirdiğini göstermektedir. Bu çalışma kapsamında; esneklik, yapısal alanda

³⁰ Makalenin orijinal başlığı, ‘Adaptable Housing: A Technical Manual for Implementing Adaptable Dwelling Unit Specifications’ şeklindedir.

³¹ Assessing the Adaptability of Buildings, Sebastian Moffatt, Peter Russell, 2001

³² Sebastian Moffatt, Peter Russell 2001 yılında Annex Energy-Related Environmental Impact of Buildings bünyesinde Assessing the Adaptability of Buildings başlığı ile ‘Uyarlanabilirlik’ (Adaptability) kavramını irdelemektedir.

³³ Individualisation & Industrialisation, Roger Bruno Richard, 2006

³⁴ A Paradigm Shift Towards Whole Life Analysis in Adaptable Buildings, Manewa Anupa, 2009

teknik öğeler ile değiştirilebilirliğin sağlanması olarak görülürken; uyarlanabilirlik kullanım ve ilişkiler üzerinden birey ve yaşama birimi arasında iletişimin yeniden kurulabilmesi amacıyla geliştirilen sistem olarak yorumlanmıştır. Aslında her ikisi de birbirinin etkinlik düzeylerinde belli noktalarda kesişerek var olmaktadır.

Yapısal Esnekliğe Karşı Uyarlanabilir Tasarım Yaklaşımı

20. yüzyıl başlarında gelişen yeni teknik olanaklar ve nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan konut ihtiyacı, mimarları esnek tasarım kurgusuna yönelik bir arayışa yönlendirmiştir. Ancak gelişen esneklik yaklaşımları fonksiyonalizm etkisi altında şekillenmiş, mimarın öngörüsüne ve yapı elemanlarının boyutlarına bağlı olarak oldukça sınırlayıcı bir yaklaşım sunmuştur. Günümüze kadar gelen esneklik yaklaşımlarında da fonksiyonel tutumun devam ettiği görülmekte, birey-mimar etkileşimine ve mimar- yaşama birimi etkileşimine dayalı dolaylı bir iletişim yolu tariflenmektedir. Bu açıdan uygulama alanında karşılığını bulamamakta, bireyler tarafından tercih edilmemektedir. Buna karşılık önerilen “ uyarlanabilir /adapte olabilir yaklaşım”, birey ile yaşama birimi arasında doğrudan iletişim kurmaya yönelik bir arayıştır.

Adapte edilebilirliğin/ uyarlanabilirliğin kilit noktası olarak görülen esneklik, sadece mekân bölücülerinin hareketli olmasına ya da konutun bitirme malzemelerinin kullanıcı tarafından belirlenmesine dayandırıldığı takdirde kullanıcının gerçek ihtiyaçlarına cevap veremez duruma gelmektedir. Esneklik için gereken bakış açısı, zamanla değişen ihtiyaçlara uyum sağlayabilecek şekilde ucu açık olarak tasarlanmış mekânsal örüntülerin yaratılmasına dayandırılmalıdır. (Över, 2008)

Yapısal esneklik yaklaşımı, işlevsel ayrımlara dayanmaktadır, bu amaç doğrultusunda mekân fonksiyonlarına göre bölünür. Bireylerin yaşam pratiğinde meydana gelen farklılaşmalar, zamanla ortaya çıkabilecek yeni eylemsel durumlar göz önünde bulundurulmadan, anlık ihtiyaçlara göre; oturma alanı, yemek alanı, yatma alanı gibi sınırlı sayıdaki fonksiyonlara bölünen mekân, mimarın öngörüsü ve tasarım yetisi sınırında farklı kurgulara izin verebilmektedir. Uyarlanabilirlik / adaptiflik ise Hollandalı mimarlar ve teorisyenler tarafından, genelde fiziksel değişiklikler yapılmaksızın, çeşitli şekillerde kullanılabilen alanları tanımlamak için kullanılan "çok değerliliği (polyvalent)" kapsamaktadır. Bu mimarlardan biri olan Hertzberger, bir mimar/tasarımcının önceden belirleyerek ürettiği farklı

varyasyonların aslında uygun olmayan tüm çözümlerin kümesini temsil ettiğini ifade etmektedir:

Esneklik görelilikle içseldir, ancak gerçekte sadece belirsizlikle ilgisi vardır; Kendini işlemeye cüret etmekle ve dolayısıyla, her bir eylemin kaçınılmaz olarak üstesinden gelinen sorumluluğu kabul etmeyi reddetmekle... Hiçbir problem için asla en iyi ve en uygun çözüm olamaz; herhangi bir anda herhangi bir çözüm sağlayabilir ancak en uygun olanı sağlanamaz. Esneklik bu nedenle bir problem için uygun olmayan tüm çözümleri temsil eder. (Hertzberger, 1991)

Hertzberger, uzman bir tasarımcının öngörülerine dayalı esneklik yaklaşımlarının, bireyin yorumuna, katılımına izin vermediğini, bu anlamda, bireysel çeşitlilik ve zamanın belirsizliği göz önünde bulundurulduğunda uygun bir çözüme ulaşılamayacağını belirtmekte aynı zamanda bu yaklaşımların kimliksizlikle sonuçlandığını ifade etmektedir.

Bu çalışma kapsamında, geliştirilen esneklik yaklaşımlarının, fonksiyonalizm etkisiyle şekillendiği; bu anlamda, bir mekânın kurgusunun fiziksel olarak, bir uzman yardımıyla değiştirilebildiği ve bu nedenle sınırlı sayıda işleve cevap verebildiği savunulmaktadır. Birey ile mekân arasında doğrudan ilişki kurulmaması, bir uzmanın yardımına gerek duyulması; modernite etkisinde bireyin yönlendirilmesiyle sonuçlanmakta, sınırlı sayıdaki varyasyon arasından birey tercih yapmaktadır. Bu işlemin uzun süreli olması, modernitenin getirdiği hızlı değişim ve geçicilik haline uymamakta, zorluğu ise bireylerin tercih etmemesine neden olmaktadır. Aaron Steven Wendel Greene, 2010 yılında yaptığı Dinamik Toplum İçin Uyarlanabilir/ Adapte Olabilir mimari isimli çalışmasında çağdaş toplumun sürekli değişen taleplerini karşılamak için mimari nasıl olmalıdır, sorusuna cevap aramaktadır. Dinamik bir toplum için hala statik formlar üretiyor olma durumunu eleştirerek, mimarlığın çağdaş, toplum için sürdürülebilir bir kültürel ürün olarak hizmet verebilmesi için, simbiyotik ilişkilerle örneklenen dönüşüm ve uyum yeteneğini benimsemesi gerektiğini ifade etmekte, biyolojik alana gönderme yaparak, hayatta kalma ve sürekli büyüebilmeyi sağlayan adaptasyon ve dönüşüm yeteneğinin mimari alana da yansımaları gerektiğini belirtmektedir:

Çağdaş toplum sürekli seyahat ve hareket ile tanımlanmaktadır. Ortaya çıkan toplum yapısı ve kültürü, melez ve daha karmaşıktır ve sürekli dönüşmektedir. Bu değişebilir hal devam ettikçe, uyum sağlama ve adapte olabilmeye yönelik kabiliyetinin artması gerekliliği ortaya

çıkılmaktadır. Uyarlanabilir konut, geniş bir yelpazede yaşam şartlarını yerine getirebilecek ve değişime ayak uydurabilecek binalar yaratmak için bir tasarım konseptidir (Greene, 2004).

Endüstri devrimi ile birlikte gelişen yeni sistem ve teknik olanaklar, yüzyıl başında modernizm ile birlikte değişen yeni yaşam düzeni, esnekliğin yapısal anlamda teknik alana sıkışmasıyla sonuçlanmış, 1960'lı yıllarda geliştirilen çözümlerde de binanın statikliği ve bitmiş bir form olarak sunulma hali devam etmiştir; değişebilirlik, ancak bir profesyonel yardımıyla sağlanabilmektedir. Bu nedenle gerçektışı olmakla suçlanmış ve tercih edilmemiştir. 1990'lı yıllar ile birlikte ise bu duruma karşı geliştirilen bakış açısı uyarlanabilirlik yaklaşımı olmuştur. Bu yaklaşım literatürde 'yalın' (simplicity) yaklaşım olarak da görülmektedir. Çalışma kapsamında uyarlanabilirlik; esnekliğin getirdiği fiziksel olarak bir mekânın değiştirilebilirliği ile birlikte, mekânlar arasındaki ilişkilerin, birey ile mekân arasındaki ilişkinin, zamansallığın getireceği olası ilişkilerin değişimi gibi bireyi de içine alan sosyal, psikolojik ve toplumsal boyutları ile karmaşık bir alanı kapsamaktadır. Bir yaşama biriminin adaptif kullanımının öznesinin doğrudan birey olduğu savunulmaktadır.

2.2.3. Uyarlanabilirlik Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi

Bu başlıkta uyarlanabilirlik yaklaşımının tarihsel gelişimi, dönemin genel atmosferinin kavram üzerine etkilerini de yorumlayabilmek adına; modern öncesi dönem, modern dönem ve geç modern dönemde; ayrı olarak incelenecektir. Modern döneme dair eleştirel yaklaşımların gelişmeye başladığı 1950'li yılların ortalarına kadar 'uyarlanabilirlik' (adaptability) yaklaşımının anlamsal olarak var olmakla birlikte kavramsal olarak mimari literatürde yer bulmadığı; birey, yerel ve organik bir gelişimin izlerini süren Team X grubunun bünyesinde 'habitat' kavramı ile tartışma ortamlarında yer almaya başladığı görülmektedir. 1990'lı yıllar ile birlikte, mimarlığın gelişim yönünün bu yaklaşım eksenine kaydığı ifade edilebilir.

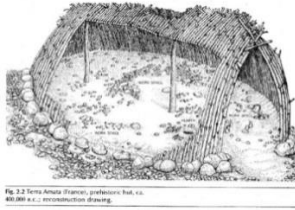
- **Modern Dönem Öncesi Uyarlanabilirlik Yaklaşımları**

Bu dönem uyarlanabilirlik yaklaşımının kavramsal olarak var olmadığı ancak bireyi ve süreci tasarıma dâhil eden anlayışı ile tanımı itibarıyla karşılık bulduğu bir dönem olmuştur.

İlkel Dönemde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları

Uyarlanabilirlik yaklaşımına dair özellik ve bileşenlerin bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda süreç içinde gelişen yapısı, ilkel dönemde gerçekleştirilen yapımlar sistemlerinde doğal olarak görülmektedir.

Tarih öncesi barınaklar, yerel iklime; malzemelerin kullanılabilirliğine; göçebe, mevsimlik veya yerleşik olarak geçici gerekliliklere, işlevsel tepkilerdi. (Horning, 2009)

Şekil 2.19 Terra Amata³⁵

Şekil 2.20 Laugier, 1755³⁶

Şekil 2.21 Violet Le Duc, First Hut

Laugier, 1753 yılında yayınladığı *Essai sur l'architecture: İlkulübünün Kökenleri* kitabının 'Primitive hut' (ilkulübe)³⁷ başlıklı metninde, mimarlığın doğadaki sürece göre değişebilen organik bir yapıda kurgulanması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

Tüm diğer sanat dallarında olduğu gibi, mimarlık için de aynı şey geçerlidir: kökenleri saf doğadadır ve doğadaki süreç net bir şekilde ilkelerini ortaya koyar. (Laugier, 1755)

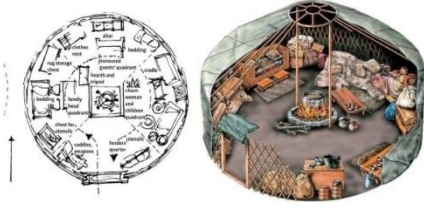
Modern dönemin, tüm işlevleri birbirinden ayıran durumuna karşı Hertzberger'in savunduğu çok işlevli alanın (polyvalance) ilksel örneği bu dönemde gözlemlenmektedir. Göçebe bir yaşam süren topluluklar, farklılaşabilen pek çok aktiviteye imkân verebilecek, geniş bir alan kurgulamışlardır.

Temel bir mimari formu tanımlayan basit bir açıklama; iki ayrı işleve sahip öğelerin birbirinden ayrı kurgusu (modüler tasarım - strüktür ve örtü) , mekânsal olarak ise çeşitli aktivitelerin gerçekleştirilebileceği, yerel koşulların ve ihtiyaçların bir sonucu olarak ortaya çıkan "büyük" tek bir alan olarak yapılabilir. (Schmidt III & Austin, 2016)

³⁵ Terra Amata- 400.000 BC Güney Fransa'da, bilinen ilk 'prehistoric hut'

³⁶ Görsel, Laugier'in 1753 yılında yayınladığı *Essai sur l'architecture: İlkulübünün Kökenleri* kitabının Fransızca versiyonunun kapağında kullanılmıştır.

³⁷ (Viollet le Due's first hut. Source: Viol let le Due, *The Habitations of Man* (London: Sampson Low, Marston, Searle, & Rivington, 1876).

Şekil 2.22 İlkel Dönemde 'Yurta'

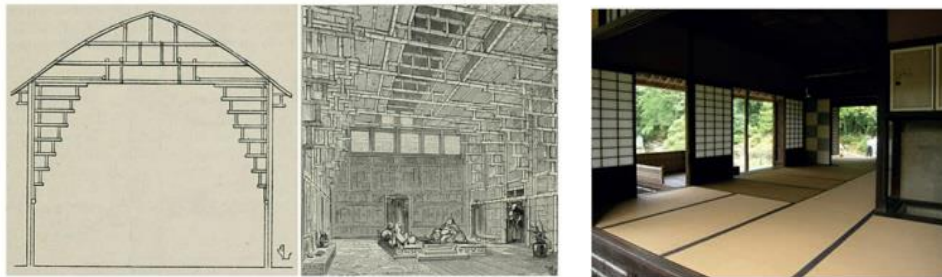

Şekil 2.23 Home in a Hut, Peggy Maceo³⁸ (Url-6)

Bu dönemde yapılan kulübe ve çadırların yapım sistemlerinde, strüktür ve örtünün birbirinden bağımsız elemanlar olarak kurgulandığı görülmektedir. Bu durum değiştirilebilirlik ve yeniden kurgulanabilirlik noktasında kolaylık oluşturmakta, ileride bahsedeceğimiz 'Açık Plan', 'Katmanlar' ve 'Açık Yapı' yaklaşımlarının temelini oluşturmaktadır.

Geleneksel Dönemde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları

Modern öncesi geleneksel dönemde, göçebe bir yaşamdan yerleşik yaşama geçilirken, kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri olarak bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden kurgulayabildikleri, değişime açık bir yapım sistemi söz konusudur. Örneğin geleneksel Çin ve Japon evi kurgusuna bakıldığında, modüler bir sisteme yerleştirilen açık alanın, hafif/ hareketli bölücülerle bireylerin tercih ve zamanla oluşabilecek ihtiyaçlarına göre düzenleyebildiği bir sistemin söz konusu olduğu görülmektedir.

Şekil 2.24 Çin evinin tasviri (Viollet Le-Duc, 2010)

Şekil 2.25 Geleneksel Japon evi³⁹

Geleneksel Kore mimarisinde de sağlanan 'çok amaçlı alan'(Madang) zamanla oluşabilecek farklı işlevlere göre kurgulanabilecek açıklıkta düşünülmektedir.

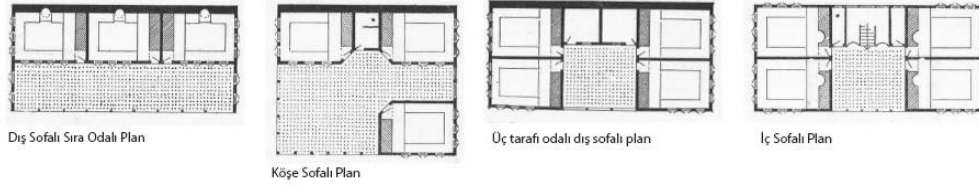
³⁸ Peggy Maceo tarafından çizilmiştir. Yaklaşık 1.000-3.000 yıl önce Prehistoric dönemde Teksas'daki yaşamı tasvir etmektedir.

³⁹ Görsele, Robert Schmidt ve Simon Austin'in 'Adaptable Architecture: Theory and Practice' kitabından erişilmiştir. (Schmidt III & Austin, 2016)

Şekil 2.26 Geleneksel Kore Mimarisi Konut Kurgusunda 'Madang' (Young Ju Kim, Organism of Options: A Design Strategy for Flexible Space, 2008, MIT)

Geleneksel Türk evinde ise sağlanan sofalı kurgu ve eşit büyüklükte odalar , bireyin yaşama mekanını kendi tercih ve ihtiyaçlarına göre belirleyebilmesine olanak sağlamaktadır. 'Çok gayeli mekan' olarak sunulan alan hem gün içinde farklı işlevlere cevap verebilmekte (gündüz oturulan, yemek serilen; gece yatılan), hem de daha uzun süreçte farklı mekansal ihtiyaçlara göre kurgulanabilmektedir. Aynı zamanda sağlanan avlu, hayat, taht gibi açık ve yarı açık alanlar , zaman içinde oluşan mekansal ihtiyaçlar doğrultusunda yaşama mekanına katılabilmektedir.

Şekil 2.27 Geleneksel Türk Evi Plan Tipolojilerinden Örnekler (Sedat Hakkı Eldem, Türk Evi Plan Tipleri) (Eldem, 1961)

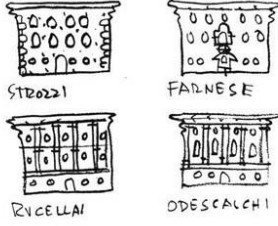
Rönesans Döneminde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları

Robert Schmidt ve Simon Austin, Rönesans mimarisinin (17. yy- 19. yy), zamanla değişebilen bina örnekleri sunduğunu ifade etmekte⁴⁰ , bu anlamda İngiliz teras evleri, İtalyan Rönesansı palazzileri ve Hollanda kanal evlerini örnek olarak vermektedir. Bu yapılar, büyük boyutlara sahip olmaları nedeniyle işlevsel farklılıklara izin verebilmekte, bu anlamda 'polyvalance'⁴¹ kavramını örneklemektedir.

Onların büyük boyutları ve fazlalıkları beklenmedik bir şekilde belirsizlik yarattı, bu da gerekli olan herhangi bir işleve uyarlanabilirliği kolaylaştırdı, farklı fonksiyonlara göre dönüşülebilmeye izin verdi. (Schmidt III & Austin, 2016)

⁴⁰ Adaptable Architecture Theory and Practice (Schmidt III & Austin, 2016)

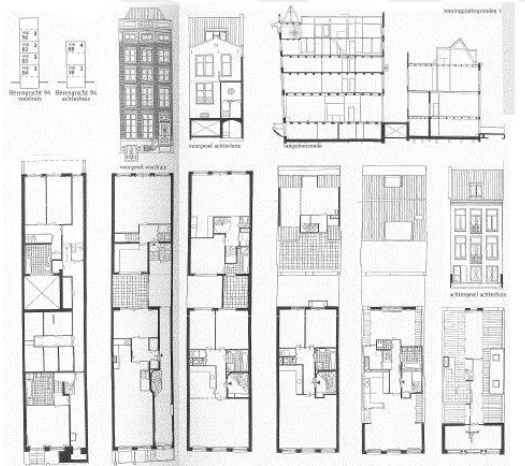
⁴¹ Polyvalance kavramı mekân kurgusunda 'çok değerlilik' olarak ele alınmaktadır, daha detaylı aktarımı 3. Bölümde 'Dönüştürülebilirlik' başlığı altında yapılmaktadır.

Şekil 2.28 Apartman, müze ve farklı fonksiyonlara cevap verebilmiş Rönesans palazzileri (Adaptable Architecture, (Schmidt III & Austin, 2016))

Herman Hertzberger de 'Lessons for Students in Architecture' isimli kitabında Hollanda Kanal evlerinden bahsetmektedir ve odalarının farklı işlevlere göre değişebilmeye izin verdiğini şu şekilde ifadelendirir:

Eski kanal evlerini bu kadar yaşanabilir kılan şey, her odada çalışabilir, dinlenebilir veya uyuyabilirsiniz. (Hertzberger, 1991)

Şekil 2.29 17. yy'da Hollanda Kanal Evleri Plan Çizimleri

Flexible Housing kitabında Schneider ve Till (2007) geleneksel mimaride, değişime iyi uyum sağladıklarını gördükleri üç bina türünün ikisinin temsil edildiğini ifade etmektedirler. Bu yapılar; 19. yy. endüstriyel binaları ve Viktorya dönemine ait teraslı konutlardır. (bir diğeri ise 1960'lı yılların ofis binalarıdır). Bu binaların değişebilirliğini sağlayan ortak noktalarını ise şu şekilde vurgulamaktadırlar:

Her üçü de; - mütevazı ve arka planda çalışarak değişimi tolere ederken kimliğini korumayı da sürdürür. ". Bu tipolojilerin basitliği ve açıklığı, bir dizi kullanımın sağlanabileceği genel bir düzeni teşvik eder. (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

Andrew Rabeneck, David Sheppard ve Peter Town "Esneklik / Uyarlanabilirlik" adlı makalelerinde birçok tarihi konut formunun uyarlanabilir olduğunu ifade

etmişlerdir.⁴² Aldo Rossi de modern mimariyi eleştirerek geleneksel adaptifliğin / uyarlanabilirliği vurgulayan diğer bir mimardır.

Rossi, geleneksel kentsel formların, içten içe ampirik bir yaklaşımla tasarlanan modern mimarilerden daha esnek, daha adaptif/ uyarlanabilir olduğunu önermişti. (Rossi, 1982)

Şekil 2.30 Domus, Palladio Villası ve Akdeniz Ev Tipolojisi Plan Örnekleri⁴³

Yukarıdaki (Şekil 2.30) planlarda, genel bir yaşam ve dolaşım alanı olarak çok amaçlı bir işleve sahip açık avlunun eşit büyüklükte odalarla çevrelendiği Akdeniz ve Mezopotamya evleri, Palladio villası gibi geleneksel dönem örnekleri görülmektedir. Bu konutlardaki ortak bir özellik, bireyin yaşama biriminin tasarımına katılımı için mekânsal bir belirsizliğin var olmasıdır. Odaların düzeni mümkün olduğunca geniş kapsamlı bir yorumlama olanağı sağlamak için tasarlanmıştır. Bu çeşitli yorumlamalar, yapısal esneklik yoluyla elde edilenlerden farklı olarak, bireyi ve zamanı da dâhil etmekte; bu sayede uyarlanabilirlik kavramına örnek teşkil etmektedir. Brand (1994) 'e göre geleneksel dönem; basit, doğrudan ve günümüzün karmaşık çok paydaşlı sürecinden farklı olarak, birey ile tasarımcı arasında paylaşılan bir deneyim alanıydı.

Gelişebilen formlar her zaman hayali çözümlerden daha adaptif olacaktır. Bunlar, bir kültür, iklim ve konvansiyon anlayışını somutlaştıran, deneme/ yanılma sürecinin ürünüdürler. (Brand, 1994)

Schneider ve Till de Flexible Housing kitabında geleneksel dönem ve modern dönem mimarisini kıyaslayarak, geleneksel dönem yapılarının sahip olduğu uyarlanabilirliği şu şekilde ifade etmektedirler:

Vernacular mimarisi uyarlanabilir olma eğilimindedir. Genellikle yerel malzemeler kullanılarak elle inşa edilen yapılar, doğal olarak kolayca eklenebilir veya yıkılabilir ve geri dönüştürülebilir. Bu durum, çağdaş batı kültürlerindeki mimarların tasarladığı konutların “sabitliği” ile büyük ölçüde çelişmektedir. Geleneksel mimarlık, bir binanın zaman içinde

⁴² Andrew Rabeneck, David Sheppard ve Peter Town, Housing: Flexibility / Adaptability, Architectural Design (Rabeneck, Town, & Sheppard, Housing: Flexibility/ Adaptability, 1974)

⁴³ Plan çizimleri, Young Ju Kim'in 2001 yılında yaptığı Organism of Options : A Design Strategy for Flexible Space' başlıklı çalışmadan alınmıştır.

doğal olarak evrim geçirebileceği, içerideki insanlara uyacak Şekilde geniŐleyen birçok bakış açısı sunar. (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

Özetle, modern öncesi geleneksel dönem, bireyi de dâhil ederek süreç içinde gelişebilen kurgusu; farklı kullanımlara, kültür ve yaşam tarzlarına göre değişebilir olması, bu anlamda pek çok farklı eylem ve aktiviteye izin verebilirliği ile uyarlanabilir yaklaşıma dair özelliklerin pek çoğuna sahiptir. Bu noktada bahsedilen konut problemlerine karşı, buradan alacağımız öğretileri, günümüz teknoloji ve yapım teknolojileri ile birleŐtirerek ađdaŐ uyarlanabilirlik yaklaşımlarını geliştirebilmek adına bir tartışma aralığı sunabilmenin oldukça önemli olduğu düşünölmektedir.

• Modern Dönemde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları

On dokuzuncu yüzyılın ortalarındaki Sanayi Devrimi; yeni yapı malzemeleri, bina türleri ve mekânsal standartlarla birlikte sosyal değişimin hızını arttıran ana katalizör olmuş, bununla birlikte yeni kentsel koşullar ve değişime uyum sağlamak için yapıların değişebilir olması gerekliliği dođmuŐtur. Bununla birlikte 1. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan konut açığı; daha az bir alanda daha çok işlevi barındırabilme arayışları, yüzyıl başında esnek yapım sistemlerine dair bir takım çalışmaların yapılmasına neden olmuştur. Yüzyıl başında Le Corbusier'in 'serbest cephe, serbest plan' kurgusu ve bu amaçla yapı elemanlarının bağımsızlığını sağlayarak geliştirdiği 'Plan Libre' ile 'açık plan' ve 'açık yapı' yaklaşımlarının temeli atılmıştır. Bu yaklaşım o dönemde Frank Lloyd Wright, Alvar Aalto, Mies van de Rohe, Louis Kahn gibi pek çok mimarı da etkilemiŐ, tasarımlarını 'açık plan' yaklaşımı ile geliştirmişlerdir. Yüzyıl başında geliştirilen yeni teknik olanaklar ve prefabrike üretim sistemi ile yapı elemanlarının modöler ve seri üretimi de esnek ve değiştirilebilir bir yapı sistemi kurgusunu desteklemiştir.

Yüzyıl başında esnekliğe yönelik bu gibi yaklaşımlar gelişirken, 1930'lu yıllarda, modernitenin beraberinde getirdiği rasyonelize edilmiş, tek bir 'doğru'ya dayanan ideal yaşam kurgusuna yönelik baskı, plan kurgusundaki çeşitlenmenin mimarın karar vereceği sınırdaki kalmasına neden olmuştur. İlerleyen yıllarda ise modernite etkisiyle dönüşen özdeş bireylerin tercihleri de tek tipleşmiş ve bu farklılaşmaya da gerek kalmamıştır. Bu durumun baskınlığı günümüze kadar devam etmiştir ve esneklik üzerine yapılan çalışmaların, mimarın hâkimiyetinde, teknik sistemler geliştirme anlamında 'yapısal esneklik' sınırları içinde kalmasına neden olmuştur.

Soyut sembolizm için modernizmin sözü "saf biçim" fikri ve "biçim işlevi izliyor" ilkesidir. Bu, mimarın bir binanın şeklini kullanımına göre kolayca tanımlayabileceği sınırdaki kalmasına neden olmuştur. Bu yaklaşım ise Hertzberger'e (2005) göre tek işleve karşılık gelebilen odalarda, binalarda ve mahallelerde aşırı belirlenmiş çözümler üreten mekânsal etkinliklerin peşinde işlevlerin bölümlere ayrılmasına yol açmıştır. 1950'li yıllarda bu duruma karşı eleştirel sesler yükselmeye başlamıştır. Modernizmin beraberinde getirdiği kalıpların baskınlığında, daha çok kuramsal tartışma alanında kalan bu yaklaşımlar, bugüne öğretici olması açısından oldukça önemlidir.

- **Modern Sonrası Dönemde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları**

Geleneksel dönemde bireye ve zamanla gelişebilecek ihtiyaçlara açık olan mekân kurgusu ile kendiliğinden var olan 'uyarlanabilirlik' yaklaşımı, endüstri devriminin getirdiği teknik olanaklarla ve idealize edilmiş bir modern yaşam algısında bireyin yorumuna ve zamanın belirsizliğine kapanarak kesintiye uğramıştır. Ancak bu durumun getirdiği aidiyet eksikliği, meskenden kopma, kimliksizlik, monoton yapılaşma gibi pek çok probleme, 1950'li yıllarda eleştirel yaklaşımlar geliştirilmeye başlanmıştır. Bunlardan en etkilileri ise, modern mimari yaklaşımın içinden çıkan bir grubun, Team X adı altında birleşerek; mimarlığın hümanistik bir bakış açısıyla şekillenmesi gerektiğini, evrensellik yerine bireyselliğin ve yerelin önemini vurguladıkları tartışmalar olmuştur. Bu grup, mimari üretimin bulunulan bağlamın kimlik ve kültürüne göre, bireylerin günlük yaşam alışkanlıkları ve tercihlerine göre gelişmesi gerekliliğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda, süreç içinde koşul, tercih ve ihtiyaçların farklılaşabileceğinin göz önünde bulundurulması gerektiğini bu noktada tasarımcının kurguladığı ilksel formun, bireyin iradesine göre organik olarak büyüyebilirliğini / değişebilirliğini sağlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu başlıkta tarihsel süreci serimlemek adına özetlenecek olan bu çalışmalar, bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak aktarılacaktır.

Team X grubu, birey ile birlikte bölgesel kimlik ve bireylerin yaşam alışkanlıklarının da irdelenmesi ve mimariye dâhil edilmesi gerektiğini düşünmüş ve bu anlamda çalışmalar gerçekleştirmiştir. Buna dair bir örnek, Georges Candilis ve Shadrach Woods gibi mimarların bulunduğu bir ekibin 1953 yılında, Fas Casablanca'da yaptıkları çalışmalardır. 'Gamma' adı altında birleşen bu grup, bölgeye göç ederek kendi yaşam alanlarını inşa eden bireylerin günlük yaşamlarına dair analiz çalışmalar

yapmışlar, bölgenin koşul ve özellikleri, bireylerin müdahale ve tercihlerini yansıttıkları çalışmalarını CIAM Kongresinde⁴⁴ sunarak modernin getirdiği evrensellik anlayışı ve soyut rasyonel kurallara farklı bir bakış açısı getirmişlerdir.

1959 yılında Hollandalı mimarlar Jaap Bakema ve Aldo van Eyck tarafından oluşturulan, sonrasında Habraken ve Hertzberger gibi mimarları da bünyesine katan Forum Grubu da, geleneksel mimarlığın süreç içinde gelişen, birey ve yaşantının ön plana alındığı mimari üretim yaklaşımlarını benimsemişlerdir. Bu amaçla geleneksel yapılaşmanın devam ettiği Kuzey Afrika ülkeleri, Mali gibi yerleşimleri yerinde analiz etmişlerdir. Birey ve zamanın mimari üretime yeniden dâhil edilmesi anlamında tanım olarak benimsenen ve karşılık bulan ‘uyarlanabilirlik’ yaklaşımı, Smithsonların 1954 yılında sunduğu Doorn Manifestosu⁴⁵ ile birlikte kavramsal olarak da mimari tartışmalara girmiştir.

Uyarlanabilirlik, Smithsons ve Team X’in çalışmalarıyla mimariye ve şehirciliğe girdi. 1954'te Doom Manifestosu "habitat" teriminden bahseder. (A. Smithson, 1954)⁴⁶

Manifestoda bahsedilen habitat kelimesi, büyüme ve değişim bağıntılarından bahsetmektedir, bu kavramlar ise Team X’in fikir ve çalışmalarının ana konseptini oluşturmaktadır. Habitat, parçaların birbirleri ile ilişkisini ve değişebilirliğini ifade etmektedir. Amaçlanan; mimarlığın, yaşamsallığın beraberinde getirdiği olası ihtiyaç ve değişimlere cevap verebilmesidir. Smithson, modernin üç boyutlu belirlenmiş ve kesin biçimine karşı; zamansallık ve insani ilişkilerin etkisiyle karmaşık bir ilişki ağından bahsetmektedir. Bu yapı, belirli biçimsel kurgu yerine, zaman boyutunu da ekleyerek, değişime açık olma durumunu anlatmaktadır.

Yaşamı devam ettirecek bir yaşam alanı (habitat) için, kendisini değişen bağlamlara veya iç ilişkilere adapte etmelidir. "Habitat, uyarlanabilirliğin (adaptability) doğal olduğu bir sistemi vurgular. Bu terimin kullanılması, Team X’in çalışmalarında değişen çevreye duyarlı ilişkilerin tasarlanmasının önemini gösterir. (Ruskeepaa, 2011)

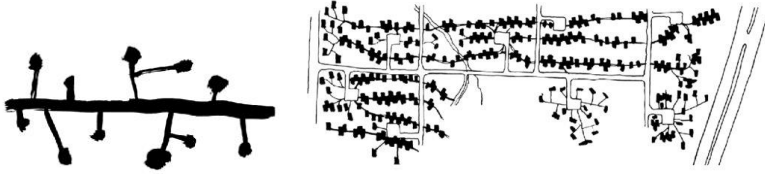
Geliştirdikleri yaklaşımlar ve kullandıkları terimler irdelendiğinde, bireyin dâhil olduğu, yaşamsallığa bağlı organik bir süreci ifade eden bir sistemi savundukları görülmektedir. Örneğin Bakema; Tel Aviv diyagramlarında ‘serbest büyüme’

⁴⁴ CIAM, Uluslararası Modern Mimarlık Kongreleri, Le Corbusier ve Sigfried Giedion öncülüğünde 1928 yılında, İsviçre'nin La Sarraz kentinde yapılan toplantı ile kurulur. Dört kıtadan 23 ülkenin temsilcilerini bünyesinde barındırır. Örgüt, 1928-1959 yılları arasında çeşitli ülkelerde toplantılar yapar. Modern mimarlığa kent bilim, konut ve konut bölgeleri konularında önemli katkılarda bulunur. (Bingöl, 2001)

⁴⁵ Doorn Manifestosunun maddeleri ve detaylarına <http://www.team10online.org/team10/text/doorn-manifesto.htm> sitesinden erişilebilmektedir. (Url- 7)

⁴⁶ Alıntının orijinal versiyonu; Adaptability entered architecture and urbanism thought through work of the Smithsons and Team 10. Already in 1954, the Doom Manifesto mentions the term "habitat" .

kavramından bahsederek zamanla değişebilmeye izin vermesi gerektiğini belirtmiştir. Candilis ve Josic Woods, yapılarında büyüme sağlayan unsurların ‘kök’ ve ‘ağ’ kavramları olduğunu ifade etmektedir. Peter Smithson ise diyagramlarında, her boyutta ve nitelikte binaların eklenmeye devam ederek büyüebilirliliğini ifade etmekte, bu birimleri ‘küme’ kavramıyla açıklamaktadır.

Şekil 2.31 Candilis ve Josic Woods ‘Stem’ Kök Yaklaşımı, Smithsonların ‘Cluster’ Kümelenme Yaklaşımı ⁴⁷ (Smithson & Smithson, The charged void: Urbanism, 2005)

‘Habitat’ terimi, organik bir gelişim sürecini savunan kök ve kümelenme yaklaşımları, daha üst ölçekte ‘doku yapı’ yaklaşımı olarak geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda yapı kümeleri, bulunduğu bağlamın değişen koşulları ve bireylerin değişen mekânsal ihtiyaçlarına karşı, sürekli gelişebilen, birey ile doğrudan etkileşim halinde olan canlı bir dokunun parçalarıdır. Uyarlanabilirlik, değişime cevap verebilme kapasitesi olarak özetlendiğinde, doku yapı kavramı ile olan ilişkisi görülebilmektedir.

Geç modernizm ile birlikte uyarlanabilirlik / adaptiflik kelimesi görülmeye başlanmıştır. Bu yaklaşıma yönelik tasarım ilk olarak Alison ve Peter Smithson’ın çalışmalarında güçlü bir tema olarak ortaya çıkmıştır, sonrasında Team X üyeleri tarafından benimsenmiştir. (Risselada & Heuvel, Team 10: 1953-1981: In Search Of Utopia Of The Present , 2005)

Yona Friedman, 1956 yılında Dubrovnik’te düzenlenen CIAM konferansında, kullanıcının kendi konutunu tasarlaması fikrine dayanan ‘L’Architecture Mobile’ önerisini sunmuştur.

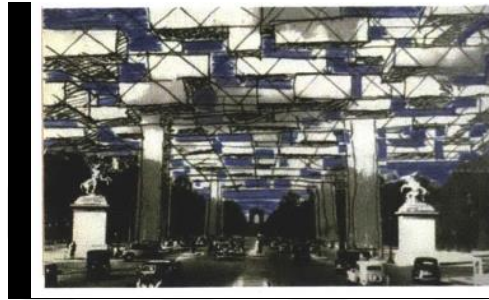
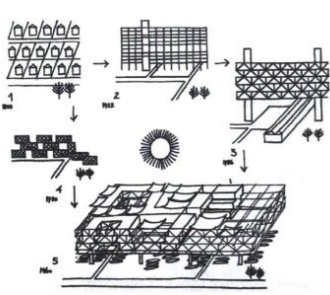
Yona Friedman’ın Dubrovnik’teki CIAM konferansında "Manifeste de l’architecture mobile" adlı 1956 sunumu uyarlanabilir tasarım tarihinin önemli bir anıydı. (Lebesque, 1999). Friedman’ın La Ville Spatiale’yle birlikte yaptığı bu çalışma, kullanıcı katılımının desteklendiği (hem fiziksel hem de programatik) konseptlerin kurulmasını teşvik etti. L’Architecture Mobile, "kullanıcının kendi konut tasarımını belirlemesine olanak tanıyan bir yapım sistemidir” (Lebesque, 1999)

Yona Friedman’ın hem tasarım hem yapım aşamasında bireyin katılımı amacına yönelik bu yaklaşımı, ‘building-in adaptability’ girişimi olarak ifade edilmektedir.

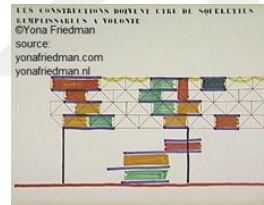
⁴⁷ Smithson, A. and Smithson, P. (2005). The charged void: Urbanism. New York: The Monacelli Press.

Destek-dolgu sistemi ya da adapte edilebilir bir kit-of-parts dizaynı, bireyin kendi ihtiyaç ve tercihlerine göre uyarlanabilme özelliğini, bireyin katılımı ile tasarımı tamamlamak ve bireyi günlük tasarıma entegre etmeyi amaçlamaktadır.

Friedman'ın çalışmasında kullanıcı ve mekânın dinamiğine tepki olarak uyarlanabilir tasarım yaklaşımı bir temadır. Kits of parts kullanımında, tasarımın kullanıcıya özelleştirilmesine izin vermek ve dolayısıyla bağımsızlığını tasarım yoluyla sağlamak için girişim başlatıldı. Genel bir yapı (veya manuel) verildi ve projenin tamamlanması, kullanıcının ihtiyaçlarına ve çevrenin özelliklerine göre oldu. Bu, o zamanlar mimaride önemli bir kırılmaydı, çünkü mimarın rolünün ve mevcudiyetinin yanı sıra konutun uyarlanabilir olabileceği bir alan yaratma girişiminde bulunuldu. (Lebesque, 1999)

Şekil 2.32 Yona Friedman LArchitecture Mobile⁴⁸ Şekil 2.33 Yona Friedman Paris Spatial⁴⁹

Şekil 2.34 Yona Friedman Uzamsal Kent Önerisi, 1959 “Binalar, istediklerinde yeniden doldurulabilecek iskeletler olmalı.”

Tasarımda adaptifliğin alternatif oluşumları eşzamanlı olarak doğdu ve daha sonra, Yona Friedman'ın fikirlerinde görüldü. (Lebesque, 1999) N. J. Habraken ve bunun sonucunda Hollanda geleneğinde "açık" konut gelişiminde ortaya çıktı. (Werf F. v., 1993)

Yona Friedmanın bu önerisi N. J. Habraken tarafından geliştirilen ‘Açık Yapı’ (Open Building (O.B.)) yaklaşımının da ilksel bir çalışması niteliğinde olmuştur. Habraken’in geliştirdiği ‘Açık Yapı’ yaklaşımı tasarımcının bir yönlendirici olarak bir çerçeve destek sistemi oluşturduğu; bireysel alanın ise, dolgu tasarımı olarak tamamen kullanıcı bireye bırakıldığı bir sistem olarak geliştirilmiştir. Bu sayede hem bireyler kendi tercih ve ihtiyaçlarına göre binayı düzenleyebilmekte, hem de yapı farklı zamanlarda farklı yaşam döngülerine cevap verebilmektedir.

⁴⁸ Illustrations of Yona Friedman's 1956 LArchitecture Mobile. Image: NAI Publishers.

⁴⁹ Images from Yona Friedman's 1959 Paris Spatial Images: NAI Publishers.

Tasarımın başarısı ve uygulanması için katılım çok önemlidir. Mimarın kendi dinamik ve bağlamsal güçleri değiştikçe, mimariyi güncelleme (ve uyarlama) imkânı sunulduğundan, proje hiçbir zaman tamamen bitmez. Açık Yapının amacı, Friedman'ın yapılarında olduğu gibi, herkese açık olan avantajları ile o zamana ve kullanıcı ihtiyacına göre değişecek, açık ve uyarlanabilir bir sistem oluşturulmasıdır. (Ruskeepaa, 2011)

Son CIAM konferansı 1959'da Hollanda Otterlo'da düzenlenmiştir. Team X grubunun gerçekleştirdiği bu konferans bireyin günlük sosyal yaşam pratiği ve bunun mimariye nasıl yansması gerektiğine dair yeni fikirler oluşturmak üzere tartışılmışlar gerçekleştirilmiştir. Aldo Van Eyck, kolektif içinde bireyin önemini vurguladığı diyagram ve çalışmasını bu konferansta sunmuştur.

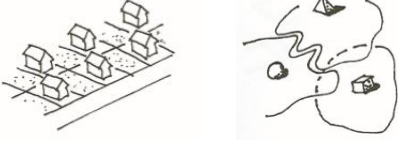
Şekil 2.35 Otterlo Circles Diyagramı- Aldo Van Eyck, 1959 (Url-8)

Şekil 2.36 Aldo Van Eyck 'Eşik' Kavramı (Fotoğraf: Ernst Haas) ⁵⁰

Aldo van Eyck, bireylerin sosyal etkileşimini ön plana alan tasarım yaklaşımını 'in between' kavramı ile açıklamıştır. İnsanların birbirleri ile etkileşiminin gerçekleştiği alanlar olarak tanımladığı bu terim sokak ve evin kesişim noktası olarak karşılık bulmaktadır. Farklı alanlar arasında, bireysel-toplumsal alanın kesişim noktasında yer alan 'eşik' bir karşılaşma ortamı sunmaktadır.

Kevin Lynch ise adaptiflik / uyarlanabilirlik arayışını kentsel form ölçeğinde tartışmıştır. Lynch uyarlanabilirlik / adaptiflik derecelerini, bir alanın birden fazla farklı kullanıma izin vermesi olarak yorumlamakta ve iki alt kavram ile açıklamaktadır: "manipulability" (uygulanabilirlik) and "reversibility"(tersine çevrilebilirlik). Uyarlanabilirlik tanımının gerektirdiği sübjektif boyut ve gelecekteki beklentinin tanımlanmasının zorluğuna değinerek bu kavrama dair bir takım özellikler önermektedir: "bir sistemdeki dönüşümü kolaylaştırmak için parçaların özerkliğinin sağlanması, farklı kurgulara izin verebilecek modüler sistemin kullanımı, yeni bir mekanın eklenebilirliği için alan ve yapısal destek sağlanması, hafif malzemelerin kullanımı.." (Lynch, 1984)

⁵⁰ Herman Hertzberger ve Joop Hardy, 1959 yılında Forum dergisinde, 'Eşik ve Toplantı- In between kavramının biçimi' adı ile yukarıdaki görseli kullanmışlardır.

Şekil 2.37 (Solda) Lynch Uyarlanabilirlik/ Adaptiflik Üzerine Öneri Diyagram-1: Kapasite mümkün olduğunca büyük sağlanmalıdır. Nüfus artışına cevap verebilecek yeni birimlerin ilave edilebileceği bir çerçeve kurgulanmalıdır. ⁵¹

Şekil 2.38 (Sağda) Lynch Uyarlanabilirlik/ Adaptiflik Üzerine Öneri Diyagram-2: Yapı elemanları birbirinden bağımsız düşünülmelidir. Böylelikle herhangi birinde bir değişiklik gerektiğinde diğerlerinin etkilenmeyeceği sistem kurulabilir. ⁵²

• Çağdaş Uyarlanabilirlik Yaklaşımları

Modern döneme dair eleştirel yaklaşımların ve Team X grubunun tartıştığı kavramların 1980’li yıllarda kesintiye uğradığı görülmektedir. Ancak 1990’lı yıllar ile birlikte bu yaklaşımlar ve kavramsal mirasın yeniden canlandığını ve tartışılmaya başlandığı görülmektedir. ⁵³

Esnekliğe dair kavramların teknik ve yapısal alana indirgenmesiyle, 1990’lı yıllarda daha basit ve yalın anlamda bireyi de dâhil ederek sosyal kullanımlara yönelik ‘uyarlanabilir’ tasarım yaklaşımları gelişmiştir. Bu dönem, yapısal esneklik yaklaşımından fonksiyonel uyarlanabilirlik yaklaşımına, katı tasarımdan örtük tasarıma⁵⁴ doğru gelişen bir anlayış söz konusudur.

90’lı yıllarda, hızlı değişen toplumdaki farklı konut taleplerini çözmede etkili bir araç olarak esneklik bir kez daha ileri sürülmüştür. Fakat daha örtük (soft) ya da gerçekçi bir yaklaşımla gerçekleştirildi ve yapısal esneklik fikrinden fonksiyonel uyarlanabilirliğe geçildi.(Chan, 2000)

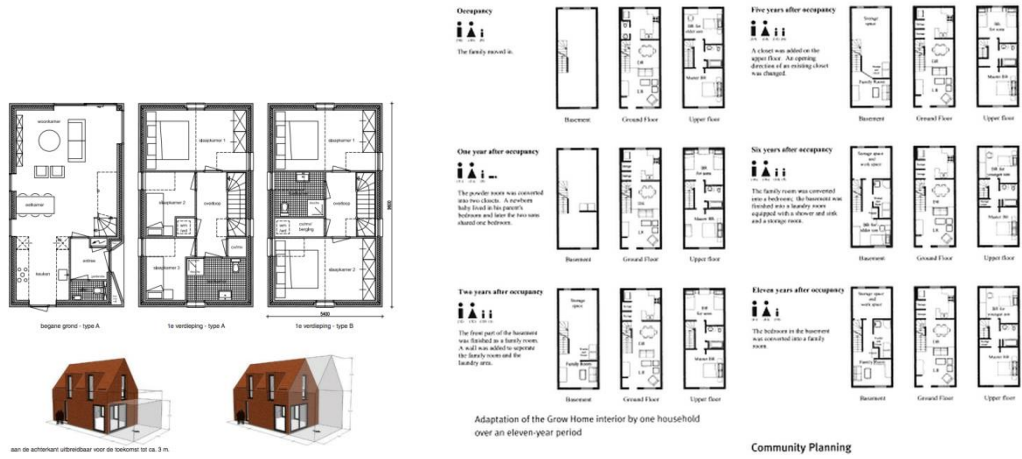
Bu yıllarda uyarlanabilirlik (adaptable) kavramının literatürde sıklıkla yer aldığı, bu konuya farklı yaklaşımların geliştirildiği ve tartışıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımlardan biri Avi Friedman ve Witold Rybczynski tarafından 1990 yılında geliştirilen "Grow Home" yaklaşımıdır. Tasarım, süreç içinde değişen ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden kurgulanabilen, mekânsal ihtiyaç doğrultusunda genişletilebilen, sadece yapısal çekirdeğin sabit olduğu bir yaklaşımla geliştirilmiştir.

⁵¹ Kevin Lynch, Good City Form (Cambridge: The MIT Press, 1984): 176.]

⁵² Kevin Lynch, Good City Form (Cambridge: The MIT Press, 1984): 179.]

⁵³ Son yıllarda konuyla ilgili farklı kitaplar yayınlandı (örneğin; Structuralism Reloaded! and In Search of a Utopia of the Present)

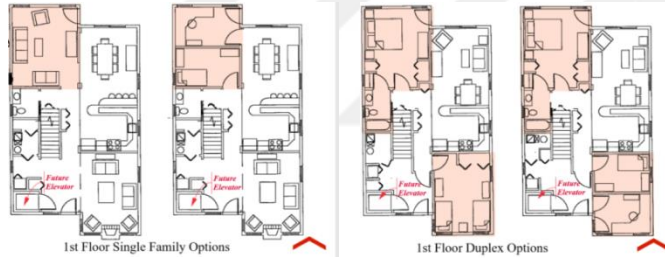
⁵⁴ Cem İlhan, 2008 yılında yazdığı Tüketici Odaklı Konut Arzında Esneklik ve Yalınlık Yaklaşımları başlıklı doktora tezinde hard/ soft tasarım yaklaşımını katı/ örtük tasarım olarak Türkçeye çevirmektedir.

Şekil 2.39 (solda) Avi Friedman Grow Home, Büyüyebilirlik (Url-9)

Şekil 2.40 (sağda)Avi Friedman Grow Home, Kullanıcılarına Göre Değişen Plan Varyasyonları ⁵⁵

1995 yılında Kanada’da geliştirilen bir diğer yaklaşım ise, "FlexHousing" adını taşımaktadır. Bireylerin farklılaşabilen yaşam tarzı ve süreç içinde gelişen ihtiyaçlarını karşılamak için fiziksel olarak büyüüp uyarlanabilecek bir yaklaşımla geliştirilmiştir.

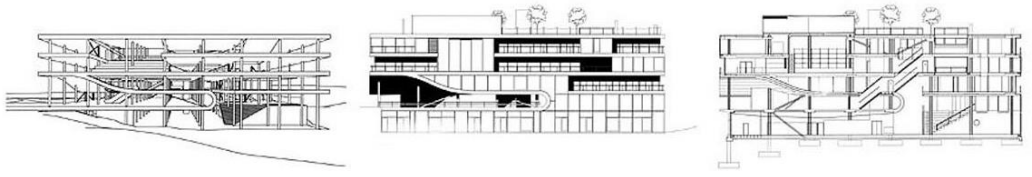

Şekil 2.41 FlexHousing Plan Varyasyonları

Uyarlanabilirlik yaklaşımı ekseninde örnek verilebilecek bir diğer proje MRDVR’nin 1997 yılında tasarladığı Villa VPRO’dur. Herman Hertzberger’in de 2012 yılında ‘Açık Yapılar ve Yapısalcılık’ konulu bir seminerde bahsettiği bu yapının kurgusu ‘Açıklık’ üzerine geliştirilmiştir. Sosyal ve teknik anlamda ‘Açıklık ve Açık Form bir bütün oluşturur, bir araya getirildiklerinde birbirlerini güçlendirirler. Açıklığın bu farklı yönlerinin dengesi sayesinde, zaman içinde değişimi destekleyen canlı kurguya ulaşılabilir. Yapı, esnek karakteri ile gelecekteki gelişmelere ve modifikasyonlara olanak tanıyan yüzeylerin üst üste yerleştirilmesinden oluşturulmuştur. Farklı katların zemininin sürekli bir yüzey oluşturduğu kesintisiz

⁵⁵ Avi Friedman’in geliştirdiği Grow Home Yaklaşımı ile ilgili bilgi ve görsellere TreeHugger internet sitesinde Lloyd Alter tarafından yazılan ‘The Grow Home is back with these flatpack houses for Dutch first-time homebuyers’ makalesinden erişilmiştir.

bir zemin peyzajı vardır. Bir bütünün içinde farklı malzeme kullanımlarıyla farklı mekânlar yaratılabilmektedir.

Şekil 2.42 MVRDV- Villa VPRO Sistem Tasarımı ve Görünüş Çizimi

Tasarımcılar sadece binanın gelecekteki büyümesinin yönünü belirtmişlerdir, kullanıcılar iç mekânı istek ve ihtiyaçlarına göre kullanacak ve özelleştireceklerdir. Yapı işlevsel ve resmi belirsizlik önermek için tamamlanmamış bırakılır. Mimari ve kullanıcı arasında etkileşim sağlanarak MVRDV, mimara yeni bir rol önerir. Proje süreç ve değişim önerir, kapalı bir konsept değildir. Modern dogmanın sorgulanmasında MVRDV, projeleri yeniden üretilebilir bir alan olarak düşünmeye başlar; burada herhangi bir tasarım çözümünün zaman içinde bir büyüme veya gelişme gösterebileceği düşünülmektedir... “(Interior Landscapes / A Visual Atlas, Corbo, Stefano)

Şekil 2.43 MVRDV- Villa VPRO Cephe Görselleri

Uyarlanabilir tasarıma ilişkin kuramsal alanda Robert Schmidt’in çalışmaları literatüre katkı sağlamaktadır. ‘Adaptable Architecture’ kitabında bu yaklaşıma yönelik olarak yaptığı literatür taramasında uyarlanabilirlik için 4 temel özelliğin var olması gerektiğini belirtmektedir: Değişim kapasitesi, amaç için uygunluk, değer ve zaman. Değer, verimli kullanımı en üst düzeye çıkarmak olarak özetlenebilmektedir. Zaman değişim hızını belirtmek ve bina ömrü boyunca gerçekleşecek değişiklikleri belirtmek üzere iki şekilde tarif edilmektedir. Kitapta bu özellikler doğrultusunda uyarlanabilirliğin tanımı “Bir yapının, bağlamının değişen taleplerini etkin bir şekilde karşılayabilme kapasitesi, böylece yaşam boyu değerini maksimize etme kapasitesi.” şeklinde yapılmaktadır. (Schmidt III & Austin, 2016)

Robert Schmidt III ve diğ. , ‘ Bina Endüstrisinde Uyarlanabilirliğin Anlamı’⁵⁶ başlıklı makalelerinde, mimaride tasarımcıların zamanı ve değişimin gerekliliğini göz önünde bulundurmadığını, statik bir nesne üretimi olarak algılama eğiliminde

⁵⁶ What is the meaning of adaptability in the building industry? Robert Schmidt III, Research Associate, Toru Eguchi, Simon Austin, Alistair Gibb, Loughborough University United Kingdom,2015

olduklarını söylemektedir. Bunun yerini, zamanın değişen parametrelerine uyum sağlayabilen yeni yaklaşımların alması gerektiğini ifade etmektedirler:

Bir tasarım olumsuzluğu olarak zaman, mimarlığın bağlam içine yerleştirilmesine dayanır, bu da onu zamansal gerçekliğine ve değişimine karşı duyarlı kılar. Tasarımcılar, estetik bir fiksasyon ve fonksiyonel performansa odaklanan bu zamansal yönleri göz ardı etme eğilimindedirler ve mükemmelliğin statik idealize edilmiş bir nesnesinin peşinden koşarak zamanları dondururlar. Bu şekilde çalışmaya bir tepki, yapılı çevrenin daha dinamik ve uzun vadeli bir anlayışının teşvik edilmesidir. Bir tasarım özelliği olarak uyarlanabilirlik, fiziksel artefaktın zaman içinde değişen operasyonel parametrelere yanıt olarak bir dizi kolaylık sağlamasına olanak sağlayan mekânsal, yapısal ve hizmet stratejilerini içerir. Bu stratejik değişim, binaları, bitmiş işler olarak değil, formları sürekli akış halinde olan kusursuz nesnelere olarak, toplumda fonksiyonel, teknolojik ve estetik metamorfozlara uyacak şekilde sürekli olarak evrimleşerek yansır. (Schmidt, Eguchi, Austin, & Gibb, 2015)

Bu çalışma kapsamında, konut üretimine ilişkin bahsedilen problemlere alternatif bir yaklaşım geliştirebilmek adına ‘Uyarlanabilirlik’ kavramı ele alınmaktadır. Bu bölümde yaklaşımın anlamı, tarihsel gelişimi ve mimari tartışmalardaki yeri incelenerek kuramsal bir altlık oluşturulmuştur. Bir sonraki bölümde ise ‘Uyarlanabilirlik’ yaklaşımına dair bir metodoloji geliştirebilmek amacıyla, problemler kategorize edilerek ayrı başlıklar altında ele alınacak; bu problemlere karşı sunulan çözüm önerilerinin, Uyarlanabilirlik yaklaşımının alt kavramları / bileşenleri olarak hem kuramsal alanda hem de mimari üretimdeki karşılıkları ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3. KONUT ÜRETİMİNDE UYARLANABİLİRLİK YAKLAŞIMININ BİLEŞENLERİ

Bireyin yaşama birimi ile ilişkisinin yeniden kurulabilmesi, süreç içinde gelişen tercih ve ihtiyaçlarını yaşama birimine yansıtabilmesi ile mümkündür. Özellikle günümüzde, değişimin hâkim olduğu hız ve hareket çağında, bireylerin eylemleri ve buna bağlı olarak mekânsal ihtiyaçları oldukça hızlı değişmektedir. Bu ise birey ile birlikte değişebilen uyarlanabilir / 'adaptable' bir sistem ihtiyacını beraberinde getirmektedir.

Bu bölümde, ikinci bölümde genel hatlarıyla incelenen konut üretimine ilişkin problemler ve buna karşı geliştirilen alternatif çözüm önerileri, daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. 'Uyarlanabilirlik' yaklaşımına dair bir metodoloji geliştirebilmek amacıyla; yüzyıl başından günümüze kadar olan süreçte, konut algısının değişimi ve beraberinde getirdiği problemler dört ayrı başlık altında incelenecek, bu problemlere karşı geliştirilen çözüm önerileri, hem kuramsal olarak hem de uygulanan örnekler irdelenerek ortaya konacaktır. Sunulan çözüm önerilerinin bileşkesinin ise 'uyarlanabilirlik' derecesini belirlediği ifade edilecektir. Birey ile birlikte süreç içinde gelişimi ifade eden 'uyarlanabilirlik' yaklaşımının bileşenleri; açıklık, kendileme (appropriation), eklemlenebilirlik ve dönüştürülebilirlik olarak belirlenmiştir. Sağlanan 'açıklık', bireye bir yorum alanı bırakarak sürece katılımını teşvik edecek, bu sayede kullanım ihtiyaçları doğrultusunda yaşama birimini 'değiştirebilecek', mekânsal ihtiyaçları doğrultusunda yeni birimler 'eklemlenebilecek', kendi tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda yeniden kurgulayabilme ve 'kendileme(appropriation)' imkânına sahip olabilecek, bu sayede yaşama birimi ile ilişkisini koruyabilecektir.

3.1. Açıklık

Endüstri devrimi ile birlikte üretim sisteminin makineleşmesi, üretimin bireyden soyutlanmasına neden olmuştur. Endüstrileşen kente kırsal kesimden yaşanan göç

sonucu nüfus yoğunluğunun artması ile kitlesel konut talebi ortaya çıkmış, bu durum dönemin Kartezyen düşünce sistemi ile ‘ortalama’ ölçüleri belirlenen anonim kullanıcılara toplu konut üretim sistemi ile sonuçlanmıştır. Modernitenin beraberinde getirdiği rasyonel düşünce sistemi ile idealize edilmiş yaşam biçimi ve bu yaşam biçimini destekleyen konut birimleri, ‘modern özne’ olarak gündelik yaşamın içinde var olabilen özdeş bireylere sunulmaktadır. Oluşturulmuş bu ideal düzen, değişime imkân vermeyen ve bireye bir yorum hakkı tanımayan; tamamlanmış, kapalı bir sistemi tanımlamaktadır. Bu probleme karşı sunulan çözüm önerisi, bireyin süreç içinde anlık ihtiyaçlarına göre tamamlayabileceği ‘açıklıkta’ bırakılan tasarım yaklaşımıdır. Tamamlanmadan, eksik bırakılan bir tasarım, bireyin yorumuna ve zamanın belirsizliğine ‘açılmaktadır’.

3.1.1. Problem: Bireyin Yorumuna Kapalı Tasarım: İnşa Eden Öznededen Anonim Kullanıcıya

Konut üretimine dair tarihsel süreç irdelendiğinde; ilkel dönemde, göçebe bireylerin geçici olarak yerleştikleri noktalarda, anlık ihtiyaçlarına göre kendi barınaklarını inşa ettikleri bir dönemin var olduğu görülmektedir. Tarımsal dönem ile birlikte yerleşik hayata geçildiğinde ise, yine bireylerin, buldukları çevredeki malzemelerle, anonim kalfa mimarisi ile inşa edilen konutlarının yapım sürecine katıldıkları ve sonraki süreçte de ihtiyaçları doğrultusunda geliştirebildikleri bir yapım sisteminin söz konusu olduğu ifade edilebilmektedir. Bu durum endüstri devrimi ile birlikte değişmiş, bireysel üretimin yerini makineleşen kitlesel üretim sistemi almıştır.

Endüstriyel üretim ile birlikte kentlerde fabrikalar kurulmuş ve oluşan ‘endüstri şehirleri’ kırsal kesimlerden büyük bir göç almış, nüfus yoğunluğu konut sorununu beraberinde getirmiştir. Bu sorunun kısa sürede çözülmesi gerekliliği ise ‘kitlesel konut’ talebine neden olmuştur. Yeni teknolojik olanakların, üretimin de kitlesel olarak yapılmasına izin vermesi, konut üretiminin bireyden soyutlanarak makineleşmesine neden olmuştur. Yüzyıl başında, toplu üretimin kapsamı, yapı parçaları ve elemanları iken, bu durum ilerleyen yıllarda konut biriminin bütün olarak kalıp halde üretilmesi noktasına ulaşmıştır. Bu durumda, mimari üretimde birey yerine kitleye yönelik bir üretim biçimini esas alma hali; bireyi dışlayan, konutu ile ilişkisini koparan ana neden olmuştur.

Endüstri devrimi ve modernleşme barınma kültürünü derinden etkilemiştir. Özellikle 20. yüzyılda konut üretiminin en önemli özelliği konutların toplu olarak yapılmasıdır.(Bingöl, 2001)

Bu dönem aynı zamanda, bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerle birlikte, hız, hareket ve makineleşmenin çağı olmuştur. ‘Seri üretim’ fikrinin yaygınlaştığı ve sağlanan teknik kapasite ile uygulanabildiği bir dönemdir. Bu fikir, kitlesel konut talebini karşılayabilme amacıyla konut alanına da sıçramış; konut standartlaşma, seri üretim gibi kavramlarla yan yana gelebilmeye başlamıştır. Bu dönemde; kullanıcıyı bilmeden konut üretme gerekliliği, standardizasyon kavramını; mümkün olan en kısa sürede ve toplu üretim hali ise, seri üretim kavramını konut üretimi ile yan yana getirebilecek bir kırılma yaşanmıştır.

Bedenin Temsile İndirgenmesi

Kitlesel üretim yönteminin yapı elemanları ölçeğinden konut ölçeğine geçmesi, ‘ortalama kullanıcı gereksinimlerine’ göre belirlenerek idealize edilmiş bir standart kullanıcı tipolojisini beraberinde getirmiştir. Rasyonalizmin beraberinde getirdiği Kartezyen düşünce sisteminin⁵⁷ etkisiyle, beden bir ölçüm aracı olarak görülmüş, tasarıma yalnızca sayısal verileri ile katılan bir konuma indirgenmiştir.

Beden, Kartezyen düşünceyle bulunduğu bağlamdan kopararak ele alınmış, beden ve davranışları ya sadece çevresi üzerine odaklanılarak, ya da sadece bedeni oluşturan parçaların (kas, iskelet yapısı gibi) gözlemlenmesiyle bilimin konusu olmuştur. Beden dondurulmuş bir an içinde, durağan bir nesne olarak görülmüş, onun devingenliği ve davranışlarıyla çevresiyle kurduğu ilişkiler göz ardı edilmiştir. (Gümüştas, 2015)

Le Corbusier, bu amaçla, 20. Yüzyıl başında geliştirdiği esnek sistemlerin yerine Rönesans mimarisi döneminde Vitruvius tarafından geliştirilen beden figürüne geri dönerek, ‘Modulor’⁵⁸u geliştirmiştir. Modulor, kullanıcıya ait tek veridir, nesnel ve

⁵⁷ Rönesans'taki düşünce parçalılığı ve çeşitliliği 17. yüzyılda belirli felsefe eğilimlerinde ve dünya görüşlerinde sistematikleştirilmeye yöneltilir. Kaydedilen gelişmelerle, doğanın da bir matematik formüllerle ya da kavramlarla anlaşılacağı düşüncesine varılmıştır; doğa ile akıl, madde ile zihin arasında bir uygunluk fikrinden hareketle ünlü rasyonalizm düşüncesine ulaşılmıştır. Rasyonalizm ile birlikte amaçlanan ‘birlik ve kapalılık’ durumuna ulaşılmıştır. Genel bir eğilim olarak 17. felsefesinde rasyonalizm kartezyen felsefe olarak adlandırılan eğilimi doğuracak, bu yönelim aydınlanma felsefesini derinden etkileyecektir. (Yıldırım, 2011)

⁵⁸ Modulorun, yeni mimarinin kompozisyonu için “evrensel” kurallarla elde edilen bir dizi ölçüm olarak tanımlanması mimarlık, geometri ve matematik alanındaki çalışmaların birleşiminden ve aynı zamanda yaklaşım ve sezgiden kaynaklanan uzun ve karmaşık bir gelişime sahiptir. 2. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa şehirlerinde yaşanan yeniden İnşa sürecine ve Amerika'nın başını çektiği modern sanayileşme hamlesine paralel olarak ortaya çıkan Modulor, çağın acil ihtiyaç duyduğu hızlı ve seri üretim için standartlaşmayı ve dolayısıyla tüm ülkeler ve toplumlar için standart bir ölçü sistemini önerir. Savaş sonrasında yaşanan konut sıkıntısı gözetilerek, mimarlıkta ve yapı endüstrisinde prefabrik yapı elemanlarının seri üretimini kolaylaştırmak ve evrenselleştirerek tüm dünyada uygulanabilir kılmak hedeflenir. (Le Corbusier'in ilk cildini 1950, 2. Cildini 1955 yılında yayınladığı ‘Modulor’ kitabının 2014 yılında Türkçeye çevrilen versiyonunun tanıtım bülteninden alıntıdır.)

değişmez bir ölçüdür. Sahip olduğu matematiksel kesinlik ile yaşama dair tüm değişebilirlik ve çeşitliliği arka plana alarak, tek tipleştirir.

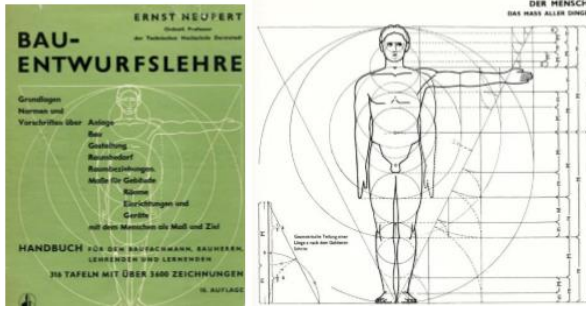
Şekil 3.1 Le Corbusier'in Modulor Figürü⁵⁹ Şekil 3.2 Olası Eylemlerde 'Modulor' Ölçüleri

Le Corbusier, Modulor'un olası eylemlerinde, sahip olduğu ölçüleri de belirleyerek, mekân tasarımına bir veri olarak aktarmıştır. Kartezyen düşüncenin getirdiği ölçülebilir ilkelere dayanan tasarım yöntemleri ile beden, hareket ve mekâna dair ölçümlerin kalıplaşan şablonlara bağlı kaldığı, mekânın üç boyutlu bir katılığa hapsedildiği bir durum söz konusudur. Bedenin farklılıklarını ve yaşama dair zamansallığını yok sayarak dondurulmuş bir an içinde bağlamından kopararak düşünmek, standartlaştırılmış bir kurallar sistemi ile sonuçlanmıştır. Bu duruma örnek olarak Ernst Neufert'in, tüm bina tiplerinin kurgulanışını bir kurallar sistemi içinde sunduğu; farklı işlevlere göre odaların boyutlarını ve kurgusunu, standartlaştırılmış bedene göre tüm yapı elemanlarının ölçülerini belirlediği, 'BauEntwurfslehre' isimli kitabı verilebilir.

Ernst Neufert'in bir araya getirdiği "DIN18 (Deutsches Institut Für Normung) standartlarının" tüm dünyada yaygın olarak benimsenmesi ile üst noktasına ulaşan kullanıcının (insanın) "standart bir veriler bütünü" olarak kabulü, kimi zaman hâkim ideoloji tarafından -ülkeyi "bütünleştirme" idealini gerçekleştirmek üzere- kullanılacak, kimi zaman da mimari eylemin erkil yapısına izin veren bir kabul olarak, ortodoks modernizminin neredeyse ilkelerinden biri haline gelecektir. (Atay, Mimari Üretimde Kullanıcının Yeri, 2011)

Modulor kelimesi "module" ve "veya" (altın) kelimelerini birleştirir. Bir modül, diğer birimlerle farklı şekillerde düzenlenebilir tekrarlanabilir bir birimdir; Altın modül (Modulor), düzenleme kuralı "altın sayı" veya "altın bölüm" veya "Phidias 'sabit'i" veya "ilahi oran" a dayanan özel modüldür.

⁵⁹ Le Corbusier (1946) Le Corbusier, Modulor in the Poème de l'angle droit. Le Corbusier: Le Poème de l'angle droit, p. 28.

Şekil 3.3 Ernst Neufert, (1957), “Bauentwurfslehre”⁶⁰

Rasyonel düşünce sistemi ve üretim yöntemlerinin beraberinde getirdiği ‘yeni’ gündelik yaşam kurgusu ve sınırları belirlenmiş toplumsal düzen, bireyin yorum hakkını kısıtlamakta, farklılaşabilecek kullanıcı tipolojilerini arka plana almaktadır. Sadece fiziksel bir ölçüm aracı olarak kabul edilen, özne konumundan nesne konumuna indirgenen bireyin bunu kabulü ise idealize edilmiş bir yaşam biçimine göre, doğrudan temas halinde bulunduğu yaşama birimi ve gündelik yaşam pratikleri aracılığı ile ‘modern özne’ ye dönüştürülmesi ile mümkün olabilmektedir. Uğur Tanyeli 1920-1940 arasındaki dönemin konut mimarisi düşüncesini ‘zihinsel hapisane’ olarak yorumlamaktadır. Bu dönemde bir yaşam biçimi tanımlandığını ve bunun konut aracılığı ile sağlandığını şu şekilde ifade etmektedir:

Genelde tüm dünyada 1920-1940 arası çok geniş bir grup mimarlık düşünürünün söylemleri, konutu modern özne bağlamında, modern özneyi de konutu aracılığıyla biçimlendirme önerileriyle doluydu... Taylorizmi eksen alan, konutu ve yaşam pratiklerini rasyonelleştirme idealleri, yine aynı biçimde toplumu mekânla birlikte dönüştürme saplantısına işaret eder. (Tanyeli, Yıkarak Yapmak Anarşist Bir Mimarlık Kuramı İçin Altılık, 2017)

Modernizm, benimsediği evrensellik anlayışı ile herkes için yaşam koşullarını iyileştirme amacı ile yola çıkmıştır. Bu amaçla, yaşam biçimlerini analiz ederek, kat planı, ergonomi, ekonomi gibi pek çok açıdan ideal bir sistem kurgusuna yönelmiştir. Modernizmin evrensellik yaklaşımı ile bir bütüne ulaşma amacı, rasyonalizm düşüncesi ile de örtüşmektedir. İdealize edilmiş bir yaşam biçimini, standartlaşmış yaşam birimleri ve homojenleştirilmiş bireyler ile kurmaya çalışan dönemin eğilimi, Ernst May tarafından geliştirilen Das Neue Frankfurt⁶¹, ta okunabilir. Hilde Heynen

⁶⁰ Handbuch Für Den Bauchfachmann, Bauherren, Lehrenden Und Lernenden”, Fachverlag, Berlin

⁶¹ Henry Ford ile birlikte gelen otomotiv sektöründe görülen değişim ve Ford’un rasyonalist prensipleri, inşaat sektöründe Ernst May ve Margarte Lihotzky ile görülmüştür. Belediyenin fonları da kullanılarak uygulanan yeni inşaat yöntemleri ile aynı anda 10-15 binanın inşa edildiği şantiyeler ortaya çıkmıştır, Frankfurt rasyonalist bir değişim sürecine girmiştir. Bu dönemde çıkartılan ‘Das Neu Frankfurt’ dergisi bu düşüncelerin paylaşıldığı bir araç olarak kullanılmıştır.

‘Mimarlık ve Modernite: Bir Eleştiri’ isimli kitabında, bu hareketin halkın homojen olduğu varsayımı ile yola çıktığını şu şekilde ifade etmektedir:

Das Neue Frankfurt’un söyleminde başka çelişkilerde bulunuyordu. Sözelimi, homojen metropol halkı diye bir şeyin var olduğu (ya da böyle bir varlığın gelecekte ortaya çıkacağı) ve bu varlığın yeni mimariye, uygun bir biçimde cevap verebileceği varsayılmıştı... Her bireyin özgürlüğünü iletirmek ve olabildiğince büyük bir değişim potansiyeli yaratmak amaçlandığında, tüm bu bireylerin, aynı tercihleri yapacaklarını ve aynı tarzda değişeceklerini varsaymak çok da mantıklı değildir. Buna rağmen, bu beklentinin arkasında metropol halkının karakterinin homojen olduğu varsayımı bulunuyordu. (Heynen H. , 1999)

Şekil 3.4 ‘‘Homojen Bir Şehirli Halk’’⁶²

Yaşama mekânları da dâhil olmak üzere, bireylere sunulan tüm ‘ürün’ lerin aynılaşması, bu ürünleri tüketme biçimine dair, bireye yorum ve müdahale alanının bırakılmaması, yaşayabilecekleri deneyimin farklılığına olanak tanımamaktadır. Böylelikle sunulan yaşam biçimi, belirli kullanım kalıpları dâhilinde, bireyleri aynılaştırma üzerine kuruludur. Uğur Tanyeli ‘ Yıkarak Yapmak ’ isimli kitabında, bir yaşam önerisi sunmak amaçlı üretilen tek tipleştirilmiş konutlarda ancak homojen bireylerin yaşayabileceğini şu şekilde aktarmaktadır:

18. yüzyılda gündelik yaşam pratiklerini dönüştürmek ve rafine etmek gibi bir niyetle yola çıkan konut düşüncesi, 20. Yüzyılın içinde adım adım onlarla ilişkisini koparır. Tüm öznelere toplumsal konumu bağlamında belirlenmiş birer doğru yaşam önerisi ve onu barındıracak birer konut öngörmeye gelip dayanır. Konutta standardizasyon gibi bir temel kavram bile bu altlık sayesinde mümkün olmuştur. Özdeş konutlarda barınmayı meşrulaştırmanın özdeş sosyokültürel pozisyonların bağlayıcılığına inanmak dışında bir dayanağı yoktur. Ancak özdeş olanlar özdeş konutlarda yaşayabilirler. (Tanyeli, Yıkarak Yapmak Anarşist Bir Mimarlık Kuramı İçin Altılık, 2017)

Modernizmin gerçekleşmesi amacıyla; ekonomik, politik, toplumsal amaçlarla bireylere, tüketime bağlı kalıplar içinde, kontrol edilebilen sınırdaki hareket özgürlüğü tanınmakta, eylemsel olma hali düşünmeden yapılan/ yaptırılan alışkanlıklara

⁶² Görsel, Hilde Heynen’in Mimarlık ve Modernite kitabından alınmıştır. (s.100) Kitapta görselin kaynağı şu şekilde belirtilmektedir: Christoph Mohr ve Michael Muller’den, Funktionalitat und Moderne, s. 189

dönüşmektedir. De Certau da ‘Modern Hayatın Keşfi’ isimli kitabında modernizmin bireyler üzerindeki etkilerini ve bunun mekân kurgusuna nasıl yansıdığını irdelemektedir:

Gündelik hayatta insanı belirli eylemlere yönelten ve insanın yaşamını rutin hale getiren kapalı düzenekler mevcuttur. De Certau’ya göre toplumsal etkinlik alanlarında hiç kimsenin sahip olmadığı ancak herkesin öyle ya da böyle dâhil olduğu bir toplumsal sözleşme bulunur. Sözleşme, sözlü bir gelenek ve tek tipleştirilmiş davranışlar (nezaket işaretleri, ses tonu, bakışlar) oyunundan oluşur. İnsanı yaratıcılığa ve keşfe yönlentmeyen bu davranışların eylemselliği, bugünün mekânsal kurgusuna yönelik en önemli problemlerinden birine ortam oluşturur. (Certeau, 2009)

Baruch Spinoza da bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: ‘İnsanlar özgür olduklarına inanırlar, isteklerinin ve arzularının farkında olsalar da onları arzulamaya ve istemeye teşvik eden sebeplere dair en ufak fikirleri yoktur.’ (Spinoza, 1677b, s.57) Burada, Andrew Ballantyne’in ‘otlağa bağlı koyun’ örneği verilebilir: ‘İngiltere’nin kuzeyinde Cambria otlaklarında, nesiller boyunca aynı topraklarda yaşamış koyunlar vardır. Bu koyunlar yollarını bilirler ve bu bilgi bir kuşaktan diğerine aktarılır. Çiftçileri için bulunmaz nimettir, zira serbest bırakılmalarında hiç sorun yoktur. Bağlı oldukları otlaklara ‘istedikleri tam da buymuş gibi’ geri dönerler.’ (Ballantyne, 2012) Foucault buna benzer bir düzenin, modernleşme ile insanlar üzerine kurulduğunu söylemektedir. Bireyleri aynılaştırarak, idealize edilmiş bir sistem, yoruma ve değişime kapanmış, tamamlanmış bir sistemdir.

Daha önce ütöplast şehircilerinin örneklerinde sözü edildiği gibi, ideal düzenler model olarak üretildiğinde “kapalı bir sistem” olarak geleceğin belirsizliğini belirli hale getirerek, beklenmedik oluşumlara kapanırlar.⁶³ İdeal düzenler için Barthes, “sistemin, varoluşunu mümkün kılan şey, kapanmadır.” diyerek, “kapanma”, “tamamlanma” kavramlarının “idealize edilen ürün” ile ilişkisini ortaya koymaktadır. (Atay, Mimari Üretimde Kullanıcının Yeri, 2011)

Güldehan Atay, kullanıcının sayısal bir veri haline dönüşümünün nedeninin ürünün ‘bitmiş’ olarak sunulması olduğunu ise şu şekilde ifade etmektedir:

Kullanıcı ise, başından sonuna mimarın elinden çıkan ürün-odaklı yaklaşım içinde fiziksel diğer öğelerle birlikte düşünülmüş “görünürde” bir veridir. Bu anlamda mimar-ürün arasındaki ilişki içinde kullanıcının gerilemesinin en önemli sebep-sonuçlarından birinin ürünün “bitmişliği” olduğu söylenebilir. (Atay, Mimari Üretimde Kullanıcının Yeri, 2011)

⁶³ Dilay Güney, Hülya Yürekli, (2004), “Mimarlığın Tanımı Üzerine Bir Deneme”, GTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım Cilt:3, Sayı:1

Habraken modernizm ile birlikte oluşturulan ideal düzenin, değişime imkân vermeyen katılıkta ürünlerle sonuçlandığını, bunun da birey ile yaşama mekânı arasındaki ilişkinin kopmasıyla sonuçlandığını şu şekilde ifade etmektedir:

Modernizmin ilkeleri, paydaşlar ve fiziksel form arasındaki kopuklukla sonuçlandı. İdeoloji, mimarın çevreye tam kontrolünü sağladı (yukarıdan aşağıya tasarım kontrolü) ve prensipleri kentsel yerleşimden mobilya tasarımına kadar tüm ölçeklere uyguladı, "kaba tek düzey ürün" haline getirdi. Bu, zamanla değişime adapte olamayan mimariyi üretti. (Habraken N. J., 1998)

Rasyonalizm etkisiyle ideal bir çevre kurmanın, bireyi dışlayan, yorum katabilmesine engel olan durumu, Uğur Tanyeli tarafından ise şu şekilde açıklanmaktadır:

Bu rasyonalist bitmişlik iddiasının hem kentsel, hem de genelde toplumsal anlamda en belirgin karşı- modern arayışlardan birine işaret ettiğini düşünüyorum. Bir daha bozulmamak üzere var edilmiş bir ebedi 'doğru dünya'ya yönelik talep, öncelikle, mevcut dünyadan ve değişimden duyulan korkuya referans verir. O 'doğru dünya'yı kentsel ölçekte kurmaya kalkışan kişinin yüce dahi mimar olabilmesi ise, neredeyse, peygamberlik rolünün çağdaş bir uyarlaması gibi görünür. Rasyonalite adeta sadece o 'çağdaş' rolü oynayan tasarımcı-öznenin becerebildiği bir marifettir; fiziksel çevrenin biçimine onun zihninin yetenekleriyle karar verilebilir; geridekilere kalan tek rasyonel tavır alma şansı da bu yetkinliği bozmama iradesinden ibarettir. (Tanyeli, Yıkarak Yapmak Anarşist Bir Mimarlık Kuramı İçin Altılık, 2017)

Tüm bu etkilerin birleşimi, idealize edilerek tek tipleştirilmiş konut ve bu konutu kullanacak yine tek tipleşmiş, yaşadığı yere müdahale edebilme hakkı ve düşüncesi elinden alınmış bir toplum ile sonuçlanmıştır. Burada ana sorun, ideal bir birey olmadığı için, aslında üretilen ideal çözümün hiçbir bireye uymamasıdır. Ayrıca insan ihtiyaçlarının zamana ve topluma göre değişkenliği göz ardı edilmektedir. Bireyin müdahalesine izin vermeyen bu tamamlanmış sistem, birey ile mekân arasında uyumsuzluğa neden olmaktadır. Bu durumda, bireylerin yaşama mekânlarına aidiyeti mümkün olamamakta, bu durum kimlik kaybı ile sonuçlanmaktadır.

Yeni konut evrelerinde ortaya çıkan yabancılaşmanın, aidiyet duygusu eksikliğinin, kimliksizliğin kaynağı, ortalama tüketici gereksinimlerinin teknokrat bir kimlikle tanımlanması ve bunlara uygun düşen optimum kurgusunun 'bitmiş bir ürün' olarak sunulmasıdır." (Bilgin, Toplu Konut Maddesi , 1997)

Bu probleme karşı sunulan çözüm, bireyi tasarıma yeniden dâhil etmeyi amaçlayarak, tasarımda süreç içinde gelişen mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda tamamlayabileceği açıklığı sağlamak üzerine geliştirilmiştir.

3.1.2. Çözüm Önerisi: Tamamlanmamış, Açık Uçlu Tasarım

‘‘Binaları bitmiş, durağan işler olarak değil; biçimleri değişebilen, toplumdaki dönüşümlere uyacak şekilde gelişebilen eksik nesnelere olarak görmek gerekir.’’

Sadece bir yapı üretme eylemi olarak düşünüldüğünde, mimarlığın bitmiş bir ürünle sonuçlanması beklenir, statik olarak tamamlanmak ister; ancak doğası gereği de, insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruludur ve bu ihtiyaçlar zamana bağlı olarak değişebilmektedir. Günümüzde bir meta olarak konut algısı, alınıp satılan bir nesne olarak ‘bitmiş bir ürün’ sunma gayesindedir ancak mimarlığın doğası gereği değişime izin veren durumu, ancak onu bireyin süreç içinde ‘anlık ihtiyaçlarına göre tamamlayabileceği eksiklikte’ bırakmakla mümkün olabilecektir.

Mimarlığın ne olmak istediği (statik ve bitmiş) ve ne olduğu (amaç ve biçimin sürekli değişen hali) arasında algısal bir uçurum vardır. Biz mimarlığı bir akış halindeki eksik - toplumun değişen işlevsel, teknolojik ve estetik taleplerini karşılamak için tamamlanmamış- formlar- olarak görüyoruz. (Schmidt III & Austin, 2016)

Önceki bölümde bahsedilen, tamamlanmış/ bitmiş olma halinin kullanıcıyı dışlayan, yabancılaşmaya neden olan, ait olma duygusu eksikliği ve kimliksizlikle sonuçlanan durumu, ancak kullanıcı müdahalesine izin veren ve yorumuna teşvik eden açık bırakma ve tamamlanmamış hali ile çözülebilir. Modernizm etkisi ve rasyonalist yaklaşımla sunulan ‘kapalı biçim’ in yarattığı problemlerin çözümü, ancak beden eylemselliğine ve deneyime yeniden kavuşması ile mümkün olabilecektir. Bedeni harekete geçiren ise yoruma açılan, tamamlama dürtüsü uyandıran açık uçlu bir tasarım yaklaşımıdır.

Tek tipleştirilmiş bir yaşama uyum sağlamak üzere bir temsile indirgenmiş beden yaklaşımını ‘Modüler’ kavramına indirgeyen Le Corbusier, makineleşen dünyada ihtiyaçların da tek tipleştiğini bu anlamda beden de bir teknolojik araç, bir makine gibi algılanması gerektiğini şu şekilde savunmaktadır:

İnsan ölçeğini ve insani işlevleri araştırmak, insani gereksinimleri tanımlamaktır. Bunlar çok fazla sayıda değildir; insan bilinen en eski zamanlardan beri aynı kalıptan yapılmış olduğuna göre, bütün insanlık için çok benzerdirler. İnsan için bir tanım bulma işiyle yüz yüze kalındığında, Larousse onun anatomisini resmetmek için sadece üç imge ortaya

koyuyor: Tüm makine işte orada, strüktür, sinir sistemi, dolaşım sistemi ve bu istisnasız olarak her birimize aynen uygulanır... Gereksinimler tiptir. Bu demektir ki, hepimiz için aynıdır. (Corbusier, 1925) ⁶⁴

Le Corbusier'in bedeni sabitleyen bu yaklaşımına karşı, Deleuze ve Guattari'nin 'organsız beden'inden söz edilebilir. Buna göre, bedenin yeniden eylemselliğine ve özgürlüğüne kavuşmasının; işlevleri belirlenmiş, otomatik tepkiler veren organlardan kurtulduğunda mümkün olabileceği savunulur. Organsız beden her şeyi uzaklaştırdığınızda geride kalan şeydir. Deleuze ve Guattari'ye göre, uzaklaştırdığınız şey bedenleri disipline ederek, bedenselliği parçalayan otoriter düzenlemelerdir.

Performans sanatının öncüsü sayılan Artonin Artaud'a göre organsız beden, organik anlamda bir beden değildir; acı çeken, tamamlanmamış, hastalıklı bir bedendir, sürekli yıkılma ve yeniden oluşma döngüsü içindedir (Başar, 2014).

Bedeni eylemselliğe iten ise, bu tamamlanmamış, eksik olma halidir. Beden organsız olduğunda, yani edindiği tüm otomatik tepkilerden kurtulduğunda, kendi kimliğini bulmaya yönelik bir olasılıklar alanına açılır. Deleuze ve Guattari'nin otomatik olarak işleyen bedeni 'organsız beden' ile açmasına paralel olarak Bourdieu, süreç içinde değişen beden ve mekânı 'habitus' kavramı ile açıklamaktadır:

Organize ve işleyen beden, organizasyon ile yüklenmiş olmanın ağırlığını taşır. Bitmemiş olan, süreç içinde olan ve süre ile yaşayan beden iktidar ile veya temelde bedenin kendi kendisiyle bitirilmiş, tamamlanmıştır. Bu durumda beden kendi kendisinin iktidarı olmaktadır. Öte yandan değişim yaşamsal her anda gerçekleşmektedir... Habitus ile Bourdieu sosyal inşa çerçevesi içinde zaman, mekân ve bedenin ne şekilde bir arada bulduklarını inceleyen ve sosyolojik bir bağlamda irdeleyen, tıpkı zaman, mekân, beden ilişkisindeki gibi- değişkenlik gösteren bir yapı önermiştir. (Uysal, 2012)

Aynı düşünce makineleşen mekânın bir kalıp halinde sunularak beden ile ilişkisinin koparılması noktasında da düşünülebilir. Bu ilişkinin yeniden kurulabilmesi, yaşama biriminin eksik bırakılarak, bedenin eylemselliğinin tetiklenmesi ile mümkündür. Böylelikle mekân da olasılıklar alanına açılır.

Statik mekân anlayışının kırılarak, bedenin geçirdiği deneyimin odağa alınması ve mekân örgütlenmesine bir çeşit olaylar dizisi olarak yaklaşılması, kırılmanın ifadesidir. Bu yeni yaklaşımla mekân, olayların üzerinde gerçekleştiği bir zemin gibi değil, olayların olanaklarını barındıran bir uzam gibi ele alınır. (Duru, 2015)

⁶⁴ Le Corbusier, l'Art decoratif d'aujourd'hui, Paris,1925

Rasyonalize edilmiş bir düzene yönelik geliştirilen Kartezyen düşünce anlayışı, bedeni ve mekânı birbirinden bağımsız, matematiksel ilkeler ile idealize edilen, makineleşen bir sistem olarak görme eğiliminde olmuştur. Ancak 1960'lı yıllar, matematiksel kesinliğin sorgulandığı, tek bir doğrunun olamayacağını savunulduğu, gerçekliğin ardındaki görünmeyen keşfedilmeye başlandığı yıllar olmuştur. Dünyayı yepyeni olasılıklar ışığında tanımak için sıradan bilginin basmakalıplığının ötesinde kendisini bir olasılık olarak ortaya koyan algısal belirsizlikten söz edilebilir. Bu amaçla yapılan çalışmalardan biri olan, Gödel'in eksiklik teoremi, bütünlük ve tamlık beklentilerinde bir kesinlik, sınır olmadığını göstermesi açısından önemli bir bakış açısı sağlamıştır. Matematiksel temelin karar verilemezliğinin ve olanaksızlığının kanıtlanması, mimarlığın da kısıtlayan biçimselleştirme halinin sorgulanmasına neden olmuştur. Eksik bırakma halinin, tamamlamaya dair bir akış oluşturması, kendiliğinden gelişen doğal sürece dönüşü sağlayacağı savunulmuştur.

Tamamlanmamış yaşam sürekli tamamlanmaya meyillidir. Aslında doğal olana, yapay olanın yapılışı ve olanaksızlığıyla yaklaşmaktadır... Mekânın görünen ve görünmeyen sınırlarının tam olarak tanımlanamaması birbiri yerine geçen, kendiliğinden oluşan dönüşüm ve akış sürecini açıklar. (Topal, 2013)

Aynı yıllarda Umberto Eco da Açık Yapıt adlı kitabında, tek bir doğrunun olmadığını, bir formun özünün değişmeden, ne kadar çok sayıda farklı yorum ve bakış açısına açık hale getirilebilirse o ölçüde değerli olduğunu savunmuştur. Bu değeri yaratmak için ise, *'biçimsizlik, düzensizlik, rastlantısallık, sonuçların belirsizliği gibi ideallere başvurusu nedeniyle 'biçim' ve 'açıklık' arasındaki diyalektiğe ilişkin bir sorunu'* ele aldığını söylemektedir. Öz sabit kalarak, *en yüksek düzeyde belirsizlik yaratabileceği ve tüketicinin etkin katılımına bağlı olabileceği sınırları* araştırmış, bunun tamamlanmamış / yoruma açık bırakılmış bir tasarım ile mümkün olabileceği sonucuna varmıştır. Kitabın 'Açık Yapıtın Poetikası' adlı bölümünde, farklı disiplinlere ait yapıtların, yoruma açıklabilirliği, bunu sağladığı ölçüde kullanıcının varlığına ve deneyimine de imkân sağladığından bahsetmektedir:

... söz konusu yeni müzik eserleri kapalı, belirlenmiş ve sınırları net biçimde yapılandırılmış müziksel iletilerden değil, yorumcunun kişisel tercihlerine dayanan farklı yapılandırma olasılıklarından oluşur, böylelikle önceden belirlenmiş bir yapının tekrar edilmesini şart koşan tamamlanmış yapıtlar gibi değil, icracı tarafından estetik olarak deneyimlendiği anda tamamlanan 'açık' yapıtlar olarak ortaya konur... Berio ve Stockhausen gibi sanatçıların yapıtları çok daha somut biçimde, kelimenin tam anlamıyla 'açık'tır; sanatçının yorumcuya

sanki bir lego oyuncağının parçalarını verip de sonunda ne yaratılacağıyla ilgilenmezmiş gibi görüldüğü, kabaca ifade etmek gerekirse ‘ tamamlanmamış’ yapıtlardır. (Eco, 1965)

Eco’ya göre yapıt ‘‘bir sanatçının bir dizi iletişimsel etkiyi kendi yarattığı özgün kompozisyonu her izleyicinin kendine göre anlamlandıracağı şekilde düzenleme uğraşının son ürünüdür.’’ Yapıtın karşısında kişi, kendi duygulanım ve akıl kapasitesine göre algılayacak bir uyarana, bu uyarana verdiği yanıt ölçüsünde katılım sağlayacaktır. Kişi böylece kendi var oluşunu, beğenilerini, kişisel eğilimlerini, önyargılarını işin içine katabilecek, iradi eylemselliğine ve kimliğine bu sayede geri dönebilecektir. İdealize edilmiş düzenin yarattığı homojen insan kalıbından bu sayede çıkabilecektir.

Pousseur’e göre ‘açık’ yapıtın poetikası yorumcuyu ‘bilinçli özgürlük eylemleri’ yönünde yöreklendirir, onu yapıtın öngördüğü zorunluluklar tarafından belirlenmemiş, kendi tarzını yarattığı bir sonsuz ilişkiler ağının tam ortasına yerleştirir.. Sanatçı artık ‘açıklığı’ kaçınılmaz bir durum gibi algılamak bir yana, bu özelliği üretken bir biçimde kullanmayı seçer, hatta yapıtını mümkün olan en ‘açık’ biçimde sunar. ... yapıt bilinçli olarak kullanıcının tepkisini özgürleştirmeye açık duruma getirilir. ‘Öneren’ yapıt her defasında kullanıcı-yorumcunun hayal gücünün ve duygularının katkısıyla yeniden yaratılır. (Eco, 1965)

Eco, çağdaş bilimin belirsiz ve değişebilir halinin açıklık ile sağlanabileceği görüşündedir. Pousseur’un ‘olasılıklar alanı’ terimini şu şekilde yorumlamaktadır:

Pousseur’ün bestesinin yapısını nitелеmek için ‘olasılıklar alanı’ terimini kullanması bir rastlantı değildir. Böylelikle çağdaş kültürden ödünç alınmış ve oldukça açıklayıcı iki kavram kullanılmış olur; alan kavramı fizikten kaynaklanır, kesin ve tek yönlü neden-sonuç ilişkisi görüşü yerini, birbirlerini karşılıklı olarak etkileyen güçler sistemine, bir olaylar kümesine ve hareketli bir yapıya bırakır. Olasılık kavramı çağdaş bilimin, düzenin durağan ve tündengelimci görüşünün terk edilmesiyle kişisel seçimlerin ve değerlerin duruma ve zaman göre değişebilirlik durumuna geçişini içeren yaygın bir eğilimi yansıtır. (Eco, 1965)

Eco’nun kitabında bahsettiği bir disiplin örneği ise edebi alana dair olan Mallarme Livre kitabı’dır. Bu kitap, öğelerinin yer değişimine izin vererek, okuyucunun farklı zamanlarda farklı biçimlerde okuyabileceği, her farklı okuyucunun farklı yorumlayabileceği açıklıkta bir yapıttır. Mutlak olma hali yerine, okuyucunun yorumu ve algısına göre dönüşen anlamları bünyesinde barındırmaktadır.

Livre’de sayfalar belirli sabit bir sıra izlemeyecek, permütasyon yasalarına göre farklı diziler olarak bir araya getirilmeleri gerekecekti. Sıralamayı belirlemeyecek bir biçimde birbirlerine bağlı olmayan bağımsız fasiküllerin ilk ve son sayfalarının, başlangıç ve sonuç bölümlerini belirtmek için ikiye katlanmış büyük bir kağıda yazılmaları gerekiyordu, bunların içine basit,

eklenip çıkartılabilen, değiştirilebilen ama bir anlam bütünlüğü sağlayan bir sayfa eklenecekti. Her biri ‘ çağrıştırıcı’ olabilen ve diğer tümce ve sözcüklerle çağrıştırıcı bir ilişki içine girebilen tekil tümcelerin ve sözcüklerin yapısı, bütün düzen kombinasyonlarını mümkün kılıyor, yeni ilişkiler, yeni ufuklar ve sonuçta yeni çağrışımlar doğuruyordu. (Eco, 1965)

Diğer disiplinlerde tartışılan Kartezyen düşünceye karşı geliştirilen bu düşünceler, mimari alanda da karşılığını bulmuş, bedeni fiziksel bir nesneye indirgeyen bu yaklaşım ve düzene karşı düşünceler de gelişmeye , ‘ölçülebilir beden’e karşı ‘yaşayan beden’ kavramı tartışılmaya başlanmıştır. Yaşamsal döngünün olağan sürekliliği, mekân ve bireyin birbirini karşılıklı olarak var etme ve dönüştürmesini gerektirmektedir. Bu ise ancak, dinamik hali tetikleyen açıklık ve belirsizliklerle mümkündür. Eksiklik, tamamlamaya dair bir dürtü oluşturur. Bunun sonucunda, beden yaşamsal durumunun getirdiği, istek ve ihtiyaçlarına göre, zamanın gerekliliklerine göre, bağlamına göre tamamlama fırsatı bulur. Dolayısıyla eksikliğin ‘o ana göre’ tamamlandığı ve belirlendiği dinamik duruma ulaşılır.

Mekânın yeniden üretiminde algısal muğlaklık, eksiklik düşüncesiyle birey - mekân ilişkisini dinamik kılar... Dolayısıyla bu eksiklik mükemmeliyeti çağırılmaktadır. (Topal, 2013)

Tüm bu tartışmalar, yaşamın canlılığının getirdiği zamanın bilinemezliği, insanlar ve nesnelere arasındaki sonsuz ve öngörülemeyen ilişkiler ağı, mekânın da fiziksel verilerden oluşan bir katılığa hapsedilemeyeceğini tartışmaya açmıştır. Yaşamın idealize olamayan belirsiz ve değişebilir hali mimari alanda da yeni tasarım yaklaşımlarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yapı, zamanın getirebileceği her türlü etkiye cevap verebilecek, her türlü olasılığa uyum sağlayabilen bir uzam gibi ele alınmalıdır.

Tüm yapı sonsuza yakın bir bütünlüğe doğru genişlemek ister. Dünyayla ilgili herhangi bir ideal kavramının içinde sıkışıp kalmak istemez. Buluşa, keşfe, gerçekle sürekli yenilenen bir teması doğru genel bir yöneliş vardır. Sürekli yenilenen bir anlatım içinde, ürün de her türlü farklılığı bünyesinde barındıracak hale gelmelidir. (Eco, 1965)

Bireysel farklılıklar ve zamanın belirsizliğine açılan tasarımın kaotik bir yapıyı beraberinde getirdiği savunulabilir, ancak burada bahsedilen kaos; yaşamsal olma haline referans veren bir durumdur. İnsan, doğa ve nesnenin birbirleri ile ve kendi aralarında oluşturduğu doğal ve karmaşık ilişkiler ağı, günümüz mimarlığında oluşturulan yapay düzende karşılık bulamamaktadır. Tamamlanmış bir ürün ile

bireyin kuramadığı bu ilişki, ait hissedememe ve yabancılaşma kavramlarını ortaya çıkarmaktadır. William Boehm, 1990 yılında yazdığı tezinde⁶⁵, modern şehirlerin nesnel ve bir kimlikten yoksun hale gelme problemine karşı çözümün, kendiliğindenliğin getirdiği kaotik hal olduğunu ve bunun doğal düzeni temsil ettiğini savunmaktadır. Kişiler ve nesnelere arasında var olması gereken çok katmanlı, belirsiz ve dinamik ilişkinin ancak bu sayede korunabileceği söylenebilir.

“ Karmaşık ve birbirleriyle ilişkili sistemlerin resmi bir tezahürü; kaosdur.” (Boehm, 1990)

Kaotik yapının ardında görünmeyen düzen ile ilişkisi ve dengeli yapısı önemli bir hal almaktadır. Sınırlı bir kontrole dayanarak düzeni işgal eden kaosu oluşturarak, zamanın belirsizliği ve değişime olanak sağlayan bir alternatif üretilmiş olur. Bunun mimari alandaki karşılığı ise daha az karar verilmiş, açık uçlu bir tasarımdır. Yaşamın karmaşıklığının mekânsal organizasyona yansıtıldığı bir anlayışta tasarımcının görevi ise, daha geniş yorum ve ilişkiyi sağlayabilecek mekânsal ve fiziksel çerçeve oluşturmaktır, yani kaosu barındıran bir düzen oluşturmaktır.

Tüm bu çıkarımlar birleştiğinde şu noktanın altının çizilmesi gerekli görülmektedir: tamamlanmamış, açık uçlu bir tasarımdan söz edilirken, nötr açık bir alandan bahsedilmemektedir. Bireylerin istek ve ihtiyaçlarına yönelik tasarımı mümkün kılacak, bireysel yorumları teşvik edecek, ‘uyaranlar’ sağlanmalıdır. Bernard Leupen, bu düzenin farklı kullanım ve yorumlara izin verebilecek bir çerçeve sistemi ile sağlanabileceğini savunmaktadır. Hertzberger de aynı şekilde, tamamlanmamış bir çerçeve kurgusundan bahsetmektedir:

Tasarlananlar tamamlanmamış bir çerçeve olarak görülmelidir. İskelet herkesin kendi ihtiyacına göre tamamlayabileceği yarı tamamlanmış bir üründür...Biz yaptığımız tasarımla, herkesin aklında çeşitli seçenekler canlandıracak ‘uyaranlar’ vermeliyiz...kişinin deneysel dünyasını yansıtan görüntüler, bireysel kullanımı teşvik eden bağlantılar, belli zamanda en iyi kullanımı gösteren bağlantılar...(Hertzberger, 1976)

Mimari ürünü ‘tamamlamadan’ ucu açık bırakmaya yönelik bir yaklaşım, bireyin tercih ve ihtiyaçlarına, zamanın gerekliliklerine göre ‘tamamlayabilme’ olasılığını doğurmaktadır. Bu sayede birey ile birlikte dönüşebilen, yeniden tanımlanabilen ve süreci esas alan bir yapı üretme eylemi söz konusu olabilir.

⁶⁵ William Boehm, 1990, Order and Chaos: Articulating support, housing transformation, MIT

3.1.2.1 Mimari Üretimde Açıklık Yaklaşımları

Bu bölümde, bir önceki bölümde kuramsal olarak altlığı oluşturulan yaklaşımların mimari alana yansımaları, bu anlamda geliştirilen düşünce ve uygulanan projelerden örnekler verilerek aktarılacaktır.

Açık Form Yaklaşımı

Açık Form terimi, ilk kez İsviçreli sanat eleştirmeni Heinrich Wölfflin⁶⁶ tarafından üretilmiştir. Bu terimi 1915 yılında yayınlanan ‘ Sanat Tarihinin Temel Kavramları’ adlı kitabında kullanmıştır. Karşıtlıkları kullanarak sanat tarihindeki klasik dönemler arasındaki farklılıkları açıkladığı kitabında, Rönesans sanatı için kapalı form (tektonik) , Barok dönem için ise açık form (a-tektonik) terimini kullanmaktadır.⁶⁷

1888 yılında yazmış olduğu ‘ Rönesans ve Barok’ isimli kitabında amacını şu şekilde ifade etmektedir: ‘Bu çalışmanın konusu, Rönesansın çözülüşüdür. Amacım, düşüşün belirtilerini araştırmak ve belki de ‘ değişkenlikte ve kaosa dönüşte’ bize sanatın iç işleyişine ilişkin bir içgörü kazandıracak bir yasa keşfetmekti’’ (Wölfflin, Rönesans ve Barok, 1888). ‘Değişkenlik ve kaosa dönüş’ olarak ifade ettiği bu arayış onu ileriki yıllarda ‘Açık Form’ kavramına götürmüştür. Kapalı formun kurallara bağlı değiştirilemez düzeninin çözülerek, rastgeleliğin kaotik açık formuna ulaştığını şu şekilde ifade etmektedir:

Kapalı form, bağımlı bir düzen ve tamamıyla belirli kurallara kesin bir şekilde bağlı bir üsluptur, buna karşılık açık form az çok gizlenmiş kuralsallık ve çözülmüş düzen üslubudur. Birincide işin can damarı, bütün etkilerde her kısmın birbirine bağlantısı ve tam yerine yerleşmesi, asla yerinden oynatılamaması zorunluluğudur, ikincide sanat, sanki düzensizmiş gibi davranır. Sanki düzensizmiş diyoruz, çünkü estetik bakımından; bütün sanatta tabiatıyla şekil zorunludur; ama Barok, kuralı gizlemeyi sever, çerçevelemeyi ortadan kaldırır, bir düzen bozukluğu meydana getirir. (Wölfflin, Sanat Tarihinin Temel Kavramları , 1915)

Wölfflin, 1950’li yıllarda mimaride özellikle toplu konut ile birlikte ortaya çıkan sabit ve rijit forma dair problemlere bir alternatif olarak ortaya çıkan ‘Açık Form’ ve ‘Açık Yapı’ arayışlarının temelini, 1900’lü yılların başında ‘tamamlamayıp, yoruma açık bırakma’ anlayışı ile oluşturmaya başlamıştır:

⁶⁶ Heinrich Wölfflin, 1864-1945 yılları arasında yaşamış olan, İsviçreli sanat tarihçisidir.

⁶⁷1915 yılında yayınladığı Sanat Tarihinin Temel Kavramları adlı kitabında 5 karşıt kavram ile Rönesans ve Barok dönemi karşılaştırmaktadır. Bu kavram çiftleri ilki Rönesans, ikincisi Barok döneme ait olmak üzere; 1. Çizgisel/ Gölgesel, 2. Düzlemsel / Derin 3. Kapalı Form/ Açık Form, 4. Çokluklu Birlik/ Bölünmez Birlik, 5. Belirlilik/ Belirsizlik şeklindedir.)

Sınırlama ve doygunluk (yani içerisine en küçük bir yeni parçanın katılamayacağı kadar tamlık) duygusu uyandıran her şey kapalı form üslubuna girer, buna karşılık açık form anlayışı kapalı formu açmakta, yani doygun oranları daha az doygun bir hale koymaktadır; yapılacak bir şey kalmayacak kadar tam olan formun yerini, görünüşte tamamlanmamış olan, sınırlının yerini sınırsız almaktadır...Klasik Rönesans eserin tümünde hiç değişmeyen oranlarla çalışmakta ve aynı, düzlemsel ve kübik oranlar daima, çeşitli ölçülerde, tekrarlanmaktaydı. Her şeyin o kadar iyi «yerine oturmasının» bir nedeni buydu. Barok bu apaçık oranlılıktan kaçındı ve kısımların daha gizli bir ahengiyle bu «tamamlanmışlık» etkisini yenmeye çalıştı. (Wölfflin, Sanat Tarihinin Temel Kavramları , 1915)

Wölfflin ile birlikte ‘Açık Form’ kavramı, sanatın diğer alanlarına da yayılmış ve Barok dönemin de etkisiyle sıklıkla kullanılan bir terim olmuştur.

Şekil 3.5 Heykelde Açık / Kapalı Form⁶⁸

Şekil 3.6 Resimde Açık / Kapalı Form⁶⁹

Açık Form kavramı, 20. yüzyılın ikinci yarısında Oskar Hansen tarafından mimari alanda gündeme getirilmiş ve tartışılmaya başlanmıştır. Hansen’in açık bir mimari üzerine çalışmasının nedeni, hem zamanla oluşabilecek kullanım değişimlerine izin veren hem de sosyal etkileşimi içeren bir mimarlığı savunuyor olmasıdır.

Oscar Hansen Açık Form Teorisi

‘‘Açık form, her birimiz için varoluş arzusu uyandıracak, kendimizi tanımamıza ve yaşadığımız mekân ve zamanda kendimizi bulmamıza yardımcı olacak.’’(Oscar Hansen)

Oscar Hansen, mimarlık eğitimini Lublin’de Warsaw Üniversitesi’nde tamamladıktan sonra, 1948-1950 yılları arasında Pariste, Le Corbusier’in atölyelerinde çalışma fırsatı bulmuştur. 1949 yılında Bergamo’da düzenlenen CIAM kongresine katılmış, yorumları ile Le Corbusier de dâhil olmak üzere pek çok mimarın dikkatini çekmiştir. Bir konut tasarımı üzerine Mimarlık Yaz Okulu

⁶⁸ Solda Naum Gabo, 1916, Sağda Duchamp-Villon, Head of Baudelaire, 1911, Heykelde Açık Form/ Kapalı Form: İlk figürün(solda) yoruma açık bırakıldığını, ikinci figürün(sağda) tamamlanmış bir figür olduğunu söyleyebiliriz.

⁶⁹ Resimde Açık Form/ Kapalı Form: İlk resimde(solda) var olan belirsizlikler yoruma açıklığı beraberinde getirmektedir. Ancak ikinci resimde(sağda) kullanılan kontürler, alınan kadraj ile aktarılmak istenen mesaj nettir.

tarafından yürütülen bir yarışmada birincilik ödülü kazandıktan sonra, Henry Moore ile tanışmış, Moore'un “iç” i “dış” ile bütünleştirdiği heykeller, Hansen’ın Açık Forma yönelik çalışmalar yapmasına teşvik etmiştir. Yine Pariste iken Pablo Picasso da dâhil olmak üzere birçok seçkin sanatçıyla tanışma fırsatı bulmuş, bu sayede Açık form’a yönelik ilgisini geliştirmiştir.

Yıllar sonra ‘ Picasso bana mekân-zaman ile ilgili Le Corbusier’in öğrettiğinden çok daha fazla şey öğretti’ diye itirafta bulunmuştur. (Drift, 2013)

Hansen, Açık forma yönelik mimari projelerini Polonya’daki yasalar gereği gerçekleştirme fırsatı bulamasa da, diğer sanat alanlarında çalışmalarını sürdürmüş, mimari alana yönelik kuramsal bir çerçeve oluşturmuştur. 50’li yıllarda, açık form fikrini geliştirmek üzere heykel ve resim alanında yaptığı çalışmalarda Moore ve Picasso’nun etkilerini görmek mümkündür. Ancak zaman ve özne faktörünü bu çalışmalara katamadığı için medya araçları ile açıklık kavramını yorumlamaya başlamıştır. Ona göre zaman faktörü bir eserin ömrü boyunca değişim gösterme yeteneğini kanıtlamaktadır. Bu anlamda film çalışmalarını, çok sayıda katılımcının dâhil olabildiği hareketli sanat yapıtları olarak tanımlamaktadır.

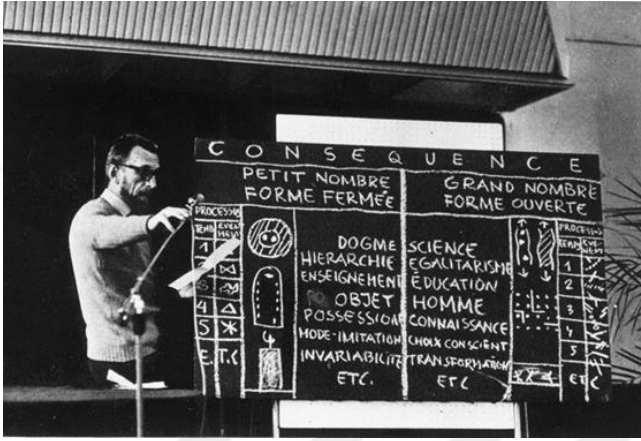
Açık form, değişken kompozisyonlar, yaşama dair değişen süreçler hakkındadır... Açık Form’un sanatsal konvansiyonu, doğanın ve insanın hayatındaki sürekli değişen olayları vurgulayan bir arka plan olarak kabul edilen bilişsel alanın şekillendirilmesinden ibarettir. Buradaki düşünce, Dünya’nın biyolojik yaşam formlarını insan faaliyet alanıyla uyumlu bir şekilde bütünleştirmektir. Bireyselliğe saygı duyan Açık form, baskın bir nesnenin sanatına karşı çıkar - dogmatik dikte kültü.⁷⁰ (Oscar Hansen)

Açık Form’a yönelik mimari alanda geliştirdiği kuramsal bilgisini ise ilk olarak 1959’da Otterlo’da düzenlenen CIAM Kongresinde açıklamıştır. Bu kongre aynı zamanda Atina Antlaşmasında en üst seviyeye ulaşan Modern hareketin katılımına karşı eleştirel düşüncelerin açıklandığı ve Team X’in kurulduğu toplantıdır. Hansen, savaş sonrası dönemde üretilen toplu konut projelerinin gerçekleşmeden önce tanımlanmış bir mimari olduğunu belirterek kapalılığını eleştirmekte ve bu anlamda çağdaş ihtiyaçlarımızı karşılama noktasında yetersizliğini vurgulamakta, geliştirdiği teorisinde modern mimarinin katılımını açarak, birey ve süreç odaklı bir yaklaşımı savunmaktadır.

Burada çağdaş ihtiyaçlarımızı karşılamadaki çaresizliklerine dikkat çekmek için çeşitli görsel müdahale türlerini karakterize ediyorum. Bu yapılar her şeyden önce onları kullananlara ait

⁷⁰ Cit. O. Hansen interview on www.culture.pl

kişisel alanlardır. Hermetik kompozisyonlar ağzına kadar dolduruldukça, kalıcı olurlar ve böylece çeşitli seviyelerde geçirimsizlik uyandırırılar. Bu anıtlar, biçimsel ve çoğu zaman bileşenlerin sabitlendiği kapalı formun sonucudur. Zaman içindeki değişikliklere karşı pasiftir, doğdukları anda eskirler.. Kapalı form.. Benim adıma verilen karar.. Kimliğimizi burada bulmanın imkânı yok. Bütün bunlar başkasının duyguları, hatıraları, başkasının evleri ve konut yerleşimleridir. Bu durumdan çıkış yolu nasıl bulabilirim? Yeni yöntem ve kaynaklarla kapalı formdan bir çıkış sağlayarak.. Şuanda zamanımızın yeni organik sanatını yaratmaya başlıyoruz. Açık forma dayanan sanat.. Farklı bireysellikler ve rastgelelikler ile bu mekân, bir katılım alanı olacaktır. (Hansen, 1959)

Şekil 3.7 Oscar Hansen Açık Form Teorisini Anlatırken (Url- 10)

Hansen, hızla değişen yeni çağa ayak uydurabilmek adına, yapılarının zaman içinde değişebilirliğini savunmaktadır. Ancak değişimin öngörülemezliği onu farklı şekillerde kurgulanabilecek bir alan yaratmaya, yani 'Açık Form'a yönlendirmiştir. Her binanın adaptif/ uyarlanabilir olma ihtiyacının olduğunu, mimarlar tarafından değişime izin verebilecek bir sistemin kurgulanabileceğini ancak bunun öngörülenden farklı tezahür edebileceğini savunmakta, bu anlamda değişimin gerçekleşeceği alanı tasarlamının yeterli olduğunu düşünmektedir.

Mimarın rolü Hansen'a göre, 'algısal bir arkaplan' oluşturması, böylece mimarın kullanıcılar tarafından yönetilip uyarlanabilen bir araç haline gelmesiyle sınırlıdır. (Drift, 2013)

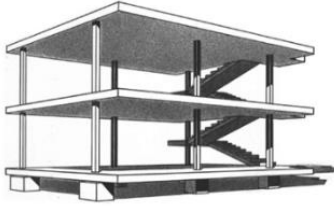
Açık Plan Yaklaşımı

Sanayi devrimi ile birlikte kentlere yönelik yoğun ve hızlı göç hareketleri barınma problemi ve konut ihtiyacına neden olmuştur. Bu ihtiyacı karşılayabilmek adına, Le Corbusier'in başını çektiği mimarlar, yüzyıl başında gelişen yeni malzeme olanakları ve üretim sistemleri ile de birlikte, konut tasarımlarında yeni fikirler üretmeye başlamışlardır. Le Corbusier esnek konut tasarımının gerekliliğini öngörmüş, bu

amaçla elemanları birbirinden bağımsız kurgulayabileceği ‘betonarme iskelet sistemi’ keşfetmiştir. Bu keşif onun hayatı boyunca izini sürdüğü ‘serbest plan, serbest cephe’ arayışlarına da bir çözüm olmuştur.

Le Corbusier bir yandan unsurların bağımsız varlık alanlarını, diğer yandan da bunların birbirleriyle eklemlenme kalıplarını çözmeyi, kurgusunun içinde eritmeyi hedefler. Bunların hepsini birden mümkün kılacak aracı daha en başından keşfetmiştir: betonarme iskelet. (Bilgin, 1999, s.145).

İskelet sistem ile geliştirdiği, esnek konut ve açık sistem konusunda ilk örneklerden sayılan Domino Evini, 1914 yılında tasarlamıştır. Domino sistemi, sütunlardan ve döşemelerden oluşan somut bir çerçeve yapısından oluşmaktadır. Le Corbusier’in ‘Plan Libre’ olarak da ifade ettiği bu sistemde, duvarların yük taşıma özelliğinden kurtulması ve strüktürden ayrılması ile farklı iç plan çözümleri kolaylıkla sağlanabilmektedir. Cepheden geriye çekilen taşıyıcı kolonlar ile de, konsol çalışan döşemeler yaratılmış ve cephede de serbestlik sağlanabilmiştir.

Şekil 3.8 Domino Evi, 1914

İhsan Bilgin, Le Corbusier’in plan kurgusunun değişebilirliğini sağlayan açıklığı, yapı elemanlarının birbirinden ayırarak gerçekleştirdiğini şu şekilde ifade etmektedir:

Tüm yapılarında izlenebilen anlayışı yapının unsurlarını ayrıştırarak birbirine bağımlılıktan kurtarmaktır. Plan, cephe, konstrüksiyon, mekân kurgusu gibi unsurları birbirlerini belirleyici unsurlar olmaktansa bağımsız düşünülerek istenilen kurgu doğrultusunda bir araya getirilebilir unsurlar olmasına çalışmıştır. (Bayazıt, 1999)

Le Corbusier, bu proje ile yapım sisteminde değişebilirliğe yönelik yapı elemanlarının hiyerarşik organizasyonu fikrini ortaya koymuştur. Betonarme kolon, döşemeler, merdiven gibi daha uzun süreli kullanıma imkân veren sabit öğeler ile plan kurgusunun değişimine izin verebilecek kullanım ömrü daha kısa olan tamamlayıcı öğeleri birbirinden ayırmıştır. Domino projesinin tasarımının önemi basitliğinden (standart iki katlı, kolonlar vasıtası ile taşınan, sirkülasyonun merdiven ile sağlandığı bir yapı) gelmektedir. Basitliğin getirdiği zamansızlığı ile 1940’lı yıllarda Mies’in tasarımlarında ve 1960 ve 1970’li yıllarda Habraken’in ‘Açık Yapı

Yaklaşımı' ve SAR metodolojilerinde, günümüzde BIG gibi mimarlık ofislerinin projelerinde halen benimsenmesine ve tasarımsal bir girdi olarak kullanılmasına neden olmaktadır.

Şekil 3.9 Le Corbusier, Villa Savoye, İç mekân 1929

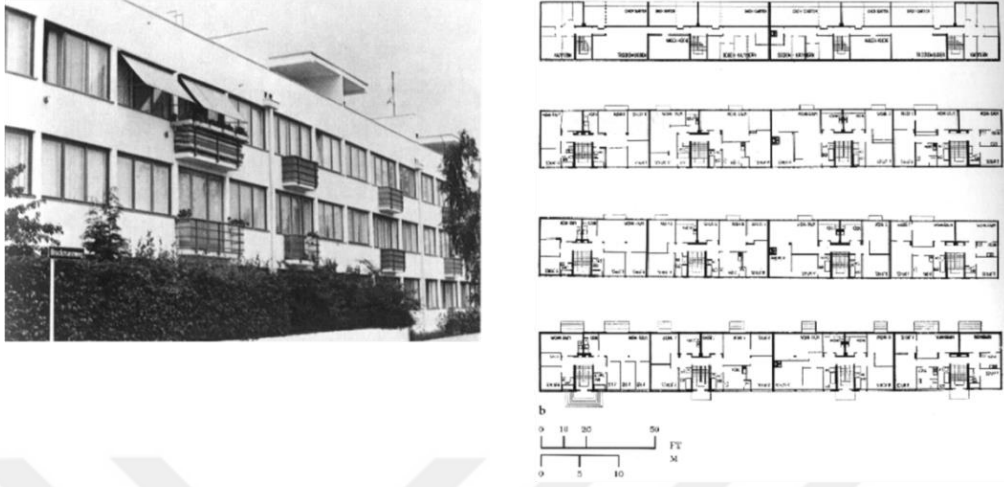
Tasarlandığı tarihte sadece bir eskiz ya da fikir olarak kalmış olmasına rağmen, ilerleyen yıllarda kendi tasarımlarına ilham kaynağı olmuş ve 100 yıl sonrasında bugün bile hala birçok tasarımcı ve mimara ilham vererek, her kültür ve coğrafyada uygulanabilir en başarılı esnek konut tasarımlarından birisi olmayı başarmıştır. (Kızmaz, 2015)

Açık plan yaklaşımı daha sonra Mies Van Der Rohe ve pek çok mimar tarafından bir ilke olarak benimsenmiş ve denenmiştir. Mies Van Der Rohe bu yaklaşım ile yola çıkarak 'Evrensel Mekân' fikrine ulaşmış ve bu doğrultuda çalışmalarını sürdürmüştür. 1926 yılında açık plan üzerinde çalışmaya başlamış ve bu yaklaşımı alan tasarımına yönelik üç ayrı tutumda devam ettirmiştir. Ransoo Kim bu yaklaşımları akan alan, dinamik alan ve açık alan olarak adlandırmaktadır.⁷¹ Burada akan alan, birbirine komşu odaların açık olduğu geçişli mekân düzenlemesini; dinamik alan, iç mekân düzenlemesinde hareketli paneller ve mobilyalarla bölümlenmelerin yapıldığı düzeni, açık alan ise, tek bir hacim içinde yapının kurgulandığı düzeni ifade etmektedir.

Bu çalışmalarından sonra uygulamaya yönelik ilk örneklerinden biri, 1927 yılında, Stuttgart Uluslararası konut sergisinde Weissenhofsiedlung için hazırladığı konut projesidir. Burada ana strüktür ve iskelet taşıyıcı sistem tanımlanmış, plan düzenlemesi bireylerin ihtiyaç ve gereksinmelerine göre düzenleyebilecekleri açıklıkta bırakılmıştır. Hareketli bölücü duvarlar, taşıyıcı sistemden bağımsız serbest

⁷¹ Kim, Ransoo, The art of building (Baukunst) of Mies van der Rohe, Doctor of Philosophy, Georgia Institute of Technology, 2006

cephe anlayışının ilk örneklerinden biridir. Bu proje aynı modülasyon içinde birbirinden farklı 12 plan alternatifi sunmaktadır.

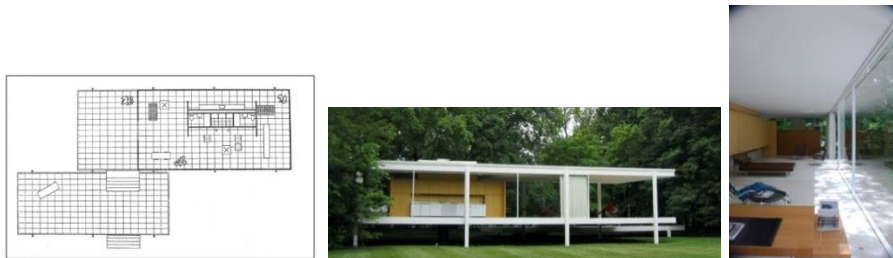
Şekil 3.10 Weissenhofsiedlung Cephe Görünüşü ve Plan Çizimi (Cephe üzerindeki tekdüzeliğe karşı iç mekânda birbirinden farklı, her biri değişik plan şemaları sunulmaktadır.)

1930'lu yıllarda tasarladığı Tugendhat Evi açık plan ile tasarladığı örneklerindedir. Plan şeması ve iç mekân görselleri incelendiğinde, mekânların hafif bölücülerle birbirlerinden ayrıldığı görülmektedir.

Şekil 3.11 Tugendhat Plan Çizimi ve İç Mekân Görselleri⁷²

1950'lerde tasarladığı Farnsworth Evi de Rohe'nin serbest planlama anlayışına uygun olarak tasarladığı konutlar arasındadır.

Şekil 3.12 Farnsworth Evi Plan Çizimi, Cephe ve İç Mekân Görselleri⁷³

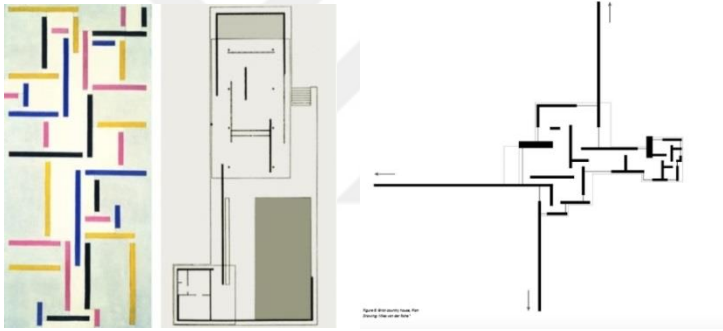
⁷² Görseller, Wikiarchitectura internet sitesinden alınmıştır. (<https://en.wikiarquitectura.com/building/tugendhat-mansion/>)

⁷³ Görseller, Wikiarchitectura internet sitesinden alınmıştır. (<https://en.wikiarquitectura.com/building/farnsworth-house/>)

Theo van Doesburg, 1924 yılında De Stijl hareketi ile plastik bir mimariye yönelik manifestosunu yayınlamıştır. Bu bildiriye, mimarın basit ve biçimsiz olması gerektiğini ifade etmekte, bunun ise açık bir sistem kurgusu ile sağlanabileceğini şu şekilde aktarmaktadır:

Yapı elemanlarının fonksiyonlarının ayrımı kuralı Van Doesburg tarafından, modern mimarinin önemli özelliklerinden biri olarak ifade edilmiştir. Van Doesburg'a göre, yapı elemanlarından yola çıkarak gelişen modern mimaride, duvarlar artık yük taşımadığı için, taşıyıcı olan noktalar azalmakta ve sonuçta mimarlık açık sistem biçimini almaktadır. Bu açık sistemde tek mekândan ibaret olan bütün yapı, ihtiyaçlara göre bölünmekte ve söz konusu bölünmeyi taşıyıcı olmayan bölücü ve koruyucu yüzeyler sağlamaktadır. Mekânları ayıran bölücü yüzeyleri ise hareketli elemanlar oluşturmaktadır. (Doesburg, 1924)

Mies'in, bu anlayış ve De Stijl hareketinden etkilenerek 1924 yılında tasarladığı Brick Country House yapısı ve 1929 yılında tasarladığı Barselona pavilyonu, açık plan sistemi için örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 3.13 Solda De Stijl Temsili Görsel, Barcelona Pavilyonu Planı, Sağda Brick Country House Planı

Açık Yapı Yaklaşımı

1960'lı yıllara doğru, kontrolün merkezileşmesi, kent dokusunun hızla kabalaşması ve buna bağlı olarak yapma çevredeki, katılım ve bireysel özgürlüğün yok olması nedenleriyle, sosyal açıdan yıkıcı etkiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Büyük miktarlara ulaşan hantal betonarme toplu konut projeleri, bu projelerin değişen gereksinimlere uyamıyor olması durumu ile birlikte kimliksiz ve monoton halinin getirdiği yabancılaşma, aidiyet duygusu eksikliği gibi problemler tepkisel çıkışlara neden olmuş, bu duruma karşı alternatif arayışlar ve çözüm önerileri de tartışılmaya başlanmıştır. Bu düşünsel üretim ortamında problemin özüne dönülmüş ve bireyi ön planda alan yaklaşımlar geliştirilmiştir. Habraken'in düşünsel temelini atarak SAR⁷⁴

⁷⁴ SAR – Stichten Architecten Research (Mimarlık Araştırmaları Vakfı)

grubu ile birlikte geliştirdiği Açık Yapı sistemi, bu yaklaşımın o dönemdeki en etkili örneklerinden biri olmuş, değişebilir konut tasarımının teorik ve metodolojik çerçevesi bu ortamda çizilmiştir.

Açık Yapı (Destekler) fikri, 1961'de J.N. Habraken tarafından, kitlesel konutun tekdüzeliğini ve anonimitesini değiştirmek için, kullanıcının kendi çevresini şekillendirmede bir inisiyatifte izin vererek bir araç olarak ortaya atılmıştır. (Aldrete-Haas, 1982)

Ömer Deniz, 'Sürdürülebilir Bir Yapma Çevre İçin Bir Tasarım ve Yapım Yaklaşımı: Açık Yapı' adlı makalesinde, 21. Yüzyılın gerektirdiği karmaşık, sürdürülebilir, değişebilir yapı kurgusu için Açık Yapı sistemini önermekte ve Açık Yapıyı şu şekilde açıklamaktadır:

Açık yapı, çevre oluşturma konusunda birçok farklı fakat ilişkili düşünceleri ifade etmekte kullanılan bir terimdir. Söz konusu düşünceler şöyle sıralanabilir: Yapma çevreye müdahalede 'farklı düzeyler' gereklidir. Kullanıcılar/ hanehalkı da profesyoneller gibi tasarım kararları verebilir. Tasarım, çoğunlukla farklı türde profesyonelleri içeren çok katılımcılı bir süreç olmalıdır. Yapma çevre, kapsadığı alt çevrelerin dönemler halinde dönüştüğü, süregiden, asla bitmeyen bir tasarım sürecinin ürünüdür. (Deniz, 2011)

Tapan, değişebilirlik ihtiyacının dikkate alınmadığı, farklı alternatiflere izin vermeyen rijit yapım sistemini 'kapalı sistemler' olarak adlandırmakta, bu sistemlerin değişen kullanıcı ihtiyaçları ve farklılaşan yaşam tarzlarına cevap verememesinin yeni alternatif arayışlara neden olduğunu belirtmektedir. Bu alternatif arayışların sonunda açık yapı sistemlerinin gerekliliğini ortaya koymakta, bu sistemi şu şekilde tanımlamaktadır:

Özel bir plana (tasarıma) bağlı kalmadan eleman üretiminin yapılabilmesine, herhangi bir yapı sistemi elemanın diğer bir yapı sistemiyle uyuşabilmesine ve sistemin değişebilirliğine imkân tanıyan açık yapı sistemleri, hiyerarşik düzende organize edilen ve aralarında fiziksel-fonksiyonel ayrım olan alt sistemlerden kurulu dinamik sistemlerdir (Tapan, 1973).⁷⁵

Bu yaklaşım John Habraken'in 1961 yılında yayınladığı 1972 yılında İngilizceye çevrilen kitabı 'Supports: an alternative to mass housing'⁷⁶ kitabında ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Bu kitapta; toplu konut inşasının konutu bir tüketim ürününe, kullanıcıyı da tüketiciye dönüştürmesi eleştirilmektedir. Önerilen; kullanıcının ikamet etme sürecinde kontrole sahip olması modelidir. Temel prensipler oldukça

⁷⁵ Tapan'a ait alıntı Ömer Deniz'in 2003 yılında Tasarım+Kuram Dergisinde yayınladığı 'Çok Katlı Konutlarda Değişebilirlik Sağlama Stratejisi: Yapı Elemanlarının Hiyerarşik Organizasyonu Yaklaşımı' makalesinden alınmıştır.

⁷⁶ (Habraken J. , 1972)

açıktır; konut bir destek ve dolgu yapısıdır; destekler; uzun vadeli kalıcı bir zeminde tasarlanmış alt yapı sunucularıdır, dolgu ise; kısa vadeli, kullanıcı tarafından belirlenen ve adapte edilebilen elemanlar olarak birbirinden ayrılmışlardır. Destek ve dolgu modeli, kullanıcı ve tasarım profesyonellerinin değişik katmanlarda sürece dâhil olmasını öngörmektedir. Kontrolün tamamının, özellikle de dolgu elemanları aşamasında, kullanıcıya bırakılması önerilmektedir.

Açık Yapı Yaklaşımında Yapı Elemanlarının Fiziksel Bağımsızlığı Fikri

Statik ve tekdüze konut uygulamalarına tepki olarak geliştirdiği teoride Habraken, bireysel ihtiyaçlara göre değişebilirlik ve çeşitlenmenin sağlanabilmesi için, konutun sabit ve değişebilir yapı bölümlerine ayrılarak tasarlanması gerektiğini ileri sürmüştür. Farklı yapı bölümlerinden, ‘sabit’ bölümü, modüler koordinasyon koşullarını oluşturan destek (support) yapı, değişebilir bölümü ise çeşitlilik sağlama imkânına sahip değiştirilebilir birimler/ dolgu yapı (detachable units) oluşturmaktadır. Bu ayrılma ile bireysel ve toplumsal karar düzeylerini de ayırarak hem kullanıcıyı tasarıma dâhil etmiştir hem de toplumsal kimlik ve kalıcılığı sağlayabilmeyi hedeflemiştir.

Hollandalı mimar Habraken geliştirdiği teorilerde, yapma çevre düzenlenmesinde toplumun rolü ile bireyin rolünün ayrılması gerektiği savunmuştur. Habraken, kullanıcıların serbestçe karar verebileceği, yaşayan, uyarlanabilen ve sürekli gelişen yapılar üretebilmek için yapma çevrede, kamusal karar alanında yer alan ‘Destek’ ve bireysel karar alanında yer alan ‘Sökülüp Takılabilir Birimler’ ayrımına dayalı bir organizasyon olması gerektiğini öngörmüştür. (Deniz, 2011)

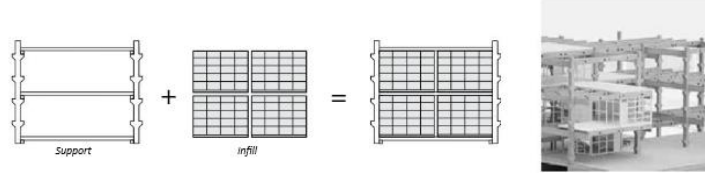
Destek

Destek (support, basebuilding) kavramı, yapının bütün kullanıcılarına servis sağlayan, alanlar sunan kalıcı ve paylaşılan parçalarının⁷⁷ konfigürasyonu anlamını taşır. Kullanım ömürleri süresince, bireysel çeşitlilik ve değişen talepleri karşılamak üzere kapasite sunar.

Destek yapı düzeyi SAR metodolojisinin merkezine oturur. Destek yapı tamamen sıfırdan tasarlanan ya da mevcut bir yapının dönüştürülmesi sırasında olabildiğince farklı plan

⁷⁷ Destek, merdiven evi, asansör yuvası, koridor, hol, teras, servis mekânları vb. kamusal ve ortak alanları içerir. Genel destek elemanları ise şöyle sıralanabilir (Deniz, 2003): Ortak taşıyıcı elemanlar (kolon, perde, duvar, giriş, döşeme vb.) Yapı kabuğu (cephe duvarı, pencere, balkon, çatı, vb.) Ortak sirkülasyon elemanları (merdiven, asansör, rampa vb.) Ortak tesisat (elektrik, iletişim,su, gaz, drenaj, vb.) kanalları, boruları, kabloları, aygıtları ve ekipmanları.

konfigürasyonlarına olanak sağlayabilen, kendini zaman içinde oluşacak yeni kullanıcı taleplerine ve ihtiyaçlarına adapte edebilen bir strüktür olarak tanımlanabilir. (İlhan, 2008)

Şekil 3.14 Destek (Support) / Dolgu (Infill) Sistem, Wohnanlage Genter Strasse 78

Dolgu

Dolgu yapı düzeyi, bireysel karar alanını ifade etmektedir. Bireylerin, kendi tercih ve ihtiyaçlarına göre kurgulayabileceği, zaman içerisinde değiştirebileceği alanı tanımlamaktadır.⁷⁹

‘‘Dolgu (infill, fit-out, detachable unit), bireysel kullanımlar için belirlenen fiziksel parçaların toplam konfigürasyonudur.’’ (Deniz, 2011)

Yapı Elemanlarının birbirinden ayrılması fikri hiyerarşik düzeyler organizasyonu olarak geliştirilmiştir.

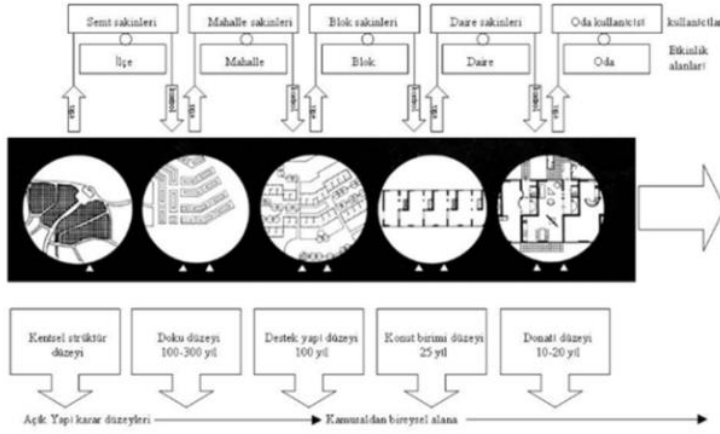
Açık Yapıda Hiyerarşik Düzeyler Organizasyonu

Hem yapı elemanlarının birbirinden ayrılması, hem de karar vericilerin çoğalması bir takım karmaşıklıkları beraberinde getirebilmektedir. Bireysel/ toplumsal karar ayırımında, farklılaşan bireysel kararlar ve diğer taraftan toplumsal kimlik ve kalıcılığın sağlanması gerekliliği bir takım kontrol seviyeleri geliştirilerek çözümlenmeye çalışılmıştır. Habraken ve SAR grubu bu amaçla, hiyerarşik düzeyler prensibine dayalı planlama, yapım ve kullanım yaklaşımını geliştirmişlerdir.

Açık Yapı yaklaşımına göre, bir yapma çevrenin düzeyleri, Kent Birimi Düzeyi, Doku Düzeyi, Destek Düzeyi, Konut Birimi Düzeyi ve Dolgu Düzeyi olmak üzere 5 gruba ayrılmaktadır. Farklı düzeydeki gruplar, o düzeye dair etkinlikte bulunur ve kararlar verirler. Açık yapı yaklaşımının öngördüğü farklı karar verme düzeylerinin birbirinden bağımsız olmaları nedeniyle, her düzeydeki eleman, farklı koşullar ve ihtiyaca göre değişebilir, bu diğer düzeyleri etkilememektedir.

⁷⁸ Diyagram, Otto Steidle'nin tasarladığı Wohnanlage Genter Strasse yapısına aittir. Görsel, Lund School of Architecture stüdyosu kapsamında 2014 yılında hazırlanan 'Dwelling Typologies' kitabından alınmıştır.

⁷⁹ Bir açık yapıda destek içinde sürekli yaşanabilir bir mekan oluşturmak için parçalar bütünü olan dolgu sistemi, genel olarak aşağıdaki bileşenleri kapsayabilir (Deniz, 2003) : Belirli bir kullanım birimine ait yapı iç bölmeleri, kapılar, dolaplar, vb. ; belirli bir kullanım birimine ait bitirmeler (duvar, döşeme ve tavan kaplamaları), mobilyalar, bağlantı parçaları vb. ; belirli bir kullanım birimine ait sirkülasyon bileşenleri (merdiven, rampa, asansör, vb.), belirli bir kullanım birimine ait tesisat bileşenleri(kanallar, borular, kablolar, aygıtlar, ekipmanlar vb.)

Şekil 3.15 Habraken Açık Yapı Yaklaşımı, Hiyerarşik Düzeyler

Doshi ve Alexander, yapı sistemini oluşturan ana strüktür ile onun tamamlayıcısı arasındaki ilişkileri nitelendiren üç temel kural ortaya koymaktadır: “Ana strüktür her zaman tamamlayıcısından daha kalıcıdır. Ana strüktürün üstlendiği fonksiyon, genellikle tamamlayıcının fonksiyonundan daha kesin ve değişmezdir. Bazı durumlarda tamamlayıcının gelişimi, pazar hareketleri ve bireylerin geçici ve özel istekleri doğrultusunda olabilir.” (Doshi & Alexander, 1963)

Bu sistem yaklaşımı, ilk olarak konut düzeyinde, destek ve dolgu sistem düzeylerinin ayrılması olarak geliştirilmiştir.

Yapı sistemini oluşturan elemanların değişebilirlik amaçlı hiyerarşik organizasyonu yaklaşımı, modern mimarlık teorisinin biçimlenmesinde önemli rol oynamıştır. Özellikle, yapı sisteminde hiyerarşik düzende organize edilen yapı alt sistemlerinden iki temel grubun (hiyerarşinin üst düzeyindeki taşıyıcı destek elemanları ve alt düzeyindeki taşıyan tamamlayıcı elemanlar) birbirinden fiziksel ve fonksiyonel bakımdan bağımsızlaştırılması, değişebilir konut uygulamalarının gelişimine büyük katkıda bulunmuştur (Oxman, Herbert , & Wachman, 1983).

Açık yapının toplumsal bağlamda kalıcılık ve kimlik sağlama gerekliliği bu düzeylerin kentsel düzeyde incelenmesi gerekliliğini beraberinde getirmektedir.

Ömer Deniz ‘ Sürdürülebilir Yapma Çevre İçin Bir Tasarım ve Yapım Yaklaşımı: Açık Yapı’ makalesinde, düzeylerin birbirinden ayrılabilir derecelerinin yapı sisteminin değişebilirlik ve açıklık derecesini belirlediğini ifade etmektedir:

Hiyerarşik düzende organize edilen bir yapı sisteminin değişebilirlik (açıklık) niteliğine sahip olabilmesi için hiyerarşinin, teknik-fonksiyonel bakımdan birbirinden ayrılabilir ve görece fiziksel bağımsızlığa sahip alt sistemlerden oluşturulması gerekir. Hiyerarşinin çeşitli düzeylerinde yer alan alt sistemlerin söz konusu ayrılabilirlik ve bağımsızlık dereceleri, aynı zamanda yapı sisteminin değişebilirlik (açıklık) derecesini de belirler. (Deniz, 2011)

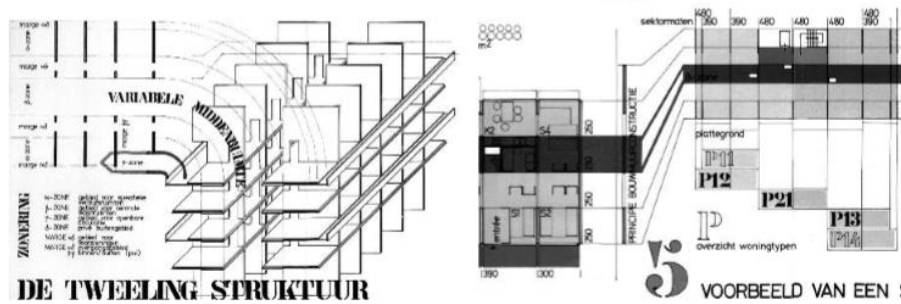
Alexander ise alt sistemlerin fiziksel bağımsızlık derecesinin uyarlanabilirliğin kalitesini belirlediğini ifade etmektedir:

Alexander, alt sistemlerin birbirleriyle ilişkisi konusunda yaptığı bir açıklamada, alt sistemlerin fiziksel bağımsızlığını, açık sistemlerdeki uyarlanabilirliğin (adaptability) kalitesinin belirlediğini ifade etmiştir. Bu görüşe göre, eğer değişen bir çevreyle bağlantı içindeki değişen bir sistem o çevreyle adaptasyonunu sürdürme durumundaysa, sistem bağımsız fonksiyonlu ve ayrılabilir (isolable) bir bileşen gibi fiziksel bağımsızlığa sahip alt sistemlerden kurulu olmalıdır. Bağımsız bileşen alt grupları içinde organize edilmeleri, hiyerarşik açık sistemlerin uyarlanabilirliğine (adaptability) katkıda bulunur. (Alexander, 1964)

Yapılı çevrenin değişebilirliğinin kapasitesinin bir diğer belirleyicisi, yapının kullanıcılarıdır. Bireysel ve toplumsal karar seviyelerine dair hâkimiyet ve dolgu düzeyi seviyesinde bireysel kontrol, yapılı çevrenin kimliğinin en önemli bileşenini oluşturmaktadır. Yapılı çevrede kimliğin korunabilmesi için bireysel/ toplumsal karar dengeleri sağlanmış olmalıdır.

SAR Grubu Sistemi

Habraken, geliştirdiği Açık Yapı yaklaşımını, 1965 yılında Hollanda’da John Turner ve Christopher Alexander’ın başını çektiği dokuz firmanın da katılımıyla kurduğu SAR ‘Stichting Architecten Research’ araştırma grubu ile birlikte esnek konut tasarım ve yapımının geliştirilmesi üzerine devam ettirmiştir.⁸⁰

Şekil 3.16 SAR Sistemi⁸¹

Habraken ve SAR grubunun o dönemin toplu konut yapılaşmasına karşı en büyük eleştirisi, bireyi göz ardı etmesi, yaşama mekânlarının zamanla oluşabilecek değişikliklere cevap veremiyor olmasıdır. Dolayısıyla geliştirdikleri sistemde onlar için en önemli etken farklı bireysel gereksinimlerini karşılayabilmek ve yaşam

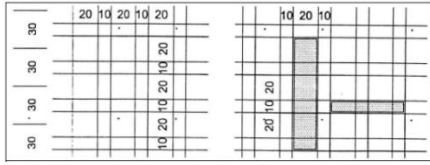
⁸⁰ SAR metodunun teorik temelleri “Variations: The Systematic Design Of Supports” (1969) ve “Housing For The Millions, John Habraken and The Sar” (2000) adlı kitaplarda belirtilmiştir.

⁸¹ Görsel, Koos Bosma, Dorine van Hoogstraten ve Martijn Vos tarafından 2000 yılında yazılan Housing for Millions John Habraken and SAR (1960-2000) kitabından alınmıştır.

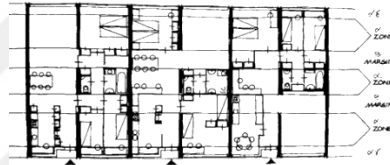
döngüsü içerisinde değişen gereksinimlere cevap verebilmek olmuştur. Bu amaçla aynı strüktür sistemi içerisinde alternatif düzenleme olanakları sağlayabilecekleri bir sistem geliştirmişlerdir.

SAR sisteminde, dolgu birimleri için bir çerçeve oluşturan destek strüktür ve bireyin karar alanındaki dolgu birimler, modüler ilkeler doğrultusunda tanımlanmaktadır. Bu amaçla önerilen planlama düzeni 10/20 cm tartan ızgara olarak belirlenmiştir. Bu sistem üzerinde konut birimini oluşturacak mekânsal birimlerin konumlanması ve boyutları yatay bantlar üzerinde geliştirilmektedir.

Önerilen planlama modeli 10/20 tartan ızgaradır. Bu tür planlama modülünün seçim nedeni, bir yandan konut tasarımı için önerilen 30 cm'lik planlama modülünü saklı tutmak, diğer yandan bütün elemanlar arası bağlantı noktalarını 10 cm içinde çözümlenerek olarak verilmektedir. (Atasoy, 1980)

Şekil 3.17 SAR Izgara Sistem Şeması

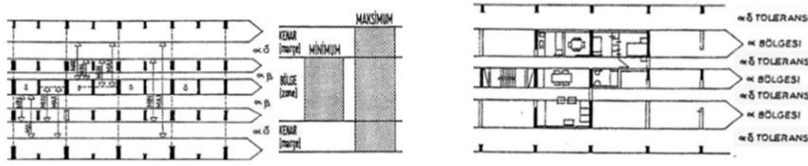

Şekil 3.18 SAR Sistemi, Bölge, Kenar ve Bölüm

Geliştirilen sistem ile bu modüler ızgara yapısına uygun olarak mekânsal birimlerin tasarım içerisindeki yerleşimi, mekânsal birimlerin büyüklükleri ve konumlarına dair bazı kavramlar geliştirilmiştir. “bölge”, “kenar” ve “bölüm” olarak tanımlanan bu kavramlardan, bölgeler, mekânların ve bileşenlerin yerleştikleri alandır. Bunlar dört tiptir; α Bölgesi: Dış mekânla doğrudan bağlantılı özel kullanım için iç mekânlar. (odalar) β Bölgesi: Dış mekânla ilişkisi olmayan özel kullanım için mekânlar. (ıslak hacimler) γ Bölgesi: İç veya dış mekân olabilen genel kullanımlı sirkülasyon mekânları. (merdiven, hol) δ Bölgesi: Özel kullanım için dış mekân. (balkon, teras) Kenarlar, esneklik payları veya tanınmış toleranslar olarak da tanımlanabilir. Esneklik payları ya da kenarlar, bölgeleri birbirinden ayıran toleranslarıdır. Her esneklik payı bitişik olduğu iki bölge adı ile tanımlanır ($\alpha\beta$ esneklik payı gibi) ve ait oldukları mekânların derinliğine bağlıdır. Bölümlerin her biri, mekânsal birim kompozisyonlarının gerçekleştirilebildiği bölge parçalarına veya yapı sistemi ile belirlenmiş ve serbestçe parçalara bölünebilen bölgelerin bir parçasıdır. Taşıyıcı

sistem bölümlerin yerlerini belirler ve bölgeler sayesinde özel yaşama hacimlerinin sahip olabilecekleri maksimum derinlik belirlenir.⁸²

Konut birimini oluşturan mekânlar analiz edilmiş ve hangi mekânların hangi bantlar içinde yer alabileceği belirlenmiştir. Örneğin dış mekândan doğrudan ilişkili olan yaşama ve yatma birimlerinin en dış bantta, mutfak banyo gibi dış mekânla doğrudan bağlantısı zorunlu olmayan servis mekânlarının iç bantta yer alabileceği varsayılmıştır. Bantlar arasındaki aralıklar ise esneklik payı olarak tanımlanmıştır ve mekânların maksimum ve minimum derinliklerini belirlemeye yaramaktadır. (Anon, 1993)

Şekil 3.19 SAR Sistemi, Dolgu ve Destek Birimlerini Anlatan Şemalar

Habraken'in geliştirdiği bu fikir, hem endüstriyel üretim sistemini kullanıp hem de bireyi ve zamanı tasarıma dâhil etmesi açısından oldukça önemlidir.

Koos Bosma'ya göre SAR metodu⁸³, tasarım sürecinde endüstrileşme, esnek tasarım ve kullanıcı katılımını rasyonel bir şekilde biraraya getirmesi bakımından önem taşımaktadır. Ona göre, bu üç unsurun yaşam dinamizminde sürekli yenilenme talebi, SAR metodu içerisinde tasarımın her düzeyinde "karar verme"yi kolaylaştıran sistematik bakışla karşılık bulabilecektir ve bu açıdan SAR'ın hep güncel kalacağına ve "Gelecek için Konut" tasarımlarında önemli bir araç olmaya devam edeceğine olan inancını belirtmektedir. (Uzunoglu & Özer, 2014)

Mimari Üretimde Diğer Açıklık Yaklaşımları

1960'lı yıllardan günümüze, aynı amaçla, farklı kavramsal başlıklar altında bir takım yaklaşımlar tartışılmış ve geliştirilmiştir:

Hard/ Soft Yaklaşım (Katı / Örtük Tasarım Yaklaşımı)

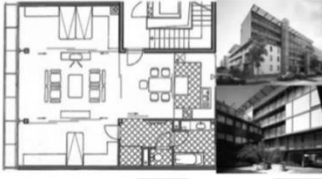
Hard / Soft yaklaşımı, bir yaşama mekânının tasarımının mimar ve kullanıcı tarafından ne kadar belirlendiğinin bir ölçüsü olarak geliştirilmiştir. Bu yaklaşım Schneider ve Till'in 2007 yılında yazdığı 'Flexible Housing' kitabında açıklanmaktadır. Örtük (Soft) yaklaşıma göre; mimar arka plandadır, yönlendirici olarak görev almaktadır. Bireyin yaşama mekânını tercih ve ihtiyaçları

⁸² John Habraken ve SAR Grubunun geliştirdiği Açık yapı sistemine dair bilgiler, John Habrajen, J Th Boekholt, PJM Dinjens, AP Thijssen tarafından yazılan Variations: The Systematic Design Of Supports kitabından edinilmiştir. (Habraken, Boekholt, Dinjens, & Thijssen, 1976)

⁸³ Bosma, K., Van Hougstraten, D.; Martijin, V. (2000). Housing For The Millions, John Habraken and The Sar, 1960-2000. Rotterdam: NAI publishers.

doğrultusunda değiştirebileceği açıklıkta ve belirsizlikte bırakır. Katı (Hard) yaklaşım ise, mimarın daha çok kontrol sahibi olduğu, değişebilirliğin mimarın öngördüğü ölçüde gerçekleşebildiği yaklaşımdır. Mimar hareketli bölücü duvarlar ile kullanıcıya belirli plan tipleri sunar. Örtük yaklaşımda ise sadece ‘açıklıklar’ sunulur, bireyin kurgulayabilmesine izin verilir.

Helmut Wimmer’ın 1996 yılında Avusturya’da tasarladığı Wulzendorfstraße projesi, katı ‘hard’ yaklaşıma örnek olarak verilebilir. Tasarımda kullanılan kayar sistemli duvar panelleri ile mimar farklı plan tiplerini önceden belirlemiştir.

Şekil 3.20 Wulzendorfstraße Plan ve Cephe Görselleri

Helmut Wimmer’ın aynı yıl yine Avusturya’da tasarladığı Grieshofgasse konut projesi ise örtük ‘soft’ yaklaşıma örnek olarak verilebilir. Eşit hacimli mekânlar kullanılarak işlevleri önceden belirlenmemiş ve bireye bırakılmıştır.

Şekil 3.21 Grieshofgasse Plan ve Tasarım Kurgusu⁸⁴

Loose-Fit Yaklaşımı:

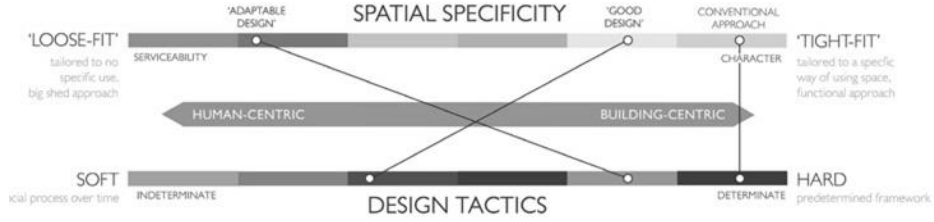
Bu yaklaşım ‘Adaptable Architecture’ kitabında, yapıların değişime ayak uydurma kapasitesi olarak ifade edilmektedir. Belirli işlevler için mekânsal standartların reçetelenmesinden ziyade, farklılaşabilecek eylemler için ‘generic’ alan sağlama üzerine geliştirilmiş bir yaklaşımı ifade etmektedir. Venturi ve Scott Brown (2004) ünlü mimarlık atasözü olan ‘form fonksiyonu izler’ anlayışı yerine ‘form işleve uyum sağlar’ anlayışının günümüz dinamik dünyasına daha uygun olduğunu ileri sürmektedir.⁸⁵ İşleve uyum sağlayabilecek form anlayışı Loose-Fit yaklaşımını ifade

⁸⁴ Görşelin sağında; Grieshofgasse, Helmut Winner, 1996. Belirli bir işleve göre kurgulanmayan odaların farklı şekillerde birleştirilebilmesini gösteren şema, Tatjana Schneider ve Jeremy Till’in Flexible Housing kitabından alınmıştır.

⁸⁵ Robert Venturi, Scott Brown, 2004, Architecture as Signs and Systems. Cambridge, MA: Belknap Press

etmektedir. Bu yaklaşımda uzamsal fazlalık sağlanarak, yapının kullanımına dair geniş bir yorum sunması amaçlanır.

Loose Fit yaklaşımı, alanın nasıl kullanılacağıın önceden belirlenmesini en aza indirmek suretiyle daha fazla kullanıcı seçimi yapılmasına olanak tanır - alanın basit belirsizliği bir fonksiyon dayatmaya karşı koruma önlemi sağlar. Cömert boyutlar ve belirsizlik, diğer kullanımlara adaptasyonları barındırır.” (Schmidt III & Austin, 2016)

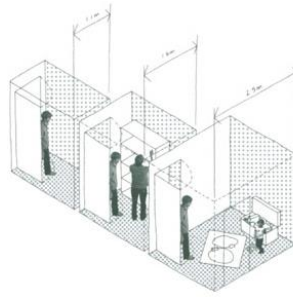

Şekil 3.22 Uyum yaklaşımları modeli (Harmonising approaches model)⁸⁶

Fazla Alan Yaklaşımı (Slack Space) :

Fazla alan tasarım sırasında sağlanan ancak işlevi belirlenmeyen, farklı ihtiyaçlar doğrultusunda programının kullanıcıya bırakıldığı alandır. Bu alan yaşama biriminin içinde sağlanabileceği gibi dış sirkülasyon alanlarında da kurgulanabilir.

Örneğin, 0.9 m genişliğindeki bir koridor sadece geçişe izin verirken bu genişlik 1.2 m olduğunda depolama alanı olarak kullanılmaya izin verir. 1.5 m ve daha geniş olduğunda ise küçük bir oda/depo, çocuklar için oyun alanı gibi pek çok farklı kullanıma izin vermeye başlamaktadır. Alan miktarı ve uyarlanabilirlik miktarı arasında doğru orantı vardır.

Şekil 3.23 Birden fazla kullanıma izin veren iç sirkülasyon alanı⁸⁷

Şekil 3.24 Sirkülasyon alanının genişliğinin mekân kurgusuna etkisi⁸⁸

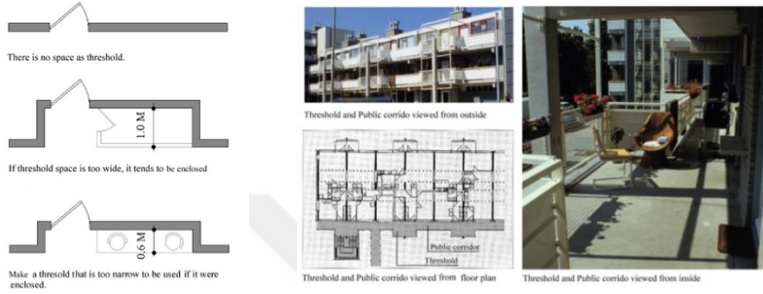
⁸⁶ Robert Schmidt ve Simon Austin tarafından 2016 yılında yayınlanan 'Adaptable Architecture' kitabından alınmıştır.

⁸⁷ Kettenhaus, Becher + Rottkamp, 2001. (Görsele, Tatjana Schneider ve Jeremy Till'in 2007 yılında yazdıkları 'Flexible Housing' kitabından erişilmiştir.)

⁸⁸ Görsele, Tatjana Schneider ve Jeremy Till'in 2007 yılında yazdıkları 'Flexible Housing' kitabından erişilmiştir.

Mekânın büyüklüğü ile ona atfedilebilecek birbirinden farklı kullanım sayısı arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmektedir. Mekânın alanı arttıkça içindeki işlevlerin farklılaşabilirliği, dolayısı ile de mekânın yeni gereksinimlere kendini adapte edebilme potansiyeli de artmaktadır. (İlhan, 2008)

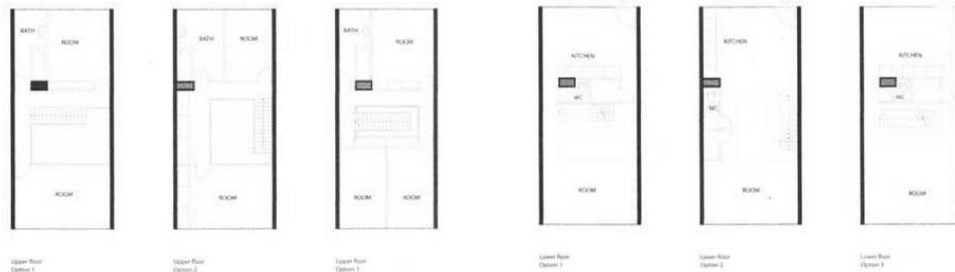
Bu ek alan giriş bölümüne eklenebilecek bir eşik ile de sağlanabilir. 0.6 m alan sağlandığında oturmak için bir niş oluşabilirken, bu genişlik 1 metreye çıktığında bu alan kapatılarak depo olarak kullanılabilir.

Şekil 3.25 Giriş Bölümünde Sağlanan Ek Alan

Loft Mekân Yaklaşımı:

Bu yaklaşım, bireyin tercih ve mekânsal ihtiyacı doğrultusunda bir asma kat ilave edebileceği bir açık hacim sağlama üzerine kurulmuştur. Örnek olarak Jean Nouvel'in 1985 yılında Fransa'da tasarladığı Nemasus konut projesi gösterilebilir. Burada konut hacimleri iki kat yüksekliğinde, yarı tamamlanmış şekilde teslim edilmektedir. Bu projede 114 konut ünitesinin her biri, 97 m² ile 116 m² arasında değişen büyüklüklere sahiptir. Bireyler asma kat oluşturmak konusunda özgür bırakılmıştır. Yaşama birimleri bireye iç mekânları bölen ayırıcılar olmadan sunulmuştur. Birey tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda kolay takılıp sökülebilen ayırıcılarla plan kurgusunu oluşturabilmektedir.

Şekil 3.26 Nemasus Plan Çizimleri, Farklı Alternatifler

Şekil 3.27 İki kat yüksekliğinde yarı tamamlanmış kurguyu gösteren iç mekân⁸⁹

3.1.2.2 Mimari Üretimde Açıklık Yaklaşımlarını Örnekleyen Projeler

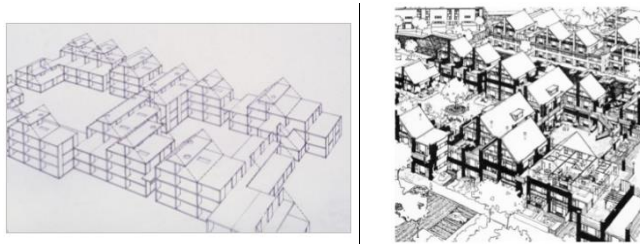
Mimari üretimde geliştirilen açıklık yaklaşımları, Frans Van Der Werf'in Molenvliet ve Kayenburg projeleri üzerinden örneklendirilecektir.

Molenvliet Projesi

Şekil 3.28 Molenvliet Projesi Vaziyet Planı Şeması ve Perspektif Görsel

Hollanda Papendrecht kentindeki konut derneği, 123 dairelik 2 odalı konut birimleri için bir yarışma düzenlemiştir. Yarışmanın amacı, bölgedeki yüksek katlı konut tipolojisini düşük katlı bir hale getirmektir. Frans van der Werf, yarışmayı kazanarak, 1978 yılında hem bu amacı, hem de Habraken ve SAR'ın destek / dolgu fikrini ilk kez gerçekleştirme şansına sahip olmuştur.

Şekil 3.29 Molenvliet Projesinde Destek ve Dolgu Sistem Kurgusu

Frans Van Der Werf, farklı aile yapısına sahip, farklı yaşam tarzları olan bireylerin aynı kalıp modelde sunulan konutlarda yaşamalarını sorunlu buluyordu. Bu projede öncelikli amacı bu sorunun çözümüydü ve fikir olarak, yaşama birimlerinin biçim ve boyutlarının olabildiğince çeşitli olmasını amaçlamıştır. Bu amaçla, bir ile altı oda

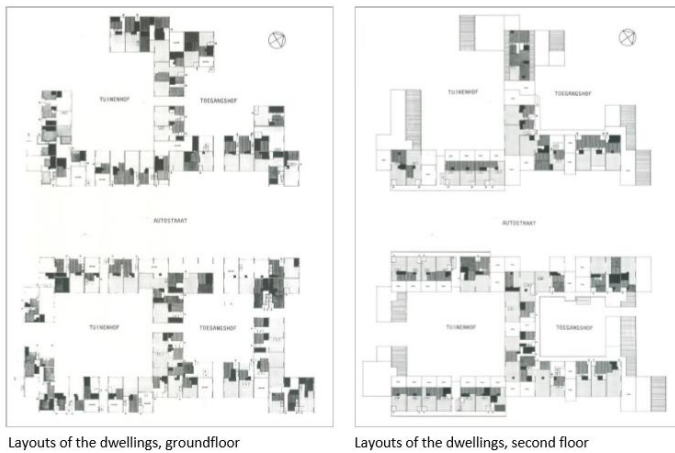
⁸⁹ Nemausus, plan çizimleri ve iç mekân görsellerine, Tatjana Scheneider ve Jeremy Till'in Flexible Housing kitabından erişilmiştir.

arasında farklılaşan büyüklüklerde ve mekânsal kurguda plan çözümlerine izin veren destek/dolgu sistemini kullanmıştır. Tasarımına basit bir destek sistemi- paralel standart iskeleler, zeminler ve çatılar ile 4 kat olacak şekilde başlamıştır. Dolgu sisteminin tasarımı ise kullanıcılar ile birlikte oluşturulmuştur. Bu amaçla mimarlar, her aile ile 45 dakikalık iki oturum gerçekleştirmişlerdir. Yapılan toplantılar sonucu, 123 adet yaşama birimi için, 67 farklı tip ünite tasarlanmıştır. Birimlerin en küçüğü 35 m² alana sahip tek kişilik bir birim olarak, en büyüğü ise 158 m² olarak 10 kişilik bir aileyi barındırabilecek bir birim olarak düşünülmüştür. Frans Van Der Werf yazısında dolgunun kullanıcılar ile birlikte tasarlanma sürecini şu şekilde aktarmaktadır:

Destek sistem inşa edilirken, her bir kullanıcı ile iki kere 45 dakikalık oturum gerçekleştirerek danışmanlık yaptım. Birlikte çalışabilmek için, boş konutların kopyasını aldık, cephe çerçevelerini ekledik. İlk toplantıda, her bir aile üyesinin yaşları, hobileri ve tercihleri ile ilgili gerekli alan ve işlevleri tartıştık. İki hafta sonra, ikinci toplantıda, küçük değişiklikler, mutfak ve banyolara dair detaylar konuşuldu, cephelere karar verildi ve tasarım aşaması tamamlandı. Bu süreç sadece tasarım aşamasında değil, kullanıma başladıktan sonra da devam etti.

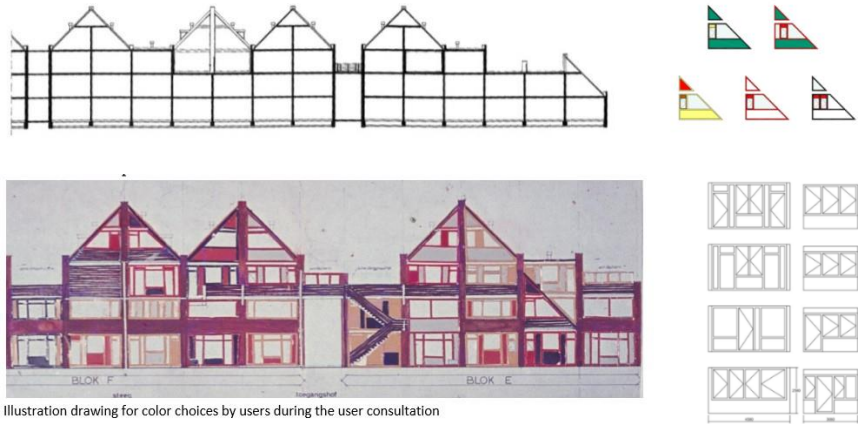
Şekil 3.30 Molenvliet Projesi, Kullanıcılar İle Birlikte Geliştirilen Tasarım (Url- 11)

Şekil 3.31 Molenvliet Projesi solda zemin kat planı, sağda 2. Kat planı, şematik gösterim⁹⁰

⁹⁰ Görsel ve çizimlere <https://thematicdesign.org/> internet sitesinden erişilmiştir.

Tasarımda cephe kurgusu, iç plan düzeninin bir yansıması olarak düzenlenebilmektedir.

Şekil 3.32 Molenvliet Projesi Cephe Sistemi

Frans van der Werf, bu projesinde, açık yapı sistemini kullanarak yaşama birimlerinin bireylerin tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda, kendi kimliklerini yansıtacak şekilde oluşmasını sağlamış, zaman içinde oluşan ihtiyaçlarına göre değişebilirliğini düşünmüştür. Bu sayede, toplu konut sisteminin rijitliğine eleştirel bir yaklaşım geliştirmiştir. Konut üretimi ile ilgili gördüğü diğer bir sorunsal, kapalı konut birimleri yığınları olarak tasarlanan sistemin, herhangi bir karşılaşmaya, kolektif bir alan oluşturmaya izin vermemesidir. Bu projede avlulu bir düzen kurgulayarak, avluya bakan, geniş teraslar, geçiş koridorları oluşturarak bunu önlemeye çalışmıştır. Giriş katına sahip birimler bir bahçeye, birinci kattaki birimler bir sundurmaya ve ikinci kattaki birimler büyük bir terasa sahiptir.

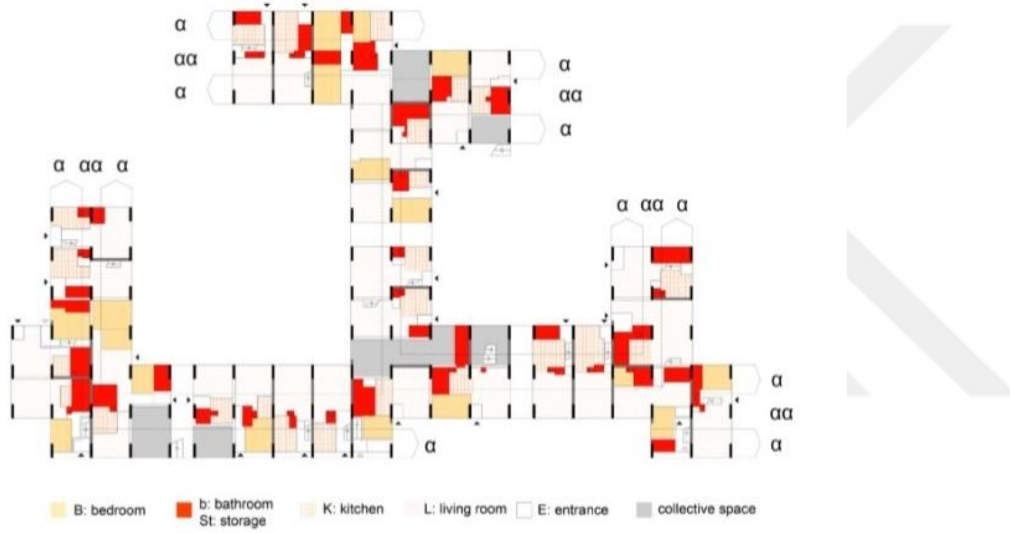
Bir avlunun mahalle yaşamı üzerinde de olumlu bir etkisi vardır. Birleştirici ve kolektif, komşuları, aileyi ve arkadaşları sosyalleştiren, ortak bir “oturma odası”, sessiz bir ortam ve çocuklar için güvenli bir oyun alanıdır.

Şekil 3.33 Molenvliet Projesi Geçiş Koridorları ve Avlu Kurgusu, Açılış Gününden Bir GörSEL⁹¹

⁹¹ Çizim ve Görsellere <https://thematicdesign.org/> internet sitesinden erişilmiştir.

Frans Van der Werf plan kurgusunda değişebilirliğin yanında zaman içinde oluşabilecek mekânsal ihtiyaca uyabilirlilik için eklemenebilirliğin de var olması gerektiğini savunmuştur. Bu amaçla ‘‘desteğin sistematik tasarımı, bölge, marj, sektör, sektör grubu gibi bir dizi kavramın tanıtıldığı SAR'ın değerlendirme sistemine göre geliştirilmiştir.⁹² (Werf & Mak, 1980)’’ Tasarımda, kat planında sırasıyla bir dış duvarın ve iki α bölgesi arasındaki alanın tanımlanması için bir α bölgesi ve bir $\alpha\alpha$ kenar boşluğu kullanmaktadır. Sektörü, yapısal üyeler arasında bitişik kenar boşluğu ile bir bölgenin bölümünü tanımlamak için kullanır ve sektör grubu, konutun eklemenebileceği alanı tarifler. Bu sistem ile 50 m² olarak oluşturulmuş bir birimin 90 m² ye büyütülebileceği düşünölmüştür.

Şekil 3.34 Molenvliet Projesi Açık Yapı Sistemi (Url-11)

Li Shanshan' ın Open House dergisinde yazdığı ‘ İki Açık Yapı Projesinin Kullanım-Sonrası Araştırması’ makalesi, Molenvliet Projesini ele almaktadır. Çalışma kapsamında yazarın görüştüğü 4 ailenin de, yapının inşa edildiği tarihten itibaren burada kaldığı, evlerini ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürebildikleri anlaşılmaktadır. Görüőülen kullanıcılar arasında, sadece yapı elemanlarına dair malzeme değişiklikleri yapanlar olduğu gibi, plan kurgusunu tamamen değiştirenler de bulunmaktadır. Odaların sayısının artırılıp azaltılarak, ek bir mutfak eklenerek, depo alanının çamaşır odasına dönüştürölerek, zaman içinde oluşun mekânsal ihtiyaçlar karşılanabilmiştir.⁹³ (Shanshan, 2015)

⁹² (van der Werf 1980, pp. 160-69).

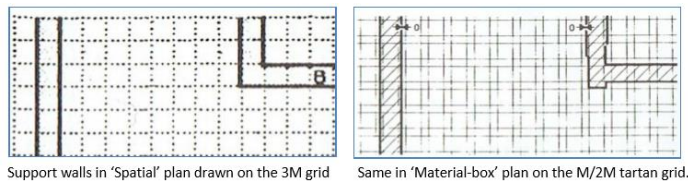
⁹³ (Open House International, Vol.40 No.4, 2015, sy.94-100)

Keyenburg Projesi

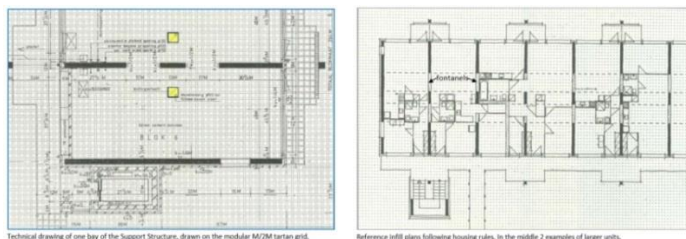

Şekil 3.35 Keyenburg Projesi, Cephe Görseli ve Yapı Kurgusunu Aktaran Görsel

Frans van der Werf'in bir diğer 'Açık Yapı' projesi olan Keyenburg, 1985 yılında Rotterdam şehrinin 'Zuidwijk' bölgesinde 152 adet bir ve iki kişilik daire olarak inşa edilmiştir. 115 birim 49 m², 32 birim 42 m², 5 birim ise engelliler için daha büyük tasarlanmıştır. Molenvliet projesinde uygulanan yapım sistemleri ile birlikte bu projede bilgisayar teknolojisinin de kullanımı tasarım ve katılım sürecine destek vermiştir. Yapının tasarımı, SAR'ın önerdiği, ızgara ve modüler sisteme dayanmaktadır. Bunun için yapı üç ölçeğe ayrılarak, modül boyutları belirlenmiştir. 'Mekânsal plan' için 3M (30 cm) ızgara modülü kullanılmıştır, 'Malzeme/Kutu planı' için M/2M (10 cm/20 cm) ızgara kullanılmıştır, Destek ve dolgu alanlarının boyutları bu modüllere göre belirlenmiştir.

Şekil 3.36 Keyenburg, Tartan Grid Sistem (Url-12)

Şekil 3.37 Keyenburg, Solda Destek Yapı Plan Çizimi, Sağda Dolgu Plan Çizimi ⁹⁴

Teknik anlamda bu belirlemelerden sonra, dolgunun tasarımı kullanıcılar ile birlikte yapılmıştır. Bilgisayar teknolojilerindeki gelişme ile birlikte bu süreç daha hızlı ve verimli gerçekleştirilebilmiştir. Mimarlar bu aşamada, sadece yönlendirici / danışman olarak görev almıştır.

⁹⁴ Görsel ve çizimlere <https://thematicdesign.org/> internet sitesinden erişilmiştir.

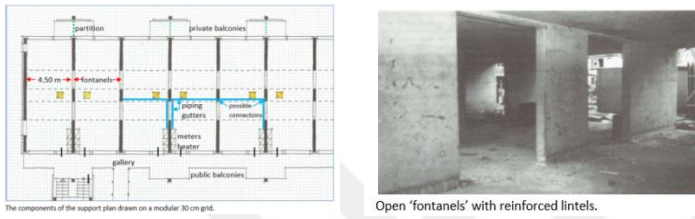

Choosing the ones dwelling by a lot number.

Consultant (L) designing for a future resident.

Şekil 3.38 Keyenburg, Kullanıcılar ile Ortak Karar Üzerine Görüşmeler

Yapı, basit destek yapısının sağladığı açıklık ile genişliği 4.50 m, derinliği 10.8 m olacak şekilde tasarlanmıştır. Duvarlar ise ‘fontaneler’ ile kurgulanarak ihtiyaç durumunda açılabilir, yeniden eklenebilir şekilde düzenlenmiştir.

The components of the support plan drawn on a modular 30 cm grid.

Open 'fontanel' with reinforced lintels.

Şekil 3.39 Keyenburg, Plan kurgusunda ve İç Mekân Görselinde ‘Fontanel’ Kullanımı

Two very different 48,6 m² apartments

Şekil 3.40 Keyenburg, Farklı kurguda düzenlenmiş iki daire

Yaşama birimlerine erişim için tasarlanan uzun galeriler, hem ekonomik açıdan uygun olmuştur (merdivene gerek kalmamıştır) hem de amaçlandığı gibi kamusal iletişimi arttırmış, sosyal ilişkileri güçlendirmiştir. Bu etkiyi arttırmak için bu galeriler özellikle geniş tutulmuş, bazı noktalarda oluşturulan çıkıntılarla bazı kullanıcıların yarı açık ortak bir ‘oturma odası’ gibi kullandığı, bazı kullanıcıların bir giriş holü gibi kullandığı, bazılarının depo olarak kullandığı ek bir alana izin vermiştir.

Public balcony on top floor, in the face of 2 front-doors. Same on the second floor.

Closed gallery for 'assisted living' on second floor.

Ground floor 'gallery'.

Şekil 3.41 Keyenburg, Giriş Bölümünde Sağlanan Açıklık

3.2. Kendileme (Appropriation)

Endüstri devrimi ile birlikte üretim sisteminin değişmesi, modernitenin beraberinde getirdiği toplumsal yaşamdaki dönüşüm gibi etkilerin sonucunda ortaya çıkan bir diğer problem, yaşama mekânı ile iletişimi kalmayan bireyin, yitirdiği aidiyet duygusu ile yaşama birimini bir ‘tüketim nesnesi’ olarak algılamaya başlamasıdır. Bu probleme karşı çalışma kapsamında sunulan çözüm önerisi ise, bireyin yaşama birimi ile yeniden etkileşimi sağlamak noktasında, tasarım sürecine katılımını sağlamak ve kimliğini yansıtabileceği olanağı sunmaktır.

3.2.1. Problem: Evin Bir Meta Olarak Konuta Dönüşümü

Ev / yuva ve mesken kavramları, fiziksel bir biçim olmanın ötesinde; bireyin varlığını kazandığı, kendi sınırlarını ve kurallarını koyarak kimliğini oluşturabildiği, anılar biriktirdiği ve deneyimler edindiği, bir ‘yere’ aidiyetini sağlayabildiği ve bu sayede var oluşunu anlamlandırabildiği yerdir. Ancak günümüzde, bireyin yaşama mekânı üzerinde yorumunu katabileceği bir açıklığın olmaması, bu anlamda bireyin mekân ile arasındaki iletişimin kopmuş olması; öz anlamından kopup, sadece sayısal değerleri ile var olan, fiziksel bir biçim olarak, ekonomik bir değer olarak ‘konut’ algısına dönüşmesine neden olmuştur.

Bu algısal değişikliğin önemli bir nedeni, modernizmin beraberinde getirdiği sonuçlar ile birlikte toplumsal yaşamdaki dönüşümdür. Modernleşme ile birlikte teknolojik ilerleme ve endüstrileşme, kentleşme ve nüfus yoğunluğunun artması, bir önceki bölümde de irdelediğimiz, bireysel üretimin yerini kitlesel üretimin almasına neden olmuştur. Bu dönüşüm ile birlikte, geleneksel dönemde bireylerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda bireysel olarak ürettiği evlerin yerini, makineleşme çağının algısında; tek tipleştirilmiş, seri üretilen, kullanıcılarından bağımsız düşünölen bir üretim biçimi almıştır. Bunun sonucunda ise, birey sayısal bir temsile indirgenmiş, konut ise bir çoğaltım nesnesi olarak, ekonomik bir kazanç aracına dönüşmüştür.

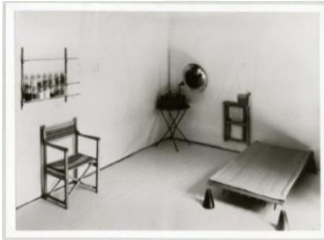
Modernizmin yaşam biçiminde neden olduğu değişiklikler ve bu değişimlerin birey tarafından algılanma hali olarak yorumlanabilecek modernite, sürekli bir evrim ve dönüşüm içinde, geçmişten tamamen farklılaşarak geleceğe yönelen bir yaşam tarzını beraberinde getirmiştir. Bu durumun bir ayağı, teknolojik gelişmeler ve endüstrileşme ile birlikte seri üretimin konut üzerindeki baskısının yarattığı sonuçlar iken bir diğer olgu ise modern yaşamın özünde var olan geçicilik ve değişim halidir.

Yuva; doğası gereği, kalıcılığı temsil eder, birey ile etkileşimin, anıların alanıdır, bir yaşanmışlığın sonucunda oluşur. Modernite ise, bunun tam zıttı olarak, gelenekten kopuş, geçmişi reddetme hali olarak tanımlanmaktadır. Modernizm ile birlikte başlayan, hız ve hareket çağının yaşamı göçebeleştirilen, sürekli değişime ve harekete yönelen hali ‘bir yere ait olabilmeyi’ artık mümkün kılmamaktadır.

Elli yıl öncesine oranla çok daha yüksek oranlarda seyahat eden, iş değişikliği yüzünden doğup büyüdüğü yerlerden ve bildiği coğrafyalardan taşınmak zorunda kalan milyonlarca insan her gün göçebe hayatı yaşamaktadır. Yerküre üzerindeki mesafelerin artık önemsenmeyecek kadar kısalması modern insanın yer ile ilişkisini değiştirmiş görünmektedir. (Över, 2008)

Hilde Heynen, modern özneyi yabancı ve göçmenler ile özdeşleştirmektedir. Onların bir yere ait olmayan yaşam şekli ve algısının, hareketli ve istikrarsız bir toplumda yaşayan bireysel deneyim için model oluşturduğunu söylemektedir:

Artık varoluş şekli öldü ve mesken indirgendi: otel odalarında süren hayata, krematoryumlarda yakılan ölümlere.⁹⁵ İnziva ve güvenlik olarak mesken gününü doldurdu. Otel odaları ve krematoryumlar bireye yeni yaşam koşullarına adapte olmayı öğretiyor: bu yaşam koşulları, kalıcılık ve köklü olmaktan ziyade gelip geçicilik ve istikrarsızlıkla ilgilidir. (Heynen H. , 1999)

Şekil 3.42 Hannes Meyer, Co-op Zimmer, 1926⁹⁶

Benjamin meskeni, bireyin çevresi ve yaşama mekânı arasındaki uyuma ve etkileşime bağlamaktadır. Bireyin meskenine uyum sağladığı, meskenin bireye uyum sağladığı, birlikte dönüştükleri bir kılıftan bahsetmektedir. Almandaca wohnen (mesken) ile gewohnt (geleneksel, alışlagelmiş) kelimelerinin birbirleri ile ilişkilerini göstererek desteklediği bu yaklaşımının geleneksel olandan kopuşu vurgulayan, alışkanlıklar yerine değişim ve geçiciliği savunan modern dünyada mümkün olmadığını ifade etmektedir:

⁹⁵ Benjamin, Das Passagenwerk, s.292

⁹⁶ Kalıcılık ve köklülük yerine, geçicilik ve sabitlenmeye dayanan yeni göçebe yaşam biçiminin görselleştirilmesi- Görsel ve açıklaması Hilde Heynen- Mimarlık ve Modernite kitabından alınmıştır.

Benjamin'in görüşüne göre mesken aslında, ana rahminin uzak bir anısı olarak anlaşılmalı. Korunma ve koruyucu bir kılıf arama duygusu, mesken açısından birinci derecede önemli, ne var ki bu, 19. yüzyılda en uç noktasına dek taşınmış bir fikirdi: ' meskenin ilkel formu ev değil kılıftır. Bu kılıf sakinlerinin mührünü taşır... 19. yüzyıl meskeni bir kutu olarak düşündü, bireyi tüm eşyalarıyla birlikte onun içine tıktı.'⁹⁷ (Heynen H. , 1999)

Bireyin yer ile yaşama mekânı ile ilişkisinin kopması bir 'köksüzlük' durumu yaratmaktadır. Dönüşen yaşam şeklindeki rasyonalize edici, tektipleştirici hal ve amaçlanan evrensellik idealinin bu duruma neden olduğu ancak bununla birlikte aidiyet hissinin de yok olduğu ifade edilebilir.

Loos'a göre modern insanlar daha doğrusu kent sakinleri köksüzdürler, artık bir kültürleri yoktur... Konut, kök salma ve birlik duygusu ile alakalı olan her şeye sahiptir... Metropoliste konut daha çok, insanın kendi yerini bulmasıyla ve bir toplulukla her türlü organik bağlantının yokluğuyla ilgilidir. (Heynen H. , 1999)

Ernst Bloch, bireyin kendi 'yeri'ne, anavatanına ulaşması gerekliliğini 'Heimat' kavramı ile açıklamaktadır: 'Heimat, 'yeninin, eski olanla giriştiği diyalektik-materyalist mücadelede, dışarıya ve yukarı doğru gelişirken, hala olmamış, hala başarılmamış anavatan' dır.'" (Bloch, 1959) Burası, bireyin yeniden yaşama mekânı ve dünya ile iletişim kurabildiği ve böylelikle daha iyi bir yaşam hayalinin gerçekleştiği ütopyadır. Günümüz dünyasında, buraya ulaşmanın zorluğunu ise şu şekilde ifade etmektedir: "Şu sıralar pek çok yerdeki konut, sanki terk edilmeye hazır gibi gözüküyor... içlerinde yaşayan insanların bunlarla ilişki kurabilmeleri mümkün değildir...bu konutlar ve kentlerde yaşayan gerçek insanlar, standartlaştırılmış akkarıncalara dönüşürler ya da bir 'konut makinesi' içindeki, hala fazlasıyla organik olan yabancı bedenler, bütün o gerçek insanlardan, yuvalardan, ferahlıktan, anavatandan çok iraktırlar.'"⁹⁸

Modernite ile birlikte, bir yer'e ait olma durumundan vazgeçmek; bireyin kimliğinin, var olabilme durumunun, anlamın kaybı demektir. Geleneksel değerler ve yaşama alışkanlıklarının, modernite ile birlikte aniden değişmesi ve sürekli değişime tabi olması, bireylerin kendi kimlikleri ile toplumun talep ettiği davranış kalıpları arasında bir ayrıma ve süreksizliğe neden olmuştur. Kimliği ve varlığını yok sayarak bir modern özne modelinin ardına saklanmak, bu duruma karşı sorgulanmadan benimsenen bir yol olmuştur. Loos, sürekli değişen norm ve farklı koşullara uyum

⁹⁷ Benjamin, Das Passagenwerk, s. 291-292

⁹⁸ Bloch, The Principle of Hope, Das Prinzip Hoffnung, sy. 861 Alıntıya Hilde Heynen'in 'Mimarlık ve Modernite: Bir Eleştiri' kitabından erişilmiştir.

sağlayabilmenin ancak bireyin sahip olması gereken maskeler ile mümkün olabileceğini ifade etmektedir:

Loos'a göre modern kültürün ilerleyebilmesinin tek yolu, olayların aldığı bu hali ve içsel deneyimle dışsal formlar arasındaki ilişkinin mükemmel olamayacağını kabul etmektir, aralarında bir çatlak oluşmuş durumdadır. En kültürlü insan her koşula adapte olabilen ve her ortam ve grup içinde uygun biçimde davranabilen kişidir. Bu nitelik iç ile dış arasında özellikle bir ayırım veya maske aracılığıyla elde edilir. Bu maske, uzlaşım/ kabul gören düzene riayet edecek şekilde tasarlanmış olmalıdır. (Heynen H. , 1999)

Soyut bir kavram olarak maske; kimi zaman giysiler, kimi zaman tüketim ürünleri, kimi zaman kişinin yaşama mekânları, kimi zaman ise sunulan ortak davranış kalıpları olabilir; bazen ise tümünü kapsar. Bireyler bu kavramın ardında kendi kimliklerini gizleyerek, modern özne modeline bürünürler.

Birey ve yaşama mekânı arasındaki etkileşimi kırma üzerine kurulu meskensizlik fikri; bireyi aynılaştırarak, bir kapsül içine, bir maske ardına alarak; konutu ise aynı ölçüde rijitleştirip, belirli kalıplar içinde seri üretilen bir nesneye indirgeyerek mümkün olabilmıştır. Bireyin maske ardında, konutun bir kalıp içinde olduğu böyle bir durumda birey ve yaşama mekânı arasında bir iletişim olanağı kalmamıştır. Bunun sonucunda yuva algısı değişmiş, birey için bir 'tüketim ürünü'ne indirgenmiş, meta olarak alınıp satılan bir nesne olarak konut fikri ortaya çıkmıştır. Bir tüketim nesnesi olarak konut böylelikle, piyasa dinamiklerinin etkisi altında manipüle edilen ticari bir nesneye indirgenmiştir. Çeşitli reklamlar ve algısal oyunlarla yapay olarak istek ve ihtiyaçlar yaratılmakta, böylelikle bir yaşam kurgulanıp sunulmaktadır. Cengiz Bektaşın 1983 yılında yazdığı makalesinde bahsettiği durum günümüzde de geçerliliğini korumaktadır:

21.yüzyılda ev; manevi değerleri üzerinden değil maddi açılımları üzerinden algılanan ve maddeler dünyasına ait olan bir obje haline gelmiştir. 21. yüzyılda, evin artık alınıp satılan bir ticari meta haline geldiğini, oda sayısı ve net alanı üzerinden pazarlandığını, değerinin banyosunda kullanılan armatürler ya da içindeki mobilyaların fiyatından kaynaklandığını deneyimliyoruz. Kapitalizm ve yaratmış olduğu tüketim toplumu, küreselleşme ve hızla gelişen iletişim ağı, evin ticari değerinin yükselmesini sağlarken kavramsal tanımının anlamını yitirmesine neden olmuştur. (Bektaş, 1983)

Uğur Tanyeli de 'Yıkarak Yapmak' başlıklı kitabında bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

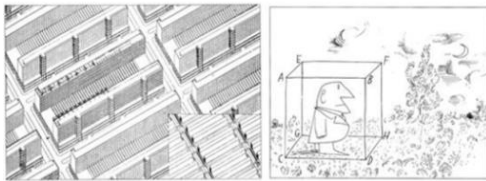
... 1980'lerden itibaren konut arzı fazlasıyla karakterize oluyor. Üstelik bu yeni üretim fazlası dönemde, 'en iyi yatırım konut yatırımı' şeklindeki argümanlarla barınma tek bir gerçekliğe, ekonomiye indirgenecekti... Bu ekonomik gerçekliğin ağırlığı karşısında mimar sustu, öte taraftan da mimarın adı aynı ekonomik gerçekliğe eklenen bir değer kalemine dönüşmeye başladı. Konut sitelerinin bir marka haline getirilmiş tasarımcı adı vurgulanarak pazarlanması böyledir. Bu durumda konuttan konuşmak reklam metni yazmaktan çok az farklı hale gelir. (Tanyeli, Yıkarak Yapmak Anarşist Bir Mimarlık Kuramı İçin Altılık, 2017)

Seri ve karlı üretim ve beraberinde getirdiği tüketim toplumu, konutu alınıp satılan bir ticari meta haline getirmekte, evin insanlar için ifade ettiği duygusal arka planı dışlamaktadır. Sadece ekonomik çıkarlar düşünülerek, bir meta olarak algılanan konut üretimi sayısal veriler üzerinden pazarlanan bir piyasaya indirgenmiştir. Günümüz kentlerinde de nüfus artışına bağlı olarak ve ekonomik fayda gözetilerek bir yapım sistemi geliştirilmesi, daha yüksek yoğunluklu, monoton iri konut blokları ile sonuçlanmıştır. Kitlesele üretim halinin bireysel kontrol ve yorumu arka planda tutması, tüm bireyleri ve yaşama mekânlarını aynılaştırarak farklı deneyimlere izin vermemesi, günümüz kentlerinde kimlik kaybının en önemli sebebidir.

...konut kulelerinde, tekdüze olarak inşa edilmiş ve sabit bireysel konutlar, insanları binaların kontrolünden mahrum bıraktıklarında, evler artık insanların yaşamını izleyemedi. Sonuç olarak, bireysel evlerin kimlikleri kaybolur, yani evlerin esas anlamı - insanların aidiyet duygusuna sahip oldukları yerler ve kimlik kaybolur. (Peng, 2001)

Nesnelere ilişki kurabilmenin sonucu olarak birbirine uyum sağlama, birbirini dönüştürebilme ve bu sayede bir kimlik oluşturabilme mümkün olabilmektedir. Bu yaşamsallığın bir getirisidir. Norberg-Schulz bu bağlantının kesildiğini şu şekilde ifade etmektedir:

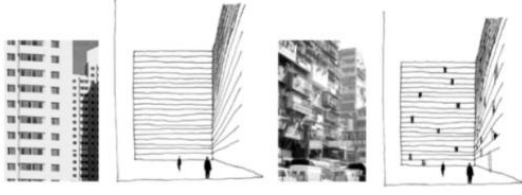
Mekân ve var oluş arasındaki bağlantıyı açıklarken Schulz, kimlik ve mekânsal birliktelik arasındaki bir kopmanın sonuçlarının altını çizmektedir. Schulz'a göre gerçekteki mekân ve var oluşsal mekân üst üste düşürülemezse bu durum kişide dışarıda, uzakta olma ve kaybolma durumunun yaşanmasına neden olacaktır. (Norberg-Schulz, 1988)

Şekil 3.43 Bireysel kontrolün kaybı, insanlar ile onların eşyaları ve yerleri arasındaki bağlantıyı keser.⁹⁹

⁹⁹ Norberg-Schulz, 1986: P13, 15, 21

Bireysel evlerin kimlik kaybına bağlı olarak “evsizlik” duygusu, gerçek ve acı verici. İnsanlar sahip oldukları halde evlerinin olduğunu hissetmeyecek kadar üzücü bir ikilemleri var. (Zhu, 1999: P12)

Şekil 3.44 Yaşama mekânı ile ilişkisi kopan birey: Soldaki görselde, birey ve konutu arasındaki ilişkinin kopukluğu aktarılmakta, sağdaki görselde ise bireyin yaşama alanına aidiyet hissettiğindeki durum tasvir edilmektedir. ¹⁰⁰

Heidegger’in felsefesine göre, varlık ancak mekân içerisinde kendini gerçekleştirebilir, mekân ile birlikte var olabilir. ‘Orada olmak’ anlamına gelen ‘Dasein’ terimi¹⁰¹ bu konuda açıklayıcı olmaktadır. Kişi, varlığını/ kimliğini ancak mekânı anlamlandırabildiğinde kazanabilir. Bu anlamda insanın var oluşu, aslında kimlik oluşturabilme üzerine kuruludur. Bunu yapamadığında ise, ait hissedememe, yabancılaşma, kaybolma gibi problemler ortaya çıkmaktadır. 1950’li yıllardan itibaren hâkim olan monoton ve kimliksiz konut yapılaşmasının sonucu olarak insanların bu gibi problemleri sıklıkla yaşadığı görülmektedir. O dönemlerde yazılan metinlerden, intihar ve deliliğin modern kentlerde arttığı okunabilmektedir:

Başkenti çevreleyen yükselteli alçaltılı alanlara aceleyle dikilmiş ve yıkık dökük duvarlarıyla insana acı veren kil ve kireç karışımlarına, tahta parçalarından ve taşlardan yapılmış, sallanıp duran bu temelsiz ve cılız hücrelere en küçük ayrıntısına kadar birbirinin aynı olmalarına rağmen her biri benzerleri arasında yitip gitmiş hissi verecek kadar birbirine yabancı bu iç karartıcı evlere bakıyorum. Rahatsız ve çirkin bu konutlar halkın gitgide yayılan derin mutsuzluğunun ifadeleridir. (William Ruskin)

1983 yılında Mimarlık dergisinde yazılan ‘Bütün İhtiyaçların Karşılandığı Toplu Konut: ‘Arabelia’ makalesinde¹⁰² de bu durum örneklenmektedir. Makalede önce, bireyin ihtiyacı olabileceği her şeyi bu yapıda bulabilme durumu anlatılmaktadır, devamında ise, insanların da bu beklentilerle bu yapıya yerleştiklerini ancak bir süre

¹⁰⁰ Görsellere, Liu Peng’in 2001 yılında yazdığı ‘ Reestablishing Identity of Individual Homes In High –rise Residential Towers’ başlıklı çalışmasından erişilmiştir. Çalışmada görseller şu şekilde aktarılmaktadır: Soldaki görsel, “Bireysel kontrol kaybedildiğinde, insan topluluktaki diğer üyelerin konutunu ve varlığını hissedemez ve kendisi ile topluluğu arasındaki bağlantı kopar.” Sağdaki Görsel: Sadece bireysel denetime izin verildiğinde, insan topluluktaki diğer üyelerin konutunu ve varlığını hissedebiliyor ve onunla topluluğu arasında bağlantı kurabilir.

¹⁰¹ Almanca’da Dasein, genellikle varoluş ve yaşam anlamında kullanılır. Heidegger’in terminolojisinde Dasein insanla aynı anlama gelir. Sözcüğün lafzi anlamı ‘orada olmayı’ ifade eder. Bu terim, öze tam karşıt olarak, varoluş için kullanılır. (Tülüce, 2016)

¹⁰² Mimarlık dergisinde 1983 yılında yayınlanan makaleye derginin internet sitesindeki arşiv bölümünden erişilebilmektedir. (Url- 13)

sonra bambaşka bir gerçekle yüzleştikleri aktarılmaktadır. Ait hissedememe, evinde hissedememe durumunun yoğun olarak yaşandığını, bu duruma bazı insanların dayanamadığı ve yaşamlarına son vermek istedikleri anlatılmaktadır:

1970'te evin açılışı sırasında "Yeni üslup bulundu!" diye yazmıştı gazeteler: "Yarının yaşamı burada başladı... Yarının ihtiyaçlarına cevap veren mekânlar... 1800 kişinin yaşadığı Arabella'nın yöneticisi, "Teorik olarak kimse bu evi terketme ihtiyacı duymaz, çünkü burada aradığı her şeyi bulur" diyor... (Joedecke, 1982)

Şekil 3.45 Arabelia Konut Yapısı¹⁰³

Makalenin devamında ise, kullanımdan sonraki durum şu şekilde aktarılmaktadır:

Bild Gazetesinde "ölüler evi" olarak tanıtdıldıktan sonra, Grosshessel Köprüsünün eski haline benzer biçimde, intihar etmek isteyenlerin çekim merkezi oldu. "İntihar etmek isteyen, en sonunda bir kez daha başrolü oynayabilmek istediği için, böyle olması doğal" diyor yönetici Gebhard. Bugüne kadar 21 kişi Arabella'dan atlayarak intihar etti. (Joedecke, 1982)

Modernizm ile birlikte, tek tipleştirilerek tüm kentlere yayılan büyük konut bloklarının ve bu bloklara kapatılarak 'yerlerinden' edilen 'köklerine' dokunamayan, bir karşılaşma ve deneyim olanağına sahip olmayan bireylerin durumu Heidegger ve Ev makalesinde şu şekilde ifade edilmektedir:

Heidegger'e göre, Dünyada bulunma biçimimiz, doğa, eşya ve insanın birbirini açılmayan, belirgin varlıkbilimsel dansının müziğini susturmuş... Heidegger, aşağıdaki soruları yanıtlanmadıkça, bize umut sözü vermiyor: Dünyada neden hiçbir şey birbirini görmüyor, birbirine yaklaşıyor, neden her şey artık birarada değil, neden bir varlıkbilimsel dayanışma yok, neden müzik susmuş, neden akıp gitmesi gereken yaşam kutsal kavramlarla kristalleştirilmiş? Böyle bir dünyada her şey yerinden yurdundan edilmiştir. Ruhumuz köklerine dokunamıyor. Hepimiz ev ve yurt özlemi çekiyoruz. Sıkıntının, uzayan zamanların nedeni işte bu özlem: Tanıdık bir dünya istiyoruz. Birlikte olmak istiyoruz: Ağaça, çay bardağıyla, eski bir resimle, evin önündeki kırık sandalyeyle, bir dostla, bir komşuyla, köşedeki konutla... Yeniden şaşırarak, ürkmek istiyoruz. Peki bu varoluşsal ruh durumlarını tekrar nasıl yakalayacağız? Heidegger'e göre sıkıntının kaynağı ev ve yurt özlemidir (Turan, 1994).

¹⁰³ Görsel ve bilgiler, Mimarlık dergisinde 1982 yılında yayınlanan 'Bütün İhtiyaçların Karşılandığı Konut: Arabelia' makalesinden alınmıştır.

Özlenen ev, bugünkü anlamıyla algıladığımız, fiziksel biçime indirgenmiş ev değildir. Yeniden iletişim kurabileceğimiz, birlikte var olabileceğimiz evi arıyoruz. Heidegger ise bunun yolunun, dünyada sadece bulunmak yerine yeniden yaşamaya eylemeye geri dönmenin, köklerimiz ile yeniden buluşabilmenin yolunun, meskene geri dönüş ile mümkün olabileceğini söylemektedir. Meskene geri dönüşün yolu ise yeniden inşa etmektir, yaşama birimlerimiz hakkında söz söylemek, yapımına katılmak, kendi kimliğimize, kendi istek ve ihtiyaçlarımıza göre dönüştürebilmektir.

3.2.2. Çözüm Önerisi: Mimari Üretimde Kimlik / Katılım / Kendileme

Modernizmin beraberinde getirdiği rasyonalize edilmiş yaşam kurgusu ve bireylerin özdeşleşmesi ideali, farklı kimliklerin varlığına imkân tanımamaktadır. Bireyin bir ‘modern özne’ olarak, yaşama biriminin bir kalıp olarak varlığı birey-mekân etkileşimini mümkün kılmamaktadır. Bu durumda birey yaşadığı yere ait hissedememekte ve bir önceki başlıkta bahsedilen problemler ortaya çıkmaktadır. Bu problemlerin çözümü kişinin kendi kimliğini bulup yeniden var olabilmesiyle mümkündür. Bunun için ise, Heidegger’in ‘var olma biçimi’ olarak tanımladığı ‘bauen’ kelimesinin diğer bir anlamı olan inşa etmek/iskân etmek eylemine geri dönmek gerekmektedir. Modern çağda bunun karşılığının, yaşama mekânına kendi kimliğini yansıtabilme, istek ve ihtiyaçlarına göre dönüştürebilme, yani ‘kendileme (appropriation)’ kavramı olduğu bu bölümde tartışmaya açılmaktadır.

Mimari Üretimde Kimlik ve Katılım Kavramı

Konutun yeniden yuva anlamına dönebilmesi için, günümüzde var olan sadece sayısal verilere göre biçimlenen fiziksel bir nesne olma durumundan, bireyin hem kendi varlığını hissedebildiği, kendi kimliğini yansıtabildiği; hem de kendi istek ve ihtiyaçlarına göre dönüştürebilerek ait hissedebildiği ‘yer’ durumuna geri dönebilmesi gerekmektedir. Yeniden yuva olarak özüne dönebilme arayışında, mekânın sadece en, boy ve yükseklikten, oda sayısından, ticari değerinden ibaret olan bir kavram olmadığı bilinmelidir. ‘Zaman’ ve ‘birey’ kavramlarının tasarıma dâhil edilmesi ile birlikte, yaşantı ve deneyim yeniden tartışılabilir olur. Adam Sharr ‘Mimarlar İçin Heidegger’ kitabında Heidegger’in mesken kavramının farklılaşabilen deneyimler ile mümkün olduğunu, bunun kimliği beraberinde getirdiğini şu şekilde ifade etmektedir:

Heidegger insan deneyimine odaklanan mesken kavramından söz etmektedir. Savaş sonrası dönemde deneyimin göz ardı edilmeye başlandığı, teknik ve iktisadi istatistiklerin önem

kazandığı, insanların da eylemlerini bilim ve teknolojiyle ölçtüğü bu dönemde insan deneyimine tekrar odaklanmaya çalışır; çünkü Heidegger'e göre insanlar çevrelerini anlamlandırırken bilim ve teknolojiye başvuramaz, oraya yerleşir ve duygusal bağlar kurarlar, oraya ait hissetmek isterler. (Sharr, Mimarlar İçin Düşünürler / Mimarlar İçin Heidegger , 2010)

Prohansky de Heidegger'in inşa etmenin var olabilmenin bir koşulu olduğunu öne sürdüğü fikrinin izinden gider. Kişinin fiziksel çevresi üzerindeki kontrolünün varlığını güçlendirdiğini ve hâkimiyet kurabildiği nesnelere ile kimliğini kazanabildiğini şu şekilde ifade eder:

Benim' iyelik zamiri, 'benim odam, benim mahallem, benim sıram, benim sandalyem' kullanımında olduğu gibi yasal ya da normatif iyelikten daha fazla şey anlatır. Bu objeler, bu mekânlar ve yerler bireyin kendisinin uzantısıdır ve hatta kimliğinin bir unsuru olabilirler. (Proshansky, 1974)

Bir nesnenin, bir yerin, bir mekânın aidiyeti, kendi kimliğini katabilme, kişiselleştirebilme ile mümkündür. Yaşama mekânı olarak ev, yuva; bireyin tüm yaşamsal süreçlerini geçirdiği; doğduğu, büyüdüğü, evlendiği, çocuklarını büyüttüğü, çalıştığı, yaşlandığı, öldüğü yerdir. Birey konuta yerleştiği ilk andan itibaren, onu bu süreç içinde gelişen ihtiyaçlarına göre dönüştürebildiği, çeşitli ilişki ve deneyimlerini burada yaşayabildiği ölçüde ait hissedebilecek ve 'ev, yuva' haline gelebilecektir.

Konutları "eve" çevirme, kendi yer ve kimlik bilincimizi yaratma ile ilgilidir. Duvarlara resimler asma, renkleri seçme, bahçeyi düzenleme gibi hareketlerin hepsi konutu çevredekilerden farklılaştırmaya ve bunun "bizim yerimiz" veya "benim yerim" olduğunu göstermeye yarar. (Cooper, 1995)

Loos, modern dönem ile birlikte, bireylerin kendi kültürleri ile arasındaki organik ilişkinin kırıldığını, insanların artık köksüz olduğunu; kamusal imgeleri ile fiili kişiliklerinin örtüşmediğini, bunu gizleyebilmek için maskelere ihtiyacı olduğunu belirtirken; modern öncesi dönemdeki durumu çocukluğunu geçirdiği evi anlatarak şu şekilde ifade etmektedir:

Tanrıya şükür modaya uygun bir evde yetişmedim. O zamanlar henüz bunun ne olduğunu kimse bilmiyordu. Şimdi ne yazık ki, benim ailemde de her şey farklı. Fakat o günlerde! İşte masa buradaydı, tamamen derme çatma ve girift bir mobilya parçası, berbat bir kilit mekanizması olan açılır kapanır bir masaydı. Fakat o bizim masamızdı, bize aitti! Bunun ne anlama geldiğini anlayabiliyor musunuz? ... Her mobilya parçasının, her şeyin, her nesnenin

anlatacak bir öyküsü, bir aile tarihi vardı. Bu ev hiçbir zaman tamamlanmadı; bizimle birlikte büyüdü ve bizler de onun içinde büyüdük.’’¹⁰⁴ (Loos, 1897-1900)

Loos, yaşama mekânının, bireyin kendisi ile birlikte dönüştüğü durumda aidiyet hissinin kurulabildiğini ifade etmektedir. Bu alanın kişisel bir alan olduğunu, bir mimar ya da tasarımcı tarafından bir yaşam biçiminin dikte edilemeyeceğini aktarmaktadır.

Mimari Üretimde Kendileme (Appropriation) Kavramı

Modernite ile birlikte gelen geçmişten kopma, geçicilik ve değişim durumu yuvanın özüne uymamaktadır. Böyle bir çağda, sağlanması gereken, değişim sürecinde müdahale edebilmek için ait hissedebilmektir. Bu ise değişimin kaynağının bireyin istek ve ihtiyaçlarına yönelik olması, değiştirenin ise yine birey olması ile sağlanabilir. Bunun karşılığı ise ‘kendileme’¹⁰⁵ kavramının özüdür.

Bilgin (1991), kendileme kavramını, ‘kişinin kendine ait olan, kendinin bildiği mekânı, düzenleyerek, organize ederek ve diyalektik olarak farklılaştırması’ şeklinde tanımlamaktadır. Elif Kösten ise, ‘bir mekâna sahip olmak, onu kişisel ve sosyal anlamlarla donatmak’¹⁰⁶ olarak tanımlamaktadır.

Kendilemenin getirdiği aşinalık ilişkisi ile hem yaşama mekânının kimliğini kendi kimliğimizle birlikte oluşturabilir, hem de kendi kimliğimizi tamamlama imkânına sahip olabiliriz.

Bahr da modernite ile birlikte gelen umutsuzluk halinin, birey ile yaşama mekânı arasında ilişkinin yeniden kurularak, yaşama mekânının kişinin kimliğinin bir yansıması olduğu durumda çözülebileceğini şu şekilde ifade etmektedir:

Baskın olan his diyordu Bahr, ıstırap ve umutsuzluktur: ‘ Büyük bir keder duygusu zamanımızın içine işliyor ve ıstırap, katlanılmaz hale geliyor.. Bu dünyayı keder mi bastı? Ancak bu felaketin karşısında dahi insan pes etmemeliydi... Ev sakininin içsel gerçekliğini açığa vuran bir Gesamtkunstwerk¹⁰⁷ olmalıydı: Kapının üstünde bir şiir dizesi yazılmalı: Benim bütün varlığımı ifade eden bir dize ve bu dizinin sözcüklerle ifade ettiği şey, tüm renkler ve çizgilerle aynı şekilde söylenmeli ve her iskemle, her duvar kağıdı deseni, her lamba bu aynı dizeyi bir kez daha tekrar etmelidir. Böyle bir konutta kendi ruhumu her yerde, aynada görür gibi görebilmeliyim. ¹⁰⁸ (Heynen H. , 1999)

¹⁰⁴ Loos, Spoken into the Void, s.23-24 Alıntıya, Hilde Heynen’in ‘Mimarlık ve Modernite: Bir Eleştiri’ kitabından erişilmiştir.

¹⁰⁵ Kendileme, yapma (making) ve edim (acting) içerdiğinden, dönüştürme ve değiştirme sürecinde ifadesini bulur.

¹⁰⁶ (Kösten, 2011)

¹⁰⁷ Hilde Heynen’in Mimarlık ve Modernite kitabında kelimenin anlamı, ‘Sanatların Sentezi’ olarak geçmektedir.

¹⁰⁸ Bahr, Secession (Vienna, 1900) ss.33

Lefebvre’de benzer şekilde, kavranan mekân yerine yaşanan mekânı savunarak, konutun kişiselleştirmeye, kendilemeye yuvaya dönüşeceğini, bizim de kendi kimliğimizi bu sayede bulabileceğimizi ifade etmektedir:

Lefebvre’ye göre mekâna konulduğu andan itibaren sandalye artık sadece sandalye değildir. O artık insanın kişisel mekânının, aynı zamanda bilincinin ve bilinçsizliğinin de bir sembolü haline gelmiştir. O’na göre içinde hiç bir şey olmayan mekân çöle benzer ve psikolojik olarak korkutucudur. Sandalyeyi içeri koyduğu zaman mekân daha tanıdık ve görülebilir hale gelir. “Eşikteki sandalyeyi görmek tıpkı çölde bize yalnız olmadığımızı söyleyen ayak izleriyle karşılaşmak gibidir.”... Mekâna katılan her kişisel ayrıntı onu tanıdık kılmakta, kişiye kendisini rahat hissettirmekte ve mekâna kimlik kazandırmaktadır. Objeler dünyasına ait olan evin değeri, yaşanmışlık olgusu ve deneyimlerle birleşerek, daha ruhani bir varlık olacak, konut artık yuva’ya dönüşecektir. Bize ait olduğunu düşündüğümüz mekânlar aslında kendimizin, seçimlerimizin ve kimliğimizin sembolleridir. Evimiz bizim en önemli kendimizi ifade etme biçimimizdir. (Lefebvre H. , 1998)

3.2.2.1 Mimari Üretimde Kimlik / Katılım / Kendileme Yaklaşımları

İdealize edilmiş bir yaşam biçimi sunmak üzere, bireyin mekânı ile ilişkisinin kesilmesi, bunun sonucunda konutun bir tüketim ürünü haline gelmesi; kitlesel olarak üretilen konut ve çevresinin monotonluğu gibi problemlere, 1950’li yılların sonlarına doğru tepkiler doğmuş; bireyin mekânı ile yeniden etkileşimini sağlamak üzere bir takım yaklaşımlar geliştirilmiştir. Team X grubunun ele aldığı ana sorunlardan biri, kimlik üzerinedir. Modernizmin evrensel ve determinist anlayışları ile ortaya çıkan kimliksizlik sorununa karşı bireyselliği geri getirebilme üzerine düşünceler geliştirmiş, mimarinin her bir kullanıcının bireyselliğini ve kültürünün ayırt edici özelliklerini bünyesinde barındırması gerektiğini savunmuşlardır. Bu amaçla tasarımcının kurguladığı ilksel formun, bireyin iradesine göre organik olarak değişebilirliğini / büyüyebilirliğini sağlaması gerektiğini belirtmişlerdir.

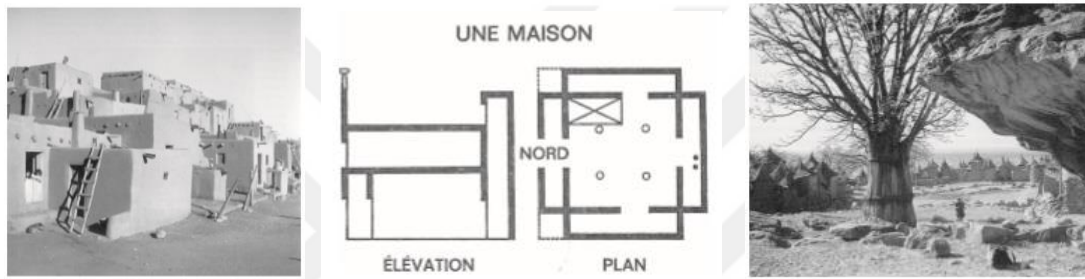

Şekil 3.46 Jaap Bakema / Bireyin Tasarıma Dâhil Edilmesi üzerine bir eskiz çalışma

Team X grubu ile başlayan ve günümüze kadar gelen mimari üretime bireyi dâhil etme amacı üzerine kurulu yaklaşımlar aşağıdaki başlıklarda aktarılmaktadır.

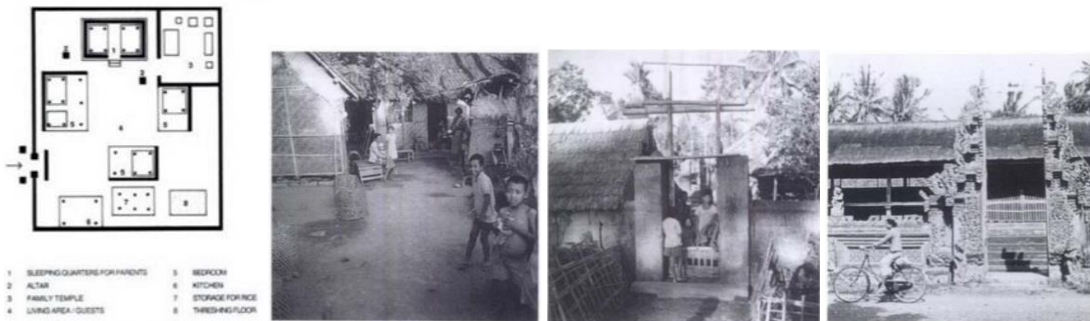
Forum Grubu:

Forum grubu Hollandalı mimarlar Jaap Bakema ve Aldo van Eyke tarafından oluşturulmuştur. 1959 yılında çıkardıkları Forum dergisini, CIAM Modernizmi üzerine eleştirilerini ifade etmenin yolu olarak kullanmışlardır. Sonraki yıllarda bu gruba, Hertzberger ve Habraken gibi mimarlar da katılmıştır. Bu grubun savunucuları Geleneksel mimarlığın süreç içinde gelişen, birey ve yaşantıyı tasarıma dâhil eden yapısını önemsemişler, çalışmalarını bu yönde sürdürmüşlerdir. Candilis Josic ve Woods'un, Cezayir Fas gibi Kuzey Afrika ülkelerine dair çalışmaları bunun bir örneğidir. Aldo van Eyck ise, geleneksel Mali yapılaşması üzerine çalışmalar yapmıştır.

Şekil 3.47 Aldo Van Eyck, Mali (Soldaki görsel), Bir evin planı ve kotu (sic), Dogon arazisi, Mali, (Ortakdaki Görsel) ,Yugo Na'daki ana köy meydanı, Dogonland, Mali, fotoğraf Aldo van Eyck, 1961 (Sağdaki görsel)¹⁰⁹

Hertzberger ise geleneksel dönem kurgusu ve günlük yaşam üzerine çalışma ve analizlerini Bali'de gerçekleştirmiş ve bu çalışmalarına 'Lessons for Students in Architecture' isimli kitabında yer vermiştir.

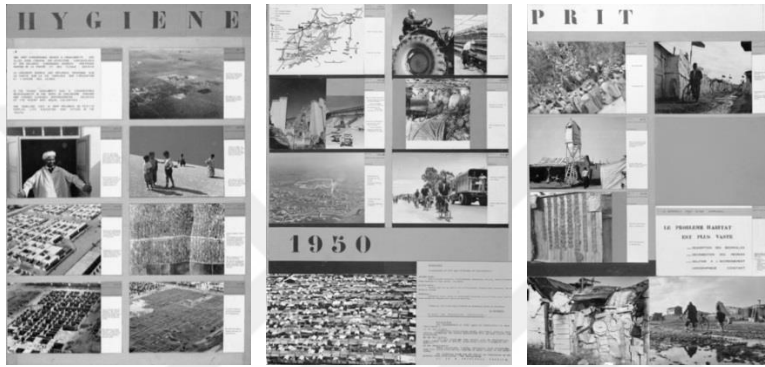
Şekil 3.48 Herman Hertzberger, Bali¹¹⁰

¹⁰⁹ Görseller, Georges Teysot tarafından yazılan 'Aldo Van Eyck and the rise of an ethnographic paradigm in the 1960s' makalesinden alınmıştır.

¹¹⁰ Görseller, Herman Hertzberger'in 1991 yılında yazdığı 'Lessons for Students in Architecture Students' kitabından alınmıştır.

Gamma Grid: Günlük Yaşam Analizleri

Günlük Yaşam Analizleri, aralarında Georges Candilis ve Shadrach Woods gibi mimarların bulunduğu bir ekibin 1953 yılında, Fas Casablanca'da yaptıkları çalışmaları kapsamaktadır. Genç GAMMA mimarları, Bidonvilles'e göç ederek kendi kulübelerini inşa eden bireylerin günlük yaşamlarına dair ayrıntılı bir analiz çalışması yapmışlardır. Günlük yaşamın somut durumlarını, yerel özelliklerini, yaşamsallığa dayanan olası koşulları ve burada yaşayanların müdahalelerine yer verdikleri çalışmalarını CIAM Kongresinde sunarak, Modernin getirdiği rasyonel parametre ve kurallara farklı bir bakış açısı önermişlerdir.

Şekil 3.49 Gamma Grid- Günlük Yaşam Analizleri, 1953

Nid d'abeilles Konut Projesi / Casablanca

Bu proje, Candilis ve Josic Woods tarafından 1953'te bu alanda yaptıkları analizlerden sonra geliştirilmiştir. Bireylerin gündelik yaşamlarına dair yapılan analizlerden sonra değişebilirliğe izin veren mimarlık rasyonellerini bulmayı amaçlayarak geliştirdikleri basit ve açık form; bireysel farklılıklar ve yaşam koşullarındaki dönüşümün izlerini okumayı kolaylaştırmıştır. Yapının süreç içinde bireyin yorumu ile tamamlanması ve gelişimi, cephedeki değişimden anlaşılabilir. ¹¹¹

Şekil 3.50 Solda: Nid D'abeilles plan kurgusu, Sağda: Süreç içinde yapıda görülen değişim: ortada tamamladıktan hemen sonra çekilmiş bir görsel, sağda 2011 yılında çekilmiş cephe görseli¹¹¹

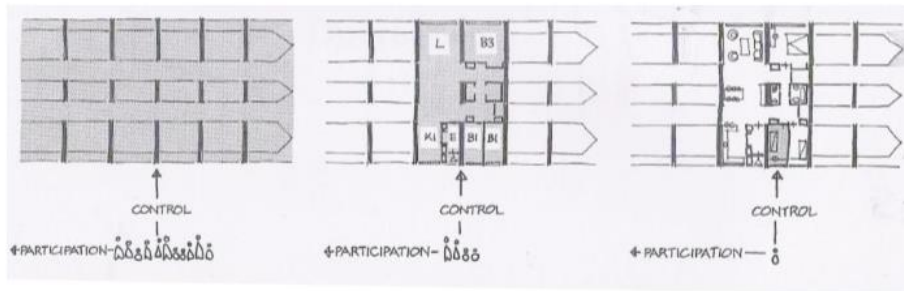
¹¹¹ Yapının cephesine dair görsellere, Jeroen van der Drift'in 2013 yılında yazdığı, Open Form: Individual Within the Collective başlıklı çalışmasından erişilmiştir.

1960'lı yıllarda ise Habraken, Nabeel Hamdi, Hertzberger gibi mimarlar bireyin; tasarım, planlama, uygulama gibi farklı aşamalarda projeye dâhil olabilmesi üzerine bir takım çalışmalar ve projeler geliştirmişlerdir. Bireyin katkısı olmadan, müdahale imkânı vermeden kimliğin ve aidiyetin sağlanamayacağı üzerine hem fikir geliştirilen bu projeler, bu anlamda bugünkü sorunlara da ışık tutmaktadır.

1960'lı yılların mimari üretim ortamında özellikle kullanıcı ile ilgili olarak üretilen esneklik, katılım, çoğulculuk, oyun gibi kavramların ortak yönleri, "kullanıcının tasarım sürecinde ya da sonrasında mimari ürüne müdahale edebilmesi" ana fikri üzerine kurulmalarıdır. (Atay, Mimari Üretimde Kullanıcının Yeri, 2011)

Bir önceki bölümde ayrıntılı bir şekilde aktarılan, Habraken'in SAR organizasyonu ile birlikte yürüttüğü 'Açık Yapı' yaklaşımı da kullanıcı katılımının sağlanabilmesi amacıyla geliştirilmiş bir sistemdir. Habraken, kullanıcı katılımına dair araştırmalarını strüktürel alana taşıyarak, geliştirdiği destek/dolgu sistemi ile birlikte kamusal/bireysel ayrımını da sağlamıştır. Tasarımı, bitmiş bir form yerine, sürekli yenilenebilecek bir 'oluşum' olarak görmüş, birey tarafından değiştirilebilirliği öngörüsü ile yaklaşımını geliştirmiştir.

Bu anlamda esnek bir çözüm önerisi için önkoşul haline gelen destek birimler, (support) binanın altyapısını oluşturmak üzere kurulan bir sisteme referans vermektedir. Bunun yanında kullanıcıya her tür kurgu için izin verecek dolgu elemanları ise, (infill) katılım kavramını desteklemek üzere "zaman içinde" çözümlenecektir. (Atay, Mimari Üretimde Kullanıcının Yeri, 2011)

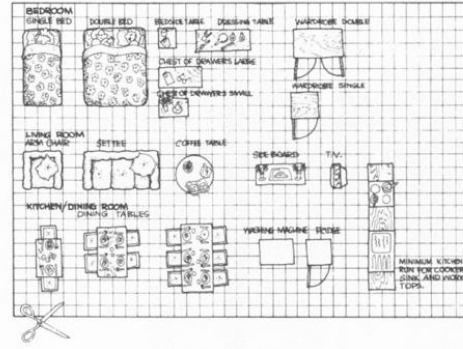
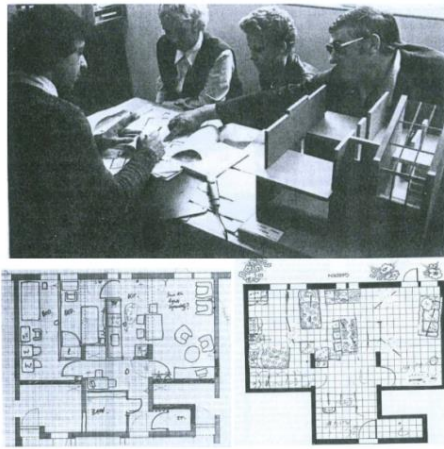
Şekil 3.51 SAR grubunun ait dolgu ve destek birimlerini anlatan şemaları Habraken John, Boekholt Jt, Thijssen Ap, Dinjens Pjm, (1976), "Variations, The Systematic Design Of Supports", Mit, Cambridge

Açık yapılı veya esnek tasarım yaklaşımları, kullanım aşamasında kullanıcının yaşadığı mekâna müdahalesine olanak sağlayabilecek potansiyellerin tasarım süreçlerinde tasarımcı tarafından öngörülmesi üzerinden gelişen kullanıcı katılımı düşüncesidir... Habraken (1982), mekânın oluşumunu bir süreç olarak ele alarak, kullanıcının bu oluşum sürecindeki rolüne ve gücüne dikkat çekmektedir. (Kızmaz, 2015)

‘PSSHAK’ (Primary Support and Housing Assembly Kit) Adelaide Road Estate

Tasarımda kullanıcının katılımı ve ‘kendileme’ ye dair bir diğer örnek, Nabeel Hamdi ve Nick Wilkinson’ın 1978 yılında, John Habraken’in destek ve dolgu sisteminin bir yorumu olarak tez projesi olarak hazırladıkları ve uygulamaya koydukları Londra’daki ‘PSSHAK’ (Primary Support and Housing Assembly Kit) projesidir. Proje 8 adet 3 katlı bloktan oluşmaktadır. Değişen konut gereksinimine karşı bir deneysel çözüm olarak uygulanmıştır. Katılım esasına dayanan projenin sürecinde ilk toplantılar 12 aileden oluşan gruplarla yapılmıştır. Kullanıcılara kendi mekân kurguları için 2 hafta süre verilmiştir. Mimarlar bu tasarımları geliştirmiş ve olanaklar ve maliyetler konusunda tavsiyelerde bulunmuştur ve yapı son biçimini almıştır.

Ailelere kendi konutlarının planını oluşturabilmeleri için bir tasarım rehberi verilmiştir. Bu rehberler, yalnızca bir ızgara sistem üzerine yerleştirilmiş strüktür planını içerirler. Ailelerden bu ızgara üzerinde istedikleri planları tefrişli olarak oluşturmaları istenir. Daha sonra ise önceden hazırlanmış bir tasarım kitini kullanarak üç boyutlu maketler oluşturmaları istenir. (Hamdi, 1984)

Şekil 3.52 ‘PSSHAK’ (Primary Support and Housing Assembly Kit), kullanıcılar ile birlikte gerçekleştirilen tasarım aşaması

Herman Hertzberger’in ‘Kimlik’ Yaklaşımı

Hertzberger, bir taraftan bireysel katılımın önemini savunurken, bir taraftan da toplumsal ‘kimlik’ konusunda kaygıları olan bir yaklaşıma sahiptir. Bu amaçla mimaride değişebilirliğin sağlanması noktasında, açıklık yaklaşımını sınırlı tutmuş; tamamlanmamış bir çerçeve sunarak bir takım uyarılar ile kullanıcının

yönlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.¹¹² Sahip olunan bir nesneye bireyin kimliğini yansıtabildiği ölçüde aidiyet geliştirebileceğini, bu ilişkinin ise ‘kendileme’ sürecini aktardığını ifade etmekte, ‘bir kişi, çevresini kendileyebildiği kadar o çevreye sahip olur.’ görüşünü savunmaktadır.

Hertzberger, üretimin hiçbir zaman tamamlanmayacağını, sürekli yenilenen bir süreç olarak ele aldığı projelerinde, “kullanıcı katılımını” zaman içinde yapıya yeni anlamlar kazandıracak bir parametre olarak kabul eder.”¹¹³ (Bergejik, 1997)

Hertzberger’in 1966 yılında Forum 7-1967’de “Kimlik”¹¹⁴ başlığı altında yayınladığı metin ise şu şekilde özetlenebilir:

Bina tasarımını gerçekleştiren mimar, kullanıcıların her bir parçayı, her bir alanı nasıl kullanmak istedikleri konusunda karar verme özgürlüğüne sahip olmaları gerektiğini akılda tutmalıdır. Onların kişisel yorumu, mimarın kendi inşa programına sıkı sıkıya bağlı kalıplaşmış yaklaşımından sonsuz derecede daha önemlidir. Mimarın tüm yapıyı belirlediği durum, standart bir yaşam modeline işaret etmektedir. Bu model sunularak insanların yaşam tarzları yönlendirilir ama bu kullanıcılara uymamakta ve yetersiz kalmaktadır. Karşılanması gereken şartların belirsiz olması durumunda, yapı açık bırakılmadır. Herkes kendi özel gereksinimlerini, kendi şartlarına göre, kendi kimliğini dâhil ederek ve bu sayede kişiliğinin de farkına vararak, mekânını kurgulayabilmelidir. Herkesin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilmek imkânsız olduğu için, kullanıcıların yorumlayabileceği açıklıkta tasarımlar yapılmalıdır. Bunun için, daha erken bir aşamada tasarım durdurulmalıdır. Kullanıcıların yorumunu tetikleyecek teşvik edici uyaranların varlığı şarttır. (Hertzberger, 1991)

Hertzberger’in bu yaklaşımlarını yansıttığı projelerden biri ‘Diagoon Evleri’dir.

Herman Hertzberger - Diagoon Konutları

Şekil 3.53 Diagoon Konutları - Vaziyet Planı Şeması ve Perspektif GörSEL

1960’lı yılların sonlarında, Hollanda hükümeti deneysel yaşama mekânları için destek vermiştir. Bu amaçla projeyi geliştiren Hertzberger, yaşama birimlerini daha büyük bir planın parçası olarak tasarlamıştır ancak, 8 birimi inşa edilmiştir.

¹¹² Yazdığı ‘Lessons For Students in Architecture’ kitabının ‘Form As An Instrument’ bölümünde bu konudaki görüşlerini ayrıntılı olarak aktarmaktadır.

¹¹³ Van Herman, Bergejik, “Herman Hertzberger”, Birkhauser, 1997, Berlin

¹¹⁴ ‘Identity’ Forum no.7, 1967 (makale 1966 yılında yazılmıştır.)

Hertzberger'in yaklaşımı, tasarımı kullanıcıların tamamlayabileceği açıklıkta bırakmak, kendi kimliklerini yansıtabilecekleri uyaranlar vermek üzerine gelişmiştir. Sağlanan temel çerçeve ile bireye oda sayısı, konumlandırma, işlevsel programlar açısından kendi yorumlarını katabilecekleri alan bırakılmıştır. Kullanıcılar kendi eylemlerine göre mekânı kurgulayabilmekte, ailenin yapısı değiştiğinde ev bu duruma 'uyarak', genişletilebilmektedir.

Açıklıklarına rağmen, Diagoon Evleri sadece sonsuz sayıda seçenek sunan nötr yapılar değildir. Bir çerçeve sağlar ve mekânsal düzenlemenin olanakları konusunda göstergeler verirler. Mimari niyetle kullanıcı kontrolü arasında bir denge söz konusudur. (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

Yapının genel kurgusunda yarım kat yüksekliğinde beş farklı seviye iki temel çekirdeğe bağlanmaktadır. Merkezi merdiven evin içinde sürekli bir dolaşım unsuru haline geldiğinden bağladığı alanlar ikamet edenlerin mevcut ihtiyaçlarına göre alt bölümlere ayrılabilen ve farklı işlevlere cevap verebilmektedir. Konutun tamamlanmamış ve bitmemiş halini vurgulamak için, iç duvarlar (tıpkı dış cephelerde olduğu gibi) beton olarak bırakılmıştır.

Şekil 3.54 Diagoon Konutları, Kesit ve İç mekân görseli

Şekil 3.55 Diagoon Konutları, Plan varyasyonları ¹¹⁵

¹¹⁵ Diyagram görselleri, Peter Smisek, Evelien de Bruijn ve Xinghua Zu tarafından yazılan Appropriation within Dwellings: Designing for Growth and Adaptation çalışmasından alınmıştır.

Yukarıdaki görselde yapının pek çok farklı plan kurgusuna izin verebilecek açıklıkta tasarlandığı görülmektedir. Pencere çerçevesinin tam boyutları mimar tarafından belirlenmiş olsa da, konut sakinleri belirli bir alanın cam veya panel ile kapatılıp kapatılmayacağını; iç plan kurgusuna göre, aydınlık veya mahremiyet tercihlerine göre seçebilmekte / değiştirebilmektedir.

Şekil 3.56 Diagoon Konutları- Pencere Sistem Görseli

1970’li yıllara doğru, toplu konutların bir ürün ve bireylerin ‘tüketici’ olarak kabul edilmesine, konutun standardize edilerek metalaştırılmasına ve beraberinde getirdiği sorunlara tepkiler artmış, ‘ait hissedememe’ ‘ yabancılaşma’ gibi kavramlar sıklıkla tartışılmış, çözümün ise bireyin katılımı ile sağlanabileceği savunulmuştur. Bu tartışmalar ekseninde geliştirilen bir örnek, Previ Deneysel Konut Projesidir.

Previ Deneysel Konut Projesi

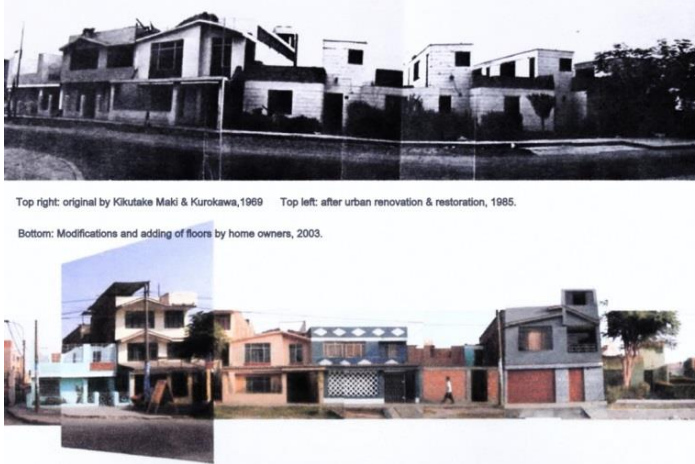
Proje, 1967 yılında Peru Hükümeti tarafından Lima’daki konut durumunu iyileştirmek amacıyla yarışma projesi olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. Yarışmanın amacı, düşük maliyetli ve yüksek yoğunluklu, zaman içinde değişebilen bireysel ihtiyaçlara yönelik, değişebilirliği ve büyülebilmeyi sağlayan ‘uyarlanabilir’ barınma birimleri tipolojileri oluşturmak olarak belirlenmiştir. Yarışmayı düzenleme görevini üstlenen Peter Land, yarışmaya Modern hareketin üçüncü nesli olarak bilinen, 1960’lı yıllarda Team X grubu ekseninde düşünceler geliştiren dönemin ünlü mimarlarını davet etmiştir. Bu isimler arasında, Aldo van Eyck, Oskar Hansen, Christopher Alexander, Atelier 5, Candilis, Josic Woods, James Stirling, Kionori Kikutake, Charles Correa gibi isimler vardır. Bu alanda barınma ihtiyacının fazlalığı, katılan isimlerin projeye verdiği önem, sunulan tasarımların büyük çoğunluğunun somutlaştırılması ile sonuçlanmıştır. Katılan 26 mimarın 24’ü, 20 ünitelik barınma birimleri tasarlamıştır.

Şekil 3.57 Previ Projesi, Farklı Mimarların Geliştirdiği Çalışmaların Alana Yerleşimi

Başlangıçta, verilen ilksel formların ihtiyaçlar doğrultusunda küçük ölçekli değişiklikler ile uyarlanabilirliği amaçlanırken, bugün gelinen noktada 50 yıl sonra, sakinlerinin konutlarını programatik ve biçimsel olarak kökten değiştirdiği görülmektedir. Bu anlamda bu proje, uyarlanabilirliğin ne derece mümkün olabildiğini yansıtan önemli bir deneysel proje olmuştur.

PREVI'nın ana konularından biri, sakinlerin zaman içinde evlerini genişletmelerine ve ayarlamalarına izin vermektir, ancak öngörülen ve planlananların ötesinde, PREVI, son 40 yılda programcılar tarafından ve resmi terimlerle radikal bir şekilde değiştirildi. (Mateo, 2016)

Şekil 3.58 Previ, 1969, 1985 ve 2003 yıllarına ait görseller

Projenin, hem zamanla oluşabilecek ihtiyaçlar doğrultusunda değişebilme ve eklenilebilmeye izin verdiği, hem de ailelerin kendi kimliklerini yansıtabileceği açıklıkta olduğu 1976 yılında çekilen fotoğrafları ile günümüz fotoğraflarının karşılaştırıldığı görsellerden okunabilmektedir.

Şekil 3.59 Previ 1976 yılı ve günümüze ait cephe görselleri-1

Şekil 3.60 Previ 1976 yılı ve günümüze ait cephe görselleri-2

Şekil 3.61 Previ 1976 yılı ve günümüze ait cephe görselleri-3 (Url-14)

Previ'nin dönüşümü tek biçimlilikten ziyade, dinamik ve gelişen bir mahalle dokusu yansıması olarak okunmaktadır. Bireyler yaşama birimlerine hissedebildikleri aidiyet duygusu ile evlerini terk etmemekte, ekonomik durumları iyileşse bile, bu durumu evlerini geliştirme yönünde kullanmaktadırlar.

1980'li yıllarda ise, ticari kaygılar ve tüketim mekanizmaları yeniden baskın hale gelmiş, konutun bir ürün gibi, reklam ve afişler üzerinden sunulduğu, metrekare ve oda sayıları üzerinden, sadece sayısal veriler ile ifadelendiği bir hal almıştır. Bireyin sadece kataloglar üzerinden tercih hakkının bulunduğu 'kullanıcı katılımı' yanılması söz konusudur.

1980'lere gelindiğinde ivmelenerek artan tüketim mekanizmaları, her alanda olduğu gibi, mimaride de belirleyici bir üst yapı olarak kullanıcıya ilişkin tanımlamaları "tüketici" eksenine kaydıracaktır. Tüketim düzeneğinin, mimaride birtakım kavramları yerlerinden ederek yeniden üretmek suretiyle, ürün pazarlama teknikleri içinde kullandığı düşünüldüğünde, kullanıcının da bu evrede mimari ürünün pazarlanması için kendisine atfedilen "katılım", "sıradışı olma", "yeni bir yaşam", gibi kataloglar ya da anketler içinde sunulan yanlısalar üzerinden araç haline getirildiği söylenebilir. (Atay, Mimari Üretimde Kullanıcının Yeri, 2011)

Kimlik üzerine düşünceler ise, toplu konutlar üzerine yapılan bir takım renklendirme ve şekil kullanma noktasına indirgenmiştir. Ancak bu, bireysel tercihlere dayanmadığı için, gerçek anlamıyla kimlik kaygısından uzaktır.

Şekil 3.62 Yüksek Katlı Konut Kuleleri Paris (solda) ve Amerika (sağda)¹¹⁶

1990'lı yıllarda ise, bireyselliğe yönelik arayışlar yeniden gündeme gelmiştir. Günümüzde gelinen bu noktada, kimlik ve katılım üzerine 1960'lı yıllardan beri yapılan çalışmalar ve bu süreçten alınacak veriler ile birlikte, kullanıcının katılımı sağlanmadan, 'kendileme'ye olanak tanımadan, kimliğin de sağlanamayacağı sonucuna varılabilir. Bunun için bireyin tercihlerine göre tamamlayabileceği açıklıkta bir ilksel form, 'tamamlanmamış bir çerçeve' sağlanmalı, verilecek uyarılar ile bireyin katılımı teşvik edilmelidir. Kimliği sağlama noktasında bir diğer önemli nokta ise, bireysel kimliği sağlarken, toplumsal kimliğin unutulmamasıdır. Bireysel ve toplumsal karar noktasında ayrımlar yapılmış ve denge sağlanmış olmalıdır.

3.3. Eklemlenme

Günümüz konut üretimi, 21. yüzyılın beraberinde getirdiği hızlı ve her an değişimi gerektiren yaşam biçimi, bu yeni yaşam biçiminin beraberinde getirdiği eylemsel farklılıklar, bireylerin tercihlerindeki değişimler, aile yapısındaki değişimler gibi parametreler ile oluşacak olan mekânsal ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmakta; yaşamın süreç içinde değişen haline sabit ve kapalı formu ile uyum sağlayamamaktadır. Bu probleme karşı geliştirilen çözüm önerisi, süreç içinde gelişen mekânsal ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla büyüyebilirliğe/eklemlenebilirliğe olanak tanıyan tasarım yaklaşımıdır.

¹¹⁶ (Source of the photos: Duttmann, 1980: P160)

3.3.1. Problem: Mekânsal İhtiyacı Karşalayamayan Sabit Formlar

Endüstri devrimi ile birlikte üretim şeklinin değişip kitleselleşmesi, yüzyıl başında ortaya çıkan konut ihtiyacının neticesinde bu alana da yansımıştır. Ancak, problemin ana kaynağı kitlesel üretim anlayışı değil, onun uygulanma şeklindeki değişimdir. Toplu konutun ilksel hali olan komün konutlarında, tipolojik olarak verilen bir başlangıç formunun kullanıcının ihtiyaçlarına göre değiştirilebilmesi esas alınmıştır. Ancak 1920'lerden sonra konut üretiminde niteliksel yönün dikkate alınmayıp niceliksel yönün ağır basması, ekonomik fayda açısından düşünülüp araçsallaştırılması ile günümüzün toplu konut anlayışına ulaşılmıştır. Kitlesel üretimin ortaya çıkardığı problemleri irdelerken, bir gereklilik olarak ortaya çıkan komün konut kavramının ilk çıkışından günümüz rijit, kalıplar olarak sunulan toplu konut modeline kadar nasıl bir evrim geçirdiğinin de irdelenmesi, problemlerin algılanması ve doğru çözüme ulaşabilmek adına önemli görülmektedir.

Komün konut kavramı, ilk kez, 15. yy da Thomas More'un Ütopya¹¹⁷ adlı kitabında, İngiltere'deki konut sorununun çözümüne bir öneri olarak ortaya çıkmıştır. Derebeylerin baskısına karşı, kentlere göç eden köylülerin konut sorununa More'un yaklaşımı, köylülerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek, yemekhane, çocuk bakım evleri gibi programların da bulunduğu ortak yaşam alanları tasarlamak olmuştur. Bu kavram, 19. Yüzyılda, Owen, Fourier, Considerant gibi düşünürlerin¹¹⁸, endüstri devrimi ile birlikte değişen yaşam koşullarına kent, konut birimleri ve bireylerin de uyum sağlayabilmesi düşüncesiyle yeniden gündeme gelmiştir. Bu amaçla, toplumsal yaşamın (communal living) gerekliliğini savunmuşlar, bireysel ihtiyaçların ön plana alındığı bir yaşam kurgulamışlardır. Ancak bu fikir, süreç içinde uygulanma açısından bir dönüşüm geçirmiştir. Bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda tasarlanan yaşama birimleri düşüncesi, dönemin de etkisiyle evrensel bakış açısı ekseninde şekillenen sadece sayısal olarak ihtiyacı karşılama, en az maliyetle en fazla sayıda konut üretimi gerçekleştirme bakış açısına evrilmiştir.

Komün konut fikrindeki dönüşümün izleri 1920'li yıllarda Sovyet Rusya'da bulunabilir. Rusya'da devrim sonrasında yaşanan iç savaşlar ile birlikte konut

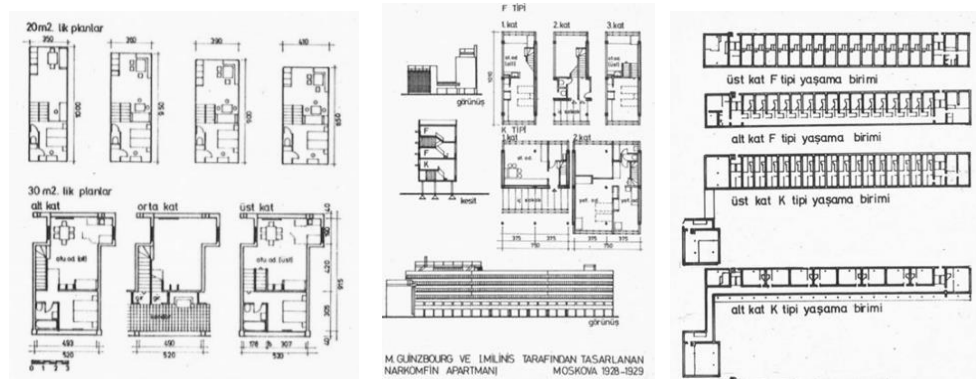
¹¹⁷ İki kitap halinde Latince yazılan Ütopya'nın ikinci kitabı, 1515 yılında, ikincinin ardından yazılan ilk kitap ise 1516 yılında Londra'da kaleme alınmıştır.

¹¹⁸ 19. Yüzyılda İngiltere'de Owen (1771-1858), Fransa'da Saint Simon (1760-1825), Fourier (1772-1837), Godin (1817-1889), Cabet (1788-1856) ve Considerant (1808-1893) "sosyal utopist"ler olarak tanımlanırlar. Sistemlerini kurarken, tümünün hareket noktası, insancıl (humanitarian) bir yaklaşımdır. Kurdukları sistemlerin bir özelliği, ekonomik bir düzen getirme gayretidir. İnsanların parasal kaygılarının olmadığı, herkesin birbiriyle iyi ilişkiler içinde, mutlu bir biçimde yaşayacağı ideal bir sistem ortaya koymak istemişlerdir.

ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Var olan kaynaklarla bu sorunu çözebilmek için, dönemin makineleşen endüstrisinden de yararlanarak, seri olarak üretilebilen, ekonomik açıdan uygun, tek tipleştirilmiş konut birimleri üretilmeye başlanmıştır.¹¹⁹ Kitlesele üretim, standardizasyon ile sonuçlanmıştır. 1920'ler Almanya'sında da toplu konut algısındaki bu dönüşüm gözlemlenebilir. Dönemin önde gelen mimarlarının görüşü de makineleşen yeniçağın getirdiği yaşam biçimindeki değişikliklerin konut üretiminde de karşılığını bulması gerektiği, yaşamsal farklılıkları ön plana almak yerine ortak bir mantıksal çözüm önerisi sunulması gerekliliği üzerine gelişmiştir.

Bugünkü toplu konut kavramının 1920 ile 1930 yılları arasında doğduğu kolaylıkla söylenebilir. 1922'de, Bauhaus'da modüler konut konusunda yapılan çalışmalar sonucu, 1923'te Bauhaus sergisinde sade, geometrik ve her türlü süsten uzak bir konut tipi sergilenmiştir... Bruno Taut ve Martin Wagner 1926-1927 yıllarında Berlin'de Mufiesen Sieblung konut projesini yaparken, amaçlarını, kadını ev işlerinden kurtarmak ve makina, endüstriyel üretim etrafında planlanan, yeni ve mantıksal bir yaşam biçimi oluşturmak olarak özetlemiştir.¹²⁰ (Çelik, 1978)

1920'lerde dönüşmeye başlayan bu algı, 2. Dünya Savaşı ve onun getirdiği konut ihtiyacı ile bugünkü seviyeye ulaşmıştır. Toplu konut girişimlerinin öncülü olan komünlerde, amaçlar; endüstrileşen topluma yeni bir yaşam biçimi sağlamak, herkesin daha iyi yaşam koşuluna sahip olabilmesi, değişen gereksinimleri karşılamak için yeni tekniklerden ve malzemelerden yararlanmak gibi düşünceler iken zamanla ekonomik fayda ön plana çıkmış, yeni malzeme ve teknikler konutu standardize etme amacıyla kullanılmaya başlanmıştır.

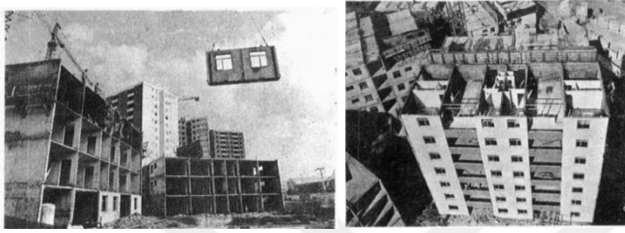

Şekil 3.63 Guinzbourg Tarafından Tasarlanan F tipi Yaşama Birimleri, 1928-1929

¹¹⁹Anatol Kopp, bu konut gruplarının 1920-1925 arası dönemde en fazla 300 kişi için yapılırken, 1926'dan itibaren binlerce kişilik komünötelere için planlandıklarını belirtir... Doğrudan Ütopyacıların sitelerinden etkilenen ve büyük çoğunluğu gerçekleşmeyen tasarımlar, kaçınılmaz olarak beraberinde baskıyı ve otoriter bir yapıyı getirir. İnşa edilen bloklar büyük yemekhaneleri, gürültülü ve pis iç sokakları, tuvalet ve lavabo önü kuyrukları, insani boyuttan yoksun mekânları ile başarısız yerleşmeler olarak tarihe geçerler. (Bingöl, 2001)

¹²⁰ Çelik, Aliye Pekin, Yirmilerde Toplu Konut Hareketine Bir Bakış, TBTK Yapı Araştırma Enstitüsü, Mimarlık 78/3

Yan yana ve üst üste dizilerek herhangi bir hareket ve genişleme imkânına izin vermeyen hazır kalıp halinde sunulan konut birimleri, bir süre sonra bireyin ihtiyacını karşılayamamaya başlamaktadır. Her konut birimi, bu istiflenme mantığında, mekânsal büyüklük olarak farklılaşamayacak, ihtiyaca göre büyüyüp küçülmeye izin veremeyecek şekilde, fiziksel olarak çerçevesizlenmekte ve değişime kapatılmaktadır. Bu şekilde katı tasarım parametreleriyle bitmiş, rijit bir ürün olarak tasarlama anlayışı, zamanın getirdiği farklı istek ve ihtiyaçlara, yaşam koşullarına, değişen demografik dünyaya uyum sağlayamama problemini ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 3.64 Kalıp Olarak Üretilen Yaşam Birimleri¹²¹

Tüm bu gelinen noktaya karşın; konut yaşamsal halinden dolayı, kaçınılmaz olarak dinamiktir, insana dair değişikliklerin tümüne doğrudan tabidir. Zamanın akışına uyum sağlayabilen ilksel bir form olarak sunulması gerekirken, katı bir şekilde tanımlanmış hali, birey ile bir etkileşim ve iletişime imkân vermemektedir. Konut bir yaşama birimi olarak, birey ve onların gerçekleştirebileceği eylemler göz önünde bulundurulmadan düşünülemez.

Bireylerin tercihlerindeki farklılıklar, zaman ile birlikte eylemlerin farklılaşabilme durumu, bunları karşılayabilecek mekânsal açıklık gerektirmektedir. Bireylerin o anlık ihtiyaçlarını karşılama ve olası eylemlerini düşünerek tasarlama, oldukça sınırlı bir yaklaşımdır. Konut mekânındaki temel aktiviteler barınma, yeme-içme, uyuma, hareket etme, dinlenme, eğlenme, çalışma, misafir kabul etme, temizlik gibi alt başlıklarda incelenebilmekle birlikte, konut mekânları kişiselleştirmeye açık mekânlar olduğu için bireylerin farklı aktiviteleri de olabilmektedir. Bu aktivitelere güncel kent yaşamının konut mekânına taşıdığı yeni örüntüler de eklenebilir: Spor yapma, işlerini evde takip etme, vb. Dolayısıyla kullanıcıya dair farklılıklar, zaman ile gelişebilecek ihtiyaçlar gibi tasarıma girdi olabilecek parametreler değişken ve ön görülemezdir. Bu açıdan mekânsal büyüklüğe dair sabit yaklaşımlar oldukça kısıtlayıcı olmakta, zamanla kullanıcıların ihtiyaç ve eylemlerine cevap

¹²¹ Görseller, Suat Selçuk'un Mimarlık dergisinde (78/3) yayımlanan 'Konut Sorunu Çözümünde Yeni Teknoloji Uygulamaları ve Bir Deneyim' makalesinden alınmıştır.

verememektedir. Bernard Leupen ve Harald Mooij, *Dwelling: Housing Design* kitabında ‘Aktiviteden Mekânsal Tasarıma’ başlıklı yazısında bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

Bir konut içinde gerçekleştirdiğimiz aktivitelerin bir envanterini yapmak neredeyse imkânsızdır ve zaman kaybettirir. Üstelik, günlük yaşamın, her birinin kendine özgü versiyonları çok geniş ölçüde farklılık gösterdiğinde, bu tür detaylarda tasarım yapmak her zaman yararlı değildir... Nihayetinde, kullanıcılar, konutta faaliyetlerini barındıran alanları tespit eder: oturma odası, mutfak, yatak odası, çalışma, banyo, vestiyer. Tasarım sürecini kristalize edilmiş mekân sistemi olarak görüyor ve bu mekânların izin verdiği ölçüde boşluklardan yararlanıyorlar. (Leupen & Mooij, *Housing Design: A Manual*, 2008)

Bireyin tercihleri ve yapılan eylemlerin mekânsal karşılıklarının zaman içinde dönüşebilirliğinin yanında bir diğer faktör de zaman içinde ailenin yapısında gerçekleşebilecek değişimlerdir. Bir aileye zaman içinde yeni bireyler eklenebilir, ayrılabilir, bireylerin istek ve eylemleri farklılaşabilir. Her şeyin çok hızlı değiştiği günümüz çağında aile tipolojileri ve hane halkı düzenlemelerinin çeşitliliği de büyük ölçüde artmıştır. Benzer şekilde kültürel çeşitlilikteki artış, farklı mahremiyet algıları, mekân ve kullanıma dair gereksinimleri de çeşitlendirmektedir. Ancak günümüzde bireysel müdahaleye olanak tanımayan yapım sistemi, hem mekân ve kullanım ihtiyacını karşılayamadığı için yetersiz kalmakta, hem de bireyin yaşama mekânı ile herhangi bir etkileşime izin vermemektedir.

Yaşam döngüsü ve istekler ise zamansal değişkenleri meydana getirir. Kullanıcının farklı yaş evrelerinde farklı gereksinimleri ve değişen istekleri vardır. Bu değişken yapının karşısında mekânın statik kalması durumunda karşılıklı adaptasyon sorunları oluşabilmektedir. Kullanıcı, statik olan mekâna ya kendini adapte etmeye çalışmakta ya da mekânı olabildiği kadar dönüştürmeye çabalamaktadır. Eğer iki durumu da gerçekleştiremiyorsa mekânı terk etmek zorunda kalır. (Hasgül & Özsoy, 2016)

Konutun bir tüketim nesnesine dönüşme ve ihtiyaca uyum sağlamadığı noktada değiştirilebilir olma durumu, konutun öz ‘yuva’ halini yok saymaktadır. Bu noktada bu çalışmanın odaklandığı ana problem olan, birey ile mekânının etkileşiminin kesilmesi ve bunun sonucunda bireyin yaşama mekânına yabancılaşması, ait hissedememesi gibi sorunların ortaya çıkması da kaçınılmaz olmaktadır. Bir sonraki başlıkta çözüm önerisi olarak, bireyin zamanla oluşabilecek mekânsal ihtiyacına yanıt verebilecek büyüyebilir/ eklenenebilir tasarım yaklaşımları ortaya konacaktır.

3.3.2. Çözüm Önerisi: Bireyin İhtiyacına Göre Büyüyebilir Tasarım, Eklemlenebilirlik

Evler yaklaşık yüzyıllık bir ortalama ömre sahiptir, hane halkı ve habitat bu süre zarfında kaçınılmaz olarak değişecektir. Üretim ve tüketimin giderek hızlandığı günümüz dünyasında, zaman kavramının daha etkin bir ögeye dönüştüğü görülmektedir. Bu kavram kişilerde ve mekânlarda değişime yol açmakta, değişim de gereksinim, aktivite ve tercihleri yeniden sorgulamaya götürmektedir. Hanehalkının sayısal niteliği, farklılaşabilen eylemlere göre mekân ihtiyacının farklılaşan durumu ve tüm bu değişimlerin öngörülemezliği, mekânsal olarak da değişebilir bir formun gerekliliğini ortaya koymaktadır. Günümüzde mimari tasarım; fonksiyon, mekân ve bileşenlerine dair tek bir çözüm, bir ürün olarak algılanmaktadır. Bu ise, bireylerin o anlık ihtiyaçlarına cevap verebilecek statik bir form ile sonuçlanmaktadır. Ancak zaman faktörü devreye girdiğinde, ‘yaşamsal olma’ durumunun getirdiği olasılıklar mekânda karşılığını bulabilir. Dolayısıyla zaman, mimariyi statik bir üründen, dinamik bir sürece taşıyan dördüncü boyuttur denilebilir. Zamanın, özellikle günümüz dünyasında değişebilirliği göz önünde bulundurulduğunda, yapılacak olan tasarım sadece o ana dair bir başlangıç olmalı, süreç içinde değişimlere izin verecek akışkanlıkta bir yapıya sahip olmalıdır.

Günümüzde üç boyutlu tasarım düşüncesinin hâkim olduğu konut üretiminin, yaşamın o anlık kesitine göre yapıldığı görülmektedir. Bu durum Aliye Pekin Çelik’in ‘ Gecekonudan Sosyal Konuta Geçiş Üzerine Araştırma’ makalesinde şu şekilde ifade edilmektedir:

Herhangi bir konut sorununda yaşantı analizi yapabilmek için ailenin hayatında t1 zamanında durum dondurulur. Böylelikle sadece t1 de aile fertlerinin yaşları, sayıları, yaşantıları, sosyo-ekonomik durumları çalışmaya esas tutulur. (Çelik, 1978)

Zaman faktörü ile birlikte gelen ‘yaşamsal olma’ hali; birey, mekân, eylemler, malzemeler gibi pek çok değişebilir parametreyi göz önünde bulundurmaya gerektirir. Bu durumda zaman $t(x)$ olarak algılanmalı, değişen her (x) durumunda, mekân da zamana uyum sağlamak için değiştirilebilmelidir. Yaşama biriminin tasarımında; ailenin demografik yapısı, kültür farklılıkları, gelir düzeyleri, kişisel tercihleri gibi, yaşam biçimlerine dair eylemlerini etkileyecek ve bunun sonucunda mekânsal ihtiyaçları değiştirebilecek pek çok girdi söz konusudur. Tüm bu parametrelerin zaman içinde değişme durumu, kullanıcıların değiştirebilmesine

olanak tanıyacak açıklıkta bir tasarımın gerekliliğini ortaya koymakta, ihtiyaca göre büyüyüp/ küçülebilen bir tasarımı gerekli kılmaktadır.

Mimarlar binaları anıtlar, eserler gibi düşünmemeli, onları hayatın değişkenliğine hizmet edebilecek kaplar gibi düşünmeli ve bu kurgu modern hayatın dinamizmiyle baş edebilecek kadar esnek olmalıdır (Gropius, 1950).

3.3.2.1. Mimari Üretimde Eklemlenme Yaklaşımları

Modern öncesi mekânsal örüntülerin günümüz yapılaşmasından farkı, kentsel ölçekten konut birimi ölçeğine kadar süreç içinde kendiliğinden gelişen bir sistemin, bir kavramsallaştırmaya gerek duymadan doğal olarak var olmasıdır.

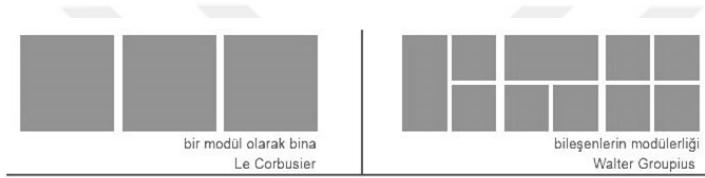
Şekil 3.65 İran Masule: görselde, geleneksel sistemin, süreç içinde gelişebilmeye açık yapısı görülmektedir.

Bu durum 20. yüzyılın ilk yarısında modernizm ile birlikte gelen ‘yeni bir dünya kurmaya’ yönelik bir amaç doğrultusunda, doğruların rasyonelleşip tekilleşmesi ile standartlaşan beden ve yaşam şekline göre oluşturulan ‘doğru boyut’ ‘doğru ölçü’ gibi norm ve kuralların katılığında araçsallaşmış ve kaybolmuştur. Ancak bir taraftan da yüzyıl başından günümüze, alternatif arayışlar da söz konusu olmuştur. Yüzyıl başında daha çok teknik olanaklar ve yeni malzemelerin denenmesi olarak görülmekle birlikte 1960’lı yıllardan itibaren, sabit formların yarattığı problemlere karşı tepkisel çıkışlar olarak gelişmiştir. Modern dünyanın getirdiği sonuçların baskınlığında bu örneklerin oldukça az sayıda görüldüğü, genellikle kuramsal ölçekte kalıp uygulama alanı çok fazla bulamadığı söylenebilir, ancak günümüze ulaşan bu öğretiler, geliştirmeye yönelik bir altlık oluşturmaktadır. Eklemlenme olarak kavramsallaştırdığımız çözüm önerisi, farklı dönemlerde farklı kavramlarla birlikte gündeme getirilmiş ve tartışılmıştır:

Modüler Tasarım Yaklaşımları

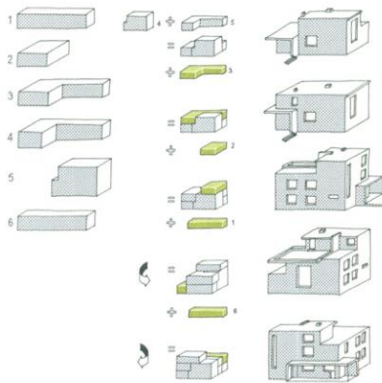
Yüzyıl başında geliştirilen yeni teknik olanaklar, malzemeler ve prefabrike üretim sistemi, o dönemde var olan konut ihtiyacının da etkisiyle, esnek tasarım yaklaşımlarının denendiği bir ortamı beraberinde getirmiştir. Yapı elemanlarının

modülerliği ve standardizasyon, farklı tasarım kurgularına dair bir düzen sağlayabilmek için yol gösterici bir çerçeve olmuştur. Ancak bu durum 1930’lu yıllara kadar etkisini göstermiş, ekonomik kaygılar ve 2. Dünya savaşı sonrasında ortaya çıkan konut ihtiyacının etkisiyle konut biriminin bir bütün olarak standartlaşması ile sonuçlanmıştır. Yapı elemanlarının modülerliğinin getirdiği esnek yaklaşım olanaklarından, konutun bir bütün olarak standartlaşması durumuna geçiş, Le Corbusier ve Walter Gropius’un mimarlık anlayışları üzerinden okunabilmektedir. Le Corbusier, 1920’li yılların sonlarına doğru, ‘konut içinde yaşamak için bir makinedir’ anlayışı ile bir bütün olarak standardizasyonu savunmuş, Walter Gropius ise yapı elemanlarının modülerliği ile pek çok alternatifin üretilebilirliğine dayanan yaklaşımını devam ettirmiştir.

Şekil 3.66 Le Corbusier ve Walter Gropius ‘Modüler Tasarım’ yaklaşımları ¹²²

Walter Gropius ve diğer modernistler söz konusu olduğunda, modüler tasarım ve standardizasyon, iyi tasarım yoluyla iyileştirmeye derin bir sosyal bağlılık ile desteklendi: üretimde standardizasyon konut tipinde esnek olmayan bir standardizasyon anlamına gelmedi; tam tersi...Gropius'a göre, bireysel yapı bileşenlerinin standardizasyonu, kat planında mümkün olan en yüksek çeşitliliği sağlamak için bir fırsattı. Standart hale getirilmiş bileşenlerin kullanımı, elemanların değiştirilebilmesi / eklenmesi olasılığıyla zaman içinde adaptasyona da olanak sağlayacaktı. (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

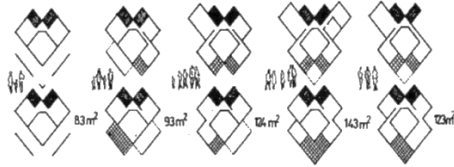

Şekil 3.67 Walter Gropius, Adolph Meyer, 1924. Bileşenlerin şeması. ¹²³

¹²² Diyagram, Lund School of Architecture stüdyosu kapsamında 2014 yılında hazırlanan ‘Dwelling Typologies’ kitabından alınmıştır.

¹²³ Haus Auerbach, Walter Gropius Adolph Meyer, 1924. Görsele Tatjana Schneider ve Jeremy Till’in 2007 yılında yazdıkları ‘Flexible Housing’ kitabından erişilmiştir.

Yüzyıl başında denenmeye başlayıp 1960'lı yıllarda yeniden gündeme gelen, mekânın değiştirilebilirliği ve eklenenebilirliğine yönelik yaklaşımların genellikle modüler sistemlerden yararlanılarak geliştirildiği görülmektedir. Yapı elemanlarının boyut ve kurgusunun modüler birimlere göre düzenlenmesi, hem birey açısından kolaylaştırıcı ve teşvik edici olmakta hem de bireysel tercih noktasında oluşabilecek uyumsuzlukları önlemektedir.

Şekil 3.68 Dört Kişilik Bir Ailenin ve Konutunun Zaman İçerisinde Büyüme Senaryosu(Uzel,2001)¹²⁴

Yeni malzeme ve teknik olanaklar birlikte, modüler tasarıma yönelik arayışlar söz konusu iken, daha farklı yaklaşımlar da farklı kavramlar ile birlikte gündeme gelebilmiştir:

Plug- In Yaklaşımı

'Eklemlenmenin' karşılığı olan kavramlardan biri yüzyıl başında ütöplast tasarımcılar tarafından geliştirilmiş olan Plug-In kavramıdır. Makineleşen bir sistemin sonucu olarak geliştirilen araba, uçak gibi yeni araçlarda, parçaların eklenenebilir oluşunun konuta yansması olarak görülebilecek olan bu kavram 'uyumlu ek' olarak ifadelendirilebilmektedir. Önerilen bu yeni sistemin bireyleri özgürleştiren, bu anlamda bağlamından da koparabilen, geçiciliğe dayanan, hız ve hareket odaklı düzeni, bireylerin yaşama mekânında da karşılığını bulmuş, bunun sonucunda konutun da makineleşenebilirliğine dair tartışmalar gündeme gelmiştir.

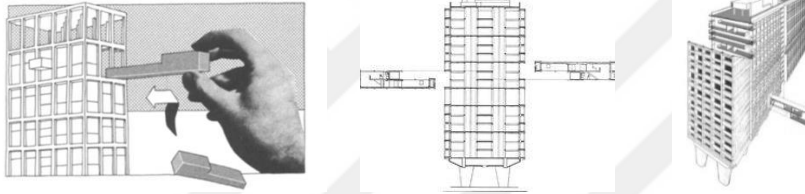
Uyumlu ek mekânlar, deneysel mimarlığın önemli düşüncelerinden biridir. Deneysel mimarlığın arayışlarından biri de özgürlüktür ve bu arayışı, özü özgürlük olan hareket kavramından bulmuşlardır. Bu yüzden de tasarladıkları nesnelere uçakların, yatların, arabaların ve özellikle uzay araçlarının birbirine eklenebilir modüllerinin biçimsel özelliklerinin etkileri vardır. (Kronenburg, 2002)

'Uyumlu ek' kavramını tartışma ortamından uygulama alanına taşıyan ilk isimlerden biri 'konutu, yaşamak için bir makine' olarak sunan Le Corbusier'dir. Bu kavramı, yeni malzeme ve olanaklarla da birlikte geliştirerek, taşıyıcı çerçeve sistem ile birlikte ele almış, bu sistemi 'Bottle Rock' prensibi olarak açıklamıştır.

¹²⁴ Görsel Uzel'in 2001 yılında yazdığı 'Esnek ve Adaptelebilir Konutlar İçin Değerlendirme Rehberi' başlıklı yüksek lisans tezinden alınmıştır.

‘ Bottle Rock ’ Prensibi

Le Corbusier’in bu prensibi, şişelerin dizilebileceği bir raf düzeni gibi, bir çerçeve sistemin oluşturulup konut birimlerinin bu sisteme yerleştirilmesine dayanmaktadır. Öneri, prefabrikasyon yolu ile üretilen konut birimlerinin, zaman içinde değiştirilebilirliğinin sağlanması amacı ile geliştirilmiştir. Corbusier, bu yaklaşımını 2. Dünya Savaşı sonrası tasarladığı Marsilya Konutlarında uygulamış ve çok çeşitli daire tiplerine ve boyutlarına ulaşabilmiştir. (tek kişilik dairelerden 10 kişilik bir dairelere kadar 23 farklı plan alternatifi sağlanmıştır.) Ancak bu projede her dairenin birbirinden ayrılması, bağlantı problemleri gibi bir takım sorunlarla da karşılaşmıştır. Edward Ford, bu sorunların yapısal büyüklükten kaynaklandığını belirtmekte, bu sistemin işleyebilirliğini, hem çerçeve yapısının hem dolgu ünitelerinin yapısal olarak bağımsızlaşması ile sağlanabileceğini savunmaktadır.

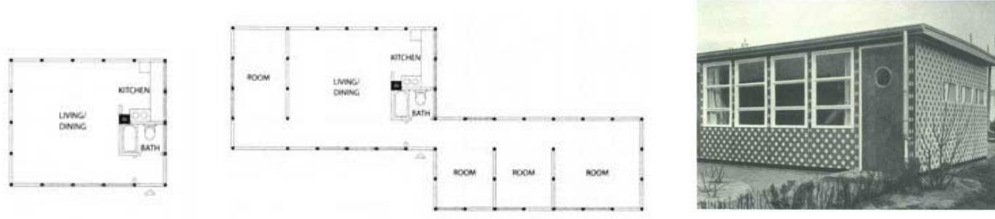

Şekil 3.69 Le Corbusier tarafından geliştirilen ‘ Bottle Rock ’ Prensibi¹²⁵

Das Wachsende Haus – Büyüyen Ev Yarışması

1931’de Almanya’da Das Wachsende Haus (Büyüyen Ev) yarışması, hem standardize üretim yoluyla konutun genişletilebilirliğini sağlamak için sanayileşmiş inşaat yöntemlerinin kullanımı hem de hızlı montaj yoluyla inşa maliyetlerini düşürmeye dair bir kuramsal tartışma alanı oluşturmuştur. Bu yarışmadan bir örnek Otto Bartning’in Werfthaus isimli, ekonomik ve uyarlanabilir (adaptable) ev konusuna yönelik mimari çözümler aradığı önerisidir. Öneride, 25m²’lik çekirdek bir yapı sağlanmakta ve kullanıcıların ihtiyaç durumlarına göre 60m²’ye kadar genişletilebilmektedir. Çelik bir çerçeve üzerine yapılandırılmış ve standart panellerle doldurulmuş yapının bileşenleri şantiyeye taşınmadan önce bir tersanede üretilmekte, yapı alanında birbirine monte edilebilmektedir.

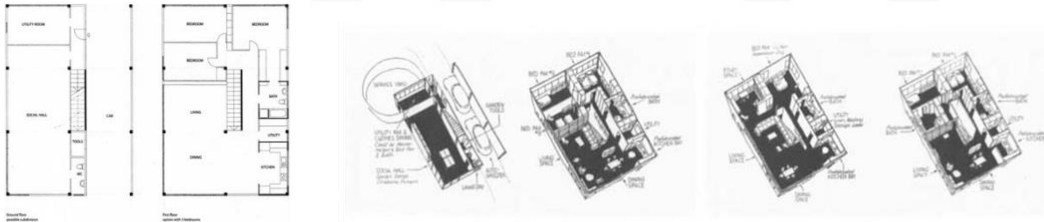
¹²⁵ Le Corbusier, bu kavramdan ‘Oeuvre Complete’ adlı kitabında bahsetmektedir.

Şekil 3.70 Otto Bartning, Werfthaus, 1931, Plan Çizimi ve Cephe Görşeli

‘The new house 194X’ - ‘Yeni Ev 194X’ Yarışması

Bu yarışma 1942 yılında, William Wurster’in konuta dair sorunları listelediği bir manifesto ile başlamıştır. Bu manifestoda Wurster, değiştirilemeyen rijit formlar, kalıcı duvar bölümleri olan plan düzenlemeleri, minimum boyutta üretilmiş ihtiyaca göre genişletilebilmenin mümkün olmadığı sistemleri eleştirmektedir. Bu sistem yerine ‘Flexible Space’ isimli önerisinde, 180 m² alana sahip bölünmemiş bir alan sağlamaktadır. Başlangıç tasarımında sağlanan açık alan prefabrik mutfak, banyo ve dolaplar ile bölünerek ihtiyaca göre değiştirilip, yeni alanlara ve odalara ayrılabilmesi düşünülmüştür. Garaj ve bahçe deposu olarak düzenlenen alanın ise mekânsal ihtiyaç durumunda oda olarak düzenlenerek eve eklenebilmesi öngörülmüştür.

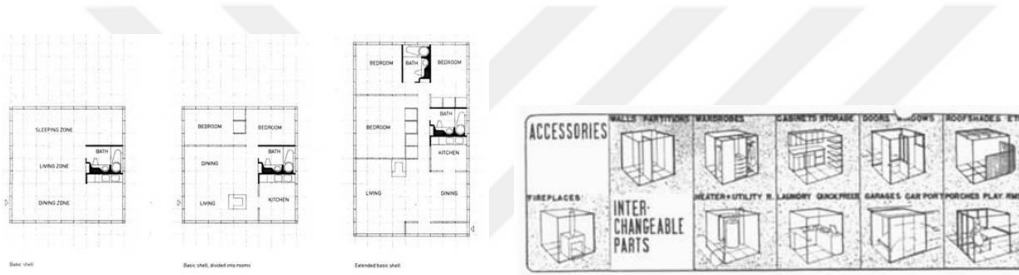
Şekil 3.71 William Wurster, Flexible Space, 1942, Plan Çizimi (Solda, sağlanan ilk tasarım, sağda konut biriminin genişletildiği plan kurgusuna dair çizim görülmektedir.) ve Tasarımın Değişebilir/Eklemlenebilir Kurgusuna Dair Diyagram

Şekil 3.72 Gelecek İçin Ev, William Wurster, 1943¹²⁶

¹²⁶ Chabot Terrace savaş konutunun 1943’teki “geleceğin evi” olarak uyarlanması, William Wurster (Adaptation of Chabot Terrace war housing as a prefabricated ‘home of the future’) (Treib, 1995)

Aynı yılda benzer bir amaçla, kuramsal alanda tartışmaya açılan bir diğer öneri de Walter Bogner tarafından Amerika’da geliştirilen ‘Prefabrikasyon’ isimli öneridir. Bu çalışma ‘Architectural Forum’ dergisinin, süreç içinde bir ailenin farklılaşabilen istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir tasarım üzerine açtığı tartışma ekseninde geliştirilmiştir. Öneride mimar dört aşamadan oluşan bir konsept geliştirmiştir. Sağlanan ilk tasarımda belirlenen hacimin, hem yatay hem dikey boyutlarda 9x9’luk modüllere bölündüğü görülmektedir. Değiştirilebilir panellerin bu ızgaraya takılmasıyla ve prefabrike mobilyaların sağladığı bölümlenme ile farklı plan alternatifleri kurgulanabilmektedir. Süreç içinde gelişen mekânsal ihtiyaç doğrultusunda 4x9’luk modül eklenmesi ile yaşama biriminin genişletilebilmesi düşünülmüştür.

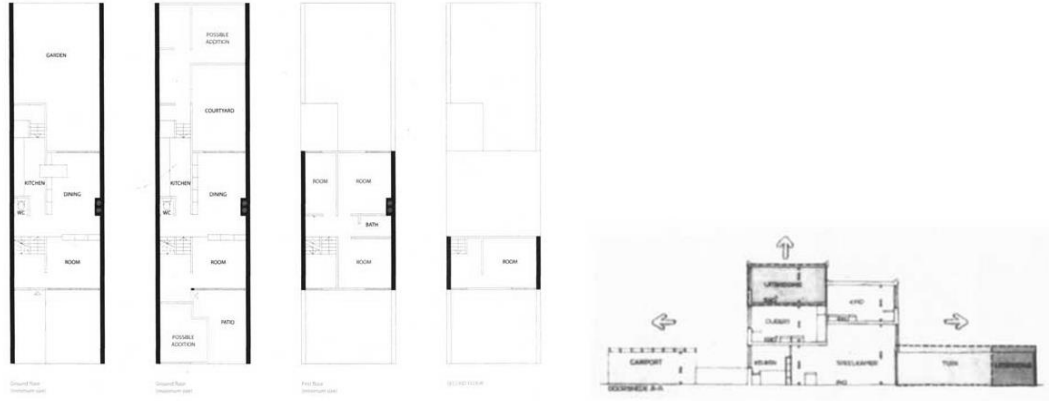

Şekil 3.73 Walter Bogner, Prefabrikasyon, 1942 Plan Çizimleri (Sağlanan ilk tasarım ve değiştirilebilir/ eklenilebilir kurgu görülmektedir.) ve Tasarıma Dair Fikir Diyagramı

1930-1960 yılları arasında nadir olarak görülen ve kuramsal tartışma ve yarışmalar ekseninde gelişen bu yaklaşımlardan sonra 1960’lı yıllar, daha yaygın olarak tepkilerin oluştuğu ve bu anlamda yeni arayışların geliştirildiği dönem olmuştur. Bu arayışlardan bir kısmı kentsel ölçekte ütopyik çalışmalar olarak tartışılmış, bir kısmı ise uygulama alanı bulabilmiştir.

1963 - Extendible houses’t Hool

Bu örnek, 1930’lu yıllarda yarışma projelerinde geliştirilen düşüncelerin devamı niteliğinde bir çalışma olmuştur. Van den Broek ve Bakema tarafından geliştirilen ‘Uzatılabilir Evler Projesi’ ihtiyaca göre eklenilebilme durumunun planlama aşamasında düşünüldüğü bir örnektir.

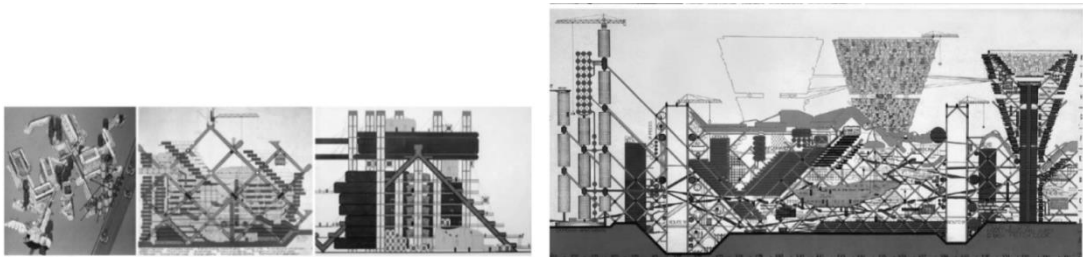

Şekil 3.74 Extendible Houses't Hool, Van den Broek ve Bakema, 1963, Plan Çizimleri (Sağlanan ilk tasarım ve değişebilir/ eklenilebilir kurgu görülmektedir.) ve Tasarıma Dair Fikir Diyagramı

İlk tasarımda sağlanan çekirdekte, ön ve arka bahçeleri ile birlikte, zemin katta iki, üst katta üç oda sağlanmıştır. Bu en küçük fonksiyonel ünitenin düşeyde ve bahçe alanlarına doğru yatayda büyüebilirliği düşünülmüştür. Plan şemasında, ön bahçeye garaj, küçük bir dükkân/ odanın eklenebileceği, arka bahçeye ise avlu etrafında üç ayrı odanın kurgulanabileceği görülmektedir. Bu sayede zemin kattaki kullanılabilir alan iki katına çıkmaktadır. Üst katın düz bir çatı olarak tasarlanması, ikinci bir kata bir odanın daha eklenebilirliğine izin vermektedir. Böylelikle 85 m² olarak sağlanan başlangıç tasarımı, 130m²'lik bir birime dönüştürülebilmektedir.

Plug-In-City

Archigram tarafından, Plug-in kavramının kentsel ölçekte denenmesine yönelik olarak geliştirilen Plug-in-City projesi, büyüme kabiliyetinin yanında değiştirilebilirlik ve uyarlanabilirlik anlamında da öneriler getiren, bir konstrüksiyona takılmış birimlerden oluşan, esnek bir yerleşim önerisidir. Bu yaklaşıma göre, her birimin bir kullanım ömrü vardır ve o ömrü tamamladığında ana strüktürde bir değişikliğe neden olmadan yeniden kurgulanabilir ve mekânsal ihtiyaç doğrultusunda eklenilebilir bir tasarım önerisi sunmaktadır.

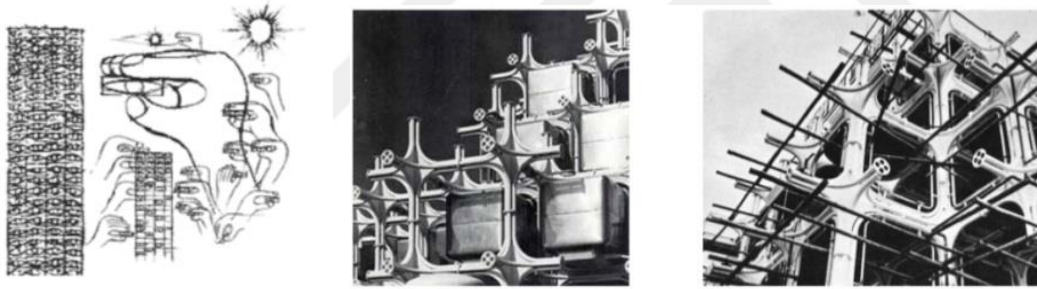

Şekil 3.75 Plug in City Fikir Diyagramları

Metabolist Teori

Archigram'la aynı dönemde ortaya çıkan Metabolist hareket ise, büyüeyebilen kentler ve bu kent içindeki sistemlerin değişen kullanım adaptasyonuna yönelik olarak geliştirilmiştir. Metabolist teoriye göre bir modül olarak ifade edilen 'kapsül' değişime elverişli birimi temsil etmektedir. Mekânsal ihtiyaç durumuna göre bir yaşama birimi dâhilinde 'kapsül sayıları' belirlenebilmekte, süreç içinde artırıp azaltabilmek mümkün olabilmektedir. Bu yaklaşım Kisho Kurokawa'nın bir strüktüre takılmış prefabrike birimler ile tasarladığı 'Kapsül Kulesinde' örneklenmektedir.

Metabolizma" kelimesi, bir organizmanın içinde ve yakın çevresinde meydana gelen sonsuz bir değişimin temel fikrine vurgu yapar. Metabolizma felsefesi, biyolojik gelişim süreci, dönüşüm, "hücrelerin yeniden yapılandırılması" na dayanıyordu. Bu harekete katılan Japon mimarlar, eskimiş parçalarının ortadan kaldırılması ve sosyo-ekonomik çevrenin gerekliliği uyarınca yeni bileşenlerin eklenmesi yoluyla gelişip büyüeyebilecek esnek bir mimariyi ve dinamik şehirleri destekledi. (Jansen, 2009)

Şekil 3.76 Metabolist Teori Fikir Diyagramı (Solda) Kurokawa's Takara Beautillion for the 1970 Osaka Expo (Sağda)

Uzamsal Kent Önerisi

1960'larda tasarlanan esnek kent önerilerinden biri Yona Friedman'ın uzamsal kent önerisidir. Bu öneride büyük ölçekte taşıyıcı uzay kafes tabakalarla yapay topografyalar oluşturulmakta ve bu tabakalara modüler hacimler bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda eklenip çıkarılabilmektedir.

Kullanım alanları olarak düzenlenen modüler boşluklardan üst sıradakiler fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimleri, alt sıradakiler ise sirkulasyon, depolama, üretim gibi servislerin ve teknik donanımların yer almasına olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. (Uslu, 1996)

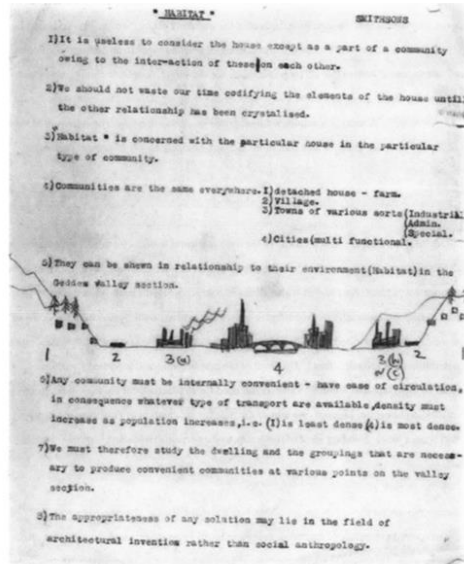
Şekil 3.77 Yona Friedman, Uzamsal Kent Fikir Diyagramları

Doorn Manifestosu – Habitat, Kök (Stem), Kümelenme(Cluster), Doku Yapı(Mat Building) Yaklaşımları

Habitat

1954 yılında düzenlenen CIAM toplantısında, Team X grubu 'Doorn Manifestosu' başlığı altında 'habitat' teriminden bahsetmektedir. Bu kelime, modernin getirdiği katı formlara karşı, büyüme ve değişim bağlantılarını açıklamakta, süreç içinde gelişim konseptini ortaya koymaktadır. Habitat, parçaların birbirleri ile ilişkilerini ve değiştirilebilirliğini ifade etmektedir. Amaçlanan; mimarlığın, yaşamsallığın beraberinde getirdiği olası ihtiyaç ve değişimlere cevap verebilmesidir.

Yaşamı devam ettirecek bir yaşam alanı (habitat) için, kendisini değişen bağlamlara veya iç ilişkilere uyarlayabilmelidir. "Habitat uyarlanabilirliğin (adaptability) doğal olduğu bir sistemi vurgular. Bu terimin kullanılması, Team X'in çalışmalarında değişen bir çevreye duyarlı ilişkilerin tasarlanmasının önemini gösterir. Mimarlık, hem yaşantı hem de günlük ölçekte yaşayanların zaman içindeki değişimlerine cevap verecekti. (Ruskeepaa, 2011)

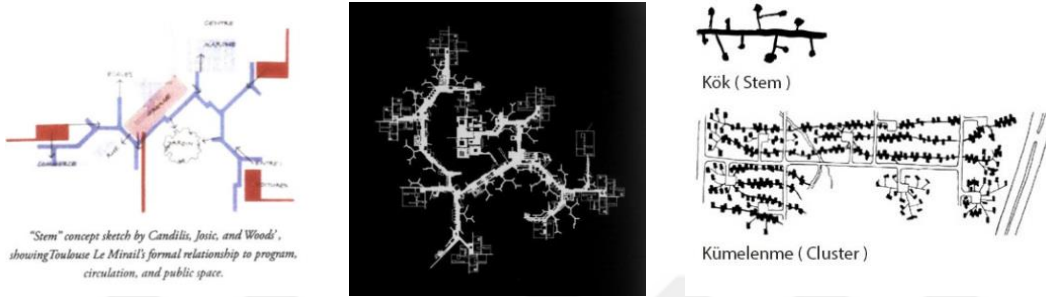
Team 10: Doorn Manifesto. The title of "Habitat" is revealing of Team 10's design aspirations towards growth and change. Image courtesy of NAI Publishers.

Şekil 3.78 Team X 's Doorn Manifesto.¹²⁷

¹²⁷ Habitat terimi, Team X grubunun büyüme ve değişime yönelik gelişen tasarım yaklaşımını ortaya koymaktadır. Image courtesy of NAI Publishers.

Stem

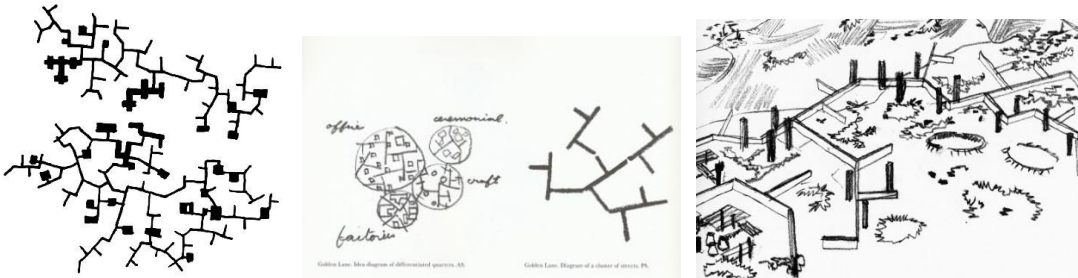
Candilis, Josic Woods, büyüyüp gelişebilen organik sistemi, ‘kök, ağ ’ (stem) olarak adlandırdıkları bir kavram ile açıklamaktadır. Burada amaçladıkları özellikle program ve birliktelik bakımından, zaman içinde değişebilirlik ve ‘uyarlanabilirlik’ sağlamaktır.

Şekil 3.79 Candilis, Josic Woods ‘Stem’ Yaklaşımı

Cluster

‘Stem’ olarak adlandırılan kök birimlerinin bir araya gelerek bir mahalle ölçeğine ulaşmasıyla ‘kümelenme’ (cluster) birimi ortaya çıkmaktadır. Smithson’ların 1952 yılında tasarladıkları ‘Golden Lane’ projesi kök / kümelenme yaklaşımları ile geliştirilmiş bir proje olarak örnek gösterilebilir.

Şekil 3.80 Smithsons ‘Cluster’ Yaklaşımı, Golden Lane Projesine Dair Çizim

Doku Yapı Yaklaşımı (Mat Building)

Alison Smithson, Habitat terimini, doku yapı olarak geliştirmiştir. Kümelenme ölçeğinin kentsel ölçeğe genişletilmesi ile doku yapı yaklaşımına ulaşıldığı ifade edilebilir. Yapının bulunduğu bağlamın değişen dinamikleri ve bireylerin ihtiyaçlarında olabilecek değişikliklere karşı, etkileşim olanaklarına açık, sürekli gelişen canlı bir dokudan bahsedilmektedir.

Doku-yapı kavramı, işlevlerin dokuyu zenginleştirmek için bir araya geldiği; bireyin değiştirilmiş düzen aracılığı ile yeni eylemsel özgürlükler kazandığı; ara bağlantılar, birbirlerine bağlı ilişki desenleri, büyüme olanakları, küçülme ve değişime dayanan anonim kolektifi özetlemek amacıyla kullanılabilir. (Smithson, How To Recognise And Read Mat Building, 1974)

Doku yapıyı oluşturan ve tekrar eden temel birim, nötr ve gevşek (loose structure) olarak yapılandırılmıştır, bu sayede büyüme ve değişmeye imkan sağlamaktadır. Tasarımda belirli açık alanlar bırakılarak, kullanım şeklinin belirlendiği ve dayatıldığı homojen bir yapılaşmaya yerine, zamana bırakılmış açık değişebilen bir kurgudan söz edilmektedir. Uyarlanabilirliğin değişime cevap verebilme yeteneği olduğu göz önüne alındığında doku yapı yaklaşımının kavram ile bağlantısı görülebilir.

Team X üyelerinin çalışmalarında istenen bu değişime cevap verme durumu, 1950lerin sonlarına doğru mimarlık ve şehirciliğin tartışılmasında uyarlanabilirlik (adaptability) terimini ön plana çıkarmıştır. (Ruskeepaa, 2011)

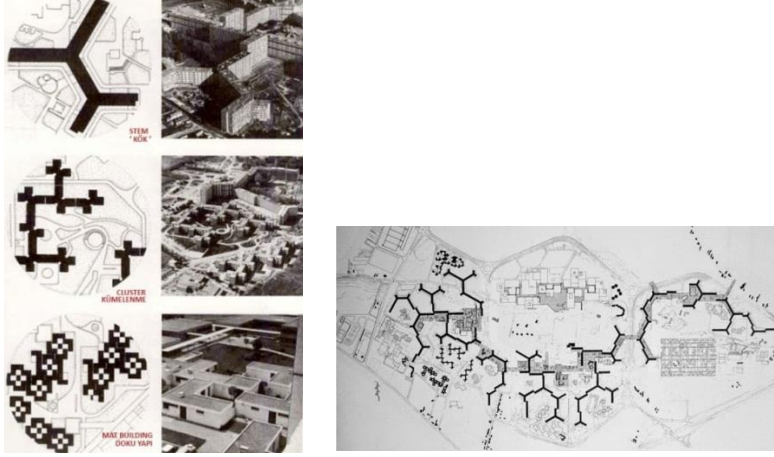
Candilis ve Josic Woods'un 1970 yılında geliştirdikleri, Toulouse, Le Mirail projesi, ekmelelenebilirliğe dair, hem geliştirdikleri kök fikrini yansıtıyor olması hem de kentsel ölçekte kümelenme (cluster) ve doku yapı (mat building) yaklaşımlarını örnekliyor olması açısından oldukça önemlidir.

Le Mirail projesi, CIAM'ın işlevsel şehir planlarına tepki olarak Georges Candilis tarafından hazırlanmış, Fransa'daki konut sıkıntısının çözümüne yönelik bir kitlesel yaşam projesi olarak geliştirilmiştir. Her ne kadar CIAM şehirlerinin birçoğu ile aynı büyüklükte ve yüksek yoğunlukta çalıştırılmış olsa da, yapıların ekmelelenmesi, birbirleriyle ve şehirle tamamen farklı bir deneyim yaratmayı amaçlayan zemin ve yapı arasındaki ilişki, organik bağlantılar kurabilmek üzere çözümlenmiştir.

1969 yılında Smithsons'ların Londra'daki evinde gerçekleştirilen Team X toplantısı, Bakema'nın tutanağına göre, katılım ve 'açık tasarım' kavramları ile ilişkilidir. Bu toplantı, Toulouse için bir hazırlık olarak görülebilir. (Risselada, Toulouse (France) 9-12 April 1971)¹²⁸

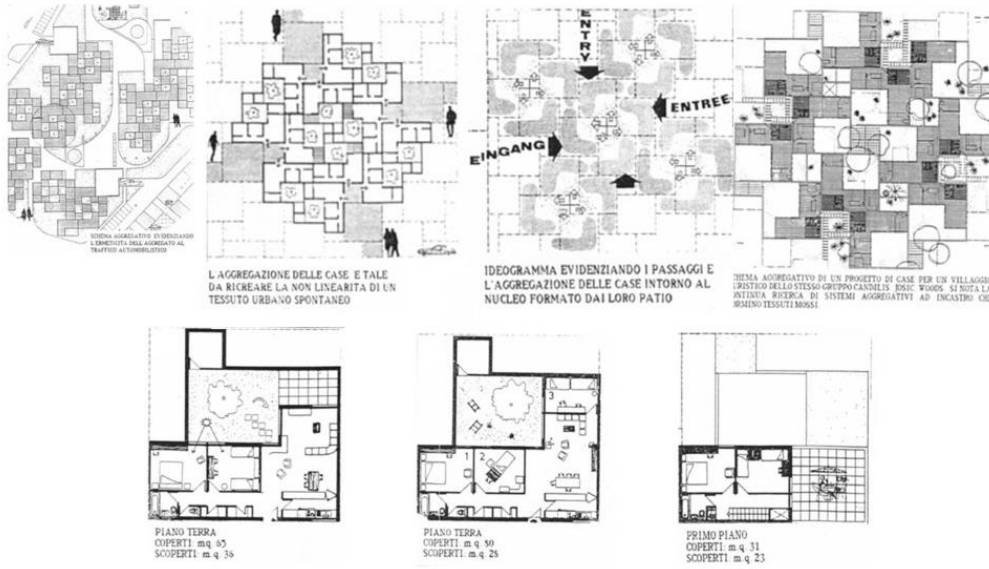
Organik bağlantılar kurmak üzere tasarım, 'stem' (kök) fikrine dayanmaktadır. Dallanarak, yatayda ve düşeyde ekmelelenerek büyüeyebilen, önce bir küme oluşturan ve bu kümelerin tekrarlanmasıyla doku yapıya dönüşen bir kurgu söz konusudur.

¹²⁸ Bilgiye <http://www.team10online.org/team10/meetings/1971-toulouse.htm> internet sitesinden erişilmiştir.

Şekil 3.81 Toulouse, Le Mirail: Stem, Cluster, Mat Building

Bu tasarımda aynı zamanda kamusal iletişimi desteklemek için, araç - yaya trafiği ayrılmış ve yerden kaldırılan yaya caddesi (güverte) organize edilmiştir. Yaya caddesiyle bitişik binalar arasındaki ilişkiler bu tasarımın odağıdır. Güverte ile birlikte, konut kuleleri her 4 katta bir toplama koridoru ile bireyler arasında etkileşim ve deneyimi arttırmak amaçlanmıştır.

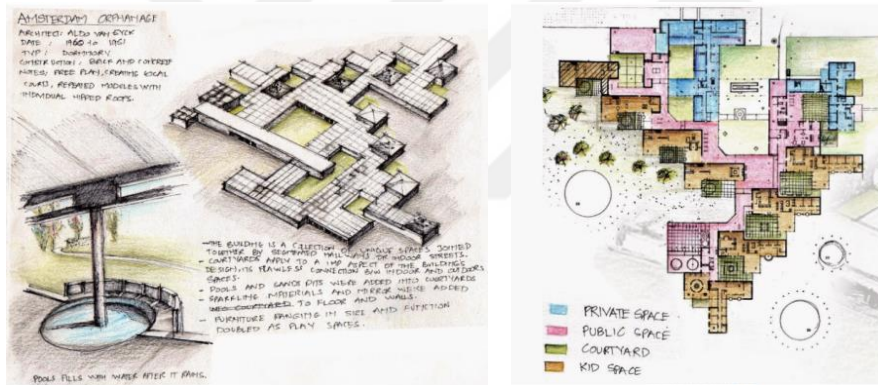
Şekil 3.82 Toulouse, Le Mirail, Tasarım Diyagramları ve Plan Çizimleri

Aldo Van Eyck- Doku Yapı Yaklaşımı:

Aldo van Eyck, daha önce CIAM üyesiyken, 1950'li yılların sonunda, bu gruba eleştirel yaklaşımları ile bilinen, Team X grubunun önemli isimlerinden biri olmuştur. Modernin getirdiği sabit form ve evrensel mekân anlayışına karşı olarak, süreç içinde gelişebilir bir sistem kurgusunu araştırmıştır. Esnek formu savunurken, tamamen açık bırakılmış nötr mekânların bir kimliksizlikle sonuçlanabileceğini

savunmuş, bu anlamda bir düzen içinde gelişebilen sistem önerileri geliştirmiştir. Bu anlamda yapısalcılık anlayışının da etkisiyle, tasarımları ‘mat building’ doku yapı yaklaşımından izler taşımaktadır. 1955-1960 yılları arasında tasarladığı Amsterdam Yetimhanesinde (Orphanage), ilk büyük ölçekli projesiyle görüşlerini uygulamaya koyma fırsatı bulmuştur. 1-20 yaş arası 125 öğrenciye hizmet vermek için tasarlanmış yurt yapısı, farklı sayı ve mekân ihtiyacına göre gelişebilecek, birleşebilen ünitelerden oluşmaktadır. Bir yapı düzeni içerisinde, parça-bütünü birbirini karşılıklı belirlediği bir birlik oluşturulmuş ve bu anlamda kimlik korunmuştur. Bu bağlantı sağlandıktan sonra gelişimini süreç içinde oluşabilecek ihtiyaçlar belirlemiştir.

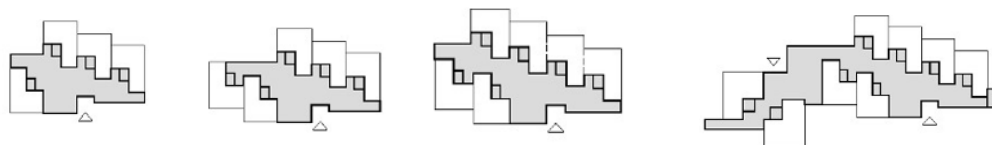
Değişebilir olma, aynı zamanda eklenebilir olma özelliği ile de paralellik göstermektedir. Van Eyck’ın 1955-1960 yılları arasında tasarladığı Orphanage yapısı dönemin tartışılan mekânsal konularından biri olan ‘ eklenebilir olma (additive) özelliğini en iyi yansıtan yapıtları arasındadır. ‘ (Güldehan Atay)

Şekil 3.83 Aldo Van Eyck, Doku Yapı Yaklaşımı: Orphanage Projesi

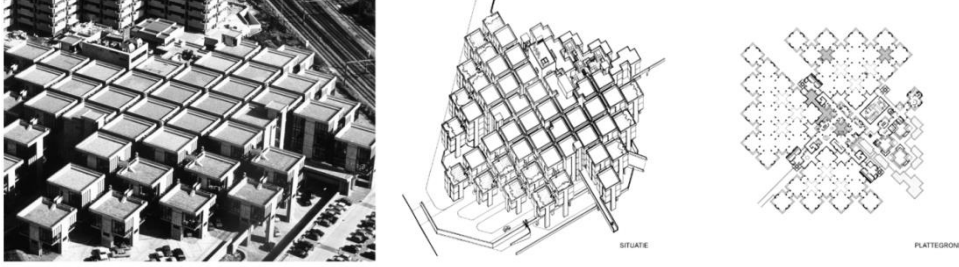
Hertzberger Doku-Yapı Yaklaşımı:

Aldo Van Eyck gibi esnek bir kurguyu savunurken, bir taraftan da kimlik kaybı olan, bu anlamda benzer yaklaşımlarla tasarımlarını gerçekleştiren Hertzberger’in yapılarında oluşturulmuş bir düzen içinde, parçaları oluşturan modüllerin birleşimi ile bütünü oluşturduğu doku yapı yaklaşımı okunabilmektedir.

Şekil 3.84 Hertzberger, Doku Yapı Yaklaşımı, Montessori School, Süreç İçinde Eklemlenme

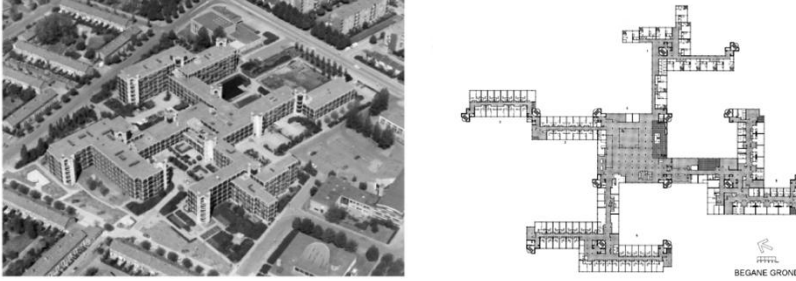
İlk olarak 1960 yılında inşa edilen okul; 1966, 1968, 1970 ve 1981 de öğrenci sayısındaki artış ve farklı mekânlara duyulan ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden genişletilmiştir. Modüler bir kurguya sahip olması bir düzen sağlayarak toplumsal kimliğin devamlılığını da sağlarken, kullanıcıların yorumuna izin vermesi, bireysel kimliğinde tasarımda önemli bir nokta olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.85 Hertzberger, Doku Yapı Yaklaşımı, Central Beheer Ofis Yapısı

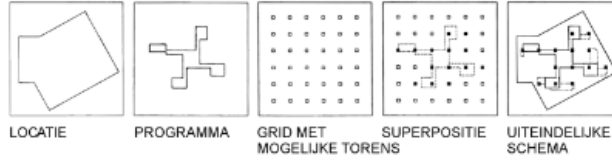
Hertzberger 1968 yılında tasarladığı Central Beheer ofis yapısını da aynı anlayışla geliştirmiştir. Kullanıcıların tercihlerine göre, zamanla oluşabilecek yeni mekânsal ihtiyaçlara göre eklenerek büyüyecek modüler bir tasarım kurgusuna sahiptir.

Herman Hertzberger- De Drie Hoven, Home For Elderly

Şekil 3.86 Hertzberger, Doku Yapı Yaklaşımı, De Drie Hoven, Yaşlılar Evi

Bu yapı, kullanıcıları olan yaşlı bireylerin yaşamlarını burada sürdürebilmeleri amacı ile farklı mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden düzenlenebilirliğine imkân vermek üzere tasarlanmıştır. Farklı programları da bünyesinde barındırabilme anlamında, aynı modüler birimin yapısal bir çerçeve içinde büyüyebilirliğinin sağlandığı bir tasarım kurgusuna sahiptir. Bu anlamda temel modül, 92 cm olarak belirlenmiş, ihtiyaç durumuna göre modüllerin, $2 \times 92 = 184$, $3 \times 92 = 276$ ve $4 \times 92 = 368$ cm olarak 4 farklı boyutta kurgularak bir bütün içinde, farklı kullanımların sağlanabildiği bir tasarım konsepti geliştirilmiştir.

Şekil 3.87 De Drie Hoven, Yaşlılar Evi, Tasarım Kurgusuna Dair Diyagram

Hertzberger, ‘ Lessons For Students in Architecture ’ kitabında ekmelelenebilirliğin (artikülasyon) uyarlanabilirliği arttırdığını ifade etmektedir. Tasarımda sunulacak ilksel formun büyüyüp küçülebilir olmasının öneminden şu şekilde bahseder:

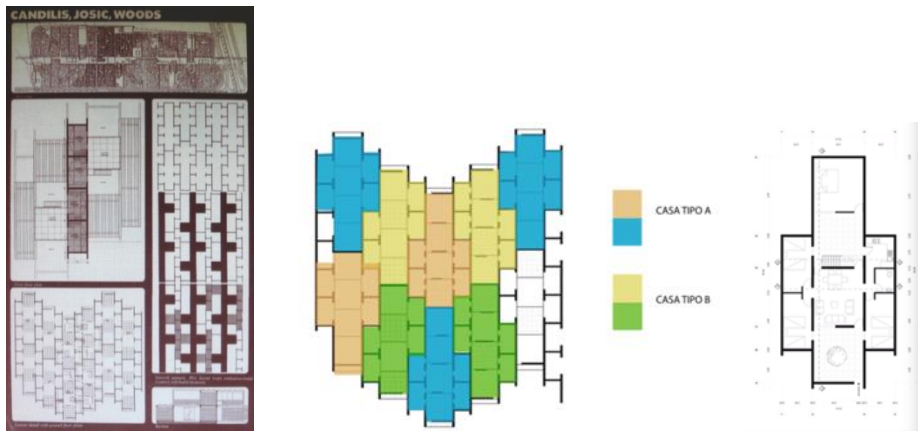
‘ Artikülasyon uyarlanabilirliği artırır, boşluk aynı zamanda genişler. Yaptığımız tasarım büyüyüp küçülebilir. İhtiyacımızı karşılayabilecek kadar küçük ve gerekli yeni kullanımlar için maksimum potansiyel sunacak kadar büyük olmalıdır. Artikülasyon, 'kapasitenin genişlemesine' yol açar ve böylece mevcut yapıdan daha fazla verim elde edilebilir.’ (Hertzberger, 1991)

Previ Deneysel Konut Projesinde Eklemlenme Yaklaşımları

Previ projesinde, bireylerin süreç içinde yaşama birimlerini yeniden kurgulayabilmeleri ve bu anlamda uyarlanabilirliğini sağlamaları noktasında mimarların ortak tasarım yaklaşımının prefabrike modüler yapım sistemi kullanarak büyüyebilir bir yapı örüntüsü kurgulamak olduğu görülmektedir.

Yarışmanın spesifikasyonları sadece tasarım esnekliği için değil aynı zamanda değişime uyum sağlayacak teknolojilerin kullanımını da teşvik etti. Tüm konut tasarımları ve inşaat teknolojileri esnek olmalı ve toplumu oluşturan ailelerin dinamik ve değişen sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerine uyacak şekilde aşamalı (yatay ve / veya dikey) büyüme öngörmelidir (Barrionuevo ve diğerleri, 1971 v. 1: 15).

Candilis, Josic Woods Önerisi

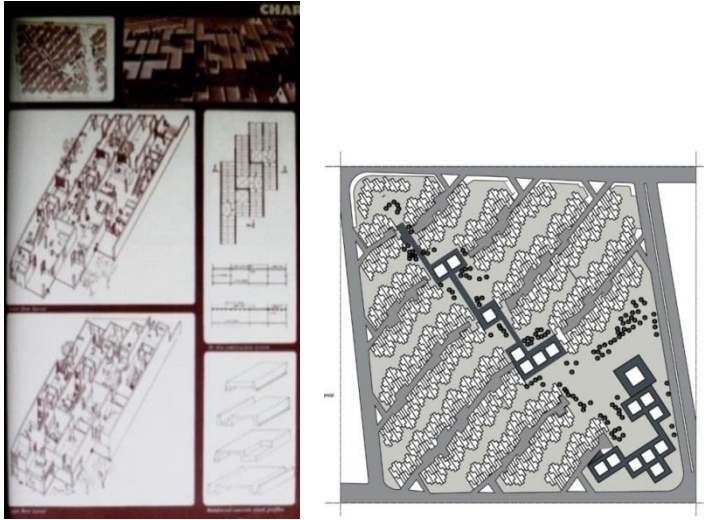

Şekil 3.88 Previ Projesi, Candilis, Josic Woods Önerisi Poster, Tasarım Diyagramı ve Plan

Candilis, Josic Woods'un projesi incelendiğinde, açık ve kapalı alanları tanımlayan paralel bir duvar sistemi ile büyüyebilir bir yapının kurgulandığı görülmektedir. Yatayda genişleyebilen bu dokunun yanında, oluşturulan açık/kapalı örüntü sistemi, ihtiyaç durumunda açıklıkların kullanılabilirliğine olanak tanımaktadır. İki farklı genişlikte bölme düşünülmüştür: 2,7 m genişlikte olan küçük bölme, tek veya iki katlı konut birimine izin verir; 4.5 m genişliğindeki daha büyük bölme, bireylerin gelecekteki ihtiyaçlarına uyum sağlayabilecek avlu, teras, ya da bir oda olarak kurgulanabilir. Aynı zamanda dokunun sürekliliği sayesinde, bitişik evlerde bulunan bireyler, ihtiyaç durumunda anlaşmalı olarak evin belli bölümlerini takas etme olanağına sahiptirler.

Charles Correa Önerisi

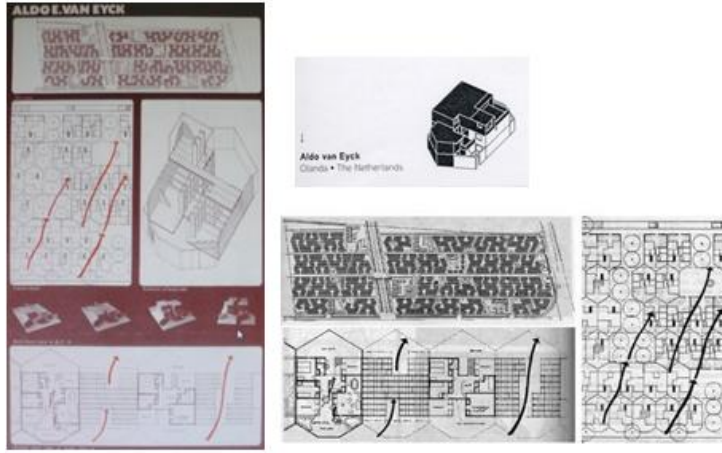
Charles Correa da, Candilis Josic Woods gibi, yaşama birimlerini paralel duvarlar arasında açık ve kapalı örüntü sistemi ile oluşturmuştur. Bu örüntü sistemi ile yatayda büyüyebilirliği sağlayarak ek yaşama birimlerinin eklenebilirliği düşünülürken, düşeyde de eklemeler yapılarak ve örüntünün açık alanları kullanılarak konut biriminin de büyüyebilir olmasını sağlamıştır. Correa, iklimsel nedenler ile testere dişi gibi 'geçmeli' bir örüntü birimi kurgulamıştır, ancak günümüzde girintilerin doldurularak birimlerin büyütüldüğü görülmektedir.

Şekil 3.89 Previ Projesi, Charles Correa Önerisi Poster ve Tasarım Diyagramı¹²⁹

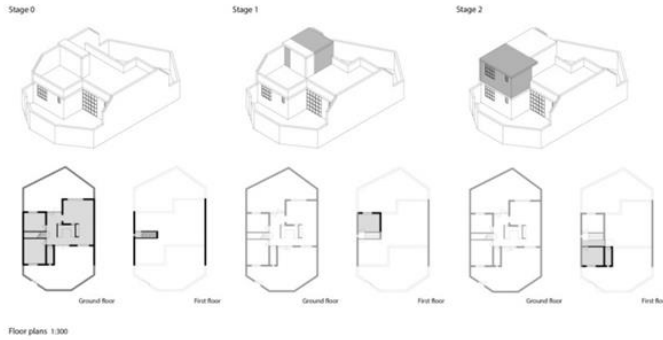
¹²⁹ Previ Projesine dair yarışmada sunulan posterlere, <https://iqbalaalam.wordpress.com/2013/02/03/previ-experimental-housing-project-lima-peru-part-iii/> internet sitesinden erişilmiştir. (Url-15)

Aldo Van Eyck Önerisi

Şekil 3.90 Previ Projesi, Aldo Van Eyck Önerisi Poster, Tasarım Diyagramı

Aldo van Eyck, örüntüsünü konut birimlerini altıgen formda tasarlayarak sağlamıştır. Formun ilk aşamada açık bırakılan bölümleri, ihtiyaç durumunda konut birimine eklenilebilmektedir. Aldo van Eyck, tasarım aşamasından önce burada yaptığı araştırmalarında, kadınların mutfakta vakit geçirdiklerini gözlemlediği için, mutfak kat planının ortasına yerleştirmiştir. Aldo van Eyck tasarımında zaman içerisinde oluşabilecek mekânsal ihtiyaçlar için, düşeyde de eklenilebilirliği sağlamıştır.

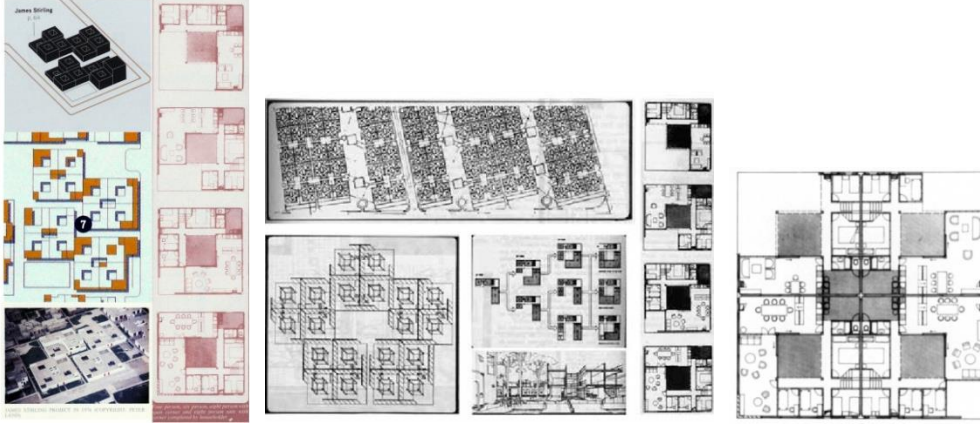

Şekil 3.91 Previ Projesi, Aldo Van Eyck Önerisi, Plan

James Stirling

James Stirling'in tasarımı, sağlanan ilksel formun zaman içinde bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda tamamlayıp geliştirebileceği bir sisteme dayanmaktadır. Projenin açıklamalarında, ilk formun 4P'lik tek katlı bir birim olduğu zaman içinde gelişen mekânsal ihtiyaçlara göre kullanıcılar tarafından 8P+ olarak genişletilebildiği ifade

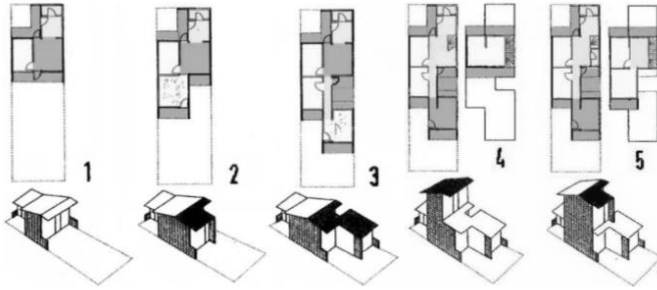
edilmektedir. Üst katlarda odalar eklendikten sonra zemin kat dükkân, garaj gibi farklı işlevlerde kullanılabilir.

Şekil 3.92 Previ Projesi, James Stirling Önerisi Tasarım Diyagramları ve Plan

Doğrusal Büyüme Esnekliği

Bu yöntemle örnek olarak Tayland'da uygulanmış olan Tung Song Hong projesi gösterilebilir. Bu proje düşük gelirli sınıfa konut sağlama amacıyla gerçekleştirilmiş bir sosyal konut projesidir. Başlangıçta bir çekirdek birim tasarlanmış, süreç içinde gelişen ihtiyaçlara göre doğrusal olarak yatayda ve düşeyde değişimi ve büyütülmesi mümkün olabilmektedir.

Şekil 3.93 Tung Song Hong Uygulaması¹³⁰ (Erata, 1998)

Süreç İçinde Gelişen Tasarım (Incremental Housing)

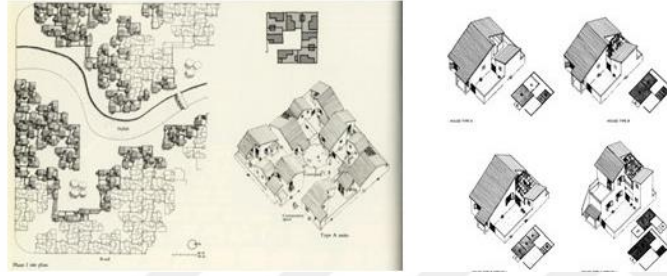
Şekil 3.94 Belapur Incremental Housing

¹³⁰ Görsele, Erata'nın 1998 yılında yazdığı 'Toplu Konutlarda Kullanıcı İsteklerini Sistemize Eden Bir Tasarım Rehberi' yüksek lisans tezinden erişilmiştir.

Yatayda ve düşeyde büyüme esnekliğine sahip bir diğer proje Charles Correa'nın 1984 yılında tasarladığı 'Belapur Incremental Housing' projesidir. Charles Correa, konutun kişinin karakterini yansıtması gerektiğini savunmuş ve kullanıcının katılımına önem vermiştir.

Temel bir form ile başlarsınız, ancak insanların onu kendi ihtiyaçlarına göre değiştirmesine izin vermelisiniz.' (Charles Correa)¹³¹

Belapur Yerleşmesi, 550 konuttan oluşmaktadır. Yapılar farklı gelire sahip kişilerin yerleşmesine olanak verecek şekilde, 45-75 m² lik değişik büyüklükteki parseller üzerine, zaman içinde gelişebilir olarak tasarlanmıştır. Geliştirdiği 8mx8m'lik alanda 7 bireysel ünite ile bir küme (cluster) oluşturmaktadır.

Şekil 3.95 Belapur Incremental Housing, Kümelenme Ölçeği ve Süreç İçinde Eklemlenebilirlik Diyagramı

Mobil Olarak Genişletilebilirlik

Almanya'da 1997 yılında geliştirilen 'Fahrt Ins Grüne' projesi konut içi anlık mekânsal ve fonksiyonel değişim için teknik düzeneklerin kullanıldığı bir projedir (Mostaedi, 2006, s 26-31).

Kullanıcının isteği doğrultusunda mevcut bahçeli yapıda kurgulanan sürgülü bir sistem ile hareket edebilen bir ek mekân yapılmış, bireysel tercih ve iklimsel koşula göre gölgelendirilmiş bahçe ve teras bölümünün eklenebilirliği ile farklı kullanımlara imkân tanınmıştır. Bu proje, basit bir tadilat ile konutta yeni ve değişken fonksiyonlara sahip mekânlar elde edilebileceğini gösteren bir örnektir.

Şekil 3.96 Fahrt Ins Grüne, İki Alternatif Kurgu

¹³¹ Alıntıya <https://architalks101.wordpress.com/tag/tube-housing/> sitesinden erişilmiştir. (Url-16)

Yeni Teknolojik Olanaklarla ‘Plug-in’ Yaklaşımları

MVRDV'nin projesi olan WOZOCO, 1997 yılında yaşlılar için yapılmış bir toplu konut projesidir. Projede tasarlanan 100 apartman dairesinin 87'si yeterli ışığı alabilecek şekilde zeminde konumlandırılabilir. Geri kalan 13 dairenin ise güney cephesine takılarak ışık alması sağlanmıştır. Bu proje Archigram ve Metabolistlerin ütopyik projeler olarak sunduğu iskelet bir sistem üzerinde takılıp sökülebilir birimler yaratma düşüncesinin bir uygulaması olmuştur. Bu birimler eklenerek büyüyebilmektedir.

Şekil 3.97 MVRDV, WOZOCO Projesi, Cephe Görselleri

Şekil 3.98 MVRDV, WOZOCO Projesi, Tasarım Diyagramı ve Görünüş Çizimi

Fujimoto: House N (İlkel Gelecek Evi)

Fujimoto, günümüz mimarlığının rijit ve statik durumunu eleştirmekte, yaşama birimlerinin var olan sınırları, duvarları ile bireylerin yorumuna imkân vermediğini, bu anlamda yaşamlarını, eylemlerini kısıtladığını ifade etmektedir. Bu amaçla yaptığı çalışmalar yaşama mekânlarının sınırlarını muğlaklaştırmaya yönelik olarak gelişmiştir. ‘İlkel Gelecek’ (primitif future,2008) öngörüsü ile, primitif dönemde var olan üretim biçimine işaret ederek sınırların belirsizleştiği, bireylerin katılımına imkan tanıyan, bu anlamda keşfe ve deneyime açılan bir tasarım pratiğine geri dönmek gerektiğini söylemektedir. Bu durumu ‘kuş yuvası’ ve ‘mağara’ kavramları ile açıklamaktadır. Kuş kafesinin, insan üretimi bir nesne olduğunu, bu anlamda belirli eylemlere imkân veren sınırlı ve rijit yapısı olduğunu ifade etmekte; mağaranın ise, doğal bir yapıda olduğunu, kullanımını tamamen bireylerin belirleyebildiğini, ihtiyaçlarına göre şekillendirebildiğini söylemektedir.

Şekil 3.99 Fujimoto, Bulut Ev

Fujimoto, bir yapının esnek olarak tasarlanırsa da, belirli sınırlarının var olduğunu söyler. Bu sınırların değişebilir olması gerekliliğini 'bulut ev' metaforu ile açıklamaktadır. Yapı, sınır yerine hacim tanımlamalı, bu hacim, farklı eylemlere göre değişebilmeli, gerektiğinde eklenilebilir olmalıdır. N Evi, Fujimoto'nun bu düşüncelerine paralel geliştirdiği bir projedir. Birbiri içine geçmiş 3 kutu şeklinde tasarlanmıştır. Bu kutularda sağladığı açıklıklarla yapının geçirgenliğini arttırmış ve 'açık alan kurgusu' ile tanımlanmamış birçok küçük alana izin verebilmiştir.

Şekil 3.100 Fujimoto, N Evi, Plan ve Görünüş Çizimleri ve İç Mekân Görself

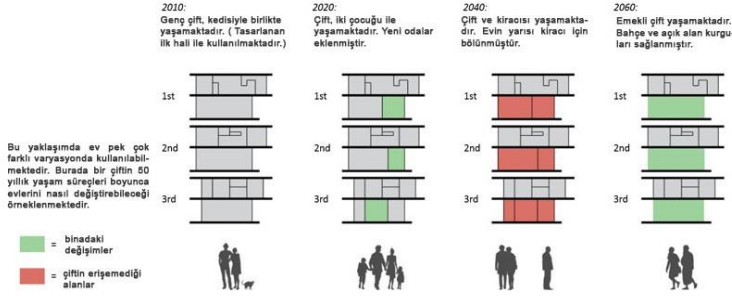
Kyto Type Housing

Bu yaklaşım, Shigenori Uoya Architects and Associates tarafından 2007 yılında geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Hazırlanan ilksel form, 130 m² alana sahip bir çerçeve sistemdir. Yaşama birimlerine dair iç duvarlar yük taşımadığı ve hafif bir malzeme kullanıldığı için, plan kurgusu bireylerin tercih ve ihtiyaçlarına göre düzenlenebilmektedir. Geliştirilen bu öneri, uzun süreli kullanım için, tüm olasılıklara cevap verebilecek bir sistem kurgulama amacıyla geliştirilmiştir. Aile yapısındaki farklılaşmalara, günümüzde artık hızla değişebilen tercih ve ihtiyaçlara 'uyarlanabilirlik' amaçlanmıştır. Bu sayede hem mekânsal hem ekonomik hem sosyal yönden sürdürülebilirlik sağlanabilecektir.

Burada duvarı kaldırın, yeni bir tane yerleştirin; yeni ihtiyaçlar ne olursa olsun bunu karşılayabilecek bir ev düzeni kurgulayabilirsiniz. Yaşamdaki değişikliklerden korkmanıza gerek kalmayan kalıcı bir meskendir.

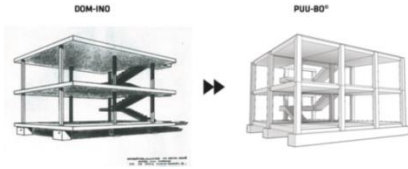
Şekil 3.101 Kyto Type Housing, Plan Çizimleri, İç Mekan ve Cephe Görşeli

Şekil 3.102 Kyto Type Housing, Tasarım Diyagramı¹³²

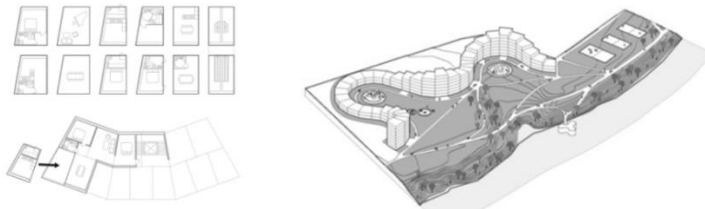
BIG-E2 (Ecology- Economy) Projesi

BIG, bu projesinin tasarımında, Le Corbusier'in Domino sistemini yeniden ele alarak, günümüz teknolojik olanakları ile geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu sayede, sağladığı açık plan ve çerçeve sistemi farklılaşabilecek modüler birimlerle kurgulamayı düşünmüştür.

Şekil 3.103 BIG'un Domino Sistemini geliştirerek tasarladığı Puu-Bo Sistemi (Url-17)

Geliştirilen bu sistem, farklı işlevsel kurgular için, farklı bağlamsal girdilere sahip alanlara 'uyarlanabilecek' yenilikçi bir sistemdir. Oluşturulan prefabrike modül farklı şekillerde değiştirilebilmekte, kurgusu farklı şekillerde düzenlenebilmektedir.

Şekil 3.104 BIG- E2 Projesi, Modülerlik ve Eklemlenebilirlik Yaklaşımı¹³³ (Url-17)

¹³² Diyagram, Lund School of Architecture stüdyosu kapsamında 2014 yılında hazırlanan 'Dwelling Typologies' kitabından alınmıştır.

¹³³ BIG'un E2 projesine dair görsellere <https://big.dk/#projects-e2> internet sitesinden erişilmiştir.

3.4. Dönüştürülebilirlik

Eklemlenebilirlik başlığında mekânsal büyüklük açısından incelenen ‘sabit form’ durumu, bu bölümde kullanım açısından ele alınacaktır. İdealize edilmiş bir yaşam ve tek tipleştirilmiş konut üretimi, bir önceki bölümde tüm yapı düzeyinde konut biriminin bir bütün olarak rijitliğini ele alırken bu bölümde aynı rijitliğin, konut iç düzenlemesine ve hatta mobilya düzenine kadar indiği görülecektir. Kullanım farklılığına olanak tanımayacak rijitlikte sunulan konut birimine dair problemlere çözüm önerisi olarak ise, dönüştürülebilir tasarım yaklaşımları sunulacaktır.

3.4.1. Kullanım İhtiyacını Karşılayamayan Hazır Yaşam Kalıpları

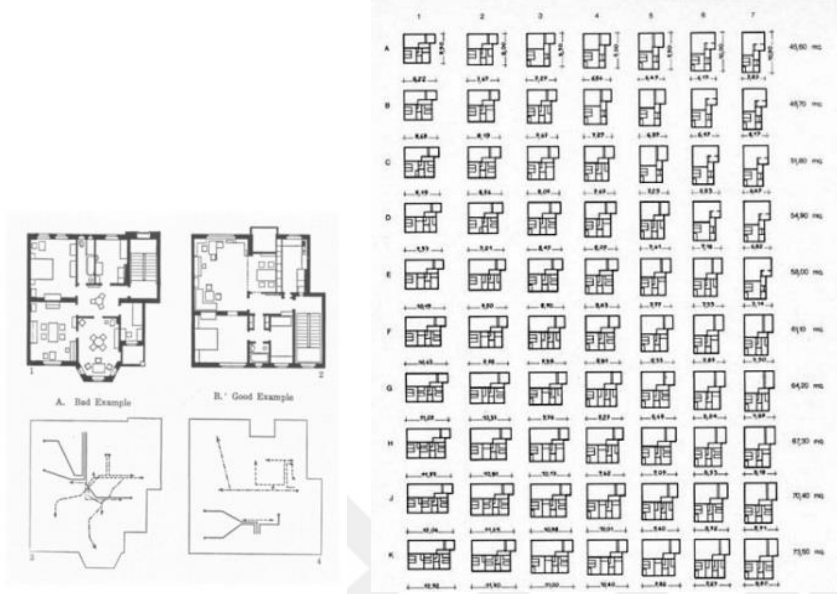
Modernizm ile birlikte gelen rasyonel düşünce sistemine göre, mimar olası tüm ‘durum ve ihtiyaçlara’ hâkim bir noktada, yaşam biçimini belirleyen bir konumdadır. Bu belirleyicilik düzeyi, bina, konut ve hatta oda düzeyinde - bir konutun her bir bölümünün önce içindeki aktiviteyi yansıtacak ve belirleyecek şekilde tasarlanıp ayarlanabileceği fikri ile ilgilidir. Mimarın, çözümler üretmesi beklenir ve bu çözümlerin başarısı, modernliği tanımlayan öngörülebilirlik ve kontrol kriterlerine göre değerlendirilir. Mimarın bu hâkimiyetini sağlayabilmek için ise, konut üretimine dair parametreler belirli standartlara indirgenir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası yeniden yapılanma, ortalama kullanıcı gereksinim ve boyutlarına göre yapılan ergonomik analizlere göre gerçekleşmiş, bir yaşam şekli ve bu yaşamı karşılayabilecek nesnelere dair standart ölçüler ile belirlenmiş reçete ve kuralların uygulaması şeklinde olmuştur. Yaşam biçimleri analiz edilip, kat planları ergonomi, ekonomi ve dolaşım açısından rasyonalize edilmeye çalışılmıştır. Sadece ölçüme ve sayılara odaklanan bu yaklaşımın neticesinde, asgari boyutlar belirlenmiş ve bu boyutlara göre kalıp mekânlar kurgulanmıştır. Bu durum, 1920'lerin sonlarında ve 30'larda mimarlar ve plancılar tarafından faaliyetlerin standartlaştırılması ve yaşamın her yönü için normlar oluşturma noktasına kadar gelmiştir.¹³⁴

Örneğin, 1928'de Alexander Klein, hazırladığı plan önerisinde, açıklıkları kapatıp tüm işlevleri belirli odalara dağıtmış, bireylerin hareketlerini örgütleyerek olası tüm karşılaşmaları ve deneyimi en aza indirmiştir. Alexander Klein'in asgari yaşama

¹³⁴ İnsani boyutlar için tasarım yapma düşüncesi, faaliyetlerimizin harcadığı alana yönelik çok sayıda çalışmaya yol açtı. 1930'larda bu “insan ölçeğine” uygun konutlar tasarlamak için Almanya'da çeşitli girişimlerde bulunuldu. Existenzminimum'a ulaşmak için çaba sarf edildi: dönemin standart bir Alman işçi sınıfı ailesi için gerekli kabul edilen asgari boyutlar ve konut alanları.

koşullarını ve plan çözümlerini içeren konut tipolojisini tablolar halinde özetlediği ‘Existenzminimum’¹³⁵ üzerine çalışmaları da işlevselciliğin konutu ölçü ve standartlara indirgediği durumu örneklemektedir.

Şekil 3.105 Solda; Functional House for Frictionless Living, Alexander Klein, 1927. Sağda; Alexander Klein, Minimum Konut Deneyi

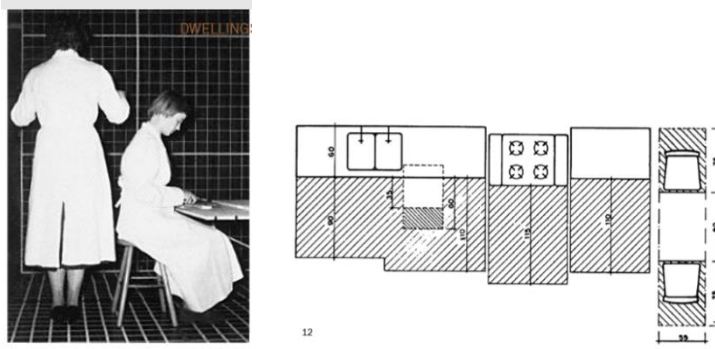
Buna benzer bir diğer örnek ise, 1929 yılında Mart Stam’ın yaptığı çalışmalarıdır. İnsan ölçeğini belirli bir standarda indirgeyerek yapı elemanlarının boyutlarını da bu beden ölçüsüne göre belirlemiştir.

1929'daki Mart Stam teklifi, mimarların yirminci yüzyılın ilk yarısında toplu konut yapımındaki merkezi meseleye olan tutkulu taahhüdünü göstermektedir: Stam, (o zamanlar meslektaşlarının birçoğu ile birlikte) ikame çözümünün, konut alanlarının ölçeğinin “insan ölçeğine” ilişkin kesin korelasyonunda bulunması gerektiğine ikna olmuştu. (Leupen & Mooij, Housing Design: A Manual, 2008)

Bu yıllarda asgari konut ölçeği olan ‘Existenzminimum’ için, odaların işlevsel kurguları belirlenerek minimum eşya ölçüleri ile birlikte tasarlamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bunun bir örneği, Willem Van Tijen’in Hollada’da yaptığı, ölçü ve hareket diyagramları ile ev hayatını belgelemeye yönelik çalışmalarıdır. Evde gerçekleşen faaliyetlere yönelik yaptığı çizimler ile minimum mekân boyutlarını bulmayı hedeflemiştir.¹³⁶

¹³⁵ Gropius, Existenzminimum'u “konaklama için herhangi bir kısıtlama olmaksızın bireyin hayati işlevlerini karşılamak için gerekli minimum alan, hava, ışık ve ısı” olarak tanımlamıştı [Gropius 1959: 126].

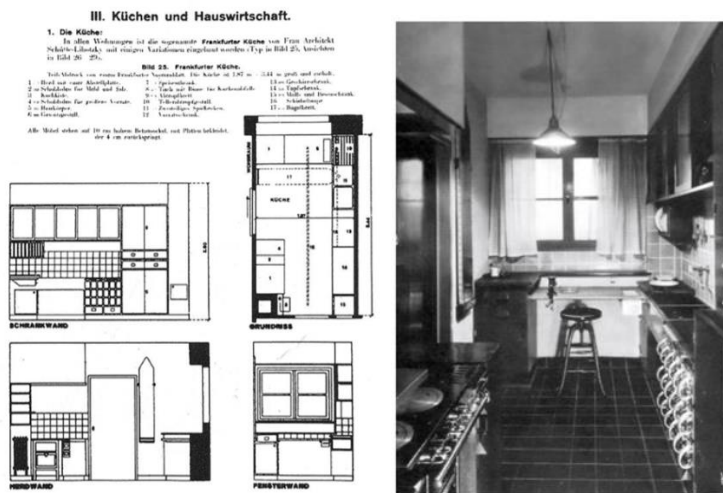
¹³⁶ Bouwcentrum, Functionele grondslagen van de woning. Algemene inleiding (Rotterdam, 1958).

Şekil 3.106 Van Tijen, konut planlaması için asgari boyutların araştırılması

Bir diğer benzer örnek ise, Almanya’da Grete Schütte-Lihotzky tarafından benzer ergonomik analizler ile geliştirilen ‘Frankfurt Mutfağı’dır. Bu çalışma aynı zamanda yaşamın konut ile birlikte idealize edilme amacını da örnelemektedir. Lihotzky bu tasarımı ile birlikte dönemin feminist anlayışının da etkisiyle kadının mutfakta geçirdiği zamanı minimuma indirmeyi amaçlamıştır. Kartezyen mekân anlayışının fiziksel bir nesne yaratarak kalıplaşmış eylemler sunan, “bedeni ve mekânı biçim, düzen ve oranlar sistemine indirgeyerek yaşamdan soyutlayan ve bu anlamda makineleştiren hali” (Dervişoğlu, 2008) bu örnekten okunabilmektedir.

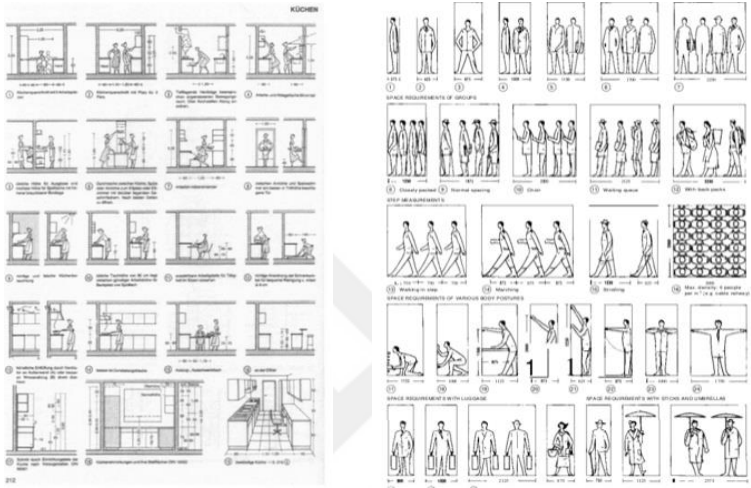
Bir anlamda mutfak eylemleri rasyonalize edilmiş ve mekân, maddi bir nesne haline gelerek, makineleşmiştir. Mekân, içinde gerçekleşecek eylemleri, bu eylemlerin sırasını, hatta bu eylemleri kimin gerçekleştireceğini belirleyecek kadar buyurgan bir tavır göstererek, dinamik bir iletişime olanak tanımamaktadır. (Duru, 2015)

Şekil 3.107 Schütte-Lihotzky, the Frankfurt Kitchen, 1926¹³⁷

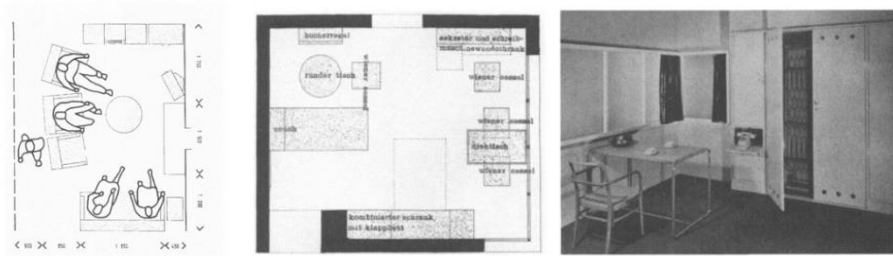
¹³⁷ Sosyal konutları iyileştirmeyi hedefleyen Grete Schütte-Lihotzky, bu model mutfağı, standart bir işçi sınıfı Alman ailesinin gereksinimlerine ve ergonomi kullanımına uygun bir makine olarak tasarladı. (Aiming to improve social housing, Grete Schütte-Lihotzky designed this model kitchen as a machine entirely attuned in use of space and ergonomics to the needs of a standard working-class German family.) (Leupen & Mooij, Housing Design: A Manual, 2008)

Ernst Neufert'in 1936 yılında yayınladığı 'Bauteurlehre' kitabı ile ise, park yeri boyutlarından mutfak masalarının büyüklüğüne kadar bina ve mekânların planlanmasında olası her boyutu belirleyerek, mimari üretime yönelik tüm norm ve kuralların oluşturulduğu boyuta ulaşılmıştır. Kitapta sadece konut değil, çok çeşitli bina tiplerinin düzenlemelerine dair çalışmalar sunulmakta, hastane koşullarından, itfaiye istasyonunun işlevsel diyagramlarına kadar sayısal ölçüleri ile birlikte çizimler yer almaktadır.

Şekil 3.108 Ernst Neufert Bauteurlehre (1936)

Modernizm ile birlikte gelen işlevselcilik, plan kurgularından odaların düzenlenmesine kadar yansımıştır. Yaşama birimi dâhilinde kurgulanan her bölümün belirli bir işlev yüklenerek boyutları ve kurgusunun o işleve göre tasarlandığı, süreç içinde ya da gündelik kullanımlarda oluşan ihtiyaç durumuna göre başka bir işleve göre uyarlanabilirliğinin göz önünde bulundurulmadığı planlama sistemlerinin geliştiği görülmektedir.

Şekil 3.109 Solda, 'Space in Home'¹³⁸, 1963' Sağda, Bachelor flat, Merkelbach Karsten, Amsterdam 1932.¹³⁹

¹³⁸ Evdeki Boşluk, 1963 yılında İngiltere İmar Bakanlığı tarafından yayınlanan ve 'normal' ev içi faaliyetlerin tamamını ve gerekli boyutlarını belirten bir tasarım bülteniydi. İnsanların hayatlarını nasıl yaşadıklarına dair çok

Zaman faktörü göz önünde bulundurulduğunda süreç içinde değişebilen pek çok parametrenin de düşünülmesi gerekmektedir. Ancak zamanın belirsizliği ile birlikte bireylerin tercih ve gereksinimlerinde olabilecek değişimlerin tasarım aşamasında öngörülebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle kullanım ihtiyacını karşılayabilmek için konutun iç düzenlemesinin de değişebilirliğe açık olması gerekmektedir. Bu anlamda konutun kaçınılmaz olarak dinamik olması gerekliliği gerçeğine rağmen, günümüzde buna imkân vermeyen ‘hazır yaşam kalıpları’ olarak sunulan konut birimleri, ihtiyaca cevap veremediği durumda yetersiz hale gelmekte ve eskimektedir.

Konutları sabit tasarım parametreleriyle statik bir meta olarak ele almanın sorunlarından biri de değişen demografik dünyaya uyum sağlayamamasıdır. Kesin olarak söyleyebileceğim tek şey, yirmi birinci yüzyılın sonunda konut ihtiyaçlarının günümüzdeki ihtiyaç ve isteklerden farklı olmasıdır; bu durumda, değişen demografik özelliklere adapte olabilecek konut argümanı cazip hale geliyor. (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

Bireylerin ihtiyaçlarının son derece değişken olduğu düşünüldüğünde; statik ve bitirilmiş tasarım kurgusuyla meydana getirilen konutların bu farklılaşan ve değişebilen ihtiyaçları karşılayabilmesinin mümkün olmadığı, bunun ancak dinamik ve esnek bir tasarım kurgusuyla karşılanabileceği ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla, bu probleme dair çözüm önerisi, ‘Bireyin İhtiyacına Göre Değişebilen’ bir kurgudur ve bir sonraki bölümün konusunu oluşturmaktadır.

3.4.2. Bireyin İhtiyacına Göre Değişebilir Tasarım

Günümüz hız ve hareket çağında, zaman ve buna bağlı olarak değişim kavramları oldukça baskın öğelerdir. Birey ve onunla birlikte tercih ve ihtiyaçları oldukça hızlı bir şekilde değişmektedir. Ancak diğer taraftan yaşadığı mekân, bir önceki bölümde bahsedildiği gibi sabit bir form olarak bu değişim haline uyum sağlayamamaktadır. Bu durumda da birey ile yaşama mekânı arasındaki ilişki kopmakta, bu da bireyin yabancılaşması gibi problemleri beraberinde getirmektedir. Bu probleme karşı çözüm önerisi, mekânın zaman ile birlikte değişiminin sağlanması, bu sayede aralarındaki diyalektiğin yeniden kurulabilmesidir, böylelikle birey ile mekân arasındaki ilişki de yeniden sağlanabilecektir.

normatif varsayımlar sayısız mimar ve öğrenciler tarafından çok normatif ve çok esnek olmayan ev planlarına çevrildi. (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

¹³⁹ Minimal konutlarda çok sınırlı kullanımları gösteren plan ve iç mekân (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

3.4.2.1. Mimari Üretimde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

Mimari üretimde dönüştürülebilir tasarım yaklaşımları; geleneksel dönemde, erken modern dönemde ve geç modern dönemde olmak üzere ayrı başlıklar altında incelenecektir.

Geleneksel Dönemde ‘Dönüştürülebilirlik’ Yaklaşımları

Modern öncesi geleneksel sistemlerin, farklı kullanım ihtiyaçlarına göre, süreç içinde değişebilir bir kurguya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bunu sağlayan yaklaşım, plan kurgusunun belirli işlevlere göre düzenlenmemiş olmasıdır. Böylelikle, hem gün içinde farklı ihtiyaçlara göre değişebilir (örneğin oturma ve yatma eylemleri aynı mekânda gerçekleştirilebilir), hem mevsimsel farklılıklara göre oluşacak yeni mekân ihtiyaçlarına cevap verebilir, hem de süreç içinde oluşabilecek farklı koşul ve ihtiyaçlara göre uyarlanabilirliği sağlanabilmektedir.

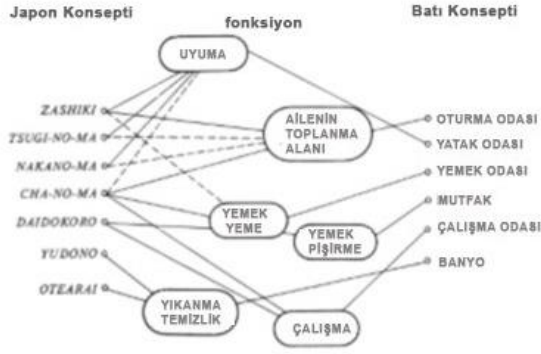
Japon Evi Kurgusu:

Japon mimarisinde değişim kavramı oldukça önemlidir. Doğu geleneğinde, felsefi söylem ‘değişim’ kavramı etrafında şekillenir ve değişime yönelik yaşam döngüleri, yaşama mekânlarını da doğrudan etkilemektedir. Geleneksel Japon odaları, bireylere kendi kimliklerini katabilecekleri çok fonksiyonlu açık alanlar ‘wa-shitsu’¹⁴⁰ sunmaktadır. Japon kültürü, hafif malzemelerin ve kalıcı olmayan fiziksel bağlantıların kullanımı ile kolaylıkla değiştirilebilen binalar inşa etme zihniyetini güçlendirmiştir.

Geleneksel Japon Evi kurgusu incelendiğinde, odaların işleve göre değil mekânsal sisteme göre düzenlendiği gözlemlenmektedir. Olası eylemler, düzenlenen kurguya göre farklı odalarda gerçekleştirilebilmektedir. Bernard Leupen, Housing Design isimli kitabında konut alanında batı konsepti ile Japon konsepti arasındaki farklılıkları örneklemektedir:

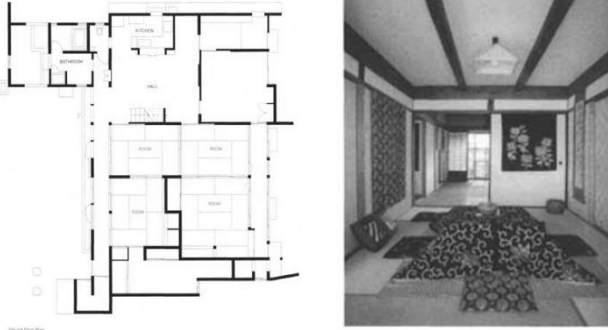
Batı evlerinde hacimler genellikle kullanımlarından sonra adlandırılmıştır (oturma odası, yatak odası, banyo, mutfak, vb.), Japon evinde ise mekânların birbirleriyle ilişkilerini yeniden tanımlayan isimleri vardır: zashiki (ana oda), naka-noma (orta oda), tsugi-no-ma (büyük odanın yanındaki oda). Bu, mekânın işlevi belirlenmeden evin mekânsal sistemini tanımlamaktadır (Leupen & Mooij, Housing Design: A Manual, 2008).

¹⁴⁰ wa-shitsu, kimliğini kullanıcılarından alan büyük ölçüde boş bir ortam anlamına gelmektedir.

Şekil 3.110 Japon ve Batı planlama konseptinin karşılaştırılması (Comparison between the functional approach to spaces in the Western world and in Japan) ¹⁴¹

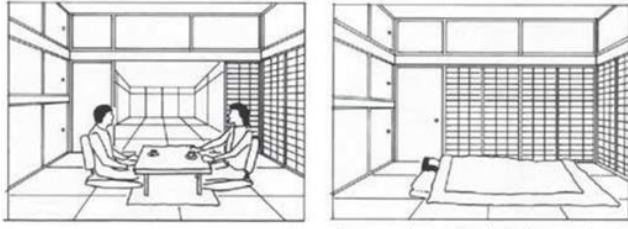
Günümüzde, ‘Batı konsepti’ olarak şematize edilen diyagramda aktarıldığı gibi, her işlevin belirli odada gerçekleşebildiği, her eylemin birbirinden bağımsızlaştığı bir sistem söz konusudur. Japon evi kurgusunda ise, her eylemin pek çok farklı odada gerçekleşebildiği görülmektedir. Örneğin cha-no-ma odası; uyku, misafirleri ağırlama, yemek yeme, çalışma gibi birçok işleve hizmet edebilmektedir. Aynı zamanda hafif kayar sistemler ile odalar birleştirilip bölünerek değişen ihtiyaçlar doğrultusunda farklı kurgularda düzenlenebilmektedir.

Şekil 3.111 Geleneksel Japon Evi, Kazuhiko+Kaoru Obayashi (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

Görselde görülen ev, sürgülü bölme duvarlarıyla birleştirilebilen veya bölünebilen, birbirine bağlı bir dizi alan olarak organize edilen, geleneksel Japon evini temsil etmektedir. Planın açıklığı ve çerçeve yapısı, hem günlük hem de periyodik veya daha uzun vadeli olarak işlevsel ve sosyal değişimlerin kolaylıkla ele alınabileceğini göstermektedir. Odalar arasındaki bağlantılar, bir alanın boyutunu ve işlevini anlık olarak değiştirmeyi mümkün kılan kayan paneller aracılığıyla açılabilir veya kapatılabilir bir kurgudur.

¹⁴¹ Housing Design, Bernard Leupen, Harald Mooij

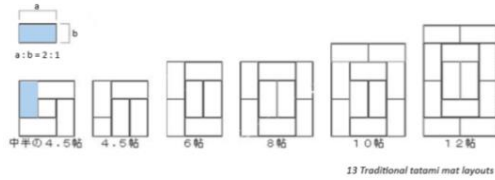

14 The transformation of space in a traditional Japanese dwelling

Şekil 3.112 Geleneksel Japon Evinde Mekân Kurgusunun Değişimi¹⁴²

Yeniden kurgulanabilirlik amacıyla geliştirilen tasarımda modüler sistemin oluşturulması ve standart ölçülerin kullanılması, bireyler açısından anlaşılabilirlik ve okunaklılığa izin vermekte ve teknik açıdan kolaylık sağlamaktadır.

Japon ahşap çerçeveleme sistemleri, standartlaştırılmış modüller, belirli kurallar tarafından tanımlanan boyutlar sistemleri ile inşa edildi. Bunlar, Japon ev ölçüm felsefesinin temelini oluşturdu - ken (90 cmx180cm) olarak bilinen kolon merkezleri arasındaki mesafe - değiştirilmesini ve uzatılmasını kolaylaştırdı.’ (Schmidt III & Austin, 2016)

13 Traditional tatami mat layouts

Şekil 3.113 Geleneksel Japon Evinde ‘Tatami’ Ölçülerine Göre Mekân Kurgusu¹⁴³

Geleneksel Japon ev tiplerinden bazıları değişebilirlik sağlamak için farklı mekânsal düzenlemeye sahip olabilmektedir. Nagatomi House‘da odaların yerleşim düzeni özellikle dikkat çekicidir. Odalar arasında bir hiyerarşi yoktur. Her oda aynı mekânsal kaliteye sahiptir ve zaman zaman farklı bir düzene izin verebilir. Aynı zamanda bu ev tipinde dolaşım kavramı da sabit değildir, farklı oda düzenine göre farklı bir biçimde sağlanır, ev yeniden kurgulanabilir.

Şekil 3.114 Nagatomi House Plan ve İç Mekân Görşeli¹⁴⁴

¹⁴² Diyagram, Lund School of Architecture stüdyosu kapsamında 2014 yılında hazırlanan ‘Dwelling Typologies’ kitabından alınmıştır.

¹⁴³ Diyagram, Lund School of Architecture stüdyosu kapsamında 2014 yılında hazırlanan ‘Dwelling Typologies’ kitabından alınmıştır.

Kore Evi Kurgusu:

Kore geleneksel mimarisinde Madang (Kore avlusu) ve Maru (yarı açık alan olarak bir oturma odası), uyarlanabilir / adapte olabilir bir plan düzenini örneklemektedir. Çok amaçlı bir açık alan olarak Madang yaşama birimi olarak düzenlenebilmesinin yanında, farklı mekânsal ihtiyaçlara göre yeniden kurgulanabilmektedir. Madang ve Maru'nun yüksek mekânsal bağlantısı, insanların mekânları çeşitli amaçlarla kullanabilmelerini sağlamaktadır.

Şekil 3.115 Kore Geleneksel Mimarisi 'Madang' ve 'Maru' (Young Ju Kim, Organism of Options: A Design Strategy for Flexible Space, 2008, MIT)

Türk Evi Kurgusu:

Geleneksel Türk Evlerinde farklı fonksiyonlara cevap verebilen çok amaçlı mekân düzenlemeleri ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Plan kurgusu, ortak sofa ve odalar olmak üzere iki ana öğeden oluşur. Her oda eşit boyutta, farklı kurgulara göre düzenlenebilen, bu sayede de günün her saatinde yaşayan bir yapıya sahiptir.

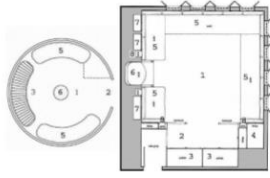
Geleneksel Türk evi odalarının en belirgin özelliği ise adeta tek başına bir ev özelliği gösterebilecek kadar çok işlevli, kendi içinde bir bütün, bağımsız bir ünite ve tek bir mekânda birçok ihtiyacın giderilebilmesidir. Türk evi odasında işlevsel öğelerin kullanımı, günümüzde tasarlanan esneklik amaçlı, değişebilir konut mekânı tasarımları için önemli bir veri kaynağıdır (Uzel, 2001).

Uzel, bu düzenin göçebelik döneminden kalma izler olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

Göçebelik dönemindeki çadırlar gibi her oda, oturma, yemek yeme, çalışma, yatma gibi eylemlerin gerçekleştiği bir ortamdır ve bu eylemler için gerekli çevre parçalarının bir araya gelmesiyle, bu odalar biçimlenmiştir; açıkça göçebeliğin düzenini ve izlerini taşır. (Uzel, 2001)¹⁴⁵

¹⁴⁴ Nagatomi Evinin planına Young Ju Kim'in 2001 yılında yaptığı Organism of Options : A Design Strategy for Flexible Space' başlıklı çalışmadan erişilmiştir. Bu çalışmada görselin kaynağı: (Itoh, Teiji. The Essential Japanese House: Craftmanship, Function, and Style in Town and Country. Tokyo: John Weatherhill, INC., New York and London: Harper & Row, Publisher, INC., 1967. p. 100) olarak aktarılmaktadır.

¹⁴⁵ Uzel, Esnek ve Adapte Olabilir Konutlar İçin Değerlendirme Rehberi, İ.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi

Şekil 3.116 Çadır Düzeni / Geleneksel Türk Evi Kurgusu Şekilde çadır düzeni ile geleneksel Türk Evi arasındaki benzerlikler numaralandırılmış olarak gösterilmektedir. Bunlar; 1. çok amaçlı orta alan, 2. oda girişi, 3. kapalı depolama alanı (sandıklar, yüklükler, sekiler), 4. gusülhane (yıkama), 5. oturma alanı (sedirler), 6. ısıtma yeri-ocak, 7. dolap, 8. duvardaki oymalar veya niş yerleri şeklindedir (Küçükerman, 1996).

Türk ve Japon konut mimarisi örneklerinde görüldüğü gibi geleneksel sistemlerde süreç içinde oluşan ihtiyaçlara göre değişebilen bir kurgu söz konusudur. Modern yaşamın getirdiği etkiler ile birlikte bu durum değişmeye başlamıştır. Ancak yüzyıl başında, konut ihtiyacının bir sonucu olarak, minimum alanda maksimum kullanıma izin verebilme amacına yönelik çalışmaların geliştiği, esneklik ve değişebilirliğe dair arayışların var olduğu görülmektedir.

Modern Dönemde ‘Dönüştürülebilirlik’ Yaklaşımları

Endüstri devrimi ile birlikte gelen yeni malzeme ve olanaklar, prefabrike hafif sistemler ve dönemin en az alanda en çok işlevi karşılamaya yönelik konut sıkıntısı, minimum konut kavramını ve bununla birlikte değişebilir plan kurgusuna dair arayışları beraberinde getirmiştir. Ancak 1920’li yılların sonlarında standartlaşan oda bölümleri, 2. Dünya Savaşı sonrası tüm konut biriminin standartlaşmasına dönüşerek, günümüz sabit formlarına ulaşılmıştır. Bu duruma karşı 1950’li yıllarda ortaya çıkan eleştirel ortam ile birlikte farklı arayışlar gündeme gelmiştir.

Erken Modern Dönemde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

Birinci Dünya Savaşından sonra artan konut sıkıntısı, en az alanda mümkün olabilecek en çok sayıda kişiye yaşam alanı sağlama gerekliliği, minimum konut kavramını (Existenzminimum) gündeme getirmiştir. 1920’li yıllara kadar, yeni malzeme olanakları ve modernin getirdiği, geçmişten kopuş ve geçicilik fikri, değişebilir konuta dair arayışları ve çalışmaları da beraberinde getirmiştir. Ancak 1920’li yıllarla birlikte, esnekliğe dair söylemler ve uygulamalar arasında bir ikilik görülmeye başlamıştır. Dönemin mimarları, bir taraftan minimal konutun gerekliliklerine ve işlevselliğine yönelik çalışmalar yaparken, bir taraftan da modernitenin getirdiği yeni yaşam biçimine dair politik bir baskının arasında ikilemede kalmaya başlamışlardır. Bu bölümde, bu dönemde üretilmiş ‘değişebilirlik’ kaygısına yönelik çalışmalardan bir takım örnekler aktarılacaktır.

1929'da Frankfurt'ta düzenlenen Die Wohnung für das Existenzminimum başlıklı CIAM'ın ikinci kongresinde, yeni azaltılmış alan standartlarına yönelik çözümler tartışılmıştır. Burada daha az alanda daha çok işleve cevap verebilmenin, alanın verimli ve dönüşebilir bir şekilde kullanılması ile mümkün olabileceği sonucuna varılmış bu amaçla esnek tasarım yaklaşımlarının gerekliliği savunulmuştur. Bu amaçla Van den Broek, Leppla gibi mimarlar, konut kullanımına yönelik araştırmalar yapmışlar ve konut birimini, farklı yapıya sahip aile birimlerinin nasıl kullanılabileceğine dair diyagramlar oluşturmuşlardır. Plan kurgusunda değişebilirliği savunan mimarlar, bunun modernizmin getirdiği dinamik ve geçici yaşamın bir gerekliliği olduğunu savunmuşlardır.

Bugünün dış dünyası bizi en yoğun ve farklı şekillerde etkilediği için, yaşam biçimimiz önceki zamanlardan daha hızlı değişiyor. Çevremizde buna karşılık gelen değişiklikler olacağını söylemeye gerek yok. Bu, bizi her bir parçanın değiştirilebileceği, esnek ve farklı bir şekilde birleştirilebilecek düzenlere, mekânlara ve binalara götürür. (Breuer, 1928)

Le Corbusier, bu dönemde kullanımın değişebildiği plan düzenine dair uygulamalar gerçekleştirmiştir. Örneğin, Maison Loucheur, yemek ve diğer gündüz aktiviteleri için geniş bir odaya sahiptir. Gündüz çalışma odası olarak kullanılabilecek iki oda, gece yatak odası olarak kullanılabilir. Aynı zamanda yapının altında garaj olarak tasarlanan alan, depo veya atölye olarak düzenlenebilecek şekilde düşünülmüştür.

Şekil 3.117 Maison Loucheur, 1928

Mies van Der Rohe ise, kullanıcılara verilen ilk formun zamanla değişen ihtiyaçlara uyabilir olması gerektiğini savunmuş ve yapılarını bu şekilde kurgulamıştır. Bu amaçla plan kurgusunu açık bırakmış, hareketli hafif duvarlar ile bireylerin kendi yaşama birimlerini oluşturabilmesine belirlemesine izin vermiştir.

Şimdilik, sadece tavan duvarını destekleyen çevre duvarları ve iki sütun yapıyorum. Geriye kalan her şey mümkün olduğunca özgür olmalı. Daha ucuz kontrplak duvarlar üretmeyi başarabilseydim, mutfak ve banyoyu sabit oda olarak ve kalan alanı değişken birim olarak

tasarlardım, böylece bu alanları bireylerin ihtiyaçlarına göre bölüştürebilirdim. Bu, aynı zamanda, bir birim düzenini, bir aile içindeki değişikliklere göre, büyük değişiklik maliyetleri olmadan değiştirebilme imkânı sağlayacağı için, avantajlara da sahip olacaktır. (Rohe, 1927)¹⁴⁶

Şekil 3.118 Weißenhofsiedlung, Stuttgart, 1927.¹⁴⁷

1929 yılında Rotterdam’da Van Den Broek tarafından tasarlanan De Eendracht yapısı, gece ve gündüz farklı kullanımlara izin verebilen diğer bir örnektir. 66 m² büyüklüğünde dairelerde alan oldukça verimli kullanılmıştır ve mekânsal ihtiyaç durumunda dört odalı kurgulanabilmektedir. Hareketli hafif duvarlarıyla, gündüz çalışma odası ve oyun odası olarak kullanılabilen alanlar, gece yatak odası olarak kullanılabilir. Aydınlık ve açık merkezi yaşam alanının iki yatak odasına ve yemek için küçük bir odaya bölünmesini, sürgülü duvar panelleri ve katlanır yataklar sağlamaktadır.

Şekil 3.119 Johannes van Den Broek, De Eendracht, 1937, Farklı Mekân Organizasyonları

77 yıl sonra, bina halen kullanılıyor. Beton iskeletin esnek olduğu kanıtlandı, çoğu daire değiştirildi, bazıları birleştirildi. 1965 yılında sosyologlar tarafından yapılan bir araştırma, faaliyetlerin mekân içinde 24 farklı şekilde organize edilebileceği sonucuna vardı. (Bossuyt, Fjellstad, Mattsson, Nord , & Szemysk, 2014)

¹⁴⁶ Mies van der Rohe'nin 1927 yılında yazdığı ' Bau and Bohnung' başlıklı makalede geçen alıntıya, Karin Kirsch'in 1987 yılında yazdığı Die Weißenhofsiedlung adlı kitaptan erişilmiştir.

¹⁴⁷ Görselde, Stuttgart'daki Weißenhofsiedlung'daki apartman bloğu tasarımında, farklı kullanım ihtiyacına göre plan kurgusunun değişebilirliği okunmaktadır.

Şekil 3.120 De Eendracht Solda, yapıldığı yıla ait görsel; Sağda, günümüze ait görsel

Geç Modern Dönemde ‘Dönüştürülebilirlik’ Yaklaşımları

1920’li yılların sonunda bir takım politik nedenler ve ekonomik kaygılarla başlayan, 2.Dünya Savaşı sonrasında tamamen hâkim olan, idealize edilmiş ‘ hazır yaşam kalıpları’ olarak sunulan model, 1950’li yılların sonlarında tepkisel çıkışlara neden olmuştur. Bu amaçla bireysel ihtiyaca göre değiştirilebilen sistem önerileri geliştirilmeye başlanmıştır. Bu başlık altında, öncelikle teknik anlamda geliştirilen sistemlere değinilecek, sonrasında mekânsal kurguya yönelik geliştirilen yaklaşımlar aktarılacaktır.

- ‘Dönüştürülebilirlik’ Yaklaşımı Destekleyen Teknik Sistemler

Yapı Elemanlarının Bağımsızlaşması: Katmanlar

Konut biriminde herhangi bir ihtiyaca yönelik değişim gerektiğinde, diğer elemanların etkilenmeden değişebilirliğin sağlanması oldukça önemlidir, değişimin önündeki engelleyici durumu ortadan kaldırır. Bu ise konut elemanlarının birbirinden bağımsızlaşması ile sağlanmaktadır.

Uyarlanabilirliği arttırmak için temel ilke, yapı elemanlarının bağımsızlığı gibi görünmektedir. Ne kadar çok özellik birbirinden ayrılırsa, bina o derece uyarlanabilir olur. (Moffatt & Russell, 2001)

Yüzyıl başında yapı elemanlarının hiyerarşik organizasyonu olarak strüktür sistem ile bölücü elemanların birbirinden ayrılması olarak gelişmeye başlayan bu sistem 1970’li yıllarda konut planlaması ve mobilya düzenine kadar inerek, kullanım süresini arttırma amacıyla katmanlaşma sistemi¹⁴⁸ olarak geliştirilmiştir. Frank Duffy, onarım ve değişim sürelerine göre yapıyı dört katmana ayırmıştır: Kabuk, Servis Alanları, Mekânsal bölümlenmeler ve Mobilya/ Ekipman. Bu yaklaşımla Duffy, binaların maddi açıdan değil, zaman açısından ölçülmesi gerektiğini savunmaktadır.

¹⁴⁸ Bu sistem ingilizce literatürde ‘ Shearing Layers’ olarak geçmektedir.

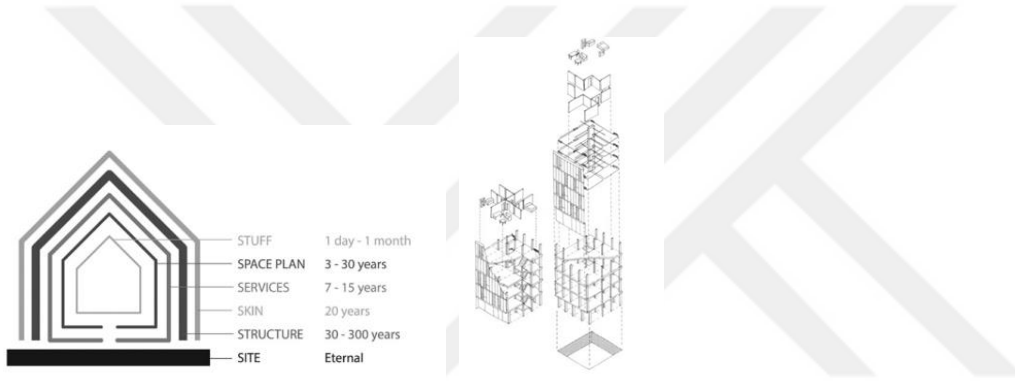
		Ortama Değişim Süresi
1. Kabuk	Binanın Strüktürü, Yüzey ile Birlikte	> 50 yıl
2. Servis Elemanı	Elektrik, makine tesisatı, asansör vb.	15 yıl
3. Yapı Elemanları	Bölücü Elemanlar, Çatı vb.	6 yıl
4. Eşyalar	Ekipman, Mobilya, Bilgisayar vb.	aylık

Çizelge 3.1 Frank Duffy Katman Önerisi ¹⁴⁹

Daha sonra bu sistem Steward Brand tarafından geliştirilerek yapı 6 katmana ayrılmış¹⁵⁰, yapı strüktürü ve cephenin birbirinden bağımsız hale gelmesiyle değişebilirlik olasılığı ve uygulanabilirlik kapasitesi daha da arttırılmıştır.

Konum	Coğrafi Konum	Süresiz
Yapı	Destek yapı ve taşıyıcı duvarlar	30-300 yıl
Yüzey	Cephe ve çatı	20 yıl
Servis Elemanı	Elektrik, makine tesisatı, asansör vb.	7-15 yıl
Yerleşim Planı	İç Düzen	3-30 yıl
Eşyalar	Ekipman, Mobilya, Bilgisayar vb.	aylık

Çizelge 3.2 Steward Brand '6S Katman' Önerisi¹⁵¹

Şekil 3.121 Steward Brand '6S Katman' Önerisi Diyagram (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

Binalar statik, yekpare nesnelere değil, farklı oranlarda değişen bir dizi katmanlardır. (Schmidt III & Austin, 2016)

Yapı Elemanlarının Bağımsızlaşması: Çerçeve Sistem

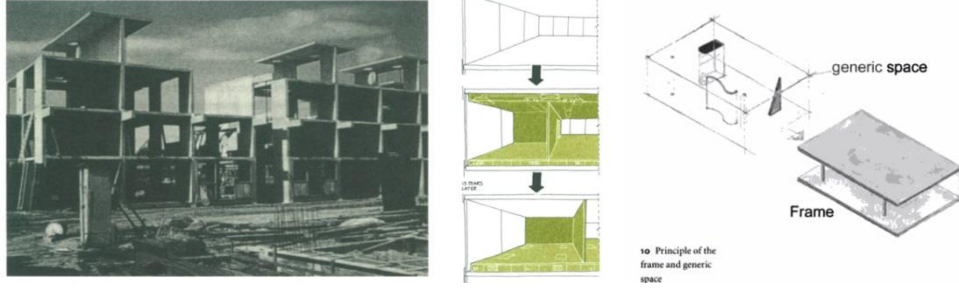
Yapı elemanlarının birbirinden ayrılması (katmanlaşma) fikri iskelet sistem / çerçeve sistem fikrini beraberinde getirmiştir. Konut biriminin eklemlenerek büyüebilme, değişim ve gelişime olanak sağlama durumunun, toplumsal seviyede bütünlüğü kaybetmeden, ortak bir kimlik oluşturan düzeni 'çerçeve' ile sağlanmaktadır.

Bir konutun kullanıcılarının ömrü boyunca çeşitli ihtiyaçlara uyum sağlamak için dönüşmesi gerektiğini ve bu dönüşümün tasarımda oluşturulması gerektiğini fark etmeleri önemlidir. Kullanım kalıplarını ve zaman içindeki değişimi anlamak, çerçevenin potansiyellerini tanımaya yardımcı olur.

¹⁴⁹ Tablo, Sebastian Moffatt, Peter Russell'ın 2001 yılında hazırladığı Assessing the Adaptability of Buildings çalışmasından alınmıştır.

¹⁵⁰ How Buildings Learn: What Happens After They Are Built (Brand, 1994)

¹⁵¹ 6S Katman Önerisinde yapı, Site, Structure, Skin, Service, Space Plan, Stuff olarak 6 gruba ayrılmaktadır.

Şekil 3.122 Solda, Molenvliet, Frans van der Werf, Çerçeve Sistem; Sağda, Çerçeve Sistem ile Sağlanan Açık Alan

Çerçevenin önemli bir özelliği, uzun açıklıklar sağlamasıdır, böylece içerideki alan belirsizdir, yük taşımayan bölümlerin istenildiği gibi yerleştirilmesine ve çıkarılmasına izin verir. (Koolhaas & Mau, S, M, L, XL, 1995)

Katmanlaşma fikrine göre yapı bütüncül tek bir nesne olarak kabul edilmez, pek çok sistemin birleşimidir. Bu sistemleri birlikte tutan ise çerçeve sistemdir. Konutun kalıcı bileşeni olarak, değişimin gerçekleşebileceği sınırları belirlemektedir. Çerçevenin içindeki alan ise, bireysel alanı ifade etmektedir, her kullanıcı kendi tercih ve ihtiyaçlarına göre değiştirebilmektedir. Bernard Leupen 'Frame and Generic Space' isimli makalesinde, bir genel alan (generic space) belirlediğini ve bu alanın kalıcılığı sağladığını, bu sayede özgürlüğün alanının belirlendiğini söylemektedir. Bu alan değişime, genişletilebilmeye, çeşitli şekillerde kullanıma açık alandır.

Çerçevenin içindeki alan geneldir, kullanımı belirtilmemiş, özelleştirilmemiştir. Ben bu alanı 'generic space' olarak adlandırıyorum. Bir bina, bir bütün olarak binayı tanımlayan bir dizi katmana ayrılabilir. Buna göre bina, bu katmanlardan bir araya getirilmiş bir kompozisyon olarak kabul edilebilir.' (Leupen, Frame and Generic Space: a study into the changeable dwelling proceeding from the permanent, 2006)

Kullanıcı ihtiyacına göre değişebilirliği sağlama noktasında binanın bütününe dair geliştirilen teknik sistemler, yukarıdaki gibi özetlenebilir. Bununla birlikte konut biriminin iç plan kurgusunda değişimler sağlama amacıyla da farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.

- **Plan Kurgusunda 'Dönüştürülebilirlik'**

Çok İşlevlilik (Polyvalance) :

Modern öncesi, geleneksel sistemlerde, ev kurgusu incelendiğinde, belli bir işleve göre düzenlenmemiş eşit büyüklükte odalar ve açık bırakılmış mekânlar ile karşılaşmaktadır. Günün farklı saatlerinde farklı kullanımlara izin verebilen, daha

uzun bir süreçte oluşan farklı ihtiyaçlara göre düzenlenebilen bir sistem söz konusudur. Modern sonrası bu özellik, Hertzberger tarafından ‘polyvalance’ terimi ile ifade edilmiştir, böylelikle 1960’lı yılların başlarında mimarlık ortamında yeniden tartışılmaya başlanmıştır.

Fonksiyonalizm her işlevin baskın bir alana ait olması nedeniyle, çok işlevli durumun olasılıklarını ortadan kaldırır.¹⁵² Hertzberger mekânın fonksiyonlara göre bölünmesini eleştirir, Arketipik form olarak ‘polyvalance of space’ den bahseder, bütünlüşmeyi savunur. (Kim Y.-J. , 2008)

Polyvalance, kelime anlamı olarak, poly + validasyon (çoklu + tepki verme) olarak, farklı durum ve koşullara göre değişebilme, uyum sağlama kapasitesini ifade etmektedir. Farklı işlevlere göre mekânın dönüşebilir olduğu, bu anlamda işlevinin önceden belirlenmemiş olduğu bir sistemi aktarmaktadır.

Farklı kurgulara göre dönüştürülebilen bir tasarım, farklı kullanım ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir, bu sayede konut biriminin devamlılığı ve sürdürülebilirliği sağlanır. Bernard Leupen bu yaklaşımın sürdürülebilirliği sağladığını ifade etmektedir: ‘Polyvalence, sürdürülebilir konut tasarımı için bir yöntemdir.’¹⁵³ (Leupen, Polyvalence, a concept for the sustainable dwelling , 2006)

Bu yaklaşıma örnek olarak, Amsterdam'daki Dapperbuurt bölgesinde, 1986 yılında, Duinker Van der Torre tarafından tasarlanan proje gösterilebilir. Bu proje aynı zamanda hareketli elemanlar ve farklı işlevlere cevap verebilecek açık plan ve eşit boyutlu oda kurgusu yaklaşımlarına da örnek olarak verilebilir. Servis hacmi merkezi konuma yerleştirilerek bu çekirdeğin etrafında kurgulanabilen hacimler kayar kapılar yardımı ile oluşturulabilmektedir. Sağladığı açık alan ve eşit hacimli oda kurgusu ile kullanım tercihini tamamen bireye bırakmaktadır.

Şekil 3.123 Duinker van der Torre, Wagenaarstraat, Dapperbuurt Amsterdam (1986–1988). Farklı Kullanım Biçimleri

¹⁵² Mekânın Üretimi (Lefebvre H. , 2014)

¹⁵³ ‘Polyvalence, a concept for the sustainable dwelling’

Eşit Büyüklükte Odalar:

Çok işlevliliğin sağlanmasının bir diğer yolu, plan düzenlemelerinde mekân boyutlarını belirli bir işleve göre belirlememek, bireyin yorumuna açık bırakmaktır. Odalardaki etiketler, hem başlangıç tasarımında hem de süreç içinde oluşabilecek farklı kullanım ihtiyaçlarına göre düzenlenebilme anlamında, uyarlanabilirliği engellemektedir. Bu konsept, sadece odalar için etiketlerin kaldırılmasını değil, aynı zamanda belirli düzenlerin uyguladığı mekânsal hiyerarşinin yeniden düşünülmesini de gerektirir. Önceden ayarlanmış bir sınıflandırma sistemine göre odaları düzenlemek yerine, hiyerarşik olmayan bir sistem, odaların nasıl yorumlanacağı konusunda daha fazla açıklık sağlar.

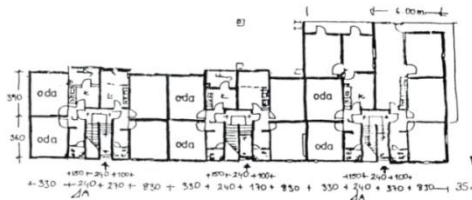
Esnek konut konusundaki yakın tarihli bir konferansın en provokatif, ama aynı zamanda da mantıklı önerilerinden biri, esnekliğin sağlanmasının en iyi yolunun oda tasarımlarından kurtulmak olmasıydı. (Schneider & Till, Flexible housing: opportunities and limits. , 2005)

Farklı işlevlere göre değişebilen mekân kurgusu non-program olarak da ifade edilir.

Yeni olasılıkların devamlı olarak üretildiği bu program, non-program'ı oluşturur (Littlewood ve Price, 1968). "Non-program" (program olmayan), geleneksel düşünmenin sınırlarını kırar ve "zaman – mekân" ilişkileri üzerinden alternatif mekânsal deneyimlerin sürecini devam ettirecek bir mekânsal ortam sağlar. (Gül, 2015)

Bu yaklaşıma örnek olarak, 1965 yılında, Greger ve Sleinberg tarafından Zoetermeer'de tasarlanan yapı verilebilir. İskelet sistem ile her bir dolgu biriminin kullanıcı tarafından kurgulanabileceği açıklıkta tasarlanan yapıda oda boyutları eşit tutularak, farklı işlevlere göre uyarlanabilirliği düşünülmüştür.

Yük taşımayan duvarlar aracılığıyla sağlanan esneklikle ilk etapta 15 seçenek üretebiliyor ve kullanıcı tarafından bu sayı arttırılabiliyordu. Öyleki 1983'de 288 apartmanda toplam 104 farklı tip saptanmıştı, (Metselaar ve Hoenderdos, 1986)

Şekil 3.124 Zoetermeer, Greger ve Sleinberg: Standart birimlerden oluşan sosyal konutlarda kullanıcının uyumlandırma girişimlerinden örnek.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Greger ve Sleinberg. "Transformasyons ol formal Housing", Open House, Vol. 13, No.3, 1988, s.23-35

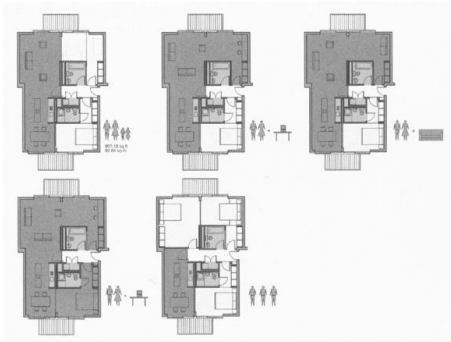
Birleştirilebilir / Bölünebilir Alan Yaklaşımı:

Bu yaklaşım ile bireylerin ihtiyaçlarına bağlı olarak gerektiğinde birden fazla konut birleşerek daha büyük bir konuta dönüşebilmektedir. Bir ailede birey sayısı arttığında veya farklılaşan eylemlere yönelik doğan yeni mekân ihtiyaçları bu yaklaşıma sahip konut projeleriyle karşılanabilmektedir. Bu yaklaşım yaşama birimi ölçeğinde odaların birleştirilip bölünebildiği bir sistem ile de sağlanabilmektedir.

Bu yaklaşıma örnek olarak Britanya’da 2001 yılında tasarlanan Greenwich Village projesi verilebilir. Daireler, farklı bireysel kullanımlar ve zamanla oluşabilecek ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli kurgulara izin veren açık bir plan sistemi ile tasarlanmıştır. 80 m²'lik iki katlı dairede servis hacmi orta noktada konumlandırılmış ve çeperlerde çeşitli oda kurgularına fırsat tanınmıştır.

Şekil 3.125 Greenwich Village, Plan Varyasyonları -1

Şekil 3.126 Greenwich Village, Plan Varyasyonları -2

Hareketli Elemanların Kullanımı:

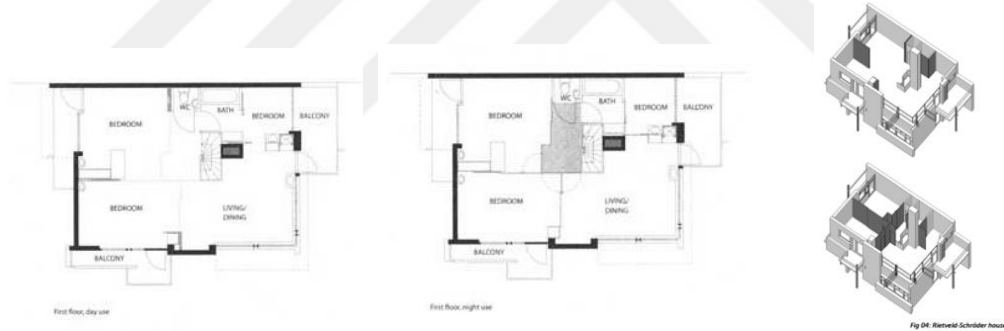
Bu yaklaşım, sağlanan ‘açık plan’ ve hareketli duvar panelleriyle bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda mekân organizasyonunu düzenleyebilmesini kapsamaktadır. Bu taşınabilir ve kayar sistemli elemanlarla mekân ihtiyaca göre bölünerek fonksiyonel olarak da çeşitli kullanımlara açık hale dönüşebilmekte, bölücüler kaldırılmak istendiğinde bu paneller tasarlanan duvar veya mobilyaların

içine gömülebilmektedirler. Mekânın büyüklüğünün kaldırabileceği düzeyde olmak kaydıyla, ihtiyaç duyulduğunda yeni paneller eklenerek daha fazla sayıda mekân elde edilebilmektedir.

Hareketli ve sürgülü duvarlar veya menteşeli bölümler, kullanıcıların ihtiyaç ve isteklerine göre bölünebilen, ayrılabilen, bütünleştirilebilen veya açılabilen bir alan akışını destekler. (Schneider & Till, Flexible Housing, 2007)

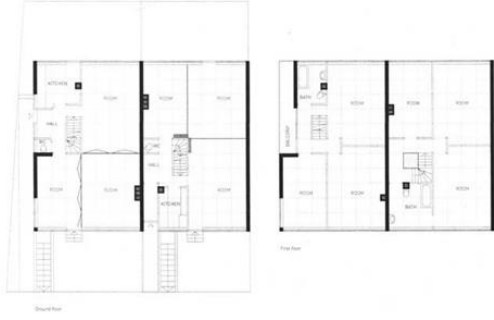
Bu yaklaşıma örnek olarak, 1924 yılında tasarlanan Schröder evi verilebilir. Hareketli paneller kullanım ihtiyacına bağlı olarak çok çeşitli alanlar ve mekânsal koşullar oluşturabilmektedir. Paneller kapatıldığında üç odaya ayrılabilen alan (gece kullanımı) , açıldığında ortak bir yaşam alanı (gündüz kullanımı) haline gelebilmektedir. Bireyler gün içinde oluşan anlık ihtiyaçlarına göre yaşama mekânlarını uyarlayabilmektedir.

Konut tekrar bilinçli bir davranış haline gelir, mekânlar konvansiyel anlamda inşa edilmediği halde, her gün yeniden yapılandırılırlar. (Smisek, Bruijn , & Zu, Appropriation within dwellings: designing for growth and adaptation, 2012)

Şekil 3.127 Rietveld, Schröder Evi, 1924, Farklı Plan Kurguları

Bu yaklaşım dâhilinde gösterilebilecek bir diğer örnek ise Erasmuslaan Housing Block yapısıdır. Bu projede Rietveld, Schröder Huis'de geliştirdiği bazı prensipleri basitleştirerek kullanmıştır. Yapısal kurgu, 1 metrelik modüller ile oluşturulmuş açık alan ve bu alanın çeşitli şekillerde düzenlenebilmesine izin veren katlanabilir duvarlar ile oluşturulmuştur. Zemin katta, bu çekirdeği çevreleyen duvarlar plandaki tek sabit elemanlardır, iç duvarların her biri başka bir yere yerleştirilebilir veya tamamen çıkarılabilir.

Şekil 3.128 Rietveld, Erasmuslaan Housing, 1931

Paylaşılabilen Alan Yaklaşımı (Shared Room)

Paylaşılabilen mekân yaklaşımı, bir katta bulunan birden fazla konut ünitesinin yine aynı katta ortak alana açılan ve konut ünitelerine gerektiğinde bağlanabilme ve birden fazla konut ünitesini de birbirine bağlayabilme esnekliğine sahip olan mekân kurgusunu kapsamaktadır. Bu yaklaşım ile bireyler ihtiyaçları değiştikçe konutlarına yeni mekân katabilmekte ve çıkarabilmektedirler.

Bu yaklaşıma örnek olarak 1990 yılında Almanya’da tasarlanmış olan Steinberg/Röthenbach konut projesi verilebilir. İki katlı teras evlerden oluşan proje 54 konut biriminden oluşmaktadır. Konut ünitelerinin tam ortalarında yer alan merdivenler konutları alt katta yaşama alanı ve mutfak olarak, üst katta da iki ayrı yatak odası olarak bölmüştür. Bu projede iki konut ünitesinin arasına yerleştirilen paylaşılabilen mekân, mekânsal ihtiyaç durumunda konut ünitelerden birine bağlanabilmekte veya iki konutu da birbirlerine bağlayarak konutların büyüebilmesini sağlayabilmektedir. Ayrıca alt katta dışarıyla doğrudan bağlantısı olan paylaşılabilen mekân bağımsız olarak küçük bir stüdyo konut ünitesi olarak işlev görebilmektedir.

Şekil 3.129 Steinberg/Röthenbach konut projesinde ‘Paylaşılan Alan’ Yaklaşımı

Katlanabilir Mobilyaların Kullanımı:

Katlanabilir mobilya yaklaşımı, mekânların belirlenen yüzeylerine sabitlenen mobilyaların gerektiğinde katlanıp, gerektiğinde açılarak birden fazla kullanım çeşidiyle kullanılmasına imkân tanıyan yaklaşımdır. Bu yaklaşım bilhassa mekân büyüklüğünün sınırlı olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Örneğin; katlanabilir bir yatak sistemiyle aynı mekân gece yatak odası, gündüz ise yaşama mekânı olarak kullanılabilmekte ve mekânda en efektif kullanım imkânı sağlanabilmektedir.

Alanın verimliliğiyle ilgili endişe, çağdaş dairelerde bu yaklaşımın sıklıkla kullanılmasına neden olmaktadır. Örneğin, New York'taki Graham Hill'in yaptığı "LifeEdited apartment" 39 m² büyüklüğündedir ve pek çok farklı işleve göre dönüşebilmektedir. Bu, duvara gizlenmiş özel olarak tasarlanan mobilyaların yardımıyla gerçekleşmektedir. Kullanıcı, mekânı yemek odasına, yatak odasına, çalışma odasına dönüştürebilmektedir. Trenler ve teknelerdeki yaşamdan ilham alan Hill, minimum alanda tüm işlevlere cevap verebilme anlayışı ile tasarıma başlamıştır. Değişebilir elemanların ve çok kullanımlı alanların tasarıma dâhil edilmesi, alan verimliliği açısından önemli bir avantajdır.

Şekil 3.130 LifeEdited Apartments Değişebilir Mekân Kurgusu

Geç modern dönemde dönüştürülebilir tasarım arayışında geliştirilen bu yaklaşımları örneklemek üzere Otto Steidle'nin tasarladığı Wohnanlage Genter Strasse yapısı incelenebilir:

Wohnanlage Genter Strasse (1972)

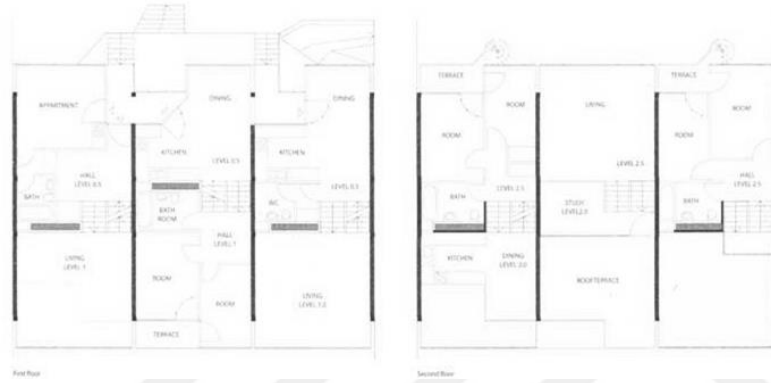
Bu yapı 1972 yılında, Otto Steidle tarafından tasarlanmıştır. Otto Steidle, konut birimlerinin rijitliği ve tekdüzeliğini eleştirerek, Habraken'in geliştirdiği destek/dolgu sistemini kullanmıştır. Bir çerçeve kurgulayıp dolgu için bir açık mekân bırakmış, yaşama birimlerinin kurgusu bireylerin tercih ve ihtiyaçlarına göre dönüştürülebilir şekilde düzenlenmiştir. Yapının süreç içinde ve bugünkü

durumunda, hacimlerinin, iç mekân ve kullanımlarının önemli ölçüde değiştiği gözlemlenmektedir.

“Genter, konut sakinlerinin kişisel tercihlerine göre kendi dairelerini inşa etmelerini sağlayan bir yapıdır.”

Şekil 3.131 Wohananlage Genter Strasse Açık Yapı/ Destek-Dolgu Sistemi

Şekil 3.132 Wohananlage Genter Strasse- Değişebilir Plan Kurgusu

Dolgunun bireyin tercihlerine göre düzenlenebilirliği cepheye de yansımaktadır. Cephenin serbest bir biçimde plan kurgusu ile birlikte değişimi, bireylerin kişisel tercih ve kimliklerini binanın cephesinde de okunabilirliğini sağlamaktadır. Kişisel izlerin binaya yansıtılabilirliği aidiyet hissini önemli ölçüde arttırmaktadır.

“Bu yapıda Hertzberger’in Diagoon Evlerinde kurguladığı gibi yarım katta da mekân oluşturabilme olasılığı düşünülmüştür, bu sayede mekân kurgusunda oluşturulabilecek çeşitlilik artırılarak ‘uyarlanabilirlik’ seviyesi artırılmıştır.”

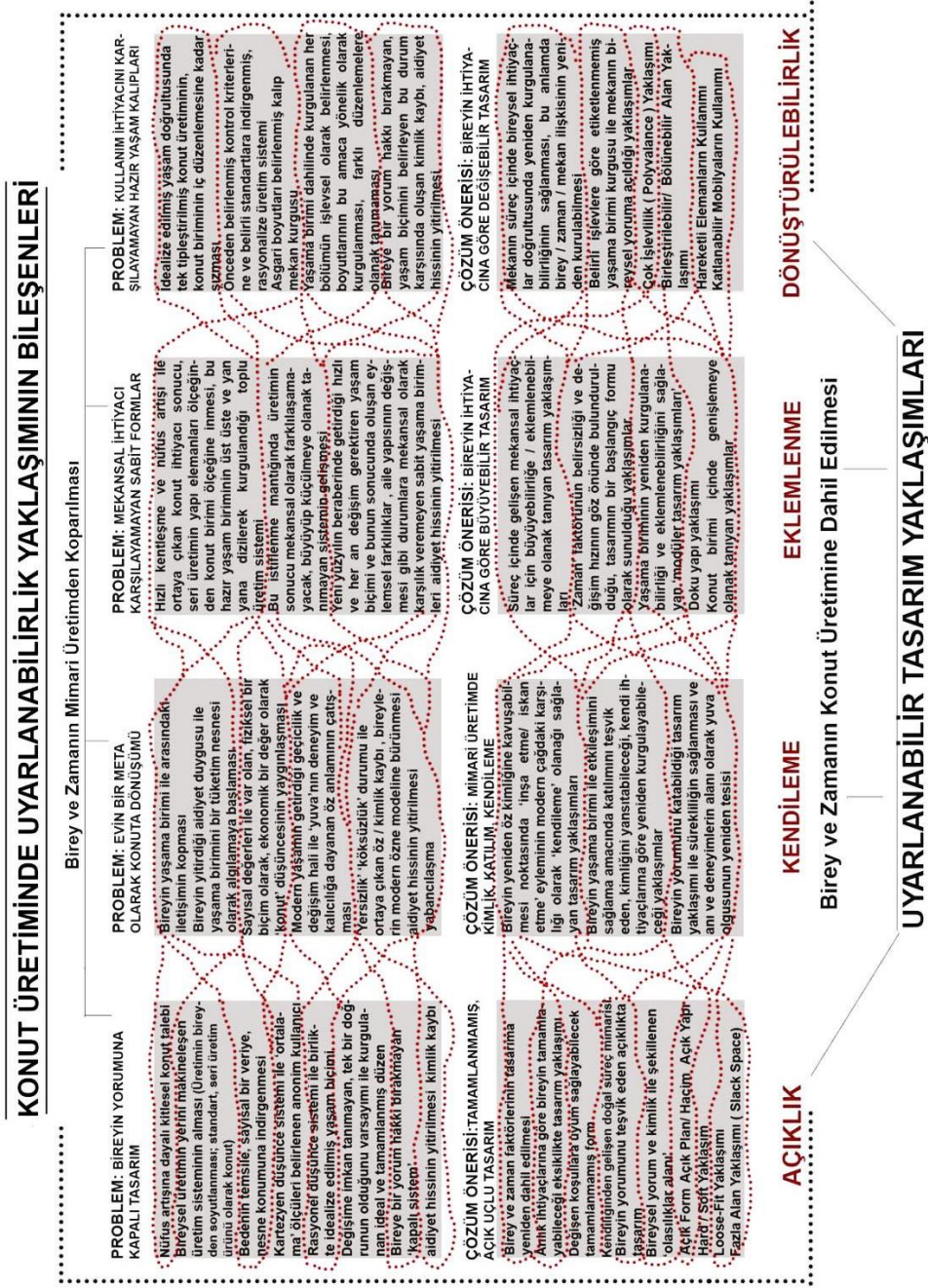

Şekil 3.133 Wohananlage Genter Strasse, Yapım Aşamasında Çerçeve Sistem, Vaziyet Planı ve Cephe Görşeli

BÖLÜM SONUCU

Bölüm kapsamında irdelenen problemler ve bu problemlere karşı çözüm önerisi olarak sunulan yaklaşımları özetlemek, bu yaklaşımların neticesinde ulaşılan ve uyarlanabilirlik yaklaşımının bileşenlerini oluşturan kavramları açıklamak, problemlerin ve çözüme yönelik sunulan kavramların birbirleri ile ilişkili durumunu vurgulamak üzere aşağıdaki çizelge hazırlanmıştır:

Çizelge 3.3 Uyarlanabilirlik Yaklaşımının Bileşenleri

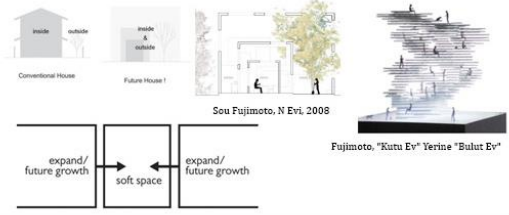
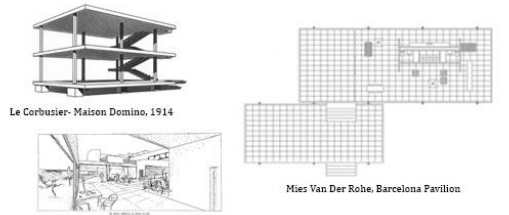
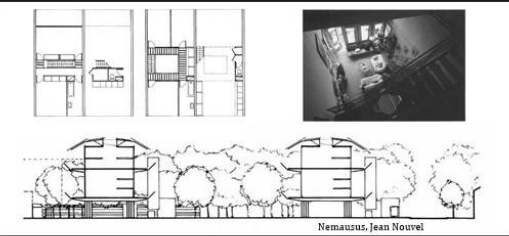

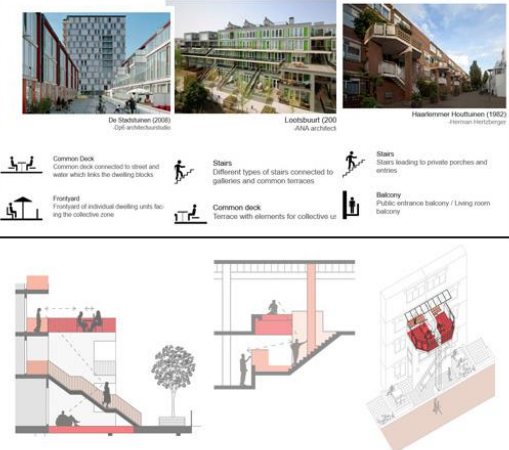

Tez kapsamında çalışmanın ikinci bölümünde, endüstrileşme dönemi ile başlayıp İkinci Dünya Savaşından sonra artarak günümüze ulaşan konut üretimine ilişkin problemler ve bu problemlere karşı alternatif bir çözüm önerisi olarak ‘uyarlanabilirlik’ yaklaşımı sunulmuştur. 3. Bölümde ise bireyin ve zamanın yeniden tasarıma dâhil edilmesi noktasında, bireysel tercihlere ve zaman içinde oluşabilecek ihtiyaçlara cevap verebilmeyi mümkün kılan bir yaklaşım olarak yorumladığımız ‘uyarlanabilirlik’ kavramına ilişkin bir metodoloji geliştirebilmek amacıyla bahsedilen problemler alt başlıklara ayrılarak kaynak ve etkileri ayrıntılarıyla irdelenmiş, problemlere çözüm önerisi olarak sunulan kavramlar ise uyarlanabilirlik yaklaşımının alt kriterleri / bileşenleri olarak belirlenmiştir. Bu bileşenlerin birbirinden bağımsız düşünülmeyen, birbirlerinin varlıklarını tetikleyen, pek çok noktada iç içe geçmiş kavramlar olduğu, göz önünde bulundurulmuştur.

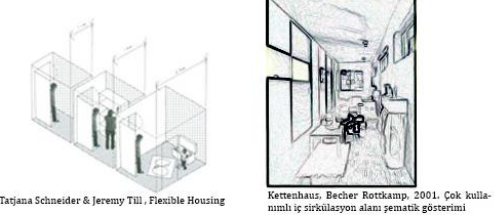
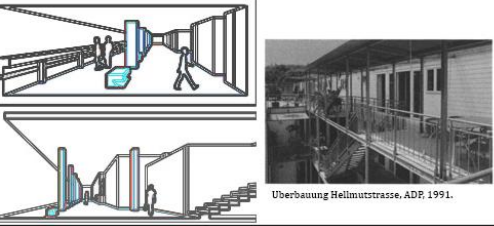

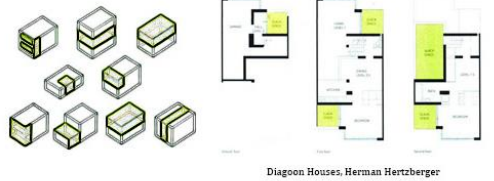
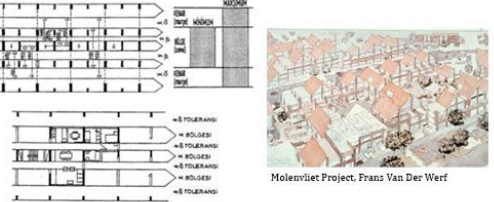
‘Açıklık’, ‘Kendileme’, ‘Eklemlenme ve ‘Dönüştürülebilirlik’ bileşenlerine dair yapılan tarihsel ve etimolojik okuma, bu kavramların da geliştirilen yaklaşımlara göre alt başlıklara ayrılmasını gerekli kılmıştır. Bu başlıklar; mekânsal, fiziksel ve sosyal kullanım yaklaşımları olarak gruplandırılmıştır. Bu kavramları özetlemek ve örneklemek, geliştirdiğimiz metodoloji çerçevesinde, yapıların uyarlanabilirlik kapsamında hangi kriterler dâhilinde yorumlandığını aktarmak üzere aşağıdaki tablolar hazırlanmıştır.

4.Bölüm kapsamında seçilen projeler, geliştirilen bu metodoloji ve kriterler dahilinde ele alınacaktır:

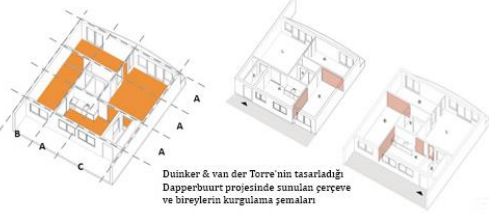

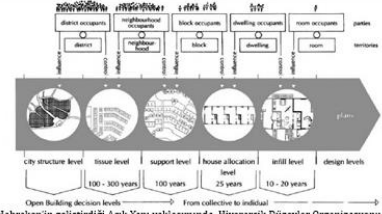
Cizelge 3.4 Açıklık Yaklaşımına Dair Alt Başlıklar / Kriterler-1

		YAKLAŞIM	AÇIKLAMA	DIYAGRAMATİK ÇİZİMLER / ÖRNEK PROJELER
AÇIKLIK	MEKANSAL	LOOSE-FIT (İşlevsel Belirsizlik)	Belirli işlevler için mekânsal standartlar oluşturulmadan, yeterli miktarda 'jenetik' alan sağlamaya dayalı, tarih öncesi binaların ve geleneksel mimarinin çok işlevliliğini ifade eden yaklaşımdır. Uzamsal fazlalık sağlayarak, bir yapının kullanımına dair geniş bir yorum sunmayı amaçlar. İşlevsel anlamda sabitlenerek tek bir işleve izin veren yaklaşıma karşı, çoklu kullanım modlarına izin vererek alanı kullanıcıya ve zamana açan bir yaklaşımı getirmektedir.	 <p>İkkel Dönem, Yurtta</p> <p>Geleneksel Japon odaları, çok fonksiyonlu açık alanlar sunmaktadır. (wa-shitsu kimliğini kullanıcılarından alan büyük ölçüde boy bir ortam anlamına gelir)</p>
		MEKANSAL BELİRSİZLİK	Yumuşak sınırlar, muğlak boşluklar yoluyla iç ve / veya dış mekânsal kullanımlar arasında belirsizlik yaratılarak, kullanımın çeşitlenebilmesi, mekânın yeniden kurgulanabilmesi amaçlanmaktadır.	 <p>Conventional House</p> <p>Future House 1</p> <p>Sou Fujimoto, N Evi, 2008</p> <p>Fujimoto, "Kutu Ev" Yerine "Bulut Ev"</p>
		AÇIK PLAN / HACİM	Açık plan yaklaşımı , yük taşıyıcı duvar, kolon gibi kalıcı engeller ile kesilmeyerek, farklı kurgu ve yorumlara izin vermek amacıyla geniş bir alan sağlama yaklaşımıdır. Adaptable Architecture kitabında açık alan için, konut tasarımında 4 ile 8 metre arasında, ofis tasarımı için ise 15 ile 20 metre arasında açıklık geçmek gerektiği ifade edilmektedir. (daha geniş açıklığın daha geniş kolon ve giriş anlamına geldiği ve maliyeti artırdığı ifade edilmektedir.)	 <p>Le Corbusier- Maison Domino, 1914</p> <p>Mies Van Der Rohe, Barcelona Pavilion</p>
		LOFT MEKAN	Açık hacim yaklaşımında ise, açık planın çift kat yüksekliği ile desteklenerek, kullanıcının yorum seçeneğinin artırılması amacı söz konusudur. Çift yükseklikli alanlar, asma kat seviyeleri ile işsel olarak büyüme potansiyeline sahiptir.	 <p>Nemausus, Jean Nouvel</p>
		BASİT PLAN / FORM	Geometrik olarak basit bir plan ve form, düz dikey ve yatay yüzeyler ile doğrusal / dikdörtgen bir biçim olarak kurgulanabilir. Bu sayede yapısal basitlik ve okunaklılık da sağlanmış olur. Basit form ve planın sadeliği, bireyin yorumuna olanak tanır.	 <p>Wohnanlage Genter Strasse, Otto Steidle</p>
		ETKİLEŞİMİ ARTTIRAN AÇIKLIK TASARIMI	<p>Bireysel özel alanlar haricinde, dolaşım alanlarında, giriş bölümlerinde, evin dışında sağlanan açıklıklar ve ek alanlar, insanların karşılaşma ve iletişim kurma olasılığını arttırmaktadır. Etkileşimin artırılması, kullanım olasılıklarını arttıracak fiziksel ve görsel olarak bağlantılı alanların tasarımı teşvik eder.</p> <p>Fiziksel Açıklık fiziksel bağlantı ve açıklıklar sağlanarak ve bu açıklıklara bir takım işlevsel birimler eklenerek bireylerin etkileşimi artırılabilir.</p> <p>Görsel Açıklık Fiziksel açıklığın sağlamadığı noktalarda yapılacak açıklıklar ve kullanılacak şeffaf malzemeler ile görsel açıklıklar sağlanarak iletişim ve etkileşim olanağı artırılabilir.</p>	 <p>De Stadhuizen (2000) - GJM architecten</p> <p>Lochsbau 020 - AUM architect</p> <p>Hochhaus Hohenheim (1992) - Hermann Herzberger</p> <p>Common Deck Common deck connected to street and water which links the dwelling blocks</p> <p>Stairs Different types of stairs connected to galleries and common terraces</p> <p>Balcony Public-entrance balcony / Living room balcony</p> <p>Terrace Terrace with elements for collective use</p>

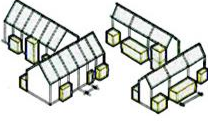
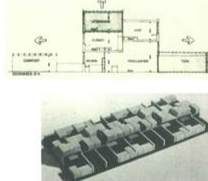
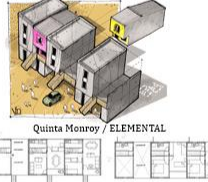
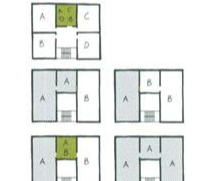
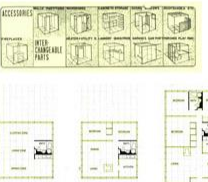
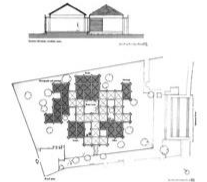
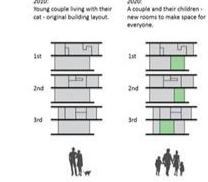
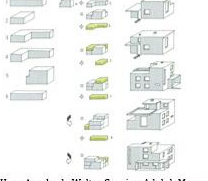
Çizelge 3.5 Açıklık Yaklaşımına Dair Altbaşlıklar / Kriterler-2

	MEKANSAL	YAKLAŞIM	AÇIKLAMA	DIYAGRAMATİK ÇİZİMLER / ÖRNEK PROJELER
A Ç I K L I K	EK ALAN/ FAZLA ALAN	EXCESS/ OVERSIZE SPACE	Sağlanan alan miktarı ile uyabilirlik birbirleri ile ilişkilidir. Bir alanın büyüklüğü ve belirsizliği ne kadar fazla olursa kullanıcı yorumuna o kadar açılmakta, farklı işlev ve kurgulara izin verebilmektedir.	 <p>Quinta Monroy / ELEMENTAL</p> <p>Villa Verde Housing / ELEMENTAL</p>
		İç Sirkülasyon Alanının Genişliği	İç sirkülasyon alanı geniş tasarlandığında, pek çok potansiyeli bünyesinde barındırabilmektedir. 0.9 metre genişliğindeki bir koridor sadece geçişe izin verir, bu genişlik 1.2 olduğunda depolama alanı olarak kullanılabilir. 1.5 metre ve daha geniş olduğunda ise küçük bir oda/depo, çocuklar için bir çocuk alanı gibi pek çok farklı kullanıma izin vermeye başlanmaktadır. 1.60 m'ye kadar genişliğe sahip bir koridor, bir dolap, bir bisikletin veya çocuk arabasının depolanması için alan sağlayabilir. Biraz daha geniş ve koridor etkin bir şekilde evde çalışma masası veya çocuk oyun alanı olarak kullanılmak üzere bir masa için fazladan bir oda haline gelir.	 <p>Tatjana Schneider & Jeremy Till, Flexible Housing</p> <p>Kettenhaus, Becher Rottkamp, 2001. Çok kullanımlı iç sirkülasyon alanı şematik gösterimi</p>
		Dış Sirkülasyon Alanında Sağlanabilecek Ek Alanlar, ortak aktiviteler için zemin hazırlayarak bireyler arasındaki etkileşimi arttırmaktadır. Ortak oturma, yemek yeme alanları, çocuklar için oyun alanları gibi farklı amaçlar için kurgulama olanağı sağlamaktadır.	 <p>Überbauung Hellmutstrasse, ADF 1991.</p>	
		Depolama Alanı Sağlama	Tasarım aşamasında depo alanı olarak düzenlenen oda, zaman içinde gelişecek ihtiyaçlar doğrultusunda farklı işlevlere göre dönüştürülebilmektedir. Tasarımda sağlanan belirsiz açıklıklar ise zaman içinde depo alanı olarak düzenlenebilmektedir.	
		Giriş bölümünde Sağlanan Açıklık	Bu ek alan giriş bölümüne eklenebilecek bir eşik ile de sağlanabilir. 0.6 metre alan sağlandığında oturmak için bir niş oluşabilirken, bu genişlik 1 metreye çıktığında bu alan kapatılarak depo olarak veya ihtiyaca göre başka bir amaçla kullanılabilir.	 <p>Threshold and Public, outside-view from outside</p> <p>Threshold and Public, inside-view from outside</p>
		Tanımlanmayan Ek Alan	Bu alan, tasarım sırasında sağlanan ancak işlevi belirlenmeyen, farklı ihtiyaçlar doğrultusunda programın kullanıcıya bırakıldığı alandır. Bu yaklaşım Cedric Price'in programlanmamış alan 'unprogrammed space' fikrine dayanmaktadır. Tasarımcı kasıtlı olarak ek alanlar sağlamakta ancak bunların kullanımı ve konfigürasyonunu belirlememektedir.	 <p>Diagoon Houses, Herman Hertzberger</p>
FİZİKSEL	AÇIK YAPI	Habraken'in geliştirdiği açık yapı sistemi, taşıyıcı sistem ve bölümlenme elemanlarının birbirinden ayrılması fikrine dayanmaktadır. Farklı yapı bölümlerinden, 'sabit' bölümü, modüler koordinasyon koşullarını oluşturan destek (support) yapı, değişebilir bölümü ise çeşitlilik sağlama imkanı sahip değiştirilebilir birimler (detachable units) oluşturmaktadır.	 <p>Molenvliet Project, Frans Van Der Werf</p>	

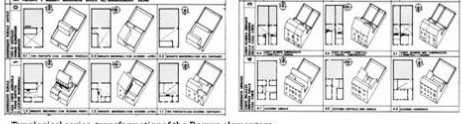
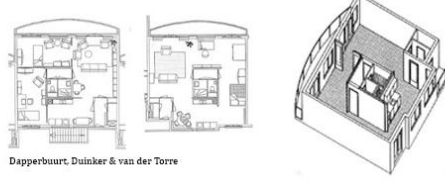
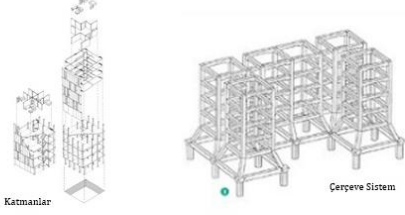
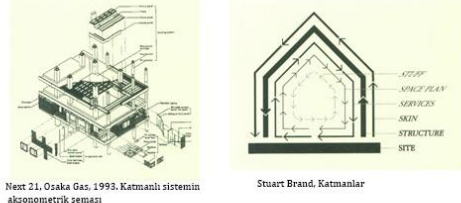
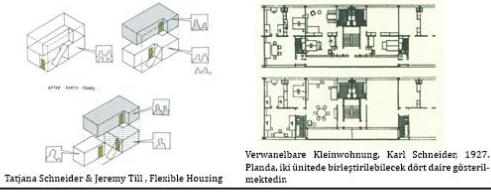
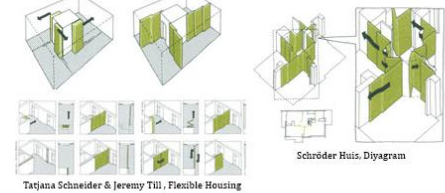
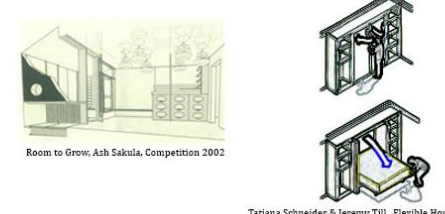
Çizelge 3.6 Kendileme Yaklaşımına Dair Alt Başlıklar/ Kriterler

	YAKLAŞIM	AÇIKLAMA	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER / ÖRNEK PROJELER
KENDİLEME	MEKANSAL		
	STANDART ODA BOYUTLARI	Plan düzenlemelerinde mekan boyutlarını belirli bir işleve göre belirlemek yerine, eşit hacimler sağlamak, bireyin kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullanımına ve mekanı kurgulayabilmesine izin verir. Eşit büyüklükte odalar sağlanarak, işlevlerin önceden kurgulanmaması, kullanıcının tercihlerine göre karar verebilmesi amaçlanmaktadır.	 <p>İşlevsel olarak nötr odalar. Solda, bireye bırakılmış belirsiz oda düzeni, sağda işlevleri belirlenmiş kurgu</p> <p>Grieshofgasse, Helmut Winzer 1996.</p>
	BİREYİN SÜRECE DAHİL EDİLMESİ/ KATILIM	Bireyin; tasarım, planlama, uygulama gibi farklı aşamalarda projeye dahil olabilmesi üzerine geliştirilen yaklaşımdır. Bireyin katılımı ile birlikte kimliğini mekana yansıtabilmesi, kendi istek ve tercihleri doğrultusunda kurgulayabilmesi amaçlanmaktadır.	 <p>NABEEL HAMDİ-NICK WILKINSON / PSHAK Adelaide Road Estate</p>
	KULLANICI YORUMU İLE TAMAMLANAN MEKAN	Bu yaklaşım, bina kullanıcılarının özel tercih ve zamanla oluşabilecek gereksinimlerine göre doldurabileceği / tamamlayabileceği hem iç hem de dış mekanlar oluşturulması prensibine dayanmaktadır. Başlangıçta tamamlanmamış, geçici bir çerçeve sağlandığı, bireylerin kendi kimliklerini yansıtmalarına, kendi yorumlarını katmalarına yönelik çeşitli uyarıların verildiği bir durum söz konusudur.	 <p>Duiniker & van der Torre'nin tasarladığı Dapperbuurt projesinde sunulan çerçeve ve bireylerin kurgulama şemaları</p>
SOSYAL KULLANIM	KONUTUN SAHİP OLDUĞU KİMLİK / KENDİLEME DERESESİ	Bireyin sürece dahil edildiği bir tasarım yaklaşımında, bireyin yorumuna açılan mekanın birey tarafından benimsenme ve kendi kimliği, tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenebilme derecesidir.	 <p>Previ Evleri'nin 1976 yılında bireye sunulan durumları ile günümüzdeki görselleri kendileme derecesini ortaya koymaktadır.</p>
	TOPLUMSAL /BİREYSEL KARAR SEVİYELERİNİN AYRILMASI	Bireysel ve toplumsal karar noktasında ayrımlar yapılmış ve denge sağlanmış olmalıdır. Bireysel evlerin kimliğini yeniden tesis etmenin yolu, bireysel ailelerin bina eyleminin belirli bir bölümünü kontrol etmelerine izin vermektir. Bu amaçla kullanıcılara, toplumsal karar seviyesinde, katlılı teşvik edecek uyarılarıyla birlikte bir ilksel form sunulmalı, bireysel kararlara açık bırakmalıdır.	 <p>Habraken'in geliştirdiği Açık Yapı yaklaşımında Hiyerarşik Düzeyler Organizasyonu şeması</p>

Çizelge 3.7 Eklemlenebilirlik Yaklaşımına Dair Alt Başlıklar / Kriterler

	YAKLAŞIM	AÇIKLAMA	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER / ÖRNEK PROJELER
MEKANSAL	YATAY/ DÜŞEY BÜYÜYEBİLİRLİK	YATAYDA EKLEMLENME İhtiyaç doğrultusunda barınma biriminin büyüyebilirliğinin sağlanması için, tasarım aşamasında genişlemeye izin verecek şekilde yatayda ve düşeyde boşluklar bırakılmaktadır. Potansiyel ilaveler için tasarım yaparken dikkat edilmesi gereken nokta, olası durumların en başından düşünülmesidir.	 Van den Broek ve Bakema'nın Uzatılabilir Evler projesi, yatayda ve düşeyde büyüyebilirliğin sağlandığı bir proje olarak örnek gösterilebilir.
		DÜŞEYDE EKLEMLENME Düşey büyüyebilirlik genellikle, en üst katın teras olarak düzenlendiği konutlarda, teras boşluğunun kapatılması veya çatı boşluğunun düzenlenmesi ile sağlanmaktadır.	
	KONUT BİRİMİ İÇİNDE GENİŞLEMENİN SAĞLANMASI	Müstakil ve teraslı konutlarda ek birimler ilavesi ile büyüyebilirlik sağlanabilmektedir. Ancak çok katlı konutlarda bu yaklaşım mümkün olmadığında, çözüm konut birimi içinde genişlemenin sağlanabilmesidir. Bireysel çerçevede sağlanan ek alanlar ile, süreç içinde gelişecek ihtiyaçlar doğrultusunda genişleme olanağı sunulabilir.	 Quinta Monroy / ELEMENTAL
	PAYLAŞILAN ALAN	Paylaşılan oda fikri, Alman Schatzzimmer konseptinden (kelimenin tam anlamıyla 'geçiş odaları') gelir; Bu, iki ünite arasında yer alan ve birine veya diğerine tahsis edilebilecek spesifik olmayan bir odadır. Bu oda daha sonra küçük fakat bağımsız bir daire / küçük ofis olarak kullanılabilir veya ilave alan gerektiğinde bitişik birimlerden biri tarafından kiralanabilir.	 Am Steinberg / Röthenbach
	MODÜLER SİSTEM / KENTSEL ÖLÇEKTE DOKU YAPMI YAKLAŞIMI	Yapı elemanlarının modülerliği süreç içinde konut biriminin ihtiyaçlar doğrultusunda büyüyüp küçülebilmesine olanak tanımaktadır. Daha üst ölçekte, eklenerek bina sayısını arttırmaya yönelik bir yaklaşım, belirli bir tipolojik doku çerçevesinde gerçekleştirilmekte ve bu sayede belirli oranlar korunarak denge sağlanmakta ve bütünlük kurulmaktadır.	 Prefabrication / Walter Bogner / 1942 Charles Correa
FİZİKSEL	'ZAMAN' İÇİNDE GELİŞMEYE İZİN VEREN SİSTEM	"Zaman" tasarımı stratejisi, fiziksel parçaların kullanıcılara zaman içinde seçenekler sunma yetenekleriyle ilgilidir. Yeni malzeme ve üretim olanakları ve gelişen teknolojik sistem sayesinde, konutun süreç içinde boyutsal değişebilirliği sağlanabilmektedir. Özel tasarımı yazılımlar sayesinde, iç yerleşim düzeni ve cephe tasarımı kullanıcılar ile birlikte süreç içinde geliştirilebilmektedir.	 2010 Young couple living with their cat - original building layout. 2020 A couple and their children - new rooms to make space for everyone. 2040 A couple and a renter - renting out half the house renders it inaccessible to the couple. 2060 Retired couple by themselves - demolish half the house to get a bigger garden. Kyto- Type Housing
	STANDART BİLEŞENLER/ PREFABRİKE SİSTEM	Kullanıcıların ihtiyaçlarına göre dönüştürülebileceği modüler sistemler kolay uygulanabilecek hafif malzemeler ile oluşturulmalıdır. Bu noktada prefabrike sistemlerin önemi ortaya çıkmaktadır. Standart hale getirilmiş bileşenler tekrarlama yoluyla kaliteyi artırabilir, değiştirilebilirliği en üst düzeye çıkarabilir, bileşen değişimini iyileştirebilir ve yeniden kullanılabilirliği artırabilir.	 Haus Auerbach, Walter Gropius, Adolph Meyer, 1924. Bileşenlerin geması.

Çizelge 3.8 Dönüştürülebilirlik Yaklaşımına Dair Alt Başlıklar/ Kriterler

	MEKANSAL	YAKLAŞIM	AÇIKLAMA	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
		DÖNÜŞÜM ARACI OLARAK TİP/ TİPOLOJİK TASARIM	Mimarlık alanında tip ve tipoloji kavramına geri döndüğünde, bir ilksel formun sunulması olarak bu formun zaman içinde oluşabilecek farklılaşan tüm tasarım parametrelerine adapte olabilmesi, modifikasyonu ve dönüşümünden söz edilmektedir.	 <p>Typological series, transformation of the Domus elementare</p>
		ÇOK DEĞERLİLİK 'POLYVALANCE'	Polyvalance, kelime anlamı olarak, poly + validasyon (çoklu + tepki verme) olarak, farklı durum ve koşullara göre değişebilir, uyum sağlama kapasitesini ifade etmektedir. Farklı işlevlere göre mekânın dönüştürülebilir olduğu, bu anlamda önceden belirlenmemiş olduğu söylenebilir.	 <p>Dapperbuurt, Duinker & van der Torre</p>
DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK		TERSİNİR TASARIM	Yapının oluşum aşamasına geri dönülebilirliği, yeniden kurgulanmasına izin verebilirliğinin sağlandığı yaklaşımdır. Bu durum yapı elemanlarının katmanlara ayrılması, çerçeve sistem kullanılması, prefabrike elemanların kullanılması yoluyla sağlanabilmektedir.	 <p>Katmanlar Çerçeve Sistem</p>
		YAPI ELEMANLARININ BAĞIMSIZLIĞI	Yapı elemanlarının birbirinden bağımsız tasarlanması fikri, değişiklik ve çeşitlenmenin sağlanabilmesi için, konutun sabit ve değişebilir yapı bölümlerine ayrılarak tasarlanması gerektiği anlayışına dayanmaktadır. Farklı yapı bölümlerinden, 'sabit' bölümü, modüler koordinasyon koşullarını oluşturan destek (support) yapı, değişebilir bölümü ise çeşitlilik sağlama imkanı sahip değiştirilebilir birimler (detachable units) oluşturmaktadır.	 <p>Next 21, Osaka Gas, 1993, Katmanlı sistemin alkonometrik planı Stuart Brand, Katmanlar</p>
		BİRLEŞTİRİLEBİLİR/ BÖLÜNEBİLİR ALAN	Değişen tercih ve ihtiyaçlara göre bireyler tarafından plan kurgusunun değiştirilmesinin bir yolu, farklı işlevlere izin vermek amacıyla, daha küçük odaların birleştirilerek daha büyük bir alana dönüşümünün sağlanabilmesi ve tam tersi birleştirilmiş bir alanın tekrar bölünebilmesidir. Bu durum oda ölçeğinde olduğu gibi daire ölçeğinde de sağlanabilmektedir.	 <p>Tatjana Schneider & Jeremy Till, Flexible Housing Verwandelbare Kleinwohnung, Karl Schneider, 1927, Planla, üç ünitte birleştirilecek dört daire gösterilmektedir.</p>
		HAREKETLİ ELEMANLAR	Hareketli ve kayan duvarlar veya menteşeli bölmeler, bireylerin istek ve ihtiyaçlarına göre ayrılabilen, ayrılabilen, bütünleştirilebilen veya açılabilen akışkan bir alan nosyonunu destekler. Hareketli öğelerin kullanımı, standart meskenlerin sertliği tarafından imad edilen toplumsal yapılanmayı ve varsayımları ortadan kaldırmaya başlar; bunun yerine hareketin topografyası yaratılır.	 <p>Tatjana Schneider & Jeremy Till, Flexible Housing Schröder Huis, Diyagram</p>
		MOBİLYA OLARAK ODA/ KATLANABİLİR MOBİLYA	Bu tasarım yaklaşımı sınırlı alana sahip dar birimler için uygundur. Kullanıcıların ihtiyaç ve taleplerine göre gündüz ve gece kullanımı için mekânı dönüştürmek amacıyla katlanabilir kullanılması temeline dayanmaktadır. Katlanabilir mobilya yaklaşımı, mekânların belirlenen yüzeylerine sabitlenen mobilyaların gerektiğinde katlanıp, gerektiğinde açılarak birden fazla kullanım çeşidiyle kullanılmasına imkân tanıyan yaklaşımdır. Bu yaklaşım bilhassa mekân büyüklüğünün sınırlı olduğu durumlarda kullanılmaktadır.	 <p>Room to Grow, Ash Sakula, Competition 2002 Tatjana Schneider & Jeremy Till, Flexible Housing</p>
	FİZİKSEL			

4. BÖLÜM: TÜRKİYE’DE SEÇİLEN ÜÇ KONUT PROJESİNİN UYARLANABİLİRLİK YAKLAŞIMI EKSENİNDE İRDELENMESİ

Bu bölümde, belirlenen kriterler doğrultusunda, Türkiye’de 1950-1980 yılları arasında kooperatifleşme yolu ile üretilen, tekil apartman tipolojisinde Hukukçular Sitesi; yapı grubu (kümelenme) ölçeğinde Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve kentsel ölçekte Çorum Binevler Konut Sitesi olmak üzere üç ayrı ölçekte uygulanmış konut projeleri irdelenecektir.

Türkiye’de konut biçimlerinin gelişimi ve konut politikaları irdelenirken, bu sürecin ülkenin modernleşme aşamaları ile paralel olarak 4 ayrı döneme ayrıldığı görülmektedir. Bu dönemler; 19. yüzyılın 2. yarısından Cumhuriyet’e kadar geçen süre, Cumhuriyet’in ilk yıllarından 1950’li yıllara kadar geçen süre, 1950’lerden 1980’lerin başına kadar geçen süre ve 1980 sonrası dönem olarak aktarılabilir. Çalışma kapsamında ele aldığımız konut üretimine ilişkin problemlerin, Türkiye coğrafyasında yoğun olarak hissedildiği dönemin 1950-1980 yılları arasını kapsayan 3. Dönem olduğu görülmektedir.

Türkiye gerçek anlamda bir konut sorunuyla ve toplu konut olgusuyla 2. Dünya Savaşı sonrası söz konusu olan 3. Dönemde karşılaşır. 1950-1980 arasını kapsayan üçüncü dönemde, çok partili bir siyasal yaşama geçilmesi, hızlı bir kentleşme ve sanayileşme yaşanması birçok alanda önemli değişimlere neden olur... Kırsal alanda tarımın makineleşmesi ve kentlerde sanayileşme ile birlikte çekim merkezi haline gelen kentlere yoğun iç göçler gerçekleşir... Kitlesele konut talebi ortaya çıkar. (Bingöl, 2001)

Bu dönem aynı zamanda evrensel mimarlık ortamında çözüm arayışlarının geliştiği, hümanistik bakış açısı etkisinde bireyin ön plana alındığı, Team X grubunun etkisinde; birey, yerel ve bağlamın tasarımda yeniden ele alınması üzerine tartışmaların geliştiği dönem olmuştur.

Bu anlamda seçilen örnekler, Türkiye’de konut üretimine ilişkin problemlerin baskısının yoğun olarak hissedildiği 1950-1980 yılları arasında tasarlanmış; bu baskıya rağmen, mimarlık alanında yaşanan kırılmanın etkisiyle bireyi ve onun gündelik yaşamını ön plana alan tartışmaların ekseninde, evrensel mimarlık ortamı ile eş zamanlı geliştirilmiş ve uygulanmış projelerdir.

1950-1980 yılları arasında, bahsedilen kitlesel konut talebini karşılamak amacıyla, yap-satçı üretim modelinin geliştiği görülmektedir. Ancak bu üretim biçiminin imar haklarının arttırılması konusunda baskısı, tarihsel dokuların tahribine yol açması, sağlıksız apartman çevreleri yaratması gibi sorunları beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu üretim biçimine alternatif olarak kooperatif yoluyla üretim biçimi geliştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra başlayıp 1950’li yıllarda tepkisel çıkışlara neden olacak seviye ulaşan bireyi yok sayarak tektipleşen konut üretimine, orta halli kesimin bir çözüm önerisi olarak ortaya çıkan kooperatifleşme yoluyla üretim, süreç içinde ekonomik kaygılarla bir spekülasyon malzemesi ve rant odaklı bir araç haline gelmiştir. Çalışma kapsamında, kooperatifleşmenin, bu kaymaya teslim olmayarak asıl amacı doğrultusunda üretilebilmiş örnekler seçilmiştir.

Hukukçular Sitesi, modernizmin erken döneminde geliştirilen konut üretiminde esnek tasarım yaklaşımlarının, 1950’li yılların yapım sistemi ve dönemin bireyi ön plana alan bakış açısı ile yeniden yorumlandığı bir düşüncenin etkisinde üretilmiş bir proje olması açısından önemlidir. Bireyi ve ona ait gündelik yaşamı göz önünde bulundurarak geliştirilen, bu amaçla zaman içinde yeniden düzenlenebilmesi mümkün olan adaptif bir sistemin yüksek katlı bir tipolojide denenmiş bir örneği olarak uyarlanabilirlik ekseninde irdelemenin çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

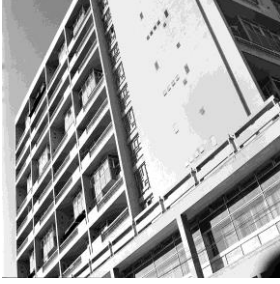
Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Hukukçular Sitesinin mimarları tarafından onların bireyi ve yaşantıyı ön plana alan yaklaşımıyla geliştirilen, bu defa düşeyde değil yatayda yayılımı sağlamış; plan düzleminde kalmayıp, üçüncü boyutu da tasarıma dâhil eden bir yaklaşıma sahip olması nedeniyle oldukça önemli bir projedir. Bu doğrultuda geliştirilen sayılı projeler arasında farklılaşmasının ve tez kapsamında irdelenmesinin nedeni ise, bireyler arası etkileşimi ön plana alan bir tasarım yaklaşımını benimsemiş olmasıdır. 1950’li yıllarda modernin bireyi dışlayan, yaşama mekânlarını evrenselleştiren yaklaşımına tepkisel çıkışları ile bilinen Team X

grubunun 1960'lı yıllarda tartıştığı, bireyi yeniden tasarıma dâhil etmek adına geliştirdikleri, doku yapı, yaya sokağı, güverte, eşik (in between), avlu, köprü gibi yaklaşımları evrensel mimari ortama eş zamanlı olarak tasarımına dâhil etmiş bir proje olarak uyarlanabilirlik yaklaşımı ekseninde irdelemenin çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Çorum Binevler Konut Sitesi ise, Behruz Çinici'nin kültüralist ve yöresel mimarlık anlayışı ekseninde geliştirilmiş bir projedir. Behruz Çinici, tektipleşen ve ekonomik kaygılarla gerçekleştirilen konut üretiminin yol açtığı sorunları aktarırken buna karşı yaklaşımının kültüralist bir çizgide geliştiğini ifade etmektedir. Kültüralist modeli ise, Team X grubunun yaklaşımları ekseninde tanımlamakta, bireyi ve bağlamı ön plana almaktadır. Geleneksel sistemde bireyin yaşama mekânı ile doğrudan etkileşimde olduğunu belirterek kültüralist yaklaşım ile yöresel yaklaşımın kesişiminde bir mimarlık anlayışı çizgisinde tasarımlarını geliştirmektedir. Çorum Binevler projesinin de bu doğrultuda oluştuğu görülmektedir. Bireye ve sürece bağlı olarak organik bir gelişim çizgisinde ilerleyen yaklaşımın etkisinde geliştirilmiş bu projeyi, benzer bir açılım ile sunduğumuz 'uyarlanabilirlik' yaklaşımı ekseninde irdelemek bu anlamda gerekli görülmüştür. Çalışmadan elde edilecek verilerin, geleneksel sistem ile uyarlanabilirlik yaklaşımları arasındaki paralelliği de ortaya koyacağı düşünülmektedir.

4.1. HUKUKÇULAR SİTESİ

4.1.1. Genel Bilgi

Projelendirme: 1958

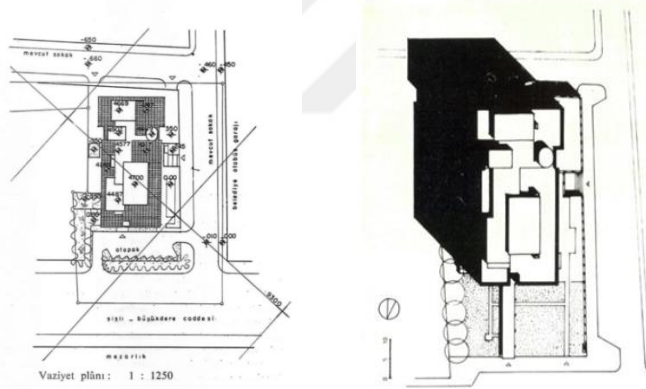
Uygulama: 1960-1967

Yer: İstanbul, Mecidiyeköy,
Büyükdere Caddesi

Mimarlar: Haluk Baysal, Melih Birsal

Şekil 4.1 Hukukçular Sitesi (Url- 18)

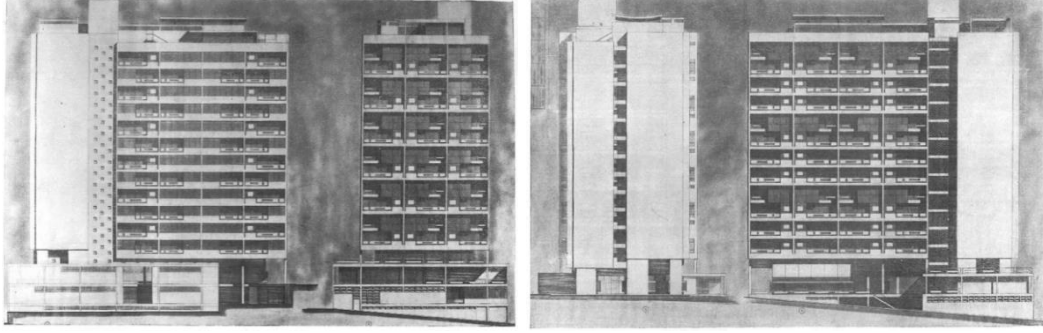
Yapımının başlangıcı 1950’li yılların sonuna tarihlenen ancak Türkiye’de yaşanan askeri darbe sonrası 1967’de tamamlanan Hukukçular Sitesi, Hukukçular Kooperatifi için inşa edilmiş, Türkiye’nin ilk çok katlı apartmanlarından biridir. İstanbul’un önemli ulaşım eksenlerinden biri olan Mecidiyeköy Büyükdere Caddesi üzerinde konumlanan yapı, T planlı prizmatik bir kütleyle sahiptir.

Şekil 4.2 Hukukçular Sitesi Vaziyet Planı¹⁵⁵

Konut; sosyal tesis, ticari birimler ve teknik servis programları ile site yaşamı koşullarını tek bir kütle içinde sağlamak üzere Türkiye’de denenmiş ilk örnektir. Ön ve arka cephe arasındaki 7m. kot farkı, zemin altında kalan alanların değerlendirilmesine imkân vermektedir. Ticari tesisler, bahçe ve teras açıklıkları ile birlikte zemin kata ve asma katlara yerleştirilmiş; sosyal tesis ise teras katında kullanıcı ve misafirlerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayan toplantı, eğlence salonları, gençlik kulübü, havuz, açık ve kapalı teras programları ile birlikte kurgulanmıştır.

¹⁵⁵ Vaziyet Planına Dair Sağdaki Çizim, Haluk Baysal ve Melih Birsal’in 1968 yılında Mimarlık dergisinde yazdıkları ‘Hukukçular Sitesi’ başlıklı makaleden alınmıştır.

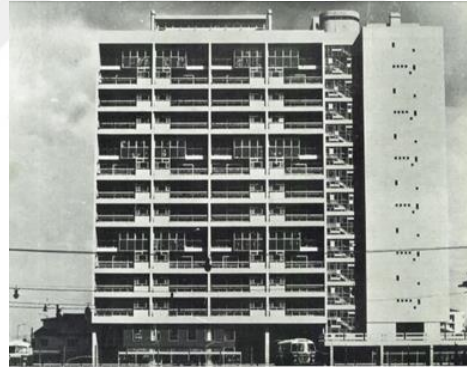
Şekil 4.3 Hukukçular Sitesi, Görünüş Çizimleri (Url- 19)

Mimarlık dergisinin 1968 yılında yayınlanan sayısında yer alan makalelerinde Haluk Baysal ve Melih Birsal Hukukçular Sitesi'ni şu şekilde tariflemektedirler:

Site arsası Şişli - Büyükdere Caddesi üzerinde İ.E.T.T. Garajının karşı köşesinde, ön 43, yan 72, arka cephesi 35m. olup, alanı 2860 m.- dir. 150 m. yol cephesi, ön ve arka cephe arasında 7 m. seviye farkı, 3 planda ve 3 cephede yolla irtibat temin etmekte, alt katların değerlendirilmesine imkân vermektedir. Arsanın boylama eksenini Kuzeye 40 derece yatık olduğundan ışık ve güneş durumu uygundur. Güney ve Batı cepheleri deniz görmektedir. (Baysal & Birsal, 1968)

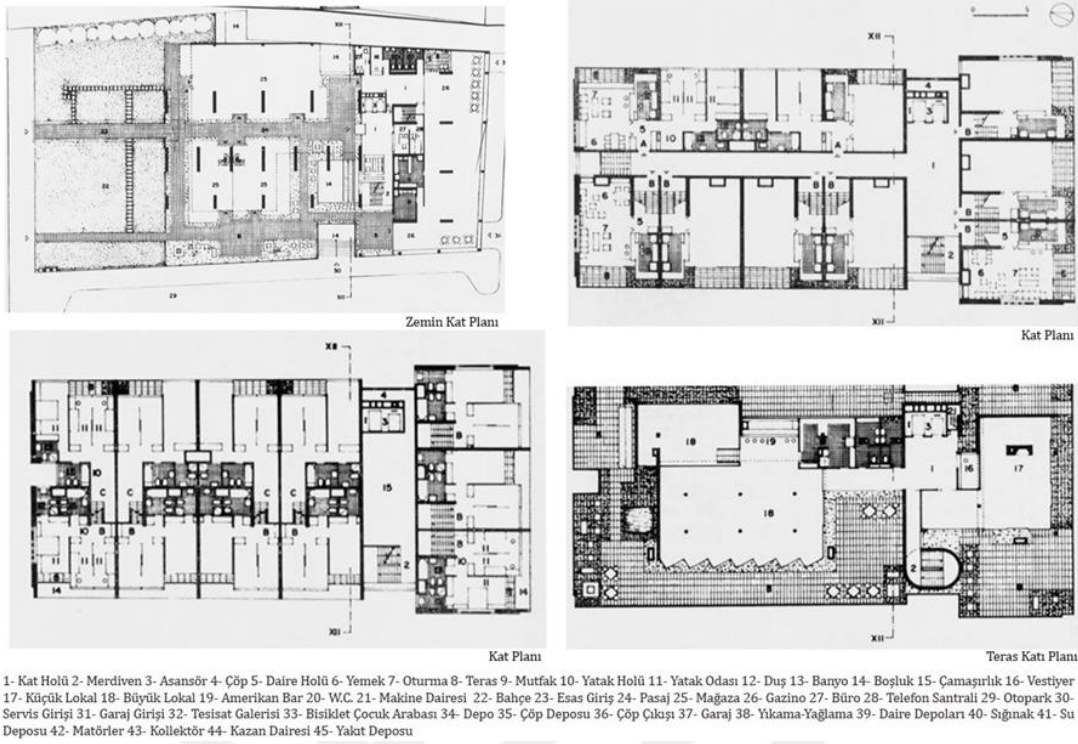
Şekil 4.4 (Solda) Güney ve Batı Cephelerinden Bir Görsel

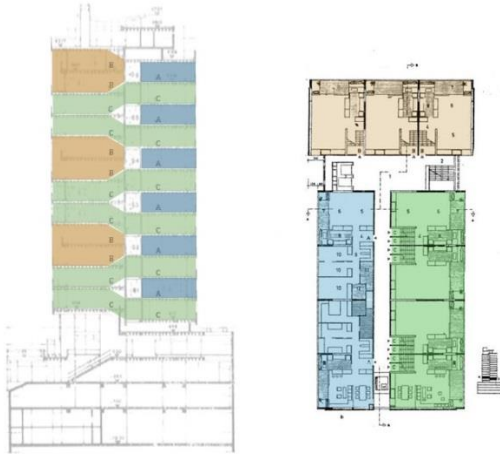
Şekil 4.5 (Sağda) Yapıldığı yıllara ait Batı Cephelerinden Bir Görsel / Mimarlık dergisi,1968¹⁵⁶

12 katlı konut bloğu; monopleks, dubleks ve semi dubleks olarak 3 farklı tipolojide toplam 66 daire olarak düşünülmüştür. Tek bir çekirdek ile çalışan yapıda, daireler merkezdeki iç koridora açılmaktadır. Tek katta düzenlenen 12 adet A tipi daire 117 m² büyüklüğündedir. 3 farklı kotta düzenlenen 30 adet B tipi daire 147 m² büyüklüğündedir. Bloğun enine kullanımıyla A tipi dairelerin alt ve üstünden geçerek hem güneybatı hem kuzeydoğu cephelerine bakan 24 adet C tipi daire ise 151 m² büyüklüğündedir.

¹⁵⁶ Görsellere, Haluk Baysal ve Melih Birsal'in 1968 yılında Mimarlık dergisinde yazdıkları 'Hukukçular Sitesi' başlıklı makaleden erişilmiştir.

Şekil 4.6 Hukukçular Sitesi, Kat Planlarının Çizimleri

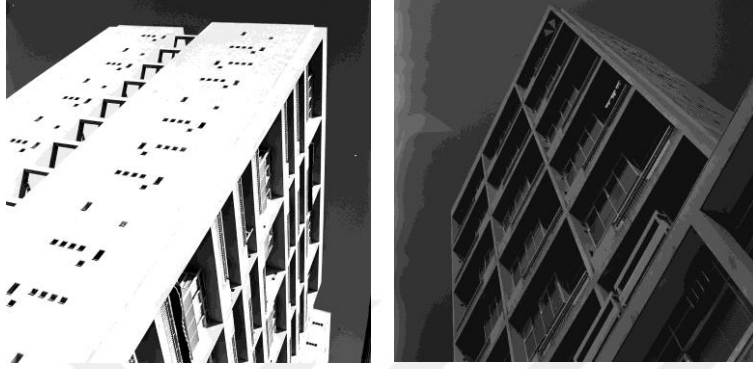
Şekil 4.7 Hukukçular Sitesi- Kesit ve Kat planı ¹⁵⁷

1930'lardan itibaren Türkiye'de görülen apartman yapılaşması, genellikle aynı dairenin çözümünün üst üste ve yan yana dizilmesiyle oluşan bir kütle mantığında gelişmiştir. Genel olarak konut yapılaşmasının, modernizmin standartlaşma ve evrensel değerleri üzerinden devam ettiği ifade edilebilir. Sosyal ve ekonomik baskılar ile de bu yapma biçimi günümüze kadar taşınmıştır. Hukukçular Sitesi ise Türkiye'de özellikle konut ve apartman yapıları arasında, farklılaşan ve göze çarpan örneklerden biridir. Bu farklılaşmanın nedeni ise, modernleşme evresinde bireyi ve ona ait gündelik yaşamı göz önünde bulundurarak, tek tip plan üretmek yerine, farklı

¹⁵⁷ Kesiti aktarmak üzere yapılan renklendirme, tezi hazırlayan araştırmacı tarafından yapılmıştır.

tipolojilerde plan kurgularına sahip olması ve zamanla farklılaşabilecek adaptif kurgu üzerinde temellenmesidir. Tasarım, bu anlamda irdelenebilecek Türkiye’deki sayılı örneklerden biridir.

1950’ler sonu ve 1960’larda İstanbul’da ortaya konabilen en deneysel, en çizgi dışı konut yapısı hiç kuşkusuz, Hukukçular Sitesidir. (Uz, 2014)

Şekil 4.8 Hukukçular Sitesi, Gültekin Çizgen Arşivinden ¹⁵⁸

Funda Uz Anma Programı kapsamında geliştirilen ‘Baysal- Birsal Rasyonalizmi: 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Mimarlık Pratiği Sempozyumu Üzerine Notlar’ kitabında Hukukçular Sitesini şu şekilde tariflemektedir:

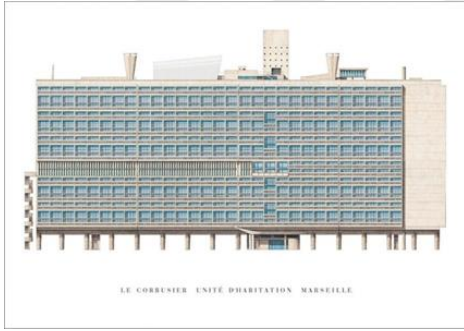
Hukukçular Sitesi mimarlık tarihimizin en özgün ve önemli yapıların biridir. Konut gibi dönemin mimarları tarafından görece ihmal edilmiş, yeterince önemsenmemiş bir konuda bugün hala aşılamamış deneysel ve cesur bir örnek olduğu için de üzerine tekrar düşünmeyi hak eder. (Uz, 2014)

Yapının ortaya çıktığı dönem ve mimarlarının bakış açısı ekseninde kısaca değerlendirme yapmak gerekirse; tasarım ve yapımının gerçekleştiği 1950-1960 arası dönemin pek çok açıdan dönüm noktası olduğu bilinmektedir. Rasyonel düşüncenin Türk mimarlığına yerleştiği, modern düşüncenin tektipleştirici yaklaşımı ve evrensellik anlayışının sorgulandığı, hümanistik bakış açısı çerçevesinde birey ve yaşantının yeniden önem kazanmaya başladığı bir dönemden bahsedilmektedir. Aynı zamanda bu dönem, inşaat teknolojilerinde çağdaşlaşma süreci ve değişimin de başladığı yıllar olmuştur. Yapının mimarları rasyonalizmin savunucusu olmuşlar, Le Corbusier’in erken dönem mimari üslubundan etkilenmişler, dönemin bireyi ön plana alan bakış açısı ve yeni yapım olanakları ile bu düşüncüyü yeniden yorumlamışlardır. Tasarladıkları yapılar üzerinde zaman içerisinde meydana gelebilecek ihtiyaçları da göz önünde bulundurmuşlar, mimari baskınlık ve kullanıcıları tek tip mekânlara

¹⁵⁸ Görsellere, Salt Araştırma internet sitesinden Gültekin Çizgen’in Arşivinden erişilmiştir.

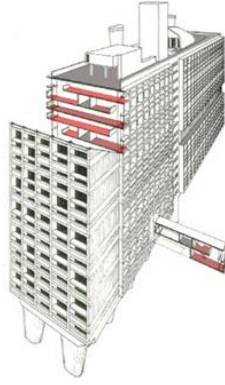
mahkûm etmek, bireyin yaşamsal hareketlerini kontrol altına almak yerine, birey ve zamana göre değişebilecek ihtiyaçlar için açık uçlu bir tavrı benimsemişler, bireyin özgürleşebileceği bir mimari deney ortamı oluşturmuşlardır.

Hukukçular Sitesi ile ilgili bahsedilmesi gereken bir diğer nokta ise, yapının tasarımı üzerinde, Le Corbusier'in 2. Dünya Savaşından sonra Marsilya'da gerçekleştirdiği Unite d'habitation yapısının etkileridir. Farklı tipte çok sayıdaki konutun ve sosyal alanların tek blokta düşünülmesi, yani "Unite" fikri tasarımın başlangıç noktası olmuştur. Marsilya bloğunda oluşturulan üç katta üst üste iki daire kurgusu, cephelerde kullanılan petek doku, bahçenin yapının altında kesintisiz devam etmesi, çatının bahçeleştirilmesi ve yarı kamusal hale getirilmesi gibi öğelerin bu yapının tasarımını etkilediği görülmektedir.

Şekil 4.9 Solda, Marsilya Unite d'Habitation Yapısının Görünüşü, Solda Hukukçular Sitesinin Görünüşü

Le Corbusier'in geliştirdiği iskelet sistem ile yapı elemanlarının strüktürden ayrılması sayesinde bireysel alanların yeniden kurgulanabilirliği; bu anlamda farklı aile tiplerine ve farklılaşan ihtiyaçlara göre değişebilen, farklı plan alternatifleri sunan konut tipi fikri, Hukukçular Sitesinde bireye yönelik tasarım fikrinin referansı olmuştur. Uyarlanabilirlik ekseninde de Unite d'Habitation yapısı döneminin koşulları içinde farklı plan varyasyonlarına olanak tanıyan açık plan yaklaşımı, farklı işlevlere olanak tanıyan yapı kurgusu, hareketli duvar sistemi ile odalarının farklı işlevlere göre dönüştürülebilmesi gibi yaklaşımları ile Hukukçular Sitesinin bir öncüsüdür. Hukukçular Sitesinde bu deneyim ve verilerden hareket ile açık plan anlayışının devam ettiği, bu sayede farklı kurgu ve işlevlere göre dönüşüm sağlanabildiği ve kullanıma devam edildiği görülmektedir.

Şekil 4.10 Unite d’Habitation (Dolgu Sistemi- Bottle Rock Prensibi Diyagram)

Şekil 4.11 Solda Hukukçular Sitesinin Kesiti, Sağda Unite d’Habitation yapısının Kesiti ¹⁵⁹

Hukukçular Sitesi için Unite d’Habitation yapısının bir başlangıç fikri sağladığını ve bu fikrin, hümanistik bir bakış açısı içinde bireyi dâhil ederek ve onun gündelik yaşamını göz önünde bulundurarak; bulunduğu yerin bağlamsal koşulları ve yapım sisteminin olanakları ile birlikte yeniden yorumlanması olarak okumak mümkündür.

Günümüzde yapının bulunduğu çevrenin iş merkezine dönüşmesi, Hukukçular Sitesindeki yaşamın projede öngörülen şekilde sürmesini olanaksız hale getirmiş, bunun sonucunda 2014 yılında 66 daireden 24’ü bugün ise 32’si büroya dönüşmüştür. Çatıda tasarlanan sosyal tesis ise 2017 yılında mimarlık ofisi olarak hizmet vermeye başlamıştır.

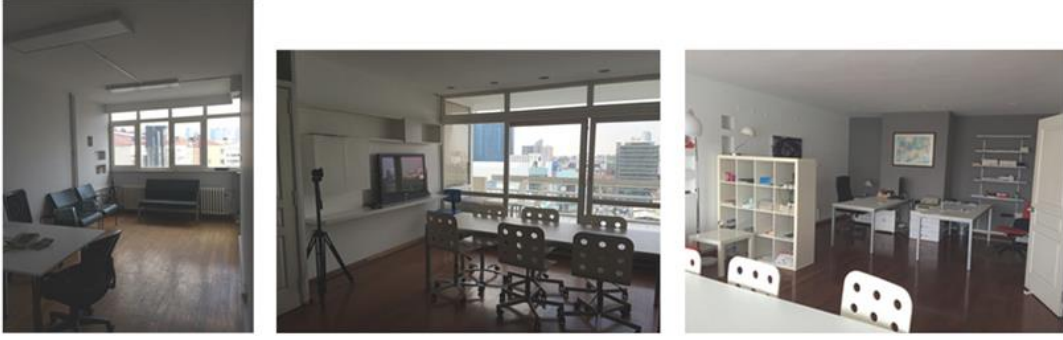
4.1.2. Hukukçular Sitesinin Uyarlanabilirlik Yaklaşımları Ekseninde İrdelenmesi

4.1.2.1. Hukukçular Sitesinde Açıklık Yaklaşımları

- **İşlevsel Belirsizlik Yaklaşımı (Loose Fit Yaklaşımı)**

Hukukçular Sitesi, konut birimlerinde sahip olduğu açık plan anlayışı, yapı elemanlarının strüktürden bağımsız kurgulanması gibi yaklaşımları sayesinde süreç içinde farklı işlevlere göre değişimleri bünyesinde barındırabilmiştir. Konut işlevini devam ettirirken, sahip olduğu bölümlerin işlevlerinin farklılaşabilmesine imkân tanıdığı gibi (yemek odasının oturma odasına dönüşümü, oturma odasının iki adet çocuk odasına dönüşümü gibi), süreç içinde bulunduğu bölgenin kazandırdığı ticari işleve göre, konut biriminin tümünün bir ofise dönüşümü de mümkün olabilmiştir.

¹⁵⁹ Yapıların kesitlerinin karşılaştırıldığı görsele, Mimarlar Odasının Anma Programı kapsamında yayınladığı, Haluk Baysal- Melih Birsal Rasyonalizmi kitabında Funda Uz’un yazmış olduğu ‘ Dıştan İçe- İçten Dışa / Kendine Ait Bir Oda: Hukukçular Sitesinin Özgünlüğü Üzerine İki İzlek ’ makalesinden erişilmiştir.

Şekil 4.12 Hukukçular Sitesi, Mimarlık Ofisine Dönüßen Konut Birimi (Fotoğraf: Melike Yenice)

Şekil 4.13 Hukukçular Sitesi, Ticari Alana Dönüßen Konut Birimi (Fotoğraf: Melike Yenice)

Yapının tasarımında zemin katta farklı kotlarda kurgulanan bahçe ve terasların da bölgenin ticari kimliğine göre şekillendiği, ofis birimleri ile doldurulduğu görülmektedir. Başlangıç tasarımında kentin gelişen bir bölgesinde bulunması dolayısıyla varlığını kentin merkezi bir konumunda sürdüreceği öngörülmekle birlikte, sahip olduğu açıklıklar ve özellikle zemin katta sağlanan tamamlanmamış ve gelişebilir kurgusu, ticari işleve göre dönüştürülebilirliğini ve bu anlamda bulunduğu bağlama uyulanabilirliğini mümkün kılmıştır.

Şekil 4.14 Zemin kat açıklıklarının ticari işleve göre dönüşmesi¹⁶⁰

Başlangıç tasarımında sosyal tesis olarak kurgulanan çatı katının da; sahip olduğu açık ve geniş alan yaklaşımı, yatayda büyüyebilirlik olanağı ile birlikte farklı işlevlere göre kurgulanabilmesi mümkün olabilmıştır. Bu alanın, günümüzde mimarlık ofisi olarak hizmet verdiği bilinmektedir.

¹⁶⁰ Görseller, tezi hazırlayan araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

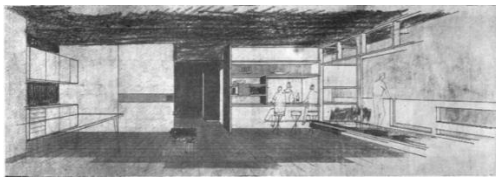
Şekil 4.15 Çatı Katında Sosyal Tesis Olarak Düzenlenen Alanın Mimarlık Ofisine Dönüşümü (Fotoğraflar: Melike Yenice)

- **Açık Plan Yaklaşımı**

Hukukçular Sitesi'nde mimarların tek bir plan tipi oluşturmak yerine, farklı kurgulara izin veren 'açık plan' yaklaşımını benimsedikleri görülmektedir. Sağlanan her üç plan tipolojisinde de mutfak, salon ve yemek odası açık bir kurguda düzenlenmiştir. Aynı zamanda her bir daire tipinde bulunan üç odanın ikisinin birleştirilerek tek bir oda olarak kurgulanması mümkündür. Strüktürel olarak yapı elemanlarının bağımsızlığı (duvarların, taşıyıcı sistemden ayrı tasarlanması) açık plan yaklaşımını desteklemektedir. Yapının mimarları, bitmiş bir yapı önermek yerine farklı müdahalelere izin verecek açık bir sistem tasarlamışlardır.

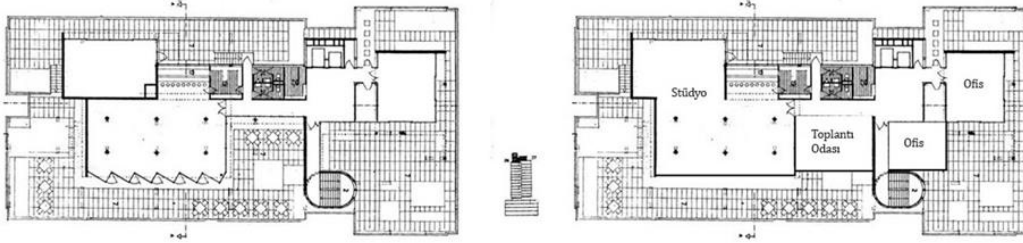
Şekil 4.16 Hukukçular Sitesi- Açık plan yaklaşımının izin verdiği farklı plan alternatifleri ¹⁶¹

Şekil 4.17 Hukukçular Sitesi- Konut Birimine Dair Eskiz Çizim / Açık Plan Kurgusu

¹⁶¹ Uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşenlerin ve alt kriterlerin açıklandığı diyagramlar tezi hazırlayan araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

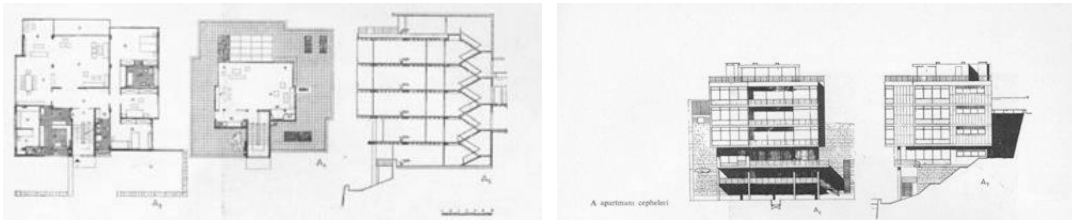
Konut birimleri dışında zemin katta düşünülen bahçe ve teraslar; asma katlar, çatı katında düzenlenen sosyal tesis birimlerinde de aynı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bu yaklaşım 'loose fit' anlayışı ile birlikte yapının farklı işlevlere göre dönüştürülebilirliğini mümkün kılmaktadır.

Şekil 4.18 Hukukçular Sitesi- Çatı katının yeniden kurgulanması: solda sosyal tesis olarak düzenlenen plan kurgusu, sağda günümüzde mimarlık ofisi olarak hizmet veren plan kurgusu¹⁶²

Yapının mimarlarının erken modern dönem etkisinde serbest plan anlayışını benimsedikleri ve projelerine yansıttıkları 'Baysal-Birsel Rasyonalizmi: 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Mimarlık Pratiği Sempozyumu Üzerine Notlar' kitabında Ela Kaçel tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

Baysal-Birsel ikilisinin modernizmin evrensel ilkelerine dayanan tasarım anlayışı 1950'lerde Avrupa'da görülen modern mimarlık örnekleri ile karşılaştırıldığında ortaya çıkar. Serbest plan, serbest cephe ilkesini başarıyla uyguladıkları Birkan Apartmanları, 1964'de Mehrfamilienhauser başlıklı kitapta Richard Neutra, Alfred Roth gibi erken modernistlerin konut yapıları ile birlikte yer alır.' (Kaçel, 2014)

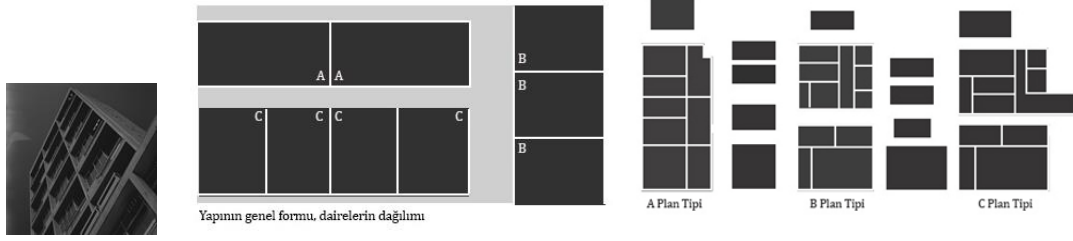

Şekil 4.19 1955 yılında tasarlanan Natuk Birkan Apartmanlarının Plan / Kesit ve Görünüşleri- Açık Plan kurgusu

• Basit Form Yaklaşımı

Yapının genel kurgusunda ve dairelerin biçimlenişinde basit bir form ve plan yaklaşımından söz edilebilir. Her bir daire, belirli ölçülerde dikdörtgen bölümlere ayrılmış, bu sayede kullanıcıları için okunaklılık sağlanmış, yorum ve katılımlarına olanak tanınmıştır.

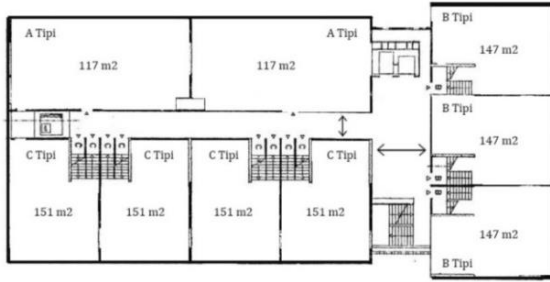
¹⁶² Sağdaki görselde günümüze ait plan kurgusu, tezi hazırlayan araştırmacı tarafından, fotoğraflar üzerinden yaklaşık ölçülerle, genel plan kurgusunu aktarmak üzere hazırlanmıştır.

Şekil 4.20 Hukukçular Sitesi- Yapının Genel Kurgusundaki Basit Form Yaklaşımı ve Daire Kurgularında Sistemik Boyutlar ¹⁶³

- **Geniş Alan (Excess Space) Yaklaşımı**

Hukukçular Sitesinde, daire büyüklüklerinin, döneminin apartman tipolojisi ya da ‘unite’ fikri anlamında öncülü olan Le Corbusier’in Unite d’Habitation yapıları ile kıyaslandığında oldukça büyük olduğu görülmektedir. Konut birimleri dışında, zemin katta düzenlenen bahçe ve teras açıklıklarında, çatı katında sosyal tesis kurgusunda, sirkülasyon alanlarında, boyutların oldukça geniş tutulduğu görülmektedir.

Şekil 4.21 Hukukçular Sitesi, Dairelerin Alanları

- **Fazla Alan/ Ek Alan Yaklaşımı**

Hukukçular Sitesinde; giriş bölümünün ve kat aralarında sağlanan sirkülasyon alanlarının oldukça geniş kurgulandığı görülmektedir. Bu genişlik, bireylerin süreç içinde ortaya çıkan mekânsal ihtiyaçları doğrultusunda yeni programların eklenebilmesine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda yapının genel tasarımında; zemin kat ve asma katlarda bırakılan açıklıkların, depolama alanı olarak ya da süreç içinde oluşan birtakım işlevsel program gerekliliklerine (çamaşırhane, yönetim birimi gibi) uygun mekânsal birimler olarak düzenlenebildiği görülmektedir.

¹⁶³ Uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşenlerin ve alt kriterlerin açıklandığı diyagramlar tezi hazırlayan araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Dış Sirkülasyon Alanının Genişliği

Hukukçular sitesinin plan tasarımında, iç sirkülasyon alanının minimumda tutulduğu görülmektedir ancak dış sirkülasyon alanı olabildiğince geniş tutulmuştur. Böylelikle giriş bölümü, kat araları ve koridorların süreç içinde farklı işlevlere göre düzenlenebilme olanağı sağlanmıştır.

Şekil 4.22 Hukukçular Sitesi- Kat arası ve Koridorlarda Sirkülasyon Alanlarının Genişliği (Fotoğraflar: Melike Yenice)

Giriş bölümünde sağlanan açıklık, süreç içinde ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda bu alanın da yeniden kurgulanabilmesine, işlevsel birimlerin eklenebilmesine izin vermiştir. Bu alanın bir kısmının kapatılarak, dinlenme alanı ve depo birimleri ile yüklendiği görülmektedir.

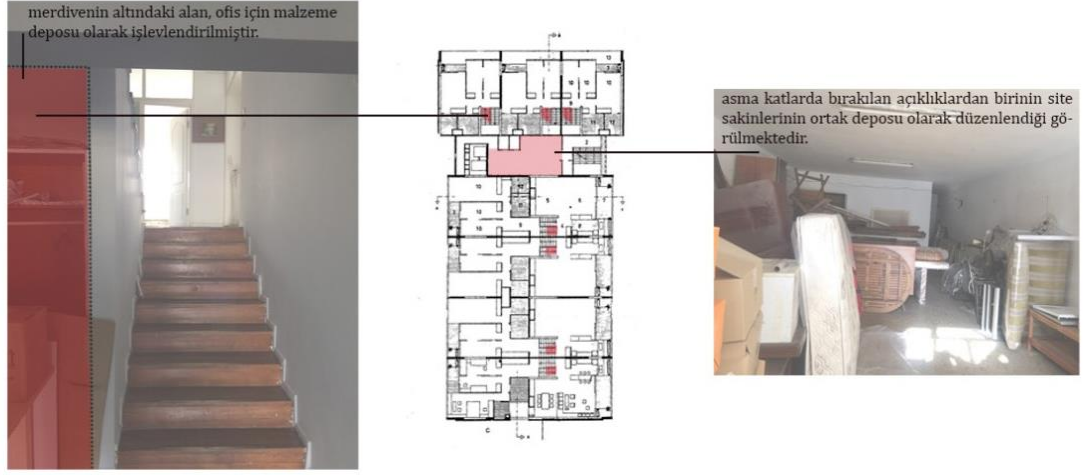
giriş kapısı ve merdiven arasındaki açıklık ise günümüzde ortak bir dinlenme alanı olarak düzenlenmiştir.

plan kurgusunda giriş bölümünde bırakılan açıklıkların kapatılarak işlevsel olarak yüklendiği görülmektedir.

Şekil 4.23 Hukukçular Sitesi- Yapının başlangıç tasarımında giriş bölümünde sağlanan açıklığın günümüzde farklı işlevlere göre kurgulanması

Depolama Alanı

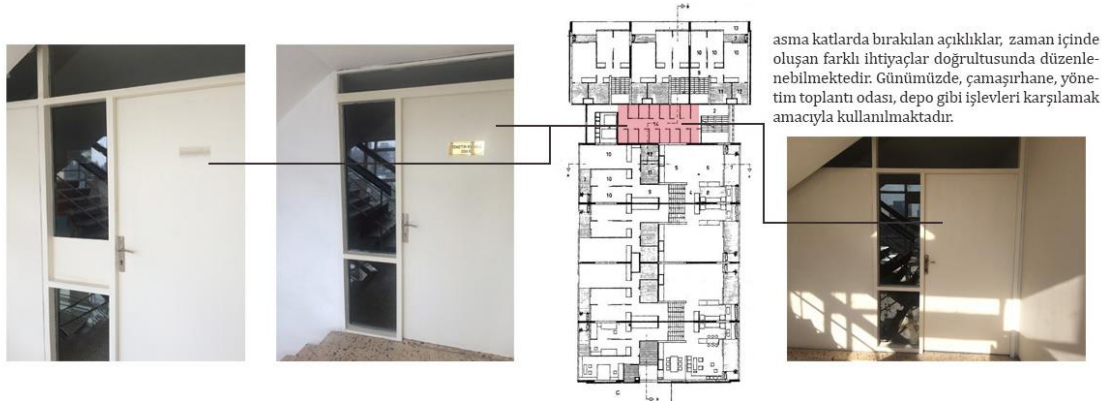
Konut birimleri içinde, sirkülasyon alanlarında, zemin kat teras açıklıklarında, asma katlarda bırakılan ek alanlar bina sakinleri tarafından depo olarak kullanılabilir. Bu alanların kullanılması için bina sakinleri tarafından talep edilmesi gerekmektedir.

Şekil 4.24 Hukukçular Sitesi-Yapı kurgusunda sağlanan açıklık ve ek alanların depolama işlevi ile yüklenmesi

Tanımlanmayan Ek Alan

Yapı içindeki açıklıklar ve ek alanlar, zaman içinde ihtiyaçlar doğrultusunda depo işlevinin yanısıra çamaşırhane, toplantı odası, yönetim birimi gibi farklı işlevlere dönüşebilmektedir.

Şekil 4.25 Hukukçular Sitesi-Yapı kurgusunda sağlanan açıklık ve ek alanların farklı işlevlere göre kurgulanabilmesi

4.1.2.2. Hukukçular Sitesinde Kendileme Yaklaşımları

1950’li yıllarda Baysal ve Birsal’in mimarlık yaklaşımı modernizm ve rasyonalizm ekseninde devam ederken, bir taraftan bazı projelerinde modern ideolojinin genel kalıplarını sorgulayan, ekonomik amaçlı yaklaşımların baskınlığını eleştiren bir tutum sergiledikleri de görülmektedir. Hukukçular Sitesi, mimarları için 1950’li yıllarda modern ideolojinin ‘uluslararası üslub’a yönelen yaklaşımların eleştirildiği ve sorgulandığı deneysel bir proje olmuştur. Haluk Baysal ve Melih Birsal, bireyin yeniden mimari alana dâhil edilmesi gerektiğini düşünmüşler, bunun da yolunu modern ideoloji içinde aramışlardır. Bireye bir yaşam empoze etmekten kaçınan,

basamaklıp mekânlara mahkûm etmek yerine bireyi özgürleştiren bir anlayış ile yola çıkmışlar, kullanıcılarının gün içinde ya da uzun zaman diliminde farklılaşacak ihtiyaçlarına göre değiştirebilecekleri bir sistem oluşturmuşlardır.

Haluk Baysal ve Melih Birsal, yapının ticarileşmesi ve bir meta olarak algılanmasına yönelik yaklaşımları eleştirmektedirler, bu anlamda bu yapıda binanın ticari olarak tasarlanan bölümlerinden gelir üreterek kendine yeten bir sistem kurgulama anlayışı geliştirmişlerdir. Ancak bugünün tüketim ekonomisi içinde, yapının küçük pencereler ile kurgulanan kuzey ve batı cephelerinde devasa reklam afişleri göze çarpmaktadır. Yapıda konut olarak tasarlanan dairelerin yarısına yakını ve sosyal tesis, ofis olarak işlev görmeye başlamıştır. Bu anlamda yapıda başlangıç tasarımında gösterilen bu hassasiyetten, kullanım aşamasında uzaklaşıldığı, eleştirdiği sisteme doğru bir anlam kayması yaşadığı söylenebilir.

- **Bireyin Sürece Dâhil Edilmesi / Katılım**

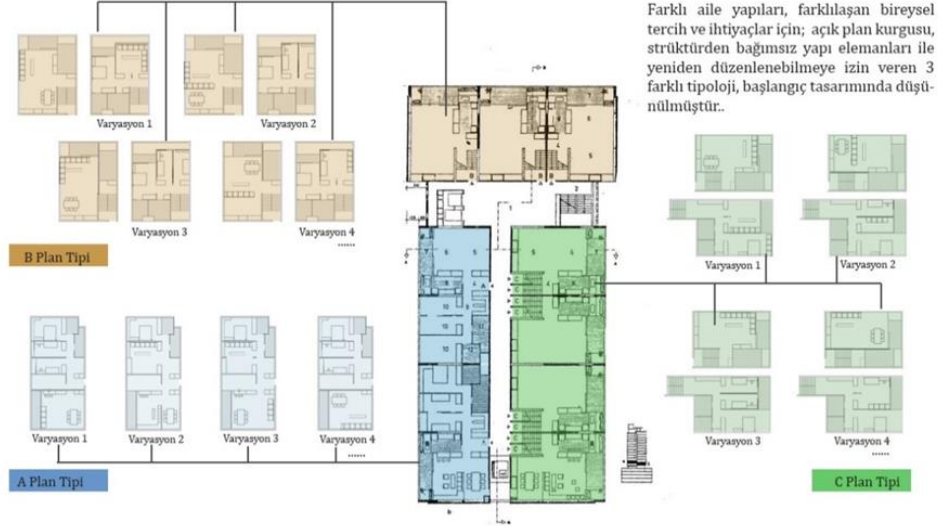
Planlama aşamasında mimarlar, o dönemin tek tip apartman yapılarının aksine, bireyi ve yaşantıyı ön plana alarak, farklı aile yapıları ve farklılaşan ihtiyaçlar için 3 farklı tipoloji geliştirmişlerdir.

Bireylerin, kullanım aşamasında, tercih ve zamanla gelişecek ihtiyaçları doğrultusunda plan kurgularını değiştirebilme özgürlüğüne sahip oldukları görülmektedir.

Şekil 4.26 Hukukçular Sitesi, Farklı aile tipolojileri için farklılaşabilen plan alternatifleri -1

Bireylerin yaşama birimleri üzerinde kurabildikleri hâkimiyet, kendi kimliklerini yansıtabilecek açıklığa sahip olmaları, yaşama alanlarını benimsemelerine ve ait hissetmelerine neden olmaktadır. Hukukçular Sitesinde yapılan görüşmelerde, yaşayanların büyük çoğunlukla bu evlerin ilk sahipleri olması ile de bu çıkarım doğrulanmaktadır.

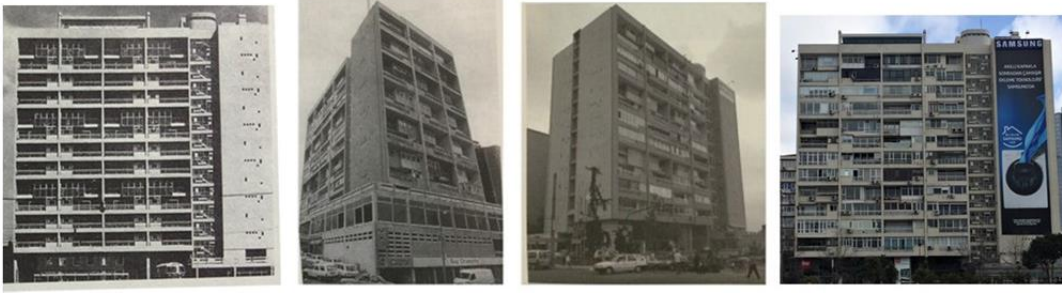

Şekil 4.27 Hukukçular Sitesi- Farklı aile tipolojileri için farklılaşabilen plan alternatifleri -2

- **Kimlik / Kendileme Derecesi**

Yapının genel kurgusunda, bireye bir yaşam empoze etmekten kaçınan ve bireyi özgürleştiren bir anlayış ile yola çıkıldığı, kullanıcılarının kısa süreli günlük kullanımları için değiştirebilecekleri, ya da uzun zaman diliminde farklılaşabilen ihtiyaçlarına göre yeniden kurgulayabilecekleri bir sistem oluşturulduğu görülmektedir. Bireylerin kendi tercih, ihtiyaç ve bir bütün olarak kimliklerine göre yaşama birimlerini kurgulayabilmeleri mümkün kılınmıştır.

Yapının cephesinden, apartman içinde farklılaşan giriş kapılarına ve iç mekân düzenlemelerine kadar yapının geçirdiği dönüşüm göz önünde bulundurulduğunda, kullanıcıların binaya ait hissettikleri, kendi kimliklerini kattıkları gözlemlenebilmektedir.

Şekil 4.28 Hukukçular Sitesi- 1970, 2000, 2006, 2018

- **Bireyin Yorumu İle Tamamlanan Mekân**

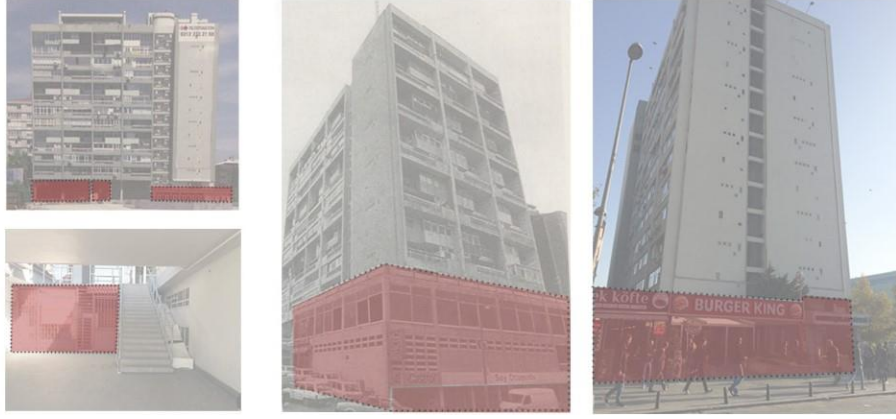
Yapının tasarımında sağlanan açıklıklar, bireyler tarafından anlaşılabilirliğini sağlayan ve bu anlamda yorumuna da teşvik eden basit form yaklaşımı; yapı elemanlarının strüktürden ayrı kurgulanması ile bireysel karar alanında dönüştürülebilirliğin kolaylaştırılması, hafif prefabrike elemanların kullanılması gibi teknik avantajlar ile mimarların bireyin yorumu ve kimliği ile tamamlanacak açık bir sistem sağladıkları söylenebilir. Aynı zamanda yapının genel kurgusunda, zemin kat ve asma katlarda sağlanan açıklıkların, bulunduğu bölgenin ticari işlevine göre tamamlanacak bir yapıda bırakıldığı görülmektedir.

4.1.2.3. Hukukçular Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları

Hukukçular Sitesinde, kentin merkezi noktasında tekil bir apartman tipolojisine sahip olması nedeniyle, çok katlı apartman tipolojisi için irdelediğimiz eklemlenme yaklaşımlarından; konut birimi içinde genişlemenin sağlanması, paylaşılan alan gibi özelliklerin sınırlı olarak varlığından söz edilebilir. Konut biriminin ve sirkülasyon alanlarının büyüklüğü, zemin katta bahçe ve teras için bırakılan açıklıklar, asma katlarda bulunan ek alanlar ve çatı katında kurgulanan açık plana sahip sosyal tesis kurgusu birtakım eklemlenmelere olanak tanımıştır. Standart yapı elemanlarına sahip olması süreç içinde gelişime açık bir sistemi beraberinde getirmiştir.

- **Konut Birimi İçinde Genişlemenin Sağlanması**

Bu yapı özelinde konut biriminin kendi içinde genişleyebilirliğinden ziyade, zemin katta bırakılan bahçe ve teras açıklıklarının, asma katlarda bırakılan ek alanların, çatı katında kurgulanan sosyal tesisin süreç içinde farklı işlevsel birimlere izin verecek şekilde eklemlenmesi ve genişleyebilme durumundan söz edilebilmektedir.

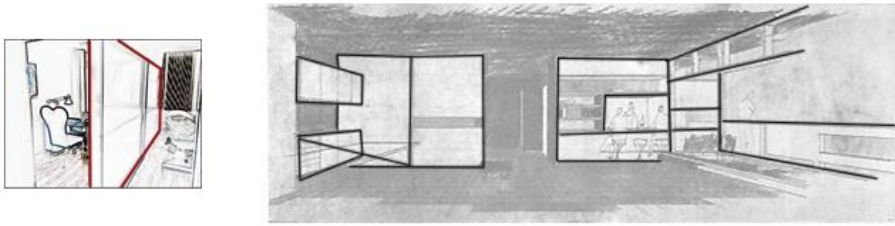

Şekil 4.29 Hukukçular Sitesi- Süreç içinde zemin kata eklenebilen işlevsel birimler

- **Standart Bileşenler**

Hukukçular Sitesinde bölücü elemanların yeniden kurgulanmaya izin veren hafif prefabrike kayar duvarlar ve mobilyalar şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Bu anlamda 20. yüzyıl başında erken modern dönemde gelişmiş olan esnek sistemlerin Türkiye’de uygulanmış bir örneği olduğu söylenebilir.

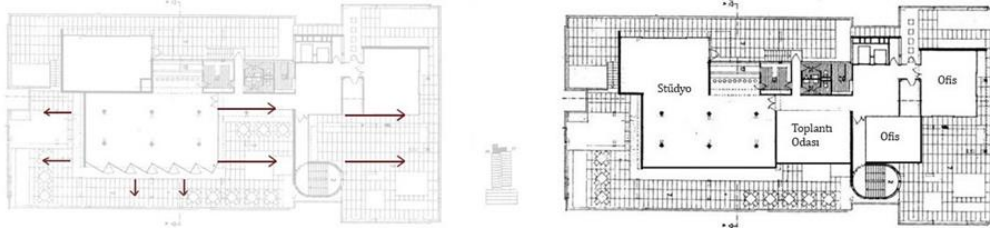
1950’ler aynı zamanda inşaat teknolojisindeki çağdaşlaşma sürecinin, değişimin başladığı yıllar olmuş, mimari üretime dâhil olan yeni uygulamalar sınırlı olanaklarla da olsa gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu noktada uygulamaları yeni ve deneysel yapı çözümlenmeleri sunmanın yanı sıra, yeni inşa tekniklerinin kullanımıyla da öne çıkmaktadır. Tasarımlarında benimsediği biçimsel dilde, Le Corbusier’in erken dönem mimari üsluba yön veren düşüncelerin ve söylemlerin etkilerini izleyebilmek, yeniden yorumlandığını görmek mümkündür.

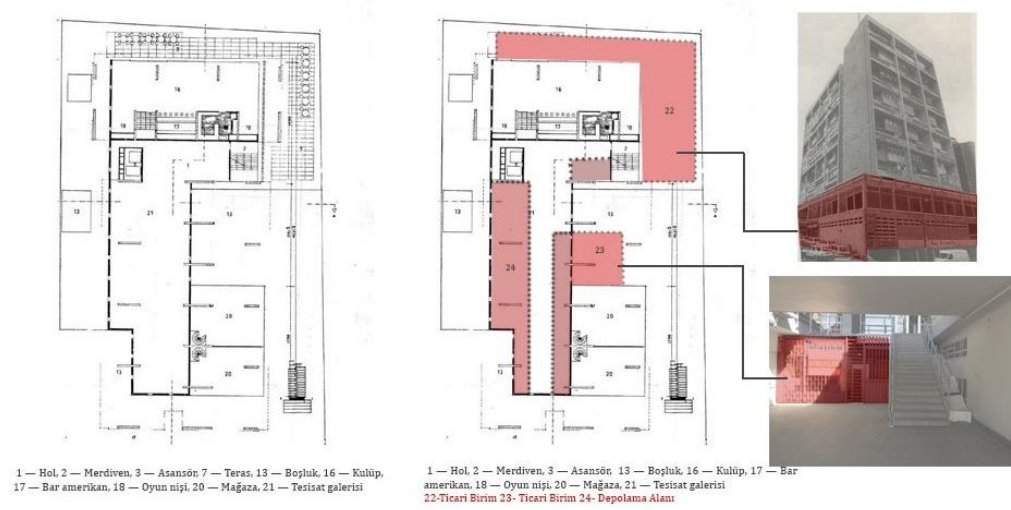
Şekil 4.30 Hukukçular Sitesinde Prefabrike Bölücü Elemanlar

- **Zaman İçinde Gelişen Sistem**

Yapının, sahip olduğu açık plan kurgusu, strüktürden bağımsız düşünülen yapı elemanlarının beraberinde getirdiği serbest tasarım, eklemlemeye izin veren açıklıkları ile süreç içinde farklı kullanımlara izin verdiği söylenebilir.

Şekil 4.31 Hukukçular Sitesinde Çatı Katının Süreç İçinde Gelişen Kurgusu

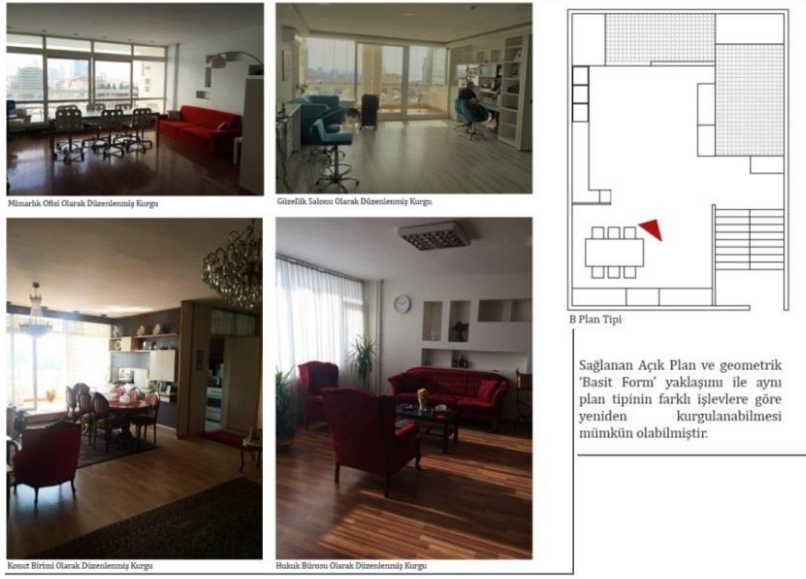
Şekil 4.32 Hukukçular Sitesinde Zemin Katın Süreç İçinde Gelişen Kurgusu

4.1.2.4. Hukukçular Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

Yapı, tek tipleştirilmiş kalıp plan ve taşıyıcı bölücü elemanlarla rijit bir sistem önermek yerine, başlangıç tasarımında 3 farklı plan tipi sunarak; açık plan kurgusu, yapı elemanlarının strüktürden bağımsızlığı, hareketli duvar ve mobilyaları ile dönüştürülebilir bir kurguda tasarlanmıştır.

- **Çok Değerlilik ‘Polyvalance’ Yaklaşımı**

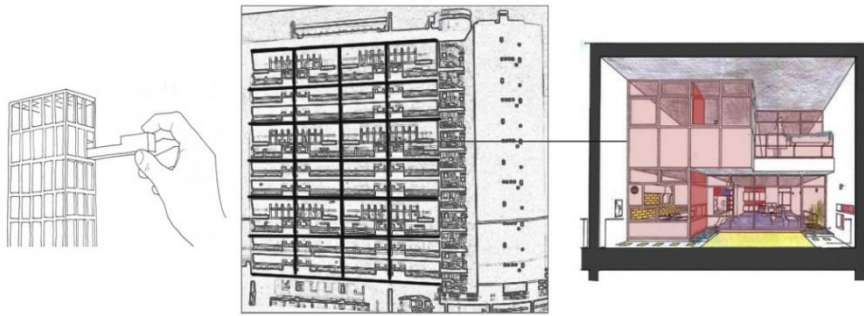
Projede sağlanan ‘Açık Plan’ yaklaşımı ve geometrik olarak ‘basit’ bir forma sahip olması ile kurgulanan plan tipleri, süreç içinde bireyin tercihlerine ve zamanla oluşan farklı program gerekliliklerine göre yeniden düzenlenebilmiştir. Yapıldığı süreçten günümüze, bölgenin kazandığı ticari işlev, konut birimi olarak tasarlanan dairelerin ofis olarak kurgulanabilirliği ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Günümüzde dairelerin yarısına yakınının, zemin kat ve asma kat açıklıklarının, sosyal tesisin farklı işlevsel kurgulara göre yeniden düzenlenebilmiş olması ‘çok işlevliliğin kapasitesi’ olarak yorumlanabilecek ‘polyvalance’ yaklaşımının var olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.33 Hukukçular Sitesi- Başlangıç Tasarımında Sağlanan Açık Alanın Farklı Kurgularda Düzenlenmesi (Sol Üstte Mimarlık Ofisi, Sol Altta Konut Birimi, Sağ Üstte Güzellik Salonu, Sağ Altta Hukuk Bürosu olarak Düzenlenmiş Kurgu Görülmektedir.) (Fotoğraflar: Melike Yenice)

- **Yapı Elemanlarının Bağımsızlığı Yaklaşımı**

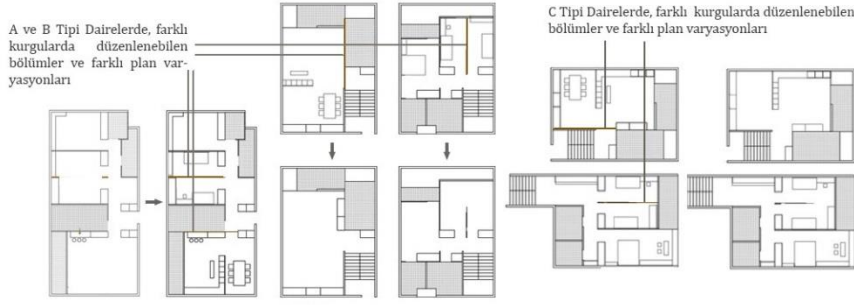
Bireylerin yaşama mekânları üzerinde yeniden söz söyleme hakkı olması ve özgürleşmesi amacını benimseyen mimarlar bu yapıda, Le Corbusier'in geliştirdiği iskelet sistem kurgusu ile tasarıma başlamıştır. Bölücü duvarların taşıyıcıdan bağımsızlığı, bireylerin farklı tercih ve zamanla oluşabilecek farklı ihtiyaçları doğrultusunda, iskelet yapıya müdahale etmeden bireysel olarak yeniden kurgulayabilme olanağı sağlamaktadır.

Şekil 4.34 Hukukçular Sitesinde Bölücü Duvarların Taşıyıcı Yapıdan Bağımsızlığı

- **Birleştirilebilir/ Bölünebilir Alan Yaklaşımı**

Bölücü duvarların ana strüktürden bağımsızlığı ve hareketli elemanlar sayesinde farklı plan alternatiflerinin oluşturulabildiği görülmektedir.

Şekil 4.35 Hukukçular Sitesinde Birleştirilebilir/ Bölünebilir Plan Kurgusu

Unite d’Habitation yapısında olduğu gibi, çocuk odalarında gerektiğinde açılan kayar duvar, hem iki çocuğun birlikteliğine imkân verir, hem gerektiğinde kapanarak her bir çocuğun kendi mahremiyetini kurmasına olanak tanımaktadır. Mutfak ve oturma alanı arasında da açıldığında yemek bankosuna dönüşen duvar bölümü ile bağlantı kurulabilmektedir. Yatak odası ve ebeveyn banyosu arasında ise bölücü olarak duvar yerine dolap kullanılmıştır. Gerekli görüldüğünde kaldırılarak ebeveyn banyosu yatak odası alanına dâhil edilebilmektedir.

- **Hareketli Elemanların Kullanımı**

Yapıda, hareketli elemanların kullanımı sayesinde plan düzenlemelerinin bina sakinleri tarafından kolaylıkla yapılabildiği görülmektedir. Daha uzun dönem için işlevsel farklılıklara göre yeniden düzenlenebildiği gibi, gün içinde anlık değişimlere de imkân tanımaktadır.

Şekil 4.36 Hukukçular Sitesinde Hareketli Elemanların Kullanımı

- **Mobilya Olarak Oda**

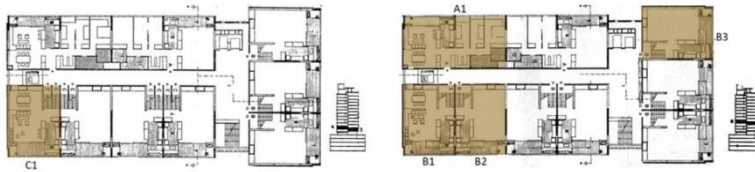
Mutfak ile yaşama mekânı arasında, açıldığında aile bireylerinin yemek yiyebileceği bir servis bankosuna dönüşebilen bir duvar sistemi söz konusudur. Yaşama mekânı özelleştirilmek istendiğinde, mutfaktan herhangi bir ses ve koku geçişini önlemek üzere kapanabilir, mutfak ile iletişimin sağlanması istendiğinde açık bir kurguda düzenlenebilir.

Şekil 4.37 Hukukçular Sitesinde Mobilyalar ile Düzenlenebilen Plan Kurgusu

Ebeveyn banyosunun kapısının da sabit gömme dolaplarla birlikte düşünüldüğü, bir dolap kapağı gibi tasarlandığı görülmektedir. Tercih durumuna göre bu dolabın kaldırılıp ebeveyn banyosunun alanının yatak odasına dâhil edilebilmesi mümkündür.

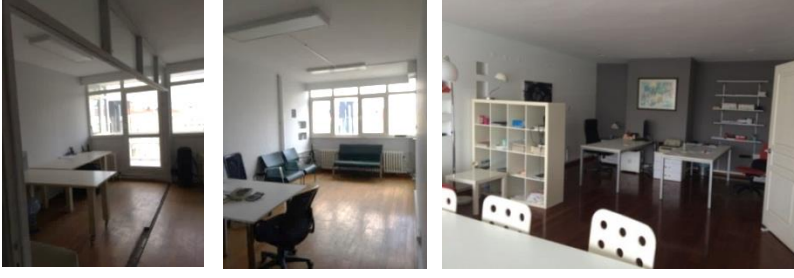
Zaman İçinde Konut Birimlerinde Değişiklikler:

Şekil 4.38 Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen Daireler

Ziyaret Edilen Daireler :

Daire 1 (B1) : Ziyaret edilen ilk daire B tipi dubleks plan tipine sahiptir. Konut olarak tasarlanmış ancak günümüzde ofis olarak hizmet vermektedir. Ofis yapısının açık alana duyduğu ihtiyaç gereği kullanıcılar, sadece mutfağı tamamen kapatmışlar, onun dışında tüm bölmeler açık halde bırakılmıştır. Yaşama mekânı ve yemek odasının birleştirildiği, ana ofis bölümü olarak toplantı bölümüyle birlikte hizmet verdiği görülmektedir. Çocuk odaları birleştirilerek özel bir çalışma alanı olarak kullanılmaktadır. Yatak odası olarak planlanan diğer oda da bir diğer özel çalışma alanıdır. Merdiven altındaki bölüm ofis malzemeleri için depo alanı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.39 Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen B1 Dairesi

Daire 2 (B2): Ziyaret edilen ikinci daire B tipi dubleks dairedir ve konut olarak işlevini sürdürmeye devam etmektedir. Bugünkü kullanıcıları, ilk sahipleridir. Tek yaşlı bakıma muhtaç bir adam ve onun bakıcısı yaşamaktadır. Çocukları ve torunları ziyarete gelmektedir.

Ziyaret edildiği gün mutfak ve yaşama mekânı arasındaki pencere açık olarak bırakılmıştır. Pencere altındaki masa hem yaşama mekânına hem mutfağa hizmet vermektedir. Yaşama mekânı ve yemek odası bütünleşik kullanılmaktadır, yemek masası mutfağa yakın bir noktada konumlanmıştır.

Şekil 4.40 Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen B2 Dairesi- Salon Bölümü

Çocuk odaları olarak planlanan odalar, yaşlı kullanıcısının yattığı bir yatak ve ziyarete gelenler için oturma alanı olarak birbirine bağlanan yarı açık kurguda düzenlenmiştir. Diğer yatak odası ise kalmak için gelen çocuk ve torunları için düzenlenmiştir.

Şekil 4.41 Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen B2 Dairesi- Yatak Odası Bölümü

Daire 3 (B3) : Ziyaret edilen üçüncü daire, güney yönüne bakan denizi gören cephede B tipi dubleks dairedir. Konut olarak planlanan daire bugün güzellik salonu olarak hizmet vermektedir.

Ofis yapısının gerektirdiği şekilde ilk kat tamamen açık olarak kurgulanmıştır. Mutfak ve yaşama mekânı arası önemli ölçüde açılmış, dolaplarla bölünmüştür. Ziyaret edildiği gün odalar arası bölme kapalı olarak kullanılmaktadır. Üç ayrı oda da farklı işlevlere hizmet vermek için düzenlenmiştir.

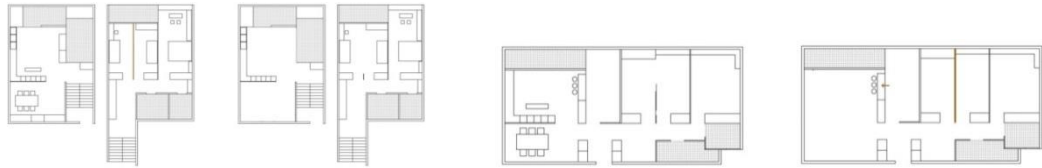

Şekil 4.42 Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen B3 Dairesi

Bilgi Alman Daireler:

Daire 4 (C1) : Bu daire ziyaret edilip fotoğraflanamamıştır ancak kullanıcısı ile görüşülmüştür. Kullanıcısı dairenin ilk sahipleridir.

Mutfak, salon ve yemek odası arası açık bir kurguda düzenlenmiştir. İlk taşındıklarında iki çocuklu bir aile oldukları için çocuk odaları arası bölme kapalı olarak, 2 oda şeklinde düzenlenmiştir. Günümüzde ilk çocuk evden ayrıldığı için odalar arası bölme kaldırılmış ve tek bir oda olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.43 Hukukçular Sitesinde Ziyaret Edilen A1 ve C1 Daireleri- Solda, C1 Konutunun Dönüşümü; Sağda, A1 Konutunun Dönüşümü

Daire 5 (A1) : Bu daire de fotoğraflanamamıştır. Kullanıcısı ile görüşüldüğünde, yaşama mekânı ve yemek odasının birleşik kullanıldığı, mutfağın pencere ile yarı açık olarak ayrıldığı bilgisi edinilmiştir. İki çocuğa sahip aile oldukları için çocuk odaları arası bölme kapalı olarak kullanılmaktadır.

DEĞERLENDİRME

Hukukçular Sitesinde uyarlanabilirlik yaklaşımları ekseninde yapılan çalışmalardan elde edilen veriler ile genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, öncelikle yapıldığı dönemde var olan konut yapılaşmasından, bireyi ve yaşantıyı ön plana alan yaklaşımlarıyla farklılaştığının ve günümüzde de bu bağlamda henüz aşılamamış deneysel bir proje olarak öneminin vurgulanması gerekmektedir. Yapının mimarları Haluk Baysal ve Melih Birsal, Le Corbusier'in erken modern dönemde denediği esnek tasarım yaklaşımları ve açık plan kurgusundan etkilenmiş, bu yaklaşımı 1950'li yılların tartışmaları ve yeni yapım teknikleri ve olanakları ile birleştirmişlerdir.

Uyarlanabilirlik bağlamında yapılan incelemelerde, diğer yaklaşımları da etkileyen en önemli bileşenlerden birinin 'Kendileme' kavramının alt başlığında tartıştığımız; bireyin yeniden sürece dâhil edilmesi olduğu söylenebilir. Uyarlanabilirlik yaklaşımı ekseninde tartıştığımız diğer tüm yaklaşımların, bu amaç doğrultusunda geliştirildiği ve tasarıma dâhil edildiği ifade edilebilir. Plan kurgusunda benimsenen 'açıklık' anlayışı, bireylerin tercih ve zamanla oluşabilecek ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenleyebilme olanağı sunmaktadır. Yapının geometrik olarak 'basit' bir formda kurgulanması ile anlaşılabilirlik ve okunaklılık sağlanmış, bireysel müdahalelere izin verecek bir sistem öngörülmüştür. Aynı zamanda bu yaklaşım belirli bir programa göre özelleşmeyi önleyerek süreç içinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda farklı işlevsel birimler olarak kurgulanabilmesine de olanak tanımıştır. Yapının, kentin merkezi bir konumunda bulunması dolayısıyla ortaya çıkan ticari birim ihtiyacına uyum sağlayabildiği, bu bağlamda hem konut birimlerinin, hem zemin katta bırakılan teras ve bahçe açıklıklarının, hem de sosyal tesisin ofis olarak düzenlenebildiği görülmektedir. Yapıda sağlanan ek alanlar da süreç içinde oluşan farklı işlevsel ihtiyaçlara mekânsal olarak cevap verecek biçimde ele alınmıştır. Yapı elemanlarının ana strüktürden bağımsız kurgulanması ile bireysel alanı tamamen özgürleştiren bir yaklaşım benimsenmiş, bu yaklaşım prefabrike hafif elemanların kullanımı, kayar duvar sistemi ve katlanabilir mobilyalar yaklaşımı ile teknik anlamda da desteklenerek, yaşama biriminin bireyin tercih ve zamanla oluşabilecek ihtiyaçları ile yeniden kurgulanabilmesi kolaylaştırılmıştır. Yapının kentin merkezi bir noktasında tekil bir apartman tipolojisine sahip olması nedeniyle, kentsel ölçekte irdelediğimiz

doku yapı, yatayda ve düşeyde büyüyebilirlik gibi eklemleme yaklaşımlarında karşılık bulamadığı görülmekle birlikte, zemin katta bahçe ve teras için bırakılan açıklıklar, asma katlarda bulunan ek alanlar ve çatı katında kurgulanan açık plana sahip sosyal tesisin bir takım eklemlemelere olanak tanıdığı ifade edilebilir.

Yapının tasarımında sağlanan tüm bu olanaklar, amaçlandığı gibi bireyin tercih ve ihtiyaçları ile tamamlanan bir yaşama mekânı kurgusuna imkân vermekle birlikte bireyin yaşadığı mekâna aidiyetini pekiştirmiştir. Yapılan görüşmelerde, konut işlevini sürdüren dairelerde yaşayan bireylerin genellikle ilk sahipleri olması, bu çıkarımı doğrulamaktadır.

Diyagram-1 Hukukçular Sitesinde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları

Hukukçular Sitesinde uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşen ve kriterlerin özetlendiği çizelgeler Ekler (Ek A) bölümünde bulunmaktadır.

4.2 YEŞİLKÖY TOPLU KONUT SİTESİ

4.2.1 Genel Bilgi

Projelendirme:1973
Uygulama: 1975-1980
Yer: İstanbul, Yeşilköy
Mimarlar: Haluk Baysal,
Melih Birsal

Şekil 4.44 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi

1973 yılında tasarlanan, 1975-1980 yılları arasında inşa edilen Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, tasarımdan uygulama aşamasına geçen blokları ile 265 daireyi kapsamaktadır. 4'er katlı bloklarda, simpleks, yarı dubleks ve 2 farklı dubleks daire tipi bulunmaktadır. Bu daireler, kimi bloklarda iç avlu etrafında, kimi bloklarda galeriler etrafında konumlanmaktadır. İç avlularda zemin katlarda her konuta bir bahçe sağlanmış, üst katlarda ise teras bahçeler düzenlenmiştir. Haluk Baysal ve Melih Birsal'in mimarlık yaklaşımının etkisiyle, bireyi ön plana alan ve bireyler arası etkileşimi arttırmayı hedefleyen yaklaşımları bünyesinde barındıran bu proje, o dönemin alışlagelmiş konut düzeninden oldukça farklı; plan düzleminde kalmayıp, üçüncü boyutu da ele alan tasarım yaklaşımı ile yaşantıyı da bünyesine katmış önemli bir projedir.

Şekil 4.45 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi – İç Avlu ve Galeriler

Toplu Konut Sitesinin dönemin konut yapılaşmasından farklılaşmış tasarım anlayışı, 2012 yılında Gebze Teknik Üniversitesi'nde Ayla Ayyıldız Potur ve Kutlu Sevinç Kayıhan tarafından yürütülen Mimari Tasarım dersi kapsamında hazırlanan raporda şu şekilde ifade edilmektedir:

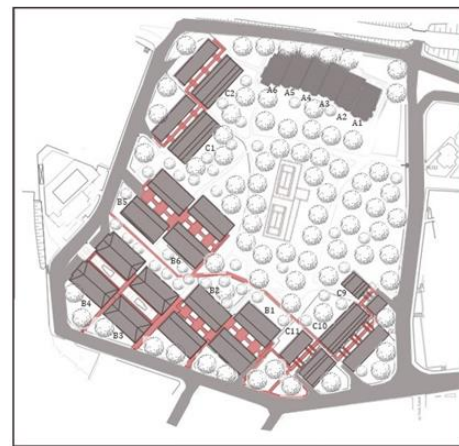
1973 yılında Haluk Baysal ve Melih Birsal tarafından tasarlanan Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Türkiye'de daha önce benzeri olmayan bir tipoloji; farklı ölçeklerde kamusal alanlarla birbirine bağlanmış konut dizilerinden oluşan bir yerleşme olarak ilgi çekici bir örnektir.

İrem Mollaahmetoğlu ve Ferhan Yürekli de Baysal-Birsal: Yeşilköy Toplu Konut Sitesi isimli makalelerinde şu şekilde ifade etmektedir:

Az bilinen, o nedenle az önemsenen, ancak Türkiye'nin özellikle 1970 ve 1980'lerdeki pörsük kolektif konut tasarımı/ üretimi içinde istisnai bir kompleks bu. (Mollaahmetoğlu & Yürekli , 2017)

Projeye dair vaziyet planı üzerinden genel bir okuma yapıldığında, öncelikle başlangıçta tasarlanan vaziyet planının, bu hali ile uygulanmadığı görülmektedir. Görselde görülen ilk tasarım planında bulunan, A blok ve C6,C7 ve C8 bloğun uygulanmadığı görülmektedir. C3,C4 ve C5 bloğun ise yine uygulanmayıp yerine, 1980li yıllardan sonra başka bir mimar tarafından projenin genel tasarım yaklaşımından uzak bir dille sahip blok grubunun yapıldığı görülmektedir.

Arsanın kuzey bölümünde görülen üçlü bloğun yerine daha sonra başka mimarla ve başka bir mal sahibi için, uyum aramayan sıradan bir rant bloğu yapıldığı anlaşılmıştır. (Mollaahmetoğlu & Yürekli , 2017)

Şekil 4.46 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Kataloğundan Alınan Başlangıç Tasarımı

Şekil 4.47 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Günümüzde Vaziyet Planı ¹⁶⁴

¹⁶⁴ Vaziyet Planı, tezi hazırlayan araştırmacı tarafından detaylandırılmış ve renklendirilmiştir.

Tanıtım kataloğundan ulaşılan diğer bir görselde, yapıldığı dönemde şehir merkezinde uzak, haftasonları gidilen bir sayfiye alanı olarak ‘Yeşilköy’ün özellikle seçildiği, doğa ile bütünleşik bir tasarım kurgusunun amaçlandığı görülmektedir.

Şekil 4.48 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Broşüründe Proje Alanının Tasviri

Toplu Konut Sitesini yapıldığı dönemde ülkemizdeki konut yapılaşmasından farklılaştıran, ana tasarım yaklaşımı; bireyi ve bireyler arası etkileşimi ön plana almak olmuştur. 1950’li yıllarda modernin bireyi dışlayan, yaşama mekânlarını evrenselleştiren yaklaşımına tepkisel çıkışları ile bilinen Team X grubunun 1960’lı yıllarda tartıştığı, bireyi yeniden tasarıma dâhil etmek adına geliştirdikleri, stem (kök, ağ), cluster(küme) ve doku yapı yaklaşımları, in between / eşik yaklaşımı, yaya sokağı ve güverte gibi yaklaşımların etkilerinin bu yapı grubuna yansıdığı görülmektedir.

Proje kapsamında bireyler arası etkileşimi arttırmak için kullanılan bir unsur, galeriler etrafında birbiri ardına ve karşısına dizilen, dairelere girişlerin de sağlandığı, iç bahçeler olmuştur. Günümüzde bu bahçelerin kullanımının yaygın olduğu, amaçlandığı gibi bireyler arası komşuluk ilişkilerini geliştirdiği görülmektedir. Aynı zamanda her bir bahçenin bireylerin yaşantı ve tercihlerine göre kurgulanmış olduğu, kullanılan heykeller, çiçekler, mobilyalar ile kişiselleştirildiği ve kimliğini yansıttığı söylenebilir.

Şekil 4.49 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Broşüründe İç Bahçe Kurgusu

Şekil 4.50 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Alt Galeri ve İç Bahçeler (Fotoğraflar: Melike Yenice)

Şekil 4.51 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Üst Galeri ve Teras Bahçeler (Fotoğraflar: Melike Yenice)

Bireyler arası etkileşimi arttırmak amacıyla kullanılan diğer bir unsur, B3 ve B4 blokta görülen, bir avlu etrafında kurgulanan tipolojidir. Binaların avluya bakan cephesinin çeperinde kurgulanan yaya sokakları, köprüler, iç bahçeler bireyler arası iletişimi sağlama amacı ile geliştirilmiştir.

Şekil 4.52 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3/ B4 Blok İç Avlu Tasarımı

Projede, site sakinleri için ortak kullanım alanları da düşünülmüştür. Haluk Baysal ve Melih Birsal'in bireyi ön plana alan mimarlık anlayışı, yaşama birimleri dışında bireylerin farklı ihtiyaçlarını da karşılayacak mekânsal programları da bünyesinde

barındıran tasarımlar geliştirmelerine neden olmuştur. Hukukçular Sitesinde dikey yönde; zemin katta, çatı katında ve asma katlarda yer verdikleri bu programlar, Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde yatay yönde gelişerek, arazinin orta bölgesinde, park alanları, tenis kortları gibi alanlar tasarlanmış, batısında kurgulanan Sosyal Tesis bünyesinde ise, Kreş, Ticari Birimler, Havuz, Klüp gibi işlevsel birimler dâhil edilmiştir.

Projede aynı zamanda, bodrum katta garaj alanı sağlanmış, bu alan ile ilişkili olarak dairenin taban alanının yarısı büyüklüğünde, depo olarak kullanımı ön görülen ancak zaman içinde farklı kullanımlara da olanak sağlamış, bir ek alan sağlamıştır. Bu alanın garaj ile doğrudan bağlantısı, galeriler ve iç bahçeler ile etkileşimi arttıracak tasarım düşüncesinin yanında, mahremiyetin de sağlanabildiği, bireysel alan olanağının tercih edilebildiği bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir.

Şekil 4.53 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Broşüründe Garaj Alanı Kurgusu

Günümüzde, amaçlandığı gibi, site içinde bireyler arası etkileşimin oldukça yoğun olduğu, komşuluk ilişkilerinin kuvvetli olduğu görülmektedir. Ancak diğer taraftan, sitenin çitlerle kapatılmış, güvenlik ile girişlerin sağlandığı yapısı, çevre yapılar ve mahalle dokusu ile ilişkisini koparan bir unsur olmuş, bu ilişkiselliği içine kapanık bir hale getirmiştir. Başlangıç tasarımında bu kapatılmanın olmadığı, sirkülasyonun ise çevresel veriler ile yaya sürekliliğini destekleyecek şekilde kurgulandığı görülmektedir. Uzun yıllar bu yapısını koruduğu da bilinmektedir. Bu durumun yakın bir noktaya Pazar alanı kurulmuş olması nedeniyle oluştuğu tahmin edilmektedir.

Şekil 4.54 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Konut Sitesinin günümüzde çitlerle kapatılmış durumu
(Fotoğraf: Melike Yenice)

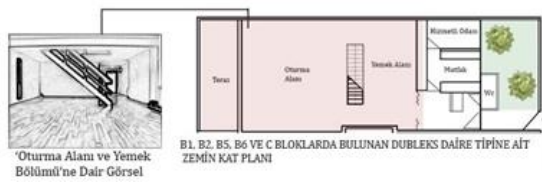
Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, bireyin tasarıma dahil edildiği, bu anlamda bireylerin barınma dışındaki ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulduğu, zaman içinde gelişen farklı mekansal ihtiyaçlara cevap verebilmiş bir örnek olarak oldukça kıymetlidir. Aynı zamanda bireylerin yaşama mekanlarına aidiyetini sağlamak amacıyla sosyal ilişkilerin kurulmasını , mekan tasarımlarıyla destekleyen tasarım anlayışı ile ülkemizde uygulanan konut tipolojilerinin dışına çıkan ve bu özelliğini halen koruyan önemli bir örnek olmuştur.

4.2.2 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinin Uyarlanabilirlik Yaklaşımı Ekseninde İrdelenmesi

4.2.2.1. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları

- Loose- Fit Yaklaşımı (İşlevsel Belirsizlik)

Bu yaklaşımın, proje kapsamında geliştirilmiş farklı daire tipolojilerinden dubleks dairelerde, giriş kat planında; yarı dubleks ve simpleks dairelerde ise yaşama mekânı olarak kurgulanan alanda (oturma alanı + yemek alanı + teras/balkon) benimsendiği görülmektedir. Tasarımın açık plan ve belirli bir işleve göre özelleştirilmemiş form yaklaşımı ile geliştirilmesi, bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda farklı kurgularda düzenleyebilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu alan, merdiven ya da çeşitli mobilyalarla bölümlendirilerek; yemek alanı, oturma alanı ve bahçe ile ilişkili veranda gibi farklı işlevsel programlara aynı anda cevap verebilmektedir.

Şekil 4.55 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1, B2, B5, B6 ve C Bloklarda Bulunan Dubleks Daire Tipine Ait Zemin Kat İç Mekân Görseli ve Planı¹⁶⁵

Şekil 4.56 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Bloкта Bulunan Dubleks Daire Tipine Ait Zemin Kat Planı

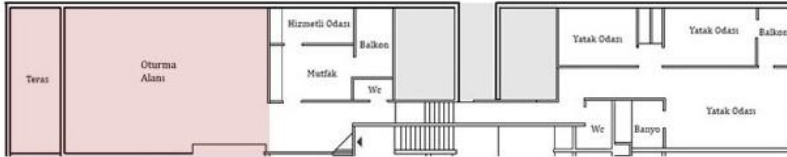
¹⁶⁵ Yeşilköy Toplu Konut Sitesine dair çizimler ve uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşen / alt kriterleri aktarmak adına oluşturulan diyagramlar tezi hazırlayan araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Mimari çizimler, mimari ve statik proje çizimleri yardımıyla üretilmiştir.

Yukarıda (Şekil 4.56) plan çizimi verilen, sağ altta (Şekil 4.58) iç mekân görseli verilen B3/B4 blokta bulunan dairede, zemin katta sağlanan açık alanın çeşitli mobilyalar ve elemanlarla 4 ayrı programa bölüdüğü görülmektedir. Giriş bölümünde mutfak ile ilişkili bir yemek alanı, sonrasında misafir odası kurgusunda düzenlenmiş bir bölüm, kitaplık ile ayrılan günlük oturma alanı ve bahçe ile ilişkili bir veranda, aynı alan içerisinde sağlanabilmiştir.

Şekil 4.57 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3/B4 Blok - Dupleks Daire Tipinin ‘ Yemek ve Oturma Bölümü’ne Dair İki Ayrı Daireden Görseller

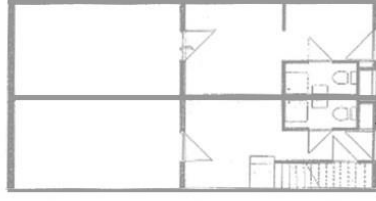
C Blokta bulunan yarı dupleks daire tipinde de zemin katta sağlanan ‘işlevsel olarak özelleştirilmemiş açık alan yaklaşımı’ farklı düzenlemelere izin verebilmekte, bireylerin tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı işlevlerle yüklenebilmektedir.

C1,C2, C9, C10,C11 BLOKLARINDA BULUNAN YARI DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT GİRİŞ KAT PLANI

Şekil 4.58 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C1,C2,C9,C10,C11 Bloklarında Bulunan Yarı Dupleks Daire Tipine Ait Giriş Kat Planı

Yaşama mekânında sağlanan bu yaklaşımın yanında, her bir daireye bodrum katta sağlanan ek alanın farklı programlara cevap verebilen, belirli bir işleve göre özelleşmeyen formunun da bu yaklaşım ile geliştiği söylenebilir. Bu alan; daire ile doğrudan bağlantısı olduğunda; dairenin alanına katılabilmekte ve dupleks dairelerde üçüncü bir kat olarak, simpleks dairelerde ikinci bir kat olarak düzenlenebilmektedir. Görselde de görüldüğü gibi arada bulunan duvarın kaldırılıp açık bir alan olarak kurgulanması da mümkün olabilmektedir. Kimi dairelerde ise bu alanın hizmetli için ayrı bir daire olarak düzenlendiği de görülmektedir.

3. katta bulunan dairenin bodrum kat planı

Her daireye, bodrum katta, garaj ile bağlantılı, taban alanının yarısı büyüklüğünde ek bir alan sağlanmıştır. Bu alanın açıklığı ve geometrik sadeliği, farklı işlevlere göre kurgulanabilirliğini olanaklı kılmaktadır.

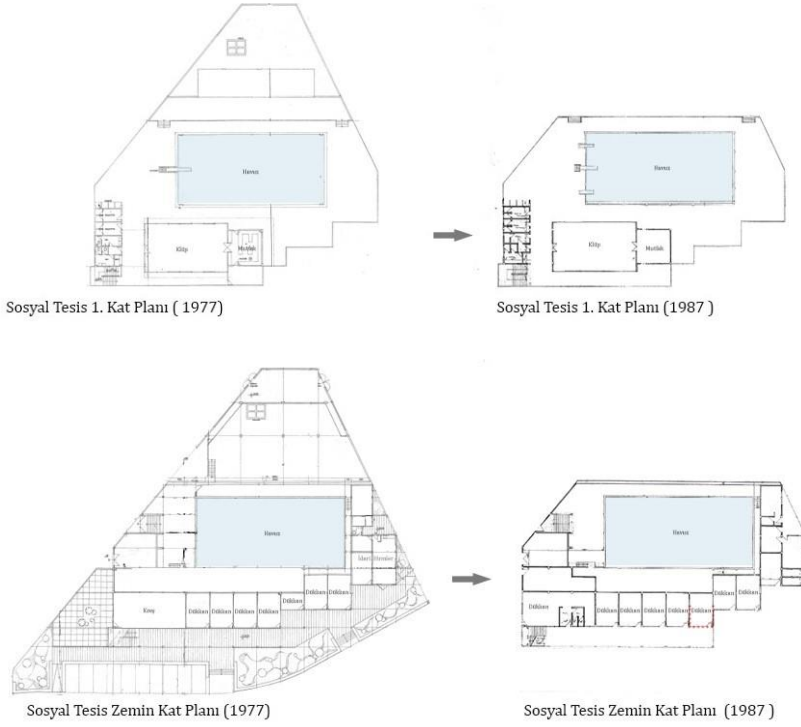
Daire ile doğrudan bağlantısı bulunan bodrum kat planı

B3-B4 BLOKTA BULUNAN DAİRELERİN BODRUM KAT PLANI

Şekil 4.59 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blokta Bulunan Dairelerin Bodrum Kat Plan Çizimi ve Görseli

Proje dâhilinde tasarlanan ‘Sosyal Tesis’ yapısının işlevsel programları incelendiğinde, başlangıçta Kreş olarak tasarlanan bölümün 1987 yılında yapılan Rölöve çiziminden de okunduğu gibi ‘Ticari Birim’e dönüştürülebildiği, günümüzde ise Kafeterya olarak hizmet verebildiği görülmektedir. Ticari Birimlerde ise zaman içinde oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda eklemeler yapılabildiği görülmektedir.

Sosyal Tesis 1. Kat Planı (1977)

Sosyal Tesis 1. Kat Planı (1987)

Sosyal Tesis Zemin Kat Planı (1977)

Sosyal Tesis Zemin Kat Planı (1987)

Şekil 4.60 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Sosyal Tesisin 1977 Yılına Ait İlk Tasarım Planları ve 1987 Yılına Ait Planları ¹⁶⁶

Ortak kullanım için sağlanan bu ek yapı, sahip olduğu açık plan ve basit geometrik kurgusu sayesinde süreç içinde bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda farklı işlevsel programlara göre yeniden düzenlenebilmiştir.

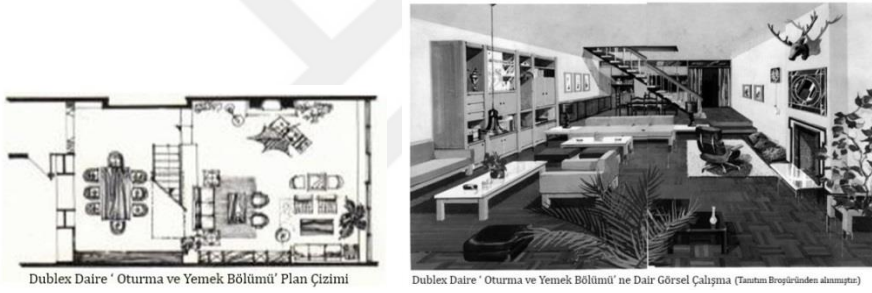
¹⁶⁶ Projeye dair çizimler, 1977 yılına ait uygulama projesi çizimlerinden ve 1987 yılına ait rölöve çizimlerinden yararlanılarak tezi hazırlayan araştırmacı tarafından üretilmiştir.

Şekil 4.61 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Sosyal Tesiste İşlevsel ve Yapısal Farklılıkların Cepheden Okunması (Fotoğraflar: Melike Yenice)

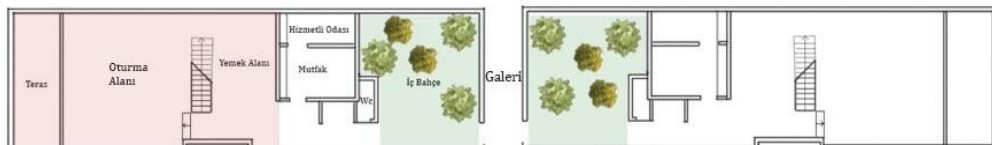
- **Açık Plan Yaklaşımı**

Uygulanan plan çizimleri, hazırlanan tanıtım broşüründe bulunan iç mekân görselleri ve günümüzde dairelere ait görsellerden ‘Açık Plan’ yaklaşımının benimsendiği ve projeye dair üretilen tüm daire tiplerinin yaşama mekânlarının bu yaklaşımla geliştirildiği söylenebilir.

Şekil 4.62 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Tanıtım Broşüründen Alınan Dubleks Daireye Ait ‘Oturma ve Yemek Bölümü’ Plan Çizimi ve İç Mekân Görseli

1976 yılında hazırlanan tanıtım broşüründe dubleks daire tipinin ‘Oturma ve Yemek Alanı’na dair bir kesitin bulunduğu çizim ve görselde ‘açık plan’ yaklaşımının bulunduğu görülmektedir. Yine aynı katalogta bulunan dubleks daireye ait plan görselinde ‘Oturma Bölümü’nün 39 m², ‘ Yemek Bölümü’nün 25.5 m² olduğu, toplamda veranda bölümü ile birlikte yaklaşık 80 m² ‘açık alan’a sahip olduğu görülmektedir. Dairenin uygulanan mimari çiziminden yararlanarak üretilen zemin kat planı ise aşağıda görülmektedir.

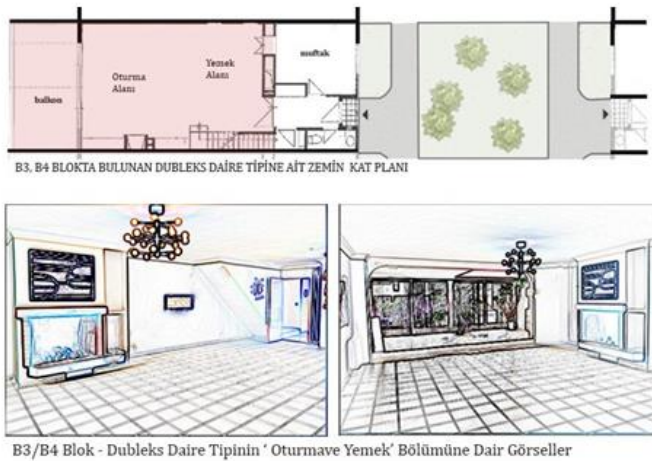
Şekil 4.63 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B5 ve C Bloklarda Bulunan Dubleks Daire Tipine Ait Zemin Kat Planı

Yarı Dupleks Daire Tipinde de 'açık plan' yaklaşımı benimsenmiştir. Tanıtım katalogunda bulunan plan çiziminde 'Oturma Bölümü'nün 39 m², Yemek Bölümü'nün 20 m² olduğu, Teras Bölümü ile birlikte toplamda 70 m² civarında 'açık alan'ın sağlandığı görülmektedir. Bu alan kot farkları ile farklı işlevsel birimlere ayrılabilir, bireylerin tercih ve ihtiyaç durumuna göre kurgulanabilmektedir.

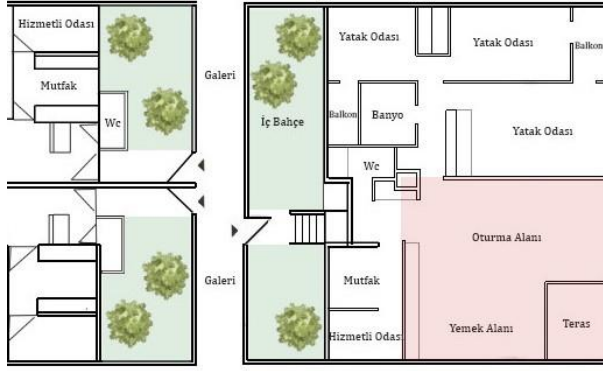
Şekil 4.64 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C2,C2,C9,C10,C11 Bloklarında Bulunan Dupleks Dairenin Giriş Kat Plan Çizimi ve İç Mekan Görşeli

Bir diğer dupleks daire tipine ait plan ve görşellerde de 'açık plan' yaklaşımı görülmektedir. Günümüzde genellikle bahçeye açılan balkon ve teras bölümlerinin daire planına dâhil edildiği göz önünde bulundurulduğunda yaklaşık 70-80 m² arasında bir açık alanın bu plan tipinde de sağlandığı görülmektedir. Bu alanlar, merdiven ile kot farkı ile mobilyalar ile ayrılarak çeşitli işlevsel programlara göre bölümlendirilebilmektedir.

Şekil 4.65 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Bloкта Bulunan Dupleks Daire Tipine Ait Zemin Kat Planı ve İç Mekan Görşelleri

C Bloкта bulunan simpleks daire tipinde de ‘Açık Plan’ yaklaşımı görülmektedir. Tanıtım katalogunda bulunan plan çiziminde Oturma Bölümünün 29 m², Yemek Bölümünün 11.3 m² olduğu toplamda yaklaşık 40 m² bir ‘Açık Alan’ sağlandığı görülmektedir. Günümüzde genellikle teras bölümünün de daire planına katıldığı göz önünde bulundurulduğunda yaklaşık 45 m² lik bir alana ulaşılmaktadır.

C BLOKTA BULUNAN SIMPLEKS DAİRE TİPİNE AİT KAT PLANI

Şekil 4.66 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Bloкта Bulunan Simpleks Daire Tipine Ait Plan Çizimi

- **Basit Form Yaklaşımı**

Vaziyet planına bakıldığında, yapıların dikdörtgen formda tasarlandığı; yerleşiminin ise metrik bir düzende doku yapı anlayışı ile geliştirildiği söylenebilmektedir.

Şekil 4.67 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Yapım Aşamasına Ait Fotoğraf

1977 yılında yapının yapım aşamasına ait bir fotoğrafta, basit plan yaklaşımının yansıması ile cephe düzeninin de oldukça sade bırakıldığı görülmektedir. Tasarımdaki bu sadelik yapının, sakinleri tarafından ‘anlaşılır’ ve ‘okunaklı’ olmasını sağlamakta bu anlamda onların yorumuna izin vermektedir. Bu yaklaşımın karşılığını bulduğu, günümüzdeki cephe düzenindeki değişimlerden rahatlıkla anlaşılabilir.

Yapımından hemen sonra çekilen fotoğraflarda yapının oldukça sade bir cephe düzenine olduğu görülmektedir.

Şekil 4.68 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Yapım Sonrası Çekilen Fotoğrafları

Şekil 4.69 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Bina, Daire ve Odaların Yerleşim Düzeni

Blokların yerleşiminin ve daire tasarımlarının geometrik olarak 'basit' formda düşünüldüğü, bu yaklaşımın 'Açık Plan' yaklaşımı ile desteklediği, bu anlamda bireylerin yorumuna izin verildiği, zamanla oluşabilecek tercih ve ihtiyaçlar doğrultusunda değişimin sağlanabildiği ifade edilebilir.

- **Etkileşimi Arttıran Açıklık Tasarımı**

Projenin tasarımında, burada yaşayan bireylerin etkileşiminin sağlanması amacının ön planda tutulduğu söylenebilir. Team X bünyesinde 1960'lı yıllarda, bireyin ön

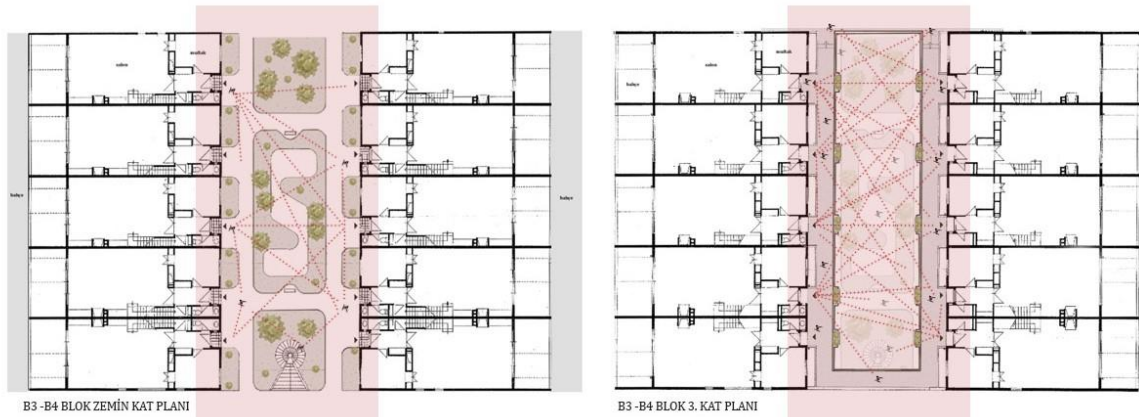
plana alınması ve bireyler arasındaki etkileşimin yeniden sağlanabilmesi üzerine geliştirilen tartışma ve düşüncelerin etkilerinin bu projeye yansımış olduğu görülmektedir. İdil Akkuzu, ‘Yeşilköy Toplu Konut Sitesi: Çevresi ile Yaşayan Bir Mimari’, isimli makalesinde bireyler arası etkileşimin nasıl sağlandığını şu şekilde ifade etmektedir:

Dairelerin buldukları katlara göre zeminden veya üst kottan girişleri sağlanmış. Alt kottan devam eden zeminden girişli dairelerin koridorları, üst kotta da devam ediyor. Üst kotta bulunan koridoru kullananlar, zemin kattaki alana tanıklık edebiliyor. Doku yapının kullanıldığı bu dolulu boşluklu üst kot koridorları, kullanıcının sirkülasyonu esnasında zemindeki yaşantıyı gözlemleyebilmesini sağlıyor. (Akkuzu, 2019) (Url- 19)

İrem Mollahmetoğlu ve Ferhan Yürekli ise, Baysal- Birsal: Yeşilköy Konut Sitesi isimli makalesinde sirkülasyon alanlarının insan etkileşimine olanak tanıyacak kurguda tasarlandığını şu şekilde ifade etmektedir:

İnsan ölçeğindeki iç sirkülasyon sistemi, başka bir deyişle inişli çıkışlı sokak düzeni, bağlantı özellikleri ve üçüncü boyuta taşınan karakteri ile site yaşayanlarının karşılaşma şansını arttırmakta, yaşadıkları ortamı algılama olanaklarını çoğaltmaktadır. (Falay & Yürekli , 2017)

Etkileşimi sağlama amacına yönelik tasarımın nasıl geliştiği irdelendiğinde, B3 ve B4 blokta avlulu bir sistemin geliştirilmiş olduğu, zemin kotta dairelere giriş bölümlerinin geniş tutularak burada bir eşik ‘in between’ sağlandığı ve bireylerin kullanımına açıldığı görülmektedir. Üst kattaki dairelere giriş ise, binanın avluya bakan çeperinde kurgulanan ‘yaya sokağı, güverte’ ile sağlanmıştır. Sirkülasyonun sağlandığı bu ‘yaya sokağı’ avlu üzerinde köprülerle birbirine bağlanmaktadır.

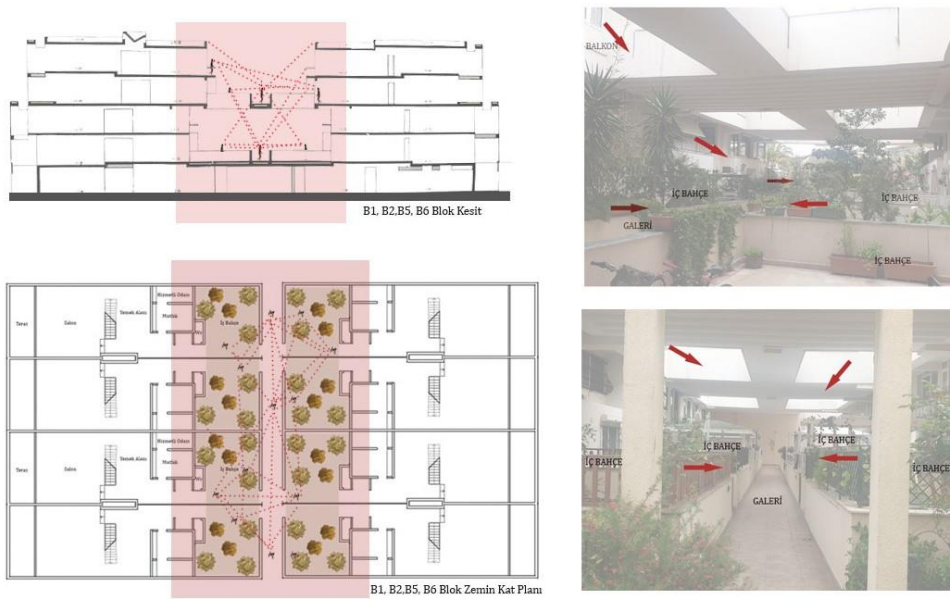

Şekil 4.70 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok Zemin ve 3. Kat Planları, Etkileşim Diyagramları

Şekil 4.71 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok Kesit ve Fotoğraflar, Etkileşim Diyagramları

B1, B2, B5 ve B6 blokta ise, dairelerin girişleri bir galeri aksı üzerinden sağlanmaktadır. Bu aks üzerinde kurgulanan iç bahçeler, bireysel alan ile ortak alan arasında bir yarı özel alan olarak bireyler arası etkileşimin geliştiği bir yer olmaktadır. Alt ve üst galeri olarak zemin kotta ve 3. kat kotunda kurgulandığı görülmektedir. İç bahçe ve galerinin üzerini kapatan örtüde sağlanan açıklıklar hem bu alana doğal ışık sağlamakta, hem de üst kotta bulunan daire ile etkileşimi güçlendirmektedir.

Şekil 4.72 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1, B2, B5, B6 Blok Kesit, Plan ve Fotoğrafları, Etkileşim Diyagramları

C blokta da daire girişlerinin bir galeri üzerinden verildiği ve iç bahçelerle bireyler arasındaki etkileşimin artırıldığı sistem söz konusudur. C blokta aynı zamanda yarı dubleks dairelerin koridorları bu galeriler üzerinden geçmektedir ve bu koridorda sağlanan açıklık, etkileşimi arttıran bir diğer unsurdur.

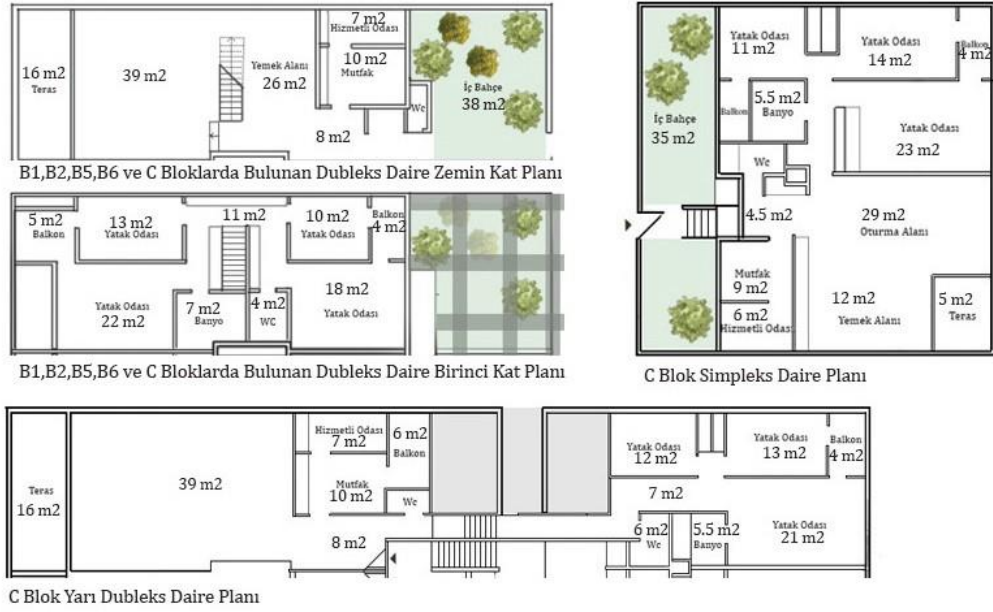
Şekil 4.73 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok Plan, Kesit ve Fotoğraflar, Etkileşim Diyagramları

Şekil 4.74 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok Yarı Dubleks Daire Koridor Penceresi

- **Geniş Alan (Excess Space) Yaklaşımı**

Proje kapsamında geliştirilen plan tiplerine ait ölçüler incelendiğinde, daire büyüklüklerinin, yapıldığı dönemin konut tipolojisine göre oldukça büyük olduğu söylenebilir. Haluk Baysal ve Melih Birsal'in bireyi ön planda tutan mimari anlayışının getirdiği bu sonuç, Hukukçular Sitesine de yansımış olmakla birlikte, bu projede doku yapı yaklaşımı ile birlikte yatay yönde de gelişmiştir. Sağlanan iç bahçe, açık alanlar, garaj alanı, depo alanı, sosyal tesis alanı gibi ek alanlarla birlikte her bir daireye ait alanın oldukça geniş olduğu söylenebilir.

Şekil 4.75 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Farklı Daire Tipolojilerine Ait Alanlar¹⁶⁷

- **Ek Alan / Fazla Alan Yaklaşımı**

İç Sirkülasyon Alanının Genişliği

B1, B2, B5, B6 ve C Bloklarında bulunan dubleks dairelerin üst kat plan çözümünde merdiven, orta noktada çözümlenerek sofa kurgusunda düzenmiş bir hacime açılmakta, bu hacimden yatak odaları ve ıslak hacimlere bağlantı sağlanmaktadır. Hazırlanan tanıtım kataloğunda bulunan plan çizimlerinde bu alanın ‘Yatak Holü’ olarak ifade edildiği ve yaklaşık 12 m² alana sahip olduğu görülmektedir. Üst kattaki bu sirkülasyon alanının geniş tutulması farklı düzenlemelere olanak sağlamaktadır. Plan çizimlerinde ve görselde bu alanın depolama alanı olarak kurgulandığı görülmektedir.

¹⁶⁷ Projeyle ilgili tanıtım kataloğunda plan tiplerine dair alanlar verilmektedir. Yarı dubleks dairenin 157 m² kapalı alanı olduğu, 25 m² açık alan, 35 m² garaj alanı, 17 m² depo ve 7 m² sosyal tesis hissesi ile toplamda 241 m² alana sahip olduğu belirlenmektedir. Dubleks daire, 173 m² kapalı alan ile, 25 m² açık alan, 38 m² iç bahçe, 40 m² garaj alanı, 18 m² depo ve 7 m² sosyal tesis hissesi ile toplamda 301 m² alana sahiptir. Simpleks dairenin ise 120 m² kapalı alana sahip olduğu, 12 m² açık alan, 35 m² iç bahçe, 35 m² garaj alanı, 17 m² depo, 5 m² sosyal tesis hissesi ile toplam 224 m² alana sahip olduğu görülmektedir.

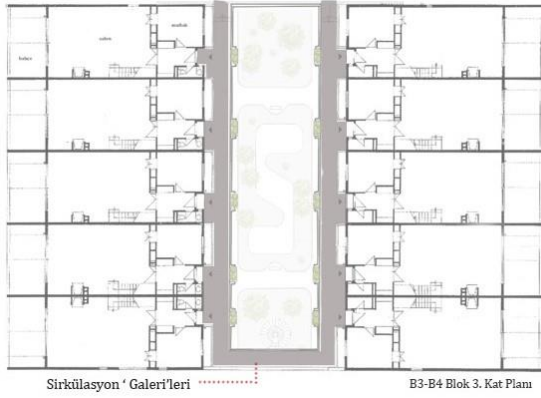
C1,C2,C9,C10,C11 BLOKLARDA BULUNAN DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT 1. KAT PLANI

B1, B2, B5, B6 BLOKLARDA BULUNAN DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT 1. KAT PLANI

Şekil 4.76 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, İç Sirkülasyon Alanının Genişliği (Solda B3,B4 Blok Dupleks Dairelerin Birinci Kat Koridoruna Dair Bir Görsel; Sağda, diğer Dupleks Dairelerin Birinci Katının Birinci Kat Koridoruna Dair Plan Çizimi Görünmektedir.)

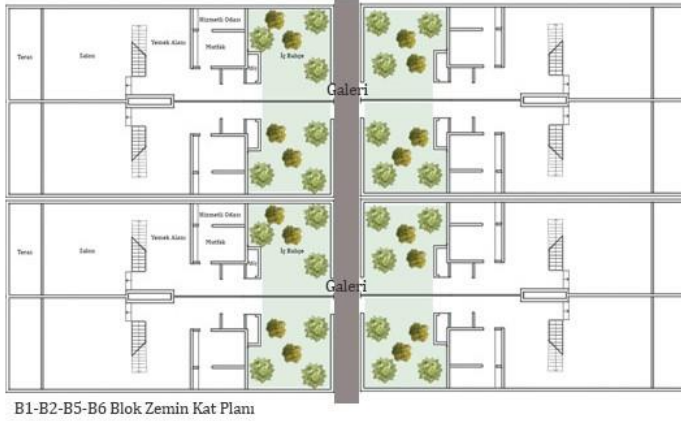
Dış Sirkülasyon Alanının Genişliği

Şekil 4.77 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blok Yaya Sokağı ve Köprülerin Plan ve Fotoğrafı

B3 ve B4 blokta binanın iç çeperinde avlunun etrafında düzenlenen, köprülerle birbirine bağlanan dış sirkülasyon alanının burada yaşayan bireylerin etkileşimini arttırmak üzere tasarlandığı düşünülmektedir. Bu amaca yönelik olarak, sirkülasyon alanının geniş tutulması, buranın bir takım programlarla yüklenebilmesine olanak sağlamakta, böylelikle bireyler arası iletişim olasılığı da arttırılmaktadır. Bu alana kimi dairelerde depolama biriminin, kimi dairelerde bitkilerin bulunduğu bir masanın eklendiği görülmektedir.

B1, B2, B5, B6 ve C Bloкта sirkülasyon, düzenlenen 'Galeriler' ile sağlanmaktadır. Bu alanın iç bahçeler ile birlikte kurgusu bireylerin etkileşim olanağını arttırmaktadır.

B1-B2-B5-B6 Blok Zemin Kat Planı

Şekil 4.78 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 Blok Zemin Kat Planı- Galeriler

Şekil 4.79 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 Blok 3. Kat Galeriden Fotoğraflar (Fotoğraf: Melike: Yenice)

- **Depolama Alanı**

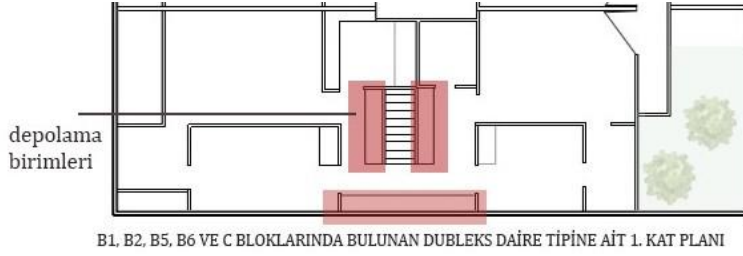
Projede, tüm dairelere, bodrum katta sağlanan garaj alanları ile bağlantılı olarak; bir ek alan sağlanmıştır. Zemin kattaki dairelerin bu alan ile doğrudan bağlantısı bulunurken üst kattaki daireler garaj alanlarından ulaşabilmektedir. Günümüzde bu alanın kullanımına bakıldığında ya tamamının ya da bir bölümünün (merdiven altındaki alan, wc alanı gb.) depolama alanı olarak kullanıldığı görülmektedir.

B3-B4 BLOKTA BULUNAN DAİRELERİN BODRUM KAT PLANI / GÖRSELİ

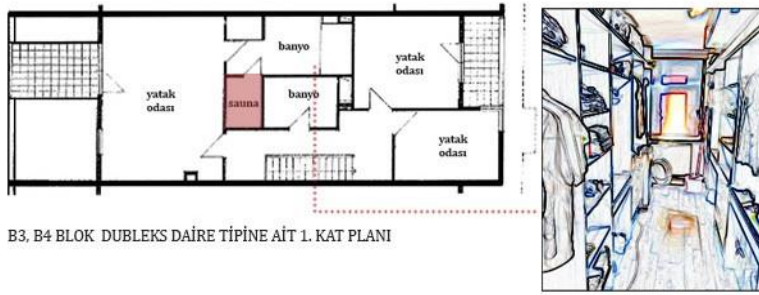
Şekil 4.80 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blok Bodrum Kat Planı ve Görseli

B1,B2, B5, B6 ve C Bloklarında bulunan dubleks daire tipinin üst kat kurgusu incelendiğinde, merdiven ile ulaşılan holün oldukça geniş bırakıldığı görülmektedir. Bu alanın çoğunlukla depolama birimleri ile kurgulandığı görülmektedir.

Şekil 4.81 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 ve C Bloklarda Bulunan Dubleks Daireye Ait Birinci Kat Planı-Yatak Holü Depolama Birimleri

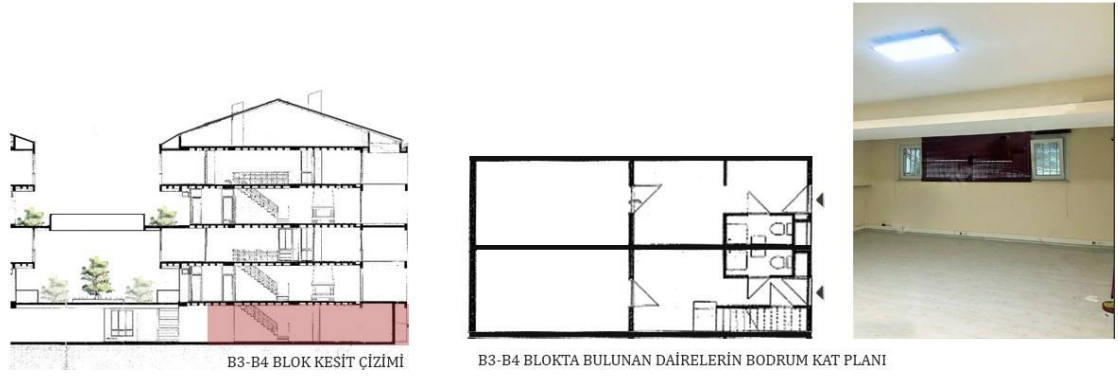
B3 ve B4 blokta bulunan dubleks dairelerde üst katta bulunan saunanın depolama alanı olarak kullanımı mümkün olabilmiştir. Plan kurgusunda üst katta sağlanan iki banyodan birinin giyinme odası / dolap odası olarak kullanılabildiği görülmektedir.

Şekil 4.82 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok Dubleks Daire Birinci Kat Planı- Giyinme Odası Olarak Düzenlenmiş Banyo Görşeli

• Tanımlanmayan Ek Alan

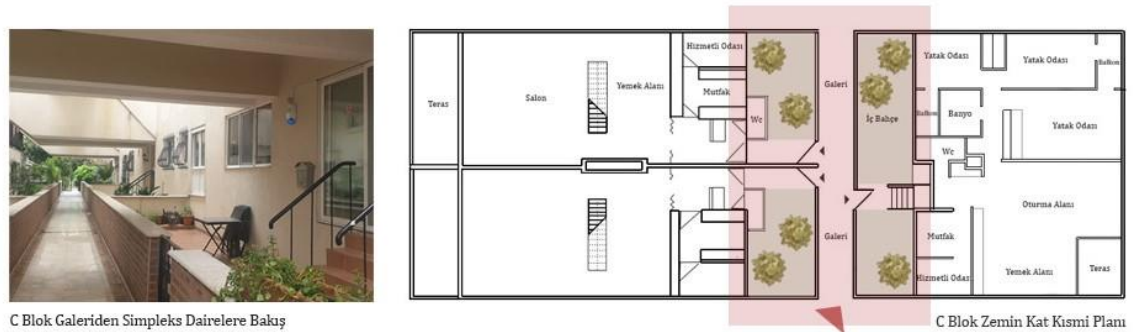
Tüm daireler için bodrum katta düşünülen yaklaşık 80 m² büyüklüğündeki ek alanın herhangi bir işleve göre özelleştirilmediği ve bireylerin yorumuna açık bırakıldığı söylenebilir. Bu alan, zemin ile doğrudan bağlantılı olduğunda daire alanına katılıp ek bir oda olarak kurgulanabilmekte, hizmetli için bir daire olarak düzenlenebilmekte, misafirler için bir yatak odası olarak kurgulanabilmektedir. Sadece depolama alanı olarak da bırakılabilmektedir. Bu anlamda önceden belirlenmediği, bireylerin tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenen bir alan olduğu söylenebilir.

Şekil 4.83 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blok Bodrum Kat Kesit, Plan ve Görseli

- **Giriş Bölümünde Sağlanan Açıklık**

B1,B2,B5,B6 ve C Bloklarda giriş bölümü galeriler ve iç bahçenin bulunduğu alandan sağlanmıştır. İç bahçe kurgusu ile birlikte sağlanan bu açıklık, bireysel alanın bu alana da taşmasına neden olmakta, burada yaşayan bireylerin kurgusuna göre yaşama mekânına katılmaktadır. Günümüzde genellikle bireylerin, bir masa ve sandalye ile bir veranda düzeninde kurguladıkları görülmektedir.

Şekil 4.84 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok Galerisi Görsel ve Plan Çizimi

B3 ve B4 Blok, bir avlu etrafına yerleştirilmiş, dairelere girişler bu alandan sağlanmıştır. Zemin katta dairelere giriş bölümünde sağlanan açıklık ve bahçe kurgusu, bu alanın yaşama mekânına katılmasına neden olmakta, bireysel alan ile ortak kullanım alanı arasında bir geçiş alanı olarak bir eşik ve 'in between' mekân olarak ifade edilebilmektedir.

Üst katta ise, dairelere girişler bina çerperinde sağlanan 'yaya aksı' ile sağlanmaktadır. Bu alanın daireye giriş bölümlerinde genişlediği ve bu sayede depolama alanı olarak kullanılabilirdiği kimi dairelerde küçük bir masa ile düzenlenebildiği görülmektedir.

Şekil 4.85 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok, Zemin Kat Plan ve Görselleri- Giriş Bölümünde Sağlanan Açıklık

4.2.2.2. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları

- **Bireyin Yorumu İle Tamamlanan Mekân**

Projenin mimarları olan Haluk Baysal ve Melih Birsal'in Hukukçular Sitesini irdelerken de belirttiğimiz gibi, mimarlık yaklaşımları bireyi ön plana alan, bu anlamda onların tercih ve ihtiyaçlarına göre yorumlayabilme açıklığını bırakan bir doğrultuda gelişmiştir.

Bu projede de tüm daire tipleri için zemin katta benimsedikleri 'Açık Plan' anlayışı, sirkülasyon alanlarında, bodrum katta sağlanan belirli bir işleve göre özelleştirilmemiş ek alanlar, bu alanlara bireylerin müdahalesini olanaklı hale getiren, okunaklılık ve anlaşılabilirliği arttıran geometrik olarak 'Basit Form' yaklaşımı, süreç içinde gelişen mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda düşeyde de eklenebilmeye izin veren bina formları ve aynı zamanda döneminin 'Doku Yapı' yaklaşımını destekleyen, bir metrik sisteme oturtulmuş genel vaziyet planı kurgusu ile hem bireyin tercih ve ihtiyaçlarına göre hem de süreç içinde gelişen mekânsal ihtiyaçlara göre 'tamamlanma' anlayışının söz konusu olduğu söylenebilir.

Şekil 4.86 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blok Zemin Kata Ait Farklı Kurgular

Tasarımda sağlanan 'Açık Plan' yaklaşımı ve formun sadeliğinin, bireysel yorumlara izin verdiği ve günümüzde aynı planın farklı mekânsal kurgularla düzenlenebildiği, bu anlamda birey ve zamanın gereklilikleri ile 'tamamlanabildiği' görülmektedir.

- **Konutun Sahip Olduğu Kimlik/ Kendileme Derecesi**

Binaların zaman içindeki değişimleri, ilk yapıldığı zaman çekilen fotoğrafları ile günümüzdeki durumları üzerinden bir cephe okuması yapıldığında kolaylıkla anlaşılabilir. Sağlanan 'açık plan' ve 'basit form', süreç içinde her bir dairenin bireylerinin tercihleri, mekânsal ihtiyaçları ve bir bütün olarak kimlikleri doğrultusunda şekillenmiş ve farklılaşmıştır.

Şekil 4.87 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Yapının ilk yapıldığı zaman çekilen fotoğrafı (solda), günümüzdeki fotoğrafı (sağda) (Fotoğraf: Melike Yenice)

İç bahçe cephesine ait görsellerde, bu bahçelerin de bireylerin tercih ve kimliklerine göre yorumlandığı görülmektedir. Dairelerin ise, bu cepheye bakan balkonlarının kimisinde kapatıldığı, kimisinde bahçeye doğru genişletildiği, kimisinde ise orjinal halini koruduğu görülmektedir. Bu cephedeki yapı malzemelerindeki farklılaşmalar da bireylerin tercihlerine göre şekillenmiştir ve onların kimliğini yansıtmaktadır. Barınma birimleri üzerinde yapabildikleri bu müdahaleler ise buraya ait hissetmeleri ve 'kendileme'leri ile sonuçlanmaktadır.

Şekil 4.88 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, İç Bahçelerin Farklı Kurguları (Fotoğraflar: Melike Yenice)

Şekil 4.89 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3 Blokta Yan Yana Bulunan İki Dairenin Giriş Bölümünün Farklı Kurguları (Fotoğraflar: Melike Yenice)

Aynı sırada yan yana bulunan iki dairedeki farklılıklar, yapının orijinal hali ile de kıyaslandığında kendileme derecelerini ortaya koymaktadır. Tercih edilen malzemeler ve avluya bakan bahçelerini kurgulama biçimleri, farklı yaşam tarzı ve kimliğine göre farklılaşabilirliğini göstermektedir.

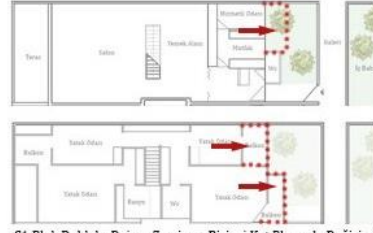
4.2.2.3. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları

- **Yatay / Düşey Büyüeyebilirlik Yaklaşımı**

Tasarımda sağlanan iç bahçeler, mekânsal ihtiyaç durumunda yapının bu alana doğru büyüeyebilirliğini sağlamaktadır. Örneğin, C blokta galeriye bakan iç cephedeki değişimler incelendiğinde ve plan okuması yapıldığında, giriş katında tasarlanan iç bahçenin bir bölümünün ‘Mutfak’ alanına dâhil edilebildiği görülmektedir. Dupleks plan tipinde ikinci katta bulunan balkonların ‘Yatak Odası’ alanına eklenebildiği görülmektedir.

C1 Blok İç Bahçe Cephesi

C1 Blok Dupleks Daire - Zemin ve Birinci Kat Planında Değişimler

C1 Blok Dupleks Daire Zemin Kat Planı

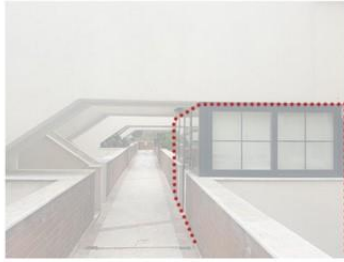
C1 Blok Dupleks Daire Birinci Kat Planı

C1 Blok Kesit / Değişimler

Şekil 4.90 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C1 Bloкта Bulunan Dairelerin Yatayda Büyüyebilirliği

C bloкта üst galeride, simpleks plan tipine sahip bir dairenin, sağlanan iç bahçenin büyük bir bölümünü ‘ Mutfak’ ve ‘ Giriş Hölüne’ dâhil ettiği görülmektedir.

C Blok Üst Galeri

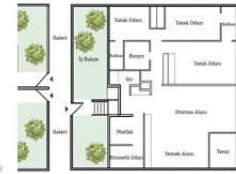
İç Bahçenin
Dairenin Planına Eklenmesi

C Blok Kesit / Değişimler

C Blok Simpleks Daire Planı/ Değişim

C Blok Simpleks Daire Planı

Şekil 4.91 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok 3. Katta İç Bahçenin Dairenin Planına Eklenmesi

C Bloкта Simpleks ve Yarı Dupleks dairelerde de yapının iç bahçeye doğru genişleyebildiği, bu alanın yaşama mekânına dâhil edilebildiği, C9 bloğun cephesinden de okunabilmektedir.

Şekil 4.92 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C Blok Simpleks ve Yarı Dupleks Dairenin İç Bahçeye Doğru Büyüyebilirliği

Düşey Büyüyebilirlik

B3 ve B4 bloktaki dairelerin düşey yönde büyüyebilirliğinin mümkün olduğunu ve çoğu dairede dupleks olan plan tipinin tripleks olarak dönüştürülmüş olduğunu söyleyebiliriz. Zemin kottaki dairelerde büyüyebilirlik bodrum katta sağlanan ek alana doğru gelişirken, üst kottaki dairelerde, bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda üçüncü bir katın eklenebilmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

B3-B4 Blok İç Avlu Cephesi

B3-B4 Blok İç Avlu Cephesi

B3-B4 Blok Kesit- Düşeyde Büyüyebilirlik

B3-B4 Blok Bodrum Kat İç Mekan Görşeli

B3-B4 Blok Eklenen Çatı Katı-Teras

Şekil 4.93 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blok Düşeyde Büyüyebilirlik

• Konut Birimi İçinde Genişleyebilirliğin Sağlanması

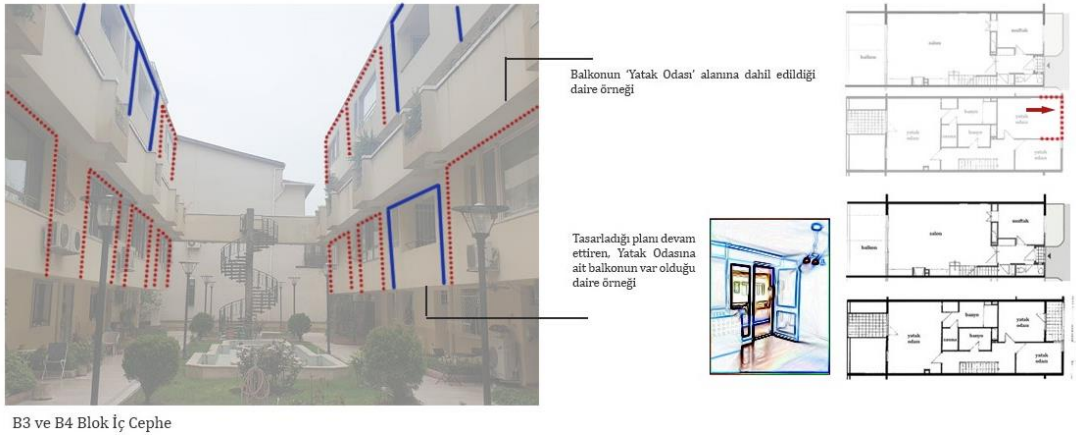
Yapının iç bahçeye doğru büyüyebilirliği mümkün olduğu gibi, plan kurgusunda sağlanan teras, balkon gibi alanların da konut birimine dâhil edildiği görülmekte ve cepheden okunabilmektedir.

Örneğin, B3 ve B4 blokta, hem cephedeki değişimler hem de dairelerin planları irdelendiğinde genellikle, giriş katında balkonun 'Oturma Bölümü'ne, üst katta terasın ise 'Yatak Odası' alanına dâhil edildiği görülmektedir.

Şekil 4.94 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blokta Balkon ve Terasın Konut Birimine Dâhil Edilmesi

B3 ve B4 blokta iç cephedeki değişimler irdelendiğinde, dubleks dairelerde ikinci katta bulunan balkonun 'Yatak Odası' alanına eklenebildiği görülmektedir.

Şekil 4.95 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3, B4 Blokta Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi-1

B3 ve B4 Blok İç Cepheden Görşeller

Şekil 4.96 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Bloкта Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi-2

Görşellerde, B3 ve B4 bloкта dubleks dairelerin ikinci katında bulunan balkonun ‘Yatak Odası’ alanına dahil edildiği ve orijinal tasarımında olduğu gibi balkonun var olduğu örnekler görölmektedir.

B3 ve B4 bloкта yol cephesine bakan dairede ‘Oturma Bölümü’nde düşünölen balkonun bir dairede halen var olduğu ancak bir dairede iç mekâna eklendiği görölmektedir.

B3 ve B4 Blok Yol Cephesinden Görşel

B3 ve B4 Blok Yol Cephesi Görüntüş

Şekil 4.97 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Bloкта Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi-3

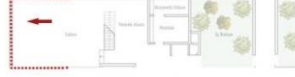
B1, B2, B5 ve B6 bloкта, gerçekteşen değişimler hem planlar irdelendiğinde hem de cephe okuması yapıldığında, giriş katında terasın ‘Oturma Bölümü’ne, üst katta balkonun ‘Yatak Odası’ bölümüne dâhil edilmesi yönünde gelişmiştir.

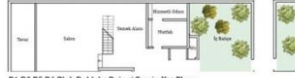
B1/ B2 Blok Yol Cephesi

B1.B2.B5.B6 Blok Dubleks Daire/ İç Mekan Görüşleri
(Balkon ve Terasın Dairenin Alanına Katıldığı Görülmektedir.)

B1.B2.B5.B6 Blok Dubleks Daire/ Zemin Kat ve Birinci Kat Planında Değişimler

B1.B2.B5.B6 Blok Dubleks Daire/ Zemin Kat Planı

B1.B2.B5.B6 Blok Dubleks Daire/ Birinci Kat Planı

Şekil 4.98 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2, B5 ve B6 Bloкта Teras ve Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi

B1, B2, B5 ve B6 bloкта galeriye bakan iç cephedeki değişimler irdelendiğinde ve plan okuması yapıldığında, sağ üst görselde de görüldüğü gibi, ikinci katta bulunan balkonun ‘Yatak Odası’ alanına eklenebildiği söylenebilir. Sağ ortadaki görselde yine aynı şekilde üst kattaki bir balkonun ‘ Yatak Odası’ alanına dâhil edildiği, diğer balkonun ise kaldırıldığı görülmektedir. Sağ alttaki görselde ise, her iki katta da balkon alanının da dışına taşarak dairenin iç bahçeye doğru genişletildiği görülmektedir.

Şekil 4.99 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2, B5 ve B6 Blok İç Cephede Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi

C9,C10 ve C11 blokta gerçekleşen değişimler irdelendiğinde, birinci ve üçüncü katta bulunan simpleks dairelerde; hem ‘Oturma ve Yemek Bölümü’nde bulunan terasın hem de ‘Yatak Odası’nda bulunan balkonun bu alana dâhil edilebildiği görülmektedir. İkinci ve dördüncü katta bulunan yarı dupleks dairelerde ise, aynı şekilde teras ve balkon dairenin alanına katılabilmektedir.

C9 Blok Yol Cephesi

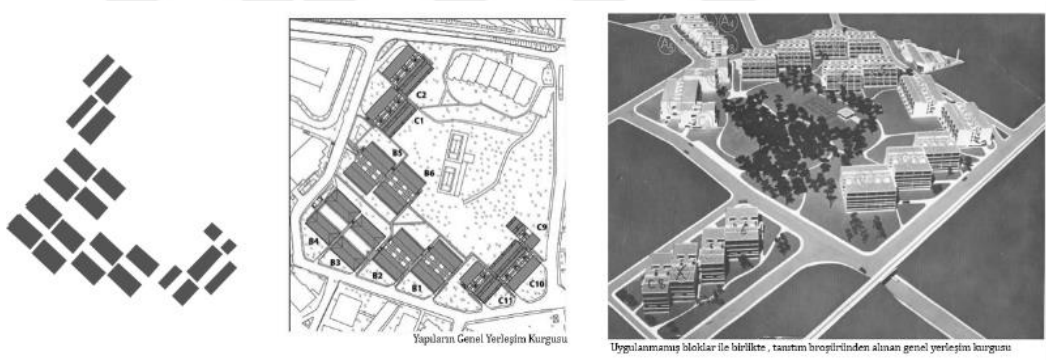
C9 Blok Simpleks Daire Planında Değişimler

C9 Blok Yarı Dubleks Daire Planında Değişimler

Şekil 4.100 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, C9 Bloкта Teras ve Balkonun Konut Birimine Dâhil Edilmesi

• Kentsel Ölçekte Doku Yapı Yaklaşımı

Yapının vaziyet planı ölçeğinde genel yerleşim kurgusuna bakıldığında doku yapı yaklaşımının var olduğu söylenebilir.

Şekil 4.101 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Metrik Yerleşim Düzeni, Doku Yapı Yaklaşımı

Çorum Binevler projesinde inceleneceği gibi, tüm araziye yayılan bir ızgara grid sistem üzerinde kurgulanmış, birbirini tekrarlayan modüller ile kurulu bir sistem var olmasa da, orantılı formlar ve genel yerleşimde metrik bir yayılımın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. İdil Akkuzu, ‘Yeşilköy Toplu Konut Sitesi: Çevresi ile Yaşayan Bir Mimari’ isimli makalesinde bu projede var olan ‘Doku-yapı’ yaklaşımını şu şekilde ifade etmektedir:

Toplu Konut Sitesinin mat building’i açıklarken örnek olarak kullanılan Venedik Hastanesi veya Amsterdam Yetimhanesi kadar metrik bir plana sahip olduğunu söyleyemeyiz. Her iki örnekte de tüm arazide devam eden bütünlüklü bir ızgara plan mevcut idi. Vaziyet planına bakarak burada her bloğun kendi içinde bir metrik düzeni olduğunu söyleyebiliriz. Bloklar arası yollar ise, çevredeki caddeler veya site içerisindeki sirkülasyonun kolaylığı düşünülerek tasarlanmış. Dolayısıyla ızgara plana körü körüne bağlı kalma zorunluluğu gözetilmemiş.

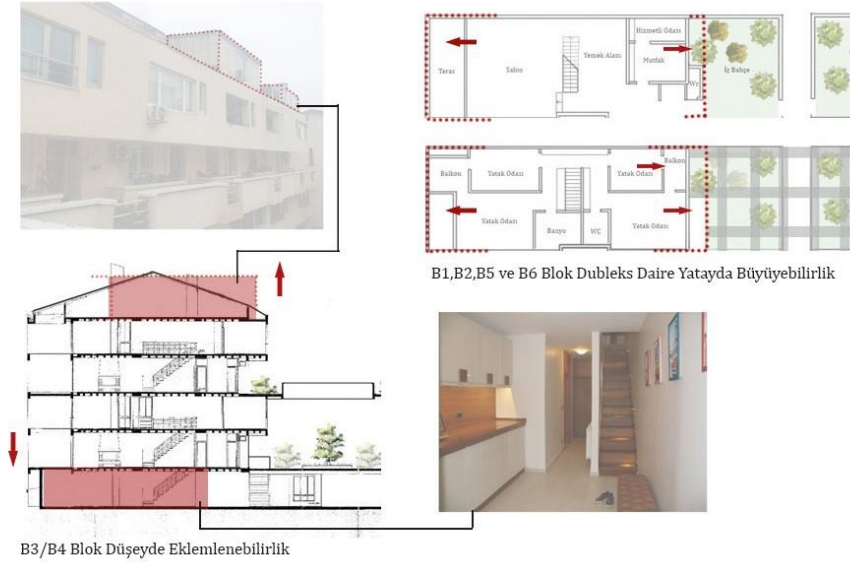
Mat' diye nitelendirilen doku yapının uygulandığı bölgeler blokların kendi içinde, iki binanın arasında kalan koridorlarda görülüyor. (Akkuzu, 2019)

İrem Mollahmetoğlu ve Ferhan Yürekli ise, Baysal- Birsal: Yeşilköy Konut Sitesi isimli makalesinde bu yapıyı evrensel ortam ile paralel gelişmiş bir Doku yapı olarak ele almaktadır:

Team X'in çabalarıyla yabancılaşmaya neden olan, bağımsız steril binalardan oluşan sözde şehirlerin yerine 'bina gibi şehirler' veya 'şehir gibi binalar' konuşulmaya tartışılmaya başlanmış, Alison Smithson'ın ünlü makalesiyle 'Mat Urban' kavramı 1974'de mimarlık literatürüne girmişti. Batıda gerçekleştirilen belki de bu anlamdaki ilk ve tek konut grubu olarak Giancarlo de Carlo'nun 1970-1974 tarihli Mattiotti mahallesi projesi bir arayışın kısmen de olsa gerçekleşen ilk örneği olmuştur. Bir mat-urban örneği olarak 3B Mimarlık adına Haluk Baysal imzalı ruhsat projelerindeki onay tarihi 16 Haziran 1977 olan Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, projelendirilmenin 1973'de başladığı düşünüldüğünde evrensel ortama paralel ve hatta öncü bir gelişme olarak da değer ve önem kazanmaktadır. (Falay & Yürekli , 2017)

- **Zaman İçinde Gelişmeye İzin Veren Sistem**

Bu projede zaman içinde gelişebilmeyi, mimarların bireyi öncelikli tutarak, yapıyı onların müdahalesine de izin verebilecek açıklıkta ve sadelikte tasarımları mümkün kılmıştır. Bu sayede sağlanan açık alan, zamanın getirdiği farklı mekânsal ihtiyaçlara göre dönüştürülebilmiş, kurgulanan balkon ve terasların dâhil edilmesiyle daire genişletilebilmiş, kurgulanan iç bahçeye doğru binanın alanı arttırılabilmektedir. Bodrum katta sağlanan ek alan, süreç içinde gelişen farklı mekânsal ihtiyaçlara göre kurgulanabilmiş, dairenin alanına katılabilmektedir. Bazı dubleks dairelerde üçüncü bir katın eklenebilmesi mümkün olabilmektedir.

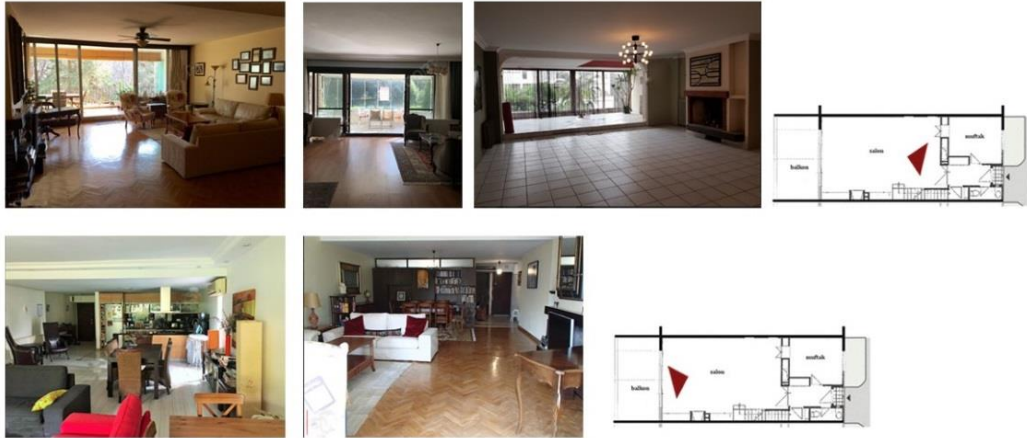

Şekil 4.102 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Zaman İçinde Gelişen İhtiyaçlar Doğrultusunda Eklemlenebilirlik

4.2.2.4 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

- Çok Değerlilik ‘Polyvalance’ Yaklaşımı

Projede, belirli bir işleve göre özelleştirilmeden sağlanan ‘Açık Plan’ ve geometrik ‘Basit’ form yaklaşımı; yaşama birimini, bireyin yorumuna ve zamanla oluşabilecek farklı tercih ve ihtiyaçlara göre dönüştürülebilirliğe açmaktadır. ‘Loose Fit’ yaklaşımı ile birlikte ele alınabilecek ‘Polyvalance’ yaklaşımı, farklı işlevlere göre düzenlenebilirliğin, bu anlamda ‘çok işlevliliğin’ kapasitesi olarak yorumlanabilir. Dairelerin kurgusunda sağlanan bu açık alanın, günümüzde görülen farklı kurguları, süreç içinde oluşan farklı ihtiyaçlara göre dönüştürülebilir yapıda olmaları, bu yaklaşımın varlığını kanıtlamaktadır.

B3/B4 BLOKTA BULUNAN DUBLEKS DAİRENİN ZEMİN KATI GÖRSELLERİ/ AYNI PLANIN FARKLI KURGULARI

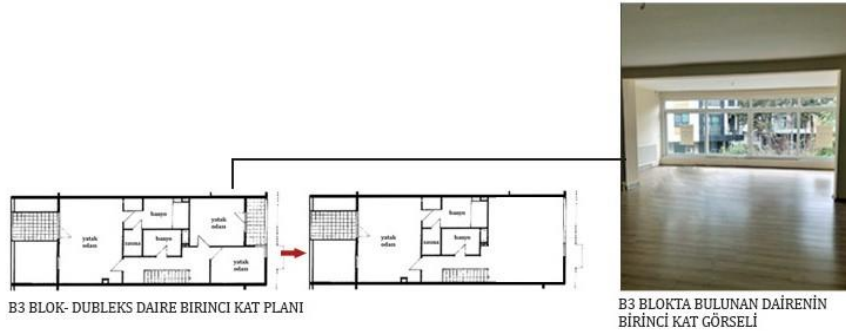
Şekil 4.103 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3,B4 Blokta Bulunan Dairelerin Farklı Kurguları

- **Birleştirilebilir/ Bölünebilir Alan Yaklaşımı**

Dairelerin zemin katlarında ‘Açık Plan’ yaklaşımı ile sağlanan 70 m²-80 m² arasında değişen alanın, bireylerin farklı tercihleri, süreç içinde gelişen farklı mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda birleştirilebilir/ bölünebilir bir kapasiteye sahip olduğu söylenebilir. Tez çalışması kapsamında incelenen dairelerden biri, B3 blokta bulunan, bodrum katı ile birlikte tripleks bir dairedir. Burada zemin katta balkon bölümü ile ‘Oturma Bölümü’nü birleştirildiği, Yemek Bölümünün merdiven hizasından eklenen duvar ile ayrı bir oda olarak kurgulandığı görülmektedir. İkinci katta ise iç avlu tarafına bakan iki ‘Yatak Odası’ bölümünün birleştirilip merdivenin devamında açık bir alan olarak yeniden kurgulandığı görülmektedir.

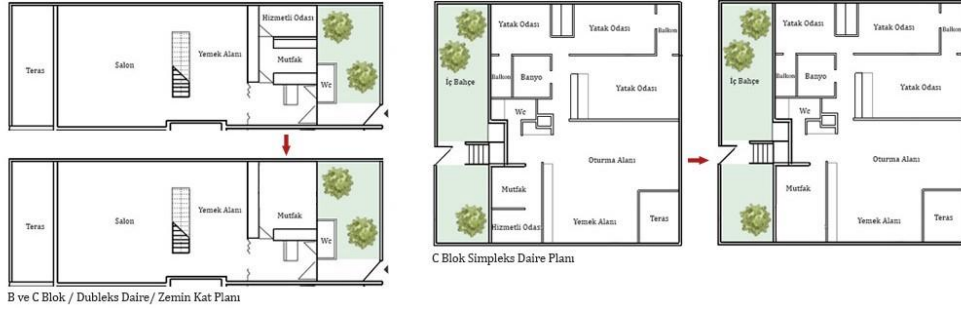

Şekil 4.104 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3 Blokta Bulunan Dairenin Plan ve Görşeli- Zemin Katta Sağlanan Açık Alanın Duvar İle Bölünmesi

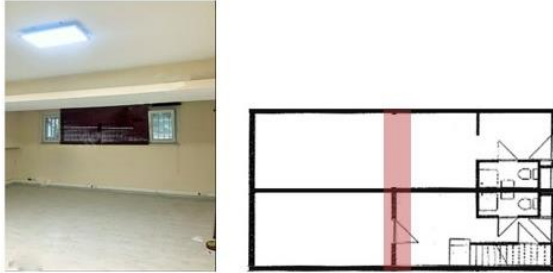
Şekil 4.105 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B3 Blok Dupleks Daire Birinci Kat planı- Başlangıç Tasarımında İki Oda Olarak Kurgulanan Alanın Tek Bir Oda Olarak Birleştirilmesi

C1, C2, C9, C10, C11 ve B1,B2,B5, B6 blokta plan çizimlerinde Mutfak bölümünün bir kısmının ‘Hizmetli Odası’ olarak ayrıldığı görülmektedir. Ancak günümüzde bu bölümün ‘Mutfak’ alanı ile birleştirildiği söylenebilir.

Şekil 4.106 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, B1,B2,B5,B6 Blok ve C1, C2, C9, C10, C11 Bloкта Hizmetli Odası Olarak Ayrılan Bölümün Mutfak Alanına Katılması

Bodrum katta sağlanan ek alan, yükleneceği işlev doğrultusunda iki ayrı alan olarak kurgulanabildiği gibi, duvarın kaldırılması ile açık bir alan kurgusuna dönüşümü de mümkün olabilmektedir.

Bodrum Katta Sağlanan Ek Alan Görsele ve Planı

Şekil 4.107 Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, Bodrum Katta Sağlanan Ek Alanın Tek Oda ve İki Oda Olarak Düzenlenmesi

Tüm bu yapısal özelliklerin yanında, tasarımın bireylerin etkileşimini arttıracak doğrultuda geliştirilmesi, bireylerin yaşama birimlerine duydukları aidiyeti arttırmış, bu ise yaşama biriminin birey ile birlikte sürekliliğini sağlamıştır.

DEĞERLENDİRME

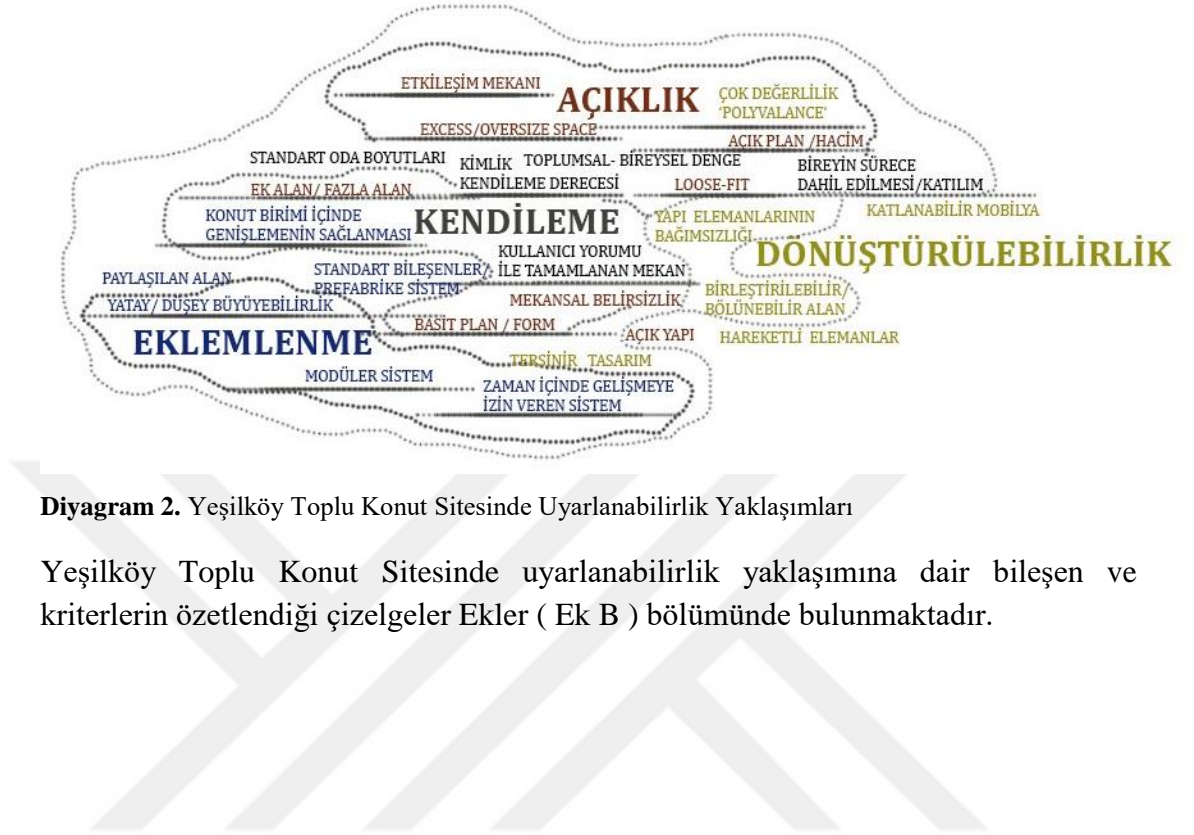
Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde, uyarlanabilirlik yaklaşımları ekseninde yapılan çalışmalardan elde edilen veriler ile genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, öncelikle Hukukçular Sitesinde de irdelediğimiz Haluk Baysal ve Melih Birsal'in mimarlık yaklaşımının etkisiyle, bireyi ve onun gündelik yaşamını ön plana alan; bu amaçla plan düzleminde kalmayıp, üçüncü boyutu da tasarıma dâhil eden bir yaklaşım doğrultusunda gelişen bir proje olduğu ifade edilmelidir. Evrensel mimarlık ortamına eş zamanlı olarak bireyler arası etkileşimi arttırma amacıyla kurgulanan, kolektif konut tipinin Türkiye coğrafyasında denenmiş özgün bir örneğidir.

Uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşenler ekseninde yapılan incelemeleri özetlemek gerekirse, sağlanan farklı plan tiplerinin yaşama mekânı olarak tasarlanan alanlarının 'açık bir plan kurgusu' ile düzenlendiği, belirli bir işleve göre özelleştirilmemiş, geometrik olarak 'basit' form yaklaşımı ile birlikte, farklı işlevsel programlara izin verebilecek adaptif bir kurguya sahip olduğu görülmektedir. Açık plan kapsamında sağlanan 70-80 m² arasında değişen bu alan, farklı işlevleri aynı anda karşılayabilecek potansiyele sahiptir. Açık kurgunun yanında yapının formunda sağlanan sadelik ve geometrik basitlik, yapının sakinleri tarafından anlaşılır olmasını sağlamakta, bu anlamda onların yorumuna teşvik etmektedir. Daire büyüklüklerinin yapıldığı dönemin konut tipolojisine oranla oldukça büyük düşünülmesi, farklı kullanım tercihlerine göre kurgulanabilme olasılığını arttırmaktadır. Aynı zamanda her bir daireye bodrum katta sağlanan ek alanlar, bireylerin tercihleri ve zamanla gelişen mekânsal ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir açıklık sağlamıştır.

Kentsel ölçekte 'Doku Yapı' yaklaşımını destekleyen, metrik bir sisteme oturtulmuş vaziyet planı kurgusu ise süreç içinde yatay düzlemde gelişebilmeyi olanaklı hale getiren bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir. Sağlanan açık alanlar ile birlikte yaşama birimlerinin bu alanlara doğru genişletilebilmesi imkânı da sağlanmış; plan kurgusunda yer verilen balkon, teras gibi yarı açık alanların ise dairenin alanına katılabilmesi mümkün olabilmektedir.

Tüm bu yaklaşımlar neticesinde, süreç içinde her bir dairenin bireylerinin tercihleri, mekânsal ihtiyaçları ve bütün olarak kimlikleri doğrultusunda şekillendiği ve farklılaşabildiği görülmektedir. Sağlanan mekânsal ve yapısal özelliklerinin yanında,

tasarımın bireylerin etkileşimini arttıracak doğrultuda geliştirilmesi, bireylerin yaşama birimlerine duydukları aidiyeti arttırmıştır.

Diyagram 2. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları

Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşen ve kriterlerin özetlendiği çizelgeler Ekler (Ek B) bölümünde bulunmaktadır.

4.3 ÇORUM BİNEVLER KONUT SİTESİ

4.3.1 Genel Bilgi

Projelendirme: 1971

Uygulama: 1971-1975

Yer: Çorum

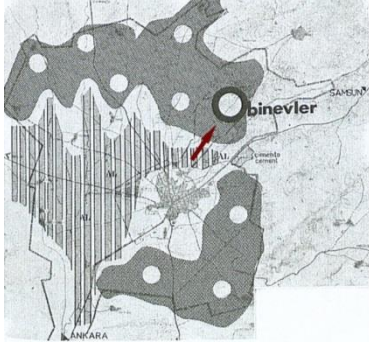
Mimarlar: Altuğ - Behruz Çinici

Şekil 4.108 Çorum Binevler Konut Sitesi

Çorum, 1960'lı yıllarda, bir yandan Ankara diğer taraftan Samsun illerinin sosyoekonomik çekim alanları ortasında bir mikro bölge olarak; nüfusun hızla arttığı ve bunun sonucunda konut sorununun ortaya çıktığı bir bölge olmuştur. Bunun üzerine, bölgenin esnaf, memur ve işçilerinden oluşan orta sınıf gelir grubunu oluşturan bir kesimi bir araya gelerek, 'Cazip Bölge Binevler Kooperatifi'ni kurmuş, böylelikle projenin düşünsel temelleri atılmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde ise bu yapı 'Çorum Binevler Yapı Kooperatifi' olarak devam etmiş, projeyi gerçekleştirmek amacıyla Çorum'un 5 km kuzeyinde 135 hektar genişliğinde, başlangıç fikri olarak 1000 konutluk yaklaşık 5000 kişilik nüfusa hizmet verebilecek bir alan seçilmiştir. Proje, her yaştaki ve konumdaki bireyin yaşam koşullarına karşılık gelebilecek yeşil alanları, meydanları, okulları, sosyal tesisleri bünyesinde barındıran, İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa'da örneklenen 'uydu kent' fikrinin bir yansıması niteliğindedir.

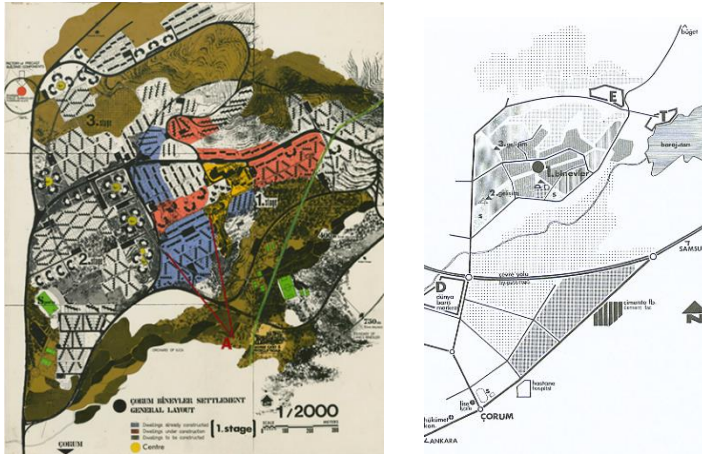
Şekil 4.109 Çorum Binevler Konut Sitesi Genel Görünüm (Fotoğraf: Güldehan Atay)

Şekil 4.110 Çorum Binevler Proje Alanının Kentin Merkezine Göre Konumu ¹⁶⁸

Projenin gerçekleştirileceği alan seçildikten sonra bölge fiziksel, kültürel, ekonomik, tarihi tüm verileri ile analiz edilmiş, bölge insanının yaşam biçimi, tercih ve ihtiyaçlarına yönelik çevre köylerde araştırmalar yapılmış, kooperatif üyelerini tanımak üzere anketler düzenlenmiş ve toplantılar gerçekleştirilmiştir. Tüm bu çalışmaların ve çok aktörlü bir sürecin sonucunda gereksinme programı ve genel tasarım kararları kooperatif üyelerine açık bir ortamda geliştirilmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda bu bölgedeki ekonomik durgunluğu önlemek, ekonomiyi daha aktif hale getirmek için potansiyel kaynakların artırılması gerektiğine, ancak bunun 1000 konutluk bir projede karşılık bulamayacağına karar verilmiş, proje kapsamı genişletilerek 15000 kişilik bir nüfusu barındıracak 3000 konutluk bir plana evrilmiştir. Bunun için proje 1000 konutluk 3 etapta tamamlanmıştır.

Şekil 4.111 Çorum Binevler Konut Projesi, 3 Ayrı Etap Bölgesi ¹⁶⁹

¹⁶⁸ Görsele, Altuğ- Behruz Çinici'nin ' Çorum Binevler: Gerçekleşen Bir Ütopya' (Derleyen: Ahmet Turan Altner) kitabından erişilmiştir.

¹⁶⁹ Soldaki görsele, Salt Araştırma internet sitesinden erişilmiştir, Çinici arşivine aittir. Sağdaki görsele, Altuğ- Behruz Çinici'nin ' Çorum Binevler: Gerçekleşen Bir Ütopya' (Derleyen: Ahmet Turan Altner) kitabından erişilmiştir.

Konut birimi ölçeğindeki kararlar ise anket verilerine, yapılan toplantı ve görüşmelere göre bireylerle ortak olarak verilmiştir. Anketlerin sonucunda bekâr bireylerden beş çocuklu aileye kadar değişen yapıya karşılık gelecek, 4-5 katlı apartmanlar, müstakil villalar, sıra evler gibi farklı plan çözümleri geliştirilmiştir. Müstakil yapılarda her bir barınma birimi için en az 60 m² yeşil alan sağlanmıştır.

Süreç içinde gelişim de öngörülerek yerleşim planı gridal bir sisteme bölünmüş, yapılar modüler olarak bu sistem üzerine oturtulmuştur. Bu yaklaşım, kümelenme (cluster) ve doku yapı (mat building) yaklaşımlarının ülkemizdeki bir örneği olarak yorumlanabilir.

Behruz Çinici'nin Yöresel Mimarlık Yaklaşımı

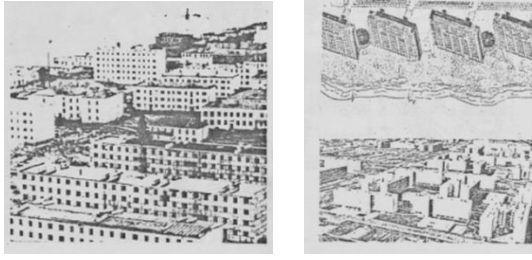
Çorum Binevler projesini uyarlanabilirlik yaklaşımı ekseninde yorumlamadan önce, Behruz Çinici'nin sanayi kentinin beraberinde getirdiği hızlı kentleşme, sağlıksız konut yapılaşması, yüksek yoğunluklu alanlar gibi sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik 20. yüzyılda gelişen yaklaşımları nasıl yorumladığına değinmenin, onun yöresel mimarlık anlayışını ve Binevler projesini daha iyi anlamaya ve yorumlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Behruz Çinici ' Ankara'da Bir Toplu Konut Deneyi: Sincan Elvanköy Kent Planlaması' kitabında konut sorununu şu şekilde tariflemektedir:

Bugün toplu konut olgusu bir barınma, finansman ve organizasyon sorunu olarak ele alınmakta, yaratılan çevrelerin nitelikleri çok az tartışılmaktadır. Bunun sonucu olarak hiçbir kültürel ve estetik anlam içermeyen 'mekanik' çevreler, yeni yerleşme biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. (Çinici B. , 1986)

Aynı kitapta Behruz Çinici, sanayileşme ile birlikte başlayan inorganik üretim yöntemleri ve insanı yok sayan yüksek yoğunluklu ve kalitesiz üretime karşı 20. yüzyılda gelişen eleştirel yaklaşımları iki başlık altında açıklamaktadır. Bunlardan ilki yüzyıl başındaki sosyal gelişimler doğrultusunda geleceğe dönük yeni biçimler arayan 'Yenilikçi Modeller' yaklaşımıdır. Bu yaklaşım CIAM grubunun benimsediği kentin işlevsel birimlere ayrılması, yeni teknolojiler ile birlikte standardizasyon kavramının gelişmesi, böylelikle kısa zamanda çok sayıda konut üretimine evrilen işlevsellik anlayışı gibi ilkeleri temsil etmektedir. Bu yaklaşımın bürokratik yapının etkisi ile yüklü konut programları ve kitlesele üretim ile sonuçlandığını savunan

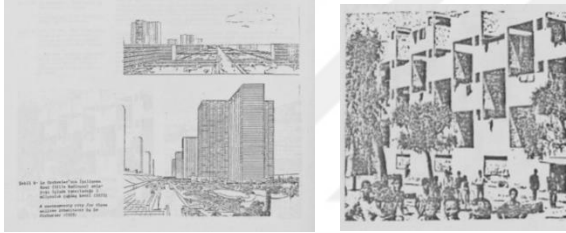
Behruz Çinici, savaş sonrası sıradan konut yapılaşmasının bu şekilde ortaya çıktığını ifade etmektedir.

Şekil 4.112 S.S.C.B’de, 1960’larda hala CIAM’ın katı ilkelerini uygulayan prefabrike bloklardan oluşan yeni kent ortamı

Şekil 4.113 CIAM’ın Kent Anlayışının Tipik Örnekleri (Üstte, Groupius’un göl kenarı blokları, altta S.S.C.B’den yeni kent şeması)¹⁷⁰

20. yüzyıl başında ortaya çıkan bu anlayışa karşı gelişen tepkisel çıkışların çözüm önerilerinin yöresel yaklaşımlarda bulunduğunu ifade eden Çinici, bunu Le Corbusier’in iki ayrı projesinde örneklemektedir.

Şekil 4.114 Le Corbusier’in Işıldayan Kent (Ville Radieuse) Anlayışı İçinde Tasarladığı 3 Milyonluk Çağdaş Kenti (1925)

Şekil 4.115 Le Corbusier- Chandigarh projesi (Hindistan)

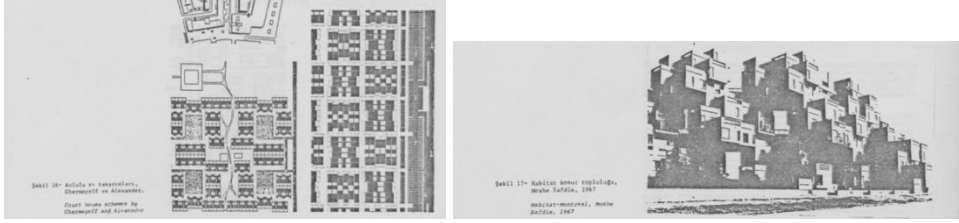
Le Corbusier’in Ville Radieuse bağımsız konut bloğu, kentsel işlevlerin ayrılması, yollar ve kentsel alanlar hiyerarşisi gibi tanım ve kavramlara dayanan düşünceleri, 20. yy’ın sonlarında CIAM manifesto ve ilkelerinde daha yaygın bir onay kazanmıştır. 1960’lı yıllara doğru, kentsel tasarım ve mimarlık anlayışında yeni görüşler ortaya çıkmaya başlamıştır. (Çinici B. , 1986)

Behruz Çinici, diğer bir yaklaşımın ise, 2. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan ‘Kültüralist Model’ olduğunu ifade etmektedir. CIAM hareketine bir tepki olarak gelişen bu yaklaşımı, Hollanda’dan Bakema ve Van Der Broek, Fransa’dan Candilis, İngiltere’den Alison ve Peter Smithson, İtalya’dan Giancarlo de Carlo ve daha birçok mimarın oluşturduğu Team X olarak bilinen akım üzerinden aktarmaktadır.¹⁷¹ Bu

¹⁷⁰ Görseller ve açıklamaları, Behruz Çinici’nin 1986 yılında yazdığı Ankara’da Bir Toplu Konut Deneyi: Sincan Elvanköy Kent Planlaması’ kitabından alınmıştır.

¹⁷¹ Team X anlayışının temel ilkeleri; Her yaşam çevresinin kendi kimliğini yansıtan yöresellik, İşlevsel örgütlenme yerine insan birlikteliği, İnsanı birleştirici öge olarak sanayi öncesi kentnin yaya sokağının kullanılması, Kütlelerin tek tek kompozisyonu yerine süreklilik içinde makroformların oluşturulması, Hacim ve

yaklaşımın temelini 'insan birlikteliği / etkileşimi' ve 'çevreyle özdeşleme/ kimlik' kavramlarına dayandığını ifade etmekte, 1960'lı yıllarda gelişen yöresel mimarlık anlayışının kaynağı olduğunu belirtmektedir.

Şekil 4.116 Avlulu Ev Tasarımları Chermayeff ve Alexander

Şekil 4.117 Habitat Konut Topluluğu Moshe Sofdie, 1967¹⁷²

Kültüralist eğilimlerin, prefabrikasyon ve yapım tekniklerinde de ölçek ve bireyselleşme kavramlarını getirdiğini ifade etmektedir.

Behruz Çinici'nin mimarlık anlayışının, Kültüralist akımdan doğan yöresel mimarlık ekseninde geliştiği ifade edilebilir. Kitlesele üretimini tasarımcı ve kullanıcıyı birbirinden koparıp yabancılaştırdığını ifade ederken, geleneksel mimarlıkta bireyin konutuyla olan ilişkisini şu şekilde ifade etmektedir:

Geleneksel mimarlıkta bireyin konutuyla ilişkisi dolaysızdır. Buna karşılık uzmanlaşma geliştikçe birey, kendi konutunun tasarım ve yapım sürecinden çıkmıştır. Doğrudan ilişki kurabildiği, gereksinim ve beklentilerini ifade edebileceği ustaların varlığı söz konusudur. Kitle üretiminde ise, kullanıcı-tasarımcı- yapımcı ilişkileri tamamen kopmuş, devreye giren mimar, gereksinimlerini, beklenti ve tercihlerini bilmediği binlerce insan adına karar verme durumunda kalmıştır. (Çinici B. , 1986)

Yöresel mimarlıkta bireyin tasarıma ve karar verme süreçlerine dâhil edildiğini belirtmektedir. Yöre mimarlığının genel özelliklerini üç başlık altında toplamaktadır:

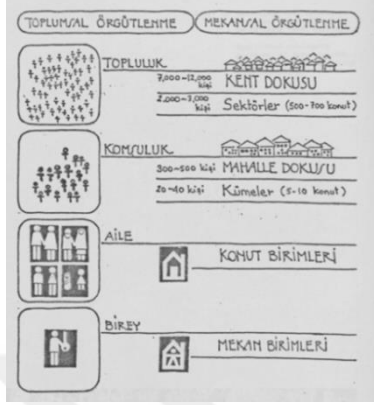
-Birey: Yöre mimarlığında insan etkeni ön plandadır. En küçük donatı elemanından kent parçasına kadar her şey insan için insana göredir. Yöre mimarlığında izlenen ilke, bireyin toplumsal örgütlenme içinde yer alması, karar süreçlerine katılımıdır.

-Ekolojik Denge: insan- çevre ilişkisi doğal, dengeli, uyumlu olmalı.

mekânlarda tekdüzelik değil, çeşitlilik, gökdelen yerine yerdelen (ground scraper) tür yapılaşma ile yatay iletişimin sağlanması, İşlevlerin birbirinden izole edilmesi değil; iç içe bir arada yaşatılması olarak ifade edilebilir. (Çinici B. , 1986)

¹⁷² Görseller ve açıklamaları, Behruz Çinici'nin 1986 yılında yazdığı Ankara'da Bir Toplu Konut Deneyi: Sincan Elvanköy Kent Planlaması' kitabından alınmıştır.

- Toplumsal-Mekânsal Örgütlenme hiyerarşisi: Toplumsal, mekânsal örgütlenme düzenlerinde paralellik. Her iki düzeydeki örgütlenme birbirini destekler biçimde olmalı, ortak bir ilke çerçevesinde gelişmeli. Bu ortak ilke kademeli düzen yani, hiyerarşidir.

Şekil 4.118 Yöre Mimarlığında Toplumsal- Mekânsal Örgütlenme Şeması¹⁷³

Kent Dokusunun, modern kentte gerçekleşen yapay yerleşimin aksine, organik bir şekilde gelişmesi gerekliliğinden bahsetmektedir. Yöresel mimarlıkta var olan referans noktalarının (farklı vistalar, su elemanları..) kentin okunabilirliğini arttıracaklarını ifade etmektedir.

Mahalle Dokusunun da yine zamana bağımlı organik bir gelişime sahip olması gerektiğini, her konut biriminin hem bütünü parçası olduğunu hem de kendi mahremiyetini ve kimliğini koruyup yansıtmak özelliğinde olması gerektiğini ifade etmektedir.

Konut Birimlerinin, hem bulunduğu sokak ve mahalle ile bütünleşmesi gerekliliğinden bir taraftan da bireysel kimliği yansıtması gerekliliğinden bahsetmektedir. Bu anlamda toplumsal/ bireysel karar alanı ve hiyerarşi önem kazanmaktadır.

Ayrıca yöre mimarlığında konut, salt barınmayı sağlayan işlevsel bir birim değil, toplumun çekirdeğini oluşturan ailenin tüm değerler sistemini, yaşam biçimini, geleneklerini yansıtan bir mikro çevredir.

Konut birimlerinin bireylerin tercih ve ihtiyaçlarına bağımlı yapısı, süreç içinde organik gelişimin bu ölçekte de var olması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu

¹⁷³ Görsel ve açıklamasına, Behruz Çinicî'nin 1986 yılında yazdığı Ankara'da Bir Toplu Konut Deneyi: Sincan Elvanköy Kent Planlaması' kitabından erişilmiştir.

anlamda konutların zaman içinde büyüme ve değişme gibi esneklik gerektiren koşullara uyabilmesinin, yapıların ömrünü uzattığını ifade etmekte bunun da konuta eklenerek büyüme ve mekân içinde bölünme yaklaşımıyla var olabileceğini ileri sürmektedir.

Mekân birimlerinde, oda'nın geleneksel konutun temel birimi olduğuna dikkat çekmekte her bir odanın özerk bir yaşam birimi olması gerektiğini belirli bir işleve göre yüklenmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu amaca yönelik çeperlerin ocak sedir dolap ve nişler ile oluşabileceğini, gündüz yemek yenip gece yatak serilen bir orta alanın bulunması gerektiğini, avlu hayat gibi ortak mekânların bulunması gerektiğini ifade etmektedir.

Behruz Çinici, yöre mimarlığın bu değerlerini, çağdaş mimarlığın kentlerde yaratmayı başaramadığı çevre değerleri olarak görmektedir. Bu değerlerin günümüze taşınmasının, geleceğin konut tasarımları ve kent mekânları için insana daha yaşar çevrelerin yaratılmasına olanak verebileceğini ifade etmektedir. Bu anlamda bu projenin uyarlanabilirlik yaklaşımı ekseninde incelenmesi yöresel mimarlık ile uyarlanabilirlik kavramlarının ilişkisini aktarmak açısından da önemli görülmektedir.

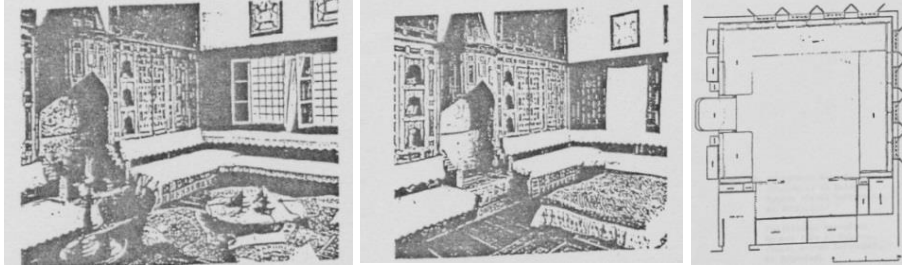
4.3.2. Binevler Konutlarının Uyarlanabilirlik Yaklaşımı Ekseninde İrdelenmesi

4.3.2.1. Binevler Konutlarında Açıklık Yaklaşımları

- **Loose Fit Yaklaşımı**

Behruz Çinici, toplumsal yapıya karşılık mekânsal örgütlenme şemasının en alt basamağında; bireyin mekânsal birimi olarak yaşama biriminin iç hacimlerinden (oda) bahsetmektedir. Yöre mimarlığının savunucusu olarak özellikle Türk evinde, her odanın, özerk bir yaşam birimi olması gerektiğini ifade etmekte, bu amaçla belirli bir işleve göre belirlenmeden, çeperlerinin ocak, sedir, dolap ve nişlerden oluşması gerektiğinden, gündüzleri yemek yenen, oturulan; geceleri yatak serilen mekânsal olarak kurgulanmamış yapısının öneminden bahsetmektedir:

Gece ve gündüz farklı kullanımlara izin veren, işlevsel esneklik ve çok maksatlı kullanım olanakları tanıyan bu düzen verimli bir mekân ekonomisi sağlar (Çinici B. , 1986).

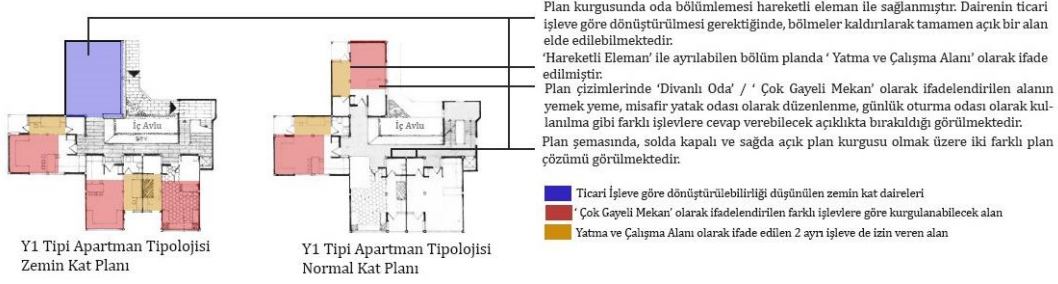

Şekil 4.119 Geleneksel Türk Evinde Oda Düzeni- Safranbolu'dan Bir Örnek ¹⁷⁴

Behruz Çinici bu yaklaşımını, Çorum Binevler projesine de yansıtmıştır. Hem apartman tipolojisinde, hem müstakil konut birimlerinde, 'Çok Gayeli Oda/ Divanlı Oda' olarak ifade edilen mekânsal birimler bireyin yorumuna ve zamanın belirsizliğine göre yeniden düzenlenebilecek kurguda düşünülmüştür. Bu oda ile birlikte 'Baş Oda/ Yaşama Odası' olarak ifade edilen bölümlerin çeperleri gündüz oturma birimi, gece yatma birimi olarak kurgulanabilmek üzere sedirler ile kaplanmıştır. Plan kurgusunda yer verilen avlu, hayat, taht, taşlık gibi geleneksel sistemde de süreç içinde gelişebilmeye izin veren alanlar, bu projede de farklı işlevlere cevap verebilecek açıklıkta bırakılarak kullanılmıştır ve günümüzde farklı ihtiyaçlar doğrultusunda farklı programlara göre düzenlenebildiği görülmektedir.

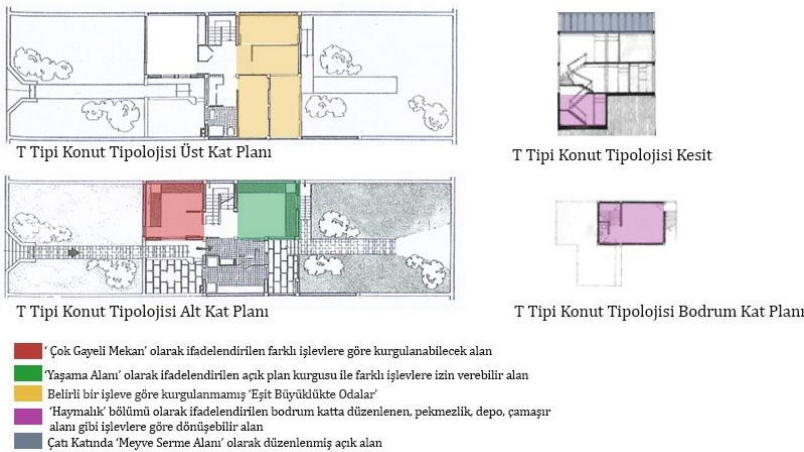
Örneğin Y1 apartman tipolojisinin merkezi alana yakın konumu, süreç içinde ticari işleve göre dönüştürülebilirlik düşüncesini beraberinde getirmiştir. Bu amaçla plan çizimlerinde zemin kattaki dairelerin ticari işleve göre düzenlenmiş kurgusuna da yer verilmiştir. Oda bölümlenmesinin hareketli elemanlar ile sağlandığı daireler, bu duvarların açılmasıyla, açık plan kurgusunda düzenlenebilmektedir. Bu değişim olanağının yanında, konut işlevini sürdüren birimlerin programsal düzenlemeleri de bireysel tercih ve zamanla gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda değiştirilebilmektedir. Açık mutfak ile birlikte düşünülen 'Divanlı Oda/ Çok Gayeli Mekân' olarak ifadelendirilen alan; yemek yeme, misafir yatak odası olarak düzenlenme, günlük oturma odası olarak kullanılma gibi farklı işlevlere göre bireylerinin kolaylıkla dönüştürebileceği bir düzene sahiptir. Hareketli duvar ile ayrılan bölümün ise, hem yatma hem de çalışma işlevine cevap verebilecek şekilde planlandığı görülmektedir.

¹⁷⁴ Görsel ve açıklamasına, Behruz Çinici'nin 1986 yılında yazdığı Ankara'da Bir Toplu Konut Deneyi: Sincan Elvanköy Kent Planlaması' kitabından erişilmiştir.

Şekil 4.120 Çorum Binevler Konut Sitesi, Apartman Tipolojisinde Loose Fit Yaklaşımının Özet Şeması¹⁷⁵

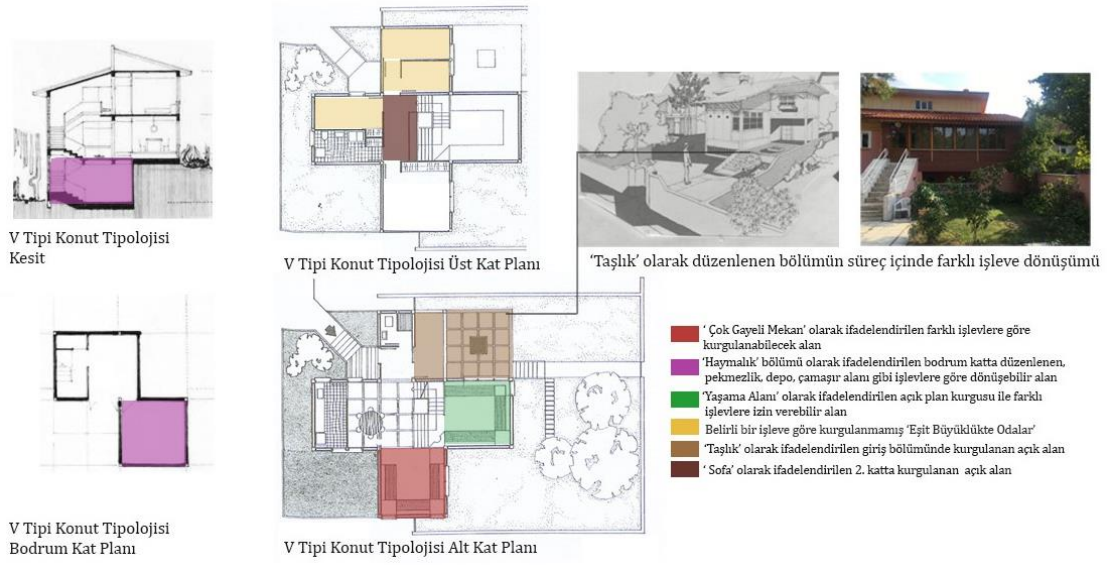
T1 tipi konut birimine bakıldığında, diğer tipolojilerde de olduğu gibi 'Çok Gayeli Mekân' bölümü ile farklı işlevlere göre düzenlenebilecek açıklıkta bırakılan alanın var olduğu görülmektedir. Zemin kat planında aynı büyüklük ve kurguda, 'Yaşama Mekânı (Baş Oda)' olarak ifade edilen ve Çok Gayeli Mekân ile de birlikte düzenlenebilen açık bir alan daha sağlanmıştır. Planlama aşamasında bireylerle yapılan görüşmeler sonucu tercih ve ihtiyaç durumuna göre eklenebilen, bodrum katta düşünülen 'Haymalık' bölümü, bireylerin farklılaşan ihtiyaçlarına göre (pekmezlik, depo, çamaşır odası vb.) işlev kazanabilmektedir. Çatı katında 'Meyve Serme Alanı' olarak düzenlenmiş alanın ise süreç içinde konut birimine dâhil edilerek farklı işlevlere göre dönüşümü mümkün olabilmiştir. Odaların boyutları modüler sisteme oturan yerleşim planı gereği genellikle eşit büyüklüktedir. Bu ise, mekânı belirli bir programa göre boyutlandırılan ve standardize eden anlayışa karşı olarak, bireylerin yorumuna açmakta, her oda işlevsel olarak farklı kurgularda düzenlenebilmektedir.

Şekil 4.121 Çorum Binevler Konut Sitesi T1 Konut Tipolojisinde Loose Fit Yaklaşımının Özet Şeması

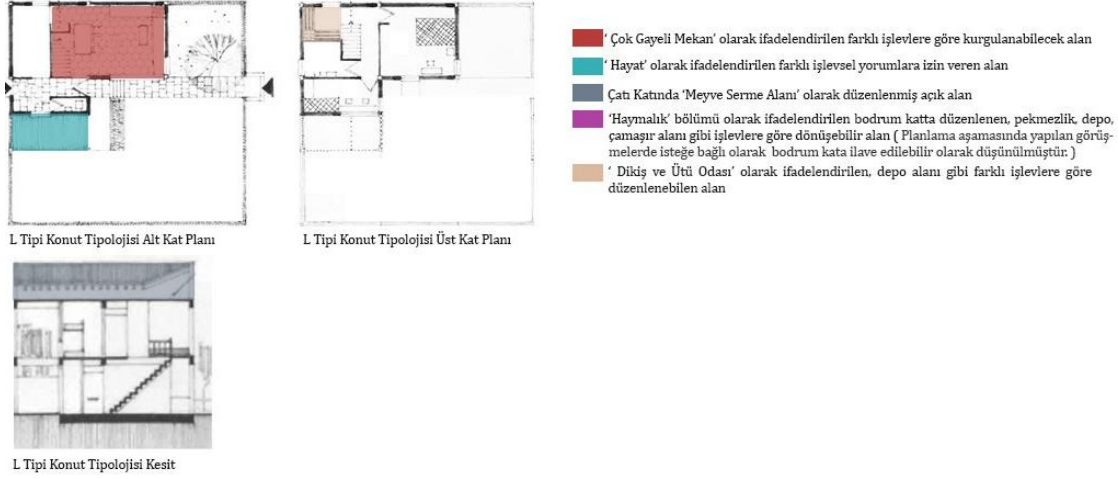
¹⁷⁵ Çorum Binevler Konut Sitesine dair çizimler ve uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşen / alt kriterleri aktarmak adına oluşturulan diyagramlar tezi hazırlayan araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

V1 konut tipolojisinde de ‘Çok Gayeli Mekân’ ve aynı büyüklük ve kurguda düzenlenen ‘Yaşama Mekânı (Baş Oda)’, farklı işlevlere göre düzenlenebilmeyi mümkün kılan açıklıkta düşünülmüştür. Bu alanlarda oda çeperlerinin sedirler ile kurgulanmış olması farklı kullanımlara göre düzenlenebilmeyi olanaklı hale getirmektedir. Aynı zamanda bireyin tercih ve ihtiyacına göre bodrum katta ‘Haymalık Bölümü’nün eklenebilirliği mümkündür. Bu tipolojide ek olarak giriş bölümünde ‘Taşlık veya Taht’ olarak ifadelendirilen açık alan sağlanmıştır, ancak bu alanın günümüzde çoğunlukla kapatılarak veranda olarak kullanıldığı veya yaşama mekânına dâhil edildiği gözlemlenmektedir. Üst katta odaların ortasında konumlandırılan ‘Sofa’ ise yine farklı işlevlere göre düzenlenebilmektedir.

Şekil 4.122 Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Konut Tipolojisinde Loose Fit Yaklaşımının Özet Şeması

L tipi konut tipolojisinde de ‘Çok Gayeli Mekân’ ile farklı işlevlere göre dönüştürülebilecek kurguda açık bir planın tasarlandığı görülmektedir. Çatı katında kurgulanan ‘Meyve Serme Alanı’ farklı işlevlere cevap verebilecek açıklıktadır ve günümüzde de genellikle kapatılarak konut birimine dâhil edilmiştir. ‘Haymalık’ bölümünün bireylerin isteğine göre tasarım aşamasında eklenebileceği plan şemalarında belirtilmektedir. Bu tipolojide farklı olarak ‘Hayat’ bölümü eklenmiştir ancak bu alanın da günümüzde kapatılarak ve bahçe alanına genişletilerek konut birimine dâhil edildiği gözlemlenmektedir. Üst katta ‘Dikiş ve Ütü Odası’ olarak düzenlenen alanın depo birimi olarak işlevlendirilebileceği söylenebilir.

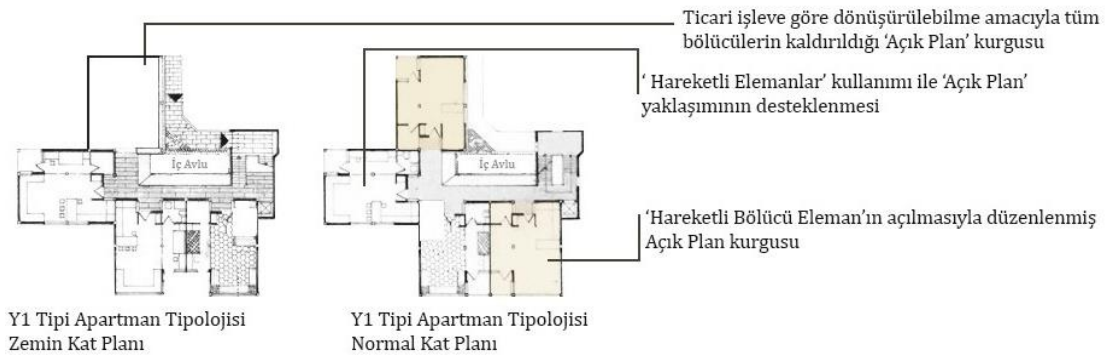

Şekil 4.123 Çorum Binevler Konut Sitesi, L1 Konut Tipolojisinde Loose Fit Yaklaşımının Özet Şeması

• Açık Plan Yaklaşımı

Zamanla oluşabilecek farklı tercih ve ihtiyaçlara yanıt verebilecek, süreç içinde gelişen bir mimari yaklaşımı benimseyen ve bunu geleneksel yöntemlerde bularak yapıldığı dönemin yapım sistemi ile birleştiren Behruz Çinici'nin, bu amaçla farklı kurgulara ve kullanıcı yorumuna izin veren 'Açık Plan' yaklaşımını benimsediği görülmektedir. Bu projesinde de özellikle zemin kat planlarının 'Açık' bir kurguda tasarlandığı söylenebilir.

Apartman tipolojisine dair bir örnek olarak Y1 tipi incelendiğinde, bu yaklaşımın hareketli elemanlar ile desteklendiği görülmektedir. Ticari işleve de dönüşebilirliği öngörülen bu birimin, bu sayede tamamen açık bir kurguda düzenlenebilmesi mümkündür.

Şekil 4.124 Çorum Binevler Konut Sitesi, Y1 Tipi Apartman Tipolojisi Açık Plan Yaklaşımı

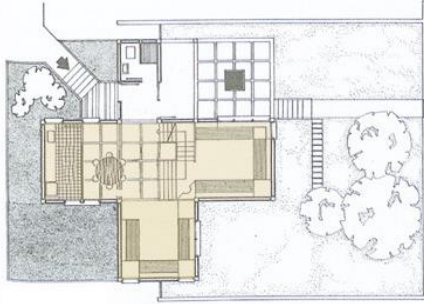
Müstakil konut birimlerinden, T tipolojisinde açık plan yaklaşımına baktığımızda, zemin kat planında, ‘Çok Gayeli Mekân’ ve ‘Yaşama/ Baş Oda’ olarak ifadelendirilen alanların birlikte düzenlenebildiği görülmektedir.

T Tipi Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı

Şekil 4.125 Çorum Binevler Konut Sitesi, T Konut Tipolojisinde Açık Plan Yaklaşımı

V1 tipolojisinde, zemin kat planında ‘Çok Gayeli Mekân’, ‘Yaşama/ Baş Oda’ ve ‘Mutfak’ bölümünün bölücülerle ayrılmadığı ve birlikte kurgulanabildiği görülmektedir. Günümüzde ‘Taht/ Taşlık’ bölümünde bu alanlara dâhil edildiği gözlemlenmektedir. V2 ve V3 tipolojisinde yine aynı şekilde ‘Çok Gayeli Mekân’ birimi ile ‘Baş Oda’nın birlikte düzenlenerek açık bir kurguda tasarlandığı görülmektedir, bu alana ‘Taht / Taşlık’ bölümü de eklenebilmektedir.

V1 Tipi Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı

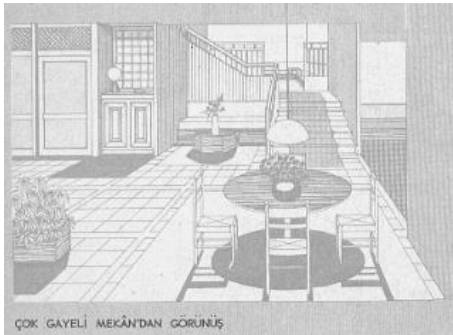

V2 Tipi Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı

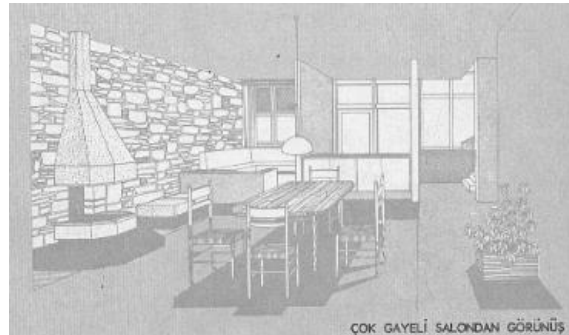

V3 Tipi Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı

Şekil 4.126 Çorum Binevler Konut Sitesi, V Konut Tipolojisinde Açık Plan Yaklaşımı¹⁷⁶

ÇOK GAYELİ MEKÂN'DAN GÖRÜNÜŞ

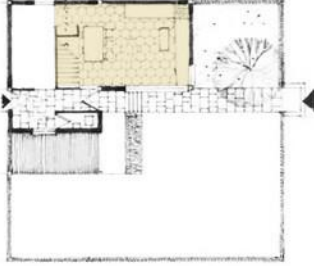
ÇOK GAYELİ SALONDAN GÖRÜNÜŞ

Şekil 4.127 Çorum Binevler Konut Sitesi, V Konut Tipolojisi, Çok Gayeli Salondan Görünüş¹⁷⁷

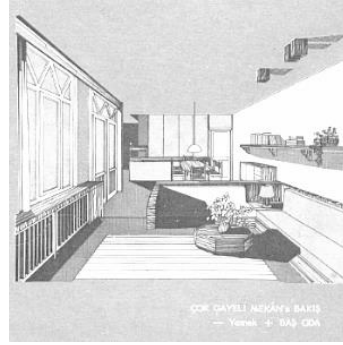
¹⁷⁶ Çorum Binevler Konut Sitesine dair çizimler ve uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşen / alt kriterleri aktarmak adına oluşturulan diyagramlar tezi hazırlayan araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

¹⁷⁷ İç Mekân Görselleri, Çorum Binevler Konut Projesi Tanıtım Broşüründen alınmıştır.

L tipolojisinde de aynı şekilde giriş bölümünden doğrudan erişilen ‘Çok Gayeli Mekân’ın ‘Açık Plan’ kurgusu ile tasarlandığı görülmektedir.

L Tipi Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı

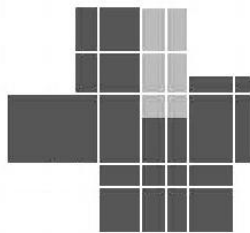
Şekil 4.128 Çorum Binevler Konut Sitesi, L Konut Tipolojisi, Zemin Kat Planı ve Çok Gayeli Salondan Görünüş

- **Basit Plan/ Form Yaklaşımı**

Şekil 4.129 Çorum Binevler Konut Sitesi, Bina Formunun Cephesinden Okunan Geometrik ‘Basitliği’ ve Okunaklılığı

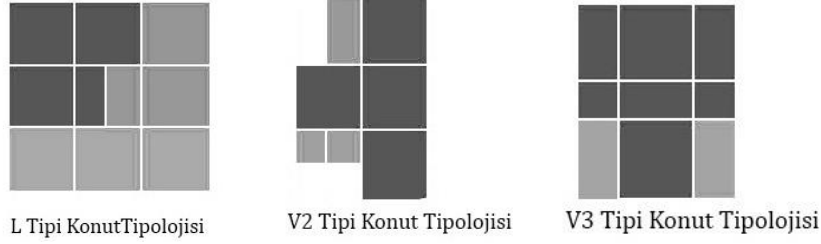
Çorum Binevler projesinde konut birimleri, kentsel ölçekte ‘Doku Yapı’ yaklaşımı dâhilinde, alanın 4.20 metrelik ızgara sisteme göre bölünmesi ile modüler bir kurguda tasarlanmıştır. Bu modüllere oturan 2.10 m, 4.20 m ve katları şeklinde gelişen ölçüler ile oda ve bahçe boyutları belirlenmiştir. Bu yaklaşım sonucu, kare ve dikdörtgenlerden oluşan konut birimlerinin yerleşimlerinde oranlı geri çekilmelerle üçgen iç bahçeler yaratan oldukça basit ve bu anlamda bireyler tarafından yorumlanabilmeye açık, anlaşılır ve okunaklı bir düzen oluşmuştur.

Y Tipi Apartman Tipolojisi

T Tipi Konut Tipolojisi

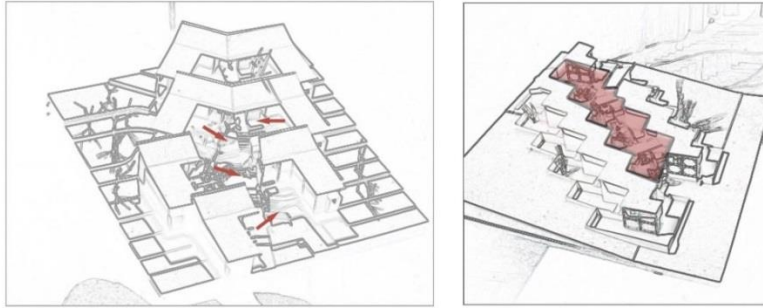
Şekil 4.130 Çorum Binevler Konut Sitesi, Modüler Sistem İle Basit Plan ve Form Yaklaşımı

Konut blokları, yaya ve araç trafiğini birbirinden ayıracak ve güzel dış mekânlar sağlayacak biçimde yanyana diziliyor. Bu diziliş bazen çizgisel, birbirine paralel, bazen de aralarında üçgen alanlar yaratacak şekilde diagonal bloklardan oluşuyor. (Çinici & Çinici, 1996)

- **Etkileşimi Arttıran Açıklık Tasarımı**

Çorum Binevler projesinde, yerleşim kurgusunun müstakil konutlarda; geleneksel sisteme paralel olarak, insan etkileşimini ve komşuluk ilişkilerini arttıracak şekilde düzenlendiği söylenebilir. Giriş bölümlerinde tasarlanan açık alanlar ve bahçe kurguları ile bu ilişkisellik sağlanmıştır.

Örneğin L tipolojisinin genel yerleşim planında iç avlulu bir sistem geliştirildiği ve bu sayede etkileşimin arttığı görülmektedir.

Şekil 4.131 Çorum Binevler Konut Sitesi, L Tipolojisinin Genel Yerleşim Planı- İç Avlulu Düzenleme

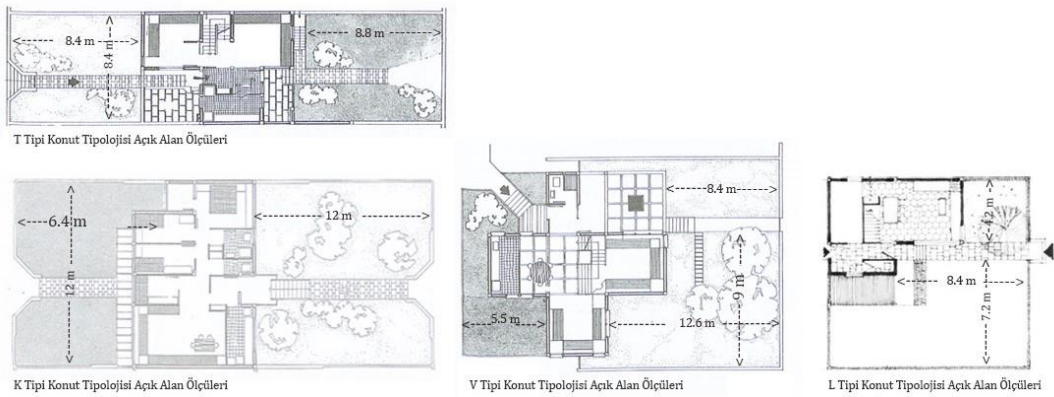
Y tipi apartman tipolojisinde ise, yapının iç avlulu bir şekilde kurgulandığı, bina çeperlerinde tasarlanan açık koridorlar ve köprü sistemi ile insan iletişim ve etkileşiminin arttırıldığı gözlemlenmektedir.

Şekil 4.132 Çorum Binevler Konut Sitesi, Y Tipi Apartman Tipolojisi- İç Avlulu Açık Koridorlu Sistem

- **Geniş Alan (Excess Space) Yaklaşımı**

Çorum Binevler projesi, o dönemde gelişen konut ihtiyacını çözmeye yönelik gerçekleştirilmiş bir projedir. Yapılış amacına uygun olarak, ölçü ve boyutlarının genel olarak sosyal konut ölçeğinde olduğu ifade edilebilir. Ancak geleneksel sisteme de uygun olarak süreç içinde gelişebilirliği düşünülmüş ve bu anlamda yarı açık (hayat, taşlık, çatı terası gibi) alanlar kurgulanmıştır. Bununla birlikte açık alan ve atrium ölçülerinin oldukça geniş bırakıldığı söylenebilmektedir.

Şekil 4.133 Çorum Binevler Konut Sitesi, Açık Alan Ölçüleri

- **Fazla Alan/ Ek Alan Yaklaşımı**

İç Sirkülasyon Alanının Genişliği

Konutların plan kurguları incelendiğinde, iç sirkülasyon alanlarının minimumda tutulduğu, bu alanların açık plan yaklaşımı ile birlikte oda bölümleri ile geçişli bir halde kurgulandığı söylenebilmektedir. Ancak V tipolojisinin üst kat planında, koridorun sofa olarak genişletildiği bir düzen söz konusudur. Modüler yaklaşımın da bir sonucu olarak, 2.10 m olan bu genişlik, depolama birimlerinin eklenmesine ya da farklı düzenlemelere izin verebilmektedir.

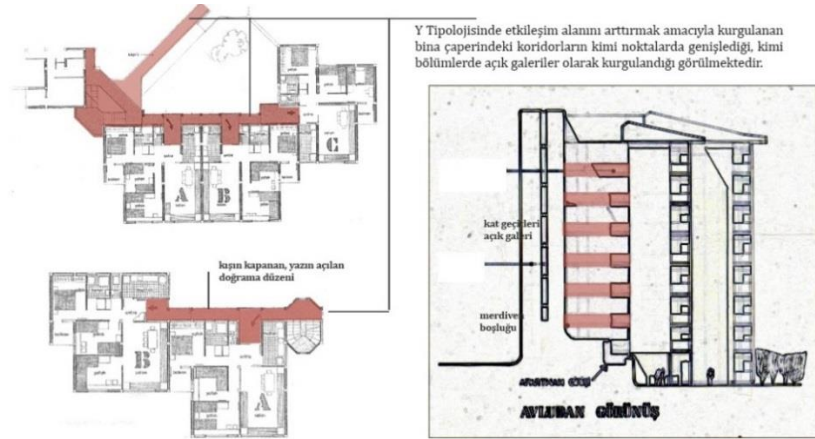

V1 Tipi Konut Tipolojisi Kat Planı

Şekil 4.134 Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Tipi Konut Projesi 1. Kat Planı- İç Sirkülasyon Alanı

Dış Sirkülasyon Alanının Genişliği

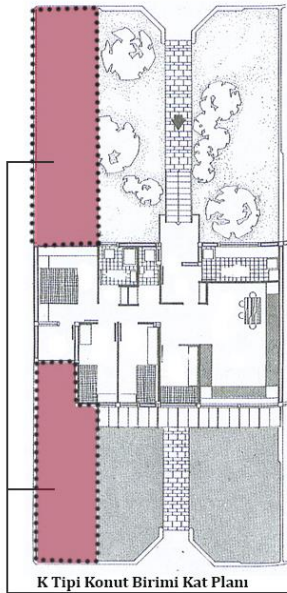
Müstakil konut tipolojilerinde ortak dış sirkülasyon alanlarından söz edilememektedir. Ancak apartman tipolojisi olarak geliştirilen Y tipi plan tasarımlarında, etkileşim alanını arttırmak amacıyla bina çeperlerinde koridorların kurgulandığından önceki başlıklarda bahsedilmiştir. Bu alanların kimi noktalarda genişlediği kimi noktalarda açık galeriler olarak düzenlendiği görülmektedir. Açıklığın arttığı noktalarda farklı işlevsel kurgulara göre düzenlenebilme olanağından bahsedilebilmektedir.

Şekil 4.135 Çorum Binevler Konut Sitesi, Y Apartman Tipolojisi Dış Sirkülasyon Alanı

Depolama Alanı Sağlama

Bu projede başlangıç tasarımında ek alan olarak depolama birimleri inşa edilmemiştir ancak konut yerleşimi/ açık alan düzeni ve boyutları ile süreç içinde eklenebileceği düşünülmüştür. Günümüzde özellikle K Tipi Konutların açık alanlarında depo birimlerinin eklenmiş olduğu görülmektedir.

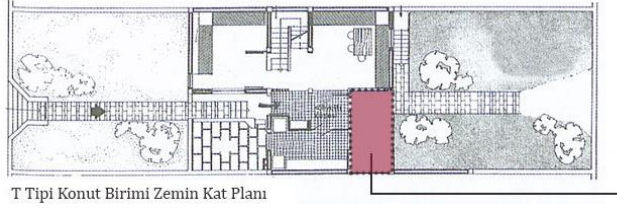

Günümüzde K tipi konut biriminde, bahçenin bir bölümünde depo ve kömürlük işlevine cevap verebilecek ek bir birimin ilave edildiği gözlemlenmektedir.

Şekil 4.136 Çorum Binevler Konut Sitesi, K Tipi Konut Birimi- Eklene Depo Birimleri

T tipi konut biriminin genel yapı formu ve alana yerleşimi, süreç içinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda, bir bölümün yapıya bitişik olarak genişletilerek depo birimi olarak işlevlendirilmesine izin vermektedir.

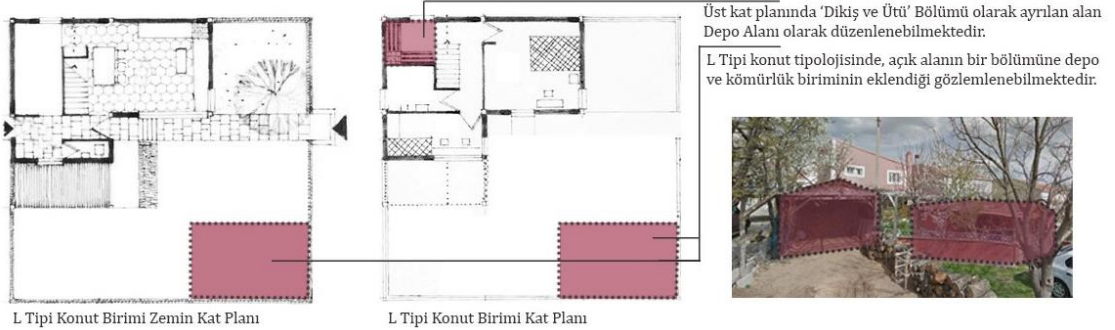
T tipi konut biriminin açık alana yerleşimi ve genel yapı formu, süreç içinde bir bölümün yapıya bitişik olarak genişletilerek depo birimi olarak işlevlendirilmesine izin vermektedir.

Şekil 4.137 Çorum Binevler Konut Sitesi, T Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı, Ek Depo Alanı

Şekil 4.138 Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipolojisinde Konut Birimine Eklenen Depo Birimine Dair Örnekler

L tipolojisinde K tipolojisinde olduğu kadar yoğun olmasa da kimi birimlerde açık alana depo ve kömürlük birimlerinin eklendiği görülmektedir. Konut biriminde ise üst kat planında 'Dikiş ve Ütü' Bölümü olarak ayrılan alanın depo alanı olarak düzenlenebildiği görülmektedir.

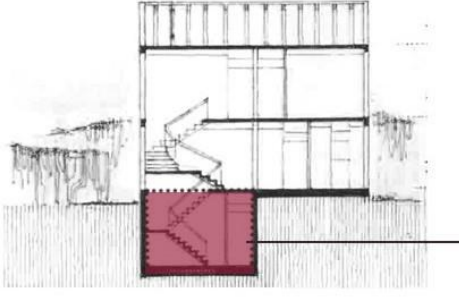

Üst kat planında 'Dikiş ve Ütü' Bölümü olarak ayrılan alan Depo Alanı olarak düzenlenebilmektedir.

L Tipi konut tipolojisinde, açık alanın bir bölümüne depo ve kömürlük biriminin eklendiği gözlemlenebilmektedir.

Şekil 4.139 Çorum Binevler Konut Sitesi, L Tipi Konut Birimi İçinde ve Dışında Sağlanan Ek Depo Alanları

Müstakil konut tipolojilerinde planlama aşamasında bireyler ile yapılan görüşmelerde tercih ve ihtiyaç durumuna göre eklenen, bodrum katta düzenlenen 'Haymalık' bölümü; depolama alanı, pekmezlik, çamaşır alanı gibi işlevlere göre düzenlenebilmektedir.

Farklı konut tipolojilerine tercih ve ihtiyaç doğrultusunda planlama aşamasında eklenebilen 'Haymalık' bölümü olarak ifade edilen bodrum katta düzenlenen alan, depo birimi, pekmezlik, çamaşır alanı gibi işlevlere göre düzenlenebilmektedir.

Şekil 4.140 Çorum Binevler Konut Sitesi, Müstakil Konut Birimlerinde Sağlanan Haymalık Bölümü

4.3.2.2. Binevler Konutlarında Kendileme Yaklaşımları

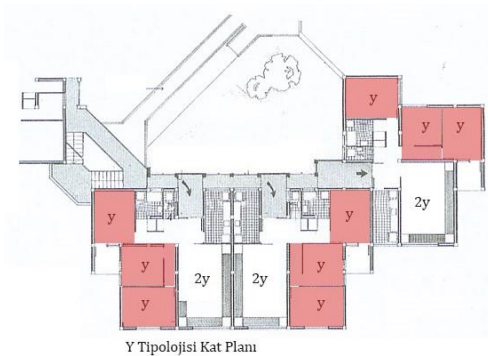
- Standart Oda Boyutları Yaklaşımı

Binevler projesinde yapıların plan kurguları modüler sisteme göre geliştirilmiştir. Müstakil konut tipolojilerinde, oda boyutlarının; $2.10 \times 4.20 = x$ veya $4.20 \times 4.20 = 2x$ alan olarak kurgulandığı görülmektedir. Mutfak, banyo ve yatak odası bölümleri genellikle x alan kadar olmakta, çok gayeli mekân, baş oda ve ebeveyn yatak odası olarak düzenlenen bölümler $2x$ kadar alan kaplamaktadır. Belirli bir işleve göre etiketlenmemiş oda kurgusu, bina kullanımını bireyin yorumuna açmaktadır.

Şekil 4.141 Çorum Binevler Konut Sitesi, Müstakil Konut Birimlerinde Modüler Oda Boyutları

Y apartman tipolojisinde de farklı boyut ve ölçüler ile aynı yaklaşım gözlemlenmektedir.

Şekil 4.142 Çorum Binevler Konut Sitesi, Apartman Tipolojisinde Modüler Oda Boyutları

- **Bireyin Sürece Dâhil Edilmesi Yaklaşımı**

Binevler, bir kentin planlamasında vazgeçilmez unsur insanın nasıl her aşamada devreye girdiğini gösteren güzel bir örnek. Kent ile insanı birbirine yaklaştırıyor. (Çinici & Çinici, 1996)

Çorum Binevler projesi, anonim kullanıcılar için tektipleştirilmiş beton yığınlarına karşı tepkilerin geliştiği ve bu amaçla kooperatifleşme yolu ile bireylerin tasarıma dâhil edilerek ortak kararların alınıp üretiminin gerçekleştirildiği bir projedir.

Türkiye'nin çok partili demokratik rejimi benimsemesinden sonra gelişen çoğulcu ortamlarla birlikte konut üretiminde yaşanan deneyimlerde öne çıkan kooperatifleşme örneklerinden biri olarak Çorum Binevler Projesi de, ülkedeki muadilleri gibi mimari üretim sürecinde çeşitli aktörlerle birlikte biçimlendirilir. (Atay, Mimari Üretimde Süreç Odaklı Yaklaşımlar Altuğ-Behrüz Çinici Çorum Binevler Konutları, 2019)

Bu amaçla projenin tasarım aşamasından önce bölgeye ve bireylerin tercih ve ihtiyaçlarına yönelik tespitler için pek çok analizler yapılmış, anketler sunulmuş, üretime katılan tüm aktörler ile çeşitli atölyeler ve kurslar kapsamında bir araya gelinerek çeşitli tartışma platformlarında ortak kararlar alma yönünde çalışmalar geliştirilmiştir. Tüm bu çalışmalar bölgenin fiziksel, sosyal, kültürel, tarihi ve ekonomik durumunun yanında bireylere dair sosyo-kültürel ve sosyoekonomik yapının tespitine yönelik olmuştur.

Çorum Binevler bir başarıyı simgeliyor, Anadolu'da halkla beraber ve onları aydınlatarak neler yapılabileceğini gösteriyor. (Özgüner, 1996)

Bireylere sunulan anketin açıklamasında, standardize edilmiş konut üretimi yerine, her bireyin tercihlerine ve yaşantısına uygun bir yaşama birimi üretebilmeye yönelik ortak bir karar alabilme hassasiyeti okunmaktadır:

Şüphesiz ki, en önemli sorunlardan biri, her aileye yapacağımız konutların, o aile yaşantısı ve mali olanaklarına en uygun olmasıdır... Bu büyük proje çalışmasında bütün arzumuz, gerek anketlerle gerek zaman zaman yapılacak toplantılarla sizleri çok iyi tanımaktır. Tüm arzularınıza ve günümüz modern toplum yaşantısının gereklerine en uygun ananelerimize de bağlı kalarak arzu ve tahayyül ettiğiniz şehir ve yapı sorununu ancak sizlerin de bize göstereceğiniz ilgi ile öğrenecek ve çözümlenebileceğiz. (Çinici & Çinici, 1996)

Sunulan ankette ise, bireylerin tercihleri, olası mekansal ihtiyaçları ve yaşantılarına yönelik veriler elde edebilmek amaçlanmıştır. Bu veriler ile hem bölgeye dair ortak bir sosyoekonomik ve sosyokültürel yapının tespitine varılmak amaçlanmıştır hem de

aile ve birey ölçeğinde tercih ve yaşantı analizleri yapılarak mekansal kurgunun bu doğrultuda geliştirilebilmesi düşünülmüştür.

BİNEVLER ANKETİ

(A) Aile fertleri ile ilgili genel sorular

1. Kooperatif üyesinin, yaşı, tahsili, mesleği
2. Beraber oturmakta olduğunuz aile fertlerinin akrabalık derecesi, yaşı, tahsili, mesleği
3. Ailenin aylık toplam geliri nedir?
4. Aile reisinin memleketi? Çorum il merkezi, Çorum ilçe ve köyleri, başka iller

(B) Şu anda oturmakta olduğunuz ev ile ilgili sorular

1. Oturduğunuz evin, sahibi misiniz, kiracısı mısınız
2. Kiracı iseniz aylık kira miktarınız nedir?
3. Ev sahibi iseniz ne zaman sahip oldunuz? Kaça mal oldu?
4. Oturduğunuz evde kaç odanız var? Yeterli midir?
5. Isınmak için ne kullanırsınız? Odun sobası, kömür sobası, kalorifer, gaz sobası, diğer?
6. Yemek pişirmek için ne kullanırsınız? Gazocağı, maltız - ocak, tüpgaz, diğer?
7. Evinizin bahçesi var mı?
8. Bahçenizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
9. Bahçeniz müstakil mi, yoksa diğer ailelerle ortak mı kullanıyorsunuz?
10. Apartman tipi evde mi, müstakil evde mi oturuyorsunuz?
11. Apartman tipi ise kaç aile oturmaktadır?
12. Hangi semtte oturuyorsunuz?
13. Oturduğunuz ev sizce yeterli mi?
14. Yeterli değilse sizce en önemli eksiklikler nelerdir?

(C) Sosyal yaşayışınızla ilgili sorular

1. Gece ve gündüz boş vakitlerinizi nasıl değerlendirirsiniz? Özel meraklarınız var mıdır? Varsa

nelerdir?

2. Spor yapıyor musunuz? Yapıyorsanız hangi sporları yapıyorsunuz?
3. İmkânınız ve vaktiniz olsa idi, hangi sporları yapmak isterdiniz?
4. Yıllık tatil süreniz ne kadardır? Nasıl değerlendirirsiniz?
5. Hangi tip eğlence yerlerini tercih edersiniz?
6. Çocuklarınız çoğunlukla nerede oynuyor? En çok hangi oyunları oynuyor?
7. En çok hangi mesire yerlerine gidersiniz?
8. Yakın gördüğünüz komşuların sayısı kaçtır?
9. Evinize yılda kaç kişi yatılı misafir gelir?

(D) Ekonomik durumunuzla ilgili sorular

1. Günlük alışverişlerinizi nereden sağlıyorsunuz? Semt bakkalı, şehir merkezi, diğer?
2. Haftalık alışverişinizi nereden yaparsınız?
3. Toptan alışveriş yapar mısınız? Yaparsanız nereden?
4. Halen herhangi bir mal için taksit ödüyor musunuz? Eğer ödüyorsanız ne için, ayda ne kadar ödüyorsunuz?
5. Kredi alma durumunda mısınız? Hangi kurumlardan? Banka, Sosyal Sigortalar Kurumu, diğer?
6. Gayrimenkulünüz var mı? Dükkan, arsa, ev, diğer (açıklayınız)?
7. Ulaşım araçlarından aşağıdakilerden hangisine sahipsiniz? Özel oto, kamyon, otobüs, minibüs, triportör, bisiklet, motosiklet, at arabası, traktör?

(E) Ev tipleri ve Cazip Bölge Planlaması ile ilgili genel istekleriniz

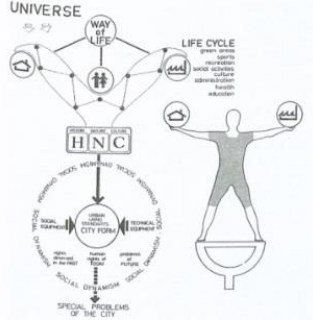
(F) Çorum şehri ile ilgili genel istekleriniz ve sizce şehrinizin en önemli eksiklikleri

Şekil 4.143 Çorum Binevler Konut Sitesi, Bireylere Sunulan Anket Çalışması ¹⁷⁸

Yapılan analiz ve anketler sonucunda, bekarlar ve çocuksuz aileler için çok katlı apartman tipolojisi geliştirilmiştir. Anketlerde aile yapısının tek kişiden beş çocuklu aileye kadar değiştiği saptanmıştır. Ailelerin tercih ve gereksinimlerini karşılamak üzere, müstakil villalar, altı üstlü ikiz evler, sıra halinde konutlar, dört beş katlı apartmanlar gibi farklı tipolojilerde yapılar sunulmuştur. Bu yapıların tasarımları süreç içinde değişebilmeye izin verecek şekilde geliştirilmiştir.

Binevler projesini kâğıt üzerinde tasarlamaya geçmeden önce toplumsal yapı detaylı bir şekilde incelenmiş ve bir aile ocağının gerçek yaşam şartlarında üyelerin ayda ödeyebilecekleri taksit durumundan, yaş gruplarına, aile büyüklerine kadar çeşitli özellikler saptanarak sonuçların bilgisayarda değerlendirilmesiyle sentezlere ulaşılmıştır. Kentin toplumsal yapısı böylece belirlenmiştir. (Çinici & Çinici, 1996)

¹⁷⁸ Ankete, Altuğ- Behruz Çinici'nin ' Çorum Binevler: Gerçekleşen Bir Ütopya' (Derleyen: Ahmet Turan Altner) kitabından erişilmiştir.

Şekil 4.144 Çorum Binevler Konut Sitesi, Bireyi Ön Plana Alan Tasarım Yaklaşımı¹⁷⁹

Yukarıdaki grafik anlatımda amaç, insan-iş-konut dengesinin kurulduğu bir üretken kentsel ortamın sağlanmasıyla tarihsel yerleşmelerin beşiği olmuş bir yörede ‘mutlu Anadolu insanı’ nın yaratılmasıydı.

- **Kimlik / Kendileme Derecesi**

Behruz Çinici, sahip olduğu yöresel mimarlık anlayışının etkisiyle, tasarım aşamasında öncelikle bölge kimliğini ve bölge insanının sosyokültürel yapısını okuma ve anlama yoluna gitmiştir. Bir önceki başlıkta bahsedilen çalışmalar ile birlikte bu amaçla yaptığı çalışmalardan bir diğeri de, çevre köylerin mevcut sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını araştırmak olmuştur. Bu çalışmadan, bölge halkının geçim kaynağı, toprak sahipliği durumu, yıllık gelirler gibi veriler elde edilirken yaşam biçimi ve beklentilere yönelik de girdiler elde edilmiş ve Binevler projesine yansıtılmıştır. Geleneksel dönemde sıklıkla kullanılan taht, hayat, haymalık gibi mekânlara plan kurgusunda yer verilmiştir.

Şekil 4.145 Behruz Çinici'nin bölge araştırmaları sonucu tasarım aşamasından önce yaptığı eskiz çizim çalışmaları¹⁸⁰

Çinicilerin bu bölgeye ilişkin kültürel kodları okuyabilme, anlamlandırma ve bunu mimari üretime katabilme becerisi, projede bölge halkının yaşam biçimine uygun birbirinden farklı birimlerin çözülmesi biçiminde tezahür eder. (Atay, Mimari Üretimde Süreç Odaklı Yaklaşımlar Altuğ-Behruz Çinici Çorum Binevler Konutları, 2019)

¹⁷⁹ Grafik anlatım, Altuğ- Behruz Çinici'nin ' Çorum Binevler: Gerçekleşen Bir Ütopya' (Derleyen: Ahmet Turan Altınar) kitabından alınmıştır.

¹⁸⁰ Görsellere, Salt Araştırma Behruz Çinici Arşivinden erişilmiştir. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/69814>

Binevler projesinin tanıtımı amacıyla yapıldığı dönemde hazırlanan broşürde, yöresel mimari anlayışın etkisi şu şekilde aktarılmaktadır:

Yöresel kullanışların geniş ölçüde faydalandığı mimari yaklaşım, milli özellikli mekânlar içinde bir yaşantı. Geleneksel avlular, haymalık, hayat bölümleri, taht-seki motifleriyle süslenmiş bahçeler..

Şekil 4.146 Çorum Binevler Konut Sitesi Tanıtım Broşüründen Bir Aktarım ¹⁸¹

Behruz Çinici, bölgesel kimlik ve bölge insanının yaşantısına yönelik tercih ve ihtiyaçları barınma birimlerine yansıtma durumunu sadece tasarım aşamasında kullanma yoluna gitmemiş; süreç içinde birey ile birlikte yaşama biriminin de dönüştürülebilirliğinin sağlandığı bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamıştır. Yapıldığı tarihten günümüze konutların değişim durumları incelendiğinde bu amacına ulaşabildiği, birimlerin bireylerinin ihtiyaçlarına ve kimliklerine göre değiştirildiği görülmektedir.

Şekil 4.147 Çorum Binevler Konut Sitesi, Yapım Aşamasından Sonra Çekilen Fotoğraflar

Şekil 4.148 Çorum Binevler Konut Sitesi, Günümüzde Çekilen Fotoğraflar (Fotoğraflar: Güldehan Atay)

Binevler konutlarının bugünkü durumu incelendiğinde, kullanıcıların yaşam biçimlerine bağlı olarak değiştirilebilmesi öngörülen, sürecin halk ile birlikte yürütüldüğü böylelikle sahibiyet ve aidiyet duygularının oluşturulduğu bir planlamaya sahip olduğu gözlemlenir. (Atay, Mimari Üretimde Süreç Odaklı Yaklaşımlar Altuğ-Behruz Çinici Çorum Binevler Konutları, 2019)

¹⁸¹ Tanıtım Broşürüne Salt Araştırma, Altuğ& Behruz Çinici Arşivinden erişilebilmektedir.

- **Bireyin Yorumu İle Tamamlanan Mekan**

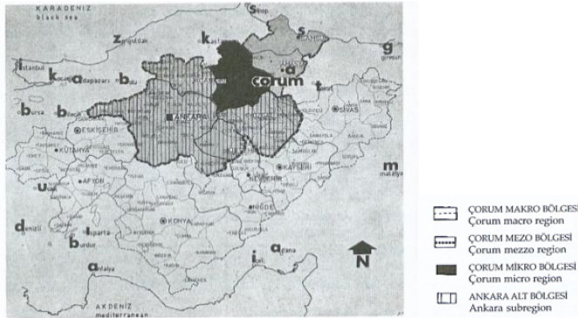
Tasarımın açık plan ve basit form yaklaşımı ile geliştirilmiş olması, geleneksel sistemde de farklı bireysel yorumlara ve süreç içinde gelişebilmeye olanak tanımış; hayat, taşlık gibi yarı açık alan kurguları, yaşama birimlerinin süreç içinde bireysel yorum ve ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenebilirliğini sağlamıştır. Bodrum katta sağlanan ‘Haymalık’ bölümü ve çatı katında kurgulanan ‘Meyve Serme Alanı’ da benzer yaklaşım ile kurgulanmış, süreç içinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda farklı işlevsel birimler ile yüklenebilmişlerdir. Kentsel ölçekte doku yapı yaklaşımının etkisiyle, modüler birimler olarak kurgulanan yaşama birimlerinin oda ölçülerinin standartlaşması da kullanım kararlarının bireyin yorumuna bırakılması yaklaşımını desteklemiştir.

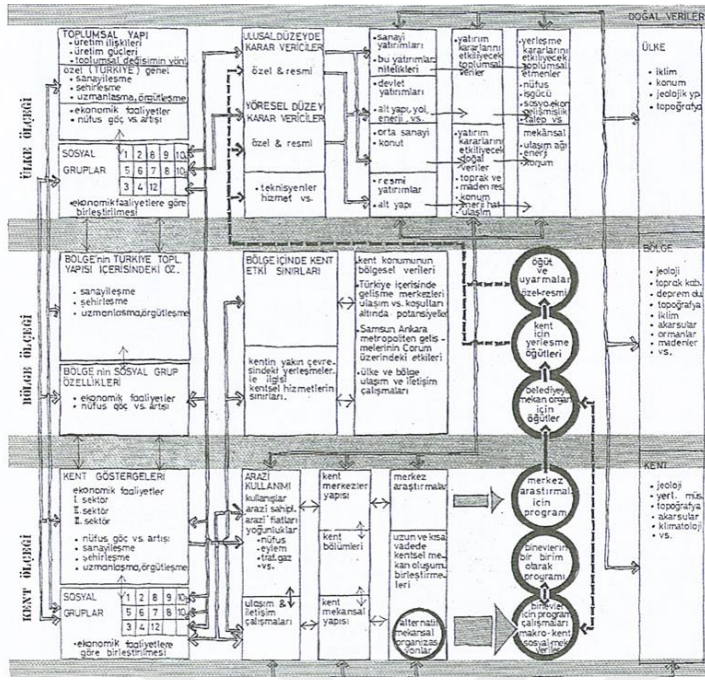
Şekil 4.149 Çorum Binevler Konut Sitesi, Bireysel Yorumlar ile Farklılaşan Konut Birimleri

- **Toplumsal/ Bireysel Karar Ayrımı**

Altuğ & Behruz Çinici Binevler projesinin temelini, Çorum ile ilgili makro, mezo ve mikro ölçeklerdeki çalışmaları üzerine kurmuşlardır. Bu sayede üst ölçekte bölgesel sınırlar belirlenmiştir.

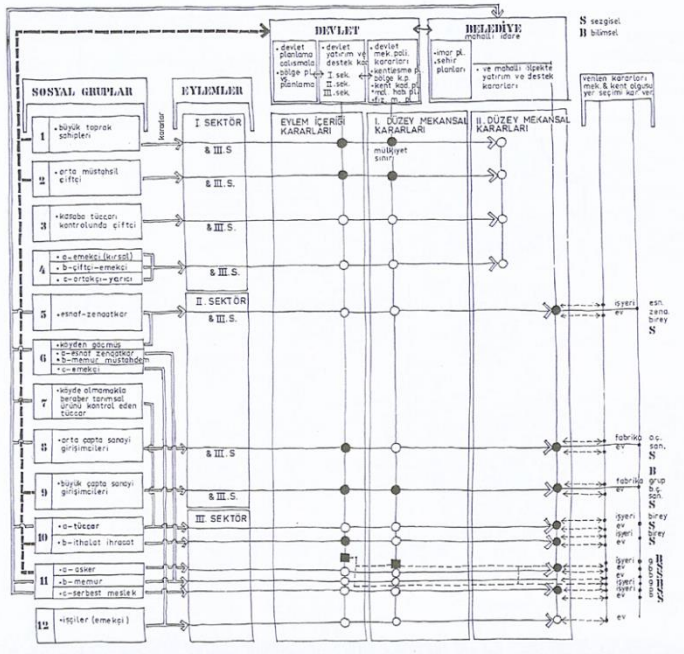

Şekil 4.150 Çorum, Makro, Mezo, Mikro Bölgeler

Şekil 4.151 Çorum Binevler Projesi İçin Geliştirilen Karar Çevresi Analizleri

Proje sürecinin çok aktörlü yapısının doğurabileceği karmaşayı yönetebilmek amacıyla yapılan analizlerden biri de 'Karar Çevresi Analizleri' olmuştur. Bu analizlerde üretim sürecine katılanlar 12 sosyal gruba ayrılarak, her bir grubun karar sınırları önceden belirlenmiştir.

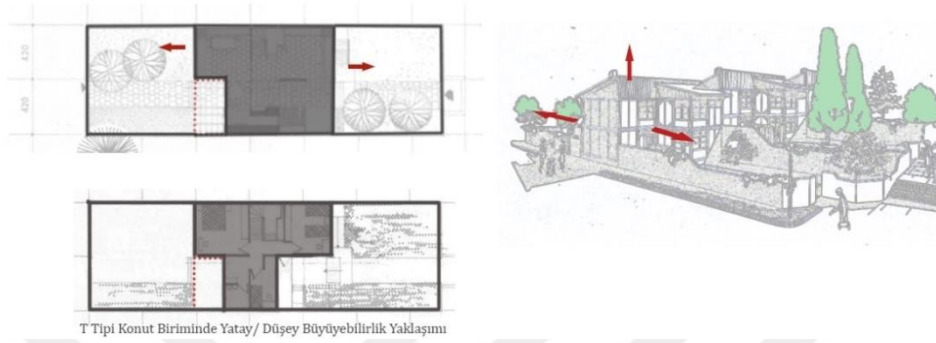

Şekil 4.152 Çorum Binevler Projesi İçin Geliştirilen Karar Çevresi Analizleri- Sosyal Gruplar

4.3.2.3 Binevler Konutlarında Eklemlenme Yaklaşımları

- **Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı**

Projenin yapılma amacı ve plan kurgularına bakıldığında, başlangıç tasarımının sosyal konut ölçeğinde planlandığı ancak süreç içinde genişleyebilirliğini sağlayacak yarı açık ve açık alanların düşünüldüğü görülmektedir.

Şekil 4.153 Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı Genel Diyagramlar

Müstakil konut tipolojilerinin günümüzdeki durumu incelendiğinde sağlanan yarı açık alanlardan taht/ taşlık, hayat gibi birimlerin kapatılarak yatay genişlemenin; çatı terasının kapatılarak dikey yönde büyüyebilirliğin sağlanabildiği görülmektedir. Zamanla oluşan mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda, yapı yatay olarak açık alana doğru da genişletilebilmektedir.

T Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı

T tipi konut birimlerinde, konutların günümüzdeki durumları incelendiğinde ve cephe okuması yapıldığında, genellikle yatayda gerçekleşen büyümenin, zemin katta mutfak alanının genişlemesiyle, yapıda sağlanan T biçimindeki formun arka cephede olan girintisinin, 'Çok Gayeli Mekân' ile aynı seviyede bitecek biçimde doldurulması ile gerçekleştiği görülmektedir. Aynı büyümenin, bu bölümün üst katında da sağlanabildiği görülmektedir. Süreç içinde oluşan mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda burada yaşayan bireyler tarafından gerçekleştirilebilen bu eklemlenebilirliğin, tasarım aşamasında bırakılan açık / yarı açık mekânlar ve yapı formu ile mimar tarafından niteliksel olarak sağlandığı ve öngörüldüğü ifade edilebilir.

Şekil 4.154 Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları-1

Şekil 4.155 Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları-2

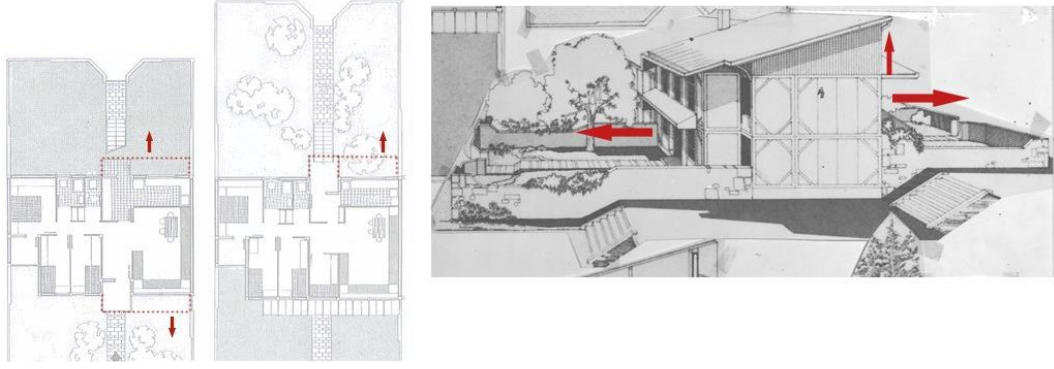
Şekil 4.156 Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları-3

Şekil 4.157 Çorum Binevler Konut Sitesi, T Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları-4

K Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı

K tipi konut biriminde ise, genellikle büyüyebilirliğin zemin katta giriş bölümünü de dahil edecek şekilde, ‘Çok Gayeli Mekan’ olarak ifade edilen bölümün bahçe alanına doğru genişletilmesi ile gerçekleştiği görülmektedir. Üst katta ise yine giriş bölümünü dahil edecek şekilde mutfak alanının genişletilmesi ile büyüyebilirliğin sağlandığı görülmektedir.

Şekil 4.158 Çorum Binevler Konut Sitesi, K Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları Genel Diyagram

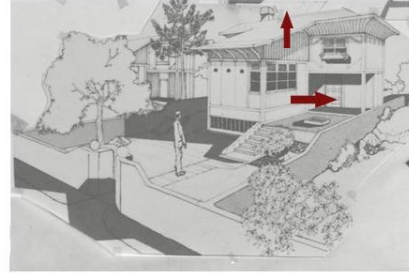
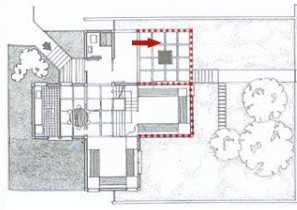
Üst katta bulunan yaşama biriminde ‘Çok Gayeli Mekân’ olarak kurgulanan alanın da genişletilebilmesi, alt kattaki birimin genişletilmesine bağlı olarak mümkün olabilmektedir. Aşağıdaki görselde buna dair bir örnek görülebilmektedir.

Şekil 4.159 Çorum Binevler Konut Sitesi, K Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları

V1 Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı

V1 tipi konut birimlerinde, konutların günümüzdeki durumları cephe okumaları yardımıyla irdelendiğinde, genellikle zemin katta taht bölümünün yaşama alanına dâhil edildiği ve ‘Çok Gayeli Mekân’ olarak ifade edilen alanın genişletildiği görülmektedir. Üst katta ise, yine aynı bölümde genişleme sağlanabildiği gibi görülmektedir.

V1 Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı

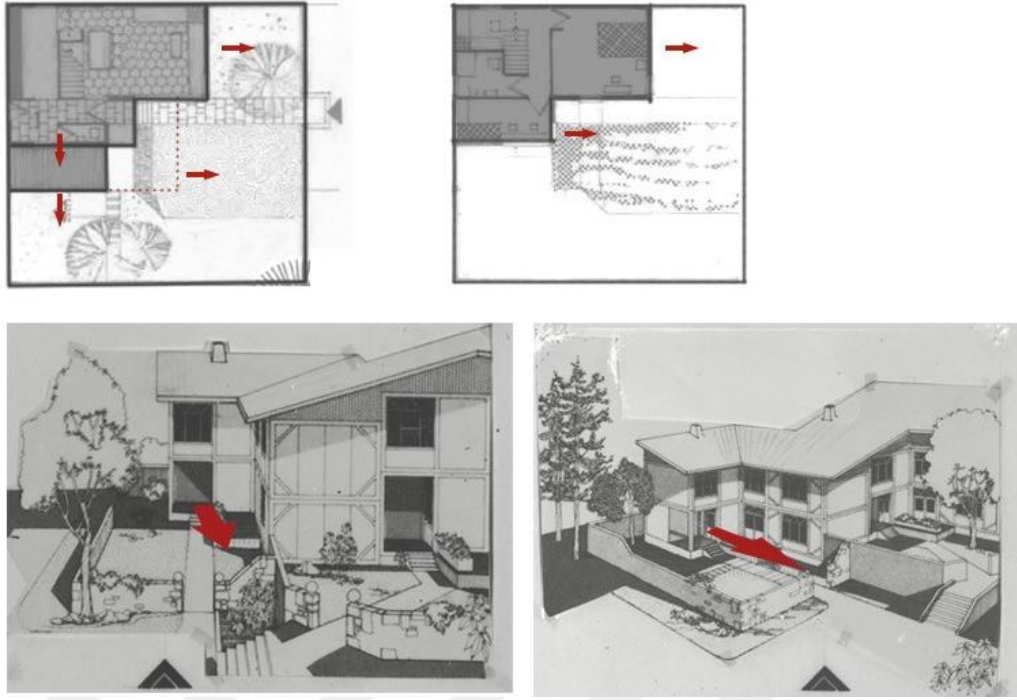
Şekil 4.160 Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları Genel Diyagram

Şekil 4.161 Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları

L Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı

L tipi konut biriminde de genellikle eklemelenmenin zemin katta giriş bölümünü de dâhil edecek şekilde, 'Hayat' bölümünün kapatılması ve bahçe alanına doğru genişletilmesi şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Şekil 4.162 Çorum Binevler Konut Sitesi, L Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları Genel Diyagram

Şekil 4.163 Çorum Binevler Konut Sitesi, L Tipi Konut Biriminde Yatay ve Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımları

- **Konut Birimi İçinde Genişlemenin Sağlanması**

Yatay ve düşey büyüyebilirlik yaklaşımları ile birlikte, yapının plan kurgusunda sağlanan, taht, hayat gibi yarı açık alanların da kapatılarak yaşama alanına dâhil edildiği görülmekte, bu sayede ‘Çok Gayeli Mekân’ olarak ifade edilen alanın genişletilebildiği söylenebilmektedir. Aynı zamanda çatıda sağlanan ‘Meyve Serme Alanı’nın kapatılarak yaşama alanına dâhil edildiği ve yeniden düzenlenebildiği,

yapılan cephe okumalarından anlaşılabilir. Benzer şekilde düşeyde, bodrum katta düzenlenen ‘Haymalık’ bölümünün de farklı işlevsel programda düzenlenmesiyle dairenin alanına katılabilmesi mümkün olabilmektedir.

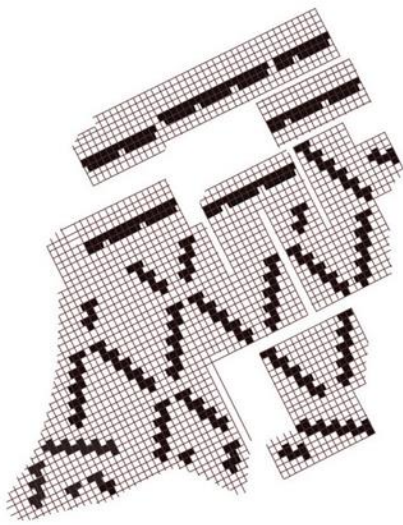

Şekil 4.164 Çorum Binevler Konut Sitesi, K Tipi Yaşama Birimi- Meyve Serme Alanının Yaşama Mekânı olarak düzenlenmesi

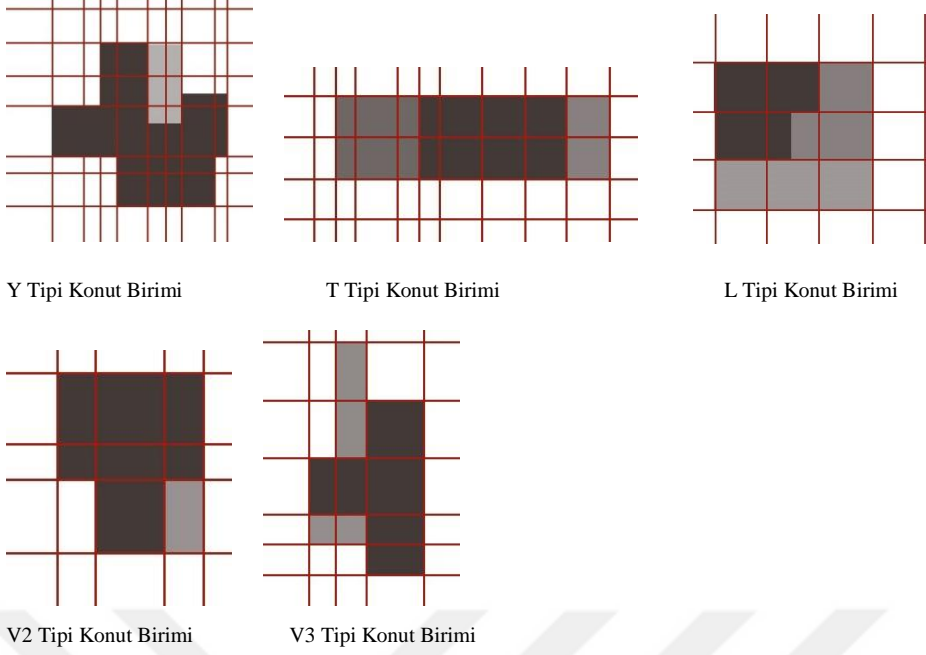
- **Modüler Sistem / Doku Yapı Yaklaşımı**

Modüler Sistem Kurgusu

Süreç içinde eklenilemeye olanak tanıyan doku yapı yaklaşımı için konut birimleri modüler bir ızgara sistem üzerinde kurgulanmıştır. 4.20 metrelik gridal sistem üzerinde yerleştirilen birimler ve açık alan kurguları, 2.10 m, 4.20 m, 8.40 m gibi modül biriminin ölçülerine göre boyutlandırılmıştır.

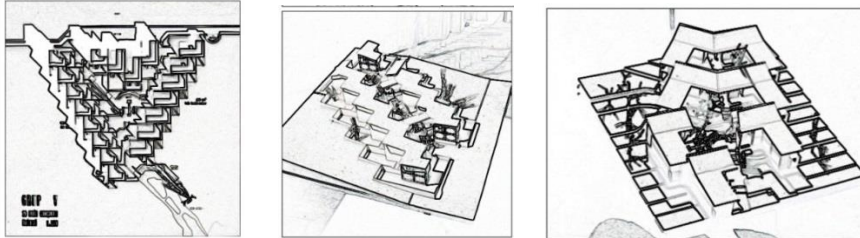

Şekil 4.165 Çorum Binevler Konut Sitesi, Kentsel Ölçekte Modüler Sistem, Doku Yapı Yaklaşımı

Şekil 4.166 Çorum Binevler Konut Sitesi, Konut Birimlerinde Modüler Yaklaşım Doku Yapı Yaklaşımı

Süreç içinde bireysel tercih ve ihtiyaçlara göre değişimin ve eklenilebilirliğin mümkün olduğu organik bir sistem üzerine geliştirdiği mimari anlayışının bir örneği olarak bu projesinde doku yapı yaklaşımını örneklediği görülmektedir.

Şekil 4.167 Doku yapının bir parçası olarak 'Cluster' Kümelenme Birimi (T ve L tipolojisine ait küme ölçeği)

Şekil 4.168 Çorum Binevler Konut Sitesi Vaziyet Planı, Doku Yapı Yaklaşımı

- **Zaman İçinde Gelişmeye İzin Veren Sistem**

Projenin mimarlarının amacı, geleneksel dönemin süreç içinde bireysel tercih ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmeye izin veren yaklaşımını, yapıldığı dönemin olanakları ile birlikte yeniden yorumlayarak sağlayabilmek olmuştur. Yapıldığı zamandan günümüze bir inceleme yapıldığında bu arayışın karşılık bulduğu rahatlıkla söylenebilir. Bireyler hem süreç içinde oluşan ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler yapabilmişler hem de yapılarını kendi kimlikleri doğrultusunda şekillendirebilmişlerdir.

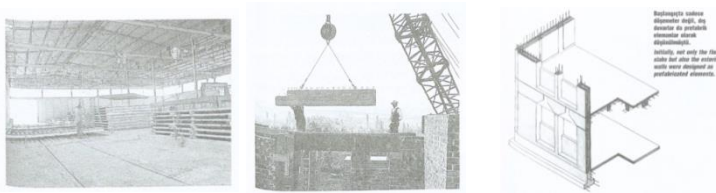

Şekil 4.169 Çorum Binevler Konut Sitesi, Zaman İçinde Gelişmeye İzin Veren Sistem

- **Standart Bileşenler / Prefabrike Sistem**

Binevler projesinin yapım aşamasında, hem kısa sürede daha çok konut üretebilmek hem de modüler bir kurguda tasarlandığı için prefabrike üretim yöntemi tercih edilmiş ve standart bileşenler kullanılmıştır. Bu amaçla Çorum’da prefabrike eleman üretimine yönelik bir fabrika da kurulmuştur.

Taşıyıcı duvarlar ve döşemeler standart elemanlar halinde prefabrike üretim yöntemi ile üretilmiş daha sonra arsada hazırlanmış temeller üzerine vinçlerle yerleştirilmiştir.

Şekil 4.170 Çorum Binevler Konut Sitesi için Prefabrike Eleman Üretimi İçin Kurulan Fabrika

Şekil 4.171 Çorum Binevler Konut Sitesi, Prefabrik Elemanların Vinçlerle Yerleştirilmesi

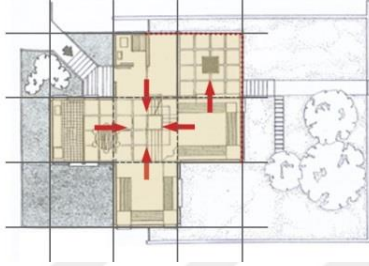
Şekil 4.172 Çorum Binevler Konut Sitesi, Prefabrike Elemanlarla Yapı Üretim Sistemi

3 bin aileyi barındıracak konutların süratle ve nitelikli yapılabilmesi için prefabrikasyona gidilmesi kararlaştırılıyor ve ilk aşamada sadece Çorum için değil, civardaki illere de hizmet edecek, günde üç beş ev kapasiteli bir ön döküm prefabrike elemanlar fabrikası kuruluyor. Konutların bütün strüktürel elemanları önceden fabrikada dökülüyor ve yerinde, mevcut temeller üzerine monte ediliyor. (Çinici & Çinici, 1996)

4.2.2.4 Binevler Konutlarında Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

- **Çok Değerlilik ‘ Polyvalance’**

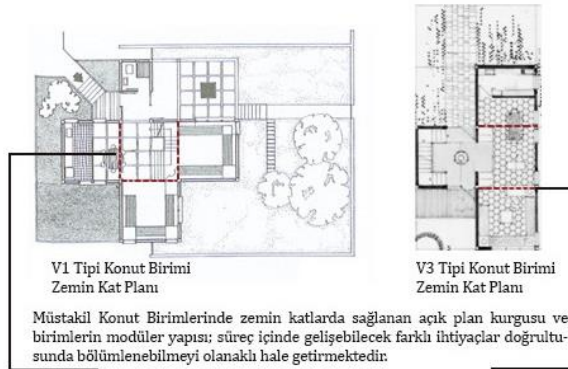
Loose Fit ve Açık plan yaklaşımının bir sonucu olarak, bireyin yorumuna açık modüler bir çerçeve sağlandığı, bu anlamda süreç içinde farklı düzenlemeler ile yeni mekânsal ihtiyaçların karşılanabildiği, farklı işlevlere göre dönüştürülebildiği ‘çoklu kullanıma’ izin veren bir yaklaşımın benimsenmiş olduğu söylenebilir. Özellikle zemin kat planlarında bölücü duvarların bulunmaması farklı bölümlerin birleştirilerek işlevsel gereklilik doğrultusunda düzenlenebilmesine olanak tanımaktadır. Bu anlamda geleneksel sistemde sıklıkla kullanılan ‘çoklu kullanıma’ izin veren açık bir alan sağlama anlayışının, mimarlığını yöresel / kültüralist bir çizgide ilerleten Behruz Çinici tarafından bu projede kullanıldığı ifade edilebilir.

Şekil 4.173 Çorum Binevler Konut Sitesi, V1 Tipi Konut Biriminin Olası Farklı Kurguları

- **Birleştirilebilir/ Bölünebilir Alan Yaklaşımı**

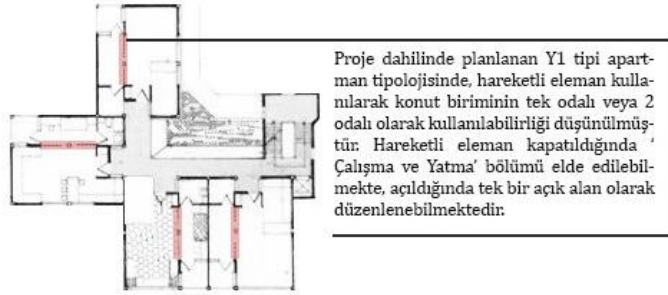
Müstakil konut birimlerinde zemin katlarda sağlanan açık plan kurgusu ve birimlerin modüler yapısı; süreç içinde gelişebilecek farklı ihtiyaçlar doğrultusunda bölümlenebilmeyi olanaklı hale getirmektedir. Apartman tipolojisinde ise, hareketli elemanların kullanılması, hacimlerin farklı mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda birleştirilip ayrılabilmesine olanak tanımaktadır.

Şekil 4.174 Çorum Binevler Konut Sitesi, Birleştirilebilir/ Bölünebilir Alan Yaklaşımı

- **Hareketli Elemanların Kullanımı**

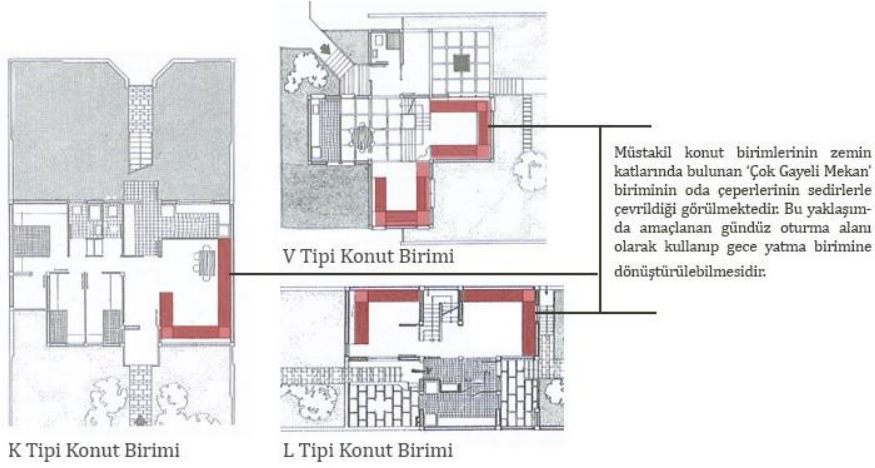
Bu yaklaşım ticari merkez etrafında konumlanan apartman tipolojisinde kullanılmıştır. Bu sayede dairelerin tek odalı veya iki odalı kullanılabilirliği sağlanmıştır. Hareketli eleman kapatıldığında, 'Çalışma ve Yatma' bölümü elde edilebilmekte, açıldığında tek bir açık alan olarak düzenlenebilmektedir.

Şekil 4.175 Çorum Binevler Konut Sitesi, Apartman Tipolojisinde Hareketli Elemanların Kullanımı

- **Katlanabilir Mobilyaların Kullanımı**

Müstakil konut birimlerinin zemin katlarında bulunan 'Çok Gayeli Mekân' bölümünün oda çeperlerinin sedirlerle çevrildiği görülmektedir. Bu yaklaşımda amaçlanan gündüz oturma alanı olarak kullanılıp gece yatma birimine dönüştürülebilmesidir.

Şekil 4.176 Çorum Binevler Konut Sitesi, Sedirlerle Çevrili 'Çok Gayeli Mekân'

DEĞERLENDİRME

Çorum Binevler Konut Sitesi'ni uyarlanabilirlik yaklaşımı ekseninde yorumlamadan önce Behruz Çinici'nin mimarlık yaklaşımına yönelik aktarılan bilgileri kısaca özetlemek gerekirse, öncelikle temeli kültüralist modele dayanan geleneksel bir yaklaşımı benimsediği ifade edilmelidir. Behruz Çinici, kültüralist modeli, 1960'larda modern ideolojinin evrensel anlayışı ile bireyi ve mekânı tektipleştirici durumunu eleştiren Team X grubunun yaklaşımları ekseninde yorumlamaktadır. Buna göre mimarlık yaklaşımının, insan birlikteliği/etkileşimi, çevre ile özdeşleşme/kimlik, plan kurgusunda çeşitlilik, yatayda gelişen doku yapı yaklaşımı gibi bireyi ve süreci ön plana alan bir anlayış ekseninde olduğu ifade edilebilir. Habraken'in Açık Yapı yaklaşımında savunduğu 'hiyerarşik düzeyler'e paralel bir düşünce ile, 'toplumsal-mekansal örgütlenme hiyerarşisi'ni yöresel mimarlık anlayışının bir girdisi olarak savunmaktadır. Yöresel mimarlık anlayışında, bireyin yaşama mekânı ile doğrudan etkileşimi olduğunu ifade ederken, hem kentsel ölçekte hem de konut birimi ölçeğinde zamana bağlı organik bir gelişimin önemini vurgulamaktadır. Bireysel karar alanında bulunan oda birimi ölçeğinde, bölümlerin işlevsel olarak özelleşmemiş olması gerektiğini, gece/ gündüz kullanımı olarak dahi farklı düzenlemelerin yapılabileceği bir açık sistemin kurgulanması gerektiğini ifade etmekte, böylelikle bireyin karar alanına müdahaleyi en aza indirmeye çabalamaktadır. Behruz Çinici'nin kültüralist ve yöresel mimarlık ekseninde savunduğu tüm bu yaklaşımları Çorum Binevler projesine de yansıttığı görülmektedir.

Uyarlanabilirlik yaklaşımı dâhilinde belirlediğimiz alt kavramlar ekseninde yapılan çalışmaları özetlemek gerekirse; öncelikle kentsel ölçekte, gridal bir sisteme oturtularak modüler sistem kurgusu ile geliştirilen konut birimlerinin, süreç içinde eklemlenebilmeye olanak tanıyan doku yapı yaklaşımı ile geliştirildiği görülmektedir. Modüler kurgu aynı zamanda standardize edilmiş ölçüleri beraberinde getirmiş, bu ise oda boyutlarının belirli bir işleve göre özelleştirilmeden belirli ölçüler dâhilinde kurgulanması ile sonuçlanmıştır. Bu durum ise yaşama biriminin bireyin yorumuna açılmasına, tercih ve mekânsal ihtiyaçları doğrultusunda düzenleyebilme olanağına sahip olmasına neden olmuştur. Bu yaklaşım, her bir

odanın özerk bir birim olarak kurgulanması, süreç içinde işlevsel değişim ile birlikte, gün içerisinde anlık değişimlere de izin veren (gece yatak serilen, gündüz misafir ağırlanan, yemek yenen bir oda düzeni) yaklaşım ile de desteklenmiştir. ‘Çok Gayeli Oda’ olarak düzenlenen alan, bireyin yorumu ve zamanın belirsizliğini göz önünde bulundurarak ‘çoklu kullanıma’ (polyvalance) izin veren açık plan kurgusu ile tasarlanmıştır. Geleneksel sistemde de süreç içinde gelişebilmeye olanak tanımış, Haymalık, Hayat, Avlu, Taht gibi birimlerin farklı işlevlere cevap verebilecek açıklıkta tasarlandığı ve günümüzde de farklı ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenebildiği görülmektedir. Müstakil konut birimlerinde sağlanan, geniş açık alanların, bireylerin tercih ve zamanla oluşan ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenebildiği görülmektedir. Bu alanda, genellikle depolama işlevi için kullanılan mekânsal birimlerin eklenebildiği, yaşama birimlerinin devamında bir saçak veya çardak ile yarı açık alanların kurgulanabildiği görülmektedir. Aynı zamanda yaşama birimlerinin bu alana doğru genişletilebildiği yeni mekânsal hacimler eklenebildiği de görülmektedir.

Genel tasarım kurgusunda sağlanan açık alan tasarımları ve avlulu tipolojileri ile bireylerin birbirleri ile olan etkileşimlerinin de ön planda tutulduğu görülmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin yaşama mekânı ile kurduğu bağı arttırmakta, aidiyet duygusunu pekiştirmektedir. Binevler projesi, anonim kullanıcılar için tektipleşmiş bir üretime karşı tepkisel bir çıkışı benimseyen bir yaklaşımın ekseninde gelişen bir proje olarak, kooperatifleşme yoluyla bireylerin tasarıma dâhil edildiği bir proje olmuştur. Bölgeye ve bireylerin tercih ve ihtiyaçlarına yönelik pek çok analiz yapılmış, anketler düzenlenmiş, süreç içinde gerçekleştirilen atölye ve toplantılarla fikir alışverişinin devamlılığı sağlanmış, projeye dair genel kararlar ve kurgulanan farklı tipolojiler bu veriler doğrultusunda geliştirilmiştir. Tüm bu yaklaşımlar neticesinde, geleneksel dönemin süreç içinde bireysel tercih ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmeye izin veren yaklaşımının, yapıldığı dönemin olanakları ile birlikte yeniden yorumlandığı ve amaçlandığı gibi bireylerin hem zaman içinde oluşan ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler yapabildikleri hem de yapılarını kendi kimlikleri doğrultusunda şekillendirebildikleri görülmektedir.

Diyagram 3. Çorum Binevler Konut Sitesinde Uyarlanabilirlik Yaklaşımları

Çorum Binevler Konut Sitesinde uyarlanabilirlik yaklaşımına dair bileşen ve kriterlerin özetlendiği çizelgeler Ekler (Ek C) bölümünde bulunmaktadır.

BÖLÜM SONUCU

Uyarlanabilirlik yaklaşımına dair belirlenen alt başlıklar kapsamında irdelenen projelerin genel bir değerlendirmesini yapmak, farklı ölçeklerde geliştirilen ve farklı uyarlanabilirlik özellikleri ile ön plana çıkan projeleri yorumlayabilmek adına önemli görülmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen, 1960'lı yılların başında uygulanan Hukukçular Sitesi, 1970'li yıllarda gerçekleştirilen yapı grubu ölçeğinde Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve kentsel ölçekte Çorum Binevler Konut Sitesi projelerinde ortak olarak gözlemlenen ve çalışma kapsamına dâhil edilmesinin de nedenleri olarak gösterilebilecek ortak özelliklerinin, öncelikle o dönemin bireyi yok sayarak tek tipleşen konut üretimine karşı bireyi ve onun yaşantısını ön plana alarak geliştirilmiş projeler olmalarıdır. Bu amaçla plan düzleminde kalmayıp üçüncü boyutta yaşantıyı da tasarıma dâhil ettikleri söylenebilmekle birlikte, bireylerin farklılaşan tercihlerini ve zaman için içinde oluşabilecek mekânsal ihtiyaçları da göz önünde bulundurarak tasarımı dördüncü boyuta da taşımayı amaçlayan bir yaklaşım benimsedikleri ifade edilebilir.

Geliştirilen projelerin uyarlanabilirlik yaklaşımları ekseninde genel ve ortak bir değerlendirme yapıldığında, irdelenen her üç projede de açık plan yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Bu yaklaşımın basit form yaklaşımı ile birlikte planın okunabilirliğini arttırması, bireylerin müdahalesini olanaklı kılmış, tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda yeniden kurgulayabilmelerinin önünü açmıştır. Açık plan ve basit form yaklaşımları aynı zamanda, işlevsel olarak boyut ve kurgusu ile belirlenmiş yapı tipolojisine karşı bir yaklaşım olarak, yaşama biriminin kullanım kararlarının bireyin yorumuna bırakıldığı bir tasarım kararını ifade etmektedir. Bu yaklaşımın Hukukçular Sitesinde, yapı elemanlarının ana strüktürden bağımsız kurgulanması, hareketli elemanlar ve katlanabilir mobilyaların kullanımı gibi yaklaşımlar ile fiziksel olarak da desteklendiği bu sayede anlık değişimlere dahi izin veren açıklıkta bir sistemin kurgulandığı ifade edilebilir. Bu sayede yapı, hem gündelik kurguda değişimlere izin verebilmekte hem de işlevsel olarak farklı mekân kurgularına olanak tanıyabilmektedir. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde de sağlanan açık geniş alan yaklaşımı sayesinde bireylerin farklılaşan tercih ve ihtiyaçları

doğrultusunda, farklı işlevsel programları aynı anda barındırabilecek alan kurgularının önü açılmaktadır. Çorum Binevler Sitesinde de ‘her odanın işlevsel olarak özerk olması’ (polyvalance) yaklaşımı ile kurgulanan ‘açık alan’ ile modüler kurgu sayesinde belirli ölçülerde tasarlanan işlevsel olarak belirlenmemiş standart oda yaklaşımı ile bireyin farklı kurgu ve yorumlarına olanak tanınmaktadır. (Çizelge 4.1)

Yapı grubu (kümelenme) ölçeğinde Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve kentsel ölçekte Çorum Binevler Sitesinde bireylerin etkileşimini arttıran açıklıktan söz edilebilmektedir. Çorum Binevler Sitesinde açık alan kurguları ve avlulu tipolojinin kullanılmasıyla oluşturulan bu yaklaşım, Yeşilköy Toplu konut Sitesinde, bu yaklaşımlar ile birlikte, avlunun iç çeperinde kurgulanan yaya sokakları ve köprüler, aynı galeri aksında birbiri ardına ve karşısına dizilen iç bahçeler, dairelerin girişlerinde kurgulanan eşik/ in between gibi mekânsal kurgular ile desteklenmiştir. Bu sayede bireyler arası iletişim ve sosyal ilişkilerin arttığı, bu durumun ise bireylerin yaşama mekânına duyduğu aidiyeti pekiştirdiği ifade edilebilir.

Hukukçular Sitesi ve Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde, Haluk Baysal ve Melih Birsal’in bireyi ön plana alan yaklaşımının sonucunda hem yaşama birimlerinin hem de konut işlevi ile birlikte sağladığı sosyal tesis, ticari tesis gibi birimlerin oldukça geniş tasarlandığı görülmektedir. Çorum Binevler Konut Sitesinde ise, yaşama birimleri başlangıçta sosyal konut ölçeğinde tasarlanırken müstakil konut birimlerinde sağlanan geniş bahçeler, yapının bu alana doğru genişleyebilmesine, yeni işlevsel birimlerin bu alanda kurgulabilmesine olanak tanımıştır. Her üç projede de sağlanan geniş alanlar, yaşama mekânlarının farklı kurgularda düzenlenebilme olasılığını arttırmaktadır.

İrdelenen her üç projede de süreç içinde oluşabilecek farklı işlevsel programları mekânsal olarak karşılayabilecek ek alanların var olduğu görülmektedir. Düşey yönde gelişen apartman tipolojisinde tasarlanan Hukukçular Sitesinde; giriş bölümünde, zemin katlarda düzenlenen teraslarda, asma katlarda sağlanan açıklıklarda, sirkülasyon alanlarında sağlanan ek alanların, süreç içinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda farklı işlevsel birimler ile yüklenebilmeleri mümkün olmuştur. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde de geniş alan yaklaşımının beraberinde getirdiği ek alanlar ve bodrum katta sağlanan alan, bireylerin farklı tercihlerine göre

kurgulanabilmektedir. Çorum Binevler Konut Sitesinde ise, sağlanan geniş açık alanlar, mekânsal birimlerin eklenebilmesi mümkün kılınmıştır. (Çizelge 4.2)

Kent merkezinde, tekil bir apartman tipolojisi olarak irdelenen Hukukçular Sitesinde yatayda ve düşeyde büyüyebilirlik, doku yapı gibi eklenenebilirlik yaklaşımları görülmezken, zemin kat ve asma katlarda sağlanan açıklar ve çatı katında sosyal tesis olarak tasarlanan birimin kendi içinde genişleyebilirliğinden söz edilebilmektedir. Yapı grubu ölçeğinde Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve kentsel ölçekte Çorum Binevler Konut Sitesinde ise, doku yapı yaklaşımı ile modüler bir kurgu ve yatayda metrik bir yayılımdan söz edilebilmekle birlikte, sağlanan iç bahçe ve açık alanlar sayesinde yaşama birimlerinin genişleyebilmesi yeni mekânsal birimlerin eklenebilmesi mümkün olabilmıştır. Yeşilköy Konut Sitesinde sağlanan teras ve balkon, Çorum Binevler Konut Sitesinde sağlanan balkon, hayat, taşlık gibi yarı açık alan kurguların süreç içinde yaşama birimine dâhil edildiği görülmektedir. Hukukçular Sitesi ve Binevler Sitesinde prefabrike elemanların kullanılması zaman içinde gelişebilmeyi destekleyen bir yaklaşım olarak ifade edilebilir. (Çizelge- 4.4)

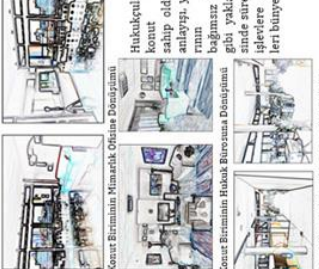

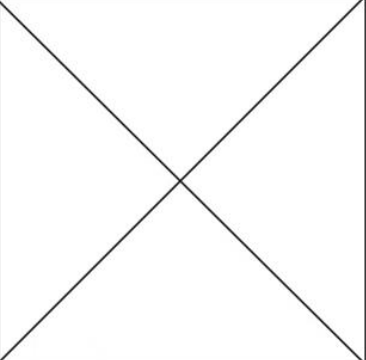
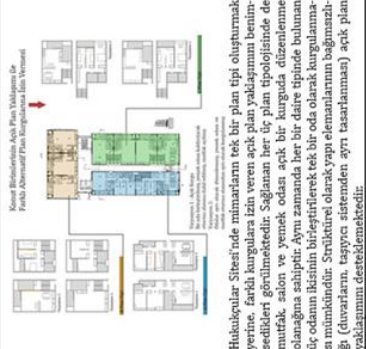
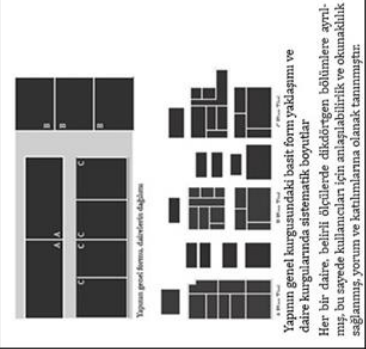

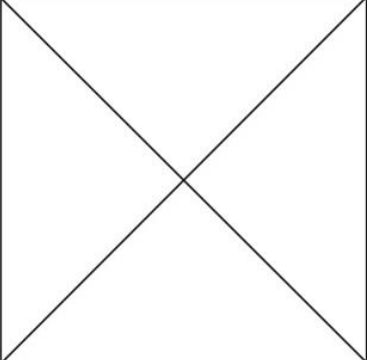
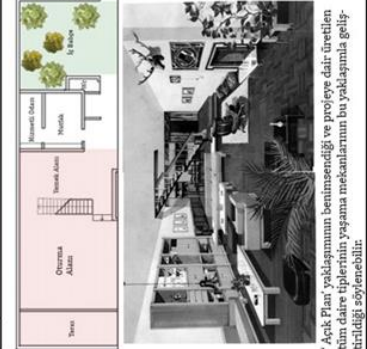
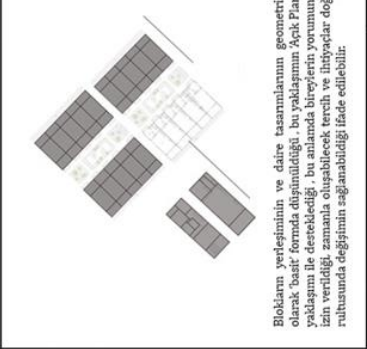

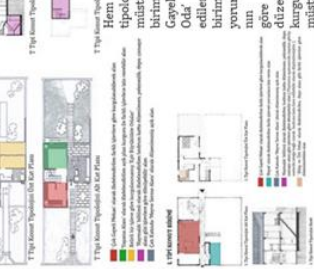
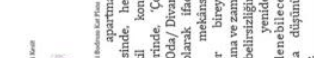
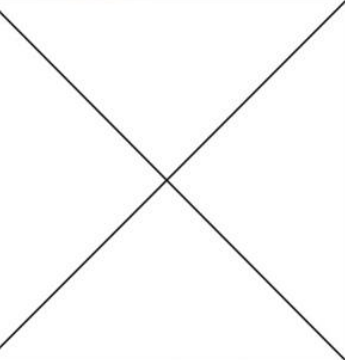
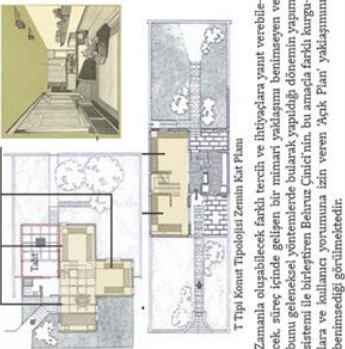
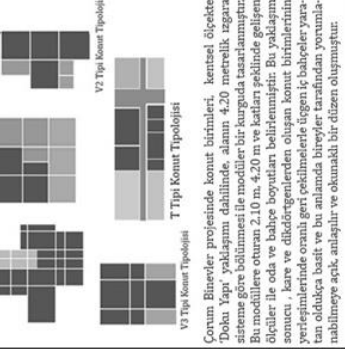
Hukukçular Sitesinde yapı elemanlarının strüktürden bağımsız düşünülmesi, hareketli elemanların kullanımı ile birleştirilebilir/ bölünebilir alan yaklaşımının desteklenmesi, katlanabilir mobilyalar yaklaşımları gibi fiziksel olarak sağlanan olanaklar, bireylerin yorum ve müdahalesini mümkün kılan ve destekleyen yaklaşımlar olmuştur. Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde sağlanan geniş alan yaklaşımı, bu alanın süreç içinde bölümlendirilerek farklı işlevsel programlara ayrılabilmesini sağlamaktadır. Binevler Sitesinde de zemin katta sağlanan açık plan kurgusu süreç içinde bölümlendirilebilme olanağı sağlamaktadır. Aynı zamanda apartman tipolojisinde hareketli elemanların kullanımı ile birleştirilebilir/ bölünebilir alan yaklaşımının desteklendiği görülmektedir. İrdelenen her üç projede de sağlanan tüm bu fiziksel ve mekânsal olanakların, bu alanların farklı işlev ve kurgularda düzenlenebilme olanağını arttırdığı, günümüzdeki durumları incelendiğinde de 'çoklu kullanım' (polyvalance) yaklaşımına cevap verebildikleri görülmektedir. (Çizelge -4.5)

Tüm bu yaklaşımların neticesinde, mimarlarının projelerin başlangıcında da amaçladığı gibi, bireyin ön planda tutulduğu, zaman içinde gelişen ihtiyaçları doğrultusunda yaşama birimlerini yeniden kurgulayabildikleri açık bir sistemin

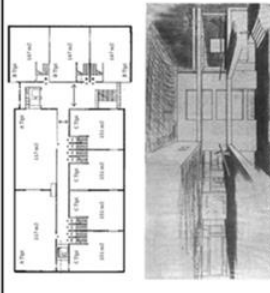
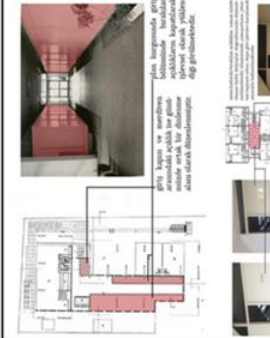

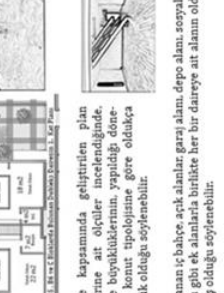

varlığından söz edilebilmektedir. Başlangıçta sağlanan tasarımın formunun, büyüklüğü, düzenlenen anketler ve toplantılar neticesinde belirlenmiştir. Böylelikle süreç içinde bireyin yorumu ile tamamlanan, onun tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenebilen, bu sayede kendi kimliğini de yansıtabildiği bir tasarımdan söz edilebilmektedir. Bireyin, yaşama mekânı ile doğrudan etkileşim kurabildiği, kendi ihtiyaçları doğrultusunda müdahale edebildiği ve kimliğini yansıtabildiği ölçüde yaşadığı yere bağlılığının ve aidiyetinin artması mümkün olabilmektedir. İrdelenen projelerde, günümüzde çoğunlukla ilk sahiplerinin kullanıma devam ediyor olması, bu yaklaşımların varlığını kanıtlamaktadır. (Çizelge -4.3)

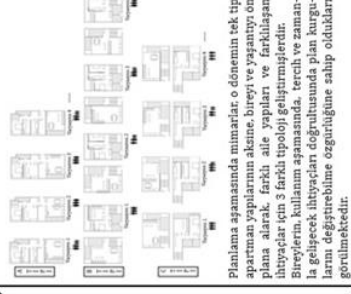
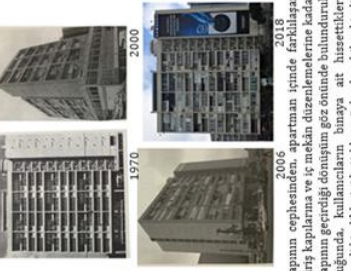
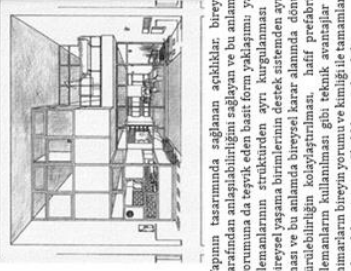
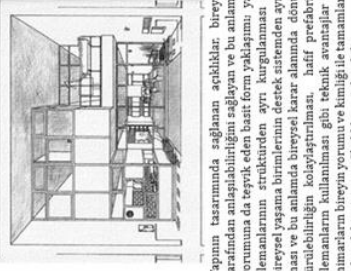
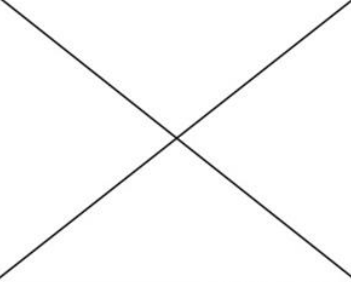

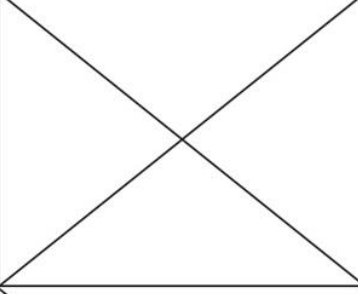

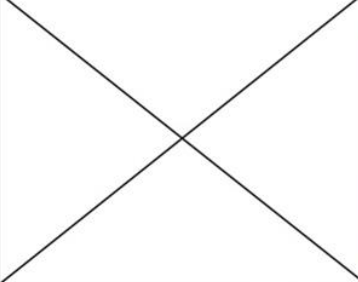

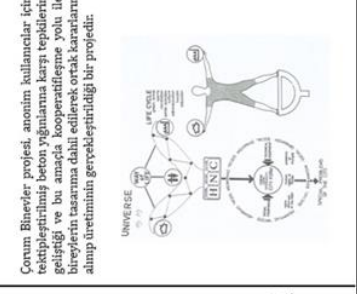

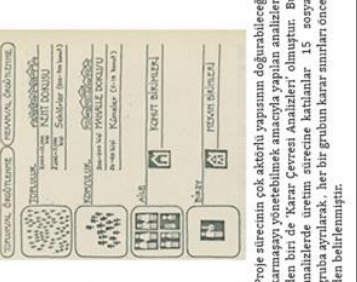
Çizelge 4.1 Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-1

AÇIKLIK YAKLAŞIMLARI		Mekansal Belirsizlik	Açık Plan/ Hacim	Basit Plan/ Form
<p>Proje Bilgisi</p> <p>HUKUKÇULAR SİTESİ Projelendirme: 1958 Uygulama: 1960-1967 Yer: İstanbul, Büyükdere Caddesi Mimari: Haluk Boysal, Melih Birsel</p> 	<p>İşlevsel Belirsizlik (Loose Fit)</p> <p>Konut Biriminin Mimari ve İç Mekanı</p> <p>Hükûmcular Sitesi konut birimlerinde sahip olduğu açık plan anlayışı, yapı elemanlarının bir arada kullanılmasıyla başlangıçta yapıldığı gibi yapıların yapıldığı süreçte farklı işlevlere göre değişimleri bünyesinde barındırıyor.</p> <p>Konut Biriminin İç Mekanı</p> <p>Konut Biriminin İç Mekanı</p> <p>Sezgiyi Testin: Mimari ve İç Mekanı</p> 	<p>Mekansal Belirsizlik</p> 	<p>Açık Plan/ Hacim</p> <p>Hükûmcular Sitesi'nde mimarın tek bir plan tipi oluşturmak yerine, farklı kurgulara izin veren açık plan yaklaşımını benimsemiş olduğunu görülmektedir. Sağlanan her üç plan tipolojisinde de ortak salon ve yemek odası açık bir kurguda düzenlenmiş olmasına rağmen aynı zamanda her bir daire tipinde bulunan diğer odaların birleşerek tek bir oda olarak kurgulanması mümkündür. Strüktürü olarak yapı elemanlarının bağlanmazlığı (duvarların, taşıyıcı sistemden ayrı tasarlanması) açık plan yaklaşımını desteklemektedir.</p>	<p>Basit Plan/ Form</p> <p>Yapının genel formu, dairelerin düzeni</p> <p>Yapının genel kurgusundaki basit form yaklaşımı ve daire kurgularında sistematik boyutlar</p> <p>Her bir daire, belirli ölçülerde dikdörtgen bölümlere ayrılmış, bu şekilde kullanılmaları için anlaşılabilirlik ve okunabilirlik sağlanmış, yoruma ve katılımına olanak tanımıştır.</p>
<p>Proje Bilgisi</p> <p>YEŞİLKÖY TOPLU KONUT SİTESİ Projelendirme: 1973 Uygulama: 1975-1980 Yer: İstanbul, Yeşilköy Mimari: Haluk Boysal, Melih Birsel</p> 	<p>İşlevsel Belirsizlik (Loose Fit)</p> <p>Konut Biriminin Mimari ve İç Mekanı</p> <p>Hükûmcular Sitesi konut birimlerinde sahip olduğu açık plan anlayışı, yapı elemanlarının bir arada kullanılmasıyla başlangıçta yapıldığı gibi yapıların yapıldığı süreçte farklı işlevlere göre değişimleri bünyesinde barındırıyor.</p> <p>Konut Biriminin İç Mekanı</p> <p>Konut Biriminin İç Mekanı</p> <p>Sezgiyi Testin: Mimari ve İç Mekanı</p> <p>tasarımın açık plan ve belirli bir işleve göre düzenlenmiş formunu ifade eder. Bu formun ile geliştirilmiştir. Böylece, bir ilibitirlikten hareketle farklı ilibitirlikler oluşturulmuş ve bu ilibitirlikler arasında olanak sağlanmaktadır.</p>	<p>Mekansal Belirsizlik</p> 	<p>Açık Plan/ Hacim</p> <p>Hükûmcular Sitesi'nde mimarın tek bir plan tipi oluşturmak yerine, farklı kurgulara izin veren açık plan yaklaşımını benimsemiş olduğunu görülmektedir. Sağlanan her üç plan tipolojisinde de ortak salon ve yemek odası açık bir kurguda düzenlenmiş olmasına rağmen aynı zamanda her bir daire tipinde bulunan diğer odaların birleşerek tek bir oda olarak kurgulanması mümkündür. Strüktürü olarak yapı elemanlarının bağlanmazlığı (duvarların, taşıyıcı sistemden ayrı tasarlanması) açık plan yaklaşımını desteklemektedir.</p>	<p>Basit Plan/ Form</p> <p>Yapının genel formu, dairelerin düzeni</p> <p>Yapının genel kurgusundaki basit form yaklaşımı ve daire kurgularında sistematik boyutlar</p> <p>Her bir daire, belirli ölçülerde dikdörtgen bölümlere ayrılmış, bu şekilde kullanılmaları için anlaşılabilirlik ve okunabilirlik sağlanmış, yoruma ve katılımına olanak tanımıştır.</p>
<p>Proje Bilgisi</p> <p>ÇORUM BİNEVLER KONUT SİTESİ Projelendirme: 1971 Uygulama: 1971-1975 Yer: Çorum Mimari: Altuğ - Behruz Çiçeli</p> 	<p>İşlevsel Belirsizlik (Loose Fit)</p> <p>Konut Biriminin Mimari ve İç Mekanı</p> <p>Hükûmcular Sitesi konut birimlerinde sahip olduğu açık plan anlayışı, yapı elemanlarının bir arada kullanılmasıyla başlangıçta yapıldığı gibi yapıların yapıldığı süreçte farklı işlevlere göre değişimleri bünyesinde barındırıyor.</p> <p>Konut Biriminin İç Mekanı</p> <p>Konut Biriminin İç Mekanı</p> <p>Sezgiyi Testin: Mimari ve İç Mekanı</p> <p>tasarımın açık plan ve belirli bir işleve göre düzenlenmiş formunu ifade eder. Bu formun ile geliştirilmiştir. Böylece, bir ilibitirlikten hareketle farklı ilibitirlikler oluşturulmuş ve bu ilibitirlikler arasında olanak sağlanmaktadır.</p>	<p>Mekansal Belirsizlik</p> 	<p>Açık Plan/ Hacim</p> <p>Hükûmcular Sitesi'nde mimarın tek bir plan tipi oluşturmak yerine, farklı kurgulara izin veren açık plan yaklaşımını benimsemiş olduğunu görülmektedir. Sağlanan her üç plan tipolojisinde de ortak salon ve yemek odası açık bir kurguda düzenlenmiş olmasına rağmen aynı zamanda her bir daire tipinde bulunan diğer odaların birleşerek tek bir oda olarak kurgulanması mümkündür. Strüktürü olarak yapı elemanlarının bağlanmazlığı (duvarların, taşıyıcı sistemden ayrı tasarlanması) açık plan yaklaşımını desteklemektedir.</p>	<p>Basit Plan/ Form</p> <p>Yapının genel formu, dairelerin düzeni</p> <p>Yapının genel kurgusundaki basit form yaklaşımı ve daire kurgularında sistematik boyutlar</p> <p>Her bir daire, belirli ölçülerde dikdörtgen bölümlere ayrılmış, bu şekilde kullanılmaları için anlaşılabilirlik ve okunabilirlik sağlanmış, yoruma ve katılımına olanak tanımıştır.</p>

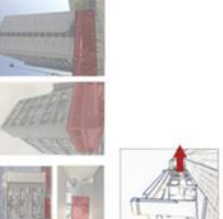

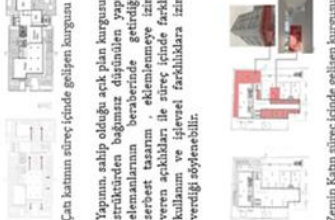
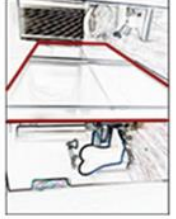

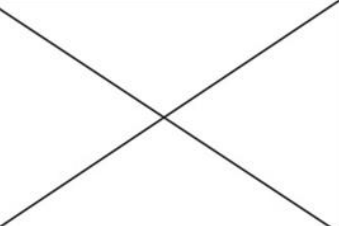

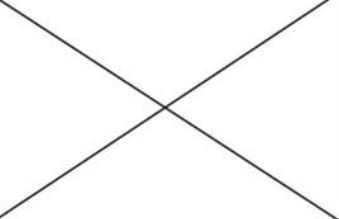
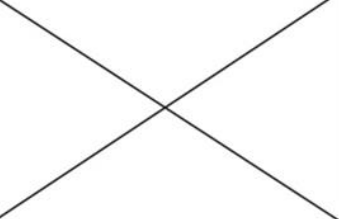

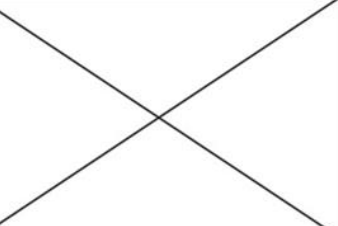
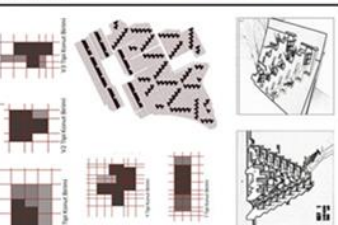

Çizelge 4.2 Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-2

AÇIKLIK YAKLAŞIMLARI				
Proje Bilgisi	Etkileşimi Arttıran Açıklık Tasarımı	Geniş Alan (Oversize Space)	Ek Alan/ Fazla Alan	Açık Yapı Yaklaşımı
<p>HUKUKÇULAR SİTESİ Projelendirme: 1958 Uygulama: 1960-1967 Yer: İstanbul, Büyükdere Caddesi Mimarlar: Haluk Baysal, Melih Birsel</p> 		<p>Ek alan/ fazla alan olarak değerlendirilebilir. Bu alan, projede geniş alan olarak değerlendirilmiştir. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır.</p>	<p>Ek alan/ fazla alan olarak değerlendirilebilir. Bu alan, projede geniş alan olarak değerlendirilmiştir. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır.</p>	
<p>YEŞİLKÖY TOPLU KONUT SİTESİ Projelendirme: 1973 Uygulama: 1975-1980 Yer: İstanbul, Yeşilköy Mimarlar: Haluk Baysal, Melih Birsel</p> 	<p>Proje kapsamında geliştirilen plan üperüne oturma terasında, diğer katların plan yapılışı diğer katların plan yapılışı göre oldukça büyük olduğu söylenebilir.</p> 	<p>Ek alan/ fazla alan olarak değerlendirilebilir. Bu alan, projede geniş alan olarak değerlendirilmiştir. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır.</p>	<p>Ek alan/ fazla alan olarak değerlendirilebilir. Bu alan, projede geniş alan olarak değerlendirilmiştir. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır.</p>	
<p>CORUM BİNEVLER KONUT SİTESİ Projelendirme: 1971 Uygulama: 1971-1975 Yer: Çorum Mimarlar: Altuğ - Behruz Çimci</p> 	<p>Proje kapsamında geliştirilen plan üperüne oturma terasında, diğer katların plan yapılışı diğer katların plan yapılışı göre oldukça büyük olduğu söylenebilir.</p> 	<p>Ek alan/ fazla alan olarak değerlendirilebilir. Bu alan, projede geniş alan olarak değerlendirilmiştir. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır.</p>	<p>Ek alan/ fazla alan olarak değerlendirilebilir. Bu alan, projede geniş alan olarak değerlendirilmiştir. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır. Bu alanın kullanımı, projenin gerektirdiği alanın dışında kalan alanlardır.</p>	

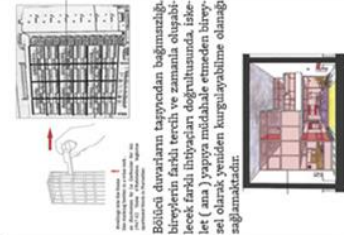

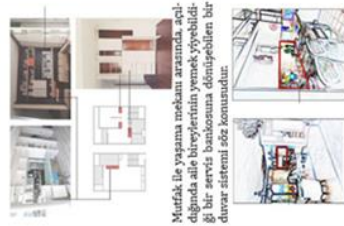

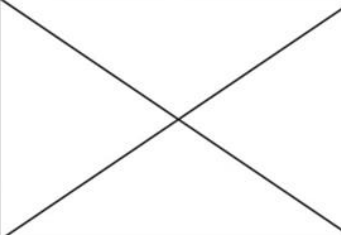

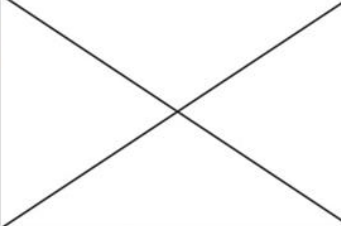
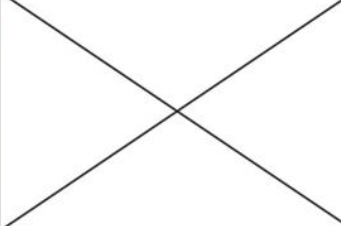

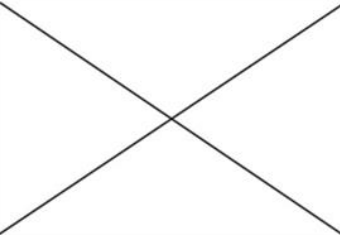
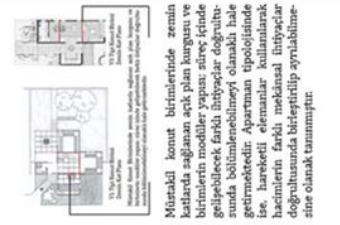
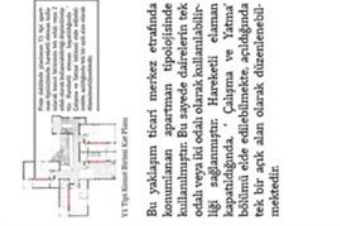

Çizelge 4.3 Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları

KENDİLEME YAKLAŞIMLARI					
Proje Bilgisi	Standart Oda Boyutları	Bireyin Sürece Dahil Edilmesi	Kimlik/ Kendileme Derecesi	Bireyin Yorumu ile Tamamlanan Mekan	Toplumsal/ Bireysel Denge
<p>HUKUKÇULAR SİTESİ Projelendirme: 1958 Uygulama: 1960-1967 Yer: İstanbul, Büyükdere Caddesi Mimarlar: Haluk Baysal, Melih Birsel</p> 	 <p>Planlama aşamasında mimarlar, o dönemin tek tip apartman yapılarının aksine, bireyi ve yaşamını ön plana alarak, farklı site yapıları ve farklılaşan ihtiyaçları için 3 farklı tipoloji geliştirmişlerdir. Bireyleri, kullanım aşamasında, tercih ve zamanla gelişecek ihtiyaçları doğrultusunda plan kurgularını değiştirebilmeye özgürlerine sahip oldukları görülmektedir.</p>	 <p>1970, 2000, 2005, 2018</p> <p>Yapımın en başından itibaren, apartman içinde farklılaşan giriş kapılarına ve iç mekân düzenlemelerine kadar yapım süreciyle doğrudan ilişki içinde bulunmuşlardır. Kullanıcıların binaya ait hususlerini, kendi kimliklerini katkılarını gözlemlemlenmektedir.</p>	 <p>Yapımın tasarımıyla sağlanan açıklıklar, bireyler tarafından kullanılabilirliği sağlanan ve bu anlamda yorumuna da geniş eden basit form yaklaşımını yapı elemanlarının etkisizden ayrı kurgulanması ile bireysel yazgıya bireylerin tercihlerinden ayrılmaması ve bu anlamda bireysel karar alanında dönüştürülebilirliği, kolaylaştırılması, her biri farklı elemanların kullanımına göre teknik avantajları ile mimarların bireyin yorumu ve kimliğiyle tamamlanması, tek tek bir sistem sağladıkları söylenebilir.</p>	 <p>Tasarımın açık plan ve basit form yaklaşımı ile geliştirilmiş olması, geleneksel sistemde de farklı bireysel yorumlara ve sürece içinde gelişebilmeye olanak tanıyan büyük taşlık gibi yapı alan kurgular, yazama birimlerinin sürece içinde bireysel yorum ve ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenebilirlikte bir açıklık bırakarak bir tasarım yaklaşımının varlığını kandırmaktadır. Bodrum katına sağlanan 'Meyve Serme Alanı' da benzer yaklaşım ile kurgulanmış, sürece içinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda farklı işlevsel birimler ile yönlenebilmektedir.</p>	
<p>YEŞİLKÖY TOPLU KONUT SİTESİ Projelendirme: 1973 Uygulama: 1975-1980 Yer: İstanbul, Yeşilköy Mimarlar: Haluk Baysal, Melih Birsel</p> 		 <p>Binaların zaman içindeki değişimleri, ilk yapıldığı zaman çekilen fotoğrafları ile günümüzdeki durumları üzerinden bir cephe okuması yapıldığında kolaylıkla anlaşılabilir. Sağlanan 'açık plan' ve 'basit form' sürece içinde her bir dairenin bireylerin tercihleri, mekânın ihtiyaçları ve bütün olarak kimlikleri doğrultusunda şekillenmiş ve farklılaşmıştır.</p> <p>Behruz Çiçeci, sahip olduğu yöresi mimarlık anlayışını etkisiyle, tasarım aşamasında öncelikle bölge kimliğini ve bölge insanının sosyokültürel yapısını okuma ve anlama yoluna gitmiştir.</p>	 <p>Tasarımda sağlanan 'Açık Plan' yaklaşımını ve formun sadeliğini, bireysel yorumlara izin verildiği ve günümüzde aynı planın farklı mekansal kurgularla düzenlenebilirliği, bu anlamda birey ve zamanın gerektikçileri ile 'tamamlanabilirliği' görülmektedir.</p>		
<p>ÇORUM BİNEVLER KONUT SİTESİ Projelendirme: 1971 Uygulama: 1971-1975 Yer: Çorum Mimarlar: Altuğ - Behruz Çiçeci</p> 	 <p>Binevler profesyonelce yapılmış plan kurguların modelleri sistemlere göre geliştirilmiştir.</p> <p>Mutakül konut tipolojilerinde, oda boyutlarının 2.10 x 4.20 cm-x veya 4.20x4.20-2x alan olarak kurgulandığı görülmektedir.</p>	 <p>Çorum Binevler projesi, anonim kullanıcılar için testleştirilmiş beton yapılarına karşı tepedini geliştirdiği ve bu amaçla kooperatifişine yolu ile bireyleri tasarıma dahil edilerek ortak kararlarını alıp üretiminin gerçekleştirildiği bir projedir.</p>	 <p>Tasarımın açık plan ve basit form yaklaşımı ile geliştirilmiş olması, geleneksel sistemde de farklı bireysel yorumlara ve sürece içinde gelişebilmeye olanak tanıyan büyük taşlık gibi yapı alan kurgular, yazama birimlerinin sürece içinde bireysel yorum ve ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenebilirlikte bir açıklık bırakarak bir tasarım yaklaşımının varlığını kandırmaktadır. Bodrum katına sağlanan 'Meyve Serme Alanı' da benzer yaklaşım ile kurgulanmış, sürece içinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda farklı işlevsel birimler ile yönlenebilmektedir.</p>		

Çizelge 4.4 Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları

EKLEMLENEBİLİRLİK YAKLAŞIMLARI						
Proje Bilgisi	Yatay / Düşey Büyüyebilirlik	Konut Birimi İçinde Genişlemenin Sağlanması	Paylaşılan Alan	Modüler Sistem/ Doku Yapı Yaklaşımı	Zaman İçinde Gelişmeye İzin Veren Sistem	Standart Bileşenler/ Prefabrik Sistem
<p>HUKUKÇULAR SİTESİ Projelendirme: 1958 Uygulama: 1960-1967 Yer: İstanbul, Büyükdere Caddesi Mimarlar: Haluk Başsal, Melih Birsel</p> 		 <p>Zemin katta bırakılan bahçe ve teras açıklıklarının, asma katlarda bırakılan ek alanların, çatı katında kullanılan sosyal tesisin süreye içinde farklı işlevsel birimlere izin verecek şekilde elemantasyon ve genişletilebilir durumuna söz konusudur.</p>		 <p>Yapının vaziyet plan döneminde genel yerleşim kurgusuna bakıldığında doku yapı yaklaşımının var olduğu söylenebilir.</p>	<p>Çatı katının süreye içinde gelişen kurgunun</p> <p>Yapının, satış olduğu arak plan kurgusu, artırımdan bağımsız dışından, yapı elemanlarının beraberinde getirildiği serbest alan eklemelerine göre farklı katlar ve işlevsel birimlere izin verildiği söylenebilir.</p> <p>Zemin Katın süreye içinde gelişen kurgunun</p>	 <p>Hukukçular Sitesinde bölümler elemanların yeniden kurgulanmaya izin veren hafif prefabrikasyon duruma ve modüler yapıya dönüştürülebilen yapıdır.</p>
<p>YEŞİLKÖY TOPLU KONUT SİTESİ Projelendirme: 1973 Uygulama: 1975-1980 Yer: İstanbul, Yeşilköy Mimarlar: Haluk Başsal, Melih Birsel</p> 	 <p>Tasarımda sağlanan iç bahçe, merkezi alanın süreye içinde gelişen yapıya uygun büyüyebilirliği sağlamaktadır.</p>	 <p>Yapının vaziyet plan döneminde genel yerleşim kurgusuna bakıldığında doku yapı yaklaşımının var olduğu söylenebilir.</p>	 <p>Yapının ilk tasarımı ve yapımından hemen sonra çekilen fotoğrafları ile günümüzdeki durumları karşılaştırıldığında, binevlerin doğru yapıldıkları ve onların arasında onların kimliklerini yansıtmak üzere değişiklikler yapıldığı görülmektedir.</p>	 <p>Yapının ilk tasarımı ve yapımından hemen sonra çekilen fotoğrafları ile günümüzdeki durumları karşılaştırıldığında, binevlerin doğru yapıldıkları ve onların arasında onların kimliklerini yansıtmak üzere değişiklikler yapıldığı görülmektedir.</p>		
<p>CORUM BİNEVLER KONUT SİTESİ Projelendirme: 1971 Uygulama: 1971-1975 Yer: Çorum Mimarlar: Altuğ - Behruz Çimici</p> 	 <p>İçinde genişletilebilirliği sağlama için yapıya uygun büyüyebilirliği sağlamaktadır.</p>	 <p>Yapının plan kurgusunda sağlanan, tabii hayat gibi yapı açk alanların da kapatılarak yaşama alanına dahil edildiği görülmektedir. Bu sayede 'Çok Gövde' mekan olarak ifade edilen alanın genişletilebilirliği söylenebilir. Aynı zamanda sağlanan 'Meyve Serme Alanı' tüm bapatharak yaşama alanına dahil edildiği ve yeniden düzenlenebilirliği, yapılan cephe okumalarından anlaşılabilir.</p>		 <p>Binevler bina süreye içinde gelişen yapı elemanlarının beraberinde getirildiği serbest alan eklemelerine göre farklı katlar ve işlevsel birimlere izin verildiği söylenebilir.</p>	 <p>Binevler bina süreye içinde gelişen yapı elemanlarının beraberinde getirildiği serbest alan eklemelerine göre farklı katlar ve işlevsel birimlere izin verildiği söylenebilir.</p>	 <p>Binevler projenin yapım aşamasında hem kasa süreye daha çok konut üretmek hem de modüler bir kurguda tasarlandığı için, prefabrik üretim yöntemi tercih edilmiş ve standart bileşenler kullanılmıştır. Bu amaçla Çorumda prefabrik eleman üretimine yönelik bir fabrika da kurulmuştur.</p>

Çizelge 4.5 Hukukçular Sitesi, Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve Çorum Binevler Konut Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK YAKLAŞIMLARI						
Proje Bilgisi	Çok Değerlilik 'Polyvalance'	Tersinir Tasarım	Yapı Elemanlarının Bağımsızlığı	Birleştirilebilir/Bölünebilir Alan	Hareketli Elemanların Kullanımı	Katlanabilir Mobilya Kullanımı
<p>HUKUKÇULAR SİTESİ Projelendirme: 1968 Uygulama: 1960-1967 Yer: İstanbul, Büyükdere Caddesi Mimarlar: Haluk Başsal, Melih Birsel</p> 	 <p>Proje, belirlenen 'Çok Değerlilik' yaklaşımını ve geometrik olarak 'basit' bir forma sahip olması ile, kullanılan plan tipi, süreç içinde bireyin tercihlerine ve zamanla oluşan farklı program gereksinimlerine göre yeniden düzenlenebilir. Günümüzde dairelerin yarı oturma odasının, zemin kat ve asma kat apartmanlarının, sosyal tesisin farklı işlevsel kurgulara göre yeniden düzenlenebilirliği olması, çok işlevlilik kapasitesini olarak yorumlanabilecek, 'polyvalance' yaklaşımını var olduğunu göstermektedir.</p>		 <p>Bölümlü duvarların taşıyıcıdan bağımsızlığı, bireylerin farklı tercih ve zamanla oluşabilecek farklı ihtiyaçlarından dolayı, bireysel olarak yeniden kurgulanabilirliği sağlamaktadır.</p>	 <p>Bölümlü duvarların asma strüktüründen bağımsızlığı ve hareketli elemanlar sayesinde asma plan alternatiflerinin oluşturulmuş olduğu görülmektedir.</p>	 <p>Hareketli duvarlar, seviyede plan düzenlemeleri bina sakinleri tarafından kolaylıkla yapılabilir. Daha uzun dönem için işlevsel farklılıklara göre yeniden düzenlenebilirliği gibi, gün içinde anlık değişikliklere dahi imkan tanımaktadır.</p>	 <p>Mutfak ile yaşam alanı arasında, ağırlıklı olarak aile bireylerinin yemek, yüzyüzdüğü bir servis bankosuna dönüştürülen bir duvar sistemi söz konusudur.</p>
<p>YEŞİLKÖY TOPLU KONUT SİTESİ Projelendirme: 1973 Uygulama: 1975-1980 Yer: İstanbul, Yeşilköy Mimarlar: Haluk Başsal, Melih Birsel</p> 	 <p>Proje, belirli bir işleve göre özelleştirilmeden sağlanan 'Açık Plan' ve geometrik 'Basit' form yaklaşımını; yaşam birimini, bireyin yorumuna ve zamanla oluşabilecek farklı tercih ve ihtiyaçlara göre dönüştürülebilirliğe armaktadır. 'Loose Fit' yaklaşımı ile birlikte ete alınabilecek 'Polyvalance' yaklaşımı, farklı işlevlere göre düzenlenebilirliği, bu anlamda çok işlevlilik kapasitesini olarak yorumlanabilir. Dairelerin kurgusunda sağlanan bu 'açık alan', günümüzde görülen farklı kurgulara göre, içindeki hareketli elemanlar, bireyin tercihlerine göre dönüştürülebilirliği yaratan olmaları, bu yaklaşımın vazgeçilmez kriterlerdir.</p>		 <p>Dairelerin zemin katlarında 'Açık Plan' yaklaşımı ile sağlanan 70 m²-80 m² arasında değişen alanın, bireylerin farklı tercihleri, süreç içinde gelişen farklı mekansal ihtiyaçlar doğrultusunda birleştirilebilir/bölünebilir bir kapasiteye sahip olduğu söylenebilir.</p>	 <p>Dairelerin zemin katlarında 'Açık Plan' yaklaşımı ile sağlanan 70 m²-80 m² arasında değişen alanın, bireylerin farklı tercihleri, süreç içinde gelişen farklı mekansal ihtiyaçlar doğrultusunda birleştirilebilir/bölünebilir bir kapasiteye sahip olduğu söylenebilir.</p>	 <p>Bu yaklaşım bezi merkez etrafında konumlanan apartman tipolojisinde kullanılmıyor. Bu sayede dairelerin tek odalı veya iki odalı olarak kullanılabilirliği sağlanıyor. Hareketli eleman kapandırmada, 'Çalışma ve 'Yatma' bölümleri edilebilir. Ağırlıklı olarak tek bir açık alan olarak düzenlenmektedir.</p>	 <p>Mümkün olan her durumda zemin katlarında bulunan 'Çok Gayeli Mekan' birimini oda çeperlerinin sedirlerle çevrildiği görülmektedir. Bu, yaklaşımda amaçlanan gündüz oturma alanı olarak kullanılıp gece yatma birimine dönüştürülebilir.</p>
<p>ÇORUM BİNEVLER KONUT SİTESİ Projelendirme: 1971 Uygulama: 1971-1975 Yer: Çorum Mimarlar: Altuğ - Behruz Çiçeci</p> 	 <p>VI Tipi Konut Biriminin Oblası Kurgulan Loose Fit ve Açık plan yaklaşımının bir sonucu olarak, bireyin yorumuna açık modeller bir çerçeve sağlandı, bu anlamda da süreç içinde farklı düzenlemeler ile yeni mekansal ihtiyaçların karşılanabilirliği farklı işlevlere göre dönüştürülebilirliği 'gözü kullananın için verilen bir yaklaşımın benimsenmiş olduğu söylenebilir.</p>		 <p>Bölümlü duvarların taşıyıcıdan bağımsızlığı, bireylerin farklı tercih ve zamanla oluşabilecek farklı ihtiyaçlarından dolayı, bireysel olarak yeniden kurgulanabilirliği sağlamaktadır.</p>	 <p>Bu yaklaşım bezi merkez etrafında konumlanan apartman tipolojisinde kullanılmıyor. Bu sayede dairelerin tek odalı veya iki odalı olarak kullanılabilirliği sağlanıyor. Hareketli eleman kapandırmada, 'Çalışma ve 'Yatma' bölümleri edilebilir. Ağırlıklı olarak tek bir açık alan olarak düzenlenmektedir.</p>	 <p>Mümkün olan her durumda zemin katlarında bulunan 'Çok Gayeli Mekan' birimini oda çeperlerinin sedirlerle çevrildiği görülmektedir. Bu, yaklaşımda amaçlanan gündüz oturma alanı olarak kullanılıp gece yatma birimine dönüştürülebilir.</p>	 <p>Mümkün olan her durumda zemin katlarında bulunan 'Çok Gayeli Mekan' birimini oda çeperlerinin sedirlerle çevrildiği görülmektedir. Bu, yaklaşımda amaçlanan gündüz oturma alanı olarak kullanılıp gece yatma birimine dönüştürülebilir.</p>

5. SONUÇ

Tez çalışması kapsamında, günümüz konut üretimine dair problemler serimlenerek -problemlerin birbirine geçişli ve ilişkili hali kabul edilip göz önünde bulundurularak- bazı başlıklar altında tartışılmış ve gruplandırılmıştır. Belirlenen problemler şu şekilde özetlenebilir:

- Günümüzde konut üretimi, bireyin yorum ve müdahalesi ile birlikte zamanın belirsizliğine kapatılmış durumdadır.
- Konut, modernitenin beraberinde getirdiği idealize edilmiş yaşam kurgusunun sahnelendiği hazır bir biçime / ürüne dönüşmüştür.
- Ekonomik amaçlar doğrultusunda, sunulan bu hazır ürün bir değişim değeri üzerinden, meta olarak alınıp satılan ticari bir nesne olarak algılanmaktadır.
- Modern yaşamın beraberinde getirdiği geçicilik ve değişim durumu, 'ev'in deneyim ve kalıcılığa dayanan anlamı ile ikilik yaratmaktadır. Bu duruma karşı anlamın 'kon-ut' (konup göçülen yer) yönünde daraldığı görülmektedir.
- Konut, yeni yüzyılın beraberinde getirdiği hızlı ve her an değişim gerektiren yaşam biçimi ve bunun sonucunda oluşan eylemsel farklılıklara sabit formu ile uyum sağlayamamaktadır.
- Yan yana ve üst üste dizilerek herhangi bir harekete ve genişleme imkânına izin vermeyen rijit formlar bir süre sonra bireyin mekânsal ihtiyacını karşılayamamaya başlamaktadır.
- Rasyonel düşünce sistemi ile birlikte gelen 'tek bir doğru'nun olduğu anlayışı, mimarı; bina, konut hatta oda düzenini belirleyebilecek konuma getirmiştir. Mimarın bu hâkimiyetini sağlamak için ise, konut üretimine dair parametreler belirli standartlara indirgenmiştir.
- Hazır bir nesne olarak konut, dışa yönelik bir varoluş için geçici bir yer olarak hizmet etmekte, bireyin yaşama mekânına aidiyet kurabilmesine imkân vermemektedir.

Özetlenen bu problemlere karşı geliştirilecek çözüm önerilerinin ortak noktaları ise şu şekilde özetlenebilir:

- Yaşama biriminin günümüz hız ve hareket çağına uyum sağlayabilmesi için, zamanla farklılaşabilecek bireysel tercih ve ihtiyaçlar doğrultusunda değişimine olanak tanınmalı, bu sayede birey / zaman / yaşama birimi diyalektiği yeniden kurulmalıdır.
- Geliştirilen tasarım önerisi, bireyin süreç içinde ortaya çıkan anlık ihtiyaçlarına göre tamamlayabileceği ‘açıklık’ta olmalıdır.
- Birey ile yaşama biriminin yeniden ilişkisinin kurulabilmesi için yaşama birimi ‘tamamlanmadan, açık uçlu’ bırakılmalı, böylelikle, hem bireyin eylemselliği tetiklenmeli ve sürece katılımına teşvik edilmeli hem de yaşama birimi olasılıklar alanına ‘açılmalı’dır.
- ‘Zaman’ın tasarıma dâhil edildiği noktada, yapılacak olan tasarımın o ‘an’ a dair bir başlangıç olması, süreç içinde değişimlere izin verecek akışkanlıkta bir yapıya sahip olması gerekmektedir.
- Bireyin yorumunu katabildiği tasarım yaklaşımı ile sürekliliğin sağlanması, anı ve deneyimlerin alanı olarak ‘yuva’ olgusunun yeniden tesisini sağlayabilir.
- Tüm bu maddelerin özeti olarak yaşama biriminin, kullanıcı ile birlikte organik bir gelişim sürecinin parçası olması gerekliliği ifade edilebilir.

Konut üretimine dair tartışılan tüm bu problemler ve geliştirilen çözüm önerileri, ‘birey’in ve ‘zaman’ın tasarıma yeniden dâhil edildiği bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tarihsel süreçte bahsedilen problemlere karşı konut üretiminde esnek ve değişebilir tasarım yaklaşımlarının geliştirildiği görülmektedir. 20. yüzyıl başında yeni malzeme, üretim sistemi ve teknolojik olanaklarla gelişen bu yaklaşımların, ‘yapısal’ ve teknik alanda denendiği, 1930’lu yıllarda etkisini gösteren Fordist üretim sistemi ve İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan konut ihtiyacı ile birlikte kesintiye uğradığı görülmektedir. 1960’lı yıllarda insanı merkeze alan tasarım anlayışının tartışılmaya başlamasıyla yeniden gündeme gelen esneklik yaklaşımlarının fonksiyonalist anlayışla geliştiği, mimarın öngördüğü varyasyon sayısı ve teknik sistemler ile sınırlı kaldığı ifade edilebilir. Bu nedenle, ‘zaman’ın ve ‘değişim’in baskın olduğu günümüz çağında, bahsedilen problemlere yanıt verememekte ve yetersiz kalmaktadır. Bu anlamda esneklik kavramının ardılı ve günümüzdeki karşılığı olarak, çağdaş ihtiyaçların anlık / sürekli akışını karşılamaya

ve birey-mekân ilişkisini yeniden kurmaya yönelik alternatif arayışlar, ‘uyarlanabilir/adapte olabilir’ tasarım yaklaşımları üzerine araştırmaya ve tartışmaya yönlendirmiştir. Günümüzün hızlı değişen yapısı ve çok kültürlü toplumu, yapılı çevre içerisinde ele alınması gereken çok sayıda parametre oluşturmaktadır. Aynı zamanda ‘mesken’e, evin ‘yuva olarak anlamına’ geri dönüş arayışları, birey ile yaşama birimi arasındaki etkileşimi yeniden kurmayı gerektirmektedir. Bireylerin farklılaşabilen tercih ve ihtiyaçlarına göre değişebilir tasarım kurgusu, daha açık ve uyarlanabilir mimarlık imkânlarını araştırmayı gerekli kılmaktadır.

Çalışma kapsamında yapılan kuramsal araştırmalarda çözüm önerisi olarak tartışılan, daha yerel yaklaşımları ön plana çıkarmaya çalışan, bireyi ve süreç içinde gelişimi ön plana alan yaklaşımların son yıllarda mimari tartışma ortamında daha çok yer bulduğu görülmektedir. Hollanda, Japonya gibi erken endüstrileşmiş ülkelerde, bu yaklaşıma yönelik geliştirilen projeler, gelecekte konut üretimi ve mimari tartışmaların bu yönde olacağına dair ipuçları vermektedir. Bireyin katılımını ve sosyal sürdürülebilirliği ön plana alan Aravena’nın Pritzker kazanması da mimari tartışmaların evrildiği yönü kanıtlamaktadır. Bu anlamda, kendiliğindenlik, süreç içinde gelişme gibi yaklaşımları gündeme getiren ‘uyarlanabilirlik’ kavramının 1960’lı yılların ekseninde, inovatif bir alan olmaktan çıkıp kaçınılmaz hale geldiği ifade edilebilir. Mimari üretimin, içinde bulunduğu zamanın ve değişimin baskın olduğu günümüz çağında yeniden değerlendirilmesi ve değişim hızına uyabilecek yetkinliğe sahip olabilmesi için yeni tartışma zeminlerinin oluşturulması gerekmektedir. Mimari atmosfer, bu yönde yeni metodolojiler üretmeye başlamaktadır. Konut üretiminde geliştirilecek tüm bu yeni yaklaşımlar hızlı, uyarlanabilir, bireyin katılımını teşvik eden, süreç içinde gelişebilen, yerellikten beslenen nitelikte olmalıdır.

Yapılan literatür taraması ve tarihsel okumalar sonucunda, ‘birey’i ve ‘zaman’ı tasarıma yeniden dâhil etme amacıyla olan uyarlanabilirlik yaklaşımının ve alt kavramlarının sahip olması gereken ortak özellikler şu şekilde özetlenebilir:

Zamansallık: modernitenin beraberinde getirdiği geçicilik halinin, mekânın da zaman ile birlikte dönüşümünü gerektirdiği ifade edilebilir.

Olasılıklara Açılma: Bireysel çeşitlilik ve zamanın belirsizliği, ‘öngörülebilir sınırdaki değişebilirliği’ yetersiz kılmaktadır, bu anlamda mekân olasılıklara açılmalıdır.

Bireyin Mekân İle Etkileşimini Sağlama: Burada söz konusu olan, birey mimar teması değil, birey bina temasıdır. Bireyin önemi merkezdedir. Kendine özgü deneyimi ve yorumu uyarlanabilir tasarımda merkezde yer alır.

Aidiyet Hissini Arttırma: bireylerin kendi tercih ve ihtiyaçlarına göre yaşama birimini dönüştürmesi, kendi kültür ve kimliklerini yansıtmaları aidiyet hissini güçlendirecektir.

Uyarlanabilir tasarım yaklaşımlarına dair tüm bu okumalar ve çıkarımlar ile birlikte, kuramsal bir çerçeve oluşturmak ve bir metodoloji geliştirmek amacıyla; konut üretimine ilişkin problemler kategorize edilerek ayrı başlıklar altında ele alınmış, bu problemlere karşı sunulan çözüm önerilerinin, uyarlanabilirlik yaklaşımının alt kavramları / bileşenleri olarak, hem kuramsal alanda hem de mimari üretimdeki karşılıkları irdelenmiştir. Tüm bu araştırma ve tarihsel okumaların neticesinde; zamanla oluşabilecek bireysel ihtiyaçlara göre 'değiştirilebilmeyi' ve 'eklemlenebilmeyi' mümkün kılan, bireyin yorumu ve katılımını teşvik edebilecek 'açıklıkta', kendi tercih ve ihtiyaçlarına, kimliğine göre 'kendileme'(appropriation) olanağı sunan bir sistem kurgusu önerisi çalışma kapsamında 'uyarlanabilir' tasarım yaklaşımına yönelik metodolojinin çerçevesini belirlemiştir. 'Açıklık', 'Kendileme', 'Eklemlenme ve 'Dönüştürülebilirlik' olarak belirlenen bileşenlerine dair yapılan tarihsel okumalar neticesinde bu kavramlar da alt başlıklara ayrılarak geliştirilen metodolojinin kapsamı genişletilmiştir.

Belirlenen kriterler doğrultusunda, Türkiye'de 1950-1980 yılları arasında kooperatifleşme yolu ile üretilen, tekil apartman tipolojisinde Hukukçular Sitesi; yapı grubu (kümelenme) ölçeğinde Yeşilköy Toplu Konut Sitesi ve kentsel ölçekte Çorum Binevler Konut Sitesi olmak üzere üç ayrı ölçekte uygulanmış konut projeleri irdelenmiştir. Her üç projenin de ortak noktası ve tez kapsamında irdelenmelerinin nedeni, konut üretimine ilişkin problemlerin baskısının yoğun olarak hissedildiği 1950-1980 yılları arasında tasarlanmış; bu baskıya rağmen, mimarlık alanında yaşanan kırılmanın etkisiyle standart konut üretim anlayışının dışına çıkarak, 1960'lı yıllarda evrensel mimarlık ortamında tartışılan, bireyi ve yereli ön plana alan yaklaşımları eş zamanlı olarak ülkemiz coğrafyasına taşıyan nitelikte projeler olmalarıdır.

Hukukçular Sitesi, erken modern dönemde geliştirilen esnek tasarım yaklaşımlarının 1950'li yılların yapım sistemi ve dönemin bireyi ve yaşantıyı ön plana alan bakış açısı ile yeniden yorumlandığı, zaman içinde yeniden düzenlenebilmeye olanak tanıyan adaptif bir sistemin yüksek katlı bir tipolojide denenmiş bir örneği olarak uyarlanabilirlik bağlamında incelenmiştir. Sahip olduğu açık plan ve basit form kurgusu, bireylerin yaşama alanlarını tercih ve zamanla oluşabilecek ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenleyebilmelerine olanak sağlamaktadır. Yapı elemanlarının ana strüktürden bağımsız kurgulanması, prefabrike hafif elemanların kullanımı, kayar duvar sistemi ve katlanabilir mobilyalara sahip olması gibi teknik özellikleri ile bireye mekânsal gereklilikleri doğrultusunda yaşama birimini yeniden kurgulayabilme olanağı sunmakta bu anlamda bireyi sürece dâhil etmektedir. Yapının, bünyesinde bulundurduğu açıklıklar sayesinde süreç içinde gelişen mekânsal ihtiyaçlara yanıt verebildiği, kentin merkezi bir konumunda bulunması dolayısıyla ortaya çıkan ticari birim ihtiyacına da uyum sağlayabildiği görülmektedir. Bu anlamda birey-mekân ilişkisinin var olduğu, bireyin yaşama mekânına aidiyet duyduğu söylenebilir. Günümüzde kullanımının hala devam etmesi ve farklı işlevlere göre kurgulanabilirliği bu sonucu destekler niteliktedir.

Yeşilköy Toplu Konut Sitesi, yapı grubu ölçeğinde yatayda metrik bir sistemde yayılım gösteren bir kurguya sahip, bireyi ve yaşantıyı ön plana alan yaklaşımıyla tasarımı üçüncü boyuttan dördüncü boyuta taşıyan önemli bir projedir. Yapının, 1960'lı yıllarda evrensel mimarlık atmosferinde tartışılan, bireyi tasarıma yeniden dahil etmek ve bireyler arası etkileşimi kurmak üzere geliştirilen yaya sokağı, güverte, eşik (in between), avlu, köprü gibi yaklaşımları bünyesinde barındırdığı, evrensel ortama eş zamanlı olarak Türkiye coğrafyasında nasıl ele alındığına ve karşılık bulduğuna dair verilerin elde edilebileceği özgün bir proje olduğu ifade edilebilir. Haluk Baysal ve Melih Birsal, Hukukçular Sitesinde olduğu gibi bu projenin tasarımını da açık plan sistemi ve basit form yaklaşımları ile geliştirmişlerdir. Yapının kurgusunda sağlanan ek alanlar, yatayda ve düşeyde büyüyebilmeye olanak tanıyan kurgusu ile süreç içinde gelişen mekânsal ihtiyaçlara yanıt verebildiği görülmektedir. Mekânsal ve yapısal olanaklar ile birlikte, tasarımın bireylerin etkileşimini arttıracak doğrultuda geliştirilmesinin bireylerin yaşama birimlerine duydukları aidiyeti arttırdığı ifade edilebilir. Günümüzde genellikle ilk kullanıcılarının burada yaşamaya devam etmesi bu çıkarımı doğrulamaktadır.

Çorum Binevler Konut Sitesi ise, Behruz Çinici'nin, Team X grubunun yaklaşımları ekseninde tanımladığı, bireyi ve bağlamı ön plana alan insan birlikteliği/etkileşimi, çevre ile özdeşleşme/kimlik, plan kurgusunda çeşitlilik, yatayda gelişen doku yapı gibi yaklaşımlara vurgu yapan kültüralist ve yöresel mimarlık anlayışı ekseninde geliştirilmiş bir projedir. Yapının kentsel ölçekte gridal sisteme oturan modüler kurgusu, süreç içinde eklenenebilirliğe olanak tanımış, bu yapının sağladığı standart ölçüler, oda boyutlarının belirli işlevlere göre özelleştirilmeden bireyin yorumuna açılmasına neden olmuştur. Kültüralist çizgide sağlanan 'çok gayeli mekân' kurgusu çoklu kullanıma izin veren açık plan yaklaşımını tanımlamaktadır. Haymalık, Hayat, Taht gibi alanlar ise süreç içinde farklı mekânsal ihtiyaçlara göre kurgulanabilmiştir. Yapı kurgusunda sağlanan açık alanlar ek mekânların kurgulanabilmesine olanak tanımıştır. Yapıların genel kurgusunda sağlanan açık alanlar ve avlulu tipolojinin bireylerin etkileşimini arttırdığı, bunun ise yaşama mekanları ile kurduğu bağı arttırarak aidiyet duygusunu pekiştirdiği ifade edilebilir. Bu çalışmadan elde edilen veriler geleneksel sistem ile uyarlanabilirlik yaklaşımları arasındaki paralelliği ortaya koymaktadır.

Çalışma kapsamında seçilen örnekler, 1960'lı yıllarda evrensel mimarlık atmosferinde tartışılan birey ve süreç odaklılığın beraberinde getirdiği kriterler doğrultusunda geliştirilen Türkiye'deki sınırlı sayıdaki çalışmalardandır. Yapıldıkları dönemden günümüze mimari atmosfer irdelendiğinde 'uyarlanabilir' tasarım yaklaşımlarının ülkemizde tartışma alanı bulan bir konu olmadığı görülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen projelerin 'birey' ve 'süreç' odaklılığının, mimarlarının dünya görüşü ve vizyonu ile ilişkili olduğu, onların inisiyatifinde geliştiği ifade edilebilir. Çalışma kapsamında ele alınan yapıların, gerçekleştirildiği dönemin mimari ortamındaki egemen söylemlerle olan çelişkili duruşu, yapılara verilmesi gereken değer verilmemesine; deneysel bir proje olarak kalmalarına neden olmuştur. Uğur Tanyeli, Anma Programı kapsamında geliştirilen 'Baysal-Birsel Rasyonalizmi: 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Mimarlık Pratiği kitabında yazdığı '1950'lerden 1960'lara: Muhafazakarlık- Değişim İkileminde Türkiye ve Baysal- Birsel Ortaklığı' yazısında Hukukçular Sitesi ve Yeşilköy Toplu Konut Sitesinin özgün ve deneysel tavrına vurgu yapmakta, mimarlarına gereken değer verilmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

Neredeyse, 1980'ler başlarken unutulmuşlardı. Henüz yaşarlarken haklarındaki ilk yayını 1998'de yaptığım zaman, ikisi de açıkça şaşırmişti. Dahası, edinilmesi zor bir tasarım nosyonu ile üretmiş olduklarının galiba farkında değillerdi. (Tanyeli, 1950'lerden 1960'lara Muhafazakarlık-Değişim İkileminde Türkiye ve Baysal-Birsel Ortaklığı, 2017)

Çalışma kapsamında incelenen yapıların tetikleyici olmamalarının, günümüzde hala aşılammış deneysel projeler olarak değerlendirilmelerinin nedeninin Türkiye'deki mimarlık ortamında var olan değişime dirençli ve kapalı tutum olduğu ifade edilebilir. Bu anlamda, dünyada gelişen mimarlık atmosferine paralel biçimde; açıklık, katılımcılık, süreç odaklılık, yerellik gibi kavramlara yönelik tartışma alanlarının genişletilmesi gerekli görülmektedir.

Çalışmanın devamında, yapısal esneklik yaklaşımının ardılı olarak ele alınabilecek ve 1990'lı yıllarda bireyi tasarıma yeniden dâhil edebilmeyi amaçlayan alternatif yaklaşımların günümüzde nasıl geliştirilebileceği ve yaygınlaşabileceğine dair öneriler geliştirmek, ülkemiz coğrafyasında nasıl karşılık bulduğu veya bulabileceğinin tartışılması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbalık, E.** (2015). Çok Boyutlu Bir Temsil Aracı Olarak Mekân/Yer. *Altüst Dergi.*(Url-20)
- Akkuzu, İ.** (2019). Yeşilköy Toplu Konut Sitesi: Çevresi ile Yaşayan Bir Mimari. *Betonart.*(Url-21)
- Aldrete-Haas, J.** (1982). *"Supports" and Housing Ideology in Mexico: A Case Study.* Massachusetts Institute Of Technology, Cambridge.
- Alexander, C.** (1964). *Notes on the Synthesis of Form.* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Alga, R.** (2005). *Yaşam Döngüsüne Bağlı Olarak Konut Tasarımını Etkileyen Faktörler.* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Alter, L.** (2013). The Grow Home is back with these flatpack houses for Dutch first-time homebuyers. *TreeHugger.* (Url-9)
- Anon.** (1993). Consumer Oriented Design, Building and Management. *Open Building Newsletter.*
- Anonim,** (1981). Geleneksel Konutlarda Evrim ve Ani Değişimler. *Mimarlık Dergisi* 172 (Url-2)
- Anupa, M., Pasquire, C., Gibb, A. ve Schmidt, R.** (2009). *A Paradigm Shift Towards Whole Life Analysis in Adaptable Buildings.* Loughborough University Institutional Repository, London. (Url- 22)
- Atasoy, A.** (1980). *Yapımda Endüstrileşme Tasarlama İlişkileri Bir Katımlı Tasarlama İncelemesi.* İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Atay, G.** (2011). *Mimari Üretimde Kullanıcının Yeri.* (Doktora Tezi) M.S.G.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Atay, G.** (2019). *Mimari Üretimde Süreç Odaklı Yaklaşımlar Altuğ-Behrüz Çinicı Çorum Binevler Konutları.* (Basımda)
- Bachelard, G.** (1969). *Poetics Of Space.* ed. Maria Jolas, Boston: Beacon Press.
- Ballantyne, A.** (2012). *Mimarlar İçin Deleuze ve Guattari .* İstanbul: YEM Yayınları.

- Başar, E.** (2014). *Kentsel Mekan Bileşenleri Olarak: Beden, Devrim ve Performans.*(Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Baysal, H., Birsal, M.** (1968). Hukukçular Sitesi. *Mimarlık Dergisi.* (Url-19)
- Bayazıt, N.** (1999). *Konut Araçları Açısından Ele Alınan Sistematik Bir Tasarlama Yönteminin Geliştirilmesi.* İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bektaş, C.** (1983). *Yuva mı, Mal mı?* İstanbul: Nadir Kitap
- Bergejik, V. H.** (1997). *Herman Hertzberger.* Berlin: Birkhauser Basel Verlag.
- Bilgin, İ.** (1996). Anadolu'da Modernleşme Sürecinde Konut ve Yerleşme, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme. *Tarih Vakfı Yayınları*
- Bilgin, İ.** (1997). *Toplu Konut Maddesi .* Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. İstanbul: YEM Yayınları
- Bingöl, Ö.** (2001). *Modernleşme ve Konut Mimarisi Endüstri Devriminden Sonra Barınma Kültürünün Değişimi.*(Yüksek Lisans Tezi) M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bloch, E.** (1959). *The Principle of Hope .*Germany Frankfurt: Das Prinzip Hoffnung
- Blunt, A., ve Dowling , R.** (2006). *Home .* New York: Routledge.
- Boehm, W. H.** (1990). *Order and Chaos Articulating support, housing transformation.* Massachusetts Institute of Technology, Cambridge.
- Bosma, K., Van Hougstraten, D., ve Martijin, V.** (2000). *Housing For The Millions.* Rotterdam: NAI Publishers.
- Bossuyt, J., Fjellstad, J., Mattsson, L., Nord , K., ve Szemysk, C.** (2014). *Flexible Housing, Dwelling Typologies.* (Url-23)
- Bostrom, J., ve Mace, R.** (1987). *Adaptable Housing: A Technical Manual for Implementing Adaptable Dwelling Unit Specifications'.* North Carolina: Barrier Free Environments
- Brand, S.** (1994). *How Buildings Learn What Happens After They're Built .* USA: Viking Press, Penguin Books.
- Breuer, M.** (1928). " metallmöbel und moderne raumlichkeit" . *Das Neue Frankfurt .*
- Certeau, M. D.** (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi .* İstanbul: Dost Kitabevi.
- Chan, S.-I.** (2000). *Adaptable housing in Hing Wah Estate II.* The University Of Hong Kong.
- Cooper, M.** (1995). *House as a Mirror of Self.* Berkeley: Conari Press. .
- Corbusier, L.** (1925). *l'Art decoratif d'aujourd'hui.* Paris.

- Çelik, A. P.** (1978). Yirmilerde Toplu Konut Hareketine Bir Bakış. TBTK Yapı Araştırma Enstitüsü *Mimarlık* 78/3.
- Çinici, A., ve Çinici, B.** (1996). *Altuğ & Behruz Çinici Çorum Binevler Gerçekleşen Bir Ütopya*. İstanbul: Altınar Yayıncılık.
- Çinici, B.** (1986). *Behruz Çinici ' Ankara'da Bir Toplu Konut Deneyi: Sincan Elvanköy Kent Planlaması'*.
- Deniz, Ö. Ş.** (2011). Sürdürülebilir Yapma Çevre İçin Bir Tasarım ve Yapım Yaklaşımı:Açık Yapı. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 69-77.
- Dervişoğlu, E.** (2008). *Mekan ve Beden İlişkisi: Mekanın "bedenle kavrayış" Üzerinden Değerlendirilmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Despres, C.** (1991). The Meaning of Home: Literature Review and Directions for Future Research and Theoretical Development. *Journal of Architectural and Planning Research*, 96-105.
- Doesburg, T. v.** (1924). Towards a plastic architecture. as in *De Stijl*, ed. Hans LC Jaffé, 188-188.
- Doshi , B., ve Alexander, C.** (1963). *Main Structure Concept*. New York: Landscape Winter.
- Dovey, K.** (1985). *Home and Homelessness*. Home Environments, I. Altman ve C. Werner Newyork plehum books.
- Drift, J. v.** (2013). *Open Form The Individual Within The Collective*. (Yüksek Lisans Tezi) Delft T.U., Hollanda
- Duru, D.** (2015). *Performans Olgusu Bağlamında Beden Mekan İlişkilerinin Araştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Düzcan, E.** (2012). *Türkiye'deki Güncel Konut Araştırmalarında 'Ev' Olgusu*.(Yüksek Lisans Tezi) Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eco, U.** (1965). *Açık Yapıt*. çev. Tolga Esmer İstanbul: Can Yayınları.
- Eldem, S. H.** (1961). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul: Pulhan Matbaası
- Eriç , M., Ersoy, H., ve Yener , N.** (1986). *Günümüz Konutunda Rasyonel Donatım*. İstanbul: Teknografik Matbaası
- Estaji, H.** (2014). Flexible Spatial Configuration in Traditional Houses, The Case of Sabzevar. *International Journal of Contemporary Architecture "The New ARCH"* Vol. 1, No. 1.
- Falay, İ. M., ve Yürekli , F.** (2017). Baysal-Birsel: Yeşilköy Konut Sitesi . *Arredamento Mimarlık*.

- Friedman, A.** (2002). *The adaptable house: Designing homes for change*. New York: McGraw Hill Professional.
- Graham, P.** (2005). *Design for Adaptability - An Introduction to the Principles and Basic Strategies*. The Royal Australian Institute of Architects.
- Greene, A. S.** (2004). *FLUX: Adaptable Architecture for a Dynamic Society*. Massachusetts Institute of Technology, Cambridge
- Groak, S.** (1992). *The idea of building: thought and action in the design and production of buildings*. London: E & FN Spon
- Gücesan, M.** (2014). *Esneklik Kavramının Konutlarda İrdelenmesi ve İstanbul Metropolünden Seçilen Örnekler Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi, (Yüksek Lisans Tezi)* İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gül, S.** (2015). *Bir Eylem/ Eğlen(ce) Laboratuvarı Olarak Fun Place: Mekansal Deneyim Açılımları ve Yansımaları (Yüksek Lisans Tezi)* İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gümüştas, S.** (2015). *Beden Etkileşimli Deneyim Mekanları. (Yüksek Lisans Tezi)* İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gür, B.** (2017). Evin Topografyası: Çinici Mimarlık'ın Mikroloft Projeleri. *Mimarlık* 398.
- Habraken, J.** (1972). *Support: An Alternative to Mass Housing*. London: Architectural Press
- Habraken, N.** (1988). *Transformation of the Site*. Cambridge: Awater Press.
- Habraken, N. J.** (1998). *The Structure of Ordinary: Form and Control in the Built Environment*. Cambridge: MIT Press.
- Habraken, N., Boekholt, J., Dinjens, P., ve Thijssen, A.** (1976). *Variations: The Systematic Design of Supports*. MIT, Cambridge.
- Hamdi, N.** (1984). *PSSHAK: Primary support structures and housing assembly kits. The scope of social architecture*, Van Nostrand, New York 48-60.
- Hansen, O.** (1959). *Forma Otwarta. Przegląd Kulturalny vol.5 no.5, p.5*. Translated by Katarzyna Murawska-Muthesius.
- Harvey, D.** (2003). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis Yayınları .
- Hasgül, E., ve Özsoy, A.** (2016). Konut Tasarımında Esnekliğin Farklı Konut Tipolojileri Üzerinden Tartışılması. *Tasarım+Kuram*.
- Heidegger, M.** (1971). *İnşa Etmek İskan Etmek Düşünmek, Düşüncenin Çağırıldığı içinde.* (A. Aydoğan, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Hertzberger, H.** (1991). *Lessons For Students in Architecture*. Rotterdam: Uitgeverij 010.

- Hesapçioğlu, B.** (2010). *Toplu Konutlarda Kullanıcı İhtiyaçlarına Bağlı Planlama ve Tasarımı Etkileyen Faktörler*. (Yüksek Lisans Tezi) Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Heynen, H.** (1999). *Architecture and Modernity: A Critique*. London, England: MIT Press, Cambridge.
- Heynen, H., ve Baydar, G.** (2005). *Negotiating Domesticity: Spatial Productions of Gender in Modern Architecture*. London / Newyork: Routledge.
- Hoberman, C., ve Schwitter, C.** (2008). Adaptive Structures: Building for Performance and Sustainability. *DesignIntelligence*. (Url-24)
- Horning, J.** (2009). *Simple Shelters: Tents, Tipis, Yurts, Domes and Other Ancient Homes*. Glastonbury: Wooden Books.
- İlhan, C.** (2008). *Tüketici Odaklı Konut Arzında Esneklik ve Yalınlık Yaklaşımları* (Doktora Tezi) Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Jansen, H.** (2009). Architecture Of Change, *Graduation Lab*
- Joedecke, R.** (1982). Bütün İhtiyaçların Karşılandığı Konut: Arabelia. *Mimarlık Dergisi* Özetleyerek Çev. İhsan Bilgin. (Url-13)
- Kaçel, E.** (2014). D. İnan içinde, *Baysal-Birsel Rasyonalizmi: 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Mimarlık Pratiği Sempozyumu Üzerine Notlar* .TMMOB Mimarlar Odası
- Kelly, G., Schmidt, R., Dainty, A., ve Story, V.** (2011). Improving The Design Of Adaptable Buildings Through Effective Feedback in Use. *Management and Innovation for a Sustainable Built Environment*.
- Kim, R.** (2006). The art of building (Baukunst) of Mies van der Rohe. Georgia Institute of Technology. Presented to The Academic Faculty
- Kim, Y.-J.** (2008). *Organism of Options : A Design Strategy for Flexible Space*. Massachusetts Institute of Technology, Cambridge.
- Kızmaz, K. C.** (2015). *Sosyal Konutlardaki Esneklik Kavramına 'Güncel' Yaklaşımlar*. (Yüksek Lisans Tezi) Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koolhaas, R., & Mau, B.** (1995). *SMLXL: Office for Metropolitan Architecture*. New York: Monacelli Press.
- Koolhaas, R., & Mau, B.** (1995). *S, M, L, XL*. Rotterdam: 010 Publishers.
- Kösten, E. Ö.** (2011). *Urban Housing Spatial Pattern : Transformation of Intersections*. Lap Lambert Academic Publishing.
- Kronenburg, R.** (2002). *Houses In Motion, The Genesis, History and Development of the Portable Building*. Wiley Academy.
- Laugier.** (1755). *Essai sur l'architecture: İlkel Kulübenin Kökenleri*.

- Lebesque, S.** (1999). *Yona Friedman : Structures Serving the Unpredictable*. New York: Rotterdam: NAI Publishers.
- Lefebvre, H.** (1998). *From the Production of Space*. Architecture Theory since 1968, Eds. M. K. Hays, Mass. Cambridge: The MIT Press.
- Lefebvre, H.** (2014). *Mekanın Üretimi* . İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Leupen , B., & Mooij, H.** (2008). *Housing Design: A Manual*. NAI Publishers.
- Leupen, B.** (2006). *Frame and Generic Space: a study into the changeable dwelling proceeding from the permanent*. Rotterdam: 010 Publishers.
- Leupen, B.** (2006). *Polyvalence, a concept for the sustainable dwelling* . Nordic Journal of Architectural research.
- Loos, A.** (1897-1900). *Spoken Into to Void: Collected Essays*. Cambridge MIT Press (1982) .
- Lynch, K.** (1984). *Good City Form* . (Cambridge: The MIT Press, 1984): 153- 154.
- Mameli, M.** (2015). *Le Corbusier and the American Modulor. Le Corbusier, 50 Years Later International Congress* . Universitat Politecnica de Valencia
- Mateo, J. L.** (2016). *Transfer Global Architecture Platform*. (Url- 25)
- Miller, D.** (2001). *Home Possessions: Material Culture Behind Closed Doors*. Berg. Bloomsbury Academic
- Moffatt, S., ve Russell, P.** (2001). *Assesing the Adaptability of Buildings. Annex Energy-Related Environmental Impact of Buildings* . IEA Annex 31 Energy-Related Environmental Impact of Buildings
- Mollaahmetoğlu, İ., & Yürekli , F.** (2017). *Baysal- Birsal: Yeşilköy Toplu Konut Sitesi. Arredamento Mimarlık*, 112.
- Norberg-Schulz, C.** (1963). *Intentions in Architecture*. London: Allen and Unwin.
- Norberg-Schulz, C.** (1971). *Existence, Space and Architecture*. London:Studio Vista
- Norberg-Schulz, C.** (1993). *The Concept Of Dwelling: On The Way To Figurative Architecture*. Rizzoli International Publication.
- Oxman, R. M., Herbert , G., & Wachman, A.** (1983). *Hierarchical Principle and its Architectural Applications. Architectural Science Review*, vol.26 no.2 p.33-38.
- Örer, G.** (2002). *Konut-Kimlik-Ev Modeli ve Modelin Bir Örnek Olarak İstanbul Kentinde Uygulanması*, (Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Över, O.** (2008). *Toplu Konutlara Karşı Kişiyeye Özel Tasarlanan Ev.* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul .

- Özcan, B.** (2003). *Mekanın İçinde ve Dışında Olmanın Fenomenolojisi* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul .
- Özgüner, O.** (1996). d. A. Altınır içinde, *Çorum Binevler Gerçekleşen Bir Ütopya*.
- Özsoy, A., Altaş, E., ve Pulat , G.** (1994). Toplu konutlarda Nitelik sorunu. *Çukurova Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, 15. Yıl Sempozyumu*.
- Peng, L.** (2001). *Reestablishing identity of individual homes in high-rise residential towers*. Ball State University, Amerika Birleşik Devletleri
- Proshansky, H. M.** (1974). *Environmental psychology and the design professions*. Designing for human behavior. Pennsylvania: Architecture and Behavioral Sciences.
- Rabeneck, A., Sheppard, D., ve Town, P.** (1974). *Housing: Flexibility / Adaptability*. *Architectural Design*, s. 76-91.
- Rabeneck, A., Town, P., & Sheppard, D.** (1973). *Housing: Flexibility*. *Architectural Design*, 698-721.
- Rapaport, A.** (1995). *A Critical Look at the Concept 'Home', The Home: Words, Interpretations, Meanings and Environments* . Benjamin Avebury Pub.
- Relph, E.** (1976). *Place and placelessness*. London: Pion Limited
- Richard, R. B.** (2006). Individualisation & Industrialisation. International Conference On Adaptable Building Structures Eindhoven [The Netherlands]
- Risselada, M.** (tarih yok). Toulouse (France) 9-12 April 1971. (Url-26)
- Risselada, M., ve Heuvel, D.** (2005). *Team 10: 1953-1981: In Search Of Utopia Of The Present* . Rotterdam.
- Rohe, M. V.** (1927). Bau and Wohnung. K. Kirsch içinde, *Die Weißenhofsiedlung* (s. 59-61). Deutsche Verlags-Anstalt.
- Rossi, A.** (1982). *The Architecture Of The City*. New York: The MIT Press Opposition Books.
- Ruskeepaa, L.** (2011). *Adaptation and Adaptability; Expectant Design for Resilience in Coastal Urbanity*. Massachusetts Institute Of Technology, Cambridge.
- Schmidt III, R., & Austin, S.** (2016). *Adaptable Architecture Theory and Practice*. Mannheim, Germany: Routledge.
- Schmidt, R., Eguchi, T., Austin, S., ve Gibb, A.** (2015). *What is the Meaning Of Adaptability in the Building Industry?.* Loughborough University, United Kingdom.
- Schneider, T., & Till, J.** (2005). *Flexible housing: opportunities and limits* . WestminsterResearch .
- Schneider, T., & Till, J.** (2007). *Flexible Housing*. London: Architectural Press

- Shanshan, L.** (2015). İki Açık Yapı Projesinin Kullanım Sonrası Araştırması. *Open House International*, 94-100.
- Sharr, A.** (2006). *Heidegger's Hut*. London, England: The MIT Press, Cambridge.
- Sharr, A.** (2010). *Mimarlar İçin Düşünürler / Mimarlar İçin Heidegger* . İstanbul: Yapı- Endüstri Merkezi.
- Smisek, P., Bruijn , E., ve Zu, X.** (2012). *Appropriation within dwellings: designing for growth and adaptation*. Graduation studio Architecture & Dwelling: At Home in the City, Amsterdam.
- Smithson, A.** (1968). *Team 10 Primer*. Boston: MIT Press.
- Smithson, A.** (1974). How to Recognize and Read Mat-Building; Mainstream Architecture as It Has Developed Towards the Mat-Building. *Architectural Design* , 573-590. (Url-27)
- Smithson, A., & Smithson, P.** (2005). *The charged void: Urbanism*. New York : Monacelli Press.
- Somer, H., & Umur, C.** (tarih yok). *Uyabilirlilik, Esneklik, Değişebilirlik Kavramları Üzerine*. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yapım ve Yapı Sistemleri Kürsüsü Seminer Notu.
- Tanyeli, U.** (2017). *1950'lerden 1960'lara Muhafazakarlık-Değişim İkileminde Türkiye ve Baysal-Birsel Ortaklığı*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları .
- Tanyeli, U.** (2017). *Yıkarak Yapmak Anarşist Bir Mimarlık Kuramı İçin Altlık*. İstanbul : Metis Yayınları.
- Tapan, M.** (1973). *Betonarme Büyük Boyutlu Prefabrike Elemanlarla Çok Katlı Konut Üretiminde Tasarım Kısıtlamaları Üzerine Bir Araştırma*. (Doktora Tezi) . İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Teyssot, G.** (2019). *Aldo Van Eyck and the rise of an ethnographic paradigm in the 1960s*. Coimbra University Press.
- Till, J., ve Wigglesworth, S.** (tarih yok). *The background Type, Accomodating Change*, Eds. Hilary French, Pub. by Circle 33 Housing Group
- Till, J., Wigglesworth, S., ve Schneider, T.** (tarih yok). *Flexible Housing Project*. (University of Sheffield School of Architecture) Retrieved
- Topal, S.** (2013). *Mekanın Yeniden Üretiminde Eksiklik ve Devinim* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Treib, M.** (1995). *An Everyday Modernism: The Houses of William Wurster*. London: University Of California Press.
- Tschumi, B.** (1996). *Architecture and disjunction*. Cambridge: The MIT Press.
- Turan, E. R.** (1994). Heidegger ve Ev . *Mimarlık*.(Url-28)

- Tülüce, H. A.** (2016). *Martin Heidegger'de Dasein Kavramı*. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 245-59.
- Uslu, T.** (1996). *Ütopyaların Toplu Konut Tasarımına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uysal, H. I.** (2012). *Beden Kavramı Ve Deneyimler Üzerinden Bedenin Mimarlık Eğitiminde Yer Almasına İlişkin Öneriler*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uz, F.** (2014). A. P. İnan içinde, *Dıştan İçe - İçten Dışa / Kendine Ait Bir Oda: Hukukçular Sitesi'nin Özgünlüğü Üzerine İki İzlek*, Baysal- Birsal Rasyonalizmi: 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Mimarlık Pratiği Sempozyumu Üzerine Notlar. TMMOB Mimarlar Odası
- Uzel, N.** (2001). *Esnek ve Adaptable Olabilir Konutlar İçin Değerlendirme Rehberi*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uzunoğlu, K., & Özer, H.** (2014). *Toplu Konutların Ön Tasarım Aşamasında Değerlendirilmesi*. Megaron, vol.9 no.3 167-189.
- Venturi, R., & Scott Brown, D.** (2004). *Architecture as Signs and Systems*. Cambridge, MA: Belknap Press.
- Werf, F. v.** (1993). *Open Ontwerpen*. Rotterdam: Uitgeverij 010.
- Werf, F. v., & Mak, A.** (1980). *Project Molenvliet te Papendrecht*. College dictaat Delft TU, Hollanda.
- Wölfflin, H.** (1888). *Rönesans ve Barok*. İstanbul: Janus Yayıncılık
- Wölfflin, H.** (1915). *Sanat Tarihinin Temel Kavramları*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi
- Yıldırım, K.** (2011). *Felsefe: Kavramlar- Tarihçe- Alanlar- Problemler*. Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.
- Yürekli, İ., & İnceoğlu, A.** (2007). Urbanization As A Parameter Of Change For Meanings Of Homes . *Open House International*, 75-82 .
- Yürekli, F.** (1983). *Mimari Tasarımda Belirsizlik: Esneklik / Uyabilirlik İhtiyacının Kaynakları ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma*. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Zafeiriadou, M.** (2006). *In the Quest of an Adaptable Built Form: Studying Transformations in the MIT Campus*. Massachusetts Institute of Technology, Cambridge.

İnternet Kaynakları

Url-1 <https://fthmb.tqn.com/UJ8OVUbchYEU5Tk8mQ0CnXwpZR8=/primitivehut-engtrans-56a02c053df78cafdaa06821.jpg> (Illustration in the public domain courtesy of Open Library, openlibrary.org)

Url-2 : <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/440/6363.pdf>

Url-3 : <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/484/7062.pdf>

Url-4 : <https://www.etymonline.com/search?q=adapt>

Url-5 : https://fthmb.tqn.com/7Y4lf0pSu0_6jlluSBzT8wUObSk=/primitivehut-mit-56a02c045f9b58eba4af40e1.jpg (Public domain image from DOME, digitized content from the MIT Libraries' collections, dome.mit.edu)

Url-6 : <https://texasbeyondhistory.net/graham/houses.html>

Url-7 : <http://www.team10online.org/team10/text/doorn-manifesto.htm> veya <https://evolutionaryurbanism.com/2017/03/24/the-doorn-manifesto/>

Url-8 : https://www.researchgate.net/publication/304996602_The_spirit_of_the_Catholic_agiornamento_architecture_dialog_and_active_participation/figures?lo=1

Url-9 : <https://www.treehugger.com/green-architecture/grow-home-back-these-flatpack-houses-dutch-first-time-homebuyers.html>

Url-10 : https://monoskop.org/Oskar_Hansen

Url-11 : <https://thematicdesign.org/open-building-experience-1-molenvliet-papendrecht-1978-2/>

Url-12 : <https://thematicdesign.org/open-building-experience-3-keyenburg-rotterdam-the-netherlands-1985-2/>

Url-13 : <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/482/9301.pdf>

Url-14 : <https://51-1.com/Y-PREVI>

Url-15 : <https://iqbalaalam.wordpress.com/2013/02/03/previ-experimental-housing-project-lima-peru-part-iii/>

Url-16 : <https://architalks101.wordpress.com/tag/tube-housing/>

Url-17 : <https://big.dk/#projects-e2>

Url-18 : <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/7825>

Url-19 : <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/366/5330.pdf>

Url-20 : <http://www.altust.org/2015/04/cok-boyutlu-bir-temsil-araci-olarak-mekanyer-esra-akbalik/>

Url-21 : <https://www.pressreader.com/turkey/betonart/20190313/281496457605351>

Url-22 : <https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/handle/2134/5444>

Url-23 : https://issuu.com/aad_lund/docs/assignment_2

Url-24 : <https://www.di.net/articles/adaptive-structures-building-for-performance-and-sustainability/>

Url-25 : <https://www.transfer-arch.com/reference/previ-lima-1969/>

Url-26 : <http://www.team10online.org/team10/meetings/1971-toulouse.htm>

Url-27 : <https://tr.scribd.com/doc/38224603/Mat-Building-How-to-Recognise-and-Read-It>

Url- 28 : <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/435/6281.pdf>

EKLER

EK A: Hukukçular Sitesinde Uyarlanabilir Tasarım Yaklaşımları

EK B: Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Uyarlanabilir Tasarım Yaklaşımları

Ek C: Çorum Binevler Konut Sitesinde Uyarlanabilir Tasarım Yaklaşımları

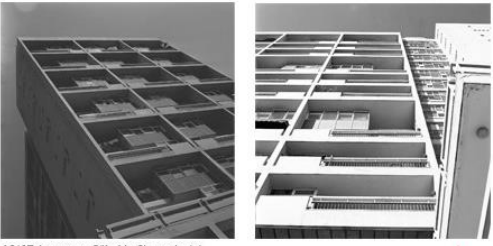
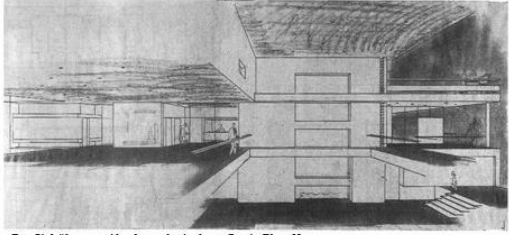
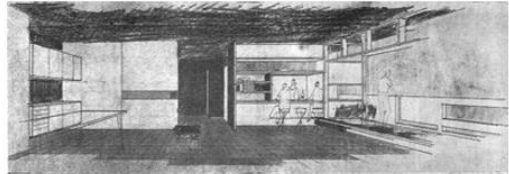
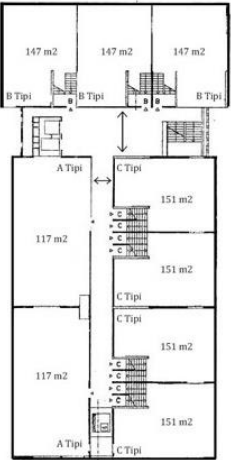
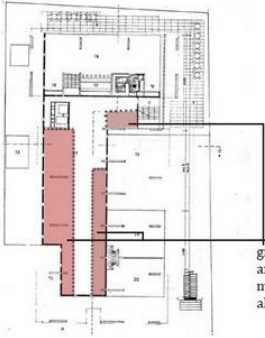

EK A: Hukukçular Sitesinde Uyarlanabilir Tasarım Yaklaşımları

Çizelge A.1 Hukukçular Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-1

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
A Ç I K L I K	MEKANSAL	<p>LOOSE-FIT (İşlevsel Belirsizlik)</p> <p>Yapı, konut birimlerinde sahip olduğu açık plan anlayışı, yapı elemanlarının strüktürden bağımsızlığı ile farklı kurgularda düzenlenebilmesi ile süreç içinde farklı işlevlere göre değişimleri bünyesinde barındırmıştır. Yapının tasarımında, zemin katta farklı kotlarda oluşturulan bahçe ve terasların da bölgenin ticari kimliğine göre şekillendiği, ofis birimleri ile doldurulduğu görülmektedir. Başlangıç tasarımında sosyal tesis olarak kurgulanan çatı katı, bırakılan geniş açıklık sayesinde farklı işlevlere cevap verebilmiştir. Günümüzde mimarlık ofisi olarak hizmet vermektedir.</p>	<p>Konut Biriminin Farklı İşlevlere Göre Dönüşümü</p> <p>Konut Biriminin Mimarlık Ofisi Olarak Yeniden Kurgulanması</p> <p>Konut Biriminin Güzellik Salonu Olarak Yeniden Kurgulanması</p> <p>Konut Biriminin Hukuk Bürosu Olarak Yeniden Kurgulanması</p> <p>Zemin Katın İşlevsel Dönüşümü</p> <p>Zemin Katta Oluşturulan Bahçe ve Teras Açıklıklarının Ticari Birimler Olarak Kurgulanması</p> <p>Çatı Katının İşlevsel Dönüşümü</p> <p>Sosyal Tesis Olarak Kurgulanan Çatı Katının Mimarlık Ofisi Olarak Kurgulanması</p>
		<p>AÇIK PLAN / HACİM</p> <p>Yapı, tek bir plan tipi oluşturmak yerine, dönüşümlere izin veren açık bir plan kurgusuna sahiptir. Her üç plan tipolojisinde de mutfak, salon ve yemek odası açık bir kurguda düzenlenme olanaklarına sahiptir. Konut birimleri dışında zemin katta düşümlen bahçe ve teraslar; asma katlar; çatı katında düzenlenen sosyal tesis birimlerinde de aynı kurgu devam etmektedir.</p>	<p>Konut Birimlerinin Açık Plan Yaklaşımı ile Farklı Alternatif Plan Kurgularına İzin Vermesi</p> <p>Varyasyon 1: Açık Kurgu İki oda birleştirilmiştir, yemek odası kökütürülerek oturma alanına dahil edilmiştir, mutfak açılmıştır.</p> <p>Varyasyon 2: Odalar ayrı olarak düzenlenmiştir, yemek odası ve mutfak oturma alanından ayrı olarak kurgulanmıştır.</p> <p>Çatı Katında Düzenlenen Sosyal Tesis Biriminin Açık Plan ve Loose Fit Yaklaşımı ile Birlikte Mekansal ve İşlevsel Dönüşümü</p>

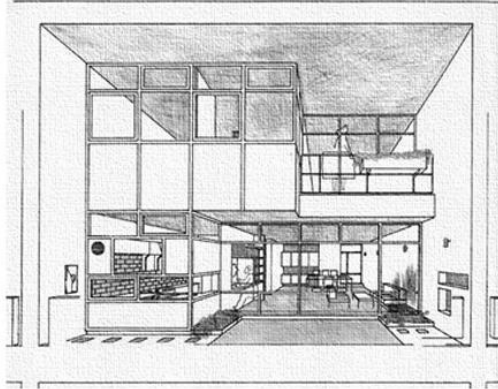

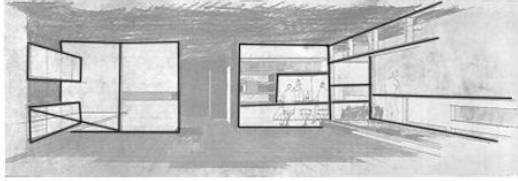
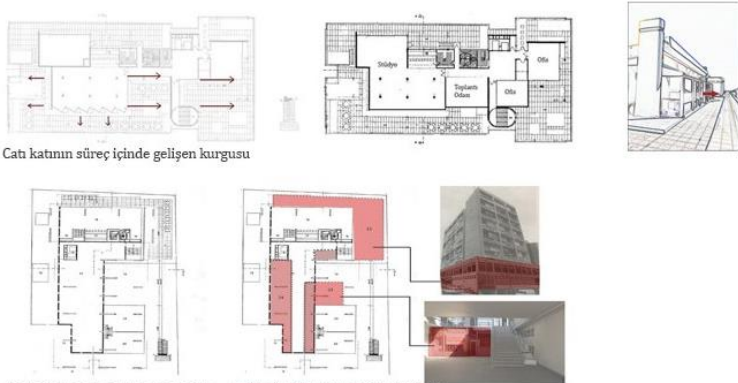
Çizelge A.2 Hukukçular Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-2

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
MEKANSAL	AÇIKLIK	<p>BASİT PLAN / FORM</p> <p>Yapının genel kurgusunda ve dairelerin biçimlenişinde basit bir form ve plan yaklaşımından söz edilebilir. Bu sayede kullanıcıları için anlaşılabilirlik ve okunaklılık sağlanmış, yorum ve katılımlarına olanak tanınmıştır.</p>	 <p>(SALT Araştırma, Gültekin Çizgen Arşivi https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/78258)</p> <p>Yapının genel formu, dairelerin dağılımı</p> <p>Yapının genel kurgusundaki basit form yaklaşımı ve daire kurgularında sistematik boyutlar</p> <p>A Plan Tipi B Plan Tipi C Plan Tipi</p>
		<p>GENİŞ ALAN YAKLAŞIMI (Excess Space)</p> <p>Yapıda daire büyüklüklerinin, dönemin apartman tipolojisi ya da unite fikri anlamında öncülü olan Le Corbusier'in Unite d'Habitati-on yapılanı ile kıyaslandığında oldukça büyük olduğu söylenebilir. Zemin katta düzenlenen bahçe ve teras açıklıklarında, çatı katında sosyal tesis kurgusunda, sirkülasyon alanlarında, boyutların oldukça geniş tutulduğu görülmektedir.</p>	 <p>Dış Sirkülasyon Alanlarında Açık ve Geniş Plan Kurgusu</p> <p>Daire içinde Açık ve Geniş Plan Kurgusu (Arkitekt: 118 Erişim: dergi.mo.org.tr/dergiler/2/246/3403.pdf)</p>
		<p>EK ALAN/ FAZLA ALAN YAKLAŞIMI</p> <p>Hukukçular sitesinin plan tasarımında, iç sirkülasyon alanının minimumda tutulduğu görülmektedir ancak dış sirkülasyon alanı olabildiğince geniş tutulmuştur. Giriş bölümü, kat araları ve koridorlar geniş tutularak süreç içinde farklı işlevlere göre düzenlenebilme olanağı sağlanmıştır.</p>	<p>Dış Sirkülasyon Alanının Genişliği</p> <p>giriş kapısı ve merdiven arasındaki açıklık ise günümüzde ortak bir dinlenme alanı olarak düzenlenmiştir.</p> <p>plan kurgusunda giriş bölümünde bırakılan açıklıkların kapatılarak işlevsel olarak yüklenildiği görülmektedir.</p> <p>Hukukçular Sitesinde Kat Araları ve Koridorlar</p>

Çizelge A.3 Hukukçular Sitesinde Açıklık ve Kendileme Yaklaşımları

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
AÇIKLIK	MEKANSAL	<p>EK ALAN/ FAZLA ALAN YAKLAŞIMI</p> <p>Konut birimleri içinde, sirkülasyon alanlarında, zemin kat teras açıklıklarında, asma katlarda bırakılan ek alanlar bina sakinleri tarafından depo işlevinde kullanılabilir. </p>	<p>Ek Depolama Alanı</p>
		<p>Aynı şekilde bu açıklıklar zaman içinde ihtiyaçlar doğrultusunda depo işlevinin yanında çamaşırhane, toplantı odası, yönetim birimi işlevlerine sahip olabilir.</p>	<p>Tanımlanmayan Ek Alan</p>
KENDİLEME	SOSYAL KULLANIM	<p>BİREYİN SÜRECE DAHİL EDİLMESİ / KATILIM</p> <p>Bireyler, her ne kadar yapının tasarım ve uygulama aşamalarında sürece dahil olmasında, kullanım aşamasında, tercih ve zamanla gelişecek ihtiyaçları doğrultusunda plan kurgularını değiştirebilme özgürlüğüne sahiptir.</p>	<p>Planlama aşamasında mimarlar, o dönemin tek tip apartman yapılarının aksine, farklı aile yapıları ve farklılaşan ihtiyaçlar için 3 farklı tipoloji geliştirmişlerdir.</p>
		<p>KONUTUN SAHİP OLDUĞU KİMLİK/ KENDİLEME DERECESİ</p> <p>Yapının cephesinden, apartman içinde farklılaşan giriş kapılarına ve iç mekan düzenlemelerine kadar yapının geçirdiği dönüşüm göz önünde bulundurulduğunda, kullanıcıların binaya ait hissetikleri, kendi kimliklerini katkılarını gözlemlenebilir.</p>	

Çizelge A.4 Hukukçular Sitesinde Kendileme ve Eklemlenme Yaklaşımları

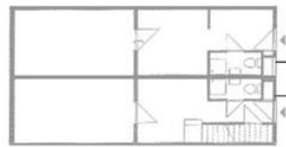

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DIYAGRAMATİK ÇİZİMLER
K E N D İ L E M E	SOSYAL KULLANIM	<p>KULLANICI YORUMU İLE TAMAMLANMA</p> <p>Yapının tasarımında sağlanan açıklıklar , bireyler tarafından anlaşılabilirliğini sağlayan ve bu anlamda yorumuna da teşvik eden basit form yaklaşımı; yapı elemanlarının strüktürden ayrı kurgulanması ile bireysel yaşama birimlerinin destek sistemden ayrılması ve bu anlamda bireysel karar alanında dönüştürülebilirliğin kolaylaştırılması, hafif prefabrike elemanların kullanılması gibi teknik avantajlar ile mimarların bireyin yorumu ve kimliği ile tamamlanacak açık bir sistem sağladıkları söylenebilir.</p>	
	MEKANSAL	<p>KONUT BİRİMİ İÇİNDE GENİŞLEMENİN SAĞLANMASI</p> <p>Zemin katta bırakılan bahçe ve teras açıklıklarının, asma katlarda bırakılan ek alanların , çatı katında kurgulanan sosyal tesisin süreç içinde farklı işlevsel birimlere izin verecek şekilde eklememesi ve genişleyebilme durumu söz konusudur.</p>	 <p>Zemin kata süreç içinde farklı işlevsel birimlerin eklenmesi</p>
E K L E M L E N M E		<p>STANDART BİLEŞENLER</p> <p>Hukukçular Sitesinde bölücü elemanların yeniden kurgulanmaya izin veren hafif prefabrike kayar duvarlar ve mobilyalar şeklinde düzenlendiği görülmektedir.</p>	 <p>Prefabrike Hareketli Duvar Elemanı</p>
	FİZİKSEL	<p>ZAMAN İÇİNDE GELİŞMEYE İZİN VEREN SİSTEM</p> <p>Yapının, sahip olduğu açık plan kurgusu, strüktürden bağımsız düşüncülerle yapı elemanlarının beraberinde getirdiği serbest tasarım , eklemlemeye izin veren açıklıkları ile süreç içinde farklı kullanım ve işlevsel farklılıklara izin verdiği söylenebilir.</p>	 <p>Catı katının süreç içinde gelişen kurgusu</p> <p>Zemin Katın süreç içinde gelişen kurgusu</p>

Çizelge A.5 Hukukçular Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

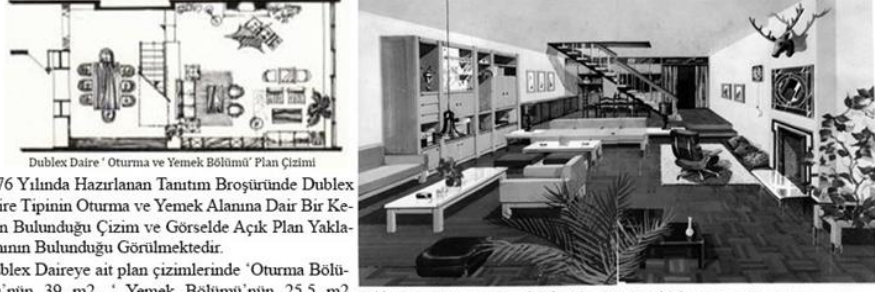
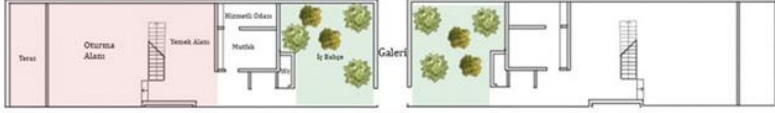
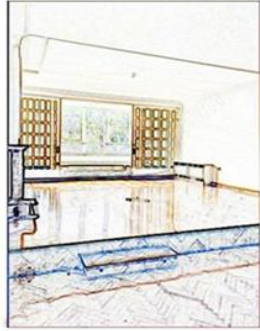

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
D Ö N Ü Ş T Ü R Ü L E B İ L İ R L İ K	MEKANSAL	<p>ÇOK DEĞERLİLİK 'POLYVALANCE'</p> <p>Projede sağlanan 'Açık Plan' yaklaşımı ve geometrik olarak 'basit' bir forma sahip olması ile , kurgulanan plan tipleri, süreç içinde bireyin tercihlerine ve zamanla oluşan farklı program gerekliliklerine göre yeniden düzenlenebilmiştir. Günümüzde dairelerin yarı-sınırıya yakın , zemin kat ve asma kat açıklıklarının, sosyal tesisin farklı işlevsel kurgulara göre yeniden düzenlenebilmiş olması 'çok işlevliliğin kapasitesi' olarak yorumlanabilecek 'polyvalance' yaklaşımının var olduğunu göstermektedir.</p>	<p>Plan tipi</p> <p>Sağlanan Açık Plan ve geometrik 'Basit Form' yaklaşımı ile aynı plan tipine farklı dairelere göre yeniden kurgulanabilmesi mümkün olabilmektedir.</p>
	YAPI	<p>ELEMANLARININ BAĞIMSIZLIĞI</p> <p>Bölücü duvarların taşıyıcıdan bağımsızlığı, bireylerin farklı tercih ve zamanla oluşabilecek farklı ihtiyaçları doğrultusunda , iskelet yapıya müdahale etmeden bireysel olarak yeniden kurgulayabilme olanağı sağlamaktadır.</p>	<p>dwellings into the frame like stacking bottles in a wine rack . an illustration by Le Corbusier for his 1947-52 Unite d'Habitation highrise apartment block in Marseilles</p>
	BİRLEŞTİRİLEBİLİR/ BÖLÜNEBİLİR ALAN	<p>Bölücü duvarların ana strüktürden bağımsızlığı ve hareketli elemanlar sayesinde farklı plan alternatifleri oluşturulabilmektedir.</p>	<p>A ve B Tipi Dairelerde, farklı kurgularda düzenlenebilen bölümler ve farklı plan varyasyonları</p> <p>C Tipi Dairelerde, farklı kurgularda düzenlenebilen bölümler ve farklı plan varyasyonları</p>
	HAREKETLİ ELEMANLAR	<p>Hareketli duvarlar sayesinde plan düzenlemeleri bina sakinleri tarafından kolaylıkla yapılabilmektedir. Daha uzun dönem için işlevsel farklılıklara göre yeniden düzenlenebildiği gibi, gün içinde anlık değişimlere dahi imkan tanımaktadır.</p>	
	FİZİKSEL	<p>MOBİLYA OLARAK ODA / KATLANABİLİR MOBİLYA</p> <p>Mutfak yaşama mekanı ile gerektiğinde açılabilen bir boşluk (pencere) ile ilişki kurar. Açıldığında aile bireylerinin yemek yediği bir masaya dönüşür. Yaşama mekanı dışarıdan gelenleri, misafirleri ağırlamak üzere bir misafir odası haline getirilmek istendiğinde ara boşluk masanın katlanması ile kapanır. Ebeveyn banyosunun kapısı sabit gömme dolaplarla birlikte düşünülmüş, bir dolap kapağı gibi tasarlanmıştır.</p>	

EK B: Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Uyarlanabilir Tasarım Yaklaşımları

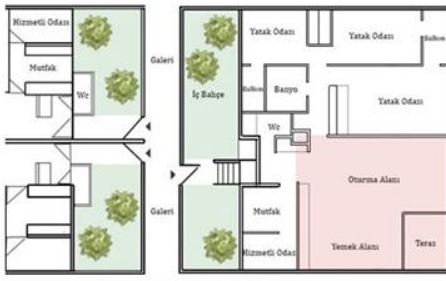

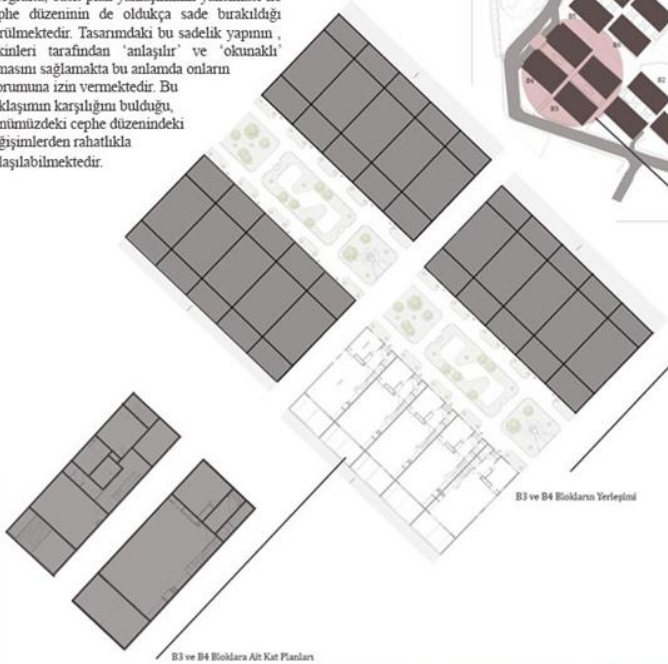

Çizelge B.1 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-1

MEKANSAL		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
A Ç I K L I K	<p>LOOSE-FIT (işlevsel Belirsizlik)</p> <p>Bu yaklaşımın, proje kapsamında geliştirilmiş farklı daire tipolojilerinden dubleks dairelerde, giriş kat planında, yarı dubleks ve simpleks dairelerde ise yaşama mekanı olarak kurgulanan alanda (oturma alanı + yemek alanı + teras/balkon) benimsendiği görülmektedir. Bu amaçla tasarımın açık plan ve belirli bir işleve göre özelleştirilmemiş form yaklaşımı ile geliştirilmesi, bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda farklı kurgularda düzenlenmesine olanak sağlamaktadır.</p> <p>Yaşama mekanında sağlanan bu yaklaşımın yanında, her bir daireye bodrum katta sağlanan ek alanın farklı programlara cevap verebilen belirli bir işleve göre özelleşmeyen formunun da bu yaklaşım ile geliştiği söylenebilir.</p> <p>Sosyal Tesis yapısının da bireylerin süreç içinde gelişen ihtiyaçları doğrultusunda farklı işlevsel programları bünyesinde barındırabilecek kapasitede olduğu görülmektedir.</p>	<p>DAİRELERİN YAŞAMA MEKANI KURGUSUNDA LOOSE-FIT YAKLAŞIMI</p> <p>B1, B2, B5, B6 VE C BLOKLARDA BULUNAN DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT ZEMİN KAT PLANI (Bulunan mimari ve statik proje çizimleri yardımıyla, yazar tarafından üretilmiştir.)</p> <p>Dairelerin zemin katlarında sağlanan açık plan ve belirli bir işleve göre özelleştirilmemiş form yaklaşımı, bu alanın bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda farklı kurgularda düzenlenebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu alan, merdiven ya da çeşitli mobilyalarla bölünülendirilerek yemek alanı, oturma alanı ve bahçe ile ilişkili veranda gibi farklı işlevsel programlara cevap verebilmektedir.</p> <p>Sağ altta bulunan görseldeki dairede, zemin katta sağlanan 'geniş alan' çeşitli mobilyalar ve cıvanlarla 4 ayrı programa bölünmüştür. Giriş bölümünde mutfak ile ilişkili bir yemek alanı, sonrasında misafir odası kurgusunda düzenlenmiş bir bölüm, kitaplık ile ayrılan günlük oturma alanı ve bahçe ile ilişkili bir veranda, aynı alan içerisinde sağlanabilmektedir.</p> <p>B3, B4 BLOKTA BULUNAN DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT ZEMİN KAT PLANI (Bulunan mimari ve statik proje çizimleri yardımıyla, yazar tarafından üretilmiştir.)</p> <p>C Blokta bulunan yarı dubleks daire tipinde de zemin katta sağlanan 'işlevsel olarak özelleştirilmemiş açık alan yaklaşımı' farklı düzenlemelere izin verilmekte, bireylerin tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı işlevlerle yüklenebilmektedir.</p> <p>C1,C2, C9, C10,C11 BLOKLARINDA BULUNAN YARI DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT GİRİŞ KAT PLANI (Bulunan mimari ve statik proje çizimleri yardımıyla, yazar tarafından üretilmiştir.)</p>	 <p>B3/B4 Blok - Dubleks Daire Tipinin ' Yemek ve Oturma Bölümü'ne Dair İki Ayrı Daireden Görseller</p>
		<p>SAĞLANAN EK ALANLARDA LOOSE-FIT YAKLAŞIMI</p> <p>B3-B4 BLOKTA BULUNAN DAİRELERİN BODRUM KAT PLANI</p> <p>Her daireye, bodrum katta, garaj ile bağlantılı, taban alanının yarısı büyüklüğünde ek bir alan sağlanmıştır. Bu alanın açıklığı ve geometrik sadeliği, farklı işlevlere göre kurgulanabilirliğini olanaklı kılmaktadır.</p> <p>Daire ile doğrudan bağlantısı bulunan bodrum kat planı</p> <p>Sağlanan bu alan, daire ile doğrudan bağlantısı olduğunda, dairenin alanına katılmakta ve dubleks dairelerde üçüncü bir kat olarak, simpleks dairelerde 2. bir kat olarak ihtiyaç durumuna göre kurgulanabilmektedir. Görselde de görüldüğü gibi arada bulunan duvar kaldırılıp açık bir alan olarak düzenlenmesi mümkün olmaktadır. Kimi dairelerde bu alanın hizmetli için bir daire olarak düzenlendiği de görülmektedir.</p>	
		<p>SOSYAL TESİS YAPISINDA LOOSE-FIT YAKLAŞIMI</p> <p>Proje dahilinde tasarlanan 'Sosyal Tesis' yapısının işlevsel programları incelendiğinde, başlangıçta Kreş olarak tasarlanan bölümün 1987 yılında yapılan Rölöve çiziminden de okunduğu gibi ' Ticari Birim 'e dönüştürüldüğü ve günümüzde de Kafeterya olarak hizmet verdiği görülmektedir. Ticari Birimler de ise ihtiyaçlar doğrultusunda eklemeler yapıldığı görülmektedir. Ortak kullanım için sağlanan bu ek yapı, sahip olduğu açık plan ve basit geometrik kurgusu sayesinde süreç içinde bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda farklı işlevsel programlara göre yeniden düzenlenmiştir.</p>	

Çizelge B.2 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-2

MEKANSAL	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
AÇIKLIK	<p>MEKANSAL</p> <p>AÇIK PLAN / HACİM</p> <p>AÇIK PLAN</p> <p>Uygulanan plan çizimleri, hazırlanan tanıtım broşüründe bulunan iç mekan görselleri ve günümüzde dairelere ait görsellerden 'Açık Plan' yaklaşımının benimsendiği ve projeye dair üretilen tüm daire tiplerinin yaşama mekanlarının bu yaklaşım ile geliştirildiği söylenebilir. Sağlanan bu açık alan, kot farkı ile, mobilyalar ile birbirinden ayrılıp, aynı alan içinde farklı işlevsel programların aynı anda sağlanabilmesine olanak tanımaktadır. Bu alan, zamanla oluşabilecek farklı mekansal ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden kurgulanabilmeye izin vermektedir.</p>	<p>DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER</p> <p>Dublex Daire ' Oturma ve Yemek Bölümü' Plan Çizimi 1976 Yılında Hazırlanan Tanıtım Broşüründe Dublex Daire Tipinin Oturma ve Yemek Alanına Dair Bir Kesitin Bulunduğu Çizim ve Görselde Açık Plan Yaklaşımının Bulunduğu Görülmektedir. Dublex Daireye ait plan çizimlerinde 'Oturma Bölümü'nün 39 m², 'Yemek Bölümü'nün 25.5 m² olduğu , toplamda veranda bölümü ile birlikte yaklaşık 80 m² 'Açık Alan' a sahip olduğu görülmektedir.</p> <p>Dublex Daire ' Oturma ve Yemek Bölümü' ne Dair Görsel Çalışma (Tanıtım Broşüründen Alınmıştır)</p> <p>B1, B2, B5, B6 VE C BLOKLARINDA BULUNAN DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT ZEMİN KAT PLANI (Bulunan mimari ve statik proje çizimleri yardımıyla, yazar tarafından üretilmiştir)</p> <p>C BLOK - Yarı Dupleks Daire Tipinin ' Oturma ve Yemek Bölümü'nden Görsel</p> <p>C1,C2, C9, C10,C11 BLOKLARINDA BULUNAN YARI DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT GİRİŞ KAT PLANI (Bulunan mimari ve statik proje çizimleri yardımıyla, yazar tarafından üretilmiştir)</p> <p>Yarı Dupleks Daire Tipinde de 'Açık Plan' yaklaşımı benimsenmiştir. Tanıtım Kataloğunda bulunan plan çiziminde 'Oturma Bölümü'nün 20 m² olduğu, Teras Bölümü ile birlikte toplamda 70 m² civarında 'Açık Alan' ın sağlandığı görülmektedir. Bu alan kot farkları ile farklı işlevsel birimlere ayrılabilmekte, bireylerin tercih ve ihtiyaç durumuna göre kurgulanabilmektedir.</p> <p>B3, B4 BLOKTA BULUNAN DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT ZEMİN KAT PLANI (Bulunan mimari ve statik proje çizimleri yardımıyla, yazar tarafından üretilmiştir)</p> <p>Her iki dupleks daire tipinde de 'Açık Plan' yaklaşımı söz konusudur. Günümüzde genellikle bahçeye açılan balkon ve teras bölümlerinin daire planına dahil edildiği göz önünde bulundurulduğunda yaklaşık 70-80m² arasında bir 'Açık Alan' ın giriş katlarında sağlandığı söylenebilmektedir. Bu alanlar, merdiven ile, kot farkı ile, mobilyalarla ayrılarak çeşitli işlevsel programlara izin verebilmektedir.</p> <p>B3/B4 Blok - Dupleks Daire Tipinin ' Salon' Bölümüne Dair Görseller</p>

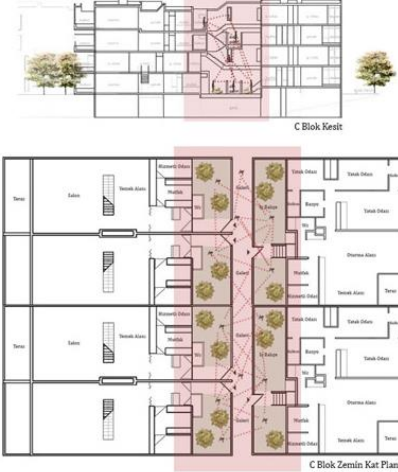
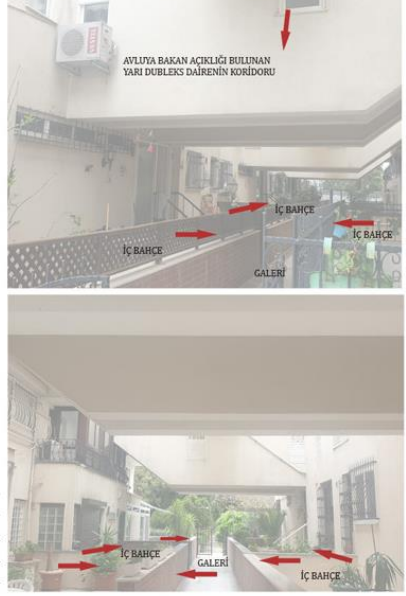
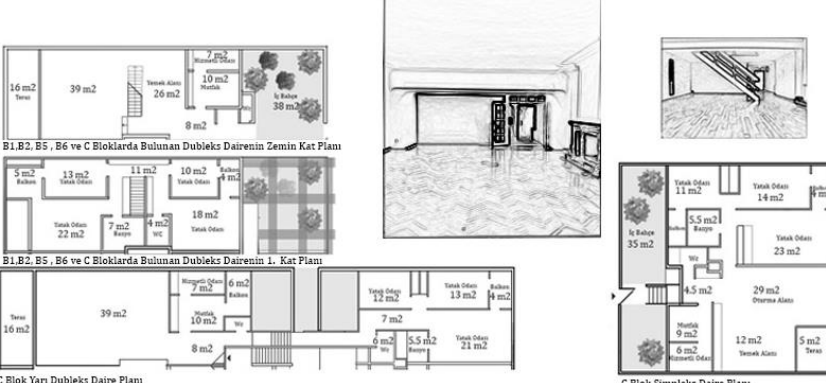
Çizelge B.3 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-3

	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
MEKANSAL	<p>AÇIK PLAN / HACİM</p> <p>AÇIK PLAN</p> <p>Simpleks daire tipinde de 'açık plan' yaklaşımından söz edilebilmektedir.</p>	 <p>C BLOKTA BULUNAN SIMPLEKS DAİRE TİPİNE AİT KAT PLANI (Bulunan mimari ve statik proje çizimleri ve tanıtım katalogunda bulunan çizim yardımıyla, yazar tarafından üretilmiştir.)</p> <p>C Blokta bulunan simpleks daire tipinde de 'Açık Plan' yaklaşımı görülmektedir. Tanıtım katalogunda bulunan plan çiziminde Oturma Bölümünün 29 m², Yemek Bölümünün 11.3 m² olduğu toplamda yaklaşık 40 m² bir 'Açık Alan' sağlandığı görülmektedir. Günümüzde genellikle teras bölümünün de daire planına katıldığı göz önünde bulundurulduğunda yaklaşık 45 m² lik bir alana ulaşılmaktadır.</p> <p>Simpleks Daire ' Oturma ve Yemek Bölümü' Plan Çizimi</p>
AÇIKLIK	<p>BASİT PLAN/ FORM</p> <p>Blokların yerleşiminin ve daire tasarımlarının geometrik olarak 'basit' formda düşütüldüğü , bu yaklaşımın 'Açık Plan' yaklaşımı ile desteklediği , bu anlamda bireylerin yorumuna izin verildiği, zamanla oluşabilecek tercih ve ihtiyaçlar doğrultusunda değişimin sağlanabildiği ifade edilebilir.</p>	 <p>Yapım Aşamasına Ait Bir Fotoğraf</p> <p>Vaziyet planına bakıldığında, yapıların dikdörtgen formda tasarlandığı; yerleşiminin ise metrik bir düzende doku yapı anlayışı ile geliştirildiği söylenebilmektedir.</p> <p>1977 yılında yapının yapım aşamasına ait bir fotoğrafta, basit plan yaklaşımının yansımaları ile cephe düzeninin de oldukça sade bırakıldığı görülmektedir. Tasarımdaki bu sadelik yapının , sakinleri tarafından 'anlaşılır' ve 'okunaklı' olmasını sağlamakta bu anlamda onların yorumuna izin vermektedir. Bu yaklaşımın karşılığı bulduğu, günümüzdeki cephe düzenindeki değişimlerden rahatlıkla anlaşılabilir.</p> <p>B3 ve B4 Blokların Vaziyet Planına Yerleşimi</p> <p>B3 ve B4 Blokların Yerleşimi</p> <p>B3 ve B4 Bloklarına Ait Kat Planları</p> <p>Yapımından hemen sonra çekilen fotoğraflarda yapının oldukça sade bir cephe düzenine olduğu görülmektedir.</p>

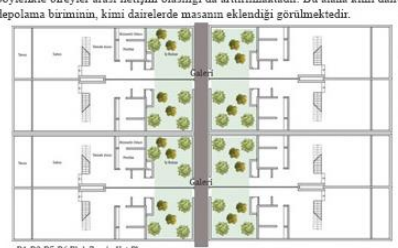

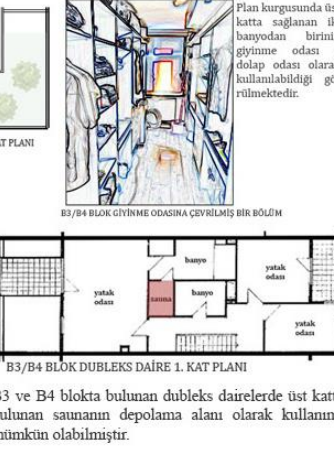
Çizelge B.4 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-4

MEKANSAL	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
	<p>ETKİLEŞİMİ ARTTIRAN AÇIKLIK TASARIMI</p> <p>Projenin tasarımında, burada yaşayan bireylerin etkileşiminin sağlanması amacıyla ön planda tutulduğu söylenebilir. Team X bünyesinde 1960lı yıllarda, bireyin ön plana alınması ve bireyler arasındaki etkileşimin yeniden sağlanabilmesi üzerine geliştirilen tartışma ve düşüncelerin etkilerinin bu projeye yansımış olduğu görülmektedir. Bu yıllarda geliştirilen ve tartışılan 'yaya sokağı, güverte; in between', doku yapı gibi yaklaşımların etkilerinin görüldüğü aynı yıllarda ülkemizde gerçekleştirilmiş bir örneği olarak oldukça kıymetlidir.</p>	<p>B3-B4 BLOK ZEMİN KAT PLANI</p> <p>(Dişigramlar mimari çizimlerden yararlanarak, yazar tarafından üretilmiştir.)</p> <p>B3-B4 BLOK YOL CEPHESİ GÖRÜNÜŞÜ</p> <p>B3-B4 BLOK YOL CEPHESİ GÖRÜNÜŞÜ</p> <p>B3 ve B4 blokta avlulu bir sistemin geliştirilmiş olduğu, zemin kotta dairelere giriş bölümlerinin geniş tutularak burada bir 'in between' eşik sağlandığı ve bireylerin kullanımına açıldığı görülmektedir. Üst kattaki dairelere giriş ise, binanın avluya bakan cepesinde kurgulanan 'yaya sokağı, güverte' ile sağlanmıştır. Sirkülasyonun sağlandığı bu 'yaya aksları' avlu üzerinde köprülerle birbirine bağlanmaktadır.</p> <p>B1, B2, B5, B6 Blok Kesit</p> <p>B1, B2, B5, B6 Blok Zemin Kat Planı</p> <p>B1, B2, B5 ve B6 blokta, dairelerin girişleri bir galeri aksı üzerinden sağlanmaktadır. Bu aks üzerinde kurgulanan iç bahçeler, bireysel alan ile ortak alan arasında bir yarı özel alan olarak bireyler arası etkileşimin geliştiği bir yer olmaktadır. Alt ve üst galeri olarak zemin kotta ve 3. kat kotunda kurgulandığı görülmektedir. İç bahçe ve galerinin üzerini kapatan örtüde sağlanan açıklıklar hem bu alana doğal ışık sağlamakta, hem de üst kotta bulunan daire ile etkileşimi güçlendirmektedir.</p>

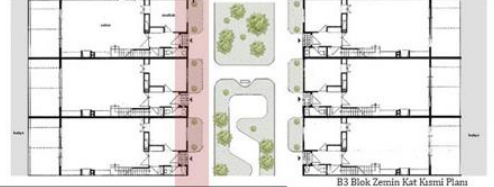
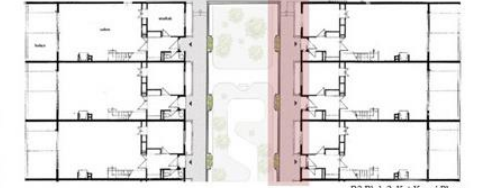

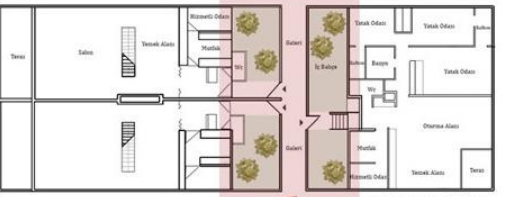

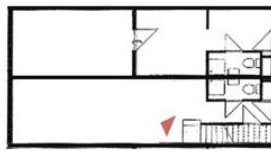

Çizelge B.5 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-5

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
AÇIKLIK	MEKANSAL	<p>ETKİLEŞİMİ ARTTIRAN AÇIKLIK TASARIMI</p> <p>Bireylerin etkileşimini arttırmak üzere diğer bloklarda galeriler, galeri üzerinde kurgulanan iç bahçeler ve balkon açıklıkları tasarlanmıştır. Buradan geçen yarı dubleks dairenin koridorunda sağlanan açıklık, yine bu amaçla geliştirilen bir diğer tasarım ögesi olmuştur.</p>	 <p>C Blok Kestir</p> <p>C Blok Zemin Kat Planı</p> <p>C blokta da daire girişlerinin bir galeri üzerinden verildiği ve iç bahçelerle bireyler arasındaki etkileşimin arttırıldığı sistem söz konusudur. C blokta aynı zamanda yarı dubleks dairelerin koridorları bu galeriler üzerinden geçmektedir ve bu koridorda sağlanan açıklık, etkileşimi arttıran bir diğer unsurdur.</p>
		<p>GENİŞ ALAN YAKLAŞIMI (Excess Space)</p> <p>Proje kapsamında geliştirilen plan tiplerine ait ölçüler incelendiğinde, daire büyüklüklerinin, yapıldığı dönemin konut tipolojisine göre oldukça büyük olduğu söylenebilir. Haluk Baysal ve Melih Birsel'in bireyi ön planda tutan mimari anlayışının getirdiği bu sonuç, Hukukçular Sitesine de yansımış olmakla birlikte, bu projede doku yapı yaklaşımı ile birlikte yatay yönde de gelişmiştir. Sağlanan iç bahçe, açık alanlar, garaj alanı, depo alanı, sosyal tesis alanı gibi ek alanlarla birlikte her bir daireye ait alanın oldukça geniş olduğu söylenebilir.</p>	 <p>B1.B2. B5. B6 ve C Bloklarda Bulunan Dubleks Dairenin Zemin Kat Planı</p> <p>B1.B2. B5. B6 ve C Bloklarda Bulunan Dubleks Dairenin 1. Kat Planı</p> <p>C Blok Yarı Dubleks Daire Planı</p> <p>C Blok Simpleks Daire Planı</p> <p>Projeye dair tatım kataloğunda plan tiplerine dair alanlar verilmektedir. Yarı duplex dairenin 157 m² kapalı alanı olduğu, 25 m² açık alan, 35 m² garaj alanı, 17 m² depo ve 7 m² sosyal tesis hissesi ile toplamda 241 m² alana sahip olduğu belirlenmektedir. Dubleks daire, 173 m² kapalı alan ile, 25 m² açık alan, 38 m² iç bahçe, 40 m² garaj alanı, 18 m² depo ve 7 m² sosyal tesis hissesi ile toplamda 301 m² alana sahiptir. Simpleks dairenin ise 120 m² kapalı alana sahip olduğu, 12 m² açık alan, 35 m² iç bahçe, 35 m² garaj alanı, 17 m² depo, 5 m² sosyal tesis hissesi ile toplam 224 m² alana sahip olduğu görülmektedir.</p>

Cizelge B.6 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-6

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
AÇIKLIK	MEKANSAL	<p>EK ALAN/ FAZLA ALAN YAKLAŞIMI</p> <p>Yapıda mekan büyüklüklerinin oldukça geniş tutulması bu alanın farklı işlevler doğrultusunda bölümlendirilip düzenlenebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu yaklaşım dubleks dairelerin birinci katında yatak holü olarak ifade edilen sirkülasyon alanında da görülmektedir. Bu alanın genişliği depolama birimlerinin bu alanda konumlanmasını sağlamaktadır.</p> <p>Dış Sirkülasyon Alanını ise, bireylerin etkileşimini arttırmak üzere özellikle geniş tutulduğu görülmektedir.</p>	<p>İç Sirkülasyon Alanının Genişliği</p> <p>B1, B2, B5, B6 ve C Bloklarında bulunan dubleks dairelerin üst kat plan çözümünde merdiven orta noktada çözümlenerek sofa kurgusunda düzenmiş bir hacime açılmakta, bu hacimden yatak odaları ve ıslak hacimlere bağlantı sağlanmaktadır. Tanıtım kataloğunda bulunan plan çizimlerinde bu alanın "Yatak Holü" olarak ifade edildiği ve yaklaşık 12 m² alana sahip olduğu görülmektedir. Üst kattaki bu sirkülasyon alanının geniş tutulması farklı düzenlemelere olanak sağlamaktadır. Plan çizimlerinde bu alanın depolama alanı olarak kurgulandığı görülmektedir.</p> <p>B1, B2, B5, B6 BLOKLARINDA BULUNAN DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT 1. KAT PLANI</p>
		<p>Dış Sirkülasyon Alanının Genişliği</p> <p>B3 ve B4 blokta binanın iç çeperinde avlunun etrafında düzenlenen, köprülerle birbirine bağlanan dış sirkülasyon alanının burada yaşayan bireylerin etkileşimini arttırmak üzere tasarlandığı düşünülmektedir. Bu amaçla yönelik olarak, sirkülasyon alanının geniş tutulması, burama bir takım programlarla yüklenilmesine olanak sağlamakta, böylelikle bireyler arası iletişim olanlığı da arttırmaktadır. Bu alana kimi dairelerde depolama biriminin, kimi dairelerde masanın eklendiği görülmektedir.</p> <p>B1-B2-B5-B6 Blok Zemin Kat Planı</p> <p>B1, B2, B5, B6 ve C Bloкта sirkülasyon, düzenlenen "Galeriler" ile sağlanmaktadır. Bu alanın iç bahçeler ile birlikte kurgusu bireylerin etkileşim olanağını arttırmaktadır.</p> <p>B3-B4 Blok 3. Kat Planı</p> <p>B1-B2-B5-B6 Blok Galeriler Görşeller</p>	
		<p>Depolama Alanı Sağlama</p> <p>Dairelere hem konut birimi içinde sağlanan (sauna, ikinci banyo...) hem de dışında sağlanan (bodrum katta ek alan) alanlar depolama birimi olarak düzenlenebilmektedir.</p> <p>B1,B2, B5 ,B6 ve C Bloklarında bulunan dubleks daire tipinin üst kat kurgusu incelendiğinde, merdiven ile ulaşılan holün oldukça geniş bırakıldığı görülmektedir. Bu alanın çoğunlukla depolama birimleri ile kurgulandığı görülmektedir.</p> <p>Projede, tüm dairelere, bodrum katta sağlanan garaj alanları ile bağlantılı olarak; bir ek alan sağlanmıştır. Zemin kattaki dairelerin bu alan ile doğrudan bağlantısı bulunurken üst kattaki daireler garaj alanlarından ulaşabilmektedir. Günümüzde bu alanın kullanıma bakıldığında ya tamamının ya da bir bölümünün (merdiven altındaki alan, wc alanı gb.) depolama alanı olarak kullanıldığı görülmektedir.</p> <p>B1, B2, B5, B6 VE C BLOKLARINDA BULUNAN DUBLEKS DAİRE TİPİNE AİT 1. KAT PLANI</p> <p>B3-B4 BLOKTA BULUNAN DAİRELERİN BODRUM KAT PLANI / GÖRŞELİ</p> <p>Plan kurgusunda üst katta sağlanan iki banyodan birinin giyinme odası / dolap odası olarak kullanılabildiği görülmektedir.</p> <p>B3/B4 BLOK DUBLEKS DAİRE 1. KAT PLANI</p> <p>B3 ve B4 blokta bulunan dubleks dairelerde üst katta bulunan saunanın depolama alanı olarak kullanımı mümkün olabilmektedir.</p>	

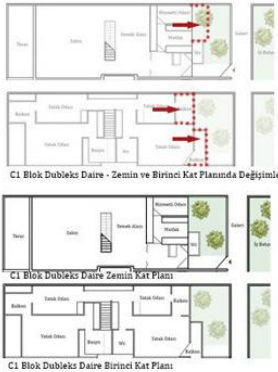

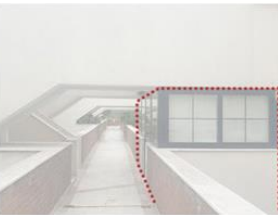
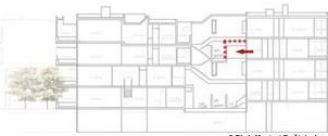

Çizelge B.7 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-7

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
MEKANSAL	AÇIKLIK	<p>EK ALAN/ FAZLA ALAN YAKLAŞIMI</p> <p>İç mekan kurgusunda sağlanan genişlik, etkileşimi artırma düşüncesi ile birlikte giriş bölümünde de sağlanmıştır. Daireye girişi dış sirkülasyondan ayıran cepler, bu alanın farklı düzenlemelerine izin vermektedir.</p>	<p>Giriş Bölümünde Sağlanan Açıklık</p> <p>B3 ve B4 Blok, bir avlu etrafına yerleştirilmiş, dairelere girişler bu alandan sağlanmıştır. Zemin katta dairelere giriş bölümünde sağlanan açıklık ve bahçe kurgusu, bu alanın yaşama mekanına katılmasına neden olmakta, bireysel alan ile ortak kullanım alanı arasında bir geçiş alanı olarak bir eşik ve 'in between' mekan olarak ifade edilebilmektedir.</p> <p>B3 Blok Avludan Görünüş</p> <p>B3 Blok Zemin Katı Kusmî Planı</p> <p>B3 Blok 3. Kat Kusmî Planı</p> <p>Üst katta ise, dairelere girişler bina çeperinde sağlanan 'yaya aksı' ile sağlanmaktadır. Bu alanın daireye giriş bölümlerinde genişlediği ve bu sayede depolama alanı (ayakkabılık, bisiklet vb.) olarak kullanılabilirdiği kimi dairelerde küçük bir masa ile düzenlenebildiği görülmektedir.</p> <p>C Blok Galeriden Simpleks Dairelere Bakış</p> <p>C Blok Zemin Katı Kusmî Planı</p> <p>B1,B2,B5,B6 ve C Bloklarda giriş bölümü galeriler ve iç bahçenin bulunduğu alandan sağlanmıştır.</p> <p>İç bahçe kurgusu ile birlikte sağlanan bu açıklık, bireysel alanın bu alana da taşmasına neden olmakta, burada yaşayan bireylerin kurgusuna göre yaşama mekanına katılmaktadır. Günümüzde genellikle bireylerin, bir masa ve sandalye ile bir veranda düzeninde kurguladıkları görülmektedir.</p>
		<p>Bodrum katta, garaj ile ilişkili olarak bir ek alan sağlanmıştır. Bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda bu alanı kurgulayabildikleri görülmektedir.</p>	<p>Tanımlanmayan Ek Alan</p> <p>Tüm daireler için bodrum katta düşünülen yaklaşık 80 m² büyüklüğündeki ek alanın herhangi bir işleve göre özelleştirilmediği ve bireylerin yorumuna açık bırakıldığı söylenebilir. Bu alan, zemin ile doğrudan bağlantılı olduğunda daire alanına katılıp ek bir oda olarak kurgulanabilmekte, hizmetli için bir daire olarak düzenlenebilmekte, misafirler için bir yatak odası olarak kurgulanabilmektedir. Sadece depolama alanı olarak da bırakılabilmektedir. Bu anlamda önceden belirlenmediği, bireylerin tercih ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenen bir alan olduğu söylenebilir.</p> <p>B3-B4 BLOK KESİT ÇİZİMİ</p> <p>B3-B4 BLOKTA BULUNAN DAİRELERİN BODRUM KAT PLANI / GÖRSELİ</p>

Çizelge B.8 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
KENDİLEME	SOSYAL KULLANIM	<p>BİREYİN YORUMU İLE TAMAMLANAN MEKAN</p> <p>B1 / B4 BLOK FARKLI DAİRELERDEN GÖRSELLER</p> <p>Tasarımda sağlanan 'Açık Plan' yaklaşımı ve formun sadeliğinin , bireysel yorumlara izin verdiği ve günümüzde aynı planın farklı mekansal kurgularla düzenlenebildiği, bu anlamda birey ve zamanın gereklilikleri ile 'tamamlanabildiği' görülmektedir.</p>	 <p>C Blok Dubleks Daire Tipi Zemlin Kat Planı</p> <p>B1 / B4 Blok Dubleks Daire Tipi Zemlin Kat Planı</p>
	<p>KONUTUN SAHİP OLDUĞU KİMLİK/ KENDİLEME DERECESESİ</p> <p>Yapı, sahip olduğu açık plan ve basit form anlayışı ile bireyin tercih ve yorumu ile tamamlanmakta onun kimliği ile şekillenmektedir. Yaşama mekanına bireysel tercihlerini aktardığı ölçüde ise buraya ait hissedebilmesi mümkün olmaktadır.</p> <p>Binaların zaman içindeki değişimleri, ilk yapıldığı zaman çekilen fotoğrafları ile günümüzdeki durumları üzerinden bir cephe okuması yapıldığında kolaylıkla anlaşılabilir. Sağlanan 'açık ve basit' form, süreç içinde her bir dairenin bireylerinin tercihleri, mekansal ihtiyaçları ve bütün olarak kimlikleri doğrultusunda şekillenmiş ve farklılaşmıştır.</p> <p>İç bahçe cephesine ait görsellerde , bu bahçelerin de bireylerin tercih ve kimliklerine göre yorumlandığı görülmektedir. Dairelerin ise, bu cepheye bakan balkonlarının kimisinde kapatıldığı, kimisinde bahçeye doğru genişletildiği, kimisinde ise orjinal halini koruduğu görülmektedir. Bu cephedeki yapı malzemelerindeki farklılaşmalar da bireylerin tercihlerine göre şekillenmiştir ve onların kimliğini yansıtmaktadır. Barınma birimleri üzerinde yapabildikleri bu müdahaleler ise buraya ait hissetmeleri ve 'kendileme'leri ile sonuçlanmaktadır.</p> <p>Aynı sırada yan yana bulunan iki dairedeki farklılıklar , yapının orjinal hali ile de kıyaslandığında kendileme derecelerini ortaya koymaktadır. Tercih edilen malzemeler ve avluya bakan bahçelerini kurgulama biçimleri, farklı yaşam tarzı ve kimliğine göre farklılaşabilirliğini ortaya koymaktadır.</p> <p>Aynı sırada bulunan dairelerin iç bahçelerini kurgulama biçimleri kendi yaşam tarzı ve kimliklerine göre şekillenebilmiştir. Sağdaki görselde bu açık alanın kullanılmayıp dairenin kapalı alanına dahil edilmesi tercih edilmiş, solda bulunan görselde ise bahçe kurgusu devam ettirilmiştir.</p>		

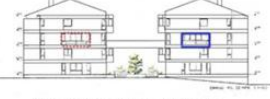

Çizelge B.9 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-1

	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
<p>E K L E M L E N E B İ L İ R L İ K</p>	<p>MEKANSAL</p> <p>YATAY/ DÜŞEY BÜYÜYEBİLİRLİK YAKLAŞIMI</p> <p>Tasarımda sağlanan iç bahçeler, mekansal ihtiyaç durumunda yapının bu alana doğru büyüyebilirliğini sağlamıştır.</p>	<p>Yatayda Büyüyebilirlik</p> <p>C blokta galeriye bakan iç cephedeki değişimler incelendiğinde ve plan okuması yapıldığında, giriş katında tasarlanan iç bahçenin bir bölümünün 'Mutfak' alanına dahil edilebildiği görülmektedir. Dupleks plan tipinde ikinci katta bulunan balkonların 'Yatak Odası' alanına eklenebildiği görülmektedir.</p> <p>C1 Blok İç Bahçe Cephesi</p> <p>C1 Blok Dupleks Daire - Zemin ve Birinci Kat Planında Değişimler C1 Blok Dupleks Daire Zemin Kat Planı C1 Blok Dupleks Daire Birinci Kat Planı</p> <p>C1 Blok Kesit / Değişimler</p> <p>C Blok Üst Galeri</p> <p>C blokta üst galeride, simpleks plan tipine sahip bir dairenin, sağlanan iç bahçenin büyük bir bölümünü 'Mutfak' ve 'Giriş Hölüne' dahil ettiği görülmektedir.</p> <p>C Blok Kesit / Değişimler</p> <p>C Blok Simpleks Daire Planı / Değişim C Blok Simpleks Daire Planı</p> <p>C9 Blok Yol Cephesi</p> <p>C9 Blok Kesit / Değişimler C9 Blok Simpleks Daire Planında Değişimler C9 Blok Yarı Dupleks Daire Planında Değişimler</p> <p>C Blokta Simpleks ve Yarı Dupleks dairelerde yapının iç bahçeye doğru genişleyebildiği, bu alanın yaşama mekanına dahil edildiği görülmektedir.</p>

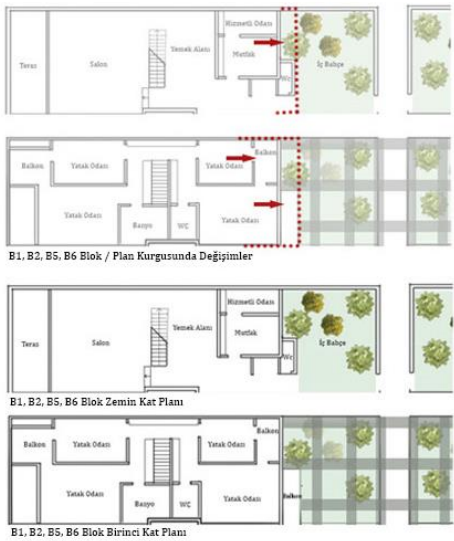
Çizelge B.10 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-2

MEKANSAL	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
	EKLEMLENEBİLİRLİK	<p>Düşeyde Büyüyebilirlik</p> <p>YATAY/ DÜŞEY BÜYÜYEBİLİRLİK YAKLAŞIMI</p> <p>B3 ve B4 bloktaki dairelerin düşey yönde büyüyebilirliğinin mümkün olduğunu ve çoğu dairede dubleks olan plan tipinin tripleks olarak dönüştürülmüş olduğunu söyleyebiliriz. Zemin kattaki dairelerde büyüyebilirlik bodrum katta sağlanan ek alana doğru gelişirken, üst kattaki dairelerde, bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda üçüncü bir katın eklenmesi şeklinde gerçekleşmiştir.</p>
<p>KONUT BİRİMİ İÇİNDE GENİŞLEMENİN SAĞLANMASI</p> <p>Yapının iç bahçeye doğru büyüyebilirliği mümkün olduğu gibi, plan kurgusunda sağlanan teras, balkon gibi alanların da konut birimine dahil edildiği görülmekte ve cepheden okunabilmektedir.</p>		<p>B3 ve B4 blokta, hem cephedeki değişimler hem de dairelerin planları irdelendiğinde genellikle, giriş katında balkonun 'Oturma Bölümü'ne , üst katta terasın 'Yatak Odası' alanına dahil edildiği görülmektedir.</p> <p>Tasarlanan planı devam ettiren, orijinal haldeki daire örneği</p> <p>B3 ve B4 blokta, hem cephedeki değişimler hem de dairelerin planları irdelendiğinde genellikle, giriş katında balkonun 'Oturma Bölümü'ne , üst katta terasın 'Yatak Odası' alanına dahil edildiği görülmektedir.</p> <p>Tasarlanan planı devam ettiren, orijinal haldeki daire örneği</p> <p>B3/ B4 BLOK DUBLEKS DAİRE KAT PLANLARI/ DAİRE İÇİNDE GENİŞLEME</p> <p>Zemin Kat</p> <p>Birinci Kat</p> <p>B3/ B4 BLOK DUBLEKS DAİRE KAT PLANLARI</p>

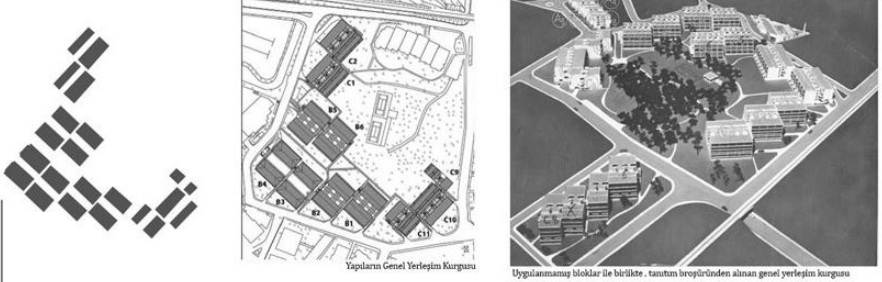

Çizelge B.11 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-3

MEKANSAL	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
	E K L E M L E N E B İ L İ R L İ K	
<p>C9 Bloкта da simpleks ve yarı dubleks dairelerde, plan kurgusunda sağlanan balkon açıklıklarının dairenin alanına katıldığı görülmekte ve cepheden okunabilmektedir.</p>		<p>B3 ve B4 bloкта yol cephesine bakan dairede 'Oturma Bölümü'nde düşütülen balkonun bir dairede halen var olduğu ancak bir dairede iç mekana dahil edildiği görülmektedir.</p> <p>B3 ve B4 Blok Yol Cephesi Görünüşü</p> <p>C9, C10 ve C11 bloкта gerçekleşen değişimler irdelendiğinde, birinci ve üçüncü katta bulunan simpleks dairelerde; hem 'Oturma ve Yemek Bölümü'nde bulunan terasın hem de 'Yatak Odası'nda bulunan balkonun bu alana dahil edilebildiği görülmektedir. İkinci ve dördüncü katta bulunan yarı dubleks dairelerde ise, aynı şekilde teras ve balkon dairenin alanına katılabilmektedir.</p> <p>C9 Blok Simpleks Daire Planında Değişimler</p> <p>C9 Blok Yarı Dubleks Daire Planında Değişimler</p>

Çizelge B.12 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-4

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
E K L E M L E N E B İ L İ R L İ K	MEKANSAL	<p>KONUT BİRİMİ İÇİNDE GENİŞLEMENİN SAĞLANMASI</p> <p>B1,B2,B5 ve B6 blokta da hem yol cephesinden hem iç bahçe cephesinden, balkon ve teras açıklıklarının daire alanı dahil edildiği görülmektedir.</p>	 <p>B1, B2, B5 ve B6 blokta , gerçekleşen değişimler hem planlar irdelendiğinde hem de cephe okuması yapıldığında, giriş katında terasın 'Oturma Bölümü'ne dahil edilmesi , üst katta balkonun 'Yatak Odası' bölümüne dahil edilmesi yönünde gelişmiştir.</p> <p>B1, B2, B5, B6 Blok / Plan Kurgusunda Değişimler</p> <p>B1, B2, B5, B6 Blok Zemin Kat Planı</p> <p>B1, B2, B5, B6 Blok Birinci Kat Planı</p>
		 <p>B1, B2, B5, B6 Blok İç Bahçe Cephesi</p> <p>B1, B2, B5 ve B6 blokta galeriye bakan iç cephedeki değişimler irdelendiğinde ve plan okuması yapıldığında, sağ üst görselde de görüldüğü gibi, ikinci katta bulunan balkonun 'Yatak Odası' alanına eklenebildiği söylenebilir. Sağ ortadaki görselde yine aynı şekilde üst kattaki bir balkonun ' Yatak Odası' alanına dahil edildiği, diğer balkonun ise kaldırıldığı görülmektedir. Sağ alttaki görselde ise, her iki katta da balkon alanının da dışına taşarak dairenin iç bahçeye doğru genişletildiği görülmektedir.</p> <p>B1, B2, B5, B6 Blok / Plan Kurgusunda Değişimler</p> <p>B1, B2, B5, B6 Blok Zemin Kat Planı</p> <p>B1, B2, B5, B6 Blok Birinci Kat Planı</p>	

Çizelge B.13 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-5

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
EKLEMLENEBİLİRLİK	FİZİKSEL	<p>MODÜLER SİSTEM/ KENTSEL ÖLÇEKTE DOKU YAPI YAKLAŞIMI</p>	 <p>Yapının vaziyet planı ölçeğinde genel yerleşim kurgusuna bakıldığında doku yapı yaklaşımının var olduğu söylenebilir. Çorum Binevler projesinde var olduğu gibi, tüm araziye yayılan bir ızgara grid sistem üzerinde kurgulanmış, birbirini tekrarlayan modüller ile kurulu bir sistem var olmasa da, <u>orantılı formlar ve genel yerleşimde metrik bir yayılımın söz konusu olduğunu</u> söyleyebiliriz.</p>
	ZAMAN İÇİNDE GELİŞMEYE İZİN VEREN SİSTEM	<p>Yapıların ilk tasarımı ve yapımından hemen sonra çekilen fotoğrafları ile günümüzdeki durumları kıyaslandığında, bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda onların kimliklerini yansıtacak şekilde değişebildiği, mekansal ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gelişiminin mümkün olduğu görülmektedir.</p>	<p>Bu projede zaman içinde gelişebilmeyi, mimarların bireyi öncelikli tutarak, yapıyı onların müdahalesine de izin verebilecek açıklıkta ve sadelikte tasarımları mümkün kılmuştur. Bu sayede sağlanan açık alan, zamanın getirdiği farklı mekansal ihtiyaçlara göre dönüştürülebilmiş, kurgulanan balkon ve terasların dahil edilmesiyle daire genişletilebilmiş, kurgulanan iç bahçeye doğru binanın alanı artırılabilmiştir. Bodrum katta sağlanan ek alan, süreç içinde gelişen farklı mekansal ihtiyaçlara göre kurgulanabilmiş, dairenin alanına katılabilmiştir. Bazı dubleks dairelerde üçüncü bir katın eklenebilmesi mümkün olabilmıştır.</p> <p>Tüm bu yapısal özelliklerin yanında, tasarımın bireylerin etkileşimini arttıracak doğrultuda geliştirilmesi, bireylerin yaşama birimlerine duydukları aidiyeti arttırmış, bu ise yaşama biriminin birey ile birlikte sürekliliğini sağlamıştır.</p>

Çizelge B.14 Yeşilköy Toplu Konut Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK	MEKANSAL	<p>ÇOK DEĞERLİLİK 'POLYVALANCE'</p> <p>Projede, belirli bir işleve göre özelleştirilmeden sağlanan 'Açık Plan' ve geometrik 'Basit' form yaklaşımı; yaşama birimini , bireyin yorumuna ve zamanla oluşabilecek farklı tercih ve ihtiyaçlara göre dönüştürülebilirliğe açmaktadır. 'Loose Fit' yaklaşımı ile birlikte ele alınabilecek 'Polyvalance' yaklaşımı, farklı işlevlere göre düzenlenebilirliğini, bu anlamda 'çok işlevliliğin' kapasitesi olarak yorumlanabilir. Dairelerin kurgusunda sağlanan bu açık alanın , günümüzde görülen farklı kurguları, süreç içinde oluşan farklı ihtiyaçlara göre dönüştürülebilir yapıda olmaları, bu yaklaşımın varlığını kanıtlamaktadır.</p>	<p>B3/B4 BLOKTA BULUNAN DUBLEKS DAİRENİN ZEMİN KATI GÖRSELLERİ/ AYNI PLANIN FARKLI KURGULARI</p>
	FİZİKSEL	<p>BİRLEŞTİRİLEBİLİR/ BÖLÜNEBİLİR ALAN</p> <p>Dairelerin zemin katlarında 'Açık Plan' yaklaşımı ile sağlanan 70 m²-80 m² arasında değişen alanın, bireylerin farklı tercihleri, süreç içinde gelişen farklı mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda birleştirilebilir/ bölünebilir bir kapasiteye sahip olduğu söylenebilir.</p> <p>C ve B Blokta bulunan dubleks dairelerde, mutfak bölümünde sağlanan hizmetli odasının, günümüzde mutfak alanı ile birleştirildiği görülmektedir.</p>	<p>B3 BLOK- DUBLEKS DAİRE ZEMİN KAT PLANI</p> <p>B3 BLOKTA BULUNAN DAİRENİN ZEMİN KATI GÖRSELİ</p> <p>Tez çalışması kapsamında incelenen dairelerden biri, B3 blokta bulunan bodrum katı ile birlikte tripleks dairedir. Burada zemin katta balkon bölümü ile 'Oturma Bölümü'nü birleştirdiği. Yemek Bölümünün merdiven hizasından eklenen duvar ile ayrı bir oda olarak kurgulandığı görülmektedir. İkinci katta ise açılız tarafına bakan iki 'Yatak Odası' bölümünün birleştirilip merdivenin devamında açık bir alan olarak yeniden kurgulandığı görülmektedir.</p> <p>B3 BLOK- DUBLEKS DAİRE BİRİNCİ KAT PLANI</p> <p>B3 BLOKTA BULUNAN DAİRENİN BİRİNCİ KAT GÖRSELİ</p> <p>B3 BLOKTA BULUNAN DAİRENİN 1. KAT GÖRSELİ</p> <p>B ve C Blok / Dubleks Daire / Zemin Kat Planı</p> <p>C Blok Simpleks Daire Planı</p> <p>C1, C2, C9, C10, C11 ve B1,B2,B5, B6 blokta plan çizimlerinde Mutfak bölümünün bir kısmının 'Hizmetli Odası' olarak ayrıldığı görülmektedir. Ancak günümüzde bu bölümün 'Mutfak' alanı ile birleştirildiği söylenebilir.</p>

EK C: Çorum Binevler Konut Sitesinde Uyarlanabilir Tasarım Yaklaşımları

Çizelge C.1 Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-1

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
MEKANSAL	AÇIKLIK	<p>LOOSE-FIT (İşlevsel Belirsizlik)</p> <p>'Hem apartman tipolojisinde hem müstakil konut birimlerinde, Çok Gayeli Oda' olarak ifade edilen mekansal birimler bireyin yorumuna ve zamanın belirsizliğine göre yeniden düzenlenebilecek kurguda düşünülmüştür. Bu oda ile birlikte 'Baş Oda/ Yaşama Odası' olarak ifade edilen bölümlerin çerperleri gündüz oturma birimi, gece yatma birimi olarak kurgulanabilmek üzere sedirler ile kaplanmıştır. Plan kurgusunda yer verilen avlu, hayat, taht, taşlık gibi geleneksel sistemde de süreç içinde gelişebilmeye izin veren alanlar, bu projede de farklı işlevlere cevap verebilecek açıklıkta bırakılmıştır ve günümüzde farklı ihtiyaçlar doğrultusunda farklı programlara göre düzenlenebildiği görülmektedir.</p> <p>Bireylerin tercih ve ihtiyaç durumuna göre tasarımı aşamasında eklenebilen bodrum kattaki 'Haymalık Bölümü' pekmazlık, depo, çamaşır alanı gibi işlevlere cevap verebilmektedir. Çatı katında 'Meyve Serme Alanı' olarak düzenlenmiş yarı açık alanın ise süreç içinde konut birimine dahil edilerek farklı işlevlere göre dönüşümü mümkün olabilmektedir.</p> <p>Odalarn boyutlan modüler sisteme oturan yerleşim planı gereği eşit büyüklükte-dir. Bu ise, mekanı belirli bir programa göre boyutlandırılan ve standardize eden anlayışa karşı olarak, bireylerin yorumuna açmakta her oda işlevsel olarak farklı kurgularda düzenlenebilmektedir.</p> <p>Merkezi bölüme yakın Y1 tipi apartman planlamasında, hareketli elemanlar kullanılarak tamamen açık bir alan elde edilmesi sağlanmış, ticari işleve göre dönüştürülebilirlik düşünülmüştür.</p>	<p>Y1 TİPİ APARTMAN</p> <p>Plan kurgusunda oda bölünmesi hareketli eleman ile sağlanmıştır. Dairesim ticari işleve göre dönüştürülmesi gerektiğinde, bölmeier kaldırılarak tamamen açık bir alan elde edilebilmektedir. 'Hareketli Eleman' ile ayrılabilen bölüm planda 'Yatma ve Çalışma Alanı' olarak ifade edilmiştir.</p> <p>Plan çizimlerinde 'Düvanlı Oda' / 'Çok Gayeli Mekan' olarak ifade edilen alanın yemek yeme, misafiri yatak odası olarak düzenleme, günlük oturma odası olarak kullanıma gibi farklı işlevlere cevap verebilecek açıklıkta bırakıldığı görülmektedir. Plan şemasında, solda kapalı ve sağda açık plan kurgusu olmak üzere iki farklı plan çözümü görülmektedir.</p> <p>■ Ticari işleve göre dönüştürülebilirliği düşünülen zemin kat daireleri ■ 'Çok Gayeli Mekan' olarak ifade edilen farklı işlevlere göre kurgulanabilecek alan ■ Yatma ve Çalışma Alanı olarak ifade edilen 2 ayrı işleve de izin veren alan</p> <p>T TİPİ KONUT BİRİMİ</p> <p>T Tipi Konut Tipolojisi Üst Kat Planı, T Tipi Konut Tipolojisi Kestit, T Tipi Konut Tipolojisi Alt Kat Planı, T Tipi Konut Tipolojisi Bodrum Kat Planı</p> <p>■ 'Çok Gayeli Mekan' olarak ifade edilen farklı işlevlere göre kurgulanabilecek alan ■ Yaşama Alanı olarak ifade edilen açık plan kurgusu ile farklı işlevlere izin verebilir alan ■ Belirli bir işleve göre kurgulanmamış 'Eğit Bilyükökte Odalar' ■ 'Haymalık' bölümü olarak ifade edilen bodrum katta düzenlenen, pekmazlık, depo, çamaşır alanı gibi işlevlere göre dönüştürülebilir alan ■ Çatı Katında 'Meyve Serme Alanı' olarak düzenlenmiş açık alan</p> <p>V TİPİ KONUT BİRİMİ</p> <p>V Tipi Konut Tipolojisi Kestit, V Tipi Konut Tipolojisi Üst Kat Planı, V Tipi Konut Tipolojisi Alt Kat Planı, V Tipi Konut Tipolojisi Bodrum Kat Planı</p> <p>'Taşlık' olarak düzenlenen bölümün süreç içinde farklı işleve dönüşümü</p> <p>■ 'Çok Gayeli Mekan' olarak ifade edilen farklı işlevlere göre kurgulanabilecek alan ■ 'Haymalık' bölümü olarak ifade edilen bodrum katta düzenlenen, pekmazlık, depo, çamaşır alanı gibi işlevlere göre dönüştürülebilir alan ■ 'Yaşama Alanı' olarak ifade edilen açık plan kurgusu ile farklı işlevlere izin verebilir alan ■ Belirli bir işleve göre kurgulanmamış 'Eğit Bilyükökte Odalar' ■ 'Taşlık' olarak ifade edilen giriş bölümünde kurgulanan açık alan ■ 'Sofa' olarak ifade edilen 2. katta kurgulanan açık alan</p> <p>L TİPİ KONUT BİRİMİ</p> <p>L Tipi Konut Tipolojisi Alt Kat Planı, L Tipi Konut Tipolojisi Üst Kat Planı, L Tipi Konut Tipolojisi Kestit</p> <p>■ 'Çok Gayeli Mekan' olarak ifade edilen farklı işlevlere göre kurgulanabilecek alan ■ 'Hayat' olarak ifade edilen farklı işlevsel yorunlara izin veren alan ■ Çatı Katında 'Meyve Serme Alanı' olarak düzenlenmiş açık alan ■ 'Haymalık' bölümü olarak ifade edilen bodrum katta düzenlenen, pekmazlık, depo, çamaşır alanı gibi işlevlere göre dönüştürülebilir alan (Planlama şemasında yapılan giriş- melerde isteğe bağlı olarak bodrum katta ilave edilebilir olarak düşünülmüştür) ■ 'Ditay ve Üst Odası' olarak ifade edilen, depo alanı gibi farklı işlevlere göre düzenlenebilen alan</p>

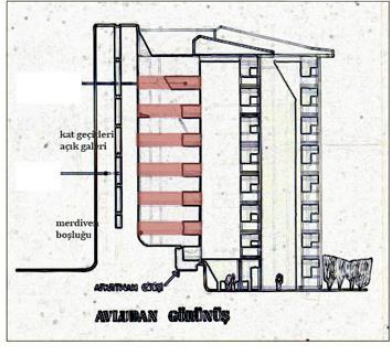
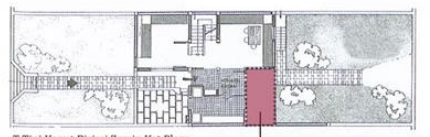

Çizelge C.2 Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-2

MEKANSAL	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">AÇIKLIK</p>	<p>AÇIK PLAN / HACİM</p> <p>Zamanla oluşabilecek farklı tercih ve ihtiyaçlara yanıt verebilecek, süreç içinde gelişen bir mimari yaklaşımı benimseyen ve bunu geleneksel yöntemlerde bularak o dönemin yapım sistemi ile birleştiren Behruz Çinicinin, bu amaçla farklı kurgulara ve kullanıcı yorumuna izin veren 'Açık Plan' yaklaşımını benimsediği görülmektedir. Bu projesinde de özellikle zemin kat planlarının 'Açık' bir kurguda tasarlandığı söylenebilir.</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> <p>Y Tipi</p> <p>Y1 Tipi Apartman Tipolojisi Zemin Kat Planı</p> <p>Y1 Tipi Apartman Tipolojisi Normal Kat Planı</p> <p>T Tipi</p> <p>T Tipi Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı</p> <p>V1 Tipi Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı</p> <p>L Tipi</p> <p>L Tipi Konut Tipolojisi Zemin Kat Planı</p> </div> <div style="width: 45%;"> <p>Ticari işleve göre dönüştürülebilme amacıyla tüm bölümlerin kaldırıldığı 'Açık Plan' kurgusu</p> <p>'Hareketli Elemanlar' kullanımı ile 'Açık Plan' yaklaşımının desteklenmesi</p> <p>'Hareketli Bölücü Eleman'ın açılmasıyla düzenlenmiş Açık Plan kurgusu</p> <p>T tipi konut biriminde zemin kat planında 'Çok Gayeli Mekan' ile 'Yaşama/ Baş Oda' olarak ifadelendirilen alanların açık plan anlayışında kurgulandığı ve birlikte düzenlenebildiği görülmektedir:</p> <p>V1 tipolojisinde, zemin kat planında 'Çok Gayeli Mekan', 'Yaşama/ Baş Oda' ve 'Mutfak' bölümünün bölücülerle ayrılmadığı ve birlikte kurgulanabildiği görülmektedir. Günümüzde Taht/ Taşlık bölümünde bu alanlara dahil edildiği gözlemlenmektedir.</p> <p>V2 tipolojisinde 'Çok Gayeli Mekan' birimi ile 'Baş Oda'nın birlikte düzenlenerek açık bir kurguda tasarlandığı görülmektedir; bu alana Taht / Taşlık bölümü de eklenebilmektedir.</p> <p>V3 tipolojisinde de 'Çok Gayeli Mekan' birimi ile 'Baş Oda' birlikte 'Açık Plan' kurgusunda birlikte tasarlanmıştır:</p> <p>L tipolojisinde de 'Çok Gayeli Mekan'ın açık plan kurgusu ile tasarlandığı görülmektedir:</p> <p>L tipi konut birimi 'Çok Gayeli Mekan' perspektif görünüşü</p> </div> </div>
	<p>BASİT PLAN/ FORM</p> <p>Çorum Binevler projesinde konut birimleri, kentsel ölçekte 'Doku Yapı' yaklaşımını dahilinde alanın 4.20 metrelik ızgara sisteme göre bölünmesi ile modüler bir kurguda tasarlanmıştır. Bu modüllere oturan 2.10 m, 4.20 m ve katları şeklinde gelişen ölçüler ile oda ve bahçe boyutları belirlenmiştir. Bu yaklaşım sonucu, kare ve dikdörtgenlerden oluşan konut birimlerinin yerleşimlerinde oranlı geri çekilmelerle üçgen iç bahçeler yaratan oldukça basit ve bu anlamda bireyler tarafından yorumlanabilmeye açık, anlaşılır ve okunaklı bir düzen oluşmuştur.</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="width: 45%;"> <p>Y Tipi Apartman Tipolojisi</p> <p>L Tipi Konut Tipolojisi</p> <p>T Tipi Konut Tipolojisi</p> <p>V3 Tipi Konut Tipolojisi</p> <p>V2 Tipi Konut Tipolojisi</p> </div> <div style="width: 45%;"> <p>Konut birimleri, açık alan ve yarı açık alanın modüler sisteme 2.10, 4.20 ve katları şeklinde yerleştirildiği görülmektedir. Modüler sistemin getirdiği ölçüler ve oranlar ile kurulan bu basitliğin yanında cephe kurgusunda da basitlik sağlanarak açıklık ve okunaklı sağlanmış, bireylerin yorumuna açılmıştır.</p> </div> </div>

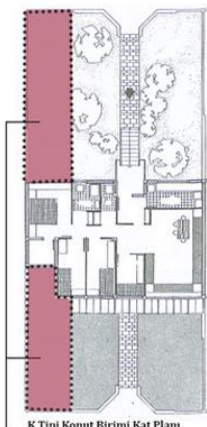

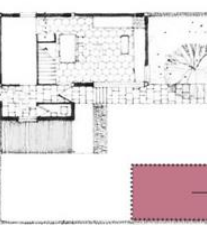
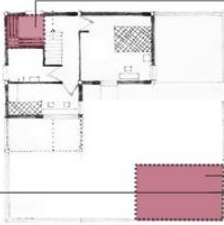
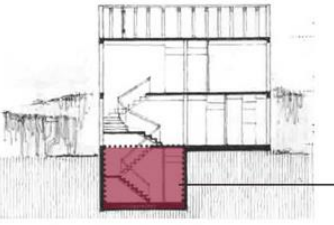
Çizelge C.3 Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-3

MEKANSAL	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
	AÇIKLIK	<p>ETKİLEŞİMİ ARTTIRAN AÇIKLIK TASARIMI</p> <p>Çorum Binevler projesinde, müstakil konutlarda genel olarak yerleşim kurgusunun geleneksel sisteme paralel olarak, insan etkileşimini ve komşuluk ilişkilerini arttıracak şekilde düzenlendiği söylenebilir. Bahçe kurgularının planlanmasında ve giriş bölümlerinde tasarlanan açık alanlar ile bu ilişki-sellik sağlanmıştır. Apartman tipolojisinde ise, yapının iç avlulu bir şekilde kurgulandığı, bina çeperlerinde tasarlanan açık koridorlar ve köprü sistemi ile insan iletişim ve etkileşiminin arttırıldığı gözlemlenmektedir.</p>

Çizelge C.4 Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-4

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DIYAGRAMATİK ÇİZİMLER
A Ç I K L I K	MEKANSAL	<p>EK ALAN/ FAZLA ALAN YAKLAŞIMI</p> <p>Konutların plan kurguları incelendiğinde, iç sirkülasyon alanlarının minimumda tutulduğu, bu alanların açık plan kurgusu ile birlikte oda bölümleri ile geçişli bir halde bulunduğu söylenebilmektedir. Ancak V tipolojisinin üst kat planında, koridorun sofa olarak genişletildiği bir düzen söz konusudur. Modüler yaklaşımın da bir sonucu olarak, 2.10 m olan bu genişlik, depolama birimlerinin eklenmesine ya da farklı düzenlemelere izin verebilmektedir.</p>	<p>İç Sirkülasyon Alanının Genişliği</p> <p>V1 Tipi Konut Tipolojisi Kat Planı</p>
		<p>Müstakil konut tipolojilerinde ortak dış sirkülasyon alanlarından söz edilememektedir. Ancak apartman tipolojisi olarak geliştirilen Y tipi plan tasarımlarında, etkileşim alanını arttırmak amacıyla bina çeperlerinde koridorların kurgulandığından önceki başlıklarda bahsedilmiştir. Bu alanların kimi noktalarda genişlediği kimi noktalarda açık galeriler olarak düzenlendiği görülmektedir. Açıklığın arttığı noktalarda farklı işlevsel kurgulara göre düzenlenebilme olanağının bahsedilebilmektedir.</p>	<p>Dış Sirkülasyon Alanının Genişliği</p> <p>Y Tipolojisinde etkileşim alanını arttırmak amacıyla kurgulanan bina çeperindeki koridorların kimi noktalarda genişlediği, kimi bölümlerde açık galeriler olarak kurgulandığı görülmektedir.</p>
		<p>Bu projede başlangıç tasarımında ek alan olarak depolama birimleri inşa edilmiştir ancak konut yerleşimi/ açık alan düzeni ve boyutları ile süreç içinde eklenebileceği düşünülmüştür.</p> <p>T tipi konut biriminin genel yapı formu ve alana yerleşimi, süreç içinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda, bir bölümün yapıya bitişik olarak genişletilerek depo birimi olarak işlevlendirilmesine izin vermektedir.</p>	<p>Ek Depolama Alanı</p> <p>T Tipi Konut Birimi Zemin Kat Planı</p> <p>T tipi konut biriminin açık alana yerleşimi ve genel yapı formu, süreç içinde bir bölümün yapıya bitişik olarak genişletilerek depo birimi olarak işlevlendirilmesine izin vermektedir.</p>

Çizelge C.5 Çorum Binevler Konut Sitesinde Açıklık Yaklaşımları-5

	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
<p>MEKANSAL</p> <p>AÇIKLIK</p>	<p>EK ALAN/ FAZLA ALAN YAKLAŞIMI</p> <p>Günümüzde özellikle K Tipi Konutların açık alanlarında depo birimlerinin eklenmiş olduğu görülmektedir.</p> <p>L tipolojisinde K tipolojisinde olduğu kadar yoğun olmasa da kimi birimlerde açık alana depo ve kömürlük birimlerinin eklendiği görülmektedir. Konut biriminde ise üst kat planında 'Dikiş ve Ütü' Bölümü olarak ayrılan alanın depo alanı olarak düzenlenebildiği görülmektedir.</p> <p>Müstakil konut tipolojilerinde planlama aşamasında bireyler ile yapılan görüşmelerde tercih ve ihtiyaç durumuna göre eklenen, bodrum katta düzenlenen 'Haymalık' bölümü; depolama alanı, pekmezlik, çamaşır alanı gibi işlevlere göre düzenlenebilmektedir.</p>	<p>Ek Depolama Alanı</p> <p>K Tipi Konut Birimi Kat Planı</p> <p>Günümüzde K tipi konut biriminde, bahçenin bir bölümünde depo ve kömürlük işlevine cevap verebilecek ek bir birimin ilave edildiği gözlemlenmektedir.</p> <p>L Tipi Konut Birimi Zemin Kat Planı</p> <p>L Tipi Konut Birimi Kat Planı</p> <p>Üst kat planında 'Dikiş ve Ütü' Bölümü olarak ayrılan alan Depo Alanı olarak düzenlenebilmektedir.</p> <p>L Tipi konut tipolojisinde, açık alanın bir bölümüne depo ve kömürlük biriminin eklendiği gözlemlenebilmektedir.</p> <p>Farklı konut tipolojilerine tercih ve ihtiyaç doğrultusunda planlama aşamasında eklenebilen 'Haymalık' bölümü olarak ifade edilen bodrum katta düzenlenen alan, depo birimi, pekmezlik, çamaşır alanı gibi işlevlere göre düzenlenebilmektedir.</p>

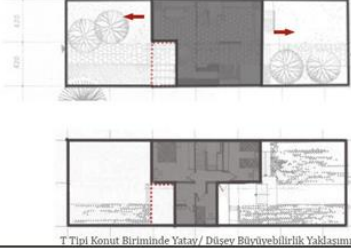
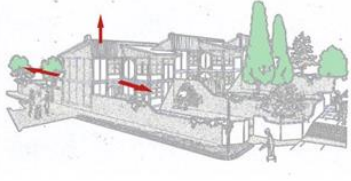

Çizelge C.6 Çorum Binevler Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları-1

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
KENDİLEME	MEKANSAL	<p>STANDART ODA BOYUTLARI YAKLAŞIMI</p> <p>Binevler projesinde yapıların plan kurgulan modüler sisteme göre geliştirilmiştir. Müstakil konut tipolojilerinde, oda boyutlarının : 2.10 x 4.20 cm=x veya 4.20x4.20= 2x alan olarak kurgulandığı görülmektedir. Mutfak, banyo ve yatak odası bölümleri genellikle x alan kadar olmakta, çok gayeli mekan, baş oda ve ebeveyn yatak odası olarak düzenlenen bölümler 2x kadar alan kaplamaktadır. Belirli bir işleve göre etiketlenmemiş ve tasarlayan mimar tarafından belirlenmemiş bu durum, bina kullanımını bireyin yorumuna açmaktadır. Y apartman tipolojisinde de farklı boyut ve ölçüler ile aynı yaklaşım gözlemlenmektedir.</p>	<p>V1 Tipolojisi Zemin Kat Planı</p> <p>Y Tipolojisi Kat Planı</p>
	SOSYAL KULANIM	<p>BİREYİN SÜRECE DAHİL EDİLMESİ YAKLAŞIMI</p> <p>Çorum Binevler projesi, anonim kullanıcılar için tekleştirilmiş beton yapılarına karşı tepkilerin geliştiği ve bu amaçla kooperatifleşme yolu ile bireylerin tasarıma dahil edilerek ortak kararların alınıp üretiminin gerçekleştirildiği bir projedir.</p>	<p>bu çalışma</p> <p>tarihsel gelişim içinde</p> <p>geleneksel değerlere bağlı kalınarak</p> <p>çağdaş koşullar altında</p> <p>bugünkü doğa ve toplumu</p> <p>yeni bir doğa ve topluma</p> <p>dönüştürme çabasıdır</p>
	KİMLİK / KENDİLEME DERECESİ	<p>Behruz Çimici, sahip olduğu yöresel mimarlık anlayışının etkisiyle, tasarım aşamasında öncelikle bölge kimliğini ve bölge insanının sosyokültürel yapısını okuma ve anlama yoluna gitmiştir. Çevre köylerin mevcut sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını araştırmış, bölge halkının geçim kaynağı, toprak sahipliği durumu, yıllık gelirler gibi veriler elde etmiş, yaşam biçimi ve beklentilere yönelik bu girdileri Binevler projesine yansıtmıştır.</p>	<p>Behruz Çimici'nin bir eskizi A sketch by Behruz Çimici</p>

Çizelge C.7 Çorum Binevler Konut Sitesinde Kendileme Yaklaşımları-2

	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER	
KENDİLEME	<p>SOSYAL KULANIM</p> <p>KİMLİK / KENDİLEME DERECEŚİ</p> <p>Behruz Çinici, bölgesel kimlik ve bölge insanının yaşantısına yönelik tercih ve ihtiyaçları barınma birimlerine yansıtma durumu sadece tasarım aşamasında kullanma yoluna gitmemiş; süreç içinde birey ile birlikte yaşama biriminin de dönüştürülebilirliğinin sağlandığı bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamıştır. Yapıldığı tarihten günümüze konutların değişim durumları incelendiğinde bu amacına ulaşabildiği, birimlerin bireylerinin ihtiyaçlarına ve kimliklerine göre değiştirildiği görülmektedir.</p>	<p>Çorum Binevler- 1975</p> <p>Çorum Binevler- 2019</p>	
	<p>BİREYİN YORUMU İLE TAMAMLANAN MEKAN</p> <p>Tasarımın açık plan ve basit form yaklaşımı ile geliştirilmiş olması, geleneksel sistemde de farklı bireysel yorumlara ve süreç içinde gelişilmeye olanak tanımış hayat, taşlık gibi yarı açık alan kurguları, yaşama birimlerinin süreç içinde bireysel yorum ve ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenebilecek bir açıklıkta bulunan bir tasarım yaklaşımının varlığını kanıtlamaktadır.</p>	<p>Süreç içinde bireysel yorumlar ile farklılaşan yaşama birimlerinden örnekler</p>	
	<p>TOPLUMSAL/ BİREYSEL KARAR AYRIMI</p> <p>Proje sürecinin çok aktörlü yapısının doğurabileceği karmaşayı yönetebilmek amacıyla yapılan analizlerden biri de "Karar Çevresi Analizleri" olmuştur. Bu analizlerde üretim sürecine katılanlar 15 sosyal gruba ayrılarak , her bir grubun karar sınırları önceden belirlenmiştir.</p>	<p>Çorum Binevler Projesi kapsamında geliştirilen 'Karar Çevresi Analizleri'</p> <p>Behruz Çinici - Toplumsal / Mekansal Örgütlenme Hiyerarşisi Şeması</p>	

Çizelge C.8 Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-1

	KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
MEKANSAL	<p>YATAY / DÜŞEY BÜYÜYEBİLİRLİK YAKLAŞIMI</p> <p>Projenin yapılma amacı ve plan kurgularına bakıldığında, başlangıç tasarımının sosyal konut ölçeğinde planlandığı ancak süreç içinde genişleyebilirliğini sağlayacak yarı açık ve açık alanların düşütüldüğü görülmektedir. Müstakil konut tipolojilerinin günümüzdeki durumu incelendiğinde sağlanan yarı açık alanlardan taht/ taşlık , hayat gibi birimlerin kapatılarak yatay genişlemenin; çatı terasının kapatılarak dikey yönde büyüyebilirliğin sağlanabildiği görülmektedir. Zamanla oluşan mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda, yapı yatay olarak açık alana doğru da genişletilebilmektedir.</p>	<p>T Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı</p> <p>T Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı</p> <p>T Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımına Dair Örnekler</p> <p>T Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımına Dair Örnekler</p>

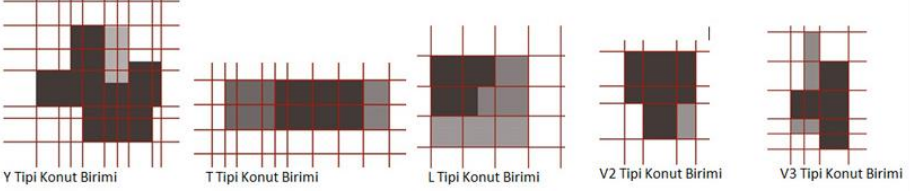
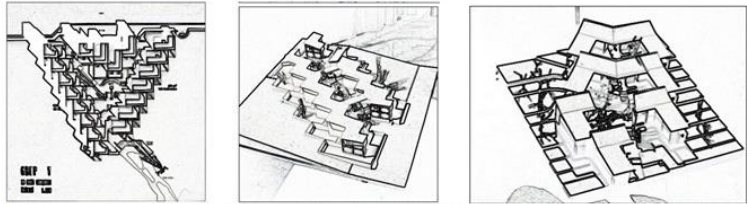

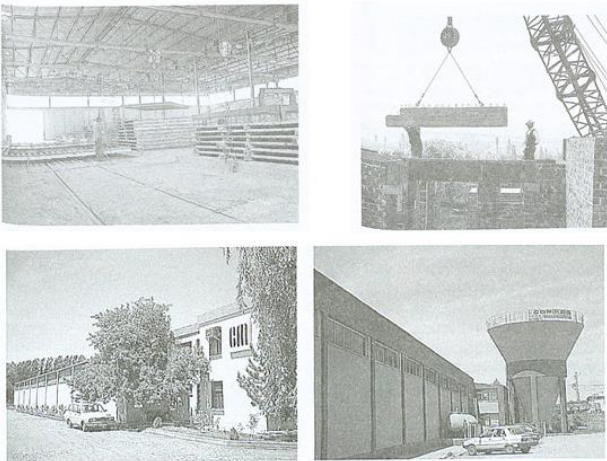
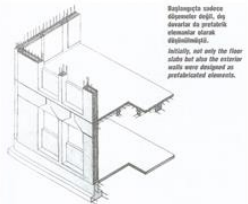
Çizelge C.9 Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-2

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
E K L E M L E N E B İ L İ R L İ K	MEKANSAL	<p>YATAY / DÜŞEY BÜYÜYEBİLİRLİK YAKLAŞIMI</p> <p>Projenin yapıma amacı ve plan kurgularına bakıldığında, başlangıç tasarımının sosyal konut ölçeğinde planlandığı ancak süreç içinde genişleyebilirliğini sağlayacak yarı açık ve açık alanların düşünüldüğü görülmektedir. Müstakil konut tipolojilerinin günümüzdeki durumu incelendiğinde sağlanan yarı açık alanlardan taht/ taşlık , hayat gibi birimlerin kapatılarak yatay genişlemenin; çatı terasının kapatılarak dikey yönde büyüebilirliğin sağlanabildiği görülmektedir. Zamanla oluşan mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda, yapı yatay olarak açık alana doğru da genişletilebilmektedir.</p>	<p>K Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı</p> <p>K Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı</p> <p>K Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımına Dair Örnekler</p> <p>V Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı</p> <p>V1 Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı</p> <p>V1 Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımına Dair Örnekler</p>

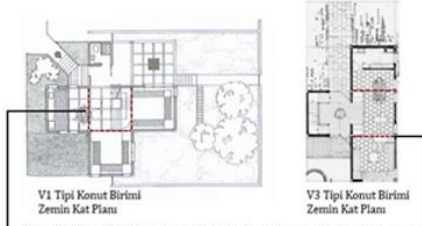
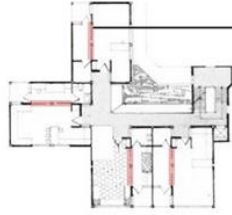
Çizelge C.10 Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-3

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
EKLEMLENEBİLİRLİK	MEKANSAL	<p>YATAY / DÜŞEY BÜYÜYEBİLİRLİK YAKLAŞIMI</p> <p>Projenin yapılma amacı ve plan kurgularına bakıldığında, başlangıç tasarımının sosyal konut ölçeğinde planlandığı ancak süreç içinde genişleyebilirliğini sağlayacak yarı açık ve açık alanların düşünüldüğü görülmektedir. Müstakil konut tipolojilerinin günümüzdeki durumu incelendiğinde sağlanan yarı açık alanlardan taht/ taşlık , hayat gibi birimlerin kapatılarak yatay genişlemenin; çatı terasının kapatılarak dikey yönde büyüyebilirliğin sağlanabildiği görülmektedir. Zamanla oluşan mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda, yapı yatay olarak açık alana doğru da genişletilebilmektedir.</p>	<p>L Tipi Konut Biriminde Yatay / Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı</p> <p>L Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımı</p> <p>L Tipi Konut Biriminde Yatay/ Düşey Büyüyebilirlik Yaklaşımına Dair Örnekler</p>
	FİZİKSEL	<p>ZAMAN İÇİNDE GELİŞMEYE İZİN VEREN SİSTEM</p> <p>Projenin mimarlarının amacı, geleneksel dönemin süreç içinde bireysel tercih ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmeye izin veren yaklaşımını, yapıldığı dönemin olanakları ile birlikte yeniden yorumlayarak sağlayabilmek olmuştur. Yapıldığı zamandan günümüze bir inceleme yapıldığında bu arayışın karşılık bulduğu rahatlıkla söylenebilir. Bireyler hem süreç içinde oluşan ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler yapabilmişler hem de yapıların kendi kimlikleri doğrultusunda şekillendirebilmişlerdir.</p>	

Çizelge C.11 Çorum Binevler Konut Sitesinde Eklemlenme Yaklaşımları-4

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DIYAGRAMATİK ÇİZİMLER
E K L E N E B İ L İ R L İ K	FİZİKSEL	<p>MODÜLER SİSTEM DOKU YAPI YAKLAŞIMI</p> <p>Süreç içinde eklemlenebilmeye olanak tanıyan doku yapı yaklaşımı için konut birimleri modüler bir ızgara sistem üzerinde kurgulanmıştır. 4. 20 metrelik gridal sistem üzerinde yerleştirilen birimler ve açık alan kurguları, 2.10 m, 4.20 m, 8.40 m gibi modül biriminin ölçülerine göre boyutlandırılmıştır.</p> <p>Süreç içinde bireysel tercih ve ihtiyaçlara göre değişimin ve eklemlenebilirliğin mümkün olduğu organik bir sistem üzerine geliştirildiği mimari anlayışının bir örneği olarak bu projesinde doku yapı yaklaşımını örneklediği görülmektedir.</p>	 <p>Y Tipi Konut Birimi T Tipi Konut Birimi L Tipi Konut Birimi V2 Tipi Konut Birimi V3 Tipi Konut Birimi</p> <p>Doku yapının bir parçası olarak 'Cluster' Kümelenme Birimi (T ve L tipolojisine ait küme ölçeği)</p> <p>Kentsel Ölçekte Doku Yapı Yaklaşımı</p>
		<p>STANDART BİLEŞENLER/ PREFABRİKE ÜRETİM</p> <p>Binevler projesinin yapım aşamasında, hem kısa sürede daha çok konut üretebilmek hem de modüler bir kurguda tasarlandığı için prefabrike üretim yöntemi tercih edilmiş ve standart bileşenler kullanılmıştır. Bu amaçla Çorum'da prefabrike eleman üretimine yönelik bir fabrika da kurulmuştur.</p> <p>Taşıyıcı duvarlar ve döşemeler standart elemanlar halinde prefabrike üretim yöntemi ile üretilmiş daha sonra arsada hazırlanmış temeller üzerine vinçlerle yerleştirilmiştir.</p>	 <p>Başlangıçta sadece dışarıya açık, bir demirler ile prefabrike elemanlar üretilmektedir. İhtiyaç, her bir birim için ayrıca birer birer üretilen elemanlar.</p>

Çizelge C.12 Çorum Binevler Konut Sitesinde Dönüştürülebilirlik Yaklaşımları

		KAVRAMSAL YAKLAŞIM	DİYAGRAMATİK ÇİZİMLER
		MEKANSAL	<p>ÇOK DEĞERLİLİK POLYVALANCE</p> <p>Loose Fit ve Açık plan yaklaşımının bir sonucu olarak, bireyin yorumuna açık modüler bir çerçeve sağlandığı, bu anlamda süreç içinde farklı düzenlemeler ile yeni mekânsal ihtiyaçların karşılanabildiği, farklı işlevlere göre dönüştürülebildiği 'çoklu kullanıma' izin veren bir yaklaşımın benimsenmiş olduğu söylenebilir. Özellikle zemin kat planlarında bölücü duvarların bulunmaması farklı bölümlerin birleştirilerek işlevsel gereklilik doğrultusunda düzenlenebilmesine olanak tanımaktadır.</p>
D Ö N Ü Ş T Ü R Ü L E B İ L İ R L İ K	BİRLEŞTİRİLEBİLİR/ BÖLÜNEBİLİR ALAN	<p>Müstakil konut birimlerinde zemin katlarda sağlanan açık plan kurgusu ve birimlerin modüler yapısı; süreç içinde gelişebilecek farklı ihtiyaçlar doğrultusunda bölümlenebilmeyi olanaklı hale getirmektedir. Apartman tipolojisinde ise, hareketli elemanlar kullanılarak hacimlerin farklı mekânsal ihtiyaçlar doğrultusunda birleştirilip ayrılabilmesine olanak tanımıştır.</p>	 <p>V1 Tipi Konut Birimi Zemin Kat Planı</p> <p>V3 Tipi Konut Birimi Zemin Kat Planı</p> <p>Müstakil Konut Birimlerinde zemin katlarda sağlanan açık plan kurgusu ve birimlerin modüler yapısı; süreç içinde gelişebilecek farklı ihtiyaçlar doğrultusunda bölümlenebilmeyi olanaklı hale getirmektedir.</p>
	HAREKETLİ ELEMEN YAKLAŞIMI	<p>Bu yaklaşım ticari merkez etrafında konumlanan apartman tipolojisinde kullanılmıştır. Bu sayede dairelerin tek odalı veya iki odalı olarak kullanılabilirliği sağlanmıştır. Hareketli eleman kapatıldığında, 'Çalışma ve Yatma' bölümü elde edilebilmekte, açıldığında tek bir açık alan olarak düzenlenebilmektedir.</p>	 <p>Y1 Tipi Konut Birimi Kat Planı</p> <p>Proje dahilinde planlanan Y1 tipi apartman tipolojisinde, hareketli eleman kullanılarak konut biriminin tek odalı veya 2 odalı olarak kullanılabilirliği düşünülmüştür. Hareketli eleman kapatıldığında 'Çalışma ve Yatma' bölümü elde edilebilmekte, açıldığında tek bir açık alan olarak düzenlenebilmektedir.</p>
	FİZİKSEL	KATLANABİLİR MOBİLYALAR YAKLAŞIMI	<p>Müstakil konut birimlerinin zemin katlarında bulunan 'Çok Gayeli Mekan' biriminin oda çeperlerinin sedirlerle çevrildiği görülmektedir. Bu yaklaşımda amaçlanan gündüz oturma alanı olarak kullanılıp gece yatma birimine dönüştürülebilir.</p>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Melike Yenice
Unvanı : Mimar
Lisan : Türkçe, İngilizce
E-mail : melike.ynce@hotmail.com

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Mimarlık	Kocaeli Üniversitesi	2010-2015
Yüksek Lisans	Bina Bilgisi	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	2016-

İş Deneyimi:

Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi - Araştırma Görevlisi (2017-....)
Kürşat Eker Mimarlık (2016-2017)
Ersa-İlgi İnşaat (2015-2016)

